DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Büyük Selçuklu Miras

MİMARİ

Heritage of The Great Seljuks

ARCHITECTURE

CİLT / VOLUME

3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Büyük Selçuklu Mirası
MİMARİ

Heritage of The Great Seljuks
ARCHITECTURE

SELÇUKLU BELEDİYESİ

CİLT / VOLUME
3

Büyük Selçuklu Mirası Projesi
T.C. Cumhurbaşkanlığı himayesinde
hayata geçirilmiştir.

Büyük Selçuklu Mirası
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

Yapım / Publisher
SELÇUKLU BELEDİYESİ
KONYA AYDINLAR OCAĞI

Hazırlayanlar / Editors
Prof.Dr.Osman ERAVŞAR (Metin)
Prof.Dr.Haşim KARPUZ (Metin)
İbrahim DIVARCI (Fotoğraf)
Ahmet KUŞ (Fotoğraf)
Feyzi ŞİMŞEK (Fotoğraf)

İngilizce Editörü / English Editor
Katharine BRANNING

Tercüme / Translation
Fevzi PEKGÖZ

Kitap Tasarımı / Book Design
SERVET CAN

İkinci Baskı / Second Edition
2014 - TURKEY

Baskı / Printing
KRİSTAL MATBAACILIK SAN.TİC.LTD.ŞTİ.
0212 2179777 / ISTANBUL / TURKEY

ISBN: 978-605-62657-8-5

Bu proje T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu'nun katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.
This project was made possible through the generous support of the Prime Ministry Promotion Fund.

Bu projede güvenlik gerekçesi ile çekim izni alınamayan bazı eserlerin eski fotoğrafları kullanılmıştır.
For security reasons, some of the works which are not permitted to be photographed are displayed in old photos in this Project.

© 2014, Her türlü kullanım izne tabidir. Tamamen veya kısmen, kaynak gösterilerek dahi kopyalanamaz.
© 2014, All Rights Reserved. The contents of this document cannot be reproduced without prior permission of the authors.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

CİLT / VOLUME

3

İÇİNDEKİLER

Contents

İRAN	8	IRAN
NAHÇIVAN Muhtar Cumhuriyeti	25	NAKHCHIVAN Autonomous Republic
ÖZBEKİSTAN	63	UZBEKISTAN
SURİYE	91	SYRIA
TÜRKİYE	225	TURKEY
TÜRKMENİSTAN	263	TURKMENISTAN
KAYNAKÇA	395	BIBLIOGRAPHY

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

“Hakan Melikşah, bayrak ve
kösünü çıkardığı zaman,

Çin Bağfuru,
şahın döşeğini ay üzerine serer;

Rum Kayseri,
hayvanlarına yem taşır.”

Avfî

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

“When the Khan Malik Shah
Pulls out the flag and battle drum,

The Emperor of China lays
The Khan’s bed on the moon,

And the Romans carry
Fodder to the Khan’s animals.”

Avfî

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ESERİN ADI:	Davazdah Türbesi
ŞEHRİ:	Yezd
YÜZYILI:	10-11
DİĞER ADLARI:	Maghbareh-ye Davazdah Emam, Davuzdah İmam Türbesi, 12 İmam Türbesi
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Buyid-Selçuklu
KONUMU:	Fahadan Mahallesi'nde bulunur.

GÖZLEMLER: Yapı Yezd merkezinde tarihi surların bulunduğu mahallede yer alır. Yerel olarak "Oniki İmam Türbesi" olarak da bilinir. Hüseyniye bölgesinde hem türbe olarak saygı duyulan hem de yakınında cenaze namazı kılınan bir yapıdır. Yapının içindeki tromplar Selçuklu yapılarında kullanılan trompların öncülerindendir. Tim Arap Ata Türbesi'nde görülen bu geçiş elemanının İran'daki öncü örneklerinden birisini oluşturmaktadır.

NAME:	*Davazdah Tomb*
CITY:	*Yazd*
CENTURY:	*10-11*
NAMES:	*Maghbareh-ye Davazdah Emam, Davuzdah Imam Tomb, 12 Imams Tomb*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Buyid-Seljuk*
LOCATION:	*In the Fahadan neighborhood of Yazd.*

OBSERVATIONS: *The tomb building is situated in a neighborhood in the center of Yazd, next to the ancient city walls. Locally, it is known as the Tomb of the 12 Imams. This building is venerated as a holy site and it is also used for funeral prayers in the Hoseyniyeh region. The squinches inside the building are the first examples used in Seljuk buildings. The transition elements seen in the Tim Arab Ata Tomb is are pioneering examples in Iran.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

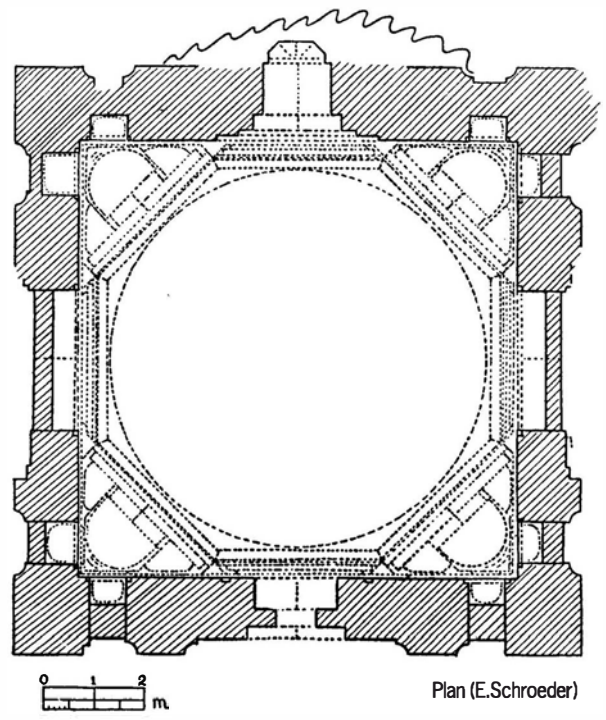

KİTABE / INSCRIPTION * (* S.Blair)

مما امر ببناء هذه القبه الامير الجليل المس[ع]ود
[الب]هشتى ابو النجم والاسفهسلار الج[ا]يل المصفر]كذا[
ابو يعقوب بدر واسحاق ابنا ينال مواليا ا[مي]ر ال[مؤ]منين
ابتغا مرضاة الله وطلباً ثوابه
فى شهر رمضان سنة تسعة وعشرين واربع مائة

Yüce emir El Mesut el bihşti ebu-l Necm ve yüce komutan El Musaffer Ebu Yakub ibn-i yinal Allah rızasını isteyen ve sevaba talip Bedr ve İshak muvliya emirel mü'miniyn bu kubbeyi ramazan ayı 429 yılında yapımına emir etti. (1038).

West tympanum: The exalted amir al-Masüd al-Bihishty Abu'l-Najm and the exalted commander al-Muşaffar [sic] Abu Yaqcüb, Badr and Ishaq, sons of Inâl and clients of the Commander of the Faithful, striving for God's satisfaction and seeking his reward, ordered the construction of this dome in the month of Ramadan of the year four hundred and twenty-nine [June 7-July 8, 1038].

Plan (E.Schroeder)

Yapı kitabesine göre Kakuyi yönetici Ala-el Doleh'in valileri Ebu Said ve Ebu Yakup tarafından inşa edilmiştir. Daha sonraları Selçuklu Dönemi'nde bazı ilaveler ve dekoratif süslemeler yapıya yerleştirilmiştir. Yapı kare planlı ve tek kubbeyle örtülüdür. Kubbe kademeli bir kasnak şeklindedir. İkinci kasnağı dıştan bütün yüzeyleri üçerli dilimli nişlerle doldurulmuştur. Yapının köşelerindeki küçük tromp dilimlerinden hareketle ortaya çıkan oniki küçük kubbeden dolayı Oniki İmam'a atfedilmektedir. Yapının iç yüzünde geniş bir stuko süslemeye yer verilmiştir. Benzer süsleme aynı zamanda mihrapta da görülür.

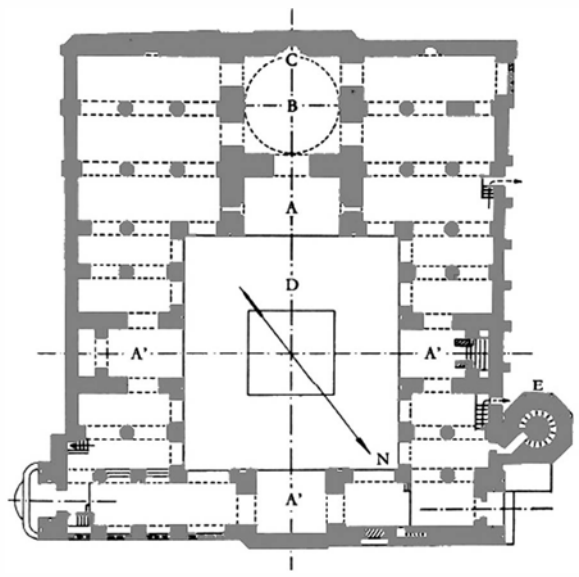
According to the inscription on the building, it was built by Abu Said and Abu Yakub, who were the governors of Ala Al Doleh, the Kakuyid ruler. Some additions and decorations were added to the building in the Seljuk Period. The building has a square plan and is covered by a single dome. The dome has the shape of a staged drum. The entire outer surface of the second drum is decorated with trefoil niches. The building is attributed to the 12 imams due to the twelve domes which spring from fan vaults in the corners of the building. There is stucco ornamentation in the interior surface of the building, and similar decoration on the mihrab.

BİBLİYOGRAFYA: Hillenbrand, R., "Islamic Architecture", Edinburgh, Edinburgh University Press, s. 291, 294, 2000.
Hutt, A. & Harrow, L., "Islam architecture", Iran 2. London: Scorpion Publishers, 65.
Petersen Andrew, Dictionary of Islamic Architecture, Routled, 1978.
Pope, A.U., "Architectural Ornament." In A Survey of Persian Art, Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, Tehran, Soroush Press, s.1258-1364, 1977
Schroeder, E., "The Seljuk Period.", In A Survey of Persian Art, Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, Tehran, Soroush Press, s.981-1045, 1977.

BIBLIOGRAPHY: *Hillenbrand, R., "Islamic Architecture", Edinburgh, Edinburgh University Press, pp. 291, 294, 2000.*
Hutt, A. & Harrow, L., "Islam architecture", Iran 2. London: Scorpion Publishers, 65.
Petersen Andrew, Dictionary of Islamic Architecture, Routled, 1978.
Pope, A.U., "Architectural Ornament." In A Survey of Persian Art, Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, Tehran, Soroush Press, pp.1258-1364, 1977
Schroeder, E., "The Seljuk Period.", In A Survey of Persian Art, Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, Tehran, Soroush Press, pp.981-1045, 1977.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Plan (A.Pope)

ESERİN ADI: Zevvare Cuma Camisi
ŞEHRİ: Zevvare
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: İsfahan yakınlarındaki Zavvare Şehri'nde bulunur.

GÖZLEMLER: İsfahan yakınlarında kent merkezinde bulunan yapı dört eyvanlı plan tipinde tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Bu plan tipinin İran'daki en erken örneklerinden birisidir. Yapının avlusunda yapının inşa tarihi ve banisinin adını gösteren bir kitabe bulunur. Kitabe 1135 tarihlidir. Ne yazık ki kitabe sağlam olarak günümüze ulaşmamıştır. Kitabede yapının banisi olarak Ebu Tahir bin Ali bin Ahmed'in adı yazılıdır. Güney eyvanın içinde mihrabın tarihi olarak H. 551 M. 1156 tarihi yazılıdır.

Cami form olarak dikdörtgen planlıdır. Ancak plan tipi bakımından dört eyvanlı merkezi mekân plan tipinde inşa edilmiştir. Mihrap tarafında eyvan ve kubbenin iki tarafında üçer destek sırasıyla üç sahın bulunur. Yan eyvanların iki yanında yine mihrap duvarına paralel uzanan iki destek sırasıyla ikişer sahın yer almaktadır. Kuzey tarafta ise tek sıra sahın bulunur. Ortadaki kare planlı avluya doğrudan açılan çok destekli bölümler Küfe Cami plan tipinin özelliğini hatırlatır. Yapının girişi kuzey cephenin doğu ve batı ucundan sağlanmıştır. Minare kuzeybatı köşede yer alır. Sekizgen bir kaide üzerinde yükselmektedir. Yapının bir diğer girişi ise güney cephenin batı köşesindendir.

NAME: *Zavvare Cuma Mosque*
CITY: *Zavvare*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Is located near the city of Isfahan Zavvare*

OBSERVATIONS: *This mosque, located in the center of Isfahan, has a plan with four iwans and was constructed of brick. It is one of the earliest examples of this plan type. There was an inscription plaque providing a construction date of 1135 and the name of the benefactor. However, this plaque has not survived to the present. The inscription mentions Abu Tahir bin Ali bin Ahmad as the patron of the building. The date of the mihrab inside the southern iwan gives a date of 1156.*

The mosque has a rectangular plan, and was built according to the central space plan with four iwans. There are three rows of supports and three naves on the mihrab section on each of the sides of the iwan and the dome. There are two rows of supports and two naves, extending along the mihrab wall, on both sides of the iwans. There is one nave in the northern side. Sections with many supports, opening directly onto the square central courtyard, recall the Kufa hypostyle mosque plan. The entrances to the building are through the eastern and western sides. The minaret, located in the northeast corner, rises on an octagonal base. There is another entrance to the building in the western corner of the southern facade.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Merkezi mekânı oluşturan eyvanlardan güney eyvanı büyükçe bir şekilde yapılmıştır. Kuzey eyvanı da plan ölçeği bakımından yan eyvanlarla aynı olmasına karşılık yükseklik bakımından yan eyvanlardan uzun tutulmuştur. Güney eyvanının içinde bulunan kemerli bir kapı mihrap önü kubbesinin bulunduğu bölüme geçit vermektedir. Yan eyvanların iki yanında bulunan revakların üzeri farklı karakterdeki tonozlarla kapatılmıştır. Yan eyvanların arkalarında küçük oda şeklinde bölümler bulunur.

Kapalı bölümde üst örtüyü taşıyan ayaklar sekizgen plan formunda yapılmıştır. Mihrap önü kubbesi kare planlıdır. Belirli bir mesafe sonra sekizgen bir plana dönüşmektedir. Kubbeli odanın doğu ve batısında iki kemerli açıklık yan sahınlarla bağlantıyı sağlar. Yan duvarlarda kemerlerin üzerinde bitkisel karakterli süslemeler ile küfi kitabeler terakota tekniğinde yerleştirilmiştir. Bu kitabelerde Kur'an-ı Kerim'den Ali İmran Suresi yazılıdır. Ayrıca yapının inşa tarihi ile ilgili bilgi de bulunur. Kitabenin üzerinde köşelerde üç dilimli tromp yer alır. Bu geçiş elemanı İsfahan Mescid-i Cuması'na benzer. Bu geçiş elemanlarının üzerinde onaltıgen planlı bölüm yer almaktadır. Kubbenin iç yüzü farklı renkte tuğlalar ile süslenmiştir. Kubbe yüzeyi kaburgalı bir tarzda yapılmıştır.

Yapının mihrabı kubbeli kısmın tam ortasında yer alır. Mihrap nişi ters U şeklinde çevreleyen üç bordürden oluşur. Bu bordürlerin ikisinde yazı bulunur. Bunlardan birisinde el-Asr, diğerinde ise Al-i İmran suresi yazılıdır. Mihrabın içindeki dikdörtgen bölümde ise Tövbe suresi yazılmıştır. Mihrap nişi dairevi planlıdır. Mihrap kavsarası sivri kemerle kapatılmıştır. Kemer ayakları yanlarda sütun başlıları oturtulmuştur. Mihrabın geri kalan bölümleri zengin bir biçimde bitkisel motiflerle süslenmiştir.

The southern iwan is the largest of the iwans. Although the northern iwan has the same dimensions as the side iwans, it is higher. An arched door inside the southern iwan allows access to the section where the dome in front of the mihrab is located. Arcades on both sides of the lateral iwans are covered by vaults with differing characteristics. There are rooms behind the side iwans.

Pillars, carrying the upper roof, are rectangular in shape. The dome in front of the mihrab has a square plan, and transitions into an octagonal part of the way up. Two arched openings on the east and west of the domed room allow connection to the side naves. The arches on the side walls are decorated with vegetal motifs and kufic inscriptions in terracotta. These inscriptions contain the Ali Chapter of the Qur'an. Information about the construction date of the building is provided. There is a three-sectioned squinch in the corners of the inscription. This transition element is similar to the one in the Isfahan Masjid-i Juma. There is a section with a decagonal plan. The interior surface of the dome is decorated with tiles of different colors, and the surface of the dome is ribbed.

The mihrab is in the middle of the domed section. It is surrounded by three inverted U-shaped borders. Two of these borders have inscriptions. One of them includes the el-Asr Chapter of the Qur'an and the other one the Al-i Chapter. The At-Tawba Chapter is written in the rectangular section of the mihrab. The mihrab niche has a circular plan, and its half-dome is covered by an ogee arch. The pillars of the arches rest on column capitals on the sides. The remaining parts of the mihrab are richly decorated with vegetal motifs.

BİBLİYOGRAFYA: Godard, A., "The Art of Iran Translated by Michael Heron", New York Frederick A. Praeger, 1965, s.292-293.
Hatim, G., "Ali, Mimari-i Islami-i Iran dar dawrah-i Saljuqian Tehran Muassasah-i Intisharat-i Jihad-i Danishgahi, 2000.
Pope, A.U. & Phyllis A., "A Survey of Persian Art from Prehistoric Times to the Present", London, New York Oxford University Press, vol. 3. 1964.
Samuel R. P., "The Masjid-i Pa Minar at Zavareh A Redating and an Analysis of Early Islamic Iranian Stucco", Artibus Asiae, Vol. 39, No. 1 s.60-90, 1977.

BİBLIOGRAPHY: *Godard, A., "The Art of Iran Translated by Michael Heron", New York Frederick A. Praeger, 1965, pp.292-293.*
Hatim, G., "Ali, Mimari-i Islami-i Iran dar dawrah-i Saljuqian Tehran Muassasah-i Intisharat-i Jihad-i Danishgahi, 2000.
Pope, A.U. & Phyllis A., "A Survey of Persian Art from Prehistoric Times to the Present", London, New York Oxford University Press, vol. 3. 1964.
Samuel R. P., "The Masjid-i Pa Minar at Zavareh A Redating and an Analysis of Early Islamic Iranian Stucco", Artibus Asiae, Vol. 39, No. 1 pp.60-90, 1977.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Cuma Camisi
Zavvare Cuma Mosque

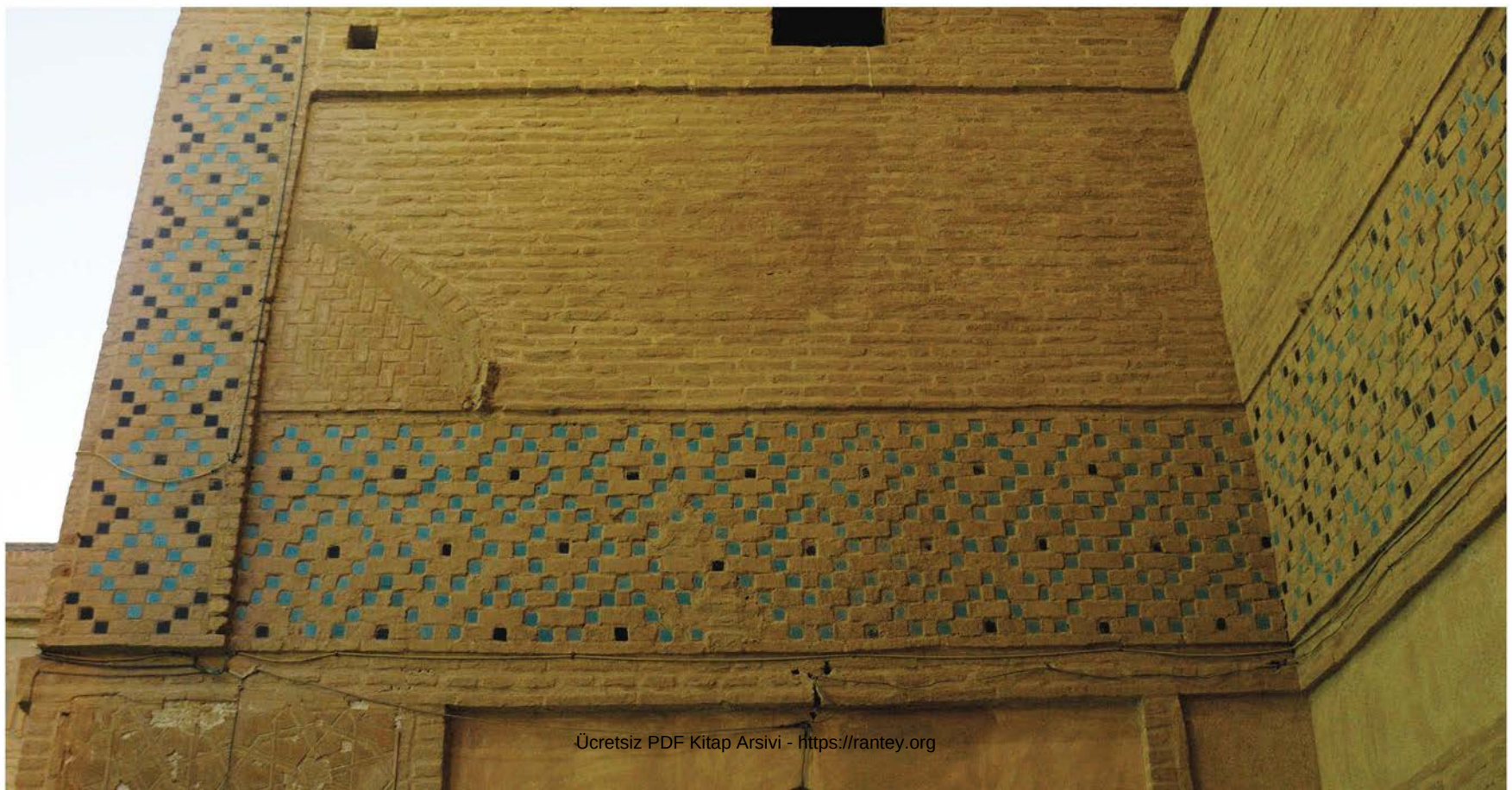

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Cuma Camisi
Zavvare Cuma Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Cuma Camisi
Zavvare Cuma Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Cuma Camisi
Zavvare Cuma Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ESERİN ADI: Zevvare Pa Mimar Camisi
ŞEHRİ: Zevvare
YÜZYILI: 11-12-14
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ: 1068
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu-İlhanlı
KONUMU: İsfahan yakınlarındaki Zavvare'de bulunur.

GÖZLEMLER: Yapı İsfahan yakınlarında Zevvare'de bulunur. Kent merkezinde bulunan yapının ilk inşası Selçuklu dönemine kadar gitmektedir. Ancak daha sonraları yapılan ilavelerle günümüzdeki halini almıştır.

Yapı tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Avlulu ve giriş tarafında tek eyvanı bulunan caminin minaresi dışında kalan bölümleri İlhanlılar döneminde yenilenmiştir. Minare üzerinde bulunan kitabesine göre 1068 tarihlidir.

Silindirik gövdeli minare aşağından yukarıya doğru daralarak devam eder. Sekizgen kaide üzerinde yükselen silindirik minarenin gövdesi üzerinde bir kitabe kuşağı da yer almaktadır. Şerefe bölümü günümüzde tahrip olmuştur. Ancak mevcut izlerden yapının şerefesinin tuğla ile şekillendirilmiş mukarnaslı olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının harim bölümü doğrudan avluya açılmaktadır. Harimin içinde çok kubbeli bölümde hemen her kubbenin altına gelecek şekilde stuko birer mihrap yerleştirilmiştir. Bu mihraplardan en az birisinin Selçuklu dönemine ait olması beklenebilir. Üslup özelliği bakımından ortada bulunan mihrap Selçuklu dönemi karakterine daha uygundur.

BİBLİYOGRAFYA: Wilber, D., "The Architecture of Islamic Iran", The Il-Khanid Period. New York, 1955, s.189.

NAME: *Zavareh Pa Mimar Mosque*
CITY: *Zavareh*
CENTURY: *11-12-14*
NAMES:
DATE: *1068*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk-Ilkhanid*
LOCATION: *In the city of Zavareh*

OBSERVATIONS: *This mosque is situated in the center of the city center of Zavareh, near Isfahan. The first construction date of the building goes back to the Seljuk era. However, it has taken its final form after many additions.*

The building was constructed of brick. The building has a courtyard and a single iwan in the entrance section. It was renovated, except for the minaret, during the Ilkhanid Period. According to its inscription, the minaret was built in 1068.

Rising on an octagonal base, the minaret has a cylindrical body which tapers towards the top. There is an inscription band on the minaret's body. The balcony was destroyed. However, it is understood from remaining traces that the balcony had stalactites shaped with brick.

The building's multi-domed sanctuary opens directly onto the courtyard. There is a stucco mihrab under every dome in the sanctuary. It is believed that at least one of these mihrabs dates to the Seljuk period. According to its style, it most likely dates from the Seljuk period.

BIBLIOGRAPHY: *Wilber, D., "The Architecture of Islamic Iran", The Il-Khanid Period. New York, 1955, pp.189.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KİTABE / INSCRIPTION *

(* S.Blair)

1 . بسمله مما امر ببناء هذه المنارة محمد بن ابراهيم
ابتغا لوجه الله سنة احدى وستين واربع مائة

2 . مما امر بعمل هذا المحراب المهتدى ابو عبد الله
محمد بن ابرهيم بن على اطال الله بقاه

1. Besmele. Allah'ın yüzünü arayan Muhammed bin İbrahim bu minarenin yapımını emretti, sene 461,(1068-69).

2. Yönlendirilen Abü Abdallâh Muhammad b. İbrahim Allah onun ömrünü uzatsın, bu mihrabın yapımını emretti.

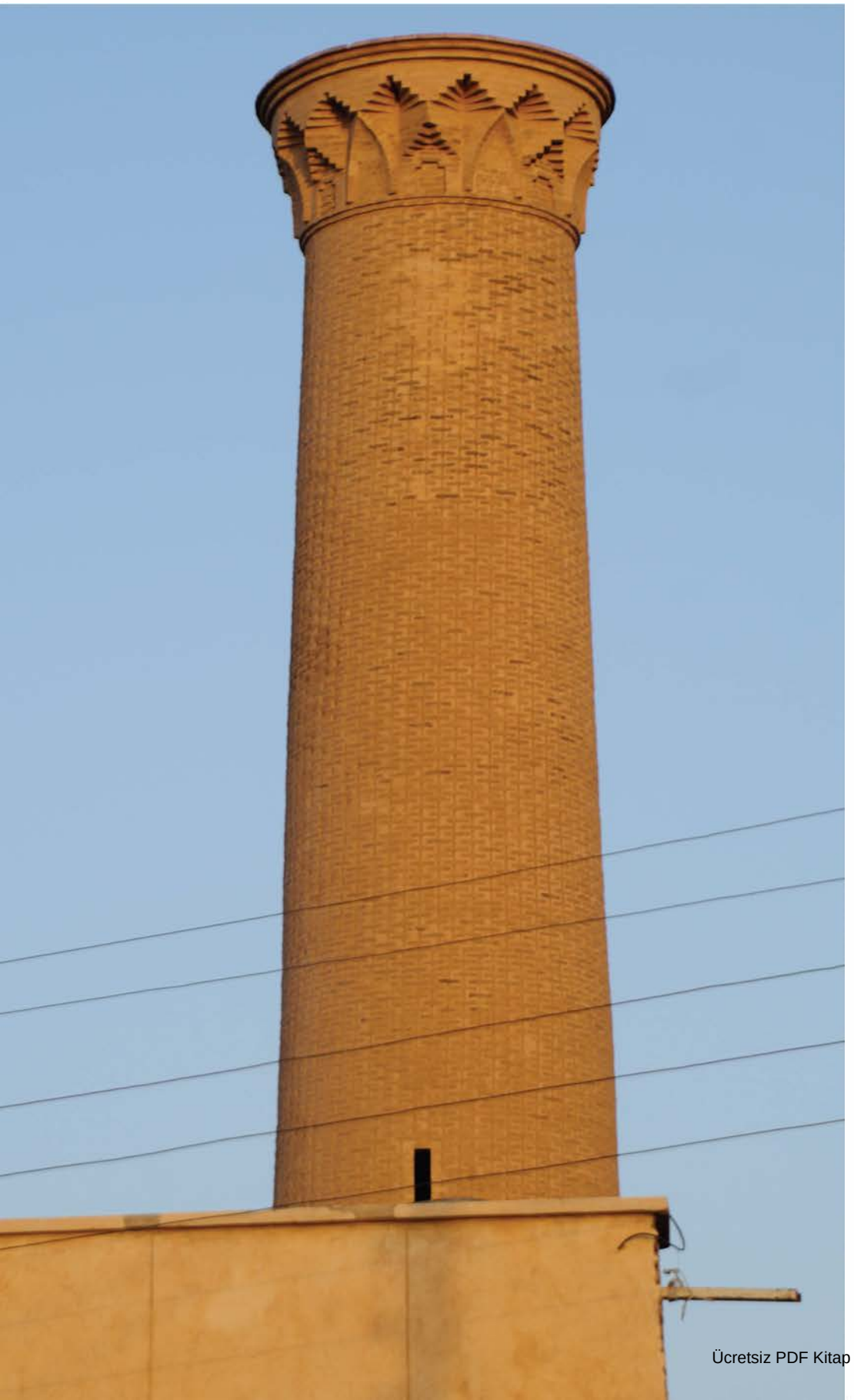
1. Basmala. Muhammad b. Ibrahim, seeking God's face, ordered the construction of this minaret in the year four hundred sixty-one [31 Octo- ber 1068-19 October 1069].

2. The one guided [by God] Abü cAbdallâh Muhammad b. Ibrahim, may God extend his life, ordered the making of this mihrab.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

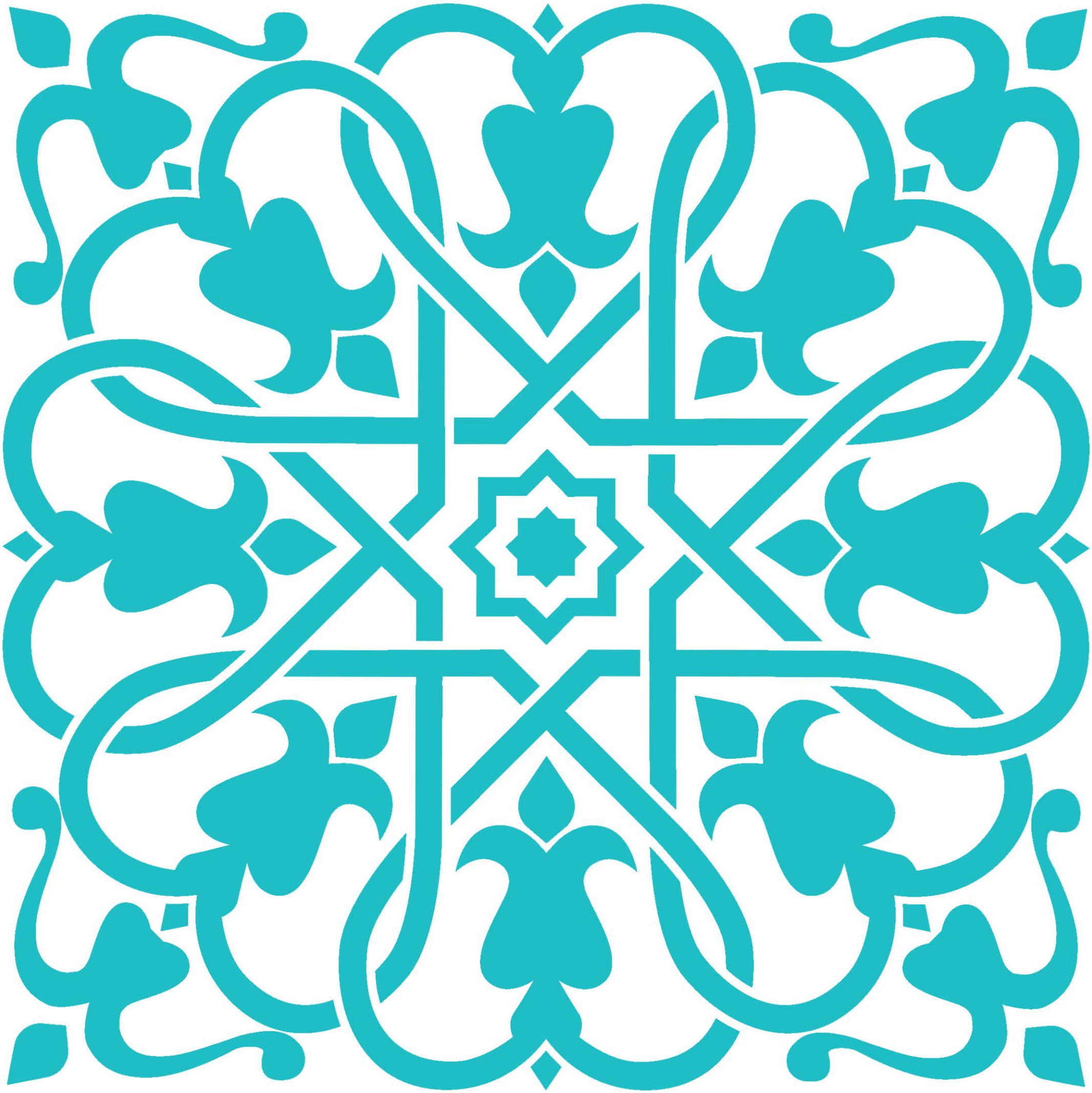

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zevvare Pa Mimar Camisi
Zavareh Pa Mimar Mosque

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

NAHÇIVAN
Muhtar Cumhuriyeti

NAKHCHIVAN
Autonomous Republic

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NAHÇIVAN MUHTAR CUMHURİYETİ
NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC

Nahçıvan ve çevresindeki ilk yerleşimlerin Bronz Çağı ve öncesine kadar uzandığı bilinmektedir. Bölge 19.yy.a kadar hanlıklar tarafından yönetilmiştir. Sovyetler Birliği zamanında Azerbaycan'a bağlı bir bölge olarak gösterilmiştir. Ülke topraklarının büyük bölümü dağlıktır.

Nahçıvan isminden ilk defa Ptolemy bahsetmektedir. Buna karşılık etimolojik olarak Nuh Peygamber ile ilişkilendirilmiş ve Nuh tufanı sırasında Hz. Nuh'un gemisinin ilk durduğu durak olarak gösterilmiştir. Ortaçağ kaynakları bölgenin Vaspurakan'ın sınırlarına dâhil olduğunu ileri sürmektedir. Bazı kroniklere göre Nahçıvan'da Medyan mahkûmları toplanmıştı.

İran'ın kuzeyinde Aras nehrinin keskin hatlarla ayrıştırdığı bölge Ortaçağ coğrafyasında Kafkasya olarak adlandırılmıştır. Selçukluların bu bölgeyle ilgilenmesinin başlıca nedeni Azerbaycan ve İran'ı güvenlik altına alarak, batıya doğru ilerleyişlerinde kendilerine zorluk çıkarabilecek güçleri bertaraf etmekti. Bu amaçla, Tuğrul Bey'in hemen ardından Sultan Alparslan zamanında Selçukluların bu bölgeyle ilgilenmeye başladığı görülür.

Nahçıvan doğal olarak Aras Irmağının sınırlandırdığı bir coğrafyada bulunuyordu. Irmağın güney ve batıyla olan bağlantısı ise belirli birkaç noktadan sağlanmıştır. Bu geçiş noktaları, tarihi dönemlerde sürekli olarak kullanılmıştır. Aras Irmağı, genellikle sallarla geçilmiştir. Selçukluların bölgeye gelmeleriyle birlikte ırmak üzerine köprüler yapılmaya başlanmıştır. Tarihi kaynaklar, Selçuklu döneminde bu köprülerden ilk olarak Sultan Alparslan zamanında inşa edildiğini anlatmaktadır.

Nahçıvan, Osman Habib bin Mesleme tarafından fethedilmiştir. Muaviye zamanında 705'de Aziz bin Hatim tarafından şehir yeniden imar edilmiştir. Bu dönemde kentteki Ermeniler sürgün gönderilmiş ve kent ve çevresine çok sayıda Türkmen yerleşmeye başlamıştır. Bölgenin hâkimiyeti daha sonraları Ermeni asıllı Bagratuni sülalesinin kontrolüne geçmiştir. Bu süre zarfından bölgedeki önemli şehirlerde bazı Ermeni yapıları inşa edilmiştir. Yerleşme ve çevresinde daha sonraları Selçuklu hâkimiyeti görülmeye başlamıştır.

Selçukluların bu bölgedeki hâkimiyetleri sadece Nahçıvan ile sınırlı kalmamış, bütün Kafkasya'yı içine almıştır. İlk Selçuklu fetih hareketi Sultan Alparslan zamanında olmuştur. 22 Şubat 1064 yılında Rey'den Hareket eden Selçuklu ordusunun başında Sultan Alparslan ve veziri Nizam ül Mülk'de bulunuyordu.

The first known settlements in the area of Nakhchivan date back to the Bronze Age, although there may have been others earlier. Until the 19th century, the area was governed by khanates. During the Soviet era, it was linked to Azerbaijan. Most of the country's topography is mountainous.

The name "Nakhchivan" was first mentioned by Ptolemy. However, it has been etymologically associated with Noah and is considered to be the first stop on the voyage of his ark. Medieval sources claim that this area was located within the boundaries of the province of Vaspurakan. According to some chronicles, Nakhchivan was the area peopled by the Median prisoners.

The area that distinctly separates the north of Persia from the Aras River was called Caucasia in medieval geography. The main reason the Seljuks were interested in this area was to subdue Azerbaijan and Persia in order to eliminate any powers that posed threats to their advance westwards. With this in mind, the Seljuks, subsequent to the era of Tughril, developed an interest in this area during the time of Sultan Alparslan.

Nakhchivan is a geographical area defined by the natural borders of the Aras River. The connection of the river with the south and the west was provided through tributaries. These routes were used continuously in historic periods. The Aras River was crossed typically by rafts. When the Seljuks arrived at the area, they began to build bridges over the river. Historic sources relate that the first bridges were built during the time of the Seljuk Sultan Alparslan.

Nakhchivan was conquered by Osman Habib bin Mesleme. At the time of Muawiyah I, in 705, the city was rebuilt by Aziz bin Hatim. During this period, most of the Armenians were exiled from the city and a large number of Turkmens began to dwell in the area. Later, control of the area passed to the Bagratunis, a family of Armenian origin. At this time, some Armenian buildings were constructed in the significant cities of the area. Later, the Seljuks became dominant in the settlement. The authority of the Seljuks was not limited to Nakhchivan, but included Caucasia as well.

The first Seljuk conquest took place during the time of the Sultan Alparslan. Sultan Alparslan and his vizier, Nizam al-Mulk, headed the Seljuk army that departed from Rayy on February 22, 1064. After leaving Rayy, the army gathered strength near Merend.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Rey'den hareket eden ordu Merend yakınlarında güç toplamış, Hoyve Selames şehirleri Selçuklulara tabi olduklarını ilan etmiştir. Alparslan Kafkasya üzerine yönelmiş ve Kür Irmağı üzerinde bulunan kaleleri fethetmiştir. Bu kalelerden başka kuzeybatıdaki Şavşat kalesini de kontrolü altına almıştır. Alparslan'ın ilk seferi sırasında fethedilen bu bölge daha sonraları Selçuklu Atabeyleri tarafından yönetilmiştir. Nahcivan ve çevresi daha çok İldeniz Atabeylerinin boylarıyla yönetilmiştir. Mirhond'a göre İldenizliler, kentin içinde çok sayıda bina inşa etmişlerdi. Selçuklular zamanında kent surların içinde gelişmeye başlamıştır. Selçuklu Sultanı Mesud, ölen Selçuklu Sultanı II. Tuğrul'un dul eşi Mimine Hatun'un İldeniz ile evlenmesini sağladı böylece İldenizoğulları Beyliği'nin temelleri atılmıştır.

13.yy. kaynakları kentin içinde çok sayıda cami ve türbe bulunduğunu yazmaktadır. Nahcivan şehrinin içinde hükümet binaları ve saray gibi yapılarda bulunuyordu. Bu dönemde Nahcivan'da sırlı tuğla ile oluşturulmuş sütun kullanımıyla ön plana çıkan ve Nahcivan ekolu olarak da bilinen yeni bir ekol ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ünlü bir Nahcivanlı mimar çeşitli yerlerde önemli eserler inşa etmiştir. Bu eserleri arasında Yusuf bin Kuseyr türbesi de bulunuyordu.

Nahçıvan daha sonraları Kızılarslan'ın kardeşi tarafından Gürcü prensine Tımar olarak verildi. Kent ve çevresi Azerbaycan'da önemli bir güç olan Harezmşahların kontrolü altına girmiştir. Ancak, bu hâkimiyet Moğolların bölgeye geldiği tarihte sona ermiştir. Moğollar Nahçıvan'ı tahrip etmiş, kentteki birçok yapıyı harabe haline getirmiştir.

Bölge daha sonraları Osmanlı-Safevi çekişmesine sahne olmuştur. Kent ve çevresi 16.yy. sonrasında yerel hanlar tarafından idare edilmiştir. 1834'de kent ve çevresi Rusların işgaline maruz kalmıştır. Zaman içinde değişmekle birlikte Aras ırmağı, Rusya ile İran arasında sınır olarak kabul edilmiştir.

The cities of Hoy and Selames submitted to Seljuk authority, and pledged their dependency to them. The Sultan Alparslan headed to Caucasia and conquered the castles located near the Kur River. In addition to these castles, he also took the Savsat Castle. The area of Nakhchivan, which had been conquered during the first campaign of the Sultan, later came under the governance of the Seljuk Ildeniz Atabegs. According to Mirhond, the Ildeniz Atabegs constructed many buildings in the city. During the era of the Seljuks, the city began to develop within the city walls. The Seljuk Sultan Mesud arranged the marriage of Mumine, the widow of the deceased Sultan Tugrul the 2nd, with Ildeniz, thus laying the foundations of the Ildeniz Beylik.

Sources of the 13th century relate that there were a large number of mosques and tombs located in the city of Nakhchivan, as well as government houses and palaces. In this period, a new type of architectural design, known the Nakhchivanian style, came into prominence. This style is noteworthy by its use of columns of glazed bricks. Again, in this period, a well-known Nakhchivanian architect built remarkable works of art in various places, notably the Tomb of Yusif bin Kuseyir.

Later, Nakhchivan was given as a fief by the sister of Kızılarslan to the Georgian Prince Timar. The city and its surroundings later came under the control of a significant power, the Khwarazm Shahs. However, this dominion came to an end with the Mongol invasions. The Mongols vandalized Nakhchivan, destroying many of its buildings.

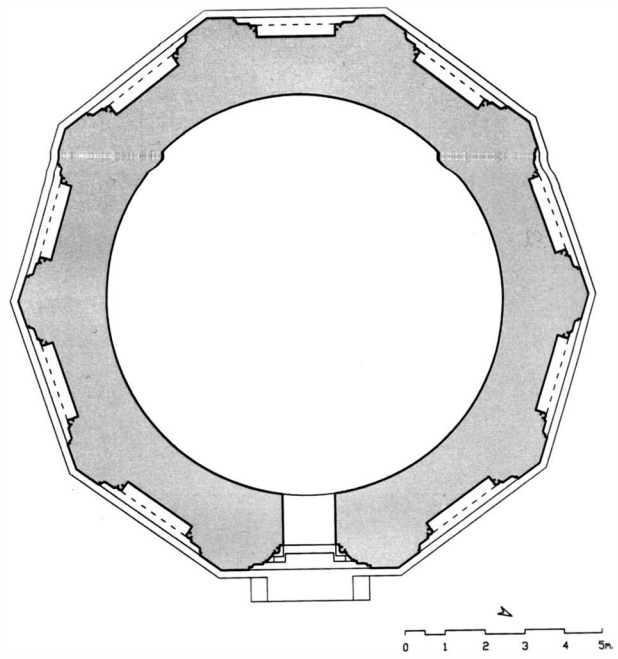
Later, the area witnessed the dispute between the Ottomans and the Safavids. After the 16th century, the city and its surroundings were run by local khans. In 1834, it was invaded by the Russians. Although it has changed its course, the Aras River is still accepted as the border between Russia and Persia.

BİBLİYOGRAFYA: Barthold, W., "An historical geography of Iran", Princeton, 1984.
Dieulafoy, J., "La Perse", Paris, 1887.
Jacobsthal, E., "Mittelalterische Backsteinbauten zu Nachtschewan", Deutsche Bauzeitung, xxxiii (1899), n. 82-3, s. 513-516,521,525-528,549-551.
Sarre F., "Denkmaler Persiseker Baukunst", Berlin, 1910.

BIBLIOGRAPHY: *Barthold, W., "An historical geography of Iran", Princeton, 1984.*
Dieulafoy, J., "La Perse", Paris, 1887.
Jacobsthal, E., "Mittelalterische Backsteinbauten zu Nachtschewan", Deutsche Bauzeitung, xxxiii (1899), n. 82-3, pp. 513-516,521,525-528,549-551.
Sarre F., "Denkmaler Persiseker Baukunst", Berlin, 1910.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Plan (T.Yazar)

ESERİN ADI:	Mümine Hatun Kümbeti
ŞEHRİ:	Nahçıvan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	Atabey Künbeti
YAPIM TARİHİ:	1186
MİMARI:	Ebu Bekir'in oğlu Acemi Nahcivan
DÖNEMİ:	Atabey İlteki̇ngazi
KONUMU:	Nahçıvan kent merkezinde yer alır. Yapının bulunduğu yerde eskiden başka yapılarda olduğu bilinmektedir.
GÖZLEMLER:	Eski fotoğraflarında türbenin çevresinde başka yapı kalıntıları da görülmektedir. Bunların türbeye ait başka yapılar olduğu düşünülmektedir. Türbenin etrafında bir zaviye ve medresenin de bulunduğu bilinmektedir. Ancak bu zaviye ve medreseden günümüze hiçbir şey ulaşmamıştır.

NAME:	*Mumine Khatun Tomb*
CITY:	*Nakhchivan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	*Atabeg Tomb*
DATE:	*1186*
ARCHITECT:	*Ajami Nakhchivan, son of Abu Bakr*
PERIOD:	*Iltekingazi Atabegs*
LOCATION:	*In the center of Nakhchivan City*
OBSERVATIONS:	*In old photographs, the remains of other buildings can be seen around the Mumine Khatun Tomb. Research shows that these were annex buildings of the tomb. It is also known that there was a small Islamic dervish lodge and a madrasa around the tomb. However, nothing remains of them today.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Selçuklu Atabeylerinden İlgazi Atabey Cihan Pehlevi tarafından ilk eşi Mümine Hatun için yaptırılmıştır. Türbe girişin üzerinde bulunan küfi kitabesine göre 1186 yılında tamamlanmıştır. Türbenin mimarı aynı zamanda Yusuf bin Kuseyr Türbesi'nin de mimarı olan Ebu Bekir'in oğlu Acemi Nahcivani'dir. Türbe ongen planlı olarak yapılmıştır. Bu plan tipi Selçuklu döneminde özellikle nitelikli yapılar için kullanılmaktadır. Ongen planın her bir yüzü saçak seviyesinin altında üç sıra mukarnaslıdır. Yüzeyler hafifçe içerlek tutulmak suretiyle kavsaralı olarak yapılmıştır. Mukarnas sırasının üstünde turkuaz renkte küfi sırlı çini ile yapılmış bir yazı kuşağı yer almaktadır. Bunun üzerinde mukarnaslı bir saçak devam eder. Cenazelik katı çok derine inmez. Yapının temeli ve cenazelik katı kırmızı renkli tüf taşından yapılmıştır. Yapının batı yüzünde aynı sırada yerleştirilmiş iki pencere açıklığı yer alır. Benzer pencerelerden bir diğeri ana girişin üzerinde de görülür.

Yapı içten kubbeyle örtülüdür. Dış üst örtüsü günümüze ulaşmamıştır. Ancak dıştan da piramidal bir külah ile kapalı olduğu düşünülmektedir.

Yapının bütün yüzeyleri sırlı gömme tuğlalar ile yapılmış geometrik örgülerle doldurulmuştur.

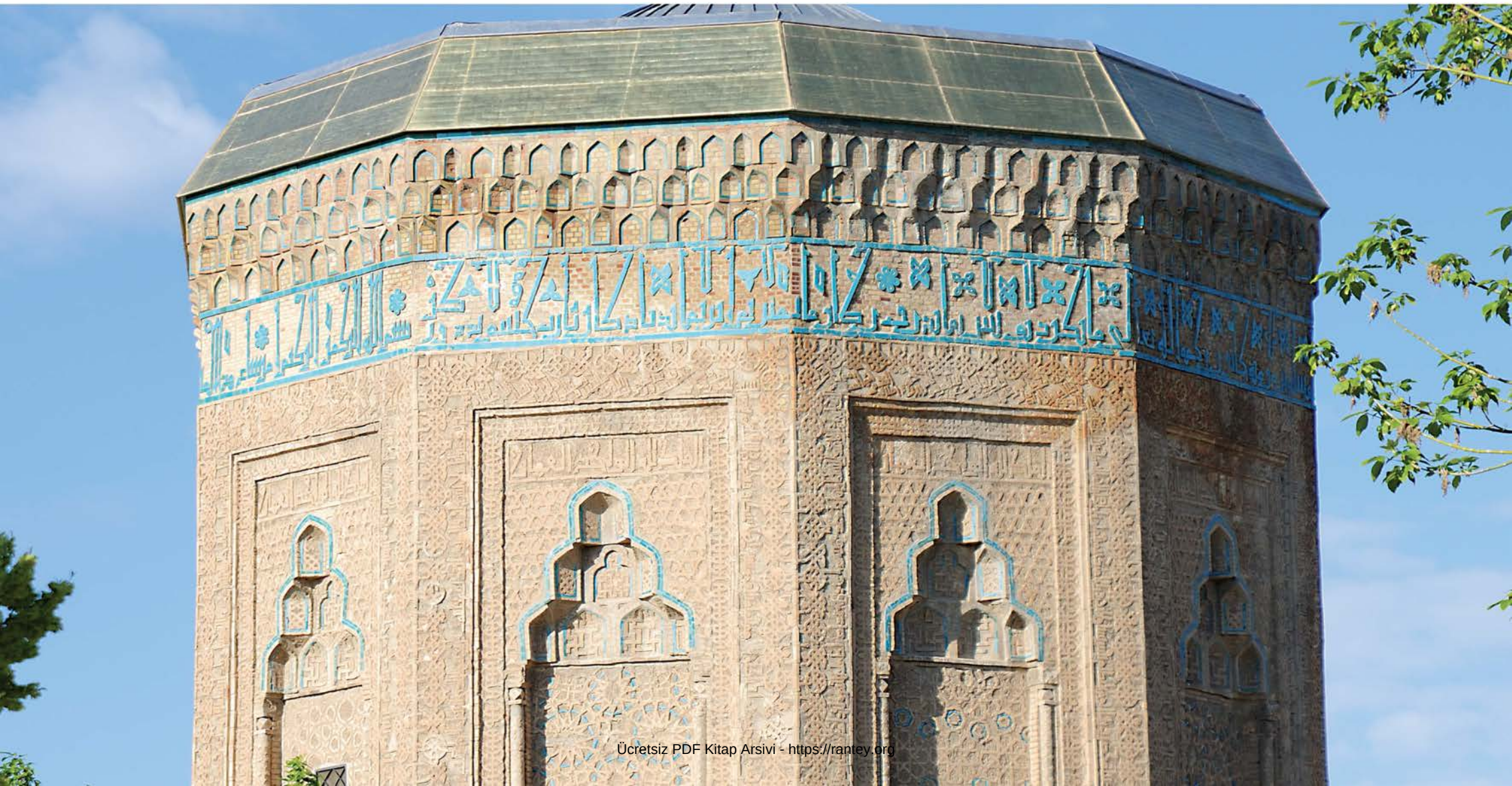
BİBLİYOGRAFYA: Aslanapa, O., "Kirim ve Kuzey Azerbaycan'da Türk Eserleri", İstanbul, Baha Matbaasi,1979, s.19, s.67-77.
Ayvazian, A., "The Historical Monuments of Nakhichevan", Detroit,1988, s.90-92.
Fatullayev, S.S. And Babasov, R.S., "Memarliq". Maison d'Azerbaidjan Website, 2005. Http://www.azmaison.fr/az/index_az.shtml?language=2;section=4;Bölüm 2=4. [Erişim Kasım 2, 2005]
Gink, K.and Ilona T., "Azerbaijan: Mosques", Turrets, Palaces. Budapest: Corvina Kiado, s. 29-30, 1979.
Michell, G., "Architecture of the Islamic World", Its History and Social Meaning, London, 1995, s. 259.

The tomb was built by the Ilgazi Atabeg, Cihan Pehlevi, for his first wife, Mumine Khatun. According to its kufic inscription above the entrance, the tomb was completed in 1186. The architect of the tombs was Ajami Nakhchivani, son of Abu Bakr, who is also the architect of the Kuseyr Tomb. The tomb is a decagon. This plan type was used especially for important buildings during the Seljuk period. Each side of the decagon had three rows of stalactites below the cornice level. The wall surfaces have small niches. There is a turquoise-colored inscription band, made of glazed tiles, above the rows of stalactites. There is a cornice with stalactites above this. Its crypt is not very deep. The foundations and the crypt were made of red tufa. It has not survived to the present day. There are two window openings, placed at the same level, on the western side of the building. There is a similar window above the main entrance as well.

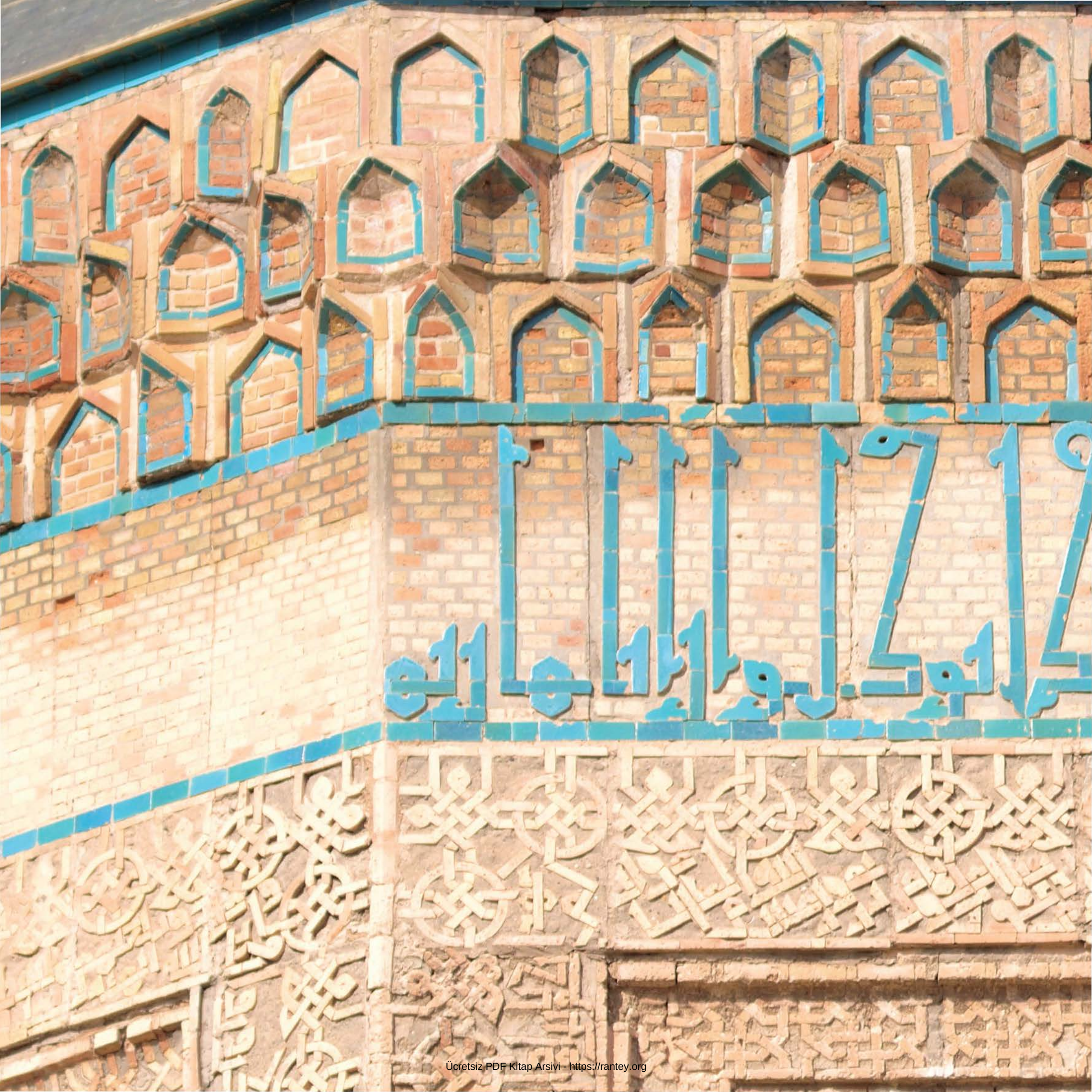
The building has an inner dome. Its outer upper section has not survived to the present day. However, it is thought that it was once covered by a pyramidal dome.

All faces of the building are decorated with carved geometric patterns on glazed, recessed bricks.

BIBLIOGRAPHY: *Aslanapa, O., "Turkish Monuments in Kirim and Northern Azerbaijan", Istanbul, Baha Press,1979, pp.19, pp. 67-77.*
Ayvazian, A., "The Historical Monuments of Nakhichevan", Detroit,1988, pp.90-92.
Fatullayev, S.S. And Babasov, R.S., "Memarliq". Maison d'Azerbaidjan Website, 2005. Http://www.azmaison.fr/az/index_az.shtml?language=2;section=4;Bölüm 2=4. [Erişim Kasım 2, 2005]
Gink, K.and Ilona T., "Azerbaijan: Mosques", Turrets, Palacepp. Budapest: Corvina Kiado, pp. 29-30, 1979.
Michell, G., "Architecture of the Islamic World", Its History and Social Meaning, London, 1995, pp. 259.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mümine Hatun Kümbeti
Mumine Khatun Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

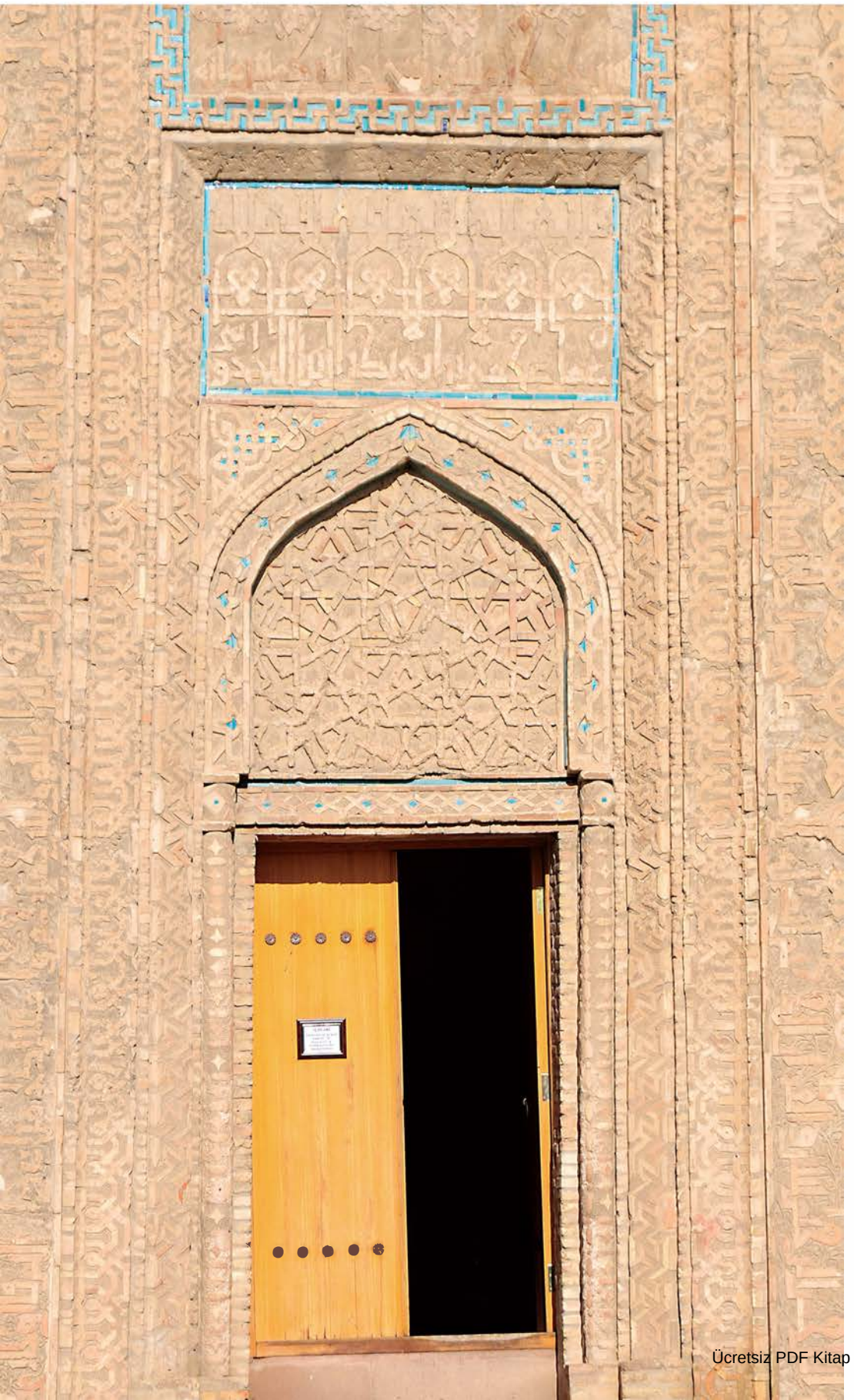

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Mümine Hatun Kümbeti
Mumine Khatun Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

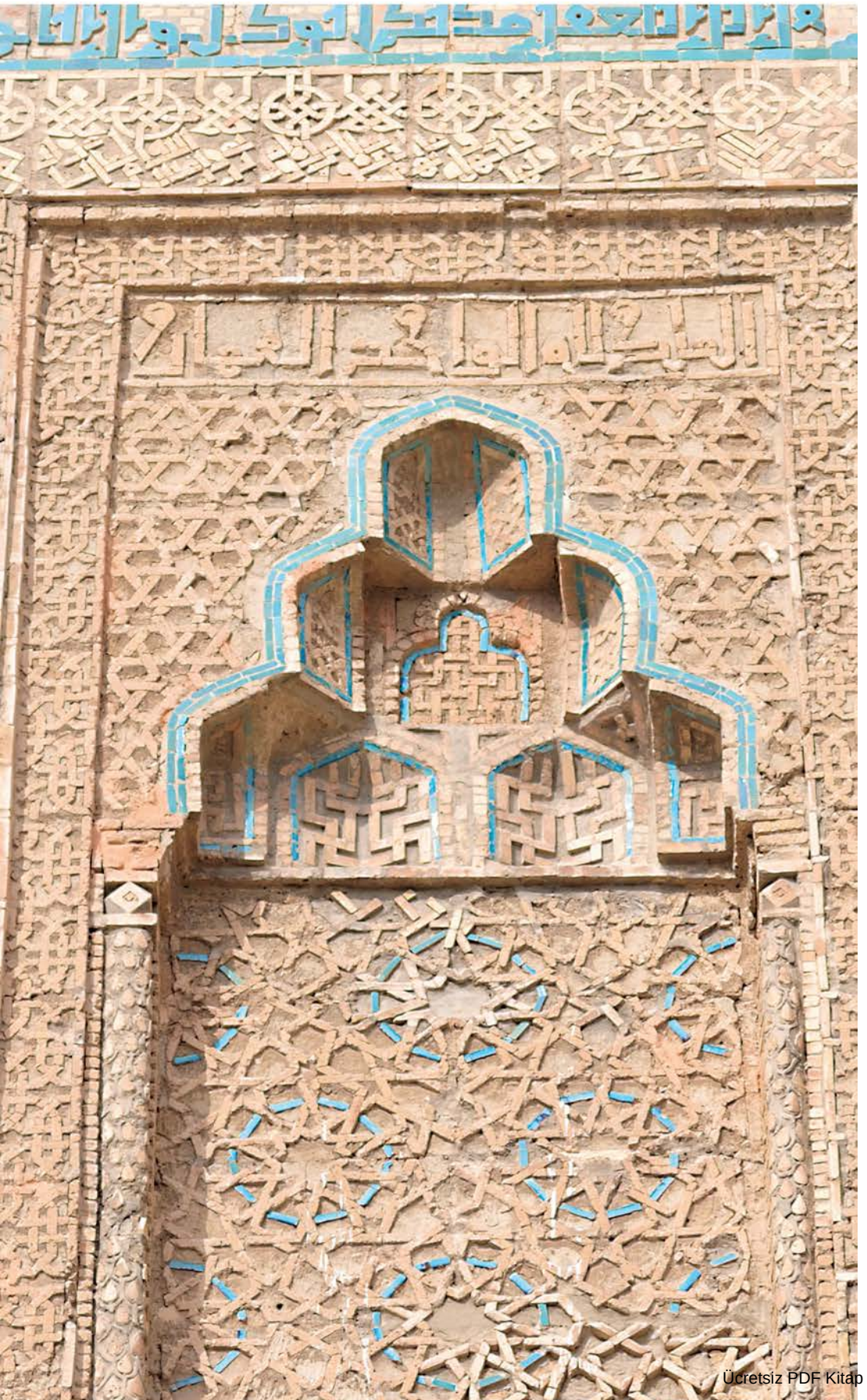

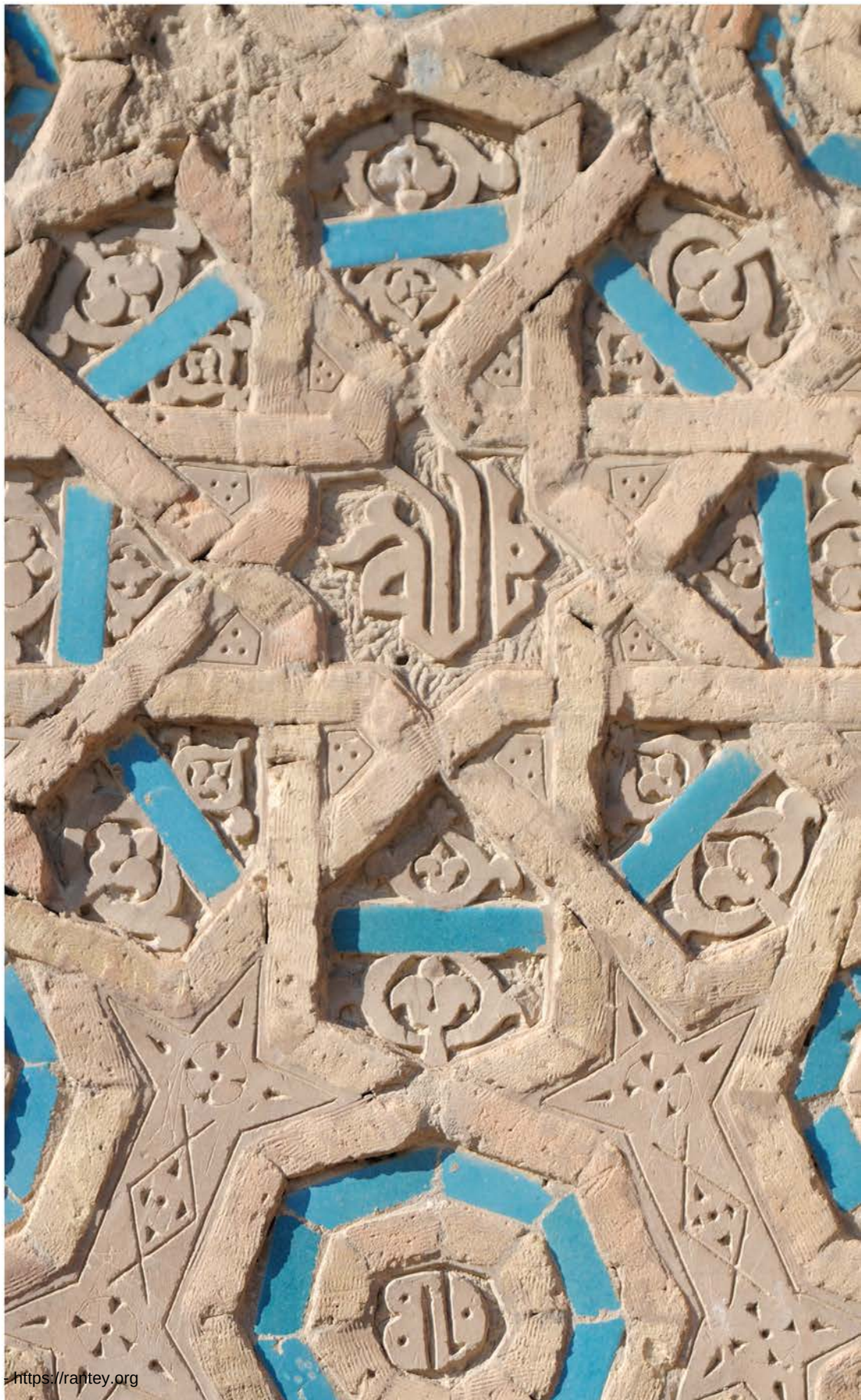
Mümine Hatun Kümbeti
Mumine Khatun Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mümine Hatun Kümbeti
Mumine Khatun Tomb

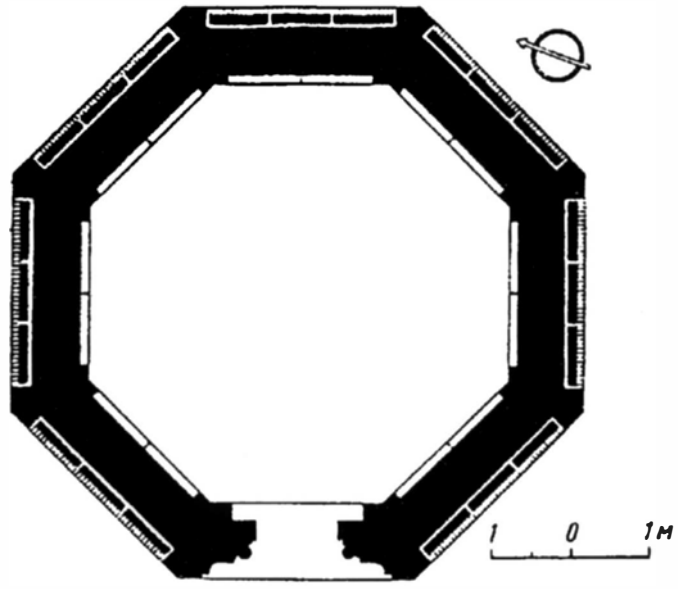
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rahtey.org

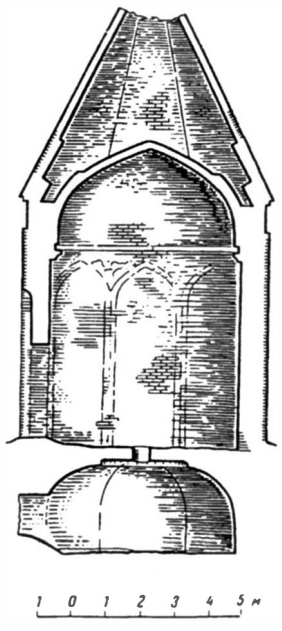
Mümine Hatun Kümbeti
Mumine Khatun Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Plan (Usenynov-Breatinsky-Salamzade)

ESERİN ADI:	Yusuf bin Kuseyr Türbesi
ŞEHRİ:	Nahçıvan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	Arapata Baba Türbesi, Atababa Kümbeti.
YAPIM TARİHİ:	1162
MİMARI:	Ebu Bekir'in oğlu Acemi Nahcivan
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Nahçıvan kent merkezinde Kurtlar Mahallesinde yer alır.

GÖZLEMLER: Nahçıvan'ın en bilinen anıtlarından birisidir. Yöre halkı Atababa Türbesi olarak da adlandırmaktadır. Türbenin üzerinde bulunan kitabesine göre mimar Ebu Bekir'in oğlu Acemi Nahcivani tarafından yapılmıştır. İnşa tarihi 1162' dir.

NAME:	*Yusuf Ibn Kuseyr Tomb*
CITY:	*Nakhchivan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	*Arapata Baba Tomb, Atababa Tomb*
DATE:	*1162*
ARCHITECT:	*Ajami Nakhchivan, son of Abu Bakr*
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the Kurtlar neighborhood of the city of Nakhchivan.*

OBSERVATIONS: *The Yusuf Bin Kuseyr is one of the most well-known monuments in Nakhchivan. Local people also call it the Atababa Tomb. According to the inscription on the tomb, it was built by Ajami Nakhchivani, son of Abu Bakr in 1162.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türbe içte ve dışta sekizgen planlı bir gövdeye sahiptir. Cenazelik katı yol kotunun altında kalmıştır. Sekizgenin her bir yüzünde dikdörtgen bir çerçeve içine yerleştirilmiş geometrik geçmeler görülmektedir. Giriş bölümünde farklı bir düzenleme ile taç kapı şeklinde bir açıklık yer alır. Bu açıklığın üzerindeki üçlü sağır niş Demavend Kümbetinin girişi ile benzeşmektedir. Yapının giriş kapısının üzerinde dikdörtgen bir pano içinde küfi hatla yazılmış bir kitabe yer alır. Kitabede şunlar yazılıdır. "Bu şehitlik, hoca ve en büyük reis dinin süsü, şeyhlerin başkanı, bezaz Yusuf bin Kuseyr'indir. 557 şevval ayında vefat etmiştir." Bu kitabeden başka yapının kuzey batı köşesinde usta kitabesi de yer almaktadır.

Kitabedeki ifadelerden Yusuf bin Kuşeyr'in Nahçıvan'da Ahilerin lideri olduğu belirtilmişse de bu dönemdeki Ahilik ve bölgedeki etkisi hakkında yeterli bir bilgi bulunmamaktadır.

Türbenin piramidal külahının altında muhtemelen bir ayet olduğu düşünülen küfi bir yazı kuşağı yerleştirilmiştir.

Yapı 12.yy. ortalarına, Selçuklu devrinin sonlarına tarihlenir. Bu dönemde bölge Selçukluların ardılları olan Atabeyler tarafından yönetilmektedir. Türbenin üzeri piramidal külahla kapatılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Selamzade, E., "Nahçivan Mimarlık Abideleri", Nahçıvan, 1976, s.11.
Talibov, V.," Nahçıvan Abideleri Ansiklopedisi", Nahçıvan, 2008, s.479-482
Yazar, T., "Nahcivan'da Türk Mimarisi" (Başlangıcından 19. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara, 2007, s.83-89.

The tomb has an octagonal plan visible on the interior and exterior. Its crypt is underground. There are geometric dovetail motifs placed inside a rectangular frame on each face of the octagon. One opening portal exhibits a different arrangement. There is a triple blind niche that is similar to that of the Damavand Tomb. There is a kufic inscription, in a rectangular panel. The inscription reads as follows: "This martyrdom belongs to the hodja and greatest chief, head of sheikhs, Bezaz Yusuf ibn Kuseyr. He died in the month of Shawwal in 557." In addition to this inscription, there is also a builder's inscription in the northeast corner of the building.

The inscription also states that Yusuf ibn Kuseyr was the leader of Ahis in Nakhchivan. However, there is not sufficient information regarding the Ahi order and its influence in the region.

There is a kufic inscription band, possibly a verse, below the pyramidal cone cap of the tomb.

The building dates to the middle of the 12th century, at the end of the Seljuk period. At that time, the region was ruled by Atabegs, who were the successors of the Seljuks.

BIBLIOGRAPHY: *Selamzade, E. "Nakhchivan architectural Monuments", Nakhchivan, 1976, pp.11.
Talibov, V. "Encyclopedia of Nakhchivan Monuments", Nakhchivan, 2008, pp.479-482.
Yazar, T. "Turkish Architecture in Nakhchivan" (From the beginning to the end of the 19th Century). Ankara, 2007, pp.83-89.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yusuf bin Kuseyr Türbesi
Yusuf Ibn Kuseyr Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf bin Kuseyr Türbesi
Yusuf Ibn Kuseyr Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf bin Kuseyr Türbesi
Yusuf Ibn Kuseyr Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf bin Kuseyr Türbesi
Yusuf Ibn Kuseyr Tomb

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ESERİN ADI: Gülistan (Cuga) Kümbeti
ŞEHRİ: Culfa
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Kesik Kümbet, Cuga Kümbeti
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Culfa bölgesinde, Cuga kentinin yaklaşık olarak bir km. kadar doğusunda bulunur. Nahçıvan-İran sınırına çok yakındır.

GÖZLEMLER: Tamamen kesme taş malzemeden yapılmış olan yapı, özenli bir işçiliği ile dikkati çeker. Türbe günümüze kaidesi ve gövdesiyle ulaşmıştır. Üst örtünün büyük bir bölümü yıkılmıştır.

Kare bir kaide üzerinde yükselen gövde, onikigen planlı olarak yapılmıştır. Kare kaide köşelerde ikişer üçgen pahla kırılma yaparak gövdeye bağlanmıştır. Alt kat giriş ile üst kata giriş aynı yönde bulunur. Kaide ile gövde bir birbilerinden bilezik şeklinde oval bir silme ile ayrışmıştır.

NAME: *Gulistan (Juga) Tomb*
CITY: *Julfa*
CENTURY: *12*
NAMES: *Cut Mausoleum, Juga Mausoleum*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *About 1 km to the east of the city of Juga, close to the Aras River, near the Nakhchivan-Iran border.*

OBSERVATIONS: *Constructed completely of ashlar, the Gulistan Cuga Tomb stands out for its meticulous craftsmanship. The mausoleum's base and body have survived to the present day. Most of the upper part was destroyed.*

It has a dodecagonal body, rising on a square pedestal. The square pedestal is connected to the body through two triangular bevels on each corner. Entrances to the lower and upper floors are on the same side. The pedestal and the body are separated by an oval molding in the shape of a cornice.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

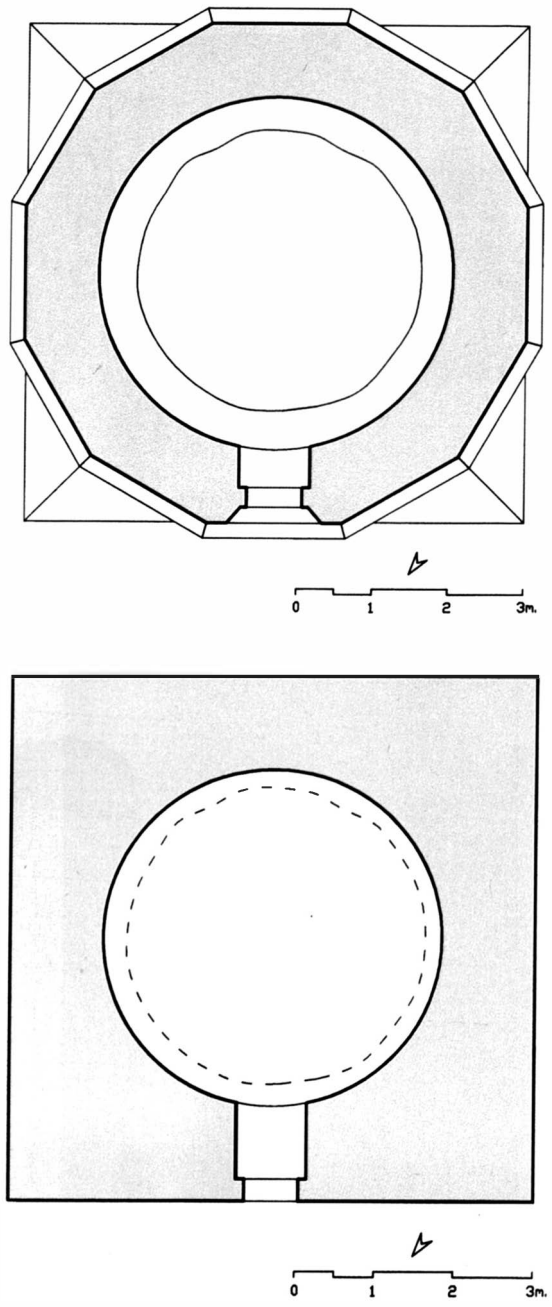
Dıştan onikigen planlı olan gövde içten dairevi planlıdır. Batı yüzde bulunan gövdenin girişi sivri kemerli bir kapı şeklinde biçimlenmiştir. Gövdenin her bir yüzünün iç kısmı geometrik örgülerle doldurulmuştur. Kitabesi olmayan yapı bazı yayınlarda 12, bazılarında 13, bazılarında ise 14.yy. tarihlendirilmektedir. Tarihlendirilmede etken olan faktör olarak yapının kaide köşeliklerinde görülen pahlanma ile bazı süslemeler gösterilmiştir. Ancak gösterilen değerlendirmelerin hiçbirisi nitel bir değerlendirme şeklinde değildir. Daha çok benzerlik ilişkisi kurulma yönündedir. Türbenin bulunduğu bölgenin Büyük Selçukluların geçiş güzergâhından olması ve sonrasında atabeyler tarafından bölgenin yönetilmesi yapının bir Selçuklu yapısı olabileceğine işaret eder.

BİBLİYOGRAFYA: Bertanisky, L., "Zodçesta Azerbaidhana XII-XIV vv.", Moskova, 1966, s.112.
Selamzade, E., "Nahçivan Mimarlık Abideleri", Nahçıvan, 1976.
Talibov, V., "Nahçıvan Abideleri Ansiklopedisi", Nahçıvan, 2008, s.149
Yazar, T., "Nahcivan'da Türk Mimarisi" (Başlangıcından 19. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara, 2007, s.111-113.

The body has a dodecagonal exterior plan and a circular interior plan. Entrance to the body in the western facade is in the shape of a door with an ogee arch. The interior of each side of the body was decorated with an ornamental grille. The building, which does not have an inscription, is dated to the 12th century, and, in some publications, to the 13th or the 14th century. The determining factor in dating the building is the beveling in the corners of the pedestal and some of the other decorations. However, none of these evaluations are qualitative, but comparative. The fact that the region of the tomb is on the migratory route of the Great Seljuks and that the region was ruled by Atabegs indicates that the building was probably built by the Seljuks.

BIBLIOGRAPHY: *Bertanisky, L. "Zodçesta Azerbaidhana XII-XIV vv.", Moscow, 1966, pp. 112.
Selamzade, E., "Nakhchivan architectural Monuments", Nakhchivan, 1976.
Talibov, V. "Encyclopedia of Nakhchivan Monuments", Nakhchivan, 2008, pp.149.
Yazar, T. "Turkish Architecture in Nakhchivan" (From the beginning to the end of the 19th Century). Ankara, 2007, pp.111-113.*

Plan (T.Yazar)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ESERİN ADI: Hoca Nazar Kervansaray
ŞEHRİ: Culfa
YÜZYILI: 12-16
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu-Safavi
KONUMU: Culfa Kenti yakınlarında yer alır.

GÖZLEMLER: Kervansaray, eski Tebriz'den gelip Anadolu'ya doğru devam eden kervan yolu üzerinde yer almaktadır. Yapının hemen yakınından Aras ırmağı geçer. Kervansaray bu ırmağa bakacak şekilde konumlanmıştır. İran ve Ortaasya'daki kervansaraylara benzer biçimde inşa edilmiştir.

Yapı tamamen düzgün yonu taşından ve dolgu duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Merkezi Mekân Plan düzenindeki yapı, ortadaki kare planlı avluya doğru yönelen odalardan oluşmaktadır. Eyvanlar arasında kalan bölümlerde kervansarayın kare planlı odaları yer alır. Mekânlann üzeri tonoz ve kubbeyle örtülmüştür. Kervansarayın taç kapısı yıkılmış olup, günümüzde geniş bir açıklık şeklinde görülmektedir.

Yapı inşa tekniği bakımından 12.yy. özellikleri göstermektedir. Bu dönemde Selçuklu dönemi kervansaraylarının sayıca artış gösterdiği bilinmektedir. Melikşah ve sonrasında gelen sultanlar özellikle kervan yolları üzerinde çok sayıda kervansaray inşa etmişlerdir. Yapı sonraki dönemlerde Safaviler tarafından kullanılmış olmalıdır. Bu dönemde kervansarayın dışında bazı ilave bölümler yapıldığı görülmektedir.

NAME: *Hodja Nazar Caravansarai*
CITY: *Julfa*
CENTURY: *12-16*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk-Safavid*
LOCATION: *Near the city of Julfa, by the Aras River.*

OBSERVATIONS: *The Hodja Nazar Caravansarai is on the caravan route which begins in old Tabriz and continues towards Anatolia. The Aras River runs near the building, and this caravansarai was positioned to overlook the river. It was constructed in a manner similar to the caravansarais of Iran and Central Asia.*

The building was constructed of regular pitch-faced stones, with infill masonry. The building had a central space consisting of rooms overlooking a square courtyard. The caravansarai rooms, also with square plans, are situated in the sections between the iwans. The spaces are covered by vaults and domes. The main portal of the caravansarai was destroyed and it is a raw opening today.

The building demonstrates characteristics of 12th century construction. It is known that the number of Seljuk caravansarais increased during this period. Malik Shah and the sultans succeeding him built many caravansarais, especially on caravan routes. The building was probably used in the Safavid period as well. Some additions, made to the exterior of the caravansarai during this period, are also visible.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ESERİN ADI:	Der Türbe
ŞEHRİ:	Ordubad
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Ordubad yakınlarında, Derkent'de yer alır.

GÖZLEMLER: Yapı sekizgen bir planda inşa edilmiştir. Kaide bölümü taştan gövde kısmı ise tuğladan inşa edilmiştir. Tuğla duvar örgüsü basit örgü tekniğinde yatay bağlayıcılı olarak kullanılmıştır.

Türbe plan olarak sekizgen planda yapılmıştır. Sekizgenin köşelerinde, yüzeyler içerlek tutulmak suretiyle payanda şeklinde destekler oluşturulmuştur. Yüzeyler, ana akslar da birer açıklığa sahipken, ara akslarda yalın tutulmuştur. Köşelerdeki payler birbirilerine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Üst örtü günümüzde tek bir kubbeyle örtülüdür. Ancak bazı yayınlarda yapının ikinci bir üst örtüsünün varlığına işaret edilmektedir. Yapının tarihlendirilmesi konusunda farklı görüşler bulunur. Bazı araştırmacılar yapım tekniğinden hareketle 14 ve 15 y.y.'a tarihlendirmiştir. Tarihlendirmede etken olan faktörlerden birisi olarak yüksek kasnak kullanımı gösterilmiştir. Ancak yüksek kasnaklı türbeler Selçuklu döneminde de inşa edilmektedir. En güzel örnek olarak Sultan Sencer Türbesi gösterilebilir.

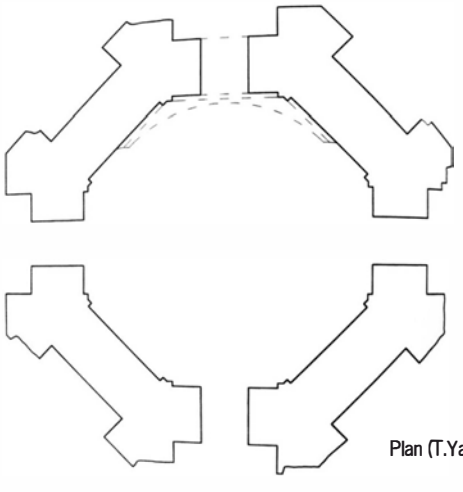
NAME:	*Der Tomb*
CITY:	*Ordubad*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the city of Derkent, near Ordubad, amidst an archeological area with other remains.*

OBSERVATIONS: *The Der Tomb Number 1 was built with an octagonal plan. Its pedestal was constructed of stone and its body was constructed of brick. It has plain masonry with mortar joints.*

The tomb was constructed with an octagonal plan. Supports, in the shape of buttresses, were created in the corners of the octagon, via recessed surfaces. The sides of the tomb, on the main axis, have one opening each, and the intermediate sides are plain. Braces in the corners are connected to one another by pointed arches. The upper part, today, has a single dome. However, some publications suggest that the building had a second upper cover. Different views are held regarding the date of the building. Some researchers date it to the 14th or 15th centuries, based on construction technique. One of the determining factors for dating was the use of a high drum. However, tombs with high drums were also constructed during the Seljuk period. The Tomb of Sultan Sanjar is the best example of these.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Plan (T.Yazar)

Buna karşılık türbe İran'da bulunan bazı Selçuklu dönemi türbeleriyle benzerlik içindedir. Karagan kümbetleri kadar gösterişli olmasa da kubbe teknik bakımdan aynı döneme işaret etmektedir. 12.yy. ortalarında inşa edilmiş bir yapı olması muhtemeldir.

However, this tomb is similar to some Seljuk period tombs in Iran. It is not as spectacular as the Karagan tombs, but it dates from the same period, based on the similar building technique. It was probably built in the middle of the 12th century.

BİBLİYOGRAFYA: Mehmedzade, K., Guliyev, H., İbrahimov, B., Kerimov, B., "Der Kentindeki Mimarlık Kompleksi", Gobustan, 3, 1981, s.44-46.
Talibov, V., "Nahçıvan Abideleri Ansiklopedisi", Nahçıvan, 2008, s.73.
Yazar, T., "Nahcivan'da Türk Mimarisi" (Başlangıcından 19. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara, 2007, s.114-115.

BIBLIOGRAPHY: *Mehmedzade, K. Guliyev, H. İbrahimov, and B. Kerimov. "Architectural Complex in the city of Der", Gobustan, 3, 1981, pp. 44-46.*
Talibov, V., "Encyclopedia of Nakhchivan Monuments", Nakhchivan, 2008, pp.73.
Yazar, T., "Turkish Architecture in Nakhchivan" (From the beginning to the end of the 19th Century). Ankara, 2007, pp. 114-114.

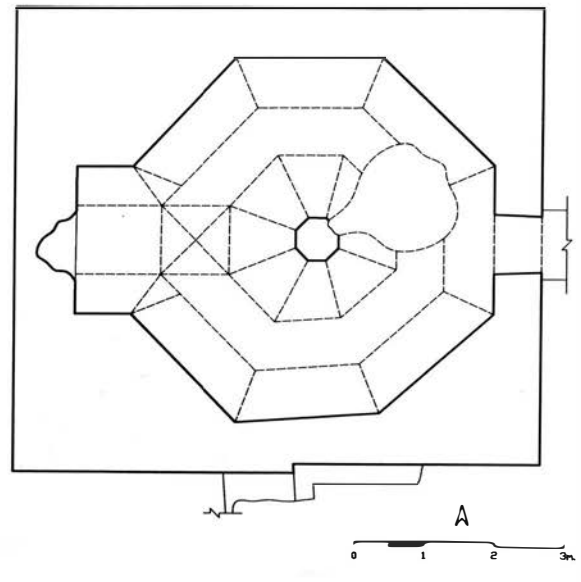
Der Türbe
Der Tomb

Der Türbe
Der Tomb

Plan (T.Yazar)

ESERİN ADI: Gilan 1 Numaralı Türbe
ŞEHRİ: Gilan
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Gilan harabe şehirde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Harabe halindeki yapılar, antik ortaçağ şehri olan Gilan'da yer alır. Şehrin diğer adı Karabağ Gilan'dır. Şehrin hemen yakınında, batıda bulunan bir tepenin eteğinde inşa edilmiştir. Gilan şehri günümüzde harabe halinde olup kalıntılarının büyük bir bölümü temel seviyesinde ya da toprak altındadır. Şehrin kurulduğu bölgeni bir vadi olması sebebiyle alüvyonlar ketin üzerini hızlı bir biçimde kapatmıştır. Kalıntılar içinde bir birine bitişik iki tane türbe bulunur bu türbelerin her ikisi de cenazelik aktı seviyesine kadar yıkılmıştır.

Gilan 1 numaralı türbe olarak adlandırılan yapı, 1985 ve 1997 yılları arasında Nahçıvan devleti tarafından arkeolojik kazı programına alınmıştır. Ancak koruma önlemi olmadığı için tahrip olmuştur. Türbe tamamen kesme taş malzemeden yapılmıştır. Türbenin üst bölümünün alt katı dıştan kare içten ise sekizgen planlıdır. Sekizgenin tam ortasında sekizgen kesitli bir ayak yerleşir. Cenazelik katının batısında küçük bir niş yer almaktadır.

Türbenin cenazelik katının ortasında bulunan ayak, Nahçıvan Mümine Hatun ve Kemah Mengücek Gazi türbelerininkine benzerlikler göstermektedir. Türbe, 12.yy. ortalarına Selçuklu dönemi sonlarına tarihlendirilebilir.

BİBLİYOGRAFYA: Talibov, V., "Nahçıvan Abideleri Ansiklopedisi", Nahçıvan, 2008, s.143-144.
Yazar, T., "Nahcivan'da Türk Mimaris"i (Başlangıcından 19. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara, 2007, s.105-109.

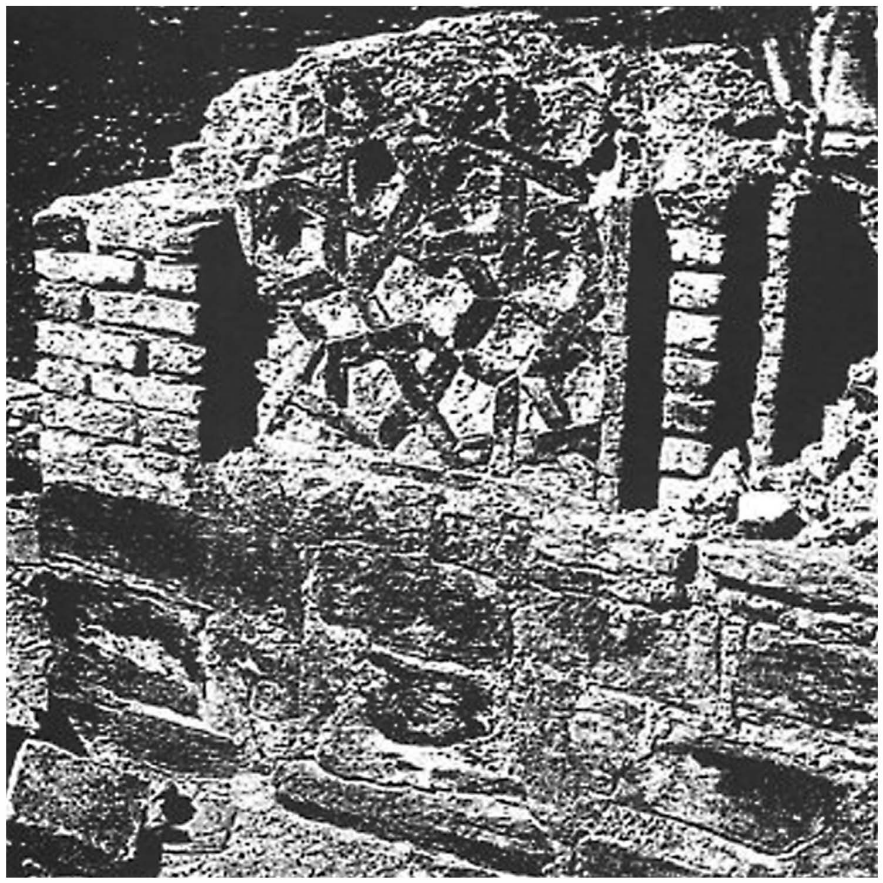
NAME: *Gilan Tomb Number 1*
CITY: *Gilan*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the ruined city of Gilan.*

OBSERVATIONS: *Numerous ruined buildings are situated in Gilan, a medieval city. The other name of the city was Karabag Gilan. It was built on the foothills of a mountain to the near west of the city. The city of Gilan is a ruin today and most of the buildings are at the foundation level or underground. Because the city was built in a valley, alluvial deposits rapidly covered the city. There are two tombs next to each other among the ruins, and both of these are destroyed down to the crypt level.*

The structure called Gilan Tomb Number 1 was excavated by the state of Nakhchivan between 1985 and 1997. However, it was severly damaged due to lack of conservation. The tomb was constructed of ashlar stone. The upper section of the tomb has a square exterior and an octagonal interior plan. There is an octagonal pillar in the center of the octagon. There is a small niche to the west of the crypt.

The pillar in the middle of the crypt is similar to those seen in the Nakhchivan Mumine Khatun and Kemah Mengucek Gazi tombs. The tomb is dated to the middle of the 12th century, at the end of the Seljuk period.

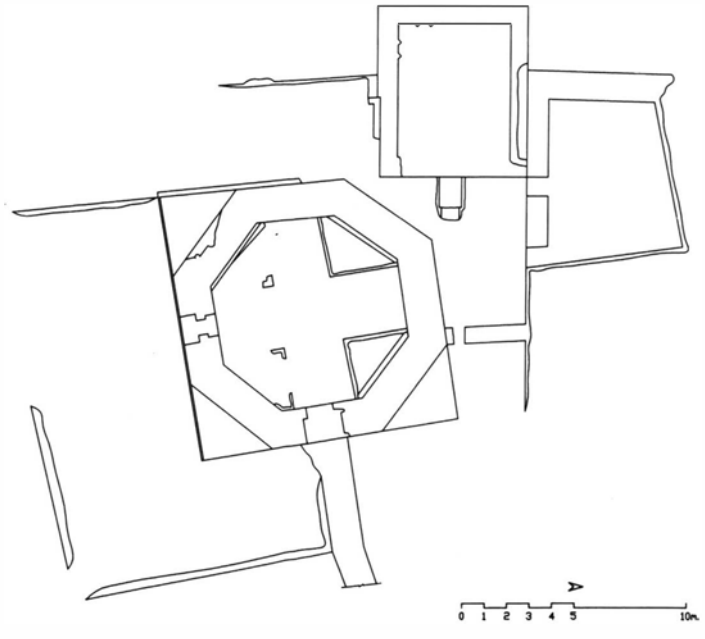
BİBLIOGRAPHY: *Talibov, V., "Encyclopedia of Nakhchivan Monuments", Nakhchivan, 2008, pp. 143-144.
Yazar, T., "Turkish Architecture in Nakhchivan" (From the beginning to the end of the 19th Century). Ankara, 2007, pp.105-109.*

Fotoğraf / Photograph: T.Yazar

Plan (T.Yazar)

ESERİN ADI: Gilan 2 Numaralı Türbe
ŞEHRİ: Gilan
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Gilan harabe şehirde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Harabe halindeki yapı, antik ortaçağ şehri olan Gilan'da yer alır. Şehrin diğer adı Karabağ Gilan'dır. Şehrin hemen yakınında, batıda bulunan bir tepenin eteğinde inşa edilmiş iki türbeden birisidir. Yapının hemen yakınında başka yapı kalıntıları da bulunur.

Gilan şehri günümüzde harabe halinde olup kalıntılarının büyük bir bölümü temel seviyesinde ya da toprak altındadır. Şehrin kurulduğu bölgenin bir vadi olması sebebiyle alüvyonlar ketin üzerini hızlı bir biçimde kapatmıştır. Türbenin kalıntıları da toprak altındadır. Günümüze sadece yapının cenazelik katı ulaşmıştır.

Cenazelik dıştan kare planlıdır.

Gilan 2 numaralı türbe olarak adlandırılan yapı da bölgedeki diğer yapılarda olduğu gibi 1985 ve 1997 yılları arasında Nahçıvan devleti tarafından arkeolojik kazı programına alınmıştır. Ancak koruma önemli olmadığı için ortaya çıkarılan kalıntılar tahrip olmuştur. Türbenin zemin katı tamamen kesme taş malzemeden yapılmıştır. Alt katı dıştan kare içten ise sekizgen planlıdır.

Türbe, 12.yy. ortalarına Selçuklu dönemi sonlarına tarihlendirilebilir.

BİBLİYOGRAFYA: Talibov, V., "Nahçıvan Abideleri Ansiklopedisi", Nahçıvan, 2008, s.143-144.
Yazar, T., "Nahcivan'da Türk Mimarisi" (Başlangıcından 19. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara, 2007, s.105-109.

NAME: *Gilan Tomb Number 2*
CITY: *Gilan*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the ruined city of Gilan.*

OBSERVATIONS: *The ruined Gilan Tomb Number 2 is situated in the medieval city of Gilan, whose other name was Karabag Gilan. It is one of two tombs built in the foothills to the near west of the city. There are remains of other buildings in close proximity to this tomb.*

The city of Gilan is in a ruined state today, and most of the buildings have been reduced to the foundation level or are buried underground. Because the city was built in a valley, alluvial deposits covered the city rapidly. The remains of the crypt are underground, and it is the only part of the structure to have survived to the present day.

The crypt has a square exterior plan.

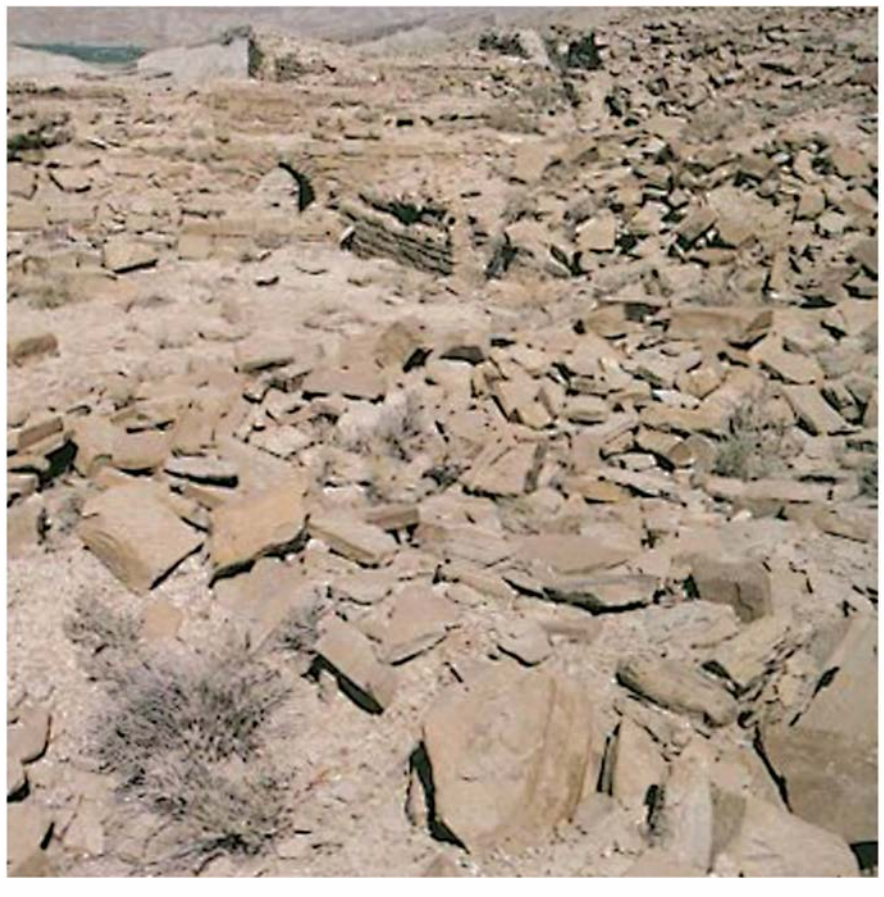
The tomb was excavated by the state of Nakhchivan between 1985 and 1997, along with other buildings in the region. However, it was damaged due to lack of any conservation. The ground floor of the tomb was constructed completely of ashlar stone. Its lower floor has a square exterior and octagonal interior plan.

The tomb can be dated to the middle of the 12th century, at the end of the Seljuk period.

BİBLIOGRAPHY: *Talibov, V., "Encyclopedia of Nakhchivan Monuments", Nakhchivan, 2008, pp. 143-144.*
Yazar, T., "Turkish Architecture in Nakhchivan" (From the beginning to the end of the 19th Century). Ankara, 2007, pp.105-109.

Fotoğraf / Photograph: T.Yazar

ESERİN ADI:	Rulanin Köprüsü
ŞEHRİ:	Ordubad
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	Kazancı Köprüsü
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Tebriz-Bakü kervan yolu güzergâhı üzerindedir.

GÖZLEMLER: Nahçıvan'ın kuzeyinde Ordubad yakınlarında yer almaktadır. İpek yolunun Tebriz-Bakü güzergâhı üzerindedir. Yapının kuzeyinde Selçuklu dönemine ait Gilan yerleşmeleri bulunur. Tek kemerli dik köprüler gurubuna giren köprünün, kemer açıklığı düzgün yonu taşından dolguları ise kaba yonu taşından yapılmıştır. Tabliyesi kayrak taşından olan köprünün korkulukları ve tempan duvarının bir bölümü yıkılmıştır.

Köprünün bulunduğu bölge bir vadi boyunca kuzeye doğru devam eden kervan yolu güzergâhıdır. Yol üzerinde iç kesimlerde Ermenistan tarafına doğru başka köprülerde olması gerekmektedir. Bu bölgedeki imar çalışmaları sultan Alparslan zamanında başlamıştır. Alparslan ve oğlu Melikşah'ın Kafkasya üzerine yaptıkları seferler sonrasında bölgede özellikle alt yapı bağlamında imar çalışmaları yapılmıştır. Köprünün bu dönemde en geç 12.yy. içinde inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.

NAME:	*Rulanin Bridge*
CITY:	*Ordubad*
CENTURY:	*12*
NAMES:	*Kazanji Bridge*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*On the Tabriz-Baku caravan route.*

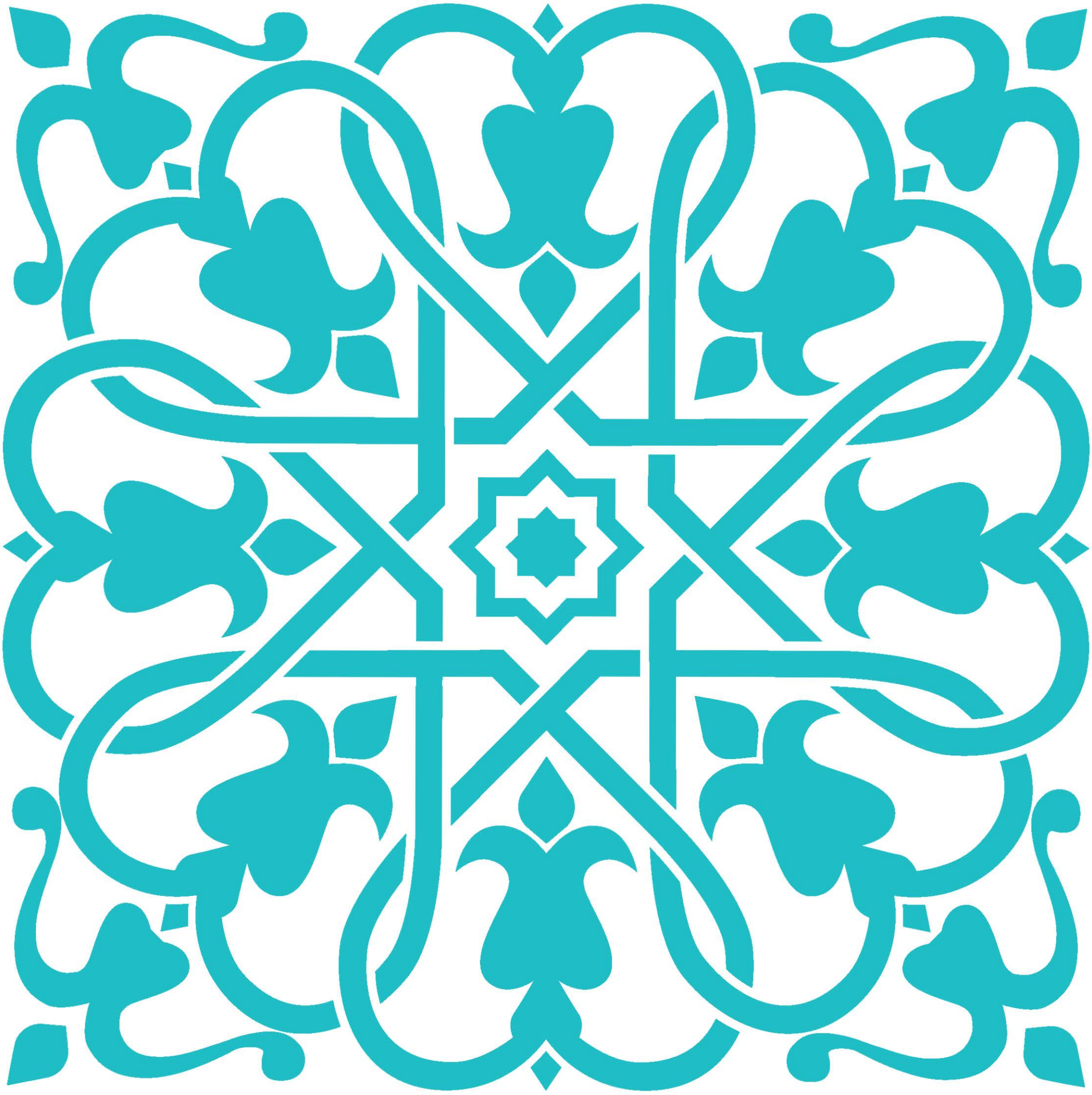
OBSERVATIONS: *This Rulanin Bridge is situated near Ordubad, to the north of Nakhchivan. It is on the Tabriz-Baku section of the Silk Road. Gilan, a city of the Seljuk period, is located north of the bridge. It belongs to the group of single-arched, vertical bridges. Its arch is made of regular, pitch-faced stones, and the spandrels were made of rough pitch-faced stones. The floor of the bridge was made of slate stone. The parapets, and a part of its spandrel wall, have been destroyed.*

The bridge is situated on a caravan route, northbound through the valley. There were probably other bridges, in the interior, near Armenia, as well. Reconstruction activites started in this region during the reign of Alparslan. After the campaigns of Alparslan and his son Malik Shah to the Caucasus, reconstruction activities were undertaken, especially in terms of infrastructure. It is thought that the bridge was built during this period, in the 12th century at the latest.

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

ÖZBEKİSTAN
UZBEKISTAN

ÖZBEKİSTAN

UZBEKISTAN

Orta Asya'nın merkezinde yer alan Özbekistan, geçmişte uluslararası ticaretinde merkez ülkelerinden birisi olarak kabul edilebilir. İpekyolu'nun doğu ve batı ile olan bağlantısının önemli kollan Özbekistan topraklarından geçmektedir. Tarih boyunca ülke iki verimli ırmağın suladığı geniş vahalarıyla dikkati çeken bir coğrafya olmuştur. Amuderya ve Sirderya boylarında sulak tarım alanlarının bulunması, bu coğrafyayı uygarlıklar için cazip kılmıştır.

Bölgedeki ilk yerleşimin ne zaman başladığı konusunda kesin bilgiler bulunmamakla birlikte eldeki verilere bakıldığında MÖ.1.binin içinde Prehistorik karakterli yerleşmelerin bölgede olduğu bilinmektedir. İlk yerleşimler Buhara, Tirmiz ve Semerkand şehirlerinin çevrelerinde görülür. Bu yerleşmelerin etrafı ortaçağlada da değişmeyecek olan kerpiç sur duvarlanyla çevrilmiştir. Bölgenin yazılı tarihi içinde Akemenidlerin ardılları olan Soğdların Fergana merkezli olmak üzere MÖ.5-2 yy. arasında bölgeye yerleşmişlerdir. MÖ.4.yy.dan itibaren Helenistik kültür olan Seleukosların sonrasında ise Bakteriayan kültürü etkisi altına almıştır. MÖ.3. y.y'dan itibaren Partlar bölgeyi yönetmişlerdir. Bu yönetim sırasında özellikle büyük yerleşmelerde Partizleri görülmektedir. 1.yy. başlarından itibaren Sasanilerin bölgeye geldikleri tarih olan 3.yy. a kadar Hun-Türk Kökenli Kuşanlar Özbekistan topraklarına hâkimdir. Kuşanlar, Sasaniler ile müttefiklik çerçevesinde ilişkilerini sürdürmüşlerdir. 425 tarihinde Hunların, Sasanileri bölgeden çıkarmasıyla birlikte, İpek Yolu'nun kontrolü de Hunların eline geçmiştir. Bu dönemde Fergana Vadisi ve çevresindeki kentler gelişmeye başlamıştır.

Ortaçağ'da Özbekistan topraklarında çok farklı kültür ve inançların izlerini görmek mümkündür. Bir yandan Şamanizim ve Manierizim'in varlığı görülürken, diğer yandan Budizmin ve Hazarlar ile birlikte de Yahudilik etkili olmuştur. Hatta Hazar Hakanlığı döneminde Buhara'da ciddi sayıda bir Yahudi nüfusunun bulunduğu da bilinmektedir. İslamiyet öncesinde Kuva ve Özgend gibi çevrelerde ise Budizm etkiliydi. İslamiyet'in bölgeye yayılmasından önce bölge Hazar Türk Hakanlığının kontrolü altındadır. 712 yılında Araplar Soğdların başkenti olan Semerkant'ı ele geçirmiş ve bu tarihten sonra İslam varlığı bölgeye yerleşmeye başlamıştır. Bu dönem sonrasında Semerkant ve Buhara bütün İslam uygarlıklarının bölgedeki merkez şehirleri arasında gösterilmiştir. Abbasilerin ardından bölge, onların valileri olan Samanoğulları tarafından yönetilmiştir. Samanoğulları bölgedeki ilk güçlü İslam devleti olarak Buhara'yı merkez seçmiştir. Samanoğulları sonrasında bölge 992'den itibaren Karahanlıların kontrolü altına girmiştir. Karahanlılar, 1211 yılına kadar süren varlıklarını bir dönem Selçuklulara bağlı olarak devam ettirmiştir.

Uzbekistan, located in the middle of Central Asia, was, in the past, the nexus of the international trade network. The most important sections of the Silk Road, connecting east and west, passed through this area. The geography of the country played a significant role in history, with its wide oasis quenched by two abundant rivers, the Amu Darya and the Syr Darya. The fertile agricultural areas between these two made this region very attractive for many civilizations.

There is no precise evidence of the first settlement in the region. However, according to research, prehistoric settlements were believed to have been here in the first millennium B.C. These settlements were established around Bukhara, Termez and Samarkand. They were surrounded by brick walls, which remained intact until the Middle Ages. According to the written history of the region, the Sogdians, who were the successors of the Achaemenids, settled around Fergana between the 5th and 2nd centuries B.C. They were influenced by the Hellenistic culture of the Seleucid Empire, and, after the 4th century B.C, they came in contact with the Greco-Bactrian culture. After the 3rd century B.C., the Parthians began to rule. The Sasanians arrived at the beginning of the 1st century, and, until the 3rd century, the Kushans of the Hun-Turk tribes ruled Uzbekistan. The Kushans had been allies of the Sasanians. The Huns had defeated the Sasanians in 425 and captured control of the Silk Road. During this period, the Fergana Valley and its adjacent districts developed.

There are traces of many cultures and religions in Uzbekistan during the Middle Ages. There were followers of the Shamanistic and Manichaean religions, as well as Buddhists and Jews after the arrival of the Khazar Khans. During the period of the Khazars, many Jews lived in Bukhara. Buddhism was prominent in the regions of Kuva and Uzgen before the spread of Islam. The Khazar region was ruled by Turkic Khans before the arrival of Islam. The Arabs captured Samarkand, the capital of the Soghdians, in 712, and Islam began to enter the region. Later, Samarkand and Bukhara became important centers of Islamic civilization. Following the Abbasids, the area was ruled by the Samanids, who had been the governors of the Abbasids. The Samanids were the first powerful Islamic state in the region, and they chose Bukhara as their center. (The tomb of Ismael the Samanid) The Karakhanids began to rule the region in 992, after the Samanids. The Karakhanids continued to govern until 1211, after which the Khanate became, in part, a vassal state of the Seljuks.

Özbekistan coğrafyasında Selçukluların görülüşü yaklaşık olarak 10.yy. başlarıdır. Bu tarihten itibaren 12.yy.ortalarına kadar Selçuklulann hem siyasi hem de kültürel etkisi Özbekistan coğrafyasında kalıcı olacaktır. Selçukluların Hazarlara tabi bir boy olmasına karşılık boylar arasındaki mücadeleye de bağlı olarak devletin kurucusu Selçuk Bey, boyuna tabi kişileri toplayarak Yengi Kent bölgesinden ayrılmış ve bugün Kazakistan topraklannda bulunan, Sirderya Irmağı çevresinde bulunan ve yeri tam olarak bilinmeyen Cend Şehri ve çevresine gelmiştir. Selçuklu boyuna mensup olan halkın, Cend ve çevresinde geniş otlakları kullanması ve sonrasında bu otlakları kullanan diğer boylar ile aralarının açılmasına neden olmuştur. Selçuklulann ne zaman Müslüman olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık Selçuklu hakanının Cend ve çevresine yerleşmeleriyle birlikte bölgede yerleşik olan İslam uygarlığı ile tanıştıkları da bilinmektedir. Selçuklular bölgeye geldiklerinde yerleşik bir devlet olan Karahanlılar ile başlangıçta iyi ilişkiler içindeydiler. Ancak zaman içinde Selçuklular, Cend ve çevresinde başlangıçta Karahanlılar, sonrasında ise Gazneliler ile sürekli olarak mücadele içinde olacaklardı.

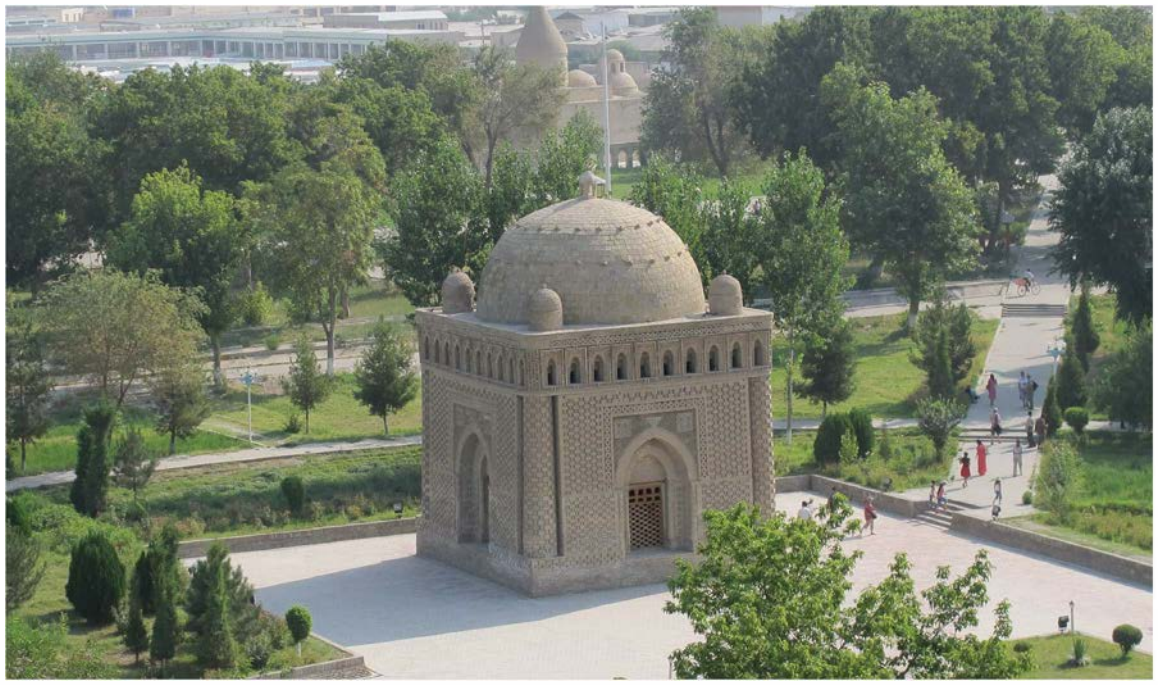
Selçukluların Cend sonrasında kendilerine yeni otlaklar arama arayışları güneye doğru devam etmiştir. Sirderya Irmağı geçilerek güneyde Buhara yakınlarındaki Nur kasabasına kadar gelmişlerdir. Nur Kasabasına yerleşenler, Anadolu Selçuklulannın da kolu olarak bilinen Selçuk'un oğlu Arslan(İsrail) Yabgu olarak bilinen kolunu oluşturuyordu.

Buhara'nın Karahanlılar tarafından 992 yılında kuşatılışı sırasında Selçuklular, Karahanlılara yardım etmiştir. Bu kuşatma sonrasında Satuk Buğra Han Buhara'yı ele geçirmiş ve yönetmiştir.Kısa bir süre sonra Buğra Han'ın hastalanması ve Oğuzların Samanoğullarına yardım etmesi sonucunda Buhara yeniden Samanoğullarının eline geçmiştir. Buhara ve çevresinin bölge için önemli bir yerleşim alanı olması sebebiyle Karahanlılar ve Samanoğullan arasında bölgedeki çekişme bir süre daha devam etmiştir. 999 da Karahanlı İlig Han Nasır, Samanoğullarını yenilgiye uğratarak Buhara'yı almıştır. Bu hâkimiyet uzun sürmemiş 1000 yılında bu kez de Samanoğullannndan Buhara Valisi Ebû İbrahim İsmail el-Muntasır, Karahanlıların elinden kurtularak Buhara'ya yeniden hâkim olmuştur. El-Muntasır bu tarihten sonra Karahanlılara karşı direniş oluşturmak amacıyla Selçuklu boyundan Arslan Yabguyla işbirliği yapmıştır. Bu çerçevede Karahanlı ordusunu Selçuklu boyundan Oğuzların da yardımıyla 1004 yılında Semerkant yakınlarında yenilgiye uğratmıştır. El-Muntasır'ın Karahanlılar karşısındaki başarıları Selçuklu boyundan Oğuzların yanından ayrılmasıyla sona ermiştir.

The Seljuks first appeared in the area of Uzbekistan at the beginning of the 10th century. From this date until the middle of the 12th century, the political and cultural influence of the Seljuks was firmly established. Although the Seljuks were a vassal tribe of the Khazars, there was much in-fighting between the various tribes. Seljuk Bey, the founder of the Seljuk state, assembled the members of his tribe, left the Yengi Kent region, and went to the city of Cend, at a place not precisely known, but believed to be around the Syr Darya River in present-day Khazakstan. The Seljuks began to use the pasturelands around Cend, which caused conflict with the tribes who were already there. It is uncertain when the Seljuks adopted Islam. However, when the Seljuk Khan settled in the region of Cend, they encountered Islamic civilization for the first time, which was already established in the area. After the Seljuks came to the region, they established excellent relations with the Karahans who were settled there. However, after some time in the Cend region, the Seljuks began to fight with the Karahans, and then the Ghaznevids.

The Seljuks sought new pasturelands to the south after leaving Cend. They crossed over the Syr Darya River and arrived to the town of Nur, near Bukhara. Among those who settled in Nur was the Arslan (Israil) Yabgu, the son of Seljuk, and ancestor to the tribes of the Anatolian Seljuks.

When the Karakhanids laid siege to Bukhara in 992, they were assisted by the Seljuks. After this siege, the Saltuk Bughra Khan captured Bukhara and ruled from here. Later, Bughra Khan fell ill and the Oghuz tribes assisted the Samanids, who eventually captured Bukhara. The clashes between the Karakhanids and the Samanids continued for some time, due to the strategic importance of the region of Bukhara. In 999, the Karakhanid leader Ilig Khan Nasir defeated the Samanids and took Bukhara. However, this situation was short-lived. Ebu Ibrahim el-Muntasir, the Samanid governor of Bukhara, fled the Karakhanids and captured Bukhara again. After that, El-Muntasir made a pact with Arslan Yabgu and rebelled against the Karakhanids. He defeated the Karakhanid army around Samarkand, in 1004, with the help of the Oghuz tribe of the Seljuks. When El-Muntasir left the Oghuz tribes, his hegemony over the Karakhanids ended. In this period, the Karakhanids ruled Bukhara and Samarkand.

Bu dönem içinde Karahanlıların Buhara ve Semerkant'a hâkim oldukları görülür. Cend ve çevresinde yaşayan Selçuklular, Selçuk Beyin ölümünden sonra Cend'den ayrılarak, Maveraünnehir'e gelmiş, burada Arslan Yabguyla temasa geçmişlerdir.

Maveraünnehir bölgesinde hareketli Oğuz boyları şeklinde olan Selçuklular, Karahanlılardan İlig Nasır Han'ın saldırılarına maruz kalmış, saldırılara son verilmesini istemek için Tuğrul ve Çağrı Beyler, Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han ile görüşmek üzere Talas şehrine gitmiştir. Saltuk Buğra Han, Tuğrul Bey'i esir almış, fakat Çağn Bey, Tuğrul Bey'i bir baskınla kurtarmıştır. Bu olay sonrasında Selçukların Harezm bölgesine geldikleri görülür.

Selçuklulardan büyük bir boyun 1025 yılı civarında Buhara ve çevresinde olduğunu biliyoruz. Gazneli Sultanı Mahmud Selçukluları kontrol etmek amacıyla Buhara'ya gelmiş ve İsrail Arslan ile görüşmüştür. Bu görüşmenin ardında yatan gerçek, Selçukluların Hindistan'a sefer yapan Gazneli Sultanı Mahmud'un sefer sırasındayken arkasından bir kuşatma yaşamak istememesinden kaynaklanıyordu. Buhara'da Sultan Mahmud ile İsrail Arslan arasındaki görüşmeden sonra Mahmud, İsrail Arslan'ı tutuklatmış ve Kalancar Kalesine hapsettirmiştir.

Selçuklular, 1025 yılında Gazneli Sultanı Mahmud ile yaptıkları anlaşma sonrasında Amuderya Irmağını geçerek güneye doğru inmeye başlamışlardır. Böylelikle Selçuklu boyu Özbekistan topraklarından kendilerine yeni otlak ve yerleşmeler bulmak amacıyla ayrılmıştır.

Gazneli Sultanı Mahmud'un ölümünün ardından Selçukluların Ali Tekin ile ittifak içerisine girerek Gaznelilere karşı mücadele içinde oldukları görülür. Ancak zaman içinde yaşanan bazı değişimlerle birlikte Selçukluların bir dönem mücadele içinde olduklan Gazneliler ile bazen birlikte hareket ettikleri görülür. Gazneli Sultan'ı Mesud'un Harezm ve çevresini yönetmek üzere kendi oğlu Said'i bölgeye Harzemşah sıfatıyla göndermiştir. Selçuklular, Altuntaş oğlu Harun'un davetiyle Harezm bölgesine gitmiş, ancak düşmanları Cend Meliki Şah Melik'in bir baskın yapması sonucunda ciddi kayıplar vermiştir (1034). Bütün bu karışıklığa rağmen Selçuklular Amuderya Irmağını geçmeyi başarmışlardır. Günümüzde nerede olduğu tam olarak bilinmeyen Ribat-ı Nemek denilen yerde Selçuklular bir süre konaklamışlardı. Harzemşahlar'dan Harun Selçukluların yanında yer alan bir sultandı. Harun'un ölümünün ardından Selçuklular, Harezm'den güneye inmek zorunda kaldılar. Selçukluların güneye inerek 1040 yılındaki Dandanakan Savaşını kazanmaları bölgedeki Gazneli etkisine son vermiştir.

Buna karşılık Selçuklu boyu ve ordusu güneyde Horasan ve İran topraklarına yerleşmesine, kuzeydeki ana vatanlarının idaresini Karahanlılara bırakmalarına neden olacaktır. Karahanlılar bölgeyi Selçuklara bağlı olarak yönetmeye başladılar.

The Seljuks, living around Cend, left the area when Seljuk Bey died, went to Transoxiana and established a relationship there with Arslan Yabgu.

The Seljuks, now assembled in Transoxiana, were attacked by the Karakhanid leader Ilig Nasir Khan. Tughrul Beg and Caghri Bey came to the city of Talas to meet with the Saltuk Khan, Bughra, to convince him to cease his attacks. Bughra Khan took Tughrul Bey captive, but Caghri Bey rescued him in a raid. After this, the Seljuks entered the Khwarezm region.

It is known that a substantial tribe of Seljuks were settled around Bukhara in 1025. Mahmud, the Ghaznavid Sultan, came to Bukhara to subjugate the Seljuks and met with Israil Arslan. The real reason behind this meeting was that the Seljuks did not want to experience an attack from the rear by Mahmud, who was leading a campaign to India at that time. After Sultan Mahmud met Israil Arslan in Bukhara, Mahmud arrested him, and later imprisoned him in the Kalancar Castle.

The Seljuks made an agreement with the Ghaznevid Sultan Mahmud, in 1025, and moved to the southern Amu Darya River basin. The Seljuk tribes left Uzbekistan in search of new pastures and places to settle.

After the death of the Ghaznavid Sultan Mahmud, the Sejuks allied themselves with Ali Tekin and fought against the Ghaznavids. However, at this time, there were also various factions who allied themselves with the Ghaznevids. Mesud, the Ghaznavid Sultan, sent his son, Said, to rule the Khwarezm region. The Seljuks also came to Khwarezm upon the invitation of Harun, the son of Altuntash. However, they suffered heavy losses during the raid of Shah Melik, the ruler of Cend (1034). In spite of these difficulties, the Seljuks crossed the Amu Darya River and settled for a while in a place called Ribat-i Nemek. The exact location of this settlement has not been identified. Sultan Harun of the Kharzemshahs became an ally of the Seljuks. After the death of Harun, the Seljuks moved south in Khwarezm, and ended the Ghaznavid hegemony there with their victory at the Battle of Dandakan in 1040.

The Seljuk tribe and army settled in Khorasan and Iran and left the northern region to the Karakhanids, who ruled as vassals of the Seljuks. However, in this period, uprisings took place and the Seljuks began to move west, once again, to the region of the Amu Darya, during the period of Sultan Alparslan.

Ancak bu dönem içinde karşılaşılan bazı sorunlar ve isyanlar sebebiyle Sultan Alparslan zamanında Selçuklular, yönlerini batıya çevirmiş olmasına karşılık, tekrardan Amuderya taraflarına sefer yaptılar. Bu sefer sırasında Selçuklu ordusu Amuderya Irmağını geçerek kaleleri tek tek ele geçirmeye başlamıştır. Bu kalelerden birisi olan Berzem Kalesi'nin komutanı Sultan Alparslan'ın huzuruna çıkarılmış, ancak Alparslan bu esnada düzenlenen suikast ile hayatını kaybetmiştir. Bu olay sonrasında Selçuklu ordusu Horasan'a çekilmiştir.

Sultan Melikşah döneminde de Karahanlıların huzursuzluk çıkarmaları sebebiyle Melikşah, 1089 yılında Maveraünnehir bölgesine bir harekât düzenlemiş ve bu harekât sonrasında Semerkant ve Buhara tarafları yeniden Selçuklu hâkimiyeti altına girmiştir. Melikşah'ın eşi Terken Hatun'un Karahanlı soyuna mensuptu. Karahanlılar ile Selçuklular arasında akrabalık olmasına karşılık bölgede, Karahanlıların Selçuklulara karşı her fırsatta isyan hareketi içinde oldukları görülür. 1090 yılında meydana gelen bir diğer karışıklıkta böyle bir isyandır. Bu isyan sonrasında da yine Melikşah'ın Semerkant ve Buhara taraflarına geldiğini görüyoruz.

Melikşah'ın ölümünün ardından Selçukluların birçok bölgede olduğu gibi Maveraünnehir bölgesinde de hâkimiyeti kaybettikleri görülür. Bölge önce Karahitayların sonrasında ise Harzemşahların kontrolüne geçmiştir. 13. y.y.da Cengiz Han ve orduları Maveraünnehir bölgesindeki şehirleri tahrip etmiştir. Cengiz Han'ın oğlu Çağatay zamanında ise tahrip edilen kentlerin onarım geçirdiği görülür. Daha sonrasında Altınordu Devleti döneminde Nogay ve Özbek kabileleri bölgeyi yönetmeye başlar (1282-1370). Bu kabileler Müslüman oluşuyla birlikte daha sonra Şeybaniler adını alırlar. Maveraünnehir bölgesi daha sonrasında Timur'un yönetimi altındayken en parlak dönemlerinden birisini yaşamıştır. Bu dönemde kentler yeniden imar edilmiştir. Bu durum Selçuklu yapılarının aleyhine olmuş, bunun sonucunda birçok Selçuklu yapısı ya harap olmuş, ya da terk edilmiştir. Timur kökenli devletlerin varlıkları 16. y.y. a kadar bölgede görülür. Bu tarihten sonra ise başkenti Buhara olan Şeybani Hakanlığı 1785 yılına kadar bölgeyi idare etmiştir. Görünüşte birçok bölge Şeybanilere bağlı gibiyse de her bir şehir bağımsız hanlar tarafından idare edilmiştir. 18. y.y.da Rusların Orta Asya'yı işgaline kadar bu hanlıkların varlıklarını sürdürdükleri görülür.

The Seljuks crossed the Amu Darya River and captured castles, one after the other. The commander of the Berzem Castle, one of the captured castles, was brought before Sultan Alparslan as a prisoner. During the encounter, he rushed upon Sultan Alparslan, drew a knife, and stabbed him to death. After this, the Seljuk army returned to Khorasan.

During the reign of the Sultan Malik Shah, the Karakhanids rebelled and Malik Shah made a raid to Transoxiana in 1089 and captured Samarkand and Bukhara once again. Terken Hatun, the wife of Malik Shah, was a Karakhanid. Despite this personal alliance between the Karakhanids and the Seljuks, the Karakhanids often attacked the Seljuks. The rebellion, which took place in 1090, was one such aggressive act, after which Malik Shah returned, once more, to Samarkand and Bukhara.

After Malik Shah died, the Seljuks lost their hegemony in Transoxiana and in many other areas. The region was initially captured by the Kara-Khitans and later, by the Kharzemshahs. In the 13th century, Genghis Khan and his army destroyed the cities in the region of Transoxiana, but these cities were rebuilt during the reign of his son, Chagatai Khan. After that, in the time of the Golden Horde, the Nogay and Ozbek tribes came to power in the region (1282-1370). These tribes became known as the Sheybanis, after their conversion to Islam. The region of Transoxiana reached its golden age during the reign of the Timurids. Many of the cities were rebuilt at this time. However, this political environment did not look with a favorable eye upon Seljuk culture, and, for his reason, many Seljuk structures were damaged or abandoned. The Timurid Empire was in power in the region until the 16th century. After this period, the Sheybani Sultanate, centered in Bukhara, ruled until 1785. Although many areas of the region were dependent on the Sheybanis, each city had an independent Khan. These Khans ruled locally until the Russians invaded Central Asia in the 18th century.

BİBLİYOGRAFYA: Balland, D., "Tachkent, métropole de l'Asie Centrale?" Cah. Etud. Médit. Orient. Turco-Iranien, xxiv (1997), s. 218–250.
Chmelnizski, S., "The Shaybanids and Khan Princedoms: Architecture," in Islam: Art and Architecture, ed. M. Hattsteinand P. Delius. Köln, 2000, s. 436–447.
Miunts, M. and Fakhretdinova, D., Izobrazitel'noyeiskusstvo Uzbekistana: Zhivopis', grafika, skul'ptura, dekorativno-prikladnoyeiskusstvo [Özbekistan'ın Güzel Sanatları: Resim, Grafik Sanatlar, Heykel, Dekoratif ve Uygulamalı Sanatlar]. Tashkent, 1976.
Umarov, A., Iskusstvo Uzbekskoy SSR [SSR Özbek Art]. Leningrad, 1972.

BİBLIOGRAPHY: *Balland, D., "Tachkent, métropole de l'Asie Centrale?" Cah. Etud. Médit. Orient. Turco-Iranien, xxiv (1997), pp. 218–250.*
Chmelnizski, S., "The Shaybanids and Khan Princedoms: Architecture," in Islam: Art and Architecture, ed. M. Hattsteinand P. Deliupp. Köln, 2000, pp. 436–447.
Miunts, M. and Fakhretdinova, D., Izobrazitel'noyeiskusstvo Uzbekistana: Zhivopis', grafika, skul'ptura, dekorativno-prikladnoyeiskusstvo [Özbekistan'ın Güzel Sanatları: Resim, Grafik Sanatlar, Heykel, Dekoratif ve Uygulamalı Sanatlar]. Tashkent, 1976.
Umarov, A., Iskusstvo Uzbekskoy SSR [SSR Özbek Art]. Leningrad, 1972.

ESERİN ADI:	Megaki Attari Cami
ŞEHRİ:	Buhara
YÜZYILI:	10-12-16
DİĞER ADLARI:	Megok Attari Mescidi, Makh Attari Camii
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Karahanlı-Selçuklu-Timurlu
KONUMU:	Cami Buhara kent merkezinde tarihi dokunun bulunduğu alanda yer almaktadır. Cami Buhara iç kalesinin güneyindedir.

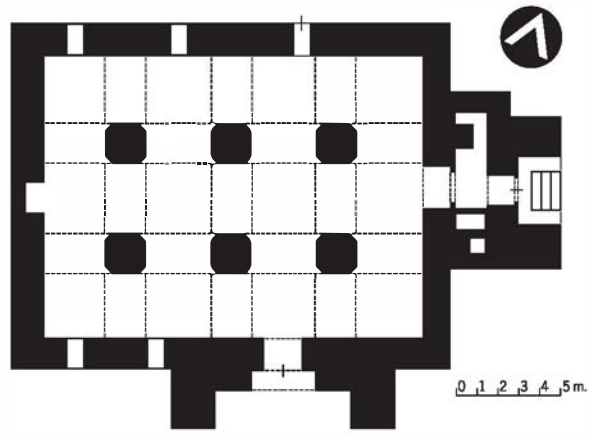
GÖZLEMLER: Caminin çevresinde yapılan arkeolojik kazılarda İslami dönemler ve İslam öncesi dönemlere ait yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler arasında bir de hamam bulunmaktadır.

Caminin ismi "esanslı - ıtırlı çukur" anlamına gelmektedir. Bu isim yapının bulunduğu yerde daha önceki dönemlerde bulunduğu düşünülen bir tapınak ya da yapıyla ilişkili olduğunu akla getirmektedir. Yerleşimin geçmişi MÖ. 500' ler de bölgeye yerleşen Soğdlar dönemine kadar gitmektedir. Bu tarihlerde yerleşmede bir Zerdüşt tapınağının bulunduğu bilinmektedir. Daha sonraki dönemlerde bu tapınak Budist tapınağına dönüştürülmüştür. Bu tapınak daha sonraları Ay Tanrısı Moh'a ithaf edilmiştir. Buhara 937'de büyük bir yangın sonucunda tahrip olmuştur. Bu dönemde kentle birlikte tapınağında yandığı bilinmektedir. Arapların bölgeye gelmesi ve Buhara ve çevresinin İslam hâkimiyetine girmesiyle birlikte yapının cami olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Bu cami Araplar tarafından "Makh" ya da "Mokh" camisi olarak adlandırılmıştır. Araplar döneminde kullanılan bu caminin planı ve mimarisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzdeki caminin en eski bölümü güneydeki taç kapısıdır. Bu kapı, Karahanlı döneminde yapılan onarım ve ilaveler sırasında eklenmiştir.

NAME:	*Magoki-Attori Mosque*
CITY:	*Bukhara*
CENTURY:	*10-12-16*
NAMES:	*Magholi-Attar Mosque; Magoki-Attori Mosque; "Pit of the Herbalists" Mosque*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Karahan-Seljuk- Timurid*
LOCATION:	*In the city center of Bukhara, near other historic buildings.*

OBSERVATIONS: *Islamic and pre-Islamic ruins were found during the archeological excavations conducted around this mosque. Baths was also discovered. The meaning of the name of this mosque is the "Pit of the Herbalists", attributed to its proximity to the nearby spice bazaar. The history of the structure goes back to the Zoroastrian period. Zoroastrianism, a monotheistic faith, was the state religion of the Persian Empire before the rise of Islam. This site was originally occupied by a Zarathustra fire temple which was later turned into a Buddhist temple. The temple was later dedicated to the Moon god Moh. Bukhara was devastated by fire in 937, at which time the temple was burned down, along with the rest of the city. The building was used as a mosque when the Arabs came to the region of Bukhara and took it under Islamic sovereignty. The mosque was named the "Makh" or "Mokh" mosque. There is no information about the plan or the architecture of the mosque during the Arab period. The oldest part of the mosque today is the crown gate in the south. This gate was added during the repairs made by the Karamans.*

Plan (O.Eravşar)

Cami günümüzde sokak kotunun yaklaşık olarak 3. m kadar altında kalmıştır. Doğudaki taç kapısından geçildikten sonra aşağı doğru inen bir merdiven ile yapının içine ulaşılmaktadır. Güneydeki kapıya ise önündeki basamaklı bir alandan girilmektedir. Yapının harim kısmı dikdörtgen planlıdır. Burası ortada bulunan altı ayağa oturan üç sahına bölünmüştür. Orta sahında iki kubbe yüksek iki altıgen kasnağa oturmaktadır. Diğer bölümlerin üzeri ise daha alçak kubbelerle kapatılmıştır. Kuzey ve batı cepheleri son derece masif olan yapının güney taç kapısı 12.yy. yapılarına özgü mimari bezeme programına sahiptir. Portal eyvan şeklinde cepheden dışarı doğru taşkınlık yapmaktadır. Portalin üst bölümünde kemerler yıkılmıştır. Kemerlerin oturduğu ayaklar öne doğru uzanmakta ve ayakların içlerinde yarım dairevi iki silindirik sütünce yerleştirilmiş izlenimini vermektedir. Ayakların yüzeyi, terrakota paneller ile kaplanmıştır. Terrakota panellerin üzerinde geometrik ve bitkisel süslemeler görülmektedir. Taç kapının üzerinde terrakota ve çini kullanılarak yapılmış bir de kitabe kuşağı bulunmaktadır.

Cami, Karahanlıların Selçuklu hâkimiyetini tanıdıkları bir dönemde onarım geçirmiştir. Sonrasında yapıda görülen en geniş kapsamlı onarım 1546 da olmuştur. Bu dönemde yapının batısındaki kapı ve orta sahındaki yüksek kubbelerin inşa edildiği düşünülmektedir.

Cami Rus arkeolog, V.A. Shishkin tarafından 1939 da kazılmıştır. Bu dönemde güneydeki gömülü taç kapı tamamen ortaya çıkarılmıştır. 1970'lerde yapıda geniş kapsamlı bir yenileme çalışması yapılmıştır. Son yıllarda yapının içinde ve çevresindeki arkeolojik araştırmalar devam etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Azizkhodjayev, A., "Bukhara: An Oriental Gem", Tashkent Chief Editorial Office of Publishing & Printing, 1997 s.85.
Borodina, I., Central Asia, Gems of 9th-19th century architecture, Moscow, Planeta Publishers, 19879 s.8-99.
Prochazka, A. B., "Bukhara Architecture of the Islamic Cultural Sphere", Zurich, 1993, MARP, s.73.
Shishkin V. A., "Mechet' Magaki-Attari v Bukhare" [The Magok-i 'Attari Mosque at Bukhara], Materialy po arkheologii Uzbekistana (1948), i of Trudy Instituta Istorii Arkhitektury Akademii Nauk Uzbekskoi SSR (Tashkent, 1948–), s. 3–21

The mosque has a difference of 3 meters between its levels. Entrance to the building is through the crown gate followed by a descending set of stairs. The south door as well is reached via an area with steps. The prayer section has a rectangular plan in 3 sections on 6 pillars. There are 2 domes in the central section, resting on 2 hexagonal drums. The rest of the sections are covered with lower domes. The structure, of which the north and west sides are massive, has a southern crown gate with a decorative scheme particular to 12th century architecture. The gate projects from the facade like an iwan. The upper arches of the gate have collapsed. The piers of the arches extend forward and give the impression that they are placed inside the base in a semicircle with two cylindrical columns. The piers are covered with terracotta panels, decorated with geometric and herbal motifs. On top of the crown gate there is an inscription band made in terracotta and tile.

The mosque was restored by the Karahans when they came under Seljuk rule. The most extensive restoration was done in 1546. The western gate and the high domes were thought to have been rebuilt at that time.

The mosque was excavated by the Russian archaeologist V.A. Shishkin in 1939. The crown gate, buried on the south side, was completely excavated at that time. The structure underwent an extensive restoration in the 1970s. Archaeological studies are still going on in and around the structure.

BIBLIOGRAPHY: *Azizkhodjayev, A., "Bukhara: An Oriental Gem", Tashkent Chief Editorial Office of Publishing & Printing, 1997 pp.85.*
Borodina, I., Central Asia, Gems of 9th-19th century architecture, Moscow, Planeta Publishers, 19879 pp.8-99.
Prochazka, A. B., "Bukhara Architecture of the Islamic Cultural Sphere", Zurich, 1993, MARP, pp.73.
Shishkin V. A., "Mechet' Magaki-Attari v Bukhare" [The Magok-i 'Attari Mosque at Bukhara], Materialy po arkheologii Uzbekistana (1948), i of Trudy Instituta Istorii Arkhitektury Akademii Nauk Uzbekskoi SSR (Tashkent, 1948–), pp. 3–21

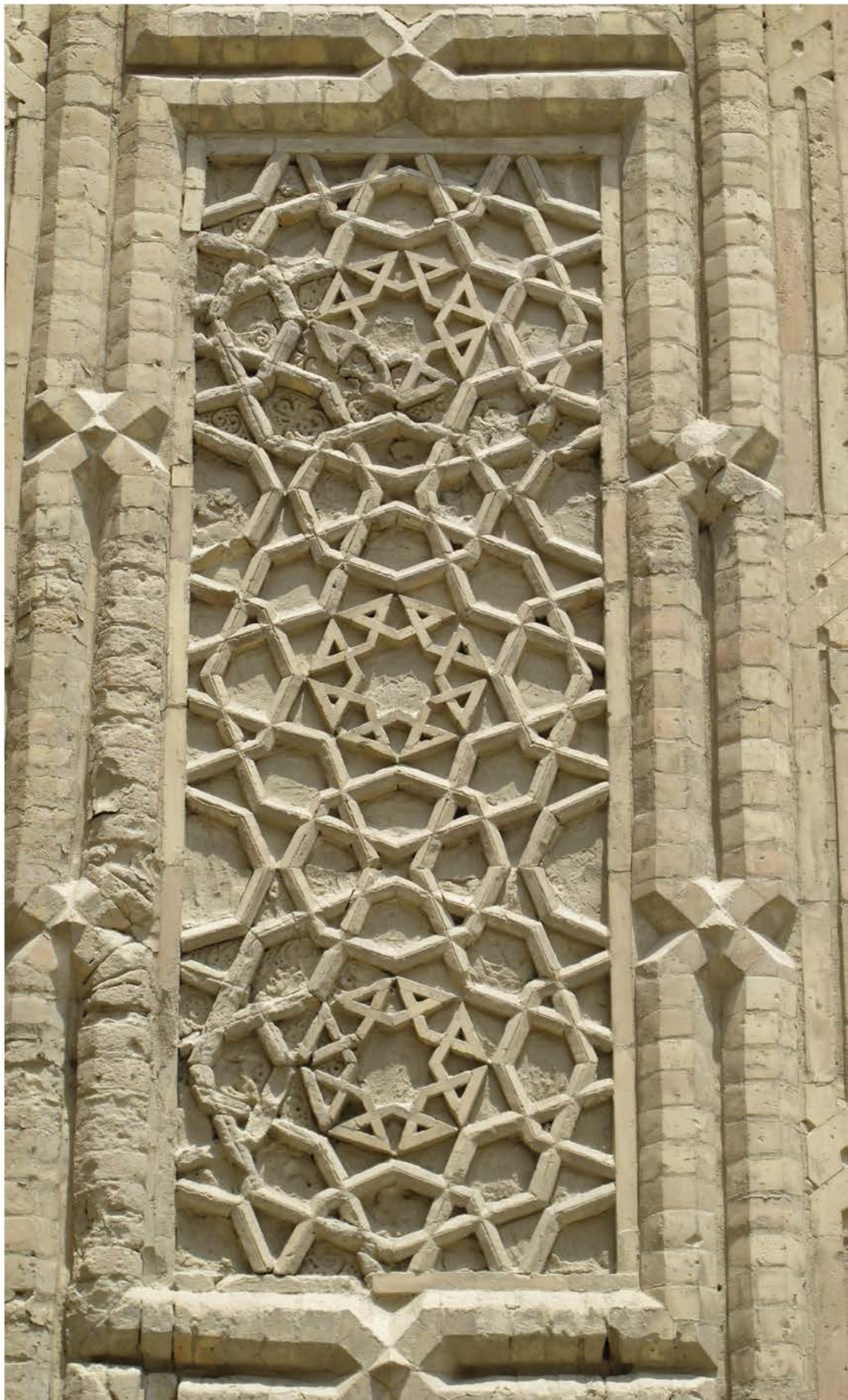

Megaki Attari Cami
Magoki-Attori Mosque

Megaki Attari Cami
Magoki-Attori Mosque

ESERİN ADI:	Degaron Camii
ŞEHRİ:	Hazara
YÜZYILI:	9-12
DİĞER ADLARI:	Digaron, Degaron, Kışlak Hazara, Hazara Camii.
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Samanoğlu-Karahanlı-Selçuklu
KONUMU:	Semerkand'a 100 km. uzaklıkta Hazara kasabasında yer alır.

GÖZLEMLER: Degaron Camii, Semerkand'a yaklaşık olarak 100 km. uzaklıkta Hazara Kasabası sınırları içinde yer alır. Kasabanın kenarında bulunur. Cami günümüzde bir duvar ile çevrili bir bahçe içindedir. Ancak, caminin çevresinin ortaçağda bir yerleşim alanı olduğu görülmektedir.

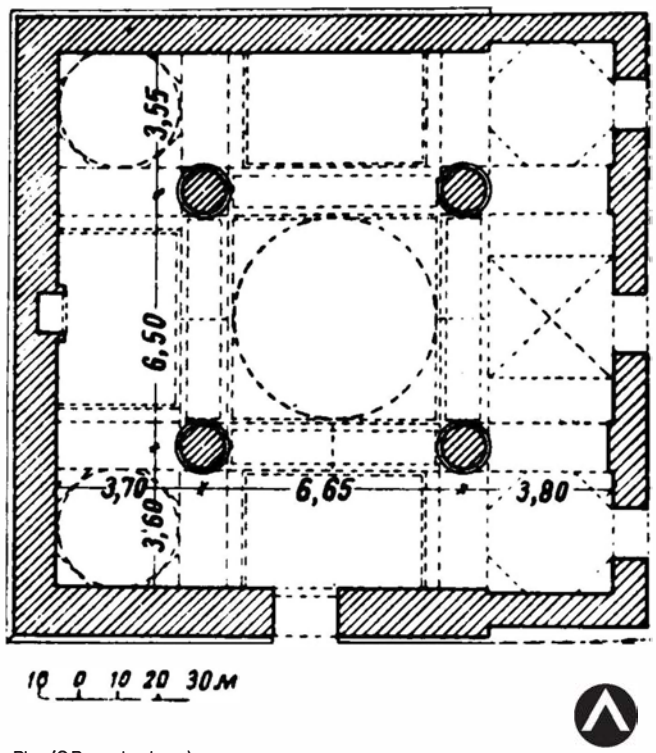
Bazı araştırmacılar, (E.Schroder) yapıyı 8 ve 9 yy. a tarihler. Pugachenkova ise yapıyı 11.y.y.a tarihlendirmektedir. Yapının giriş bölümü cephesiyle birlikte tamamen yenilenmiştir. Bu bölüm dışında yapının geri kalan bölümü özgündür.

NAME:	*Degaron Mosque*
CITY:	*Hazara*
CENTURY:	*9-12*
NAMES:	*Digaron, Degaron, Winter quarters Hazara, Hazara Mosque*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Samanid-Karahan-Seljuk*
LOCATION:	*In Hazara, 100 km from Samarkand.*

OBSERVATIONS: *The Degaron Mosque lies in the outskirts of the town of Hazara, approximately 100 km from Samarkand. The mosque is in a yard surrounded by a wall. It appears that the mosque and its precinct were a settlement in medieval times.*

Some researchers, notably Eric Schroeder, date the building to the 8th-9th century. However, Pugachenkova dates the building to the 11th century. The entrance section and façade of the structure have been completely renewed. Except for these two sections, the rest of the structure is original.

Plan (G.Pugachenkova)

Yapı dıştan kare bir plandadır. Yapının giriş kapısı oldukça küçüktür. Ortadaki kapının iki yanında düz lentolu iki kapı daha bulunmaktadır. Hazara Camii merkezi kubbeli planda inşa edilmiştir. Merkezi kubbe yapıdaki en yüksek ve büyük kubbedir. Merkezi kubbe ortada dört tane dairevi kesitli ayakla taşınmaktadır. Ayaklar birbirine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Kemer karınlarında tuğlalar terakota tekniğinde yerleştirilmiştir. Ortada bulunan ayaklar aynı zamanda duvarlara atılan kemerlerle de yatayda ve dikeyde bir birine bağlanmıştır. Böylece merkezdeki kubbeyle aralarda kalan boşlukları kapatacak olan örtü elemanları içinde destek oluşturmaktadır. Merkezdeki kubbeye bitişik aralarda kalan bölümlerin üzeri çapraz tonozlarla örtülmüşken, köşelerde kalan boşluklar birer küçük kubbeyle örtülüdür. Merkezi kubbeye geçiş elemanı olarak köşelerde tromplar kullanılmıştır. Yapının duvarları kerpiçtendir. Duvarlar aşağıdan yukarı doğru daralmaktadır.

Yapının kökeni konusunda araştırmacılar farklı yorumlar yapmıştır. Bazı araştırmacılar, yapının inşa kitabesinin olmaması sebebiyle, erken dönemde bu plan tipinin olamayacağından hareket ederek bir Hıristiyan ya da Budist yapısı olabileceği yorumlarına yönelmiştir. Buna karşılık yapının bu plan tipi sonrasındaki dönemlerde birçok yapıda kullanılacaktır. Ayrıca bu plan tipinin gelişiminin olması da kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu plan tipinin Ortaasyada başka örneklerinin de olması gerekir.

Tarihlemede daha çok yapının kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiş olması gerekeceği dikkate alınmaktadır. Ancak kerpiç malzemenin 11.yy. sonrasında kullanımını kısıtlayan bir durum söz konusu değildir. Bu durumda cami, 10-12 yy. arasındaki bir dönemde inşa edilmiş olmalıdır. Selçukluların bu bölgedeki hâkimiyetlerinin 11.yy. sonlarında başladığı dikkate alınırsa, caminin bu dönem içinde Selçuklu hâkimiyeti altında inşa edilmiş olması da bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Albaum, L. I., "Herren der Stepe, Deutscher Verlag der Wissenschaften", Berlin, 1976, plate 21, s. 53.
Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul 1977, s. 148-150.
Schroeder, E.,"Standing Monuments of the First Period," (Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, eds.) in A Survey of Persian Art from Prehistoric Times to the Present. Tehran: Soroush Press, III, 1938, s. 945.

The building has a square plan. The entrance door is small, and there are two additional flat lintel doors to the sides of the central door. The Hazara Mosque has been built using the central dome plan. Its central dome is the highest and biggest dome of the structure. The central dome is carried on four circular plinths. The plinths are accented by pointed arches. The bricks of the central arches are set in terracotta. The central plinthes are, at the same time, paired with lateral and longitudinal arches. This forms a support for the overlaying elements by covering the central dome and the intervals. The tops of the adjacent interval sections of the central dome are covered with transverse vaults. The spaces at the corners are then covered with individual, small domes. Squinches are used at the corners as transition elements to the central dome. The walls are made of mud-brick, and narrow towards the top.

Researchers differ in their comments concerning the history of the building. Due to the lack of an inscription, some believe that the building is a Christian or Buddhist structure, because during the early period there is no plan type similar to this one. This plan was, however, used in later structures. It is inevitable that this plan type would evolve, and there must have been similar examples in the Middle East.

Dating of the building is based on that the fact that it was built with mud-bricks. There is no known restriction of the use of this material after the 11th century. In this case, the mosque must have been built between the 10th and 12th century. Taking into account that the reign of the Seljuks began in the late 11th century, it is possible that it could have been constructed during the Seljuk period.

BIBLIOGRAPHY: *Albaum, L. I., "Herren der Stepe, Deutscher Verlag der Wissenschaften", Berlin, 1976, plate 21, pp. 53.*
Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul 1977, pp. 148-150.
Schroeder, E., "Standing Monuments of the First Period," (Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, edpp.) in A Survey of Persian Art from Prehistoric Times to the Present. Tehran: Soroush Press, III, 1938, pp. 945.

Degaron Camii
Degaron Mosque

Degaron Camii
Degaron Mosque

ESERİN ADI:	Sultan Saadet Türbesi
ŞEHRİ:	Tirmiz
YÜZYILI:	11-17
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu-Timurlu
KONUMU:	Tirmiz şehir merkezinde yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Tirmiz merkezde bulunan yapı 11-17 yy. arasında gerçekleştirilen imar faaliyetleri sonucunda bugünkü görünümü almıştır. Farklı dönemlerde yapıya bazı ilaveler yapılmıştır. İlave edilen bütün yapılar yapının iç avlusu çevresinde dizilmiştir. Yapının avlusu çevresinde hanikah, cami ve türbeler yer almaktadır.

Külliyenin en eski tarihli bölümü, üç parçalı cepheye sahip olan bölümdür. Burada ortada eyvanlı bir bölüm ile buna kuzey ve güneyden açılan iki kare planlı kubbeli türbe bulunur. Bu türbelerden kuzeyde olanı 11.y.y'a güneyde olanı ise 12. y.y. başlarına tarihlendirilmektedir. Her iki bölümün arasında bulunan yüksek tonozlu eyvanlı bölüm yapının zaman içinde geçirdiği onarımlara bağlı olarak, Timurlu döneminde cephesi çini ile kaplanmıştır.

NAME:	*Sultan Saadet Tomb*
CITY:	*Termez*
CENTURY:	*11-17*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk-Timurid*
LOCATION:	*In the center of the city of Termez.*

OBSERVATIONS: *This tomb complex, located in the center of Termez, took its appearance today after construction efforts between the 11th and 17th centuries. Extensions were added to the structure in different periods, arranged around the inner yard. There are tombs, a mosque and a dervish lodge situated within the surrounding yard.*

The oldest part of the complex is the wing with a tripartite facade. The tomb located here has a square plan and is covered with a dome. It is built on a north-south axis and has an iwan. The tomb on the north is dated to the 11th century, and the one in the south is dated to the 12th century. The high vaulted iwan portion of the structure, according to the renovations at the time, was covered with tiles during the Timurid period.

Kuzey türbe kare planlıdır. Eyvan şeklinde bir taç kapıya sahiptir. Taç kapının tam altında küçük sivri kemerli kapı açıklığı bulunur. Taç kapı açıklığının üzerinde iki sivri kemerli niş de yer almaktadır. Yapının içinde duvar yüzeyleri sivri kemerli nişlerle hareketlendirilmiştir. Her bir yüzey üç sivri kemerli nişle şekillendirilmiştir. Nişler köşelerde dairevi kesitli sütünce şeklindeki yapı elemanlarına oturan sivri kemerlerle birbirlerine bağlıdır. Kemer içleri balık sırtı tekniğinde örülmüş tuğla ile kaplıdır. Bu bölümün üzerinde köşelerde tromp kemerlerinin bulunduğu kasnak yer alır. Tromp kemerleri alt yüzlerde sivri kemerlerle bir birine bağlanmıştır.

Türbenin içinde çok sayıda tuğla örgülü sanduka bulunmaktadır. Bunların bir kısmının üzerinde kitabe varken çoğunluğunda kitabe yoktur.

Güneyde bulunan türbe de benzer bir planda yapılmıştır. Ancak bu türbenin kubbesi sonraki dönemlerde yenilenmiştir. Bu yenileme işlemi yapılırken yapının içinde yan yüzlerde görülen nişler kemer üzengi seviyesine kadar sökülmüştür. Sonrasında ise üzengilerin üzerinde nişlerin kemerleri yapılmadan duvar düz bir biçimde örülmüştür.

Bu türbenin de içinde çok sayıda sanduka bulunmaktadır. Bunların kime ait olduğu belli değildir. Bununla birlikte 11-12 yy. da burasının yoğun bir gömü alanı olarak kullanıldığı görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul, 1977, s.112. Kerimov, İ.A., " An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001, s.50-51.

The north tomb has a square plan, with several doors in the shape of iwans. At the base of the crown gate there is an opening for a door with a small ogee arch. There are also two niches with ogee arches on top of the stone gate opening. The walls inside the building are decorated with niches formed by ogee arches, three per side. The niches are connected to each other with ogee arches resting on structural elements. The interior of the arches are covered with bricks laid in an overlapping fashion like fish scales. There is a drum with faux arches on the top and at the corners. The faux arches are connected at the back to ogee arches.

There are a substantial number of brick arches in the tomb, some of which bear inscriptions, although the majority are plain.

The tomb in the south was built with a similar plan, but has undergone many repairs and restorations. The niches, which are on the side walls, were removed up to the level of the arch spring line during renovations. The wall was later rebuilt, without the arched niches, as a flat wall. This tomb also has many arches. It is not known who is buried in the tombs. However, this area was widely used as a burial ground in the 11th and 12th centuries.

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul, 1977, pp.112. Kerimov, İ.A., "An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001, pp.50-51.*

ESERİN ADI: Hâkim El Tirmizi Türbesi
ŞEHRİ: Tirmiz
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Tirmiz şehir merkezinin batısında Karate yakınlarında, Amuderya ırmağının kıyısında yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Önemli bir hadis yazarı olan El-Hâkim El Tirmizi için yaptırılmış bir türbedir. Tam adı Ebu İsa Muhammed bin İsa bin Sevre bin Musa bin Dahhak el-Tirmizi'dir. Eski Tirmiz (Karatepe) şehrinin kuzey doğusunda mezarlık alanı içinde yer alır. Günümüzde bölgede saygı duyulan ve çokça ziyaretçisi olan bir türbedir. Hakim el-Tirmizi, 9. y.y. da tanınan ve saygı duyulan bir din adamıdır. Türbe ve camide bulunan terakota süslemelerin karakteri yapının XII. y.y. ait olabileceği görüşünün oluşmasına neden olmuştur. Türbenin bulunduğu alanın yakınında muhtemelen bir de hanikahı yer alıyordu. Ancak bu hanikah günümüze ulaşmamıştır. Türbe Hâkim Tirmizi'nin kabrinin üzerine sonraki dönemlerde tuğladan yapılmıştır. Türbe kare planlı bir türbe odası, kuzeyinde üç kubbeli bir galeriden oluşan bir cami bulunur. Caminin inşa tarihi bilinmemekle birlikte bazı yayınlarda 11-12.y.y.'a tarihlendirilmektedir.

NAME: *Hakim al Termezi Tomb*
CITY: *Termez*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the western part of the city of Termez, near Karate, by the Amu-Darya River.*

OBSERVATIONS: *This tomb was built for an important writer of the Hadiths, the sayings of the prophet Muhammad. Known as El-Hâkim El Termezi, this writer's full name is Ebu Isa Muhammad bin Isa ibn Savrah ibn Musa ibn el Dahhak el-Sulami el-Sulami el-Termezi. The tomb is located in a graveyard area to the northeast of the old Termez (Karatepe) city. Today it is a venerated and heavily-visited tomb. Hakim el-Termezi was a revered figure of the 9th century. The terracotta decorations of tomb and the mosque show that the structure dates from the 12th century. There was probably a dervish lodge near the tomb, but there is no trace of it today. Later, a tomb of baked bricks was built above it. It had one square chamber and in the north, a mosque with three domes. Although the date of the building is unknown, it is attributed to the 11th or 12th century.*

Türbe, iki taç kapılı kübik kare planlıdır. Kuzey ve güney yönünde karşılıklı yerleştirilmiş eyvan şeklinde iki taç kapısı bulunur. Kare planlı gövde yüzeylerin ortasına yerleştirilen eyvan şeklindeki nişlerden meydana gelen merkezi mekân plan düzeninde yapılmıştır. Eyvanlar yukarıda kubbe geçiş elemanı seviyesinde sivri kemerlerle köşelerdeki tromp kemerlerine bağlanmıştır. Eyvanların kemer üzengi seviyesinde sütun başlıkları yer almaktadır. Kare planlı gövdeye sahip olan bölümün batısında üç kubbeli bir cami bulunur. Caminin batı duvarının ortasına küçük bir mihrap nişi yerleştirilmiştir. Mihrap terakotalarla süslenmiştir. Kenar bordürleri küfi yazı kuşağı ile çevrelenmiştir. Caminin güney ucunda kubbeli kare bir odada Hâkim Tirmizinin türbesi bulunur. Türbenin içinde tuğla döşemeler arasında kum saati şeklinde terakotta süslemeler görülmektedir. Yapının içi zengin bir biçimde süslenmiştir. Alçı süslemeler daha çok bitkisel ve geometrik şablonlardan oluşmaktadır. Kitabe kuşakları arasında türbenin banisinin ismi olarak Maveraünnehir bölgesinin valisi Abdulmuzaffer Ahmed Tiga Tigin'in ismi geçmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", Istanbul, 1977, s.159-160. Kerimov, I.A., "An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001.s, 49-50.

The tomb had two crown portals and a square plan. It also had two iwan-shaped crown portals facing each other in the north and south directions. The dome of this square building is supported in the corners by three-legged buttresses. There are iwans at the upper level of the dome passage. These elements are connected to faux arches at the corners. There are column capitals at the level of the iwan arch springing. There is a mosque, with three domes, to the west of the square portion of this structure. A small mihrab was placed in the middle of the west wall of the mosque. This mihrab is decorated with terracotta, and the sides are surrounded by an inscription band. The tomb of Hakim el-Termezi is located in a square room with a dome in the southern part of the mosque. The bricks are adorned with terracotta decorations with hourglass-shaped motifs. The interior of the tomb was richly decorated with carved plaster, comprising stylized vegetal and geometric motifs. The name of the builder, Abdulmuzaffer Ahmed Tiga Tigin, the governor of Transoxiana region, can be read in the inscriptions.

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", Istanbul, 1977, pp.159-160. Kerimov, I.A., "An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001. pp. 49-50.*

ESERİN ADI:	Çarkurgan Minaresi
ŞEHRİ:	Tirmiz
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	Jarkurgan, Jar-Kurghan, Jarkurghon, Jarqurghon, Jarqo'rg'on, Dzharkurgan, Dzharkurqan Minaresi
MİMARI:	Serahslı Ali Bin Muhammed
DÖNEMİ:	Selçuklu-Karahanlı
KONUMU:	Tirmiz'in yaklaşık olarak 26 km. kadar güneyinde Jar Kurgan Köyü'nde yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Minare üzerindeki kitabesine göre Serahslı Ali bin Muhammed tarafından yaptırılmıştır. Minarenin mimarının Serahslı olması ve bölgenin belirtilen tarihlerde Selçuklu ve Karahanlı arasında sürekli olarak el değiştirmesi sebebiyle Selçuklu dönemine ait olabileceği düşünülmektedir. Minare kitabesine göre 1108 tarihinde inşa edilmiştir. Eski fotoğraflarında ve seyyahların verdiği bilgilerden minarenin hemen yakınında başka yapı kalıntıları da bulunuyordu. Muhtemelen minare bir yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olmalıdır.

NAME:	*Termez Car Kurgan Minaret*
CITY:	*Termez*
CENTURY:	*12*
NAMES:	*Jarkurgan, Jar-Kurghan, Jarkurghon, Jarqurghon, Jarqo'rg'on, Dzharkurgan, Dzharkurqan minaret*
ARCHITECT:	*Saraghsian Ali Bin Muhammed*
PERIOD:	*Karakhanid-Seljuk*
LOCATION:	*In the village of Jar Kurgan, 26 km south of Termez city.*

OBSERVATIONS: *According to its inscription, this minaret was built by Saraghsian Ali Bin Muhammed. Because the builder is from Saraghsia, a region under the reign of the Seljuk - Karahan lordship, it is believed date to the Seljuk period. In addition, the inscription provides a date of 1108. There were various other ruins in the area, according to old photos and traveler's notes. It is possible that the minaret was built adjacent to another building.*

Minare günümüzde iki bölümden oluşur. Altta sekizgen planlı bir kaide, üzerinde ise dilimli bir gövde yer almaktadır. Sekizgenin her bir yüzü geometrik örgülerle doldurulmuştur. Geometrik örgülerin üzerinde dikdörtgen bir pano yer alır. Her bir yüzdeki bu panonun içinde küfi bir kitabe kuşağı dolaşmaktadır.

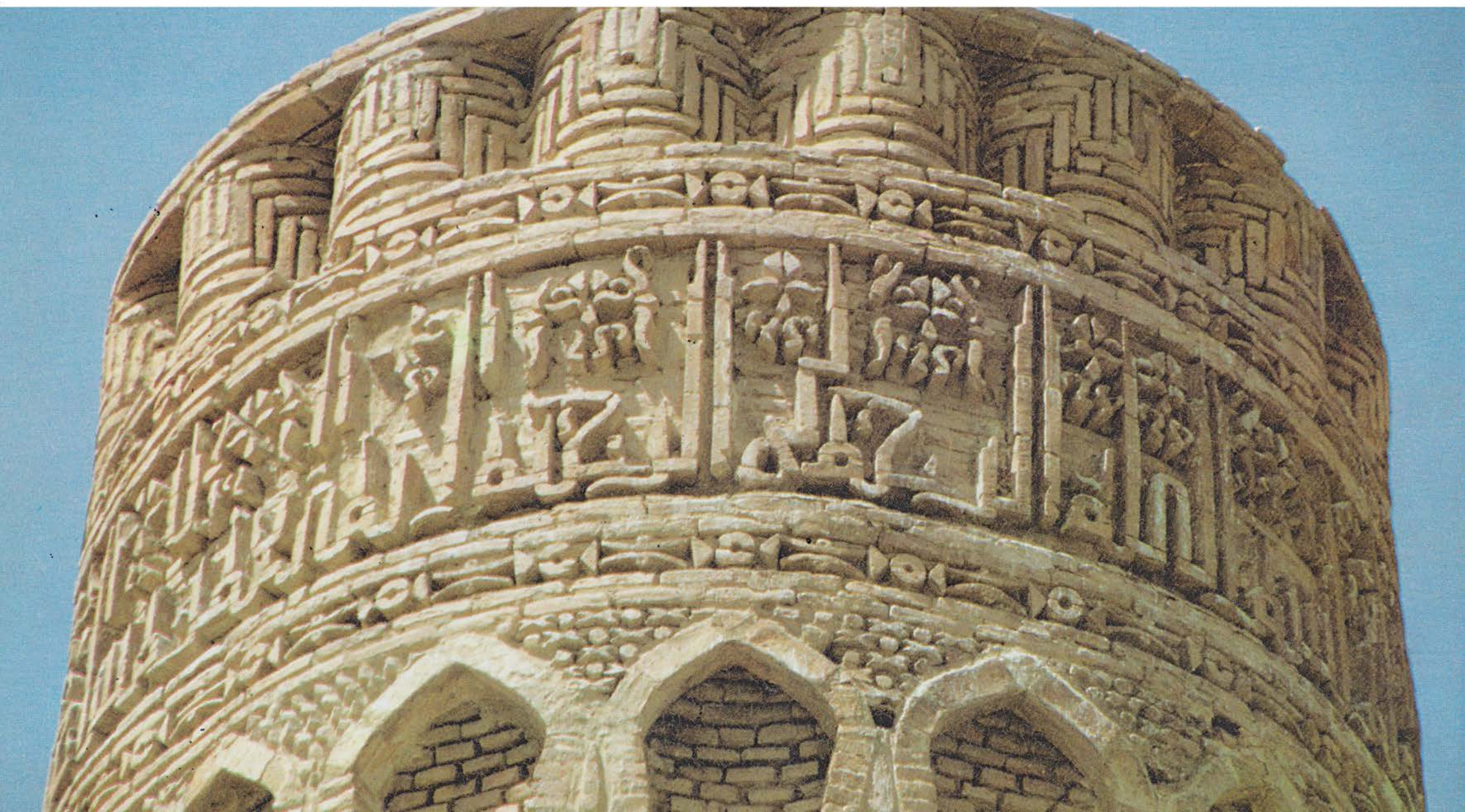
Minarenin gövdesi 16 yarım daireden oluşturulmuş dilimlerden meydana gelmektedir. Dilimlerin üzeri balıksırtı motifi ile kaplanmıştır. Dilimler yukarı doğu daralmakta ve yukarıda küçük kemerciklerle birbirine bağlanmaktadır. Şerefenin altında dairevi bir yüzeyi dolaşan küfi bir kitabe kuşağı bulunur. Burada Kur'an-ı Kerim'den bir ayet yazılıdır. Bu bölümün üzerinde yer alan şerefenin balkon çıkması günümüzde tahrip olduğu için nasıl olduğu anlaşılamamaktadır. Eski fotoğraflar ve seyyahların verdiği bilgilerden minarenin iki şerefeli olduğu bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Albaum, L. I., "Herren der Steppe", Berlin, Deutscher Verlag der Wissenschaften, plate 21, 1976, s.53.
Bloom, J. M., "Minaret, symbol of Islam", Oxford, 1989, s.159.
Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul, 1977, s.164-165.
Hillenbrand, Robert., Islamic Architecture, Form, Function and Meaning. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2000, s.148, 158, 164, 503.
Kerimov, I.A., "Termez, An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001, s.47.
Pugachenkova, G. A., A Museum in the Open, Tashkent, Izd-vo lit-ry i isskustva im, 1981. s. 15.
Pugachenkova, G., "La genèse centre-asiatique des minarets indiens", Cahiers d'Asie centrale, Numéro 1/2 (1996), s.128-132.
Wiener, E.T., Islamische Baukunst in Mittelasien. Berlin, Ernst Wasmuth Verlag, 1930, s. 46.

The minaret is composed of two parts. At the bottom, there is an octagonal base, on top of which is a segmented, octagonal body. Each side of the octagon is filled with geometric bands, with a rectangular panel on top. A band of kufic calligraphy surrounds each panel.

The body of the minaret is composed of 16 semicircular segments. The segment surfaces are covered with a fishscale pattern. The sections narrow towards the top and are connected to each other by small arches. Immediately under the balcony is a band of kufic calligraphy with a verse from the Qur'an. The balcony extension is ruined, but it is believed that there were originally two balconies, according to traveller's notes and photos.

BIBLIOGRAPHY: *Albaum, L. I., "Herren der Steppe", Berlin, Deutscher Verlag der Wissenschaften, plate 21, 1976, pp.53.*
Bloom, J. M., "Minaret, symbol of Islam", Oxford, 1989, pp.159.
Cezar, M., "Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık", İstanbul, 1977, pp.164-165.
Hillenbrand, Robert., Islamic Architecture, Form, Function and Meaning. Edinburgh, Edinburgh University Press, 2000, pp.148, 158, 164, 503.
Kerimov, I.A., "Termez, An Ancient and Modern City at An Important Crossroads", Tashkent, 2001, pp.47.
Pugachenkova, G. A., A Museum in the Open, Tashkent, Izd-vo lit-ry i isskustva im, 1981. pp. 15.
Pugachenkova, G., "La genèse centre-asiatique des minarets indiens", Cahiers d'Asie centrale, Numéro 1/2 (1996), pp.128-132.
Wiener, E.T., Islamische Baukunst in Mittelasien. Berlin, Ernst Wasmuth Verlag, 1930, pp. 46.

Çarkurgan Minaresi
Termez Car Kurgan Minaret

Çarkurgan Minaresi
Termez Car Kurgan Minaret

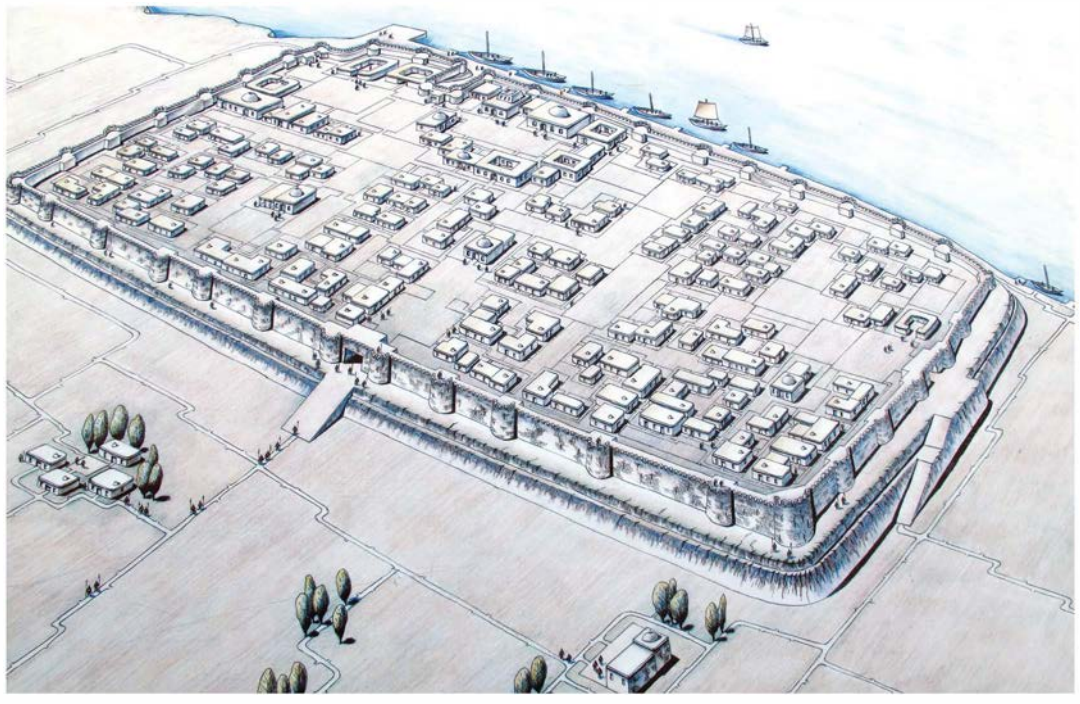
ESERİN ADI:	Tirmiz Kalesi
ŞEHRİ:	Tirmiz
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Karahanlı-Selçuklu
KONUMU:	Tirmiz şehir merkezinde yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Eski adı Tarmita olan Tirmiz şehri MÖ. 1.binin ortalarında kuruldu. Bactiria kökenli adı ırmağın diğer kıyısındaki yerleşme anlamına gelmektedir (Taro Maetha). Bazı araştırmacılar burada İskender adına bir kalenin inşa edildiğini ve adının da Alexendiria Oxus olduğunu belirtirler. MÖ. 3yy. da yerleşim "Antiochia Tarmita" adını almıştır. MS. 4-5 yy. Ermeni kaynakları "Drmat", Çin kaynakları "Tami"; 9-10.yy. Arap ve İran kaynakları ise Tarmid, Tarmiz, Tirmiz olarak yerleşmenin adını vermiştir.

NAME:	*Termez Castle*
CITY:	*Termez*
CENTURY:	*11*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Karakhanid-Seljuk*
LOCATION:	*In the center of the city of Termez.*

OBSERVATIONS: *Termez city (formerly called Tarmita) was founded around 1000 BC. The name, of Bactrian origin, means "the settlement on the other side of the river" (Taro Maetha). Some researchers indicate that a castle was built here named Alexendiria Oxus. The settlement was called "Antiochia Tarmita" in the 3rd century BC. In 4th-5th century BC, Armenian sources indicate the name as "Drmat", and the Chinese as "Tami". Starting in the 9th and 10th centuries, Arab and Persian sources called the city variously as Tarmid, Tarmiz, or Termez.*

KİTABE / INSCRIPTION * (* S.Blair)

فى سنة ثلث وعشرين واربع مائة

423 yılında (1031-1032).

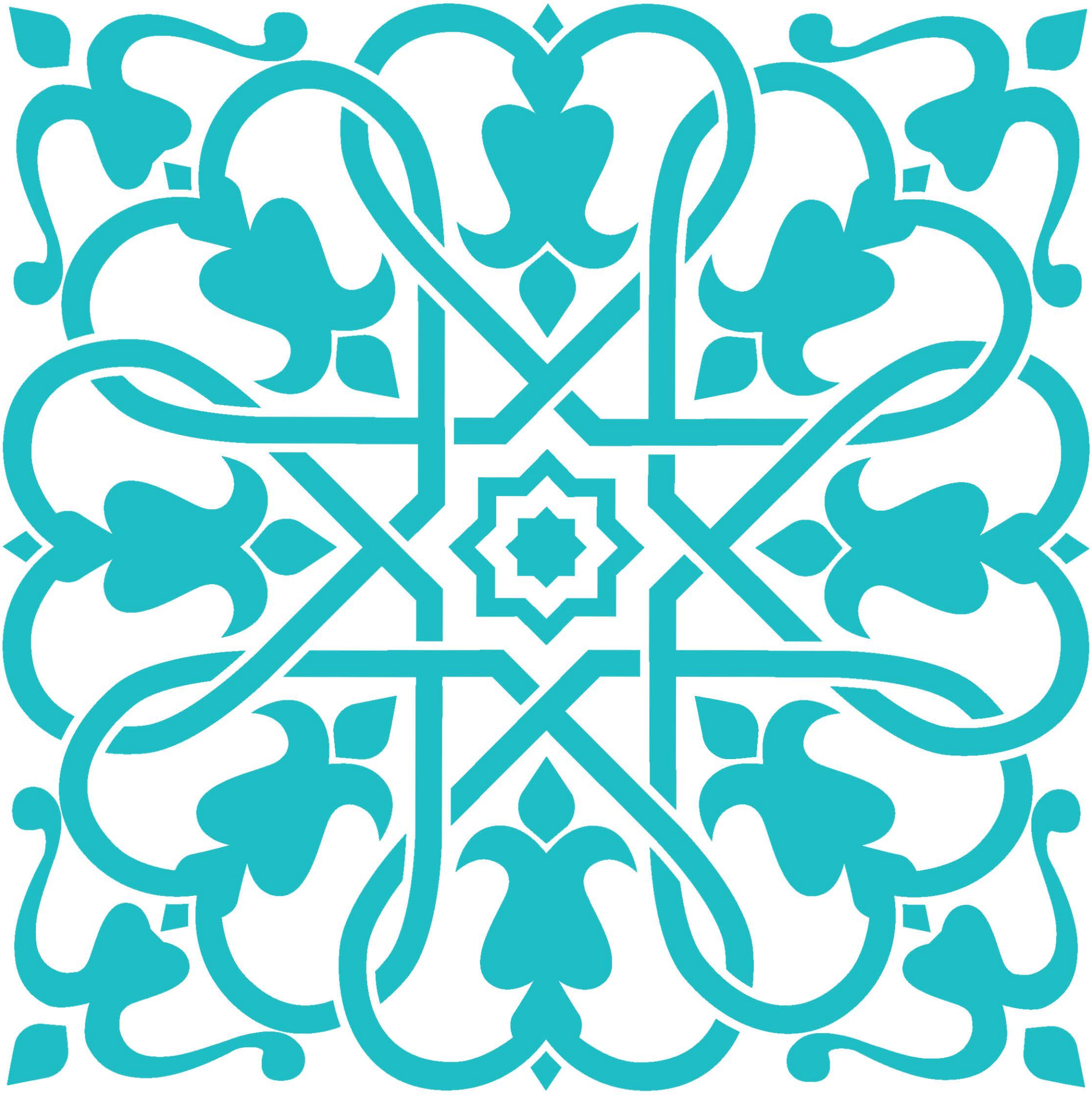
In the year four hundred twenty-three (19 December 1031-6 December 1032).

Greko-Baktirian dönemi, Tirmiz'in en parlak döneminin olduğu yıllardır. Bu dönemde yerleşme yaklaşık olarak 10 hektarlık bir alanı kaplıyordu. Aynı zamanda kuzey Baktiria bölgesininde başkenti konumundaydı. Kuşanlar zamanında yerleşme, ekonomik, siyasi, kültürel ve bilimsel anlamda gelişmiştir. Tarmita bu dönemde Amuderya ırmağı üzerinde ana ticaret limanı olmuştur. Ticaret gemileri, Horasan ve Hazar denizine doğru açılmıştır. Kuşan imparatorluğunun sona ermesinden sonra yerleşme Eftalitlerin ve Sasanilerin kontrolü altına girmiştir. 689 da Arap ordularından Musa bin Abdullah Tirmiz'i ele geçirdi. 9.yy.da Samanoğullarının 11-12 yy.da ise Gazneli, Karahanlı ve Selçukların yönetimine girmiştir.

Ortaçağda kent yaklaşık olarak 500 hektardan daha fazla bir alanı kaplıyordu. Surların içinde şehristan ve Rabad bölümü de yer alıyordu. Tirmiz'in içinde birçok medrese ve cami inşa edildi. Surların içinde Tirmizşahların kullandığı büyük bir de sarayda bulunuyordu. Bu saray son derece zengin süslemelere sahipti. Kent hem ticari, hem de bilimsel ve kültürel anlamda gelişmiş, Toharistan'ın merkez şehri olmuştur. 1220 yılında kent Moğol ordusu tarafından yağmalanmıştır.

The Greek-Bactrian period saw the apogee of the city of Termez. The settlement occupied an area close to 10 hectares. At the same time, it was the capital city of North Bactria. The settlement developped economically, politically, culturally and scientifically during the Kushan era. During that period, Tarmuta became the main trade port on the Amu-Darya river. Mercantile ships headed toward Khorassan and the Caspian Sea from here. After the collapse of the Kushan Empire, the settlement was ruled by the the White Hun Hephthalites and the Sasanids. In 689, Moses bin Abdallah conquered Termez. The city was later ruled by the Samanids in the 9th century, and by the Ghaznavids, Karahans and Seljuks in the 11th and 12th centuries.

In medieval times the city spread over 500 hectares. Within the walls of city, there was an urban core and the sector known as Rabad. Many mosques and madrasas were built in Termez, as well as a palace used by the Termez kings. This palace was richly decorated. The city reached its peak in the Middle Ages, when it became the largest commercial, scientific and artisan center of Tokharistan. Termez later suffered from the destructive invasions of Genghis Khan in 1220.

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

SURİYE
SYRIA

SURİYE
SYRIA

Ortadoğu'nun en köklü kültürel yerleşmelerinden birisi olan Suriye, Ortaçağda hem Selçuklu öncesinde hem de Selçuklu hâkimiyeti altında ve sonrasında çalkantılı günler geçirmiştir. Bölgenin coğrafi konumu kadar bölgedeki farklı dinamikler bu belirsizliğin oluşmasında etkili olmuştur.

Suriye'nin kültürel anlamda önemi bulunduğu coğrafyadaki kültürlerle olan ilişkisinden kaynaklanıyordu. Bölge daha başlangıçta Mezopotamya kültürlerinin ve Mısır kültürünün etkisi altında kalmıştır. Bir geçiş noktası görünümünde olan bölge, bir anlamda doğunun ve batının kontrolünü sağlayan kapı konumundaydı. Doğudan Akdeniz'e ulaşmada en kısa yol Suriye üzerinden sağlanırken, kuzeyden güneye geçişlerde de bu ülkenin toprakları kullanılıyordu. Her bakımından önemli olan bu coğrafya, Demir çağına gelindiğinde bir bölümü Asur, bir bölümü de Hititlerin kontrolü altındaydı. Ülkenin iç kesimlerinde bulunan bazı bölgeler ise yerel krallıklar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Mısır yazılı metinlerinde "denizden gelen kavimler" olarak adlandırılan kavimlerin MÖ.1000 yılından itibaren Suriye'de de etkili olmaya başlamıştır. Bölge sonrasında Perslerin, Fenikelilerin kontrolüne girmiştir. Helenistik dönemde İskender'in bölgeye gelmesinden sonra ise Selevkos Krallığının merkez ülkesi olan bir konumdadır. Bu dönemde Halep, Şam, Kudüs, Tartus, Petra önemli merkezler olarak görülmektedir. Suriye, daha sonraları Roma ve Bizans hâkimiyeti altına girmiştir.

640 yılında Suriye toprakları Halid bin Velid'in yardımıyla, Raşid'in ordusu tarafından fetih edilerek İslam toprağı haline getirilmiştir. Ülke İslam imparatorluğunun kuzeybatıda Akdeniz kıyılarındaki bir merkezi olmuştur. Halid bin Velid'in azlinden sonra Suriye valiliğine Ebû Ubeyde b. Cerrah getirilmiştir. Cerrah özellikle Suriye'nin kuzey bölgelerinin fethiyle ilgilenmiştir. Bu dönemde Halep fethedilmiştir (691). Halebin fethinin ardından Şam, Emevi İmparatorluğun başkenti olmuştur. Emeviler zamanında Suriye dört bölgeye ayrılmıştır. Bunlar; Şam, Humus, Filistin ve Ürdün'dür. Emevilerin birçok yeri fethetmesi devletin zenginliğini artırmış, buna bağlı olarak da ülke içinde imar faaliyetleri artmıştır. İlk İslami dönem eserlerinin birçoğunun bu dönemde yapıldığı bilinmektedir.

750 tarihinde halifeliğin Abbasilere geçmesiyle birlikte başkentte Şam'dan Bağdat'a taşındı. 887 yılında Tolunoğulları Suriye'nin yönetimi ele geçirdi. Kendilerine bağlı olarak ülkenin yönetimi, önce İhşidlere sonra ise Hamdanidlere bırakıldı. 10.yy.dan itibaren Suriye topraklarında siyasi istikrarın bozulduğu görülür. Bölge, 11. yy. sonlarına kadar Benu Ebu Ukayl'e mensup valilerin kontrolüne geçer.

Türklerin bölgeye gelip yerleşmeleri, 11.yy.başlarında Abbasi ordusunda görev yapan askerlerin yerleşmeye başlamasıyla birlikte görülmektedir. Bu ilk gelen Türkmen grupları çoğunlukla Selçuklulara bağlı boylardan oluşuyordu.

One of the most deep-rooted cultural areas in the Middle East, Syria lived tumultuous days before the arrival of the Seljuks, during Seljuk rule, and after. The geographical location of the region and differing societal dynamics were influential factors in this turbulence.

Syria's cultural significance stemmed from its symbiotic relationship with the many civilizations of the region. At its origin, the region was influenced by Mesopotamian and Egyptian cultures. The region was a gateway between the east and west to a certain extent, as the shortest way to reach the Mediterranean was through Syria. The area also controlled traffic heading south. During the Iron Age, a part of the region was under the control of the Assyrians, and another part was under the control of the Hittites. Various local kingdoms ruled the interior provinces. From 1000 BC onwards, tribes, referred to in Egyptian texts as "the tribes from the sea", were known to have exerted influence in the area. Later, the region came under the rule of the Persians and the Phoenicians, and, after Alexander the Great came to the area in the Hellenistic Period, it became the most important state of the Seleucid Empire. Aleppo, Damascus, Jerusalem, Tartus and Petra were significant centers of this period. Syria later became part of the dominion of the Romans and the Byzantines.

In 640, with the help of Khalid ibn al-Walid, the lands of Syria were conquered by the armies of Rashid. The area, with its center in Damascus, became the headquarters of the Islamic State. After the withdrawal of Khalid ibn al-Walid, Abu Ubaidah ibn al-Jarrah became the governor of Syria. Al-Jarrah engaged in the conquest of the northern areas, and conquered Aleppo, in 691. Syria was divided into four regions during the time of the Umayyads. These regions were Damascus, Homs, Palestine and Jordan. The conquests of the Umayyads enriched the country, and architectural activity increased accordingly. Many of the first Islamic monuments were built in this period.

When the Caliphate passed to the Abbasids in 750, the capital was transferred from Damascus to Baghdad. In 887, the Tulunids took charge of the governance of Syria. After the Tulunids, the Ikhshidid Dynasty, and later the Hamdanid Dynasty, controlled Syria. Starting in the 10th century, the region became politically unstable. The region fell under the control of the Benu Abu Ukeil governors until the end of the 11th Century.

The Turks, who had been serving in the Abbasid army, began to live in various areas of Syria at the beginning of the 11th century. The Turkmen groups, who came here first, consisted mostly of tribes belonging to the Seljuks.

Halep bölgesine ilk gelen Türkmen Beyi'nin ismi tarihi kaynaklarda Hanoğlu Harun olarak geçmektedir. Bu ilk Türkmen beyi, bölgede mevcut olan iktidar mücadelesinin içinde de yer aldı. Bu mücadele bölgeyi etkin olarak yöneten Fâtımî Halifesi ile Abbasi halifesi arasındaydı. Bu Türkmen boyuna Halepliler saldırıda bulunmuşlar ancak bunda çok başarılı olamamışlardır.

Bağdat'da bulunan halife Mustansır Billah, Mısır kökenli Fâtımîlere karşı harekete geçen kabileye mensup valilere yardım etmek için Bedr el-Cemali'yi Sur şehrine göndermiştir. Bu dönemde yaklaşık üç bin çadırlık bir Türkmen grubu başlarında Kurlu ve Atsız olduğu halde Halep çevresine yerleşmeye başlamıştır. Bu durum, Selçukluların bölgedeki aslında ilk ciddi varlıkları olarak değerlendirilebilir. Türkmenler, daha çok Filistin bölgesine yerleşmiştir. Bu bölgeyi seçmelerinin nedenlerinden birisi de halifenin bölgedeki Fâtımî egemenliğini sona erdirmek istemesidir. Kurlu Bey, bölgede başkenti Remle olan Büyük Selçuklu emirliğini kurduğunu ilan etmiştir. Onun ölümünden sonra ise beyliğin başına Uvakoğlu Atsız Bey geçmiştir. Atsız Bey, Suriye ve Filistin'deki Fâtımî egemenliğine son vermek için bu bölgede Selçuklu Devletine bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Atsız zamanında Kudüs şehri ilk kez kuşatılmış, ancak yöneticisinin Türk olması sebebiyle bu kuşatma sonuçlanamamıştır. Ancak daha sonra Atsız Kudüs'e girmiş ve Sultan Alparslan ve Abbasi Halifesi adına hutbe okutmuş, şehri melikliğin başkenti ilan etmiştir.

Selçuklu emiri Atsız 1075 yılında Suriye'nin kontrolünü ele geçirip Abbasi Hükümdarı adına hutbe okuttu. Kent kuşatması devam ederken Akka'yı ele geçiren Atsız, kendi emirlerinden Akka'nın eski emiri Şöklü'nün isyanıyla karşılaştı. Şöklü, Atsız'a karşı destek istemek amacıyla Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a bir mektup yazarak onu Suriye'ye çağırmıştır. Atsız, Şöklü'yü ilk olarak Akka yakınlarında 1075 Mayıs ayında yenilgiye uğrattı. Sonrasında Şam'a geçip kenti kuşatmaya devam etmiştir. Ancak Şöklü ve Kutalmışoğlu'nun kuvvetleri Suriye'ye girmiş ve Fâtımîlerinde desteğini alarak Atsız'a karşı mücadeleye başlamıştır. Sonuçta Atsız ile Şöklü ve Kutalmışoğlu Süleyman'ın orduları Taberiye'de karşılaşmışlar ve bu savaşı Atsız kazanmıştır. Atsız, Şöklü'yü savaş meydanında öldürmüş, esir aldığı Kutalmışoğlu ve amcalarını elinde tutmuş ve durumu Melikşah'a bildirmiştir.

Melikşah, Atsız'ın yerine kardeşi Tâcüddevle Tutuş'u Suriye Selçuklu Melikliğine atamış, ancak Nizamülmülk ve Atsız'ın karşı çıkması üzerine Tutuş geri çağırılmıştır. Atsız Bey, Suriye ve Filistin'in önemli kentleri olan Kudüs, Remle, Taberiyye, Trablusşam, Sur, Akka, Humus ve Rafeniyye'yi fethetti. Dımaşk kentini ise savaş yapmadan Selçuklu Melikliğinin sınırları içen aldı. (Haziran/Temmuz 1076) Bu olaydan sonra Suriye Melikliğinin başkentini Kudüs'ten Dımaşk'a nakletmiştir. Bu fetih sonrasında Atsız kent içinde onarımlar ve imar çalışmaları yapmıştır.

Hanoğlu Harun is the name of the first Turkmen Beg who came to the region of Aleppo, according to historical sources. This first Turkmen Beg became involved in the power struggle which opposed the Fatimid caliph and the Abbasid caliph, who were both actively ruling the region. The people of Aleppo resisted this Turkmen tribe, but with little success.

In this period, the Caliph Mustansır Billâh sent Bedr el-Cemali to the city of Sur (Tyre, in current day Lebanon), in order to assist the governors of the Turkmen tribes in their struggle against the Fatimids, who were of Egyptian origin. A Turkmen group with approximately three thousand tents, led by Kurlu and Atsiz, began to settle around Aleppo during this period, which is considered the first presence of the Seljuks in the region. The Turkmens settled mostly in the region of Palestine. They settled there with the purpose of ending the Fatimid rule in the region. Kurlu Beg declared the founding of the Great Seljuk Emirate in the region, with the capital at Remle. Uvakoğlu Atsiz Beg became the leader of the principality after Kurlu Beg died. Atsiz Beg continued his activity in the region, as part of the Seljuk Empire, with the aim of ending Fatimid rule in Syria and Palestine. Siege was twice laid to Jerusalem during the reign of Atsiz, but because its administrator was Turkish, the siege did not yield results. However, Atsiz entered Jerusalem later, had an official sermon read in the name of the Abbasid Caliph, and declared the city the capital of the principality.

After the conquest of Jerusalem, Seljuk Emir Atsiz gained control of Syria and conquered Damascus, the most important city of Syria, and had a sermon read on behalf of the Abbasid Caliph. While the siege of the city continued, Atsiz captured Acre. Soklu, who was the senior Emir of Acre, rebelled against him. Soklu wrote a letter to Suleiman Ibn Kutalmish to ask for support against Atsiz and summoned him to Syria. Atsiz defeated Soklu near Acre in May 1075. He then moved to Damascus and continued the siege. However, the troops of Soklu and Suleiman Ibn Kutalmish began to fight against Atsiz by gaining support from the Fatimids. The armies of Atsiz and Soklu and Suleiman Ibn Kutalmish met at Tabarriyah. Atsiz was the ultimate victor of this battle, and Soklu, on the battlefield, and held Suleiman Ibn Kutalmish and his uncles captive and informed Malik Shah of the situation.

Malik Shah appointed his brother, Tutush, as the Sultan of Syrian Seljuk Empire, but Tutush was recalled when Nizam-al Mulk and Atsiz objected. Atsiz Beg conquered Jerusalem, Remle, Tabarriyah, Tripoli, Sur, Acre, Homs and Rafaniyya, which were the most important cities in Syria and Palestine. He conquered Damascus, without a fight, in the months of June and July, 1076. He moved the capital of the Syrian Sultanate from Jerusalem to Damascus after this event. Atsiz commissioned repairs on buildings and undertook construction activities after this conquest.

Atsız'ın yaptığı en önemli faaliyetlerden birisi de Şii Fâtımî halifeliğine son vermek için Mısır'a yaptığı seferdir. Ancak bu sefer sonuçsuz kalmış ve ordu içindeki dağılmalar nedeniyle kent kuşatılamadan Atsız geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu seferdeki başarısızlık sebebiyle Arap kentlerinin bir kısmı Fâtımî halifeliğine tabii olmuştur. Ancak bu bölgedeki diğer kentler kısa bir süre sonra Atsız'ın kuvvetleri tarafından tekrar Selçuklu emirliğine bağlanmıştır.

Atsız'ın Mısır seferinde yenilgi ve bozguna uğraması üzerine Melikşah kardeşi Tâcüddevle Tutuş'u Suriye Selçuklu Melikliğine yönetici olarak gönderdi. Sonrasında iki emir arasında idari taksimat yapılmış, Atsız'a Suriye'nin güneyini ve Filistin taraflarını, Tutuş'a ise Halep ve çevresinin idaresi verilmiştir.

Fâtımî Halifesinin Suriye'yi yeniden ele geçirmek için bir ordu göndermiş ve Dımaşk şehri kuşatılmıştır. Filistin'deki şehirlerin büyük bölümü Fâtımîlerin kontrolüne geçmiş, Dımaşk kuşatması sırasında ise Atsız, Tutuş'tan yardım istemiştir. Tutuş'un kuvvetleri kente yaklaşınca Fâtımî güçleri kuşatmadan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Kuşatma sonrasında, Tutuş, Atsız'ı kendisine karşı hareketle bulunduğu gerekçesiyle öldürtmüştür. Tutuş, Kuzey Suriye'de Menbic, el-Fâyâ, ed-Deyr, Azâz ve Cibrîn Kûrastâyâ kalelerini ele geçirip buralara askerlerini yerleştirmiştir. Tutuş daha sonraları Dımaşk'da halkın refahı için gayret sarf etmiştir. Bu dönemde kardeşi Melikşah adına imar faaliyetlerinde bulunduğu şehirde, Selçuklu dönemi eserleri inşa ettirmiştir.

1080 yılında Halep kenti Sabık tarafından yönetiliyordu. Kentin kontrolünü eline almak isteyen Tutuş'a karşı, Sabık bir diğer Selçuklu Beyi Müslim'den yardım istemiş, kentin kendisine teslim etmeyi önermiştir. Müslim, Melikşah adına kenti devralmıştır. Ancak bölgedeki huzursuzluklar artınca kentin Müslim, diğer Arap yöneticilerinin elinde olan şehirleri de kendisine bağlamıştı. Bu durumdan rahatsız olan Tutuş, Halep'i kuşatmış ancak Melikşah'ın gönderdiği habercilerle şehrin kuşatılmasından vaz geçilmiş, Tutuş'un yanında bulunan Artuk Bey'de kuvvetleriyle birlikte İsfahan'a gitmiştir. Bu durum karşısında Müslim, Tutuş'un zayıf bir güçle kaldığını düşünerek Dımaşk'ı yeniden kuşatmaya karar vermiş, bu olay sırasında da Fâtımî Halifesinin desteğini almıştır. Kentin önlerinde Tutuş'un ordusuyla Müslim'in ordusu arasındaki savaşta Tutuş galip gelmiş, Müslim geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Anadolu'da İznik'te Türkiye Selçuklu Devletini kuran Kutalmış oğlu Süleymanşah, Bizans valisi Philaretos Brachamios'un yönetiminde bulunan Antakya'yı fethetmiş, Suriye sınırlarına girmiştir. Kentin fethi, aslında Bizans valisi Philaretos Brachamios'un oğlu Barsama'nın Kutalmış oğlu Süleyman'ı kenti almak üzere daveti üzerine gerçekleşmiştir. Kutalmışoğlu Süleyman Şah, daha sonra Halep emiri Müslim ile Amik ovasında yaptığı savaşı kazanmış ve Müslim'de bu savaşta ölmüştür. Bu savaş sonrasında Halep'i kuşatan Süleyman Şah, kentin ileri gelen emirlerinin kışkırtması sonucunda Tutuş ile savaşmak zorunda kalmıştır. Sonuçta savaşı kaybetmiş ve kendisi de intihar etmiştir.

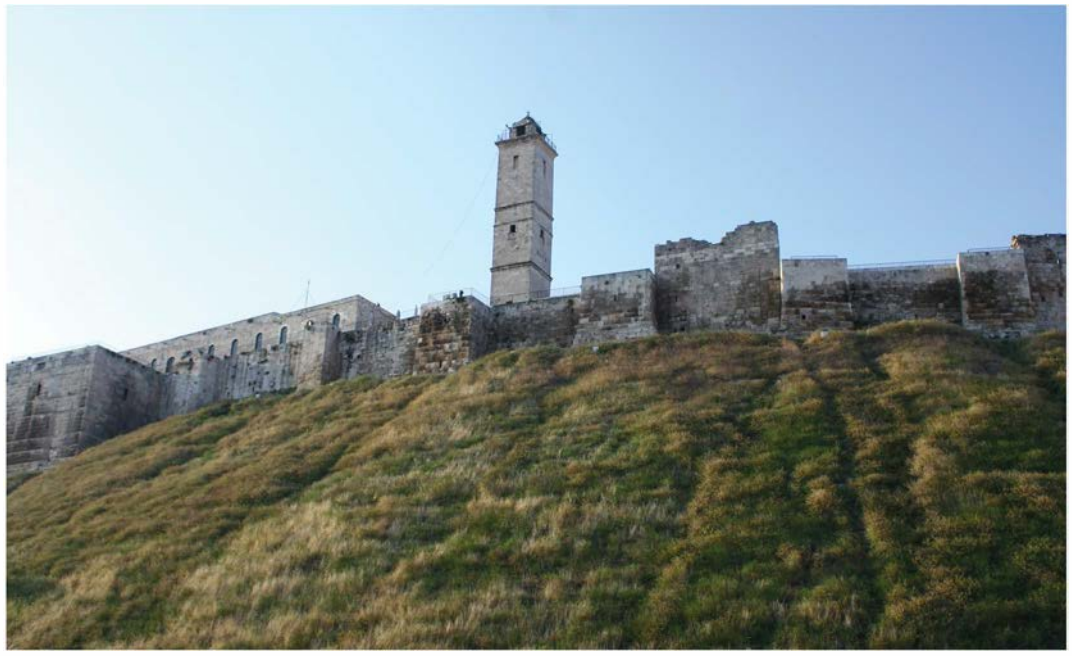
One of the most important activities of Atsiz was to lead a military campaign to Egypt to end the Shiite Fatimid Caliphate and lay siege to Cairo. However, this campaign yielded no results, due to the disintegration of the army, and Atsiz was forced to return without laying siege to the city. Due to this failure, some of the Arab cities became the subjects of the Fatimid Caliphate. However, other cities in this region came under Seljuk domination of Atsiz a short while later.

When Atsiz was defeated during the Egyptian campaign, Malikshah sent his brother, Taj ad-Dawla Tutush, to be the Administrator of the Syrian Seljuk Dynasty. The administration of the Syrian Seljuk Dynasty was later divided between the two emirs. Atsiz managed southern Syria and Palestine and Tutush did the same for Aleppo and its surroundings.

The Fatimid Caliphate sent an army to recapture Syria and the city of Damascus was surrounded. A large number of cities in Palestine came under Fatimid rule, and Atsiz asked Tutush for help during the siege of Damascus. When the armies of Tutush approached the city, the Fatimid troops abandoned the siege. Tutush put Atsiz to death after the siege, claiming that he had acted against him. Tutush captured the castles of Manbij, al-Faya, ed-Deir, Azaz and Jibrin Kurastaya in northern Syria and installed his soldiers there. Tutush began to work for the welfare of the people by commissioning the construction of monuments in the city, on behalf of his brother Malik Shah.

The city of Aleppo was ruled by Sabik in 1080. Sabik asked Muslim, another Seljuk Beg, for help and offered to give the city to him. Muslim took over the city on behalf of Malik Shah. However, when unrest increased in the region, Muslim took over other cities from the other Arab administrators as well. Disturbed by this situation, Tutush laid siege to Aleppo, but when Malik Shah sent messengers, he abandoned the siege of the city and went to Isfahan with the troops of Artuq Beg. Under these circumstances, Muslim believed that Tutush had a weak army and decided to lay siege to Damascus, again, with the help of the Fatimid caliph. Tutush defeated Muslim's army in front of the city and Muslim was forced to withdraw.

Suleiman ibn Qutalmish, who founded the Turkish Seljuk Empire in Iznik in Anatolia, conquered Antakya, which was under the administration of Philaretos Brachamios. He then entered Syria. Suleiman ibn Qutalmish was, in fact, invited by the Byzantine governor Philaretos Brachamios' son Barsama to take over Aleppo. Suleiman ibn Qutalmish won the battle against Muslim, the emir of Aleppo, in the Amik plains. Muslim died in this battle. Suleiman ibn Qutalmish, provoked by the emirs of the city, then laid siege to Aleppo and battled against Tutush. He lost the battle and then committed suicide. Due to the clashes between the emirs in northern Syria, the Sultan Malik Shah set out from Isfahan with his army, led by the Seljuk commanders Porsuk, Bozan and Kassem ud-Devle Aksungur, and advanced to Aleppo via Tekrit, Harran, Urfa, Jabar and Menbij.

Kuzey Suriye'de emirler arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle sultan Melikşah, Selçuklu komutanlan Porsuk, Bozan ve Kasîmüddevle Aksungur'la birlikte ordusuyla İsfahan'dan hareket etmiş ve Tekrit, Harran, Urfa, Câber ve Menbic üzerinden Halep'e gelmiştir. Bu arada kentin iç kalesini kuşatan Tutuş, Halep'i kuşatmayı bitirip, Dımaşk'a gitmiştir. Melikşah, Haleb'e gelince, şehir ve kalesi Selçuklu devletine teslim edilmiştir. Melikşah'ın bu seferi sonrasında yeni emirler atanmış, Tutuş'a ise Filistin ve çevresinin yönetimi bırakılmıştır. Tutuş, Haçlılar bölgeye gelinceye kadar Lâzkiye, Antartus, Trablusşam, Akka, Yafa, Beyrut vs. gibi Suriye ve Filistin kıyı kentlerini Selçuklu yönetimine kattı.

Melikşah'ın ölümünden sonra ise yönetimindeki güçleri de kullanarak, Tâcüddevle Tutuş, Büyük Selçuklu Devleti tahtına çıkmak istedi. Bu bağlamda da Suriye'de bir Selçuklu Devletinin varlığını ilk göstergesi olarak Bağdat'ta kendi adına hutbe okutup, Rey Selçuklu sarayına doğru yürüyüşe geçti. Ancak bu tarihte Selçuklu ordusunun başında Berkyaruk olduğu halde üzerine doğru geldiğini duyunca geri çekilmek zorunda kalmıştır. Tutuş, mücadelesini Suriye içinde sürdürmeye başladı. Halep'i kuşatıp Aksungur'u öldürdü. Bölge kendisine bağlı Antakya Valisi Yağsıyan tarafında ikta olarak yönetilmeye başlandı.

Tutuş'un Selçuklu Devletinde sultan olarak hak iddia etmesi, bir taraftan Selçuklu Sultanı Berkyaruk, diğer tarafta oğlunu sultan yapmak isteyen Melikşah'ın istekleri, Hanımı Terken Hatun'un arasında mücadele olmasına neden olmuştur. Bu mücadeleler sonucunda Terken Hatun ve Mehmet Tapar ölmüş, Berkyaruk ise amcası Tutuş'u Rey yakınlarındaki Daşilu Köyü çevresinde yaptığı savaşta yenilgiye uğratmış ve tutsak aldığı amcasını öldürtmüştür.

Tutuş'un ölümünden sonra çocuklarından Halep hâkimi Rıdvan ile Şam hâkimi diğer kardeşi Dukak arasında mücadele başlamıştır. Rıdvan Babasının hâkim olduğu bu toprakları yönetmek amacıyla, Suruç ve Urfa'ya bir sefer düzenlemiştir. Melik Rıdvan ve Melik Dukak arasında geçen hâkimiyet mücadelesinden Mısır Fatımîleri yararlanmıştır. Fâtımî, Ebu'l-Kasım Şâhinşah kumandasında bir ordu göndermiş, ordu Suriye Selçuklulannın elinde bulunan Kudüs'ü işgal etmiştir. Böylece Kudüs'teki Selçuklu varlığı sona ermiştir.

Avrupa Devletleri'nin başta Kudüs olmak üzere Orta Doğu'daki İslam varlığını ortadan kaldırmak ve kutsal toprakları yeniden ele geçirmek için Haçlı Seferleri düzenlemişlerdir. Haçlıların bu seferlerinde başarılı olmalarının sebepleri arasında Suriye'deki Selçuklu emirleri arasında çekişmelerin önemli bir payı vardır. Bu seferler sonrasında Urfa'da bir haçlı kontluğu, Antakya'da, Trablusşam'da Haçlı prensliği, Kudüs'te Haçlı Krallığı kurulmuştur. Rıdvan'ın Haçlılarla yaptığı mücadeleler sonucunda hâkimiyetini bir süre daha kuzey Suriye'de sürdürmüştür. Haçlılara karşı başarılar kazanmasının ardından Melik Rıdvan, kardeşi Melik Dukak'ın ölümü (Haziran 1104) üzerine ordusuyla Dımaşk'a gitmiştir. Kenti kısa bir süre kuşatmış, sonrasında kenti almış ve kendi adına hutbe okutup sikke bastırmıştır. Haçlılara karşı siyasi bir ittifak kurmuştur.

In the meantime, Tutush, who was laying siege to the citadel of the city, completed the siege and went to Damascus. When Malik Shah arrived in Aleppo, the city and its castle were delivered to the Seljuk Empire. New emirs were appointed after the campaign of Malik Shah, and Tutush was appointed administrator of Palestine and its surroundings. Tutush placed the Syrian and Palestinian cities of Lazkiye, Antartus, Tripoli, Acre, Jaffa, and Beirut under Seljuk rule before the Crusaders entered the region.

After the death of Malik-Shah, Taj ad-Dawla Tutush used his administrative powers and influence to ascend to the Seljuk throne. To signify the presence of the Seljuk Empire in Syria, he had an official sermon read in his name, and then marched to the Seljuk Palace in Rayy. However, when he learned that Barkiyaruq, who had been named commander of the Seljuk army, was advancing towards him, he was forced to retreat. Tutush nonetheless continued his efforts in Syria. He conquered Aleppo and put Aksungur to death. Yagsıyan, the governor of Antakya and a subordinate of Tutush, began to administer the region as a vassal state.

The fact that Tutush was staking out a claim as sultan of the Seljuk Empire provoked a dispute between the Seljuk Sultan Berkyaruk and Malik Shah's wife Terken Khatun, who wanted her son to become the sultan. As a result of this struggle, Terken Khatun and Muhammad Tapar died, and Berkyaruk defeated his uncle Tutush at the battle of Dasilu Village, near Rayy. His had his uncle, whom he had taken captive, put to death.

A power struggle pitted Ridvan, the ruler of Aleppo, and his brother Dukak, the ruler of Damascus, against each other. Ridvan organized a campaign to Suruc and Urfa, in order to retake the territories formerly under his father's rule. The Egyptian Fatimids took advantage of the power struggle between Malik Ridvan and Malik Dukak. The Fatimids sent an army, commanded by Ab-ul Kassem Shahinshah, to invade Jerusalem, which was ruled by the Seljuks, and, effectively, ended the Seljuk existence in Jerusalem.

The nations of Europe organized the Crusades to free Jerusalem and the Church of the Holy Sepulchre from the hands of the Muslims and to restore access to the Holy Lands for Christian pilgrims. The Crusaders were not entirely successful in these campaigns due to the subsequent clashes with the Seljuk emirs. In spite of this, the Crusaders established the Crusader Principalities of Urfa, Antakya, Tripoli and Jerusalem. Ridvan, victorious in several battles against the Crusaders, continued to rule a while longer in northern Syria. After he won victories against the Crusaders, Malik Ridvan went to Damascus with his army after his brother Malik Dukak died in June, 1104. He laid siege to the city for a short time and then conquered it, after which he had a sermon read in his name and minted coins. He then crafted a political alliance with the Crusaders.

Musul Selçuklu valiliğinden azledilen Çavlı, Saka ve Belîh çayı savaşında tutsak alıdığı Haçlı Prensleri Baudouin ve Joscelin'i serbest bırakmıştır. Çavlı daha sonra Mehmed Tapar'a karşı Suriye'deki diğer emirlerle işbirliği yapar bulunmuştur. Melik Rıdvan, bu durum karşısında Çavlı'ya cephe almıştır. Çavlı, Haçlı Prensi Baudouin ile ittifak yaparak Haleb'i ele geçirmek istemiş, bunun üzerine Rıdvan da Antakya Prensi Tankred ile ittifak etmiş ve Çavlı'yı yenilgiye uğratmıştır. Selçuklu Sultan'ı Mehmet Tapar'a yaptığı yardım çağrısı sonrasında Halep çevresine gelen Selçuklu ordusu da destek vermekten öte çevre halkına zarar vermiştir. Bütün bu iç çekişmeler ve olumsuzluklar Haçlıların bölgeye yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Sonraki dönemlerde Halep Selçuklu emirliği Büyük Selçuklu Sultanlığından gereken yardımı görememiştir.

Rıdvan daha sonraları Dımaşk Selçuklu Valisi Tuğtekin ile anlaşma yapmış ve Rıdvan'ın adına Şam'da hutbe okunmuştur. Kudüs Haçlı Kralı Baudouin, Dımaşk ve çevreleri ele geçirme girişiminde bulunmuş, bu girişim Musul Selçuklu valisi Mevdud, Temîrek ve İlgazioğlu Ayaz'la birlikte ordusuyla harekete geçip Haçlıları Taberiyye yörelerinde ağır bir bozguna uğratmalarıyla sonuçlanmıştır.

Rıdvan 1113'de hastalık sonucunda ölmüş ve Meşhedü'l-Melik'e gömülmüştür. Ölümünden sonra Tâcüddevle Ebû Şucâ Alparslan Muhammed el-Ahras, Halep Selçuklu meliki oldu. Melik Alparslan'a, Mehmed Tapar bir mektup göndermiş ve ülkedeki batınilere karşı destek istemiştir. Melik Alparslan, Halep ve çevresindeki yaklaşık 200 kadar batıniyi idam ettirmiştir. Bu dönemde Halep Haçlılar tarafından kuşatılmıştır. Bu kuşatmanın ardından kente yardım için gelen Artuklu Emiri Necmeddin İlgazi'nin bölgeyi kontrolü altına almasıyla Halep'teki Selçuklu varlığı sona ermiştir. Şam ve güney bölgesinin hâkimiyeti ise Dukak'ın 1104 yılında ölümünden sonra Dımaşk Atabeyliği'nin eline geçinceye kadar devam etmiştir. Bölge daha sonra Tuğtekinlilerin eline geçmiştir. Tuğtekin'in ölümünün ardından Böri Şam Meliki olmuştur. Haçlılara karşı önemli mücadelelerde bulunmuştur. 1129 yılında Haçlıların Şam'ı işgal girişimi önlenmiştir. Buna karşılık Haçlılar Suriye'nin deniz kıyısındaki bölgelerini ele geçirmiştir. İç bölgeler ise Dımaşk Atabeyliği'nin kontrolü altında kalmıştır. 1130 yılı öncesinde Halep ve çevresinin kontrolü Musul Atabeyi İmadüddin Zengi'nin kontrolü altına girmiştir. Zenginin 1146 yılındaki ölümünden sonra ise bölgenin tamamı Zengilerden Nureddin Zengi'nin kontrolüne girmiştir.

1183 yılında Selahaddin Eyyubi, Mısır'da Suriye üzerine harekete geçmiştir. Halep'i aldıktan sonra Hittin Savaşında Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Kudüs'ü fethetmiş ve Haçlı hâkimiyetine bölgede son vermiştir. Selahaddin Eyyubi'nin ölümünden sonra Eyyubiler birkaç kola ayrıldılar. Suriye'de Selahaddin'in çocuklarından Mısır Meliki Melik ul-Adil sultan olarak tanındı. Bu dönemde Suriye gelişmeye başlamıştır. Eyyubi meliklerinden el Melik'ül Kamil Muhammed zamanında Haçlılar ile anlaşma yoluna gidilmiş, ancak sonrasında kardeşler Suriye içinde bağımsız devlet gibi hareket etmiştir.

Discharged from the governorship of Mosul, Cavli set free the Crusader princes Baudouin and Joscelin, whom he had taken captive during the Saka and Belih Creek battles. Cavli later collaborated with other emirs in Syria against Muhammad Tapar. Malik Ridvan opposed him. Cavli wanted to capture Aleppo by allying himself with the Crusader Prince Baudouin. Ridvan joined forces with Tancred, the Crusader Prince of Antakya, and defeated Cavli. The Seljuk army, which came to the region after he appealed to the Seljuk Sultan Muhammad Tapar for help, brought devastation to the people in the region instead of succor. All these internal struggles and lack of solidarity made it easier for the Crusaders to establish themselves in the region. The Great Seljuk Empire did not provide the necessary support later for the Seljuk emirate in Aleppo.

Ridvan made a treaty with Tugtekin, the Governor of Damascus, and a sermon was read on behalf of Ridvan in Damascus. The Crusader King of Jerusalem attempted to capture Damascus and its surroundings, but suffered a heavy defeat when the Mosul Seljuk governor Mawdud attacked the Crusaders with Temirek and Ilgazioğlu Ayaz with their army near Tabariyya.

Ridvan died of illness in 1113 and was buried in Mashhad al-Malik. Taj ad-Dawla Abu Suja Alp Arslan Muhammad el-Ahras became the Seljuk ruler of Aleppo after his death. Muhammad Tapar sent a letter to Malik Alp Arslan requesting support against the Batinids. Malik Alp Arslan had some 200 Batinids executed in Aleppo and its region. Aleppo was surrounded by the Crusaders during this period. When the Artuqid Emir Necmeddin Ilgazi, who came to help the city after this siege, took the region under his control, the Seljuk existence in Aleppo came to an end. The rule of Damascus and the southern region continued until it was captured by the Principality of Damascus, after the death of Dukak, in 1104. The region came under the rule of Tugtekinids later. Bori became the malik of Damascus after Tugtekin died. He undertook significant battles against the Crusaders, and checked the attempt of the Crusaders to invade Damascus. However, the Crusaders captured the regions of Syria by the sea. The interior provinces remained under the control of the Crusader Principality of Damascus. The Mosul Atabeg Imaduddin Zangi took over Aleppo and its surroundings, before 1130. After Zangi died in 1146, Nuraddin Zangi administered the entire region.

In 1183, Saladin Ayyubi, known as Saladin in the West, left Egypt and headed to Syria. After conquering Aleppo, this legendary Ayyubid ruler defeated the Crusaders in the famous Battle of Hattin. He conquered Jerusalem and brought to an end the domination of the Crusaders. After the death of Saladin, the Ayyubids divided into a number of tribes. In Syria, Melik ul-Adil, one of the sons of Saladin and the prince of Egypt, became "sultan" in Syria. In this period, Syria began to develop extensively. During the time of the Ayyubid prince Melik'ül Kamil Muhammad, the dynasty entered into an agreement with the Crusaders, but later, at the beginning of the 13th century, various princes acted on their own, as independent states within the borders of Syria.

13.yy. başlarında şehirler bağımsız meliklerden oluşuyordu. 1243 yılına kadar Suriye'nin kuzeyi Halep Hama ve Humus Anadolu Selçuklulanna tabii olarak devam etmiştir. Suriye sonrasında 1250'de kurulan Memluklu Devletine tabi oldu. 1250'den sonra Suriye Moğolların işgaline girdi. 1260 yılında Memluklular Ayncalut Savaşı ile Moğolları yenilgiye uğratmış ve Suriye'nin kontrolünü ellerine geçirmiştir. Memluklu Sultanı Baybars döneminde Suriye'de Haçlılara karşı büyük başarılar elde etmiştir. 1281 yılında Sultan Kalavun zamanında da İlhanlıların bölgedeki hâkimiyeti sona erdirilmiştir. Kalavun döneminde Haçlıların bir daha bölgeye yerleşmelerinin önlenmesi için kalelerin büyük bölümü yıkılmıştır. 14. ve 15. y.y.larda Memluklu yönetimi altındayken Suriye'de boylar arasında karışlıkların olduğu görülür.

1516 yılına Osmanlılar Halep'in kuzeyinde Mercidabık'da Memluklu ordusunu bozguna uğratmıştır. Önce Halep, sonrasında da Şam Osmanlı toprakları içine girmiştir. Yavuz Sultan Selim Suriye'deki idari yapıyı değiştirmemiştir. Yavuz Sultan Selim, bölgenin yönetimini Memluklu olan Canbirdi'ye verdi. Canbirdi, Yavuz'un ölümünden sonra Osmanlı devletine karşı isyan etti. Ayas Paşa bu isyanı 1521 yılında bastırdı. Bu tarihten sonra Suriye'nin yönetimi yeniden şekillendirildi. Halep ve Şam ayrı Beylerbeylik haline getirildi. Şam eyaleti, Şamdan Gazze'ye kadar uzanan 14 sancaktan oluştu. Trablusşam'da daha sonra Beylerbeylik haline getirildi. Osmanlı yönetimi altındayken Şam'da çok sayıda eser inşa edildi. Camiler dışında hanlar ve çarşılarda yapıldı.

18.yy.da Fransızlar Suriye'nin Akka limanını kuşattıysa da alamadıar. 1811 de Suriye'yi Vahabilik hareketinden korumak isteyen Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa bölgeyi kontrol etmeye başlar. 1831 yılındaki Akka Valisi Abdullah Paşa'nın isyanı sonrasında Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa, Suriye genel valisi olarak görev yapmaya başlamıştır. 1839'da Osmanlı ordusunun Nizip savaşında Mehmet Ali Paşa'ya yenilmesinden sonra 1840 yılında Londra'da bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmaya göre Suriye toprakları tekrar Osmanlılara bırakıldı. Tanzimat döneminde Suriye yeninden idari yapılanmaya girdi. Halep, Şam ve Say'da eyaletleri oluşturuldu. 1864 Vilayet Nizamnamesiyle üç eyalet Suriye vilayeti adı altında birleştirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar Suriye bazı karışıklıklarla birlikte Osmanlı toprağı olarak kalmıştır. Osmanlılara karşı hareket eden Fransız ve İngiliz kuvvetleri, kışkırttıkları Şerif Hüseyin'in de desteğini alarak önce Kudüs'ü (1917) sonrasında da Şam'ı ele geçirmiştir. Mondros Anlaşmasıyla birlikte de Suriye'deki Osmanlı hâkimiyeti resmen sona ermiştir.

Northern Syria, Aleppo, Hama, and Homs became subordinates of the Sultanate of the Seljuks of Rum (Anatolia) until 1243. Later, Syria came under the control of the Mamluk Sultanate, established in 1250. After 1250, Syria was invaded by the Mongols. In 1260, the Mamluk Sultanate defeated the Mongols at the Battle of Ain Jalut and gained control over Syria. During the time of the Mamluk Sultan Baybars, a number of victories were won over the Crusaders. In 1281, during the reign of the Sultan Kalavun, the domination of the Ilkhanate State over the region was brought to an end. In the time of Kalavun, large numbers of Crusader castles were demolished to prevent the Crusaders from dwelling again in the region. In the 14th and 15th centuries, disputes arose between tribes in Syria in the areas where the Mamluk Sultanate had been ruling.

In 1516, the Ottoman Empire defeated the Mamluk Sultanate at the Battle of Marj Dabiq, north of Aleppo. First Aleppo, and then Damascus, became part of the Ottoman Empire. Sultan Selim I did not change the governing structure of Syria. He appointed the Mamluk governor Canbirdi to administer the region. Canbirdi rebelled against the Ottoman Empire after the death of Sultan Selim I. The commander Ayas Pasha quashed this rebellion in 1521. After this date, the governing structure of Syria was reformed. Aleppo and Damascus became separate principalities (beyliks). The state of Damascus had 14 administrative districts (sanjaks), extending from Damascus to Gaza. Later, Tripoli became a large administrative entity (beylerbeylik). Damascus was enhanced by a large number of structures, including mosques, inns and bazaars, during the period it was ruled by the Ottoman Empire.

Although the French laid siege to the port of Acre, in Syria, in the 18th century, they were unable to capture it. The Governor of Egypt Mehmet Ali Pasha took control of the region in order to protect Syria from the Wahhabi Movement in 1811. After the rebellion of the Governor of Acre Abdullah Pasha in 1831, Mehmet Ali Pasha's son Ibrahim Pasha assumed the position of overall governor of Syria. When the Ottoman Empire was defeated by Mehmet Ali Pasha at the Battle of Nizip in 1839, a treaty was signed in London. According to this treaty, Syria was returned to the Ottomans. A new administrative restructuring was established in Syria during the Tanzimat Period. The provinces of Aleppo, Damascus and Sidon were created. These three provinces were united under the name of the Syria Province through the Province Regulation in 1864. Despite some turmoil, Syria remained part of the Ottoman Empire until the end of the First World War. French and British troops, who moved against the Ottomans, first captured Jerusalem in 1917, and then Damascus, by gaining support of Sharif Hussain, whom they had provoked. Ottoman rule in Syria officially came to an end upon the signing of the Armistice of Mondros.

ESERİN ADI:	Mebraku'n Naka Camii
ŞEHRİ:	Bosra
YÜZYILI:	6-12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	1134
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Emevi, Selçuklu
KONUMU:	Bosra şehrinin kuzey doğusunda Müslüman mahallesinin olduğu bölümde yer alır.

GÖZLEMLER:

Yapının yakınında Bahira bazilikası bulunmaktadır. Yapı tarihi bir yol dokusunun sokak cephe hattı dikkate alınarak yerleştirilmiştir. Mesicidin bulunduğu yerden Bosra şehrinin surları geçiyordu. Mescidin duvarlarının bir bölümüyle, minaresi bu sur duvarının üzerinde inşa edilmiştir. Bitişiğinde bulunan medrese caminin onarımı sırasında yapılmıştır.

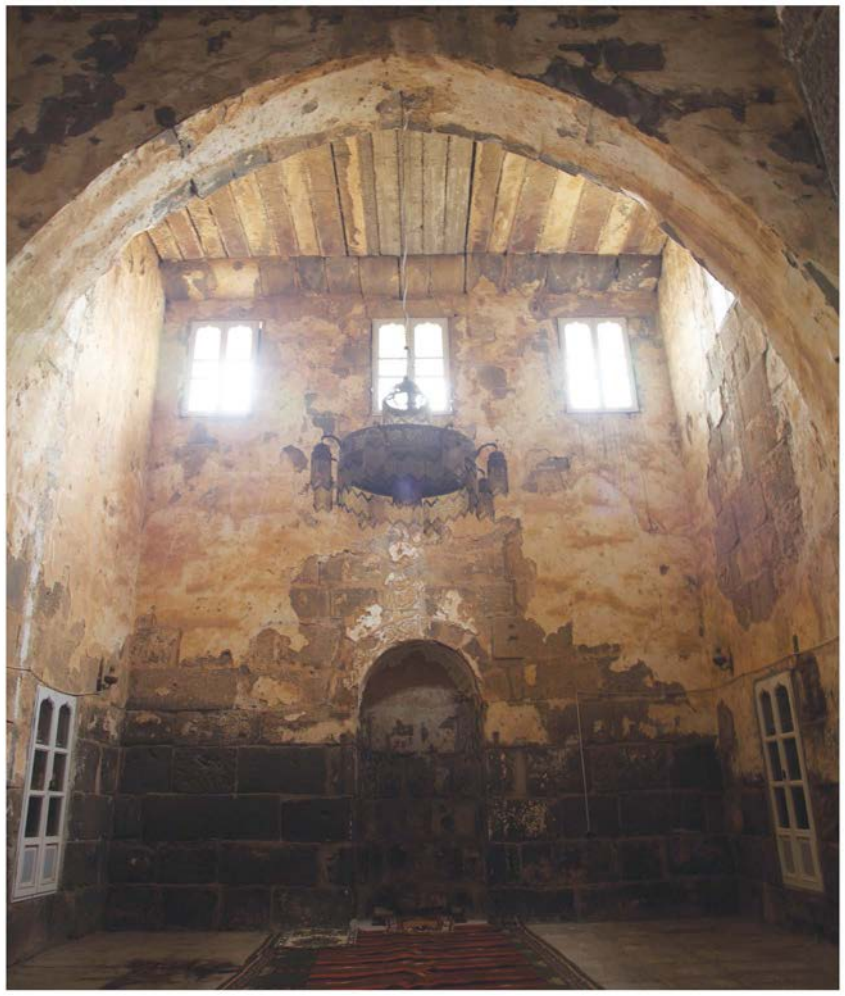
Yapı Hz. Muhammed'in Bosra'ya gelip kaldığı süre içinde ibadet ettiği yerin üzerine inşa edilmiştir. Yapının içinde mescid olarak kullanılan bölümde mihrabın hemen önünde Hz. Muhammed'in devesinin diz çöktüğüne inanılan oyuklu bir taş bulunmaktadır. Yapının Arapça ismi "Mabrak an-Nâka", devenin dizlerinin izi anlamına gelmektedir. İslami inanışa göre Suriye coğrafyasında Kur'an-ı Kerim'in ilk olarak burada okunduğuna inanılmaktadır. Medresenin inşa edildiği yerde erken dönemlere tarihlenen bir mescid bulunuyordu. Günümüzde medresenin bir bölümünü oluşturan mescid, burada medreseden önce mevcuttu. Bu mescid, el-Mibrak olarak adlandırılmıştır. Mescid, medresenin batı kanadında bulunmaktadır. Küçük bir harimden oluşan yapı plan bakımından aynı bölgede bulunan Hıdır Mescidine benzer. Yapı malzemesi olarak Havran bölgesindeki yapılarda kullanılan siyah bazalt taş tercih edilmiştir. Mescidin giriş cephesinde küçük bir kapıdan yapının içine girilmektedir.

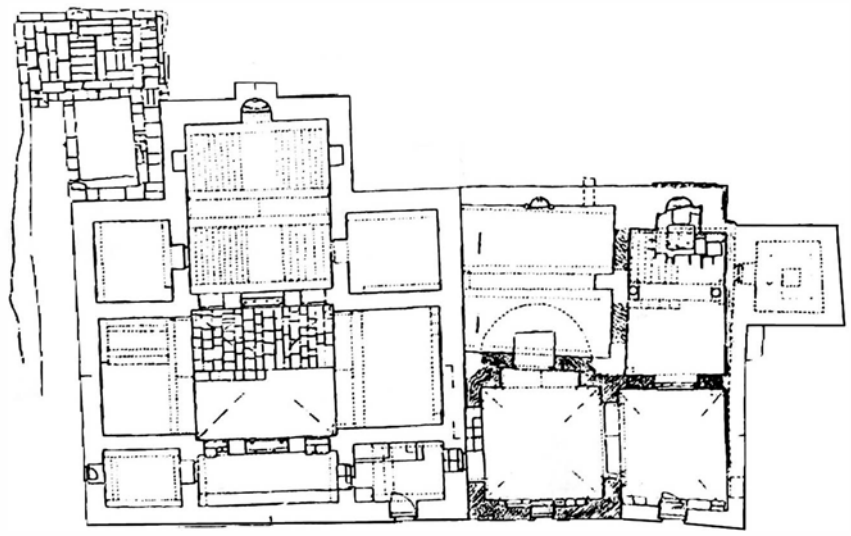
NAME:	*Mebraku'n Naka Mosque*
CITY:	*Bosra*
CENTURY:	*6-12*
NAMES:	
DATE:	*1134*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Omeyyad, Seljuk*
LOCATION:	*In the northeastern part of the city of Bosra, in the Muslim neighborhood.*

OBSERVATIONS:

The Bahira Basilica is located near the Mebraku'n Naka Mosque. The building was aligned with the historical street. The city walls of Bosra are near the mosque, and some of the walls and the minaret of the mosque were constructed on these walls. The adjacent madrasa was built during a repaire of the mosque.

The mosque was built over the place where the Prophet Muhammad worshipped when he stayed in Bosra. There is a stone with a hollow indentation, immediately in front of the mihrab in the mosque, where Muhammad's camel is believed to have knelt. The building's name in Arabic, "Mabrak an-Nâka", means the "traces of the camel's knees". According to Islamic credo, it is believed that the Qur'an was read here in Syria, for the first time. There was a small mosque, dating to the early period, where the madrasa was built. The mosque, which comprises a part of the madrasa, existed before the construction of the madrasa. This mosque, the el-Mibrak Mosque, is located in the west wing of the madrasa. It has a small sanctuary, and is similar to the Hidir Mosque in terms of plan. Black basalt stone, which was used in buildings in the Havran region, was used here as construction material. It is believed that this section, which is covered by a cross vault, is a part of the city wall of the ancient city of Bosra. An inscription, written in Greek, was also found here.

Plan (Suriye Antikiteler Müdürlüğü Arşivi/From the archives of the Syrian Directorate of Antiquities

Çapraz tonozla örtülü olan bu bölümün antik Bosra şehrinin surları olduğu anlaşılmaktadır. Burada Grekçe bir kitabede bulunmuştur. Bu bölümün batısında bulunan kemerli bir geçiş yine kare planlı ve çapraz tonozla örtülü bölüme bağlamaktadır.

Girişten sonraki ilk bölümün karşısında bulunan ikinci bir giriş ile yapının mescid olarak kullanılan bölümüne ulaşılmaktadır. Burasının üzeri ortada bulunan bir kemer ile desteklenmiş beşik tonoz ile örtülmüştür. Tam karşıda yarım daire planda yapılmış, mihrap nişi görülmektedir. Nişin üzeri istiridye kabuğu şeklinde bir bölüm ile kapatılmıştır. Mihrap nişinin önündeki üzerinde oyuklar bulunan taş Hz. Peygamberin devesinin üzerinde çöktüğüne inanılan taştır.

Yapının batı cephesinde yapıdan ayrı olarak, Roma dönemi surlarının üzerinde yapılmış kare plan formunda bir minare bulunmaktadır. Minareye günümüzde bitişiğindeki yapının çatısında bulunan bir kapıdan girilmektedir. Minare Izz al-Din Ebu Mansur Gümüştekin tarafından medreseyle birlikte yapılmıştır. Gümüştekini yapının bitişiğindeki medreseyi inşa ettirirken mescidi de onartmış ve bitişiğine minareyi inşa etmiştir. Söz konusu yapının üzerinde bu onarımla ilişkili bir kitabe bulunmaktadır.

The arched passage to the west is connected to the section with a square plan, which is covered by a cross vault.

The second section, which is opposite the first section after the entrance, leads to a small area used as a mosque. It is covered by a barrel vault, supported by an arch in the middle. Immediately opposite is the mihrab niche, which has a semi-circular plan. The niche is covered by a section in the shape of an oyster shell. The stone with indentations believed to be where the camel of the Prophet Muhammad knelt down, is located in front of this mihrab.

There is a minaret with a square plan on the western facade of the building, built on the Roman city walls, which is separate from the building. Entrance to the minaret is through a door, which is adjacent to the building on the roof. The minaret was built at the same time as the madrasa by Izz al-Din Ebu Mansur Gumustekin. Gumustekin had the small mosque repaired at the same time as the madrasa and the minaret next to it were built. There is an inscription regarding the repair on the building.

BİBLİYOGRAFYA: Abel, A., "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, VI, 1956, s. 95–138.
Meinecke, M., "Patterns of stylistic changes in Islamic architecture", local traditions versus migrating artists, New York, 1996, s.35.
Moujdab, S. ve Ory, S. "Bosra, cité islamique," Archéologia, CXLVIII,1980, s. 22–30
Muqdad, S., Bosra: Guide historique et archéologique, pubd. Dir. Gen. Ant. Mus. Épub. Arabe Syrienne, Damascus, 1974.
Ory, S., Janine Sourdel-Thomine; Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salguqide à Busrâ, Paris, 1969.
Ory, S., "Les différents types d'écriture de la Busrâ Bûride," Mélanges de l'Université Saint-Joseph, V. 46, 1970.
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII,(1941), s. 53–65.
Sauvaget, J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, XXIV/3–4, (1944–5), s. 211–231
Wiet, G., "Deux inscriptions arabes de la Syria Méridionale," Syria, V. 42, 1965, s. 83 n. 6.

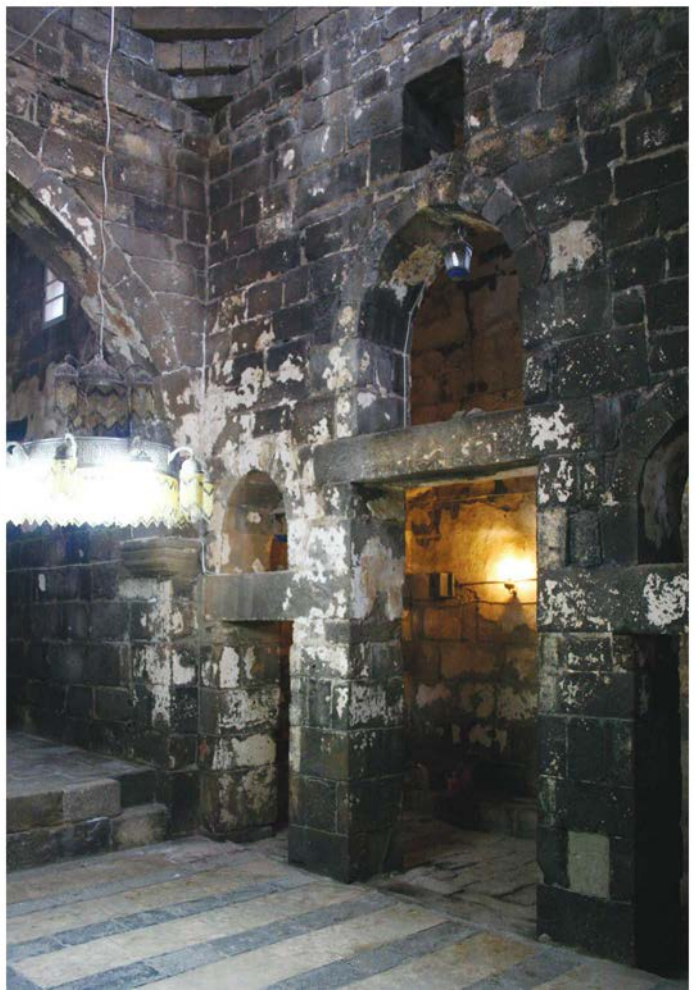
BİBLIOGRAPHY: *Abel, A., "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, VI, 1956, pp. 95–138.*
Meinecke, M., "Patterns of stylistic changes in Islamic architecture", local traditions versus migrating artists, New York, 1996, pp.35.
Moujdab, S. ve Ory, S. "Bosra, cité islamique," Archéologia, CXLVIII,1980, pp. 22–30
Muqdad, S., Bosra: Guide historique et archéologique, pubd. Dir. Gen. Ant. Mupp. Épub. Arabe Syrienne, Damascus, 1974.
Ory, S., Janine Sourdel-Thomine; Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salguqide à Busrâ, Paris, 1969.
Ory, S., "Les différents types d'écriture de la Busrâ Bûride," Mélanges de l'Université Saint-Joseph, V. 46, 1970.
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII,(1941), pp. 53–65.
Sauvaget, J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, XXIV/3–4, (1944–5), pp. 211–231
Wiet, G., "Deux inscriptions arabes de la Syria Méridionale," Syria, V. 42, 1965, pp. 83 n. 6.

Mebraku'n Naka Camii
Mebraku'n Naka Mosque

Mebraku'n Naka Camii
Mebraku'n Naka Mosque

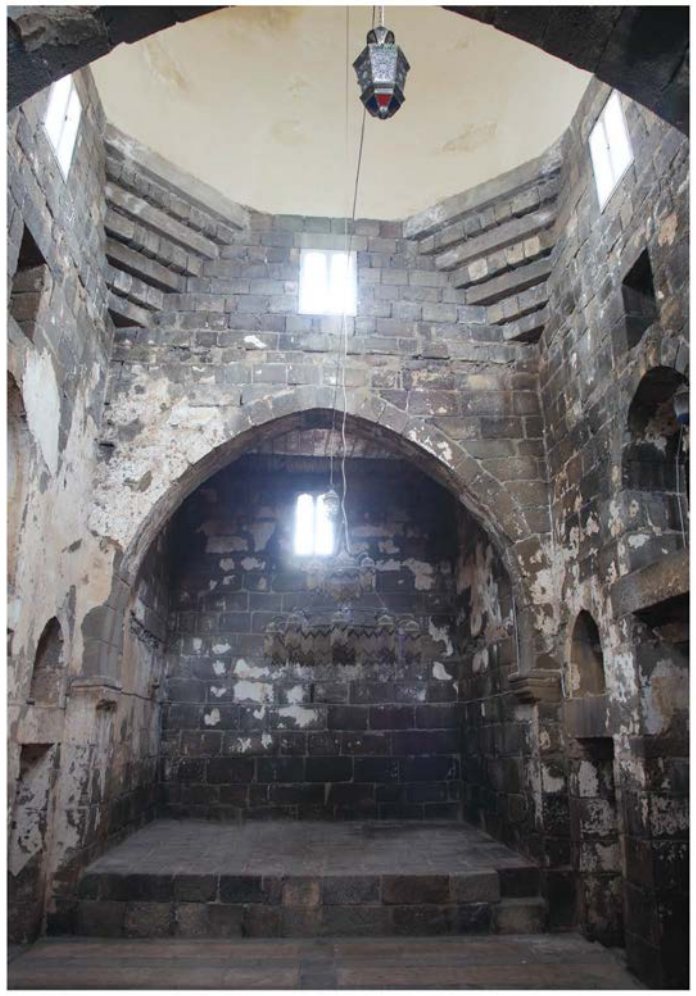

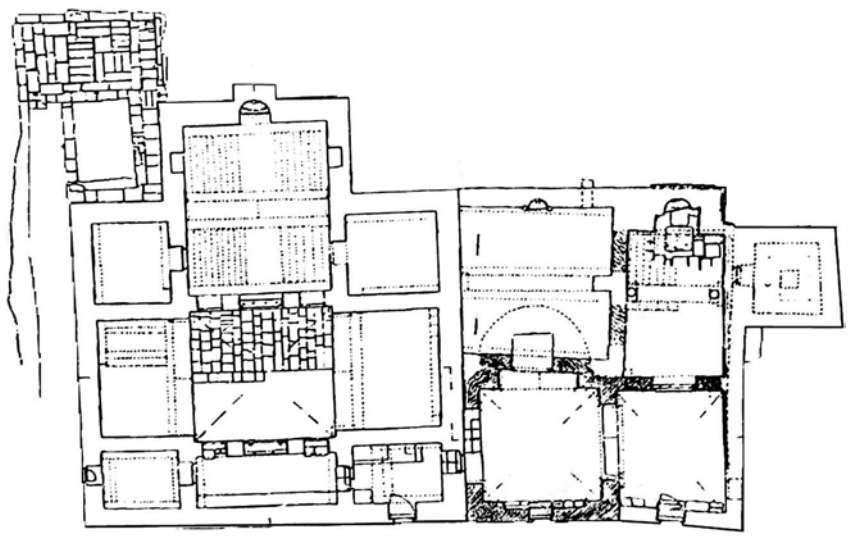
ESERİN ADI: Gümüştekin Medresesi
ŞEHRİ: Bosra
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ: 1136
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu, Atabek
KONUMU: Bosra şehrinin kuzey doğusunda Müslüman mahallesinin olduğu bölümde yer alır. Bitişiğinde Mabraku'n Naka Medresesi bulunur.

GÖZLEMLER: Yapı tarihi bir yol dokusunun sokak cephe hattı dikkate alınarak yerleştirilmiştir. Mescidin önünde ve minaresinin üzerinde Bosra şehrinin surları yer alıyordu. Mescid ve minare bu surun bir bölümünün üzerine inşa edilmiştir. Medrese cephe hattı bakımından mescid ile aynı hat üzerindedir. Medrese tamamen siyah bazalt taşı kullanılarak yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde yapının içinde ve çevresinde geçekleştirilen onarımlar sırasında bazı beton bölümler yapıya yerleştirilmiştir. Yapının cepheleri masiftir. Herhangi bir hareketlilik görülmez. Küçük bir kapıdan içeri girilmektedir. İlk bölüm dikdörtgen planlı olarak yapılmıştır. Buranın üzeri düz plaka levha şeklinde bazalt taşlar ile kapatılmıştır. Buranın batısında bulunan bölüme küçük bir kapıdan girilir. Bu bölümün üzerinde yine plaka taşlar kullanılarak kapatılmıştır. Burada bulunan üçlü açıklık ile yapının avlusunun bulunduğu bölüme ulaşılmaktadır. Buranın üzeri sonraki dönemde dıştan beyaz boyalı yüksek beton bir kubbeyle kapatılmıştır. Köşelerde bulunan bindirme tekniğindeki kubbe geçiş elemanlarının özgün olması sebebiyle burada özgününde bir kubbe olduğu daha sonraki dönemde yıkıldığı anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalarda bu bölümün ahşap ile kapatılmış olabileceği belirtilmektedir. Medrese İran'daki Selçuklu medreseleri gibi dört eyvanlı bir plan şemasında yapılmıştır.

NAME: *Gumustekin Madrasa*
CITY: *Bosra*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE: *1136*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk, Atabeg*
LOCATION: *Northeast of the city of Bosra in the Muslim neighborhood, adjacent to the Mabraku'n Naka Madrasa.*

OBSERVATIONS: *The Gumustekin Madrasa was sited in relation to the historic street. The Bosra city walls were located in front of the small mosque and its minaret, and they were built on a part of this wall. The front of the madrasa is on the same line. The madrasa was constructed of black basalt stone. Some concrete sections were added to the building during later repairs. The facades of the building are massive and unadorned. The entrance is through a small door. The front section has a rectangular plan. This section is covered by plain slabs of basalt stones. Entrance to the small section to the west of this section is through a small door. The front section is also covered by slabs of stone. The courtyard of the building is reached through a triple opening situated here. This part was covered later by a high concrete dome, which was painted white. The transition elements are done in a corbel technique. It is understood that there was originally a dome here and that it was destroyed at a later period. Some researchers state that this section was probably covered by wood. The madrasa has a plan with four iwans, in a manner similar to Seljuk madrasas in Iran.*

Plan (Suriye Antikiteler Müdürlüğü Arşivi/From the archives of the Syrian Directorate of Antiquities

Girişin karşısında bulunan ana eyvan diğer eyvanlardan daha büyüktür. Yan eyvanlar ise daha küçük ölçeklidir. Eyvanlar avlu zemininden ikişer basamak yükseltilmiştir. Güneydeki büyük eyvanın içinde bulunan iki kapı doğu ve batıdaki her iki yönde bulunan odalara açılmaktadır. Güney eyvanında kıble duvarının ortasında bir mihrap nişi de bulunmaktadır. Güneydeki eyvan ile kuzeydeki eyvan avluya, eyvanın önünde bulunan üçlü kemerli açıklık ile açılır. Eyvanların üzeri düz bazalt taş levhalarla kapatılmıştır. Güneydeki eyvanın üst örtüsüne takviye olarak ortaya bir kemer yerleştirilmiştir.

Medrese, Buri Atabek Tuğtekin'in komutanlarından Izz al-Din Ebu Mansur Gümüştekin tarafından inşa edilmiştir. Kitabesine göre 1136'da Sünni halifeliğe hizmet etmesi amacıyla bu yapının inşa edildiği anlaşılmaktadır. Medrese Suriye'de günümüze bozulmadan gelen en eski tarihli medrese olarak dikkati çekmektedir. Fakat bu yapıdan daha önce Suriye'de Selçuklular tarafından medrese inşa edildiği bilinmektedir. Tarihi kaynaklarda, Şam'da 1098 tarihinde Selçuklu hâkimiyeti altında ilk medresenin inşa edildiği geçmektedir. 1120 sonrasında Emin ed-Devle Gümüştekin Şam'da yine bir medrese daha inşa ettirmiştir.

The main iwan, opposite the entrance, is larger than the others. The iwans are two steps higher than the courtyard floor. Two doors inside the large iwan in the south open onto rooms on both the east and west sides. There is also a mihrab niche in the middle of the kibla wall in the southern iwan. The southern and northern iwans open onto the courtyard through an opening with three arches in front of the iwan. The iwans are covered with plain basalt stone slabs. An arch was placed on top of the upper section of the iwan as a support.

The madrasa was built by Izz al-Din Abu Mansour Gumustekin, one of the commanders of the Burid Atabeg Tugtekin. According to its inscription, the building was built to serve the Sunni caliphate in 1136. The madrasa is the oldest madrasa in Syria which has survived intact. However, it is known that other madrasas were built by the Seljuks in Syria before this madrasa. Historical sources state that the first madrasa built under Seljuk rule was in 1098. Emin ed-Devle Gumustekin ordered another madrasa built in Damascus in 1120.

BİBLİYOGRAFYA:
Abel, A., "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, VI, (1956), s. 95–138.
Meinecke, M., Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists, New York, 1996, s.35.
Muqdad S., Bosra: Guide historique et archéologique, pubd. Dir. Gen. Ant. Mus. Épub. Arabe Syrienne, Damascus, 1974.
Moujdab, S.,ve Ory S., "Bosra, cité islamique," Archéologia, CXLVIII, (1980), s. 22–30
Ory,S., "Les différents types d'écriture de la Busrâ Bûride," Mélanges de l'Université Saint-Joseph, V. 46, 1970,
Ory, S., Janine Sourdel-Thomine; Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salguqide à Busrâ, Paris, 1969
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII(1941), s. 53–65
Sauvaget,J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, XXIV/3–4 (1944–5), s. 211–31
Wiet, G., "Deux inscriptions arabes de la Syria Méridionale," Syria, V. 42, 1965, s. 83 n. 6.

BIBLIOGRAPHY:
Abel, A. "La Citadelle Eyyubite de Bosra Eski Cham," Annales Archéologiques de la Syrie, vi (1956), pp. 95–138.
Meinecke, M. Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: Local traditions versus migrating artists. New York, 1996, p.35.
Moujdab S. and S. Ory: "Bosra, cité islamique," Archéologia, cxlviii (1980), pp. 22–30.
Muqdad, S. Bosra: guide historique et archéologique. Damascus: Direction générale des antiquités de Syrie, 1974.
Ory, Solange. "Les différents types d'écriture de la Busrâ Bûride," Mélanges de l'Université Saint-Joseph, v. 46, 1970, pp. 307–27, l. 1–5.
Ory, Solange and Janine Sourdel-Thomine. Monuments et inscriptions des eÏpoques Umayyade et Saljuqide aÃ BusÚra¯. Paris, 1969.
Sauvaget, J. "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, xxii (1941), pp. 53–65.
Sauvaget, J. "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente". Syria, xxiv/3–4 (1944–5), pp. 211–31.
Wiet, Gaston "Deux inscriptions arabes de la Syria Méridionale," Syria, v. 42, 1965, p. 83 n. 6.

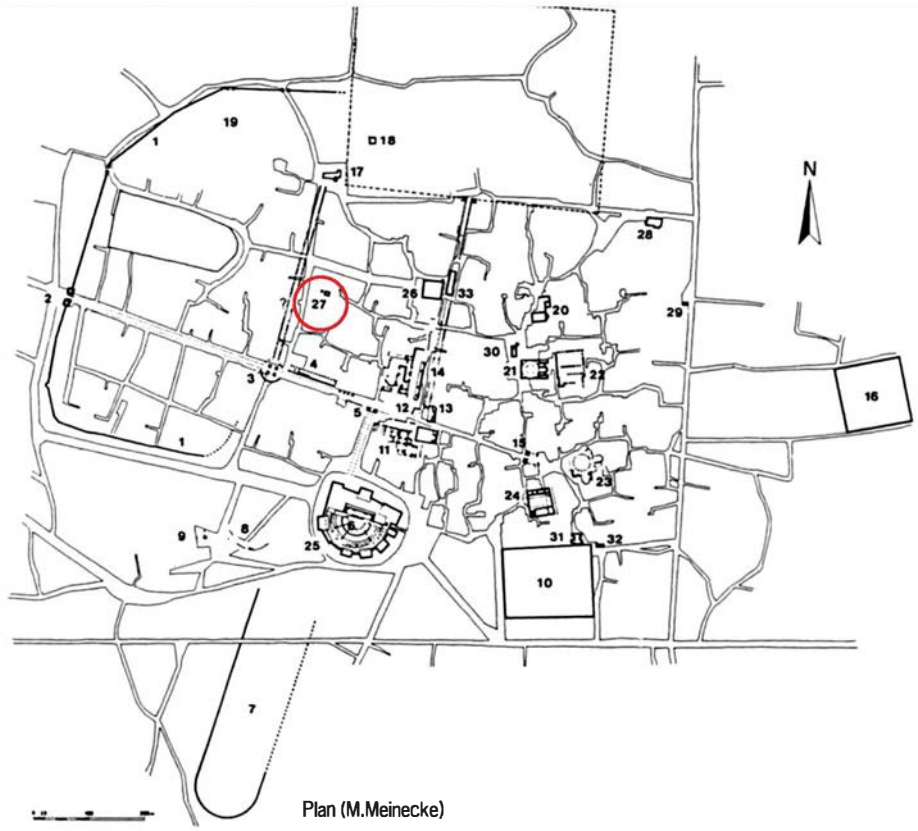

ESERİN ADI:	Hızır Cami
ŞEHRİ:	Bosra
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	1134
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu-Atabek
KONUMU:	Şehrin batısında, Ömer Camisi ile aynı hat üzerinde yer almaktadır. Yapının yakınında başka İslami dönem eserleri bulunmaz.

GÖZLEMLER: Yapı Bosra'daki birçok yapıda kullanılan bazalt yapı taşından inşa edilmiştir. İnşa malzemesi olarak yer yer devşirme malzeme de duvarlarda görülmektedir. Yapının güney cephesinde simetrik yerleştirilmiş iki ajurlu dairevi devşirme taş malzeme bulunmaktadır. Düz lentolu girişin üzerine devşirme bir malzeme üzerine yazılmış kitabe yer alır. Kitabe panosu dikdörtgen formludur. Panonun yanlarında yelpaze şeklinde dışarı açılan üçgenler yer alır. Panonun üzerinde de küçük bir ajurlu panel içeriye ışık sağlamaktadır.

NAME:	*Hizir Mosque*
CITY:	*Bosra*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	*1134*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk-Atabeg*
LOCATION:	*In the eastern part of Bosra on the same line as Omar mosque. There are no other buildings near the mosque from the Islamic.*

OBSERVATIONS: *The Hizir Mosque was made of basalt stone, which used in many buildings in Bosra. Spolia reuse materials can be seen in some parts of the walls as well. There are 2 symmetrically-placed, circular spolia stones with openwork on the southern facade of the building. There is an inscription, written on reused material, above the plain lintel of the entrance. The inscription panel is rectangular. There are triangles, which open towards the outside in the shape of a fan. A small openwork panel above the panel provides light for the interior.*

Plan (M.Meinecke)

Dıştan ilk bakıldığında kübik bir yapı ve bitişiğindeki kütlevi minaresiyle dikkati çekmektedir. Yapının gövdesinden ayrıca yükselen minare kare kesitli bir planda inşa edilmiştir. Bosra'daki Ömer Cami'sinin minaresine benzer. Şerefe bölümü yıkıldığı için günümüze ulaşmamıştır. Gövde üzerinde iki farklı seviyede kat bölmeleri eni daha dar bir örgü sırasıyla belirginleştirilmiştir. Mescid kübik kare bir planda yapılmıştır. Üzeri iki çapraz kemerle desteklenmiş düz bazalt taşlarıyla örtülmüştür. Bu tarz örtü sistemi ortaçağda Havran (Hauran) bölgesi yapıları için geleneksel bir özelliktir. İçerisi çok az sayıdaki ajurlu pencereler ile aydınlatılmıştır. Yapının günümüzde de kullanılan girişi arkadan düz bir plak taş ile kapatılmaktadır. Mihrap son derece sade basit bir niş şeklinde yapılmıştır.

Yapı Gümüştekin'in valiliği sırasında H.528(M.1134) inşa edilmiştir. Yapının inşa edildiği bölge de kentteki Müslümanlar yaşıyordu. Hızır kültü, Selçukluların daha önce tanışmadıkları ancak bölgede yaygın olan bir kültürdür. Bu kültürün kökeni İslam öncesi döneme kadar gitmektedir. İslamiyet'in bölgede yayılmasından sonra Selçuklular döneminde bu kültün saygı görmesi, bölgedeki diğer kültürlere karşı hoşgörülü bir yaklaşım gösterdiklerinin bir göstergesidir. Bölgedeki diğer Selçuklu yapılarında olduğu gibi bu yapıda Bosra yapılarına özgü bir mimari anlayışla inşa edilmiştir. Hem yapım elemanları hem de teknik bakımdan İran Selçuklu yapılarından tamamen farklıdır. Bunun nedeni Selçukluların bu yapıyı inşa ederken de yerel ustalardan faydalanmış olmalarından kaynaklanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Meinecke, M., Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists, New York, 1996, s.35.Ory, S., Janine Sourdel-Thomine; Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salguqide à Busrâ Paris, 1969.
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII, 1941, s. 53–65

This is a cube-shaped structure, and the adjacent massive minaret attracts attention, when viewed from the exterior. The minaret, rising from the body of the mosque, was constructed with a square plan. It is similar to the minaret of the Omar Mosque. Its balcony has not survived. The floor partitions were made visible by narrowing their surface pattern on the different levels. The mosque is covered by plain basalt stones, and supported by two cross arches. This type of exterior cover feature is traditionally used for buildings in Havran during the Middle Ages. Light is provided for the interior through a few windows with pierced work. The entrance to the building, which is still used today, is closed by a plain stone slab. The mihrab niche is undecorated.

The building was constructed when Gumustekin was the governor (1134). Muslims lived in the area of the city where the mosque was built. The Seljuks had not previously encountered the Hizir ("Godsent") cult, which was a widespread movement in the region. This culture goes back to the pre-Islamic period. The fact that this cult was respected in the Seljuk period, after the spread of Islam in the region, shows that the Seljuks were tolerant of other cultures. Like many other Seljuk buildings in the region, this mosque was constructed with an architectural concept particular to the buildings in Bosra. It is completely different than the Iranian Seljuk buildings, in terms of both spatial disposition and construction technique. The reason for this is that the Seljuks appointed local masters for the construction of this building.

BIBLIOGRAPHY: *Meinecke, M., Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists, New York, 1996, pp.35.Ory, S., Janine Sourdel-Thomine; Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salguqide à Busrâ Paris, 1969.*
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII, 1941, pp. 53–65

Hızır Cami
Hizir Mosque

ESERİN ADI:	Bosra Ömer Camisi
ŞEHRİ:	Bosra
YÜZYILI:	7, 8, 12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Bosra kent merkezinde tiyatroya giden yol üzerinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Bosra kent merkezinde bulunan Ömer Camisi, Emeviler döneminde kentin fethinin hemen ardından inşa edilmiş bir yapıdır. Kentteki en eski tarihli İslami dönem yapısı olması sebebiyle önemlidir. Cami, Halife Ömer tarafından Suriye'nin fethinin ardından inşa ettirilmiştir. Yapı daha sonra 720'de halife II. Yezid zamanında tamamlanmıştır.

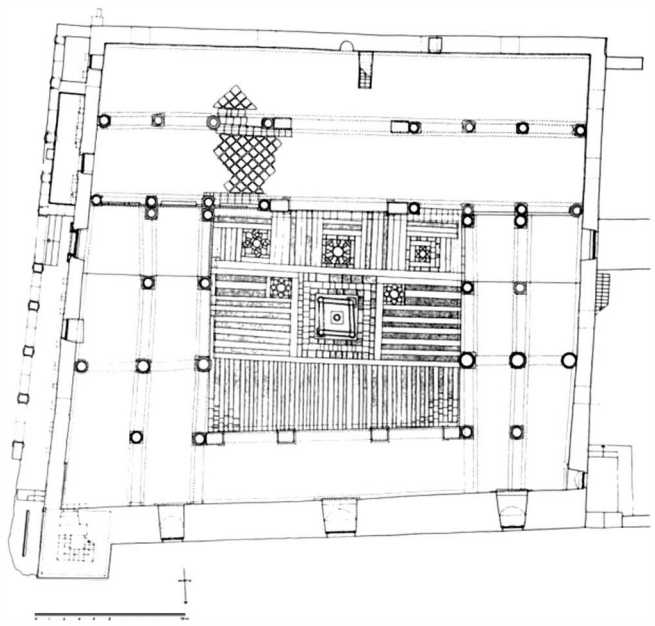
Yapı tamamen bazaltik taş malzeme kullanılarak yapılmıştır. Yapı plan bakımından, kareye yakın avlunun dört yönden sütunlu galerilerle çevrilmesiyle oluşturulmuştur. Sütunlu galerilerden, kuzey taraf tek destek sırasından oluşurken, diğer yönlerdeki çift sıra destek sistemine sahiptir. Ayrıca yapının doğu cephesinde bir de revak yer almaktadır. Caminin avlusunun erken dönem yapılarının birçoğunda olduğu gibi ticaret işlevli olarak kullanıldığı belirtilmektedir.

NAME:	*Bosra Omar Mosque*
CITY:	*Bosra*
CENTURY:	*7, 8, 12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*On the road to the theater in the center of Bosra*

OBSERVATIONS: *Situated in the center of the city of Bosra, the Omar Mosque was constructed immediately after the city was conquered. It is a significant structure due to the fact that it is the oldest building of the Islamic period. The building was commissioned by the Caliph Omar after the conquest of Syria. The building was completed later, during the reign of the Caliph Yazd II in 720.*

The building was built of basalt. The building consists of an almost rectangular courtyard in the middle, surrounded by columned arcades on four sides. The northern columned arcade consists of a single row of columns and the others have a support system with two rows of columns. In addition, there is an arcade on the eastern facade of the building. It is stated that the courtyard of the mosque was used for commercial purposes, as is the case for many buildings belonging to the early period.

Plan (Fleming Aaland)

Yapı ilk inşasından sonra zaman içinde çok sayıda ilave ve onarıma maruz kalmıştır. Bu onanmlardan birisini de şehrin valisi Gümüştekin yaptırmıştır. H.506 (M.1136-37) tarihli kitabede Gümüştekin'in yapıya bir minare ilave ettirdiği ve doğu cephedeki revakı yaptırdığı yazılıdır. Günümüzde bu kitabede yerinde değildir.

Yapının minaresi Suriye'deki diğer minarelere benzemektedir. Bu minarede kare gövdeli bir plana sahiptir. Minare, balkon şeklinde bir şerefeyle sonlanır. İran'daki Büyük Selçuklu minarelerine pek fazla benzememektedir. Bunun sebebi, yapının inşasında yerel ustaların çalışması gösterilebilir.

Many additions were made to the building and it underwent many repairs after its original construction. Gumustekin, who was the governor of the city, commissioned one of these repairs. The inscription dated 1136-1137 states that Gumustekin had a minaret added to the building and ordered the construction of the arcade in the eastern part. This inscription is not in its original place today.

The minaret does not resemble other minarets in Syria. This minaret has a body with a square plan. It has a balcony at the top. It is not similar to the Great Seljuk minarets in Iran either. It appears that local artisans, working on the construction of the building, built the minaret in the local style instead.

BİBLİYOGRAFYA:
Abel, A. "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," Annales Archéologiques de la Syrie, vi (1956), s. 95–138.
Meinecke, M. Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists. New York, 1996, s.35
Moujdab, S. and S. Ory. "Bosra, cité islamique," Archéologia, cxlviii (1980), pp. 22–30.
Ory S. "L'Inscription de fondation de la mosquée al-Umar à Busra ," Damas. Mitt., xi (1999), s. 371–378.
Muqdad, S. Bosra: guide historique et archéologique. Damascus: Direction générale des antiquités de Syrie, 1974.
Ory, Solange and Janine Sourdel-Thomine. Monuments et inscriptions des elpoques Umayyade et Saljuqide a Busrâ, Paris, 1969.
Sauvaget, J. "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, xxii (1941), s. 53–65.
Sauvaget, J. "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, xxiv/3–4 (1944–5), s. 211–231.

BIBLIOGRAPHY:
Abel, A. "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," Annales Archéologiques de la Syrie, vi (1956), pp. 95–138.
Meinecke, M. Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists. New York, 1996, p.35
Moujdab, S. and S. Ory. "Bosra, cité islamique," Archéologia, cxlviii (1980), pp. 22–30.
Ory S. "L'Inscription de fondation de la mosquée al-Umar à Busra ," Damas. Mitt., xi (1999), pp. 371–378.
Muqdad, S. Bosra: guide historique et archéologique. Damascus: Direction générale des antiquités de Syrie, 1974.
Ory, Solange and Janine Sourdel-Thomine. Monuments et inscriptions des elpoques Umayyade et Saljuqide a Busrâ, Paris, 1969.
Sauvaget, J. "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, xxii (1941), pp. 53–65.
Sauvaget, J. "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, xxiv/3–4 (1944–5), pp. 211–231.

ESERİN ADI: Bosra Kalesi
ŞEHRİ: Bosra
YÜZYILI: 2-11
DİĞER ADLARI: Bosra Tiyatrosu
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Bosra şehir merkezi.

GÖZLEMLER: Şam'a yaklaşık olarak 110 km. uzaklıkta bulunan, Bosra kent merkezinde yer alır. Kent aslında bir Nebateyan yerleşmesi olarak kurulmuştur. Ancak kentteki yapıların büyük bir bölümü, Roma döneminden kalmadır. MS. 2. yy. da kent Roma İmparatoru Trajan tarafından ele geçirilmiş, sonrasında bölgenin başkenti olmuştur. Bosra Hristiyanlık döneminde de önemli bir merkezdir. 635'de Araplar tarafından fethedilmiştir. Hıristiyanlık döneminde kilise kayıtlarında kentte önce piskoposluk, sonrasında ise başpiskoposluk merkezinin mevcut olduğu öğrenilmektedir. Müslümanlar bölgeye gelmeden önce kentte, Hristiyan Araplar tarafından önemli mimarlık eserleri inşa edilmiştir. Bu eserler içinde özellikle Martyr Sergius, Bacchus ve Leontius adına, Başpiskopos Julianus tarafından yapılan günümüze kalıntıları ulaşan katedral en önemlilerinden birisiydi. Kentte Müslümanların varlığından önce çok sayıda Hristiyan papaz bulunuyordu. Bunlar arasında Bahira'da yaşayan Nesturi bir keşiş Hz. Muhammed'in ilahi bir çağrı alacak bir peygamber olacağını 7. y.y. başlarında bildirmiştir.

NAME: *Bosra Castle*
CITY: *Bosra*
CENTURY: *2-11*
NAMES: *Bosra Theater*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the center of the city of Bosra*

OBSERVATIONS: *The Bosra Castle is located in the center of the city of Bosra, approximately 110 km from Damascus. The city was founded as a Nabatean settlement. However, most buildings in the city date from the Roman period. The city was captured by the Roman emperor, Trajan, and became the capital of the region. Bosra was also an important center in the Christian period. It was conquered by the Arabs in 635. According to church records, there was first a bishopric, and then an archbishopric in the city during the Christian period. Important monuments were built in the city by Arab Christians, before the arrival of Muslims to the area. The cathedral built by Archbishop Julianus for the martyred Saints Sergius, Bacchus and Leontius is still standing today, and is one of the most important cathedrals of Syria. There were many Christian priests in the city before the arrival of the Muslims. Among these, a Nestorian monk living in Bahira predicted that Muhammad would be a prophet, and would receive a divine call at the beginning of the 7th century.*

Bosra, Hz. Muhammed'in amcasının ticaret kervanıyla geldiği şehirlerden birisidir. Hz. Muhammed daha sonra Hz. Hatice'nin kervanıyla bu şehre gelmiş ve kervanın başında şehire girdiğinde devesinin durduğu yere bir mescid yapılmıştır. Bu mescit Mabrak (Diz çökme)mescidi olarak bilinir. Bosra hem yönetim, hem de askeri bakımdan Şam'a bağlı olan bir kentti. Kent Emeviler döneminde imar görmüş, Ömer Cami adıyla bilinen bir yapı inşa edilmiştir. Abbasilerin yönetimi ele geçirmesiyle birlikte kent ve çevresinde birkaç kez yağma olmuştur. Kentte Emevilerden sonra en önemli imar çalışmalarını Selçuklular yapmıştır. Selçuklular döneminde Şam'ın yönetimi Melikşah'ın kardeşi Tutuş'a verilince, Tutuş oğullarından Fallus'u Salhad'a, diğer oğlu Tekin'i ise Bosra'ya vali olarak göndermiştir. Kaynaklar Tutuş'un Bosra'ya gönderdiği oğlunun ismini vermeden bahseder. Bu kişinin Gümüştekin olduğu ortaya çıkarılan kitabelerden hareketle tespit edilmiştir.

Selçuklular döneminde kentteki savunmanın merkezini Roma Tiyatrosu oluşturuyordu. Selçuklular tiyatroyu burçlarla güçlendirmişler ve kale haline getirmişlerdir. İç kale görünümündeki bu yapının özellikle oturma sıralarının bulunduğu bölümünün arkasına kare planlı burçlar inşa etmişlerdir. Bu bölümde beş dikdörtgen ve kare kesitli burç yer alır. Sahnenin doğusunda ise büyük bir burç daha bulunur. Bu bölüm muhtemelen kaleye giriş kapısı olarak kullanılmıştır. Selçuklu döneminde tiyatroların kale olarak kullanımını Anadolu Selçuklularında da görüyoruz. Aspendos tiyatrosunun sahne binasında bu amaçla yapılan tadilat soncunda köşk olarak kullanılmıştır.

Bosra tiyatrosu hem ölçüsü hem de savunmaya elverişli mimarisi bakımından Selçukluların dikkatini çekmiştir. Kentin içinde burasından daha elverişli savunma için bu büyüklükte başka bir yapı yoktur. Tiyatronun içinde muhtemelen Selçuklu dönemine ait başka yapılar ya da kullanım izleri de olmalıdır. Ancak bunlar günümüze gelmemiştir. Yapılan kazılarda ele geçirilen kitabede şunlar yazılıdır:

"Bu duvarın (burcun) yapılmasını emretti: saygın emir, ordular komutanı, parlak melik, Mülk sahibi devletin güneşi ve övüncü Ebu Mansur Gümüştekin hassa saraya mensup Cemaziyelevvel ayının 481 senesinde."

Kitabe, Wiet'den alınmıştır. Günümüzde kitabe bulunamamış, nerde olduğu yetkililer tarafından bilinmemektedir.

Kitabeye göre sur duvarlarının inşası 1088'dir. Bu tarih, bölgede Selçuklu hâkimiyetinin pekişmeye başladığı dönemdir. Selçukluların Kahire'yi kuşattıktan sonra Fatımi tehlikesine karşı bölgedeki kaleleri güçlendirdikleri bir dönemin eseri olarak Selçuklu varlığını göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Ory, Solange and Janine Sourdel-Thomine. Monuments et inscriptions des elpoques Umayyade et Saljuqide a Busrâ, Paris, 1969.
Wiet, Gaston. "Deux inscriptions arabes de la Syrie méridionale". In Syria, volume 42, issue 42 (1-2), 1965, s. 81-90.

Bosra is one of the cities that was visited with a trade caravan by the uncle of the Prophet Muhammad. Muhammad came to this city with the caravan of his wife, Khadijah. Later, and a small mosque was erected at the spot where his camel stood at the head of the caravan. This mosque is known as the Mabraq (Kneeling) Mosque. Bosra was controlled by Damascus for both administrative and military purposes. Construction activity took place during the Omayyad period and a building called the Mosque of Omar was built at that time. When the Abbasids came to rule, the city and its surroundings were looted several times. The Seljuks undertook the most important construction works in the city after the Omayyads. When the administration of Damascus was given over to Malik Shah's brother Tutus, Tutus sent his son, Fallus, to Salhad and his other son, Tekin, to Bosra as governors. Sources do not mention the name of the son of Tutus, who was sent to Bosra. Inscriptions have been discovered which reveal that this person was Gumustekin.

The Roman Theater was the center of the defensive efforts for the city. The Seljuks fortified this theater with towers and turned it into a castle. They built square towers, especially behind the rows of seats of this theater, which looks like a citadel. There are five rectangular and square towers in this section. There is a large tower to the east of the stage. This section was probably used as an entrance to the castle. A similar organization is seen, as well, in the the Roman theaters that were reused by the Anatolian Seljuks. The Aspendos Theater served as a palace for this purpose, after alterations were carried out behind the stage area of the building.

The Bosra Theater attracted the attention of the Seljuks both in terms of its size and defense aptitude. There are no other buildings of this size in the city suitable for defense. There were probably other buildings belonging to the Seljuk period or some traces of Seljuk use inside the theater, but there are no remaining traces of these. An inscription, found during the excavations, states the following:

"He ordered this wall (tower) to be built: Esteemed emir, Commander of the armies, bright malik, sun and pride of the state, who is the owner of possessions, Abu Mansour Gumustekin, belonging to the hallmark palace in the cemaziyulevvel of 481."

The inscription was published by Wiet. It has since been lost and its whereabouts are unknown today.

The city walls were built in 1088, according to the inscription. This corresponds to the time when Seljuk rule became stronger in the region. It shows the Seljuk presence in the region in a monument from this period, when the Seljuks were fortifying castles against the Fatimids, and after the Seljuks had laid siege to Cairo.

BIBLIOGRAPHY: *Ory, Solange and Janine Sourdel-Thomine. Monuments et inscriptions des elpoques Umayyade et Saljuqide a Busrâ, Paris, 1969.*
Wiet, Gaston. "Deux inscriptions arabes de la Syrie méridionale". In Syria, volume 42, issue 42 (1-2), 1965, pp. 81-90.

Bosra Kalesi
Bosra Castle

Bosra Kalesi
Bosra Castle

ESERİN ADI:	Halep Ulu Camii
ŞEHRİ:	Halep
YÜZYILI:	7-10-11-13-15
DİĞER ADLARI:	Halep Ümeyye Camii
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Emevi, Selçuklu, Eyyübi, Memluk, Osmanlı
KONUMU:	Halep şehir merkezinde bulunur.

GÖZLEMLER:

Halep kent merkezinde bulunur. Yapının ilk inşası Emevi dönemine kadar gitmektedir. Ancak yapı zaman içinde birçok defa onarım geçirmiş ve bugünkü halini almıştır.

Şam Emeviye Camisi'nden yaklaşık olarak 10 yıl kadar sonra inşa edilmiştir. Yapı bu açıdan erken dönem bir İslam eseridir. Cami Halep kent merkezinde ticari dokunun yoğun olarak bulunduğu bir bölgede yer almaktadır. Yapının yakınlarında çarşı ve bazı medrese binaları yer alır.

Halep kent merkezinde caminin bulunduğu bölgede İslam öncesi döneme ait tapınak ve kilise gibi başka yapılarda yer alıyordu. Bunlar arasında Roma dönemine ait bir tapınak ve Bizans dönemine ait bir kilise de vardı. Bu tapınağın kalıntılarını halen cami çevresinde görmek mümkündür.

NAME:	*Aleppo Great Mosque*
CITY:	*Aleppo*
CENTURY:	*7-10-11-13-15*
NAMES:	*Aleppo Umayyad Mosque*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Omayyad, Seljuk, Ayyubid, Mamluk, Ottoman*
LOCATION:	*Situated in Aleppo city center.*

OBSERVATIONS:

The Great Mosque of Aleppo is situated in the center of the city. The construction of the building dates to the Omayyad period. The building has, however, undergone numerous repairs and changes before taking its present form.

It was built approximately 10 years after the Damascus Omayyad Mosque, and as such, is one of the first buildings of the early period of Islamic architecture. The mosque is situated in a commercial district, with bazaars and several madrasas nearby.

Several buildings belonging to the prelslamic period, including a Roman temple and a Byzantine church, were located near the mosque, and their remains can be seen today.

Cami zaman içinde birçok onarım ve yenileme sonucunda günümüze gelmiştir. Cami, Emevi Halifesi Süleyman bin Abdülmelik tarafından 715 yılında, bir katedralin üzerine Cuma Mescidi olarak inşa edilmiştir. Halep ve çevresi 962 yılında Bizans İmparatoru II. Nikephoros'un saldırısına maruz kalmıştır. Bu saldın sonucunda tahrip olan yapı, 965 yılında Seyfüddevle el-Hamadanî tarafından onanlmıştır. Bu onanm ve yenileme çalışmalarından birisini de Selçuklu sultanı Melikşah yapmıştır. Büyük Selçukluların bölgeye hâkim olduklan dönemde Halep Ulu Cami'sine bir minare inşa ettirmiştir. 1090 yılındaki onarım ve inşa çalışmaları kardeşi Tutuş'un döneminde yapılmıştır. Günümüzdeki caminin en eski tarihli bölümlerinden birisi minaresidir. Kare gövdeli minarenin gövdesinde küfi kitabe kuşaklan, arasına yerleştirilmiş stilize edilmiş bitkisel ve rumi süslemeler ve mukarnaslarıyla dikkati çekmektedir.

Minarenin şerefesinin altında iki şerit halinde yazılı kitabeler görülür. Şeritlerden üstteki kitabe güneyden başlayıp, batı yönünde devam etmektedir. Kitabede Sultan Melikşah'ın caminin inşaatına başladığı ile ilgili bilgiler yer alır. Kitabenin devamında yapının inşasına nezaret edenler, yapı nazırının adı da yazılıdır. Ayrıca yapının ustasının adı olarak Hasan Ibn Muferrih'in adı da yazılmıştır. Kitabede şunlar yazılıdır: (Kitabe metni M.Tütüncü tarafından çevrilmiştir)

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Bu minarenin yenilenmesini emretti Efendimiz Büyük Sultan büyük şahların şahı milletlerin efendisi Arapların ve Acemlerin koruyucusu Allah'ın Dünyadaki topraklarının sultanı Müslümanların ve İslam'ın direği Müiz-ed dünya ve din Celala ed devle Abulfeth Melikşah Muhammed oğlu Müminlerin emirinin sağ kolu yüce emir Allah'ın sultanlığına yardımcı olsun. Ustalar Hasan ibn Muferrih el sarmani sene 483. (1090) Yüce Emir Kasım ed devle ve milletin savunucusu Muzaffer Alp (Abu Suca) Aksungur bek Mevla Müminlerin emirinin mevlası Allah zaferlerini artırsın ve müjdelesin zamanında bunun yapılması kadı ve Ebul Hasan Muhammed ibn el Hashab zamanında Allah rahmet eylesin."

Selçuklulardan sonra yapı Eyyubiler zamanında 1159'daki bir yangın sonrasında yapı büyük oranda yenilenmiştir. Bu yenileme çalışmaları sırasında sadece minare özgün olarak kalmıştır. 1260 da Moğolların Haleb'i işgali sırasında yapı yine tahrip olmuştur.

Yapı ortada bulunan dikdörtgen bir avluya açılan sahınlardan oluşmaktadır. Plan olarak homojen bir bütünlük göstermez. Buna karşılık mihrap tarafı hariç kuzey ve doğu tarafı ikişer sahınlı, batı tarafı ise tek sahınlı bir revak ile çevrilidir. Avlu zemini bölgeye has renkli taş döşemeciliği tekniğinde yapılmış geometrik şablonlarla dekore edilmiştir.

Cami geniş bir avlu etrafında düzenlenmiş Küfe plan tipide denilen Arap Camii planında yapılmıştır. Harim, iki destek sırasıyla üç sahına ayrılmıştır. Mihrab önünde ikinci sahında küçük bir kubbe yerleşmiştir. Bu kubbeli kısmın Memluklu Sultanı Baybars zamanında yapıldığı belirtilmektedir. Sahınlann üzeri özgününde ahşap mertekli düz damdır.

Harimde mihrap duvan tarafında iki türbe yer alır. Bunlardan birisi Hz. Zekeriya (Vaftizci Yahya) diğeri ise Hz. Zeynep'e aittir. Caminin inşasında önce burada bulunan katedralin Vaftizci Yahya'nın babası Hz. Zekeriya'ya ait olduğu belirtilmektedir. Bu mezar bu dönemden kalmış olmalıdır.

Yapının ahşap minberi son derece özenle işlenmiş olup 15.yy.a tarihlenmektedir. Yapının mihrabı da yine ayrıntılı olarak süslenmiştir.

Yapı Osmanlı döneminde de onanlmıştır. Caminin günümüzdeki mihrabı, avludan açılan üç kapısı ve taç kapısı, Osmanlı Sultanı III. Murad döneminde inşa edilmiştir. Avluya girişteki kuzey taç kapısındaki kitabede 996 hicri / 1587 miladi tarihînde yapılan onanma ilişkin bilgiler bulunur. Avlu zemininindeki renkli taş döşemesi Halep Valisi Zeyneddin Bey tarafından 1632 yılında yapılan onarım çalışmaları sırasında gerçekleştirilmiştir.

Cami, 2013 yılında Suriye'de devam eden iç çatışmalar sırasında hasar görmüş, minare ise mevcut yönetimin askeri güçleri tarafından yıkılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Ball, W., Syria A Historical and Architectural Guide, New York: Interlink Books, 1994, s.133.
Burns, R., Monuments of Syria, London: I.B. Tauris & Co Ltd., 1992, s. 34-35.
Gonnella, J. "La citadelle d'Alep: Les périodes islamiques, " Archeól. Islam., xi (2001), s. 188–194.
Rihawi, A., Arabic Islamic Architecture, Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership, 1979, s.104.
Sauvaget, J. "Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep," Rev. Etud. Islam. (1931), s. 59–114.
Tekin, H., Halep'teki Osmanlı Dönemi Dini Eserleri, Kayseri, 2008, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi)
Uluçam, A., "Halep Ulu Camii" İslam Ansiklopedisi, Cilt 15, Istanbul,1997, s.248-249.

The mosque has been altered by many repairs and renovations. In 715, the Omayyad Caliph Sulayman ibn Abd al-Malik commissioned the construction of a Friday Mosque on the site of a cathedral. Aleppo and its surroundings were attacked by the Byzantine Emperor Nikephoros II in 926. The building, damaged as a result of this attack, was repaired by Seyfuddevle al-Hamadani in 965. When the Great Seljuks ruled the region, the Sultan Malik Shah commissioned an important restoration campaign, and also added the minaret to the mosque. Repair and renovation activities were carried out in 1090 during the reign of his brother Tutus. One of the oldest parts of the building is the minaret. The minaret, with a square body, is remarkable for its kufic inscription bands, stylized plant and rumi decorations, and stalactites.

There are two bands of inscriptions under the balcony of the minaret. In the upper band, the inscription starts from the south and goes towards the west. The inscription contains information regarding the start of the construction of the minaret by Malik Shah. It includes the names of those who supervised the construction of the mosque, as well as the name of the head architect of the building, Hasan Ibn Muferrih. The inscription reads as follows (translation by M. Tutuncu):

"In the name of Compassionate and Merciful God. He ordered this minaret to be renovated by Our Master Great Sultan, Master of great Shahs, master of nations, protector of the Arabs and the Iranians, sultan of God's territories in the world, cornerstone of Islam, Malik Shah, son of Muhammad, right arm of the amir of the Believers, may God help his sultanate. The masters are Hasan ibn Muferrih el Sarmani, year 1090, the Great Amir Kassem ed-Devle and the defender of the nation Muzaffer Alp (Abu Suja) Aksungur Beg, protector of the Believers, may God increase his victories and herald them, that this was built during the time of Muslim Judge Abul Hasan Muhammad ibn el Hashab, may God rest his soul."

The building was extensively renovated after the Seljuks, notably by the Ayyubids after a fire in 1159. Only the minaret has remained in its original form after these many renovations. The mosque was destroyed again when the Mongols invaded Aleppo.

The mosque consists of a series of naves, which open onto the rectangular, central courtyard. Its plan is not homogenous. The northern and eastern parts are surrounded by arcades with two naves each, and the western part is surrounded by an arcade with a single nave. The floor of the courtyard was decorated with colored stones arranged in geometric patterns, in a style particular to the region.

The mosque, arranged around a large courtyard, was constructed using the Arabic mosque plan, also called the Kufa hypostyle plan. The sanctuary was divided into three naves by two rows of columns. There is a small dome in the second nave in front of the mihrab. It is stated that this domed section was built during the reign of the Mamluk Sultan Baybars. The naves were originally covered by unadorned ceilings with wooden beams.

There are two tombs on the side of the mihrab wall in the sanctuary. One of them is believed to belong to the Zechariah, the father of John the Baptist (Yahya) and the other one belongs to her Highness, Zeynep. It is stated that the cathedral, which had existed here before the mosque was built, was dedicated to the father of John the Baptist. The grave probably dates from this period.

The wooden minbar is meticulously carved and dates from the 15th century. The mihrab is also of fine workmanship.

The building was again repaired in the Ottoman period. The elements added during the reign of Ottoman Sultan Murad III include the mihrab, three doors opening onto the bazaars from the courtyard, and the portal. The inscription on the northern portal at the courtyard entrance contains information regarding the repairs carried out in 1587. The colored stone floor coverings in the courtyard were placed during a repair carried out in 1632 by the Aleppo Governor Zeyneddin Beg.

During the civil war in Syria in 2013, mosque was destructioned. Minaret was destroyed by the military of goverment.

BIBLIOGRAPHY: *Ball, Warwick. Syria: A Historical and Architectural Guide. New York: Interlink Books, 1994, pp.133.*
Burns, Ross. Monuments of Syria. London: I.B. Tauris & Co Ltd., 1992, pp. 34-35.
Gonnella, J. "La citadelle d'Alep: Les périodes islamiques, " Archeól. Islam., xi (2001), pp. 188–94.
Rihawi, Abdul Qader. Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership, 1979, pp.104.
Sauvaget, J. "Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep," Rev. Etud. Islam. (1931), pp. 59–114.
Tekin, H., Halep'teki Osmanlı Dönemi Dini Eserleri, Kayseri, 2008, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi)
Uluçam, A., "Aleppo Great Mosque" Encyclopedia of Islam. Volume 15, Istanbul: 1997, pp. 248249.

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

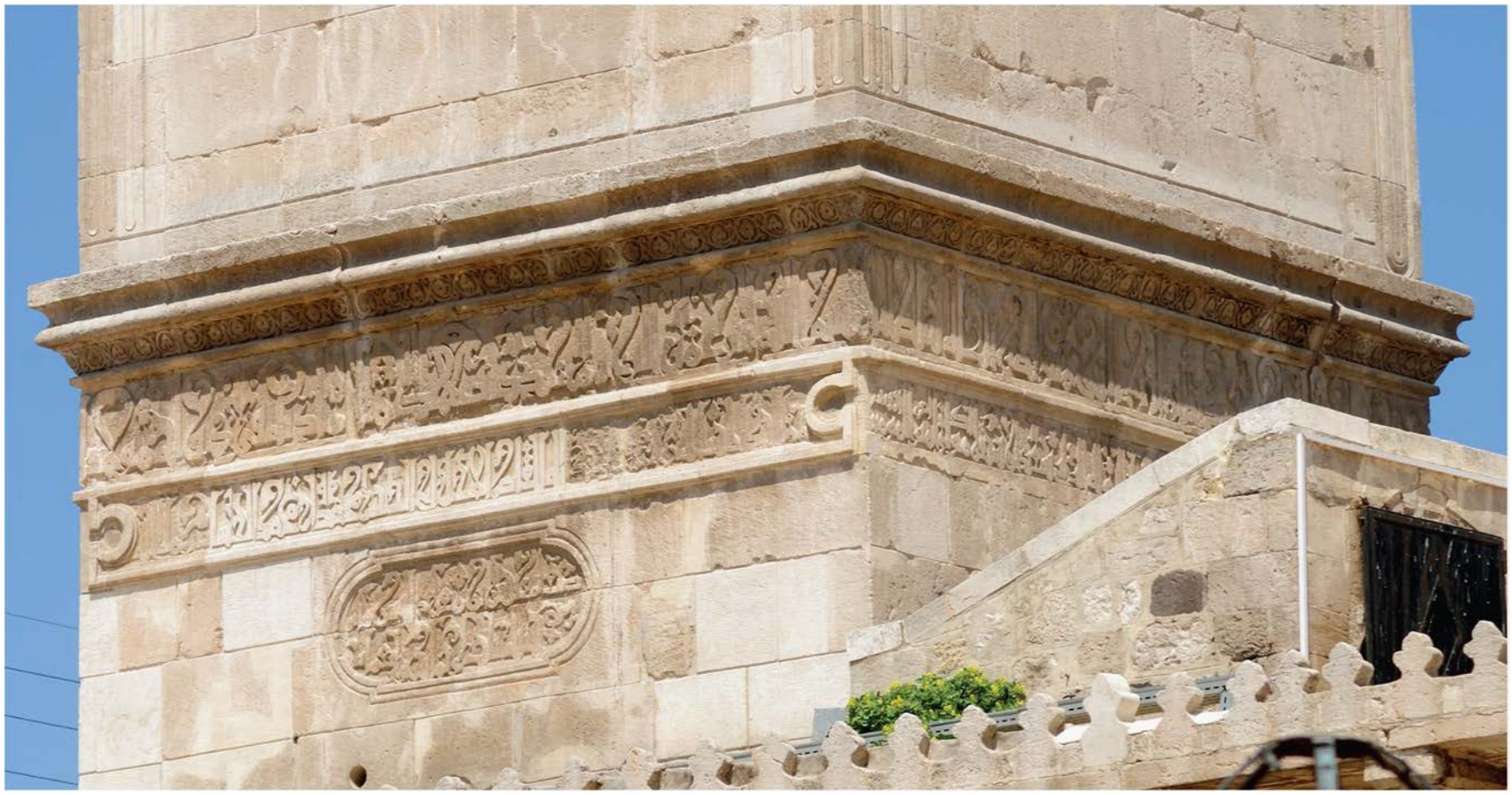

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

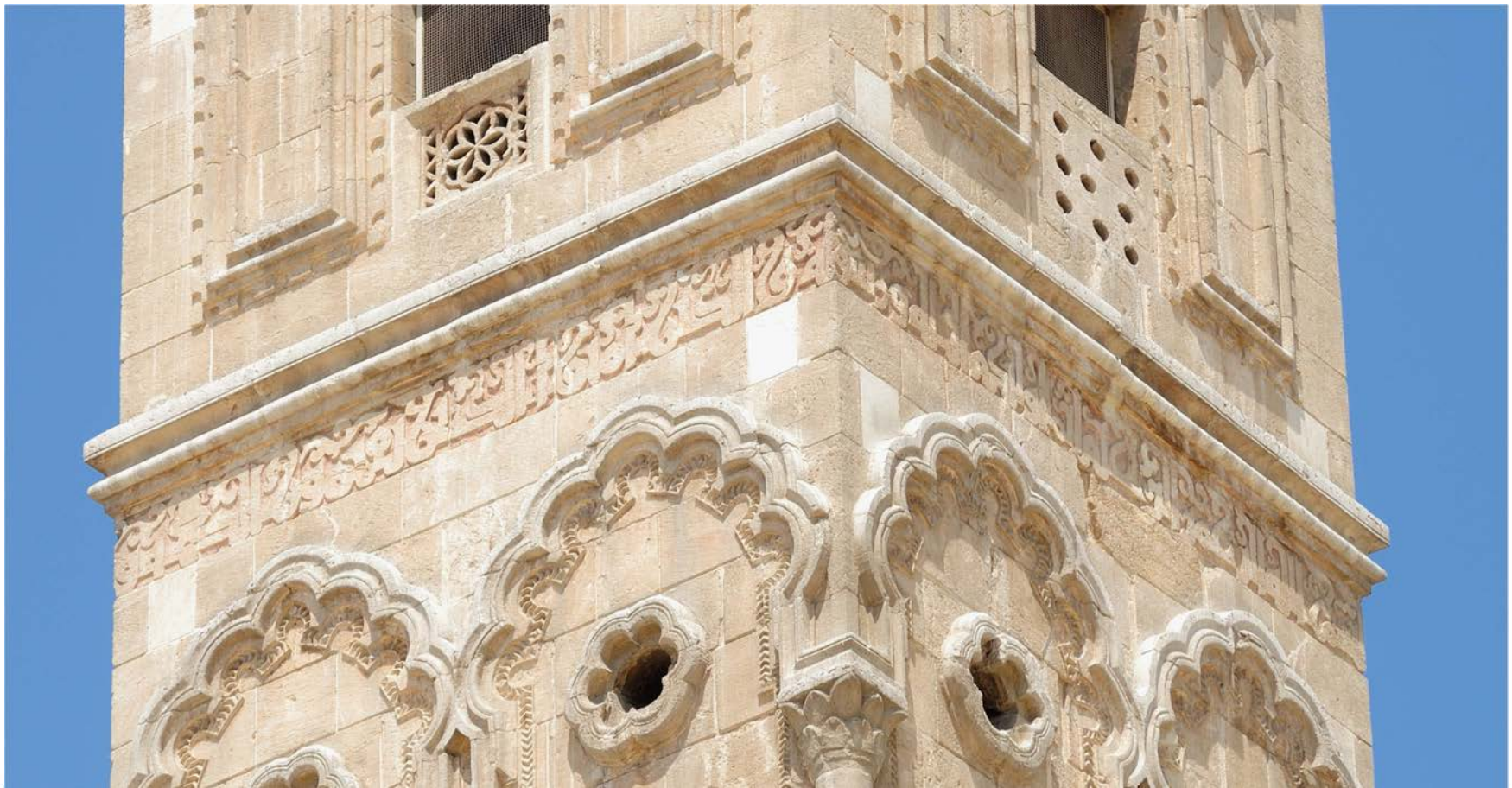

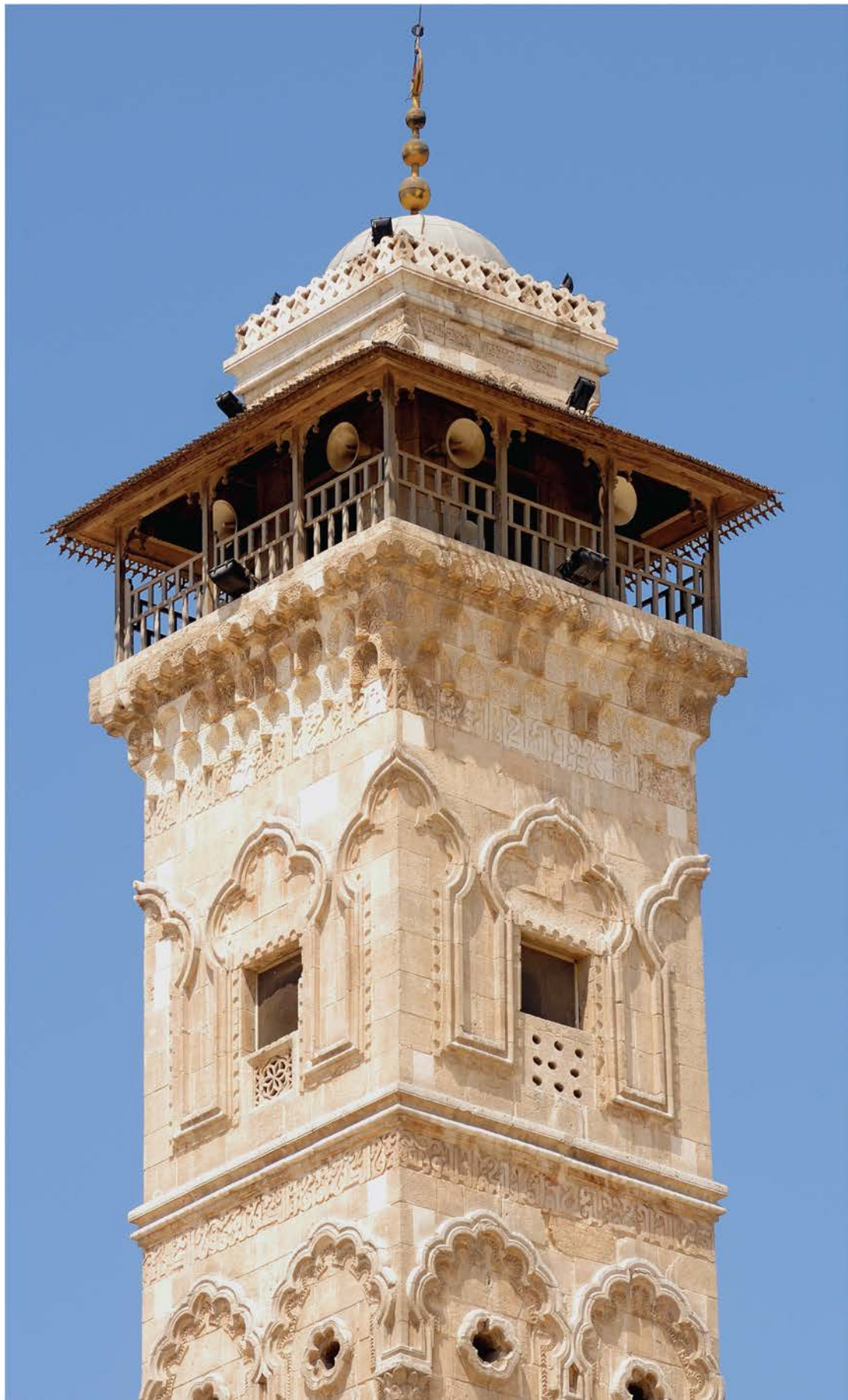

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

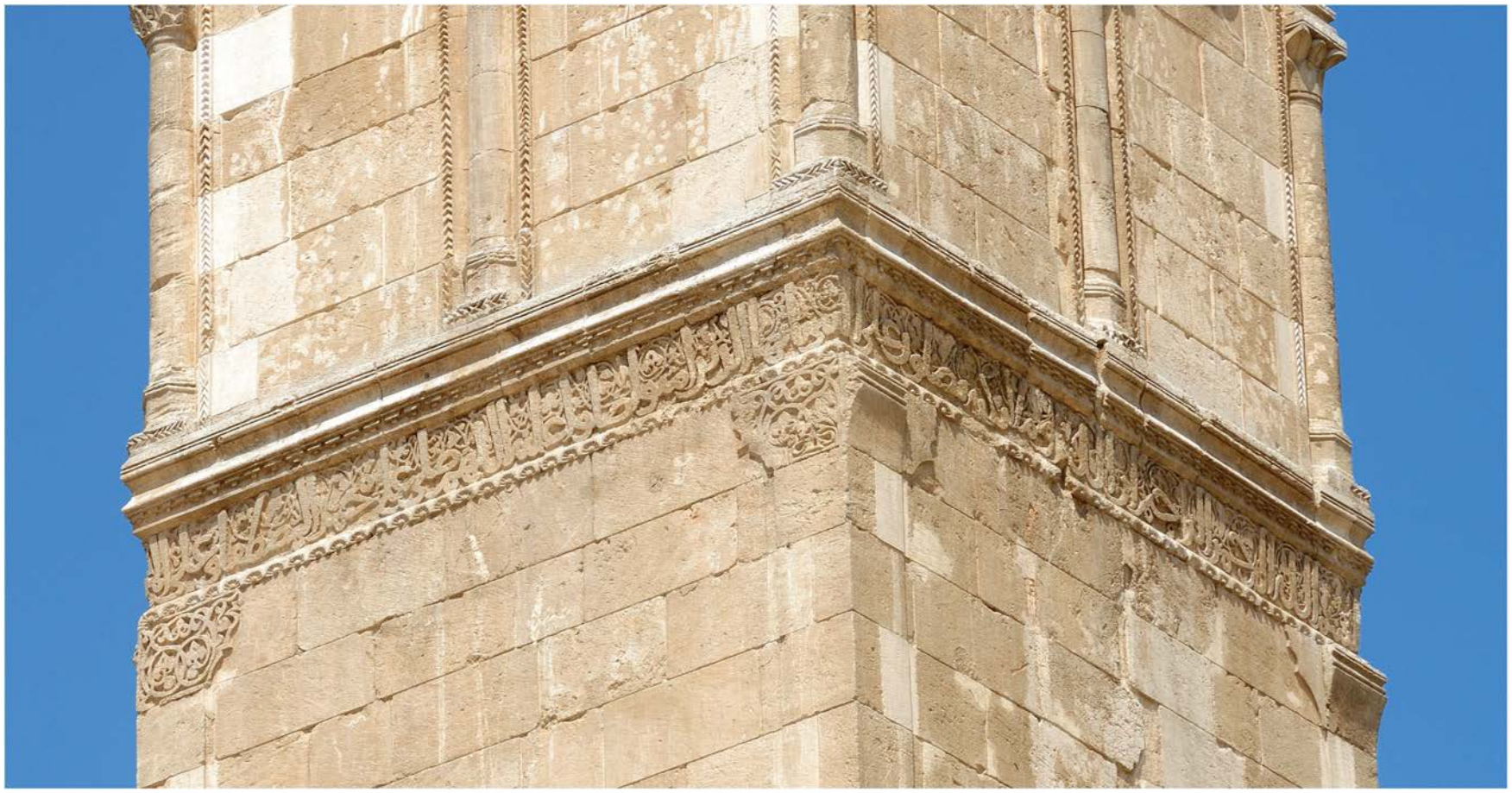

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

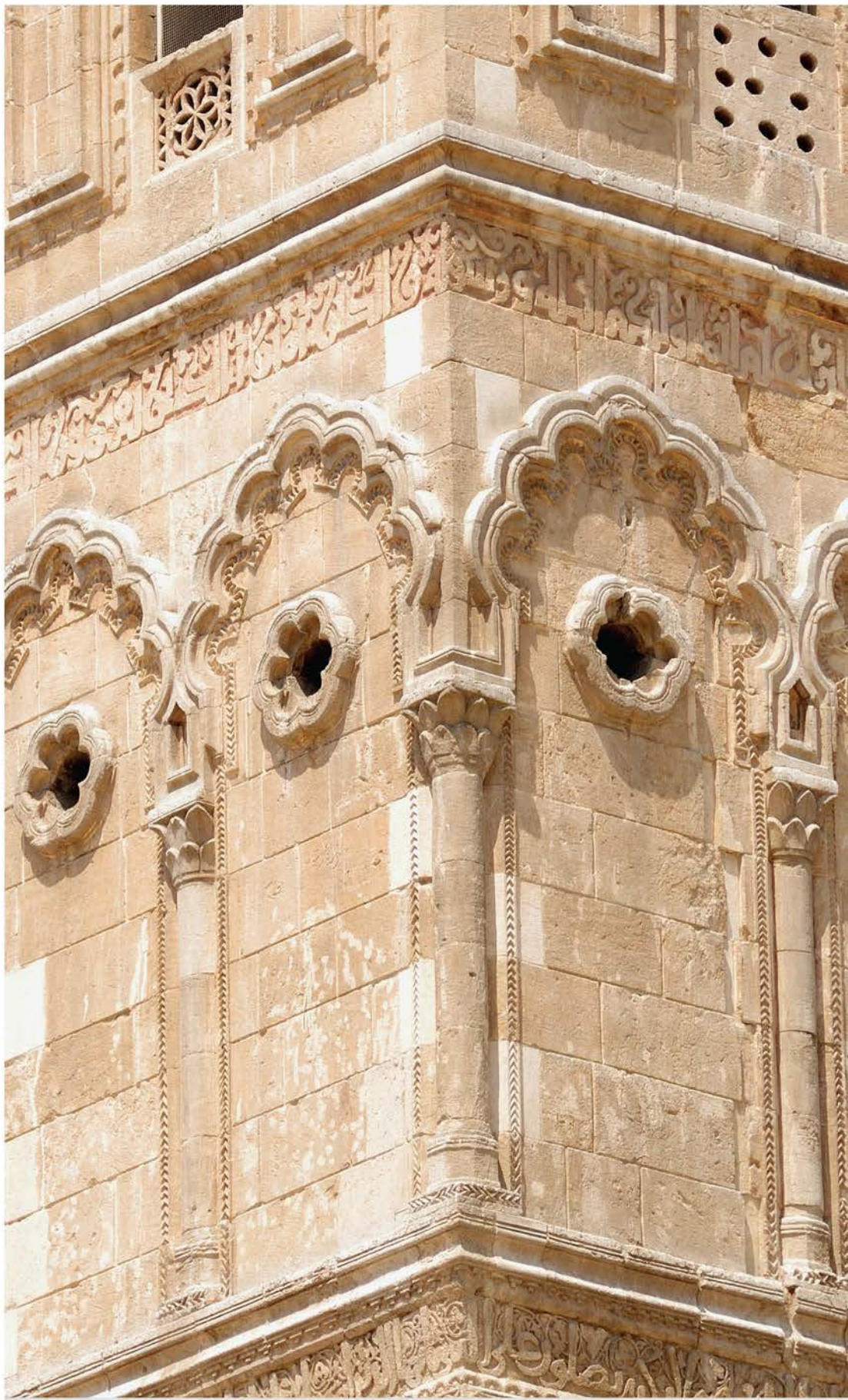

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

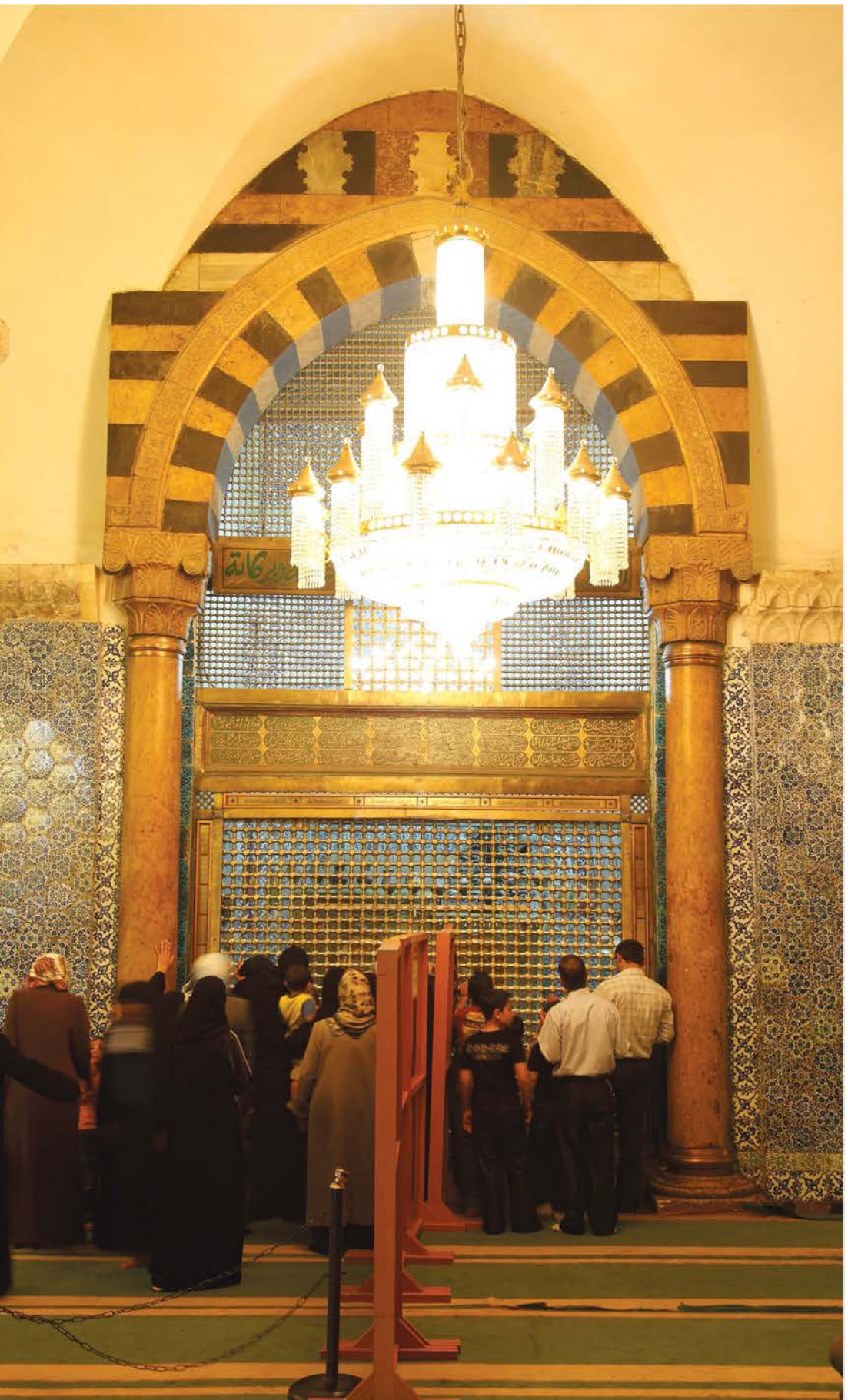

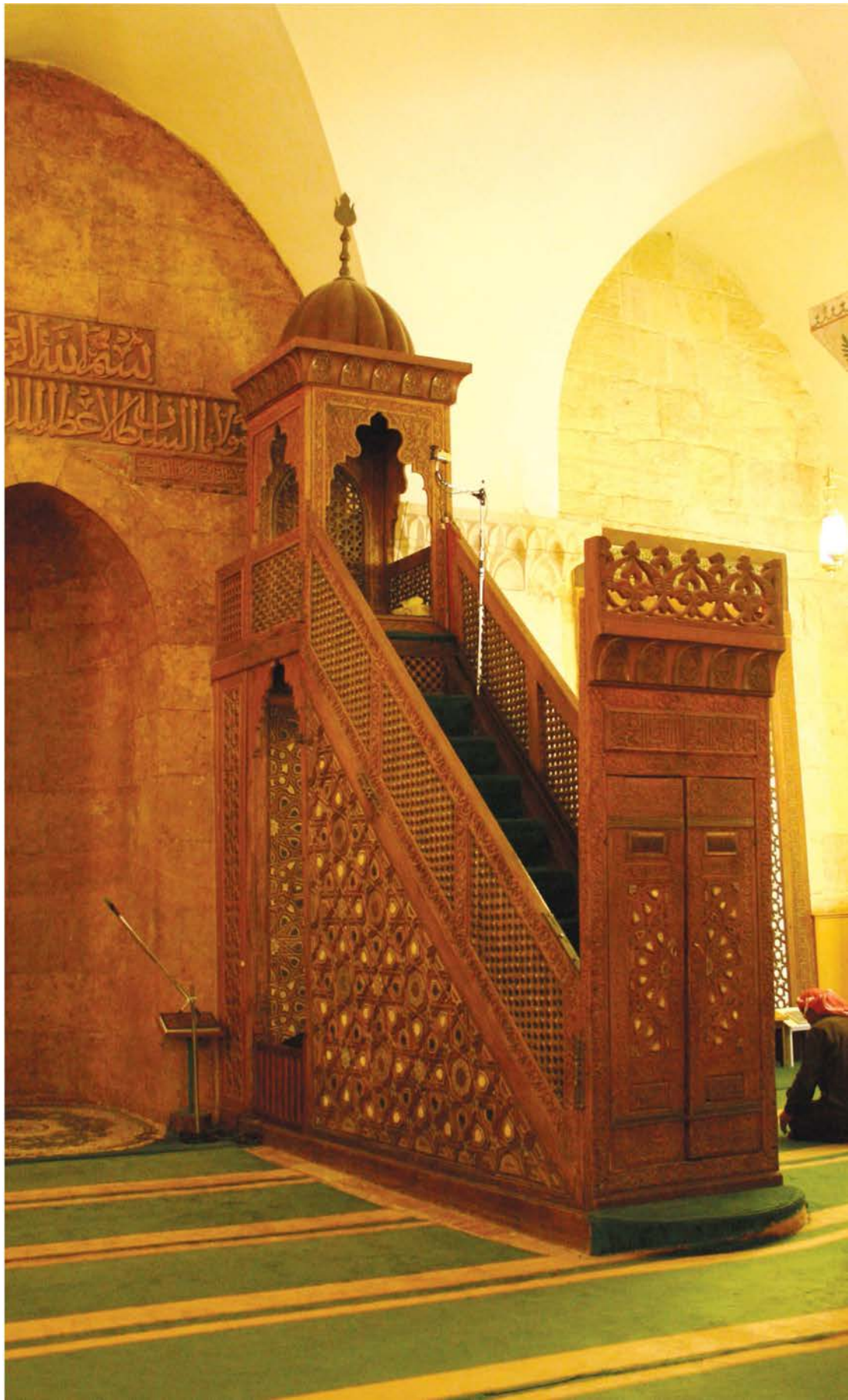

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

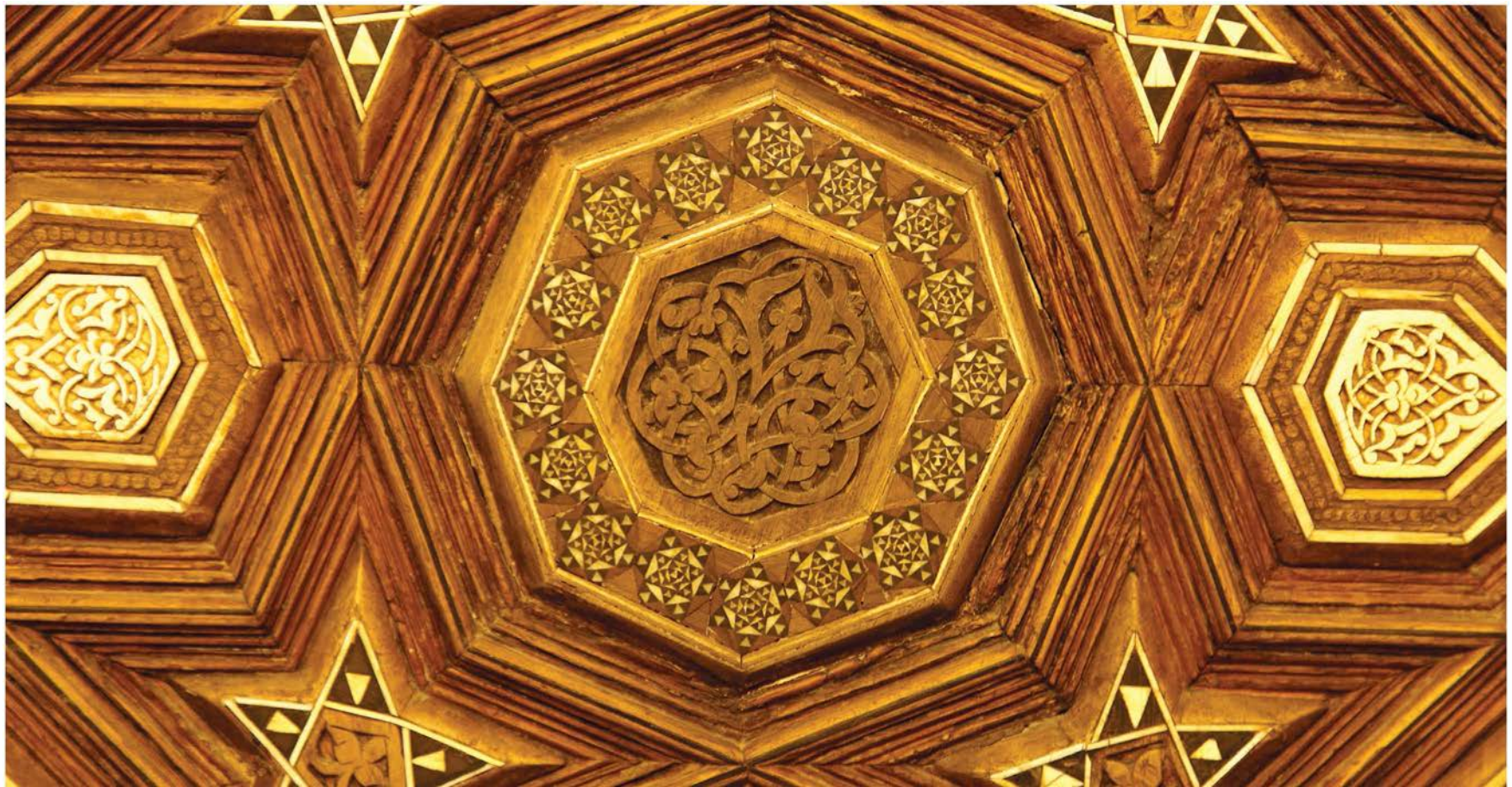
Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

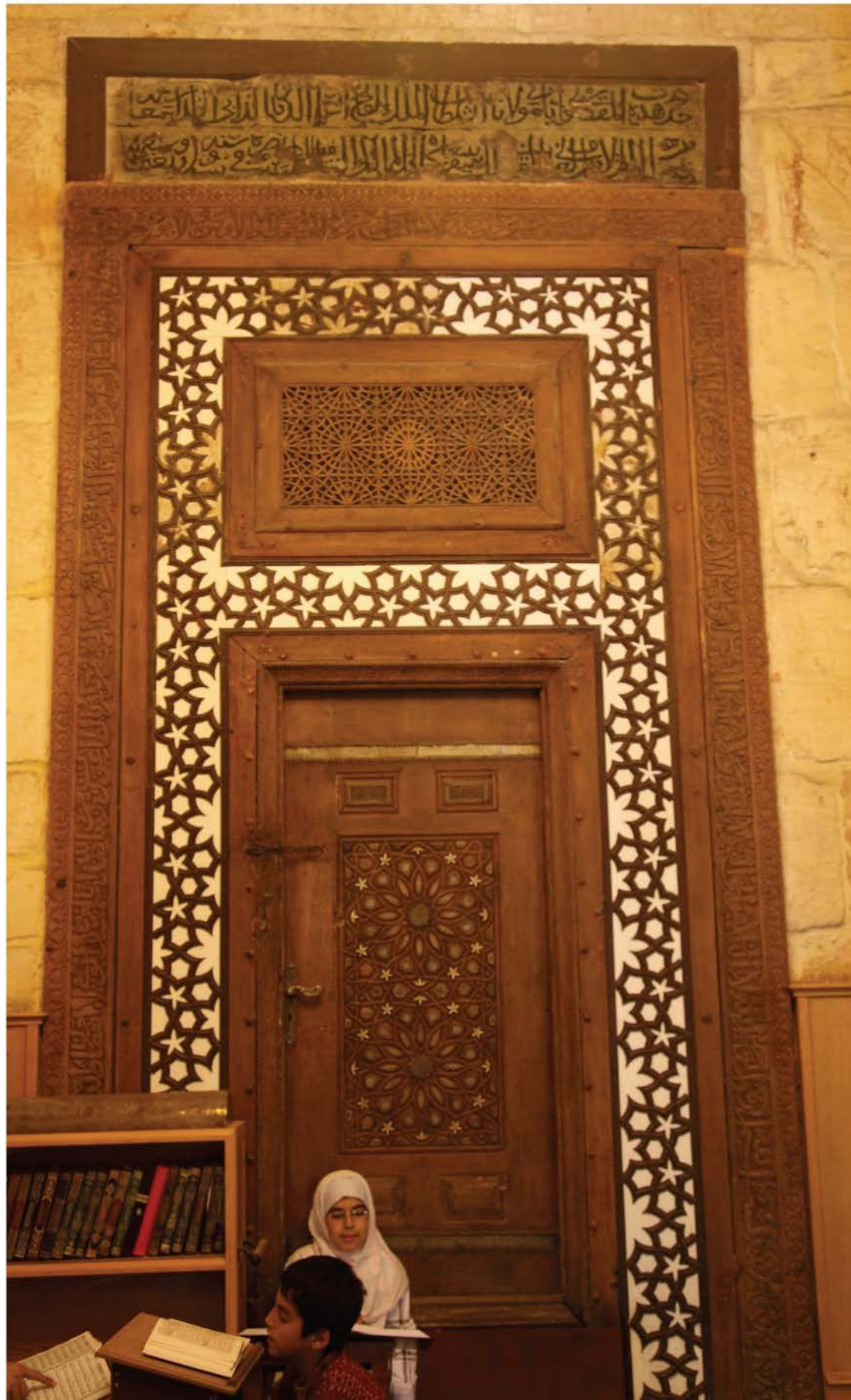

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

Halep Ulu Camii
Aleppo Great Mosque

مصلى النساء

ESERİN ADI: İbrahim Camii - Makam-ı İbrahim
ŞEHRİ: Halep
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI: Makam İbrahim, Al-Salih'in Camii.
YAPIM TARİHİ: 1086, 1112 (mihrap)
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Halep kent merkezinde Salihin mahallesinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Makamı İbrahim olarak Halep'te iki ayrı yerleşim bulunmaktadır. Bunlardan Aşağı Makam-ı İbrahim olarak adlandırılan yapı kent merkezinde yer almaktadır. Yukarı Makam-ı İbrahim yapısı ise Salih'in mezarlığının yakından bulunur. Aşağı Makam-ı İbrahim yapısı Hz. İbrahim'in koyunlarını sağdığı yer olarak bilinir. Koyunları sağarken üzerine oturduğunda inanılan bir de taş bulunmaktadır. Buraya daha sonraki dönemlerde yeni binalar inşa edilmiştir. Günümüze ulaşan yapıların birçoğu 12.yy.dan kalmış olmasına karşılık zaman içinde değişimlere ve yenilenmelere maruz kalmıştır.

Mevcut yapı kubbeli bir bölüm ile avlu ve etrafındaki odalardan oluşmaktadır. Avlunun batı kanadında bulunan bölümün yapıya daha sonraki dönemlerde ilave edildiği belirtilmektedir. Kuzey doğu bölümde yapının portalinin kalan bölümleri de seçilmektedir. Yapıyla ilgili olarak hazırlanan planlarda, avlunun harim bölümüyle iyi bir ilişki ve uyum içinde olduğu, bu bağlamda da avlu ve harim bölümünün birlikte tasarlandığı düşünülmektedir.

NAME: *Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim*
CITY: *Aleppo*
CENTURY: *11-12*
NAMES: *Makam Ibrahim, Al-Salih's Mosque, the Place of Ibrahim*
DATE: *1086; 1112 (mihrab)*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the Salih neighborhood of central Aleppo.*

OBSERVATIONS: *There are two settlements named Makamı Ibrahim in Aleppo. The building called the Lower Makam-i Ibrahim is situated in the city center. The Upper Makam-i Ibrahim building is situated near the Salih cemetery. The Lower Makam-i Ibrahim is known as the place where Ibrahim milked his sheep. There is a rock on which he is believed to have sat. New buildings were built here later. Although most of the buildings, which have survived to the present day, are from the 12th century, they have undergone numerous repairs over time.*

The existing building consists of a domed section and a courtyard surrounded by various rooms. It has been stated that the space in the western wing was added at a later period. Parts of the portal can be seen in the northeastern section. Plans of the building indicate that the courtyard was laid out in a harmonious relationship with the sanctuary, and, therefore, it is thought that the courtyard and the sanctuary were planned together.

Yapının harim kısmı avluya üç büyük açıklık ile açılır. Açıklıklardan ortadaki daha geniş olarak yapılmıştır. Kapıların üzerinde küçük birer pencere de yer almaktadır. Bu şekildeki geçişler Sasani saraylarında görülen geçiş düzenini hatırlatmaktadır. Her üç kapıda daha sonraları yapılan duvarlarla daraltılmıştır. Ortadaki kapının bitişiğinde bulunan açıklıklar daha sonraki dönemlerde pencereye dönüştürülmüştür. Ortadaki kapının üzerinde bulunan lento hafifletme kemeri şeklinde yan yüzleri şevli olacak şekilde yapılmıştır. Giriş bölümünde herhangi bir süsleme görülmez. Yapıya ait bir kitabe kapının üzerinde yer almaktadır.

Yapının içindeki bölümde, ortada merkezi bir kubbe ve bunu iki yanında beşik tonozla örtülü iki eşit mekân yer almaktadır. Ortadaki kubbeli bölüm kuzeyde iki sütunla desteklenmiştir. Yapının batısında küçük bir de mekân bulunmaktadır. Yapının içinin Nureddin bin Zengi döneminde zengin bir alçı stuko süslemeye sahip olduğu belirtilmektedir. Bu süslemeler 1.Dünya savaşı sırasında yerinden sökülmüştür. Günümüzde bu süslemelerin hiçbirisi mevcut değildir. Yapının içinde son derece zengin süslemeli bir ahşap mihrap bulunmaktaydı. Mermer taş kaplama içinde kitabelerden oluşan süslemeler olduğu ifade edilmiştir. Tonozların başlangıç seviyesinin altında boyalı kitabelerde bulunuyordu. Orijinalinde yapının kemer yüzeylerinin zengin ahşap elemanlarıyla süslendiği ve bunların da 1919 sonrasında tahrip edildiği düşünülmektedir. Yapının içindeki süslemelerin Nureddin ya da Şadbahtiyar'ın emriyle yapıldığı bilinmektedir. Yapının içinde günümüzde iki süslemeli bölüm bulunmaktadır. Bunlardan birisi yapının içindeki sütun başlıklarıdır. Bu sütun başlıkları başka yapılardan devşirilerek yapıya getirilmiştir. Diğer sütun başlığı, özgün sütun başlığından farklılıklar göstermektedir. Muhtemelen bu başlık İslami dönem içinde imal edilmiş olmalıdır. Başlık üzerinde mukarnaslardan oluşan bir geçme elemanı görülmektedir. Bu başlığın benzerleri Şam'daki Câmi` el-Hanâbilah yapısında da görülmektedir. Yapının içinde daha önceki dönemde bulunan antik döneme ait sütun başlıkları muhtemelen el-Melik el Aziz tarafından yaptırılan onarım sırasında değiştirilmiştir. Bu değişiklik ve onarımla ilişkili olarak bir kitabe de bulunmasına karşılık kitabe günümüzde mevcut değildir. Kitabeyi kaybolmadan önce inceleyen Allen Terry, Mahmud el-Kutluk adının yazılı olduğunu ve bununda Medrese-i Hüsamiye'den gelmiş olabileceğini ifade etmektedir.

Yapıdaki bir diğer kitabe ise mihrabın üzerindeki ahşap pencere kanatları üzerinde yer almaktadır. Tarihsiz olan kitabede Malik el-Zâhir Ghiyâs el-Dîn'in valisi ve yardımcısı olan Bedreddin Aydemir'in ismi verilmektedir. Aydemir, 1209 tarihinden itibaren Melik Zahir'in hizmetinde yedi yıl görev yapmıştır. Nesturi tarihçilerden olan Ibni Butlan 1049 yılında Halep'e yaptığı ziyaret sırasında Hz. İbrahim makamları hakkında bilgiler aktarmıştır. İbni Şedad'da kentte bulunan Hz. İbrahim'in makamları hakkında bilgiler vermiştir. Hz. İbrahim'e ait ola bu makamın Müslümanlar tarafından kurulup kurulmadığının ya da Melik Adil Nureddin tarafından restore edilip edilmediğinin bilinmediğini belirtir. Yapıdaki kitabelerden en erken tarihli olanı H.563 /M. 1167 yılına tarihlenen Nureddin'e ait olan kitabedir. Bu kitabe Şam'daki diğer Medrese-i Nuriye el Kübra ile aynı tarihlidir. Yapının bu tarihte onarıldığı ve bazı bölümlerinin değiştirildiği düşünülebilir. Buna karşılık yapının Nureddin öncesinde bulunması muhtemelen bölgeye hâkim olan Selçukluların bir imar çalışması yapabileceğini bize göstermektedir. Yapıda bulunan ikinci kitabe ise 1180 tarihlidir. Bu kitabe yapının Melik al-Sâlih Nûr al-Dîn Isma`îl tarafından onarımına işaret etmektedir. Yapıda bulunan üçüncü kitabede tarih bulunmamasına karşılık ikinci kitabeyle aynı dönemde yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Yapının giriş kapısında bulunan kitabebinin Türkçesi şöyledir:

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Bunun yapılmasını emretti Melik el Mülk, Adud devlet Abu Suca Ahmed Müminlerin emirinin sağ kolunun oğlu. Bunu yapan Tac el Mülk Abul Ganaim senesi 479/1086."

Kitabede ismi geçen Ahmed'in Sultan Melik Şah'ın pek tanınmayan çocuklarından birisi olan Ahmed olduğu iddia edilmektedir. Bu çocuğu ile ilgili olarak Melikşah'ın halifeye mektup yazdığı adına hutbe okunmasını istediği bilinmektedir. Melikşah kendisinden sonraki veliahdı olarak Ahmed'i ilan etmiş, ancak Sultan Ahmed, Merv şehrinde 1088 yılında vefat etmiştir. Veliaht Ahmed'in 1086 yılında Halep'e gelmiş, Salihin mezarlığında bulunan Hazreti İbrahim makamını onardığı kitabesinden anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Allen, T., "Aleppo Citadel", Ayyubid Architecture, Occidental, CA: Solipsist Press, 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch5.htm#alep.cit (Erişim Ekim 2012)
Bianca, S., Syria: Medieval Citadels Between East and West, 2007.
Herzfeld, E., "Die arabischen inschriften von Aleppo," Der Islam, V. 15, 1926, s. 161–210.
Herzfeld, E., Inscriptions et monuments d'Alep, IFAO, Cairo, 1954.
Sauvaget, J., Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep, Paris, 1931.

The sanctuary opens onto the courtyard through three large openings.The opening in the middle is wider than the others. There is a small window adjacent to each opening, and, as such, recall the passages of Sasanian palaces. All three doors were narrowed by walls, which were added later. The openings next to the door in the middle were later converted to windows. The lintel above the door in the middle was made as a relieving arch with bevels on its side surfaces.There is no decoration on the entrance section. There is an inscription, which refers to the building, above the door.

There is a dome in the middle of the interior space with two equal bays, covered by barrel vaults, on both sides.The domed section, in the middle, is supported by two columns in the north. There is a small bay on the east side of the building. It is stated that there was rich stucco decoration inside the building during the period of Nur ad-din Ibn Zangi. These decorations were removed during World War I, and none exist today. There was a wooden mihrab with elaborate decoration. It is stated that there were decorations, inside the stone covering, consisting of inscriptions. There were also painted inscriptions at the spring line of the vaults. It is thought that the surfaces of the arches of the original building were decorated with rich wooden elements and that these were destroyed after 1919. It is known that the decorations in the building were commissioned by Nur ad-din or Sadbahtiyar. There are two sections with ornaments inside the building today. One of these includes spolia reuse column capitals. There are other, different, column capitals, which were probably installed in the Islamic period. A transition element, consisting of stalactites, can be seen on the capitals. Similar column capitals can be seen in the Jami el-Hanabilah in Damascus. Ancient column bases, which had been inside the building in the previous period, were probably changed during the repairs by Al-malik al Aziz. Although there is an inscription regarding this repair, the inscription no longer exists today. Allen Terry, who examined the inscription before it was lost, states that the name of Mahmoud al-Kuluq was written on it and that it probably came from the Madrasa-Husamiyyah.

There is another inscription on the wooden window wings above the mihrab. The inscription, which does include a date, mentions the name of Bedreddin Aydemir, who was the governor and assistant of Malik el-Zahir Ghiyas ad Din. Aydemir worked for Malik Zahir for seven years, from 1209 onwards. Ibn Butlan, the Nestorian historian, provides information about the sites that Ibrahim visited when he came to Aleppo in 1049. Ibn Sheddad also gives information regarding these places. It is not known whether the area visited by Ibrahim was built by the Muslims or whether it was restored by Malik Adil Nur ad Din. The inscription with the earliest date on the building dates to Nur ad Din, in the year 1167. This inscription has the same date as the Madrasa-i Nuriya al Kubra. It can be thought that the building was repaired at this date and some of its sections were altered. However, it also reveals that the Seljuks, who ruled the region, undertook construction activity before Nur-ad Din. The second inscription dates to 1180. This inscription indicates that the building was repaired by Malik al-Sâlih Nûr al-Dîn Isma`îl. Although the third inscription in the building does not have a date, it is thought that it was made in the same period as the second inscription.

The inscription at the entrance door reads as follows:

"In the name of Compassionate and Merciful God. He ordered this to be built. Malik al-Mulk Adud devlet Abu Suja Ahmad son of the amir of the Believers. This was built by Taj al Mulk Abul Ganaim year 1086."

The Ahmad mentioned in the inscription was one of Malik Shah's children, but little information is known about him. It is known that Malik Shah wrote a letter to the Caliph requesting that a sermon to be given in his son Ahmad's name. Malik Shah appointed Ahmad as his heir to the throne, but Sultan Ahmad died in the city of Merv in 1088. It is understood, by the inscription, that the crown prince Ahmad came to Aleppo in 1086 and repaired the Palace of Ibrahim in Salih's cemetery.

BIBLIOGRAPHY: *Allen, Terry. "Aleppo Citadel". In Ayyubid Architecture. Occidental, CA: Solipsist Press. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch5.htm#alep.cit (accessed: October 2012).*
Bianca, Stefano. Syria: Medieval Citadels Between East and West, 2007.
Herzfeld, E. "Die arabischen inschriften von Aleppo," Der Islam, v. 15, 1926, pp. 161–210.
Herzfeld, E. Inscriptions et monuments d'Alep, IFAO, Cairo 1954.
Sauvaget, J. Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep. Paris, 1931.

İbrahim Camii - Makamı İbrahim
Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim

İbrahim Camii - Makam-ı İbrahim
Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim

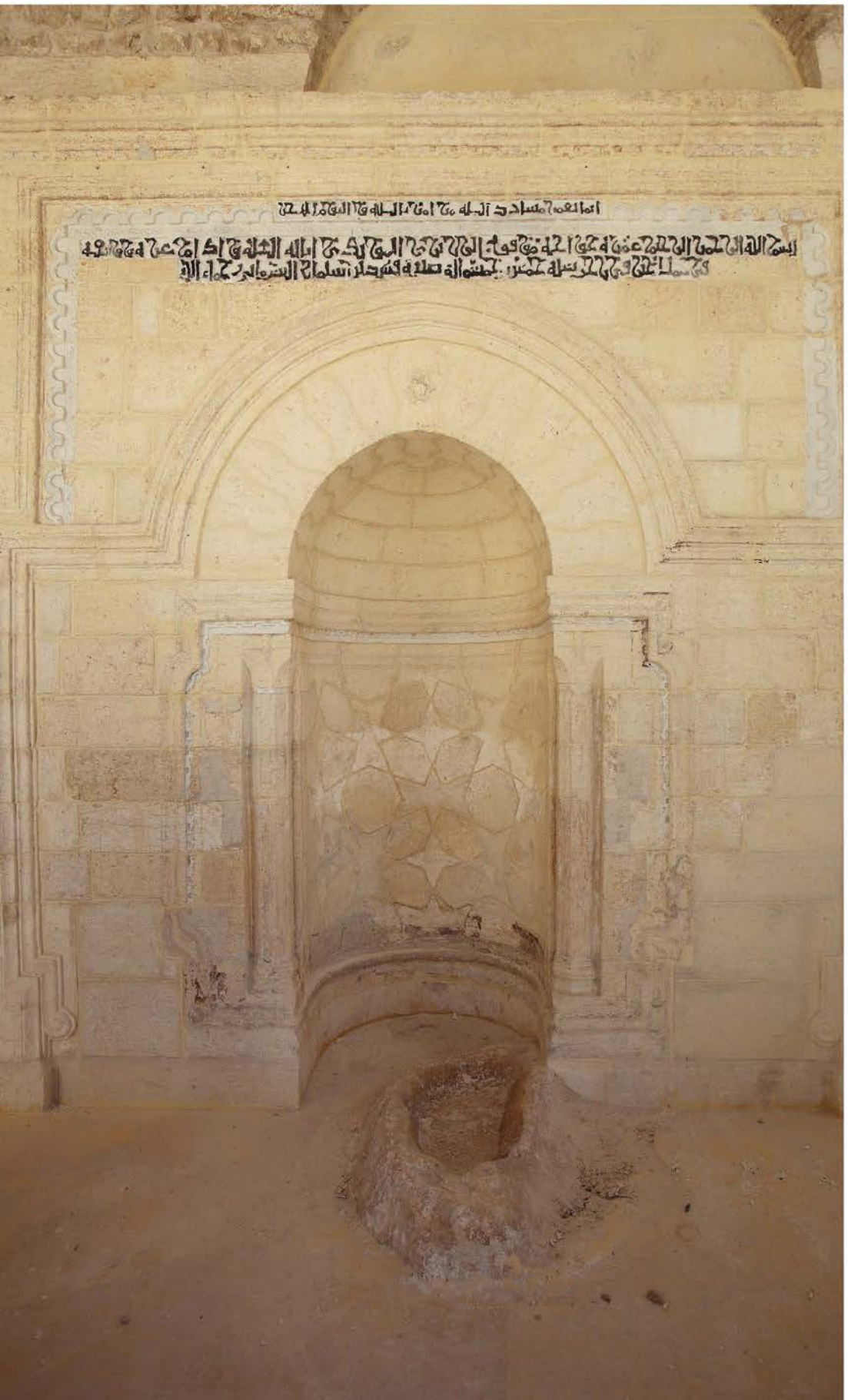

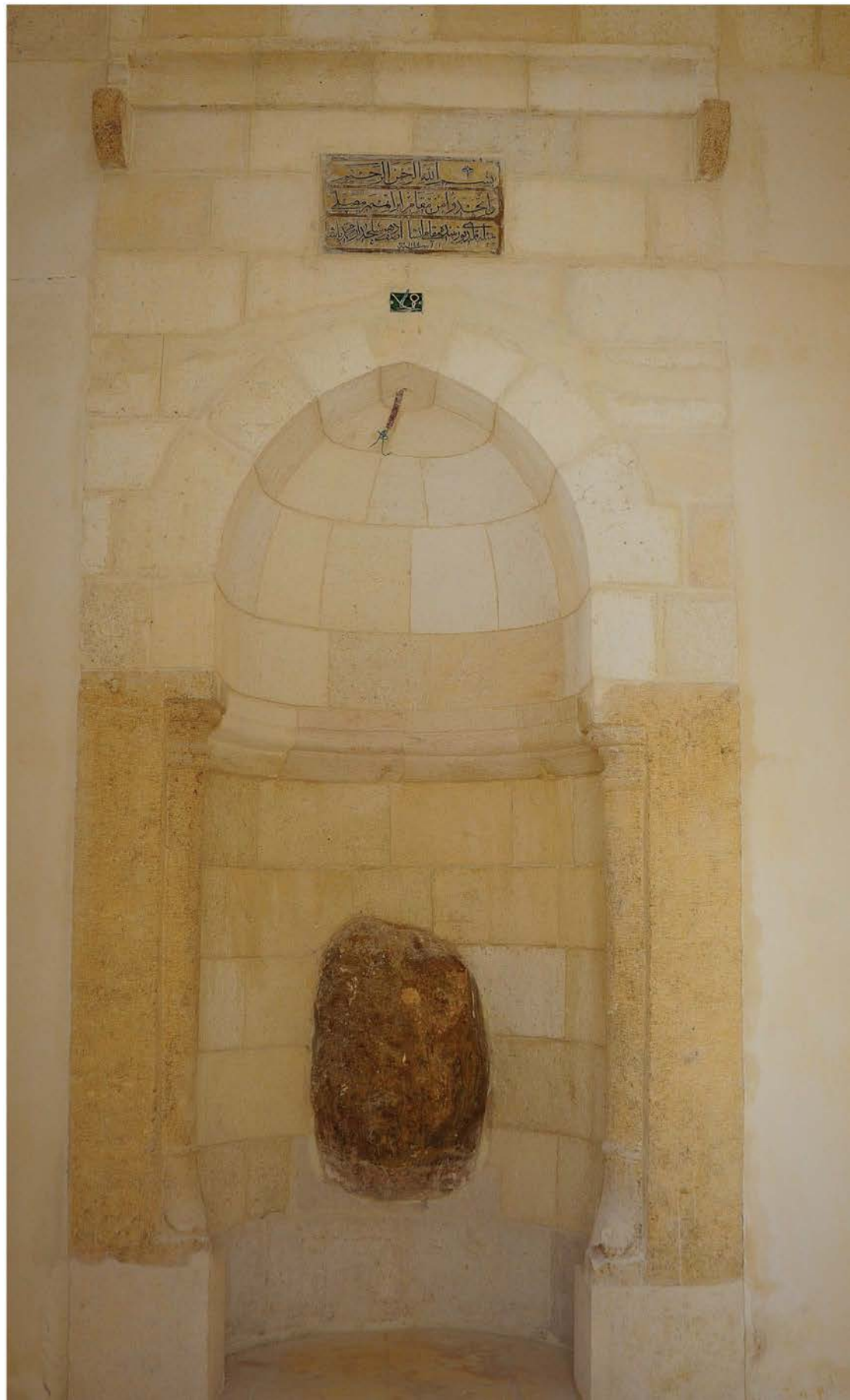

İbrahim Camii - Makamı İbrahim
Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim

İbrahim Camii - Makam-ı İbrahim
Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim

ESERİN ADI: Halep İç Kale Sarayı
ŞEHRİ: Halep
YÜZYILI: 10-11-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu-Atabek-Zengiler
KONUMU: Halep iç kalesinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Saray, Halep İç kalesinde bulunur. Selçukluların kenti yönettiği dönem yaklaşık olarak 11. yy. başlarıdır. Bu tarihten sonra kentin yönetiminde Zengilerin ve sonrasında ise Artuklular ve Atabekleri görüyoruz. Her ne kadar Selçuklu yönetimi 12. yy. başlarında ortadan kalkmış gibi görünse de Selçuklular kent üzerindeki etkilerini uzun süre devam ettirmiştir.

Bu etkinin belki de zirvesinde yer alan yapı Halep iç kalesindeki saraydır. Selçuklular kente gelmeden önce Halep'te kullanılan bir saray bulunuyordu. Ancak bu sarayın yeri ve konumu hakkında kesin bilgiler bulunmuyordu. 10.yy. da Hamdani sultanı Sa'd ad Devle kalede bir saray inşa ettirmiş ve buraya taşınmıştır. Sonraki yıllarda ise bir diğer Hamdani yöneticisi Mirdasid tepenin üzerine kendi sarayını inşa ettirmiş ve buraya taşınmıştır. Selçuklu döneminin kentteki yöneticisi olan Rıdvan (1095-1113) ve Zengi Sultanı Nureddin'in de kale içinde bir sarayı olduğu bilinir. Arap kaynakları bütün saraylardan tek tek bahsetmek yerine Eyyubilerin "Zafer Sarayı" na daha çok dikkati çekmiştir. Yapılan arkeolojik kazılarda bu sarayların herbiri için ayrı bir yer belirlenmemiştir. Hepsinin hemen hemen aynı bölgede geliştiği sonucu ortaya çıkmıştır.

NAME: *Aleppo Citadel Palace*
CITY: *Aleppo*
CENTURY: *10-11-12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk, Atabeg, Zengid*
LOCATION: *In the citadel of Aleppo.*

OBSERVATIONS: *The Citadel Palace is situated in the citadel of Aleppo. The Seljuks ruled the city from the beginning of the 11th century. After this, the Zengids, then the Artuqids, and then the Atabegs ruled the city. Although Seljuk rule ended at the beginning of the 12th century, their influence continued to be felt for an extended period.*

The Palace of the Citadel of Aleppo was perhaps the summit of this influence. There was a palace in Aleppo before the arrival of the Seljuks. However, there is no precise information about the palace or its location. The Hamdanid Sultan Sa'd ad Dawla had a palace built in the castle and moved there. Mirdasid, a Hamdanid administrator, had his own palace built on the hill and then moved there. It is known that Ridvan, the administrator of the city during the Seljuk period (1095-1113), and the Zengid Sultan Nureddin also had their own palaces in the citadel. Instead of mentioning each palace, Arabic sources mostly singled out the "Victory Palace" of the Ayyubids. Archaeological excavations have not determined the locations of these palaces. The conclusion is that all were in the same general area.There fore, the building known as "The Palace of the Seljuks" was probably the building first used by the Ayyubids and the Mamluks.

Bu durumda Selçuklu sarayı olarak bilinen yapı daha sonralan Eyyubilerin ve Memlukluların da kullandığı yapı olmalıdır. Arap kaynaklarında övülerek anlatılan saray, kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Ancak sarayın büyük oranda mimarisi Memluklu dönemine aittir. Sarayın bahçesinde taştan ve ahşaptan heykeller ile duvar resimlerinin bulunduğu belirtilmiştir. Ancak Moğolların kenti tahribi nedeniyle, bunların hiçbirisi ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır. Saray daha sonraları Timur tarafından tahrip edilmiştir. Memluklular zamanında saray halen kullanılıyordu. Yazılı kaynakları yaklaşık yüzyıl kadar sonra sarayın yeniden restore edildiğini belirtir. Ancak bu değişim ve ilavelerin neler olduğu artık tam olarak bilinmemektedir.

Kazılar sonucunda ortaya çıkarılan sarayın anıtsal taç kapısı Memluklu dönemine aittir. Taç kapı son derece zengin dekoratif süslemeye sahiptir. Taç kapı açıklığı yarım ve tam mukarnaslarla doldurulmuştur. Mukarnas sırasının üzerinde geometrik örgü kompozisyonu yer alır. Bütün kompozisyon renkli taş ile geometrik geçme olarak yapılmıştır. Taç kapının iki yanında birer düz lentolu pencere yer alır. Pencerenin üzerinde düğüm motifi ile bir kompozisyon daha bulunur. Taç kapı üzerine 1367 tarihli bir Memluklu kitabesi yerleştirilmiştir.

Yapının içi, 1980 yılına kadar toprak altındayken, 1980'lerde yapılan kazı çalışmasıyla açığa çıkarılmıştır. Kazılar sonucunda açığa çıkarılan mekânlar, sarayın etrafını çevreleyen iki farklı avlu, cephanelik, servis mekânları ve hamamdan oluşuyordu.

Taç kapıdan sonra uzun yatay dar bir koridor yer alır. Böylece yapının içi sokaktan doğrudan görülmez. Dış taşıyıcı duvarlara paralel olarak devam eden koridor, birkaç kapıyı geçtikten sonra küçük bir avluya ulaşır. Bu küçük avlulu bölüm halkın kabulü için kullanılmış olmalıdır. Bu bölümden sonra sultanın özel konukları ve ikameti için ayrılmıştır.

Yapının içindeki büyük avlu dört eyvanlı bir plan şemasında inşa edilmiştir. Bu plan orta Asya ve İran kökenlidir. Selçuklular tarafından İran'a sevilerek kullanılmış ve Suriye'ye de getirilmiştir. Avlunun zemini renkli taş malzemeye kaplanmıştır. Ana eyvanın iki yanında küçük odalara yer everilmiştir. Bu odalar, sultanın ikameti ve dinlenmesi için ayrılmıştır.

İç Kale'de su kuyusunun yakınında bir Selçuklu Kitabesi bulunmuştur. Kitabe sultan Melikşah tarafından inşa edilen ancak ne olduğu bilinmeyen bir yapıdan bahsetmektedir. Kitabenin Türkçesi şu şekildedir: (Kitabe metni M.Tütüncü tarafından çevrilmiştir)

"Besmele, Bunun yapılmasını emretti Büyük Sultan Büyük Şahların şahı Arap ve acemlerin efendisi Allah'ın Dünya'daki topraklarının sultanı Müslümanların ve İslam'ın direği Müiz ed dünya ve din Celaled devle Abulfeth Muhammed oğlu Melikşah Müminlerin emirinin sağ kolu yüce emir Kasım ed devle ve milletin savunucusu Abu Suca Alp Aksungur zamanında yapıldı senesi 480 yılıdır."

The palace, praised by Arab sources, has been excavated. However, the architecture of the palace belongs, for the most part, to the Mamluk period. It was stated that there were stone and wood statues and wall paintings in the garden of the palace. However, none of these have survived, due to the Mongol destruction of the city. The palace was again destroyed by Timur. The palace was still in use during the Mamluk period. Written sources state that the palace was restored about a hundred years later. However, the extent and the nature of these alterations and additions are not known.

The monumental portal of the building, uncovered during the excavations, belongs to the Mamluk period. The portal enframement is richly decorated. It was filled with half and full stalactites. There is a geometric pattern above the row of stalactites, composed by colored stones in a dovetail pattern. There is a window on each side of the portal with a plain lintel. There is another composition above the windows which includes a knot motif. There is a Mamluk inscription, dated 1367, above the portal.

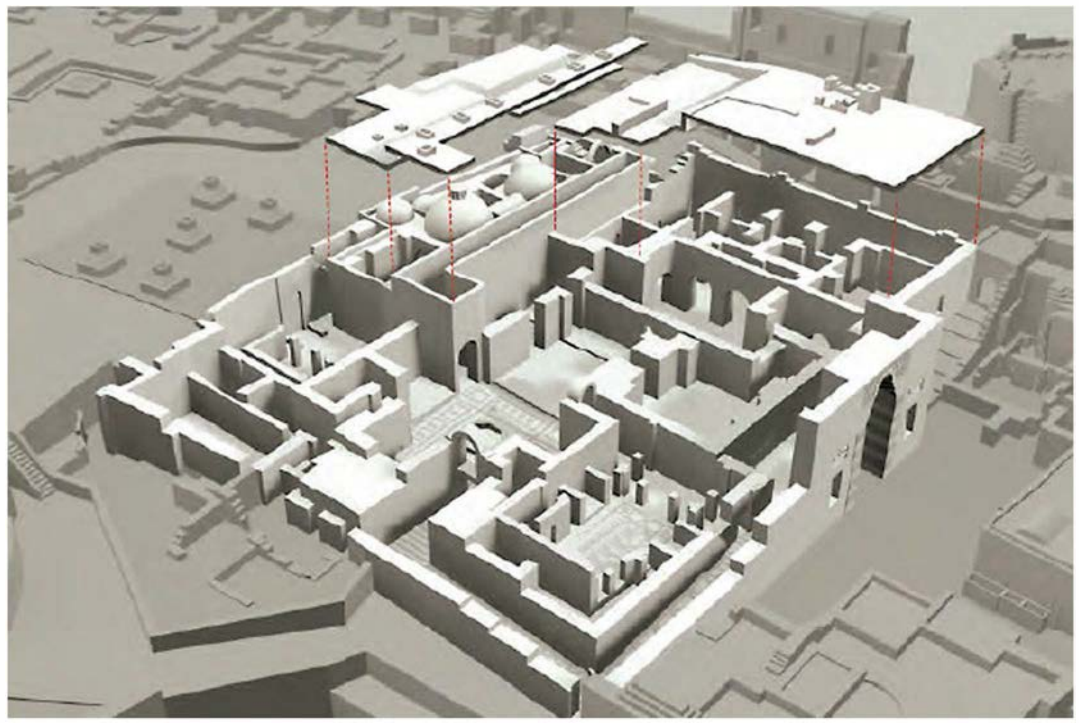
The building laid underground until 1980. It was uncovered during the excavations carried out in the 1980s. The locations uncovered during the excavations consisted of two different courtyards surrounding the palace, the arsenal, various service sections and the baths.

There is a long, narrow corridor after the portal. The interior of the building cannot be seen from the street. Built parallel to the outer bearing walls, the corridor, after passing through several doors, leads to a small courtyard. This small courtyard was probably used as a reception space. The section for the sultan's private guests and his residence is situated beyond this.

The large courtyard in the building has four iwans. This plan is of Central Asian and Iranian origin. It was used in Iran by the Seljuks and taken to Syria by them. The courtyard's floor was covered with colored stone. There are small rooms on both sides of the main iwan. These rooms were used for the sultan's residence and recreation.

A Seljuk inscription was found near the water well of the citadel. The inscription mentions a building, whose function is not known, that was commissioned by the Sultan Malik Shah. The inscription is translated as follows: (Translation by M.Tutuncu)

"Bismallah. He ordered this to be built. It was built during the reign of the right arm of the emir of the Believers, the Great Sultan, Master of great Shahs, Master of the Arabs and the Iranians, Sultan of God's territories in the world, cornerstone of Islam, Müiz-ed dünya and din Celala ed devle Abulfeth Malik Shah, son of Muhammad, great amir Kassem ed devle and defender of the state abu Suja Alp Aksungur in 480 (Hijri)."

Plan (J.Gonnella)

BİBLİYOGRAFYA:
Allen, T., "Aleppo Citadel". In Ayyubid Architecture. Occidental, 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch5.htm#alep.cit [Erişim Ekim 2, 2012]
Berchem, Max van. "Inscriptions Arabes des Syrie IV: Inscriptions seldjoukides a Damas 475 H. and Appendice" Mémoires de l'Institut égyptien III, 1897, s. 417-520, Planches MII; tiré à part; s. 1-104.
Bianca, S., ed., Medieval Citadels Between East and West.: Aga Khan Trust for Culture, Italy,2007.
Gonnella, J. "La citadelle d'Alep: Les périodes islamiques, " Archeólogie islamique xi (2001), s. 188–94.
Sauvaget, J. "Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep," Revue des études islamiques (1931), s. 59–114.
Sha'ath, Shawqi. The Citadel of Aleppo (History and Monuments), Dar alqalam Arabi. Aleppo, 1996.

BİBLIOGRAPHY:
Allen, T., "Aleppo Citadel". In Ayyubid Architecture. Occidental, 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch5.htm#alep.cit [Erişim Ekim 2, 2012]
Berchem, Max van. "Inscriptions Arabes des Syrie IV: Inscriptions seldjoukides a Damas 475 H. and Appendice" Mémoires de l'Institut égyptien III, 1897, pp. 417-520, Planches MII; tiré à part; pp: 1-104.
Bianca, S., ed., Medieval Citadels Between East and West.: Aga Khan Trust for Culture, Italy,2007.
Gonnella, J. "La citadelle d'Alep: Les périodes islamiques, " Archeólogie islamique xi (2001), pp. 188–94.
Sauvaget, J. "Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep," Revue des études islamiques (1931), pp. 59–114.
Sha'ath, Shawqi. The Citadel of Aleppo (History and Monuments), Dar alqalam Arabi. Aleppo, 1996.

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

Halep İç Kale Sarayı
Aleppo Citadel Palace

ESERİN ADI: Cizre Köprüsü
ŞEHRİ: Cizre
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Tigris Köprüsü, Dicle Köprüsü
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Cizre 'den geçen Dicle nehri üzerindedir. Köprünün mevcut bölümleri günümüzde Suriye sınırları içinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Köprü günümüzde harap bir haldedir. Bazalt taş malzeme kullanılarak inşa edilen yapının yıkılmadan önceki şekli hakkında seyyah ve ortaçağ tarihçilerinin anlattıklarından bilgi edinilmektedir. Köprünün özgün durumunun beş gözlü olduğu, bunlardan ortadakinin büyük yanlardakinin ise daha küçük gözlerden oluştuğu belirtilmektedir. Araştırmacılar köprünün ayaklarının yanlış inşa edilmesi ve ırmağın yatağının değişmesine bağlı olarak köprünün yıkıldığı görüşündedir.

Köprü dik köprüler grubuna girmektedir. Yanlardan yukarı doğru yükselen bir görünüme sahiptir. Mevcut kemer açıklığından bu durum halen izlenebilmektedir.

NAME: *Cizre Bridge*
CITY: *Cizre*
CENTURY: *12*
NAMES: *Tigris Bridge, Dicle Bridge*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *On the Tigris River, which passes through Cizre. The existing parts of the bridge are within the borders of Syria.*

OBSERVATIONS: The Cizre Bridge is in a ruined state. It is built from basalt. Historians from the Middle Ages and various travelers over the ages have provided information about the original form of the bridge before it was destroyed. It is stated that the bridge had five arches, with the middle arch being the largest, and that this arch was flanked by smaller arches. Researchers speculate that the bridge became damaged due to faulty construction of the abutments and because the river changed its course.

The bridge belongs to the group of vertical arched bridges. It appears to rise from the ends, as seen from the present arch spans.

Köprünün ayakları üzerinde astrolojik figür tasvirlerine yer verilmiştir. Ayak üzerinde dikdörtgen panolar içine yerleştirilmiş sekiz kabartma bulunmaktadır. Kabartmalar köprünün yapı malzemesinden farklı olarak bazalt yerine kalker taşı malzemeden yapılmıştır. Panalor içinde figürler farklı poziyonlarda ve duruş şekillerine göre verilmiştir. Bunların konumundan hareketle bu figürlerin gezegenler ve ellerindeki belirteçlere göre de burçlar olduğu düşünülmektedir. Birinci panoda Satürn ve Terazi burcu birlikte tasvir edilmiştir. Jüpiter (Merih, Güneş)ve yengeç tasviri ikinci panonun içindedir. Üçüncü panoda Mars ve Oğlak burcu gösterilmiştir. Dördüncü panonun içinde bir gezegen olarak Güneş ve Aslan burcu görülmektedir. Beşinci panoda Venüs yani Zühre yıldızı ile Balık burcu bir arada verilmiştir. Altıncı panoda Merkür yani Utarid gezegeni ile Başak burcu yan yana oturur şekildedir. Yine bir gezegen olarak tasvir edilen Ay ve Boğa burcu belirticileriyle görülür. Sekizinci panoda Yay burcu ve Cevza görülür.

Köprünün inşa tarihini gösteren herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Buna karşılık, köprüyle ilgili yayınlarda ve tarihi kaynaklarda Diyarbakır Ulu Camisinin kapısında bulunan h.559 / M.1164 tarihli kitabeye dayanılarak, Musul Zengilerinden Kutbeddin Mevdud'un vezirlerinden Cemaleddin Mehmed İsfahani'nin Cizre civarında Dicle üzerinde bir köprü yaptırdığından bahsedilmektedir. Köprü XII.yy. başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu dönemde bölge Selçukluların hakimiyeti altında bulunuyordu.

BİBLİYOGRAFYA: Çulpan, C., Türk Taş Köprüleri, Ankara, 2002, s.44-48.
Gierlich, J., Mittelalterliche Tierreliefs in Anatolien und Nordmesopotamien : Untersuchungen zur figürlichen Baudekoration der Seldschuken, Artuqiden und ihrer Nachfolger bis ins 15. Jahrhundert, Tübingen, 1996, s. 211-213.
Lehman-H., Armeinen einst und jetzt, 1910, s.364-365.
Sarre, F.,Herzfeld, O., Archaeologische Riese im Euphrat und Tigris, Gebiet, 1910, s.8.

Astrological figures are depicted on the bridge abutments. There are eight reliefs set inside rectangular panels. The reliefs are made of white limestone, which is different than the black basalt used in the construction of the rest of the bridge. The figures are shown in different positions and postures. The figures are believed to represent the planets and the signs of the Zodiac, judging by the attributes held in their hands. The first panel depicts Saturn and Libra together. Mars and Cancer are depicted in the second panel, and Mars and Capricorn on the third. The fourth panel shows the Sun and Leo. The fifth panel depicts Venus and Pisces, and the sixth has Mercury and Virgo sitting together. The next panel shows the moon and Taurus depicted with their attributes. The eighth panel includes Sagittarius and Gemini.

There is no inscription providing the construction date of the bridge. However, there is an inscription, dated 1164, on door of the Diyarbakir Ulu Mosque, which indicates that Cemaleddin Muhammad Isfahani, one of the viziers of the Zengid ruler Kutbeddin Mevdudun, commissioned a bridge on the Tigris River near Cizre. The bridge was probably built at the beginning of the 12th century, when the region was under the Seljuk rule.

BİBLIOGRAPHY: *Çulpan, C. Turkish Stone Bridges. Ankara, 2002, pp. 44-48.*
Gierlich, J. Mittelalterliche Tierreliefs in Anatolien und Nordmesopotamien : Untersuchungen zur figürlichen Baudekoration der Seldschuken, Artuqiden und ihrer Nachfolger bis ins 15. Jahrhundert. Tübingen, 1996, pp. 211-213.
Lehmann-Haupt, Ferdinand Friedrich Carl. Armenien einst und jetzt, 1910. pp.364-365.
Sarre, F. and E. Herzfeld. Archaeologische Riese im Euphrat und Tigrisgebiet II. Berlin, 1910, p.8.

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

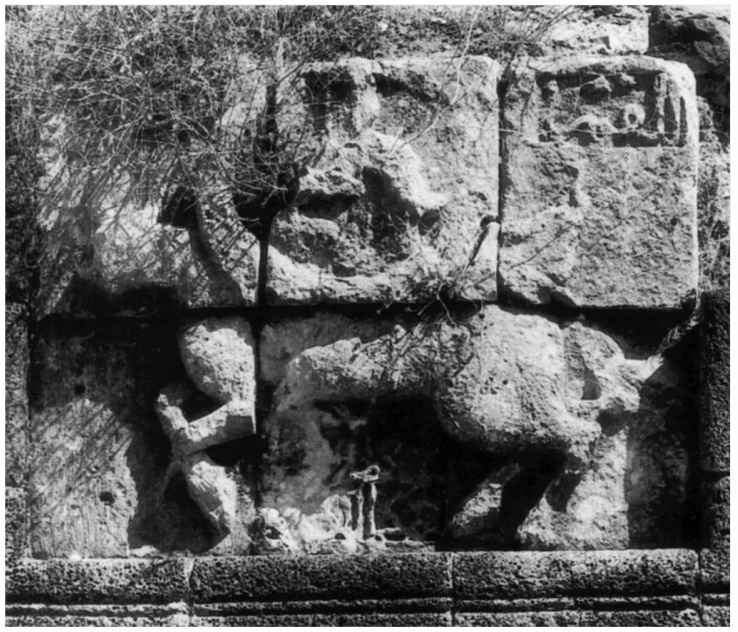

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

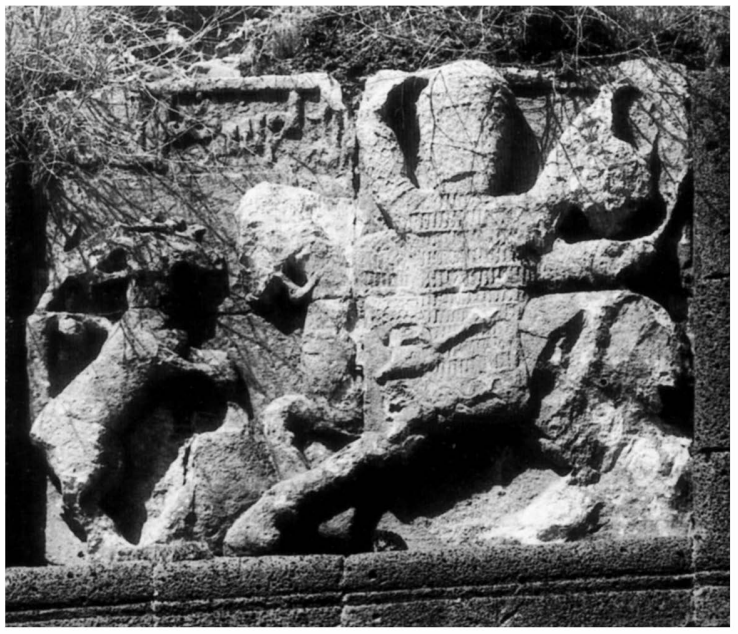

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

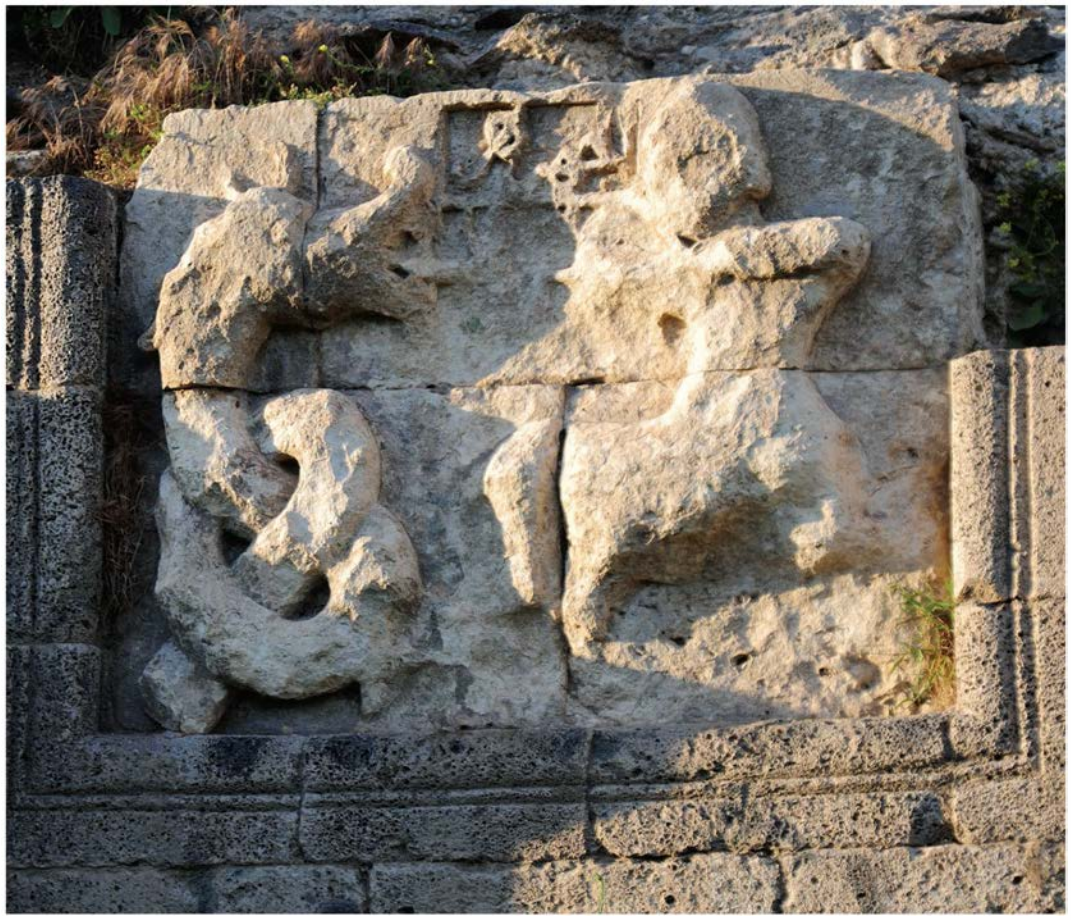

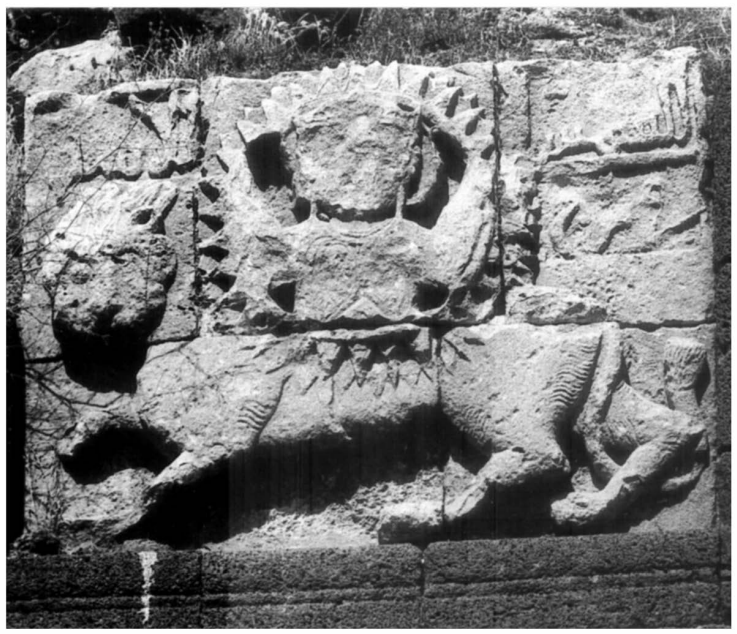
Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

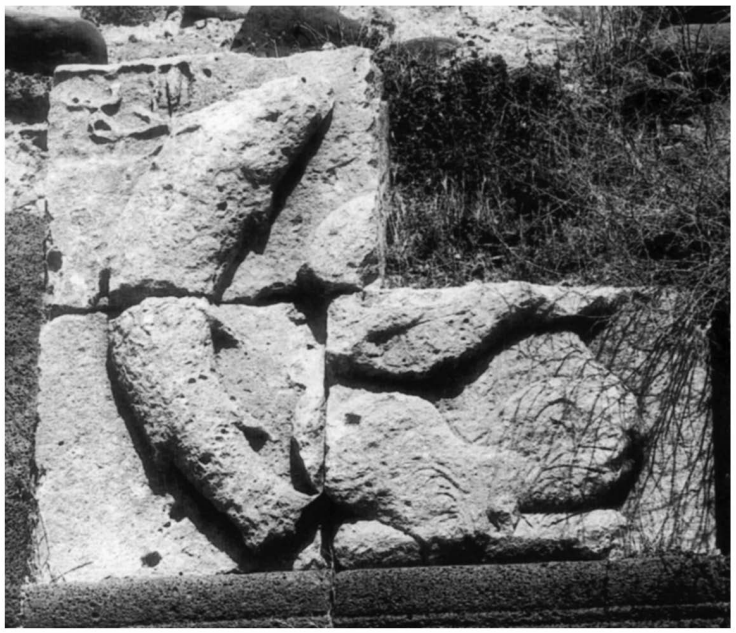

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

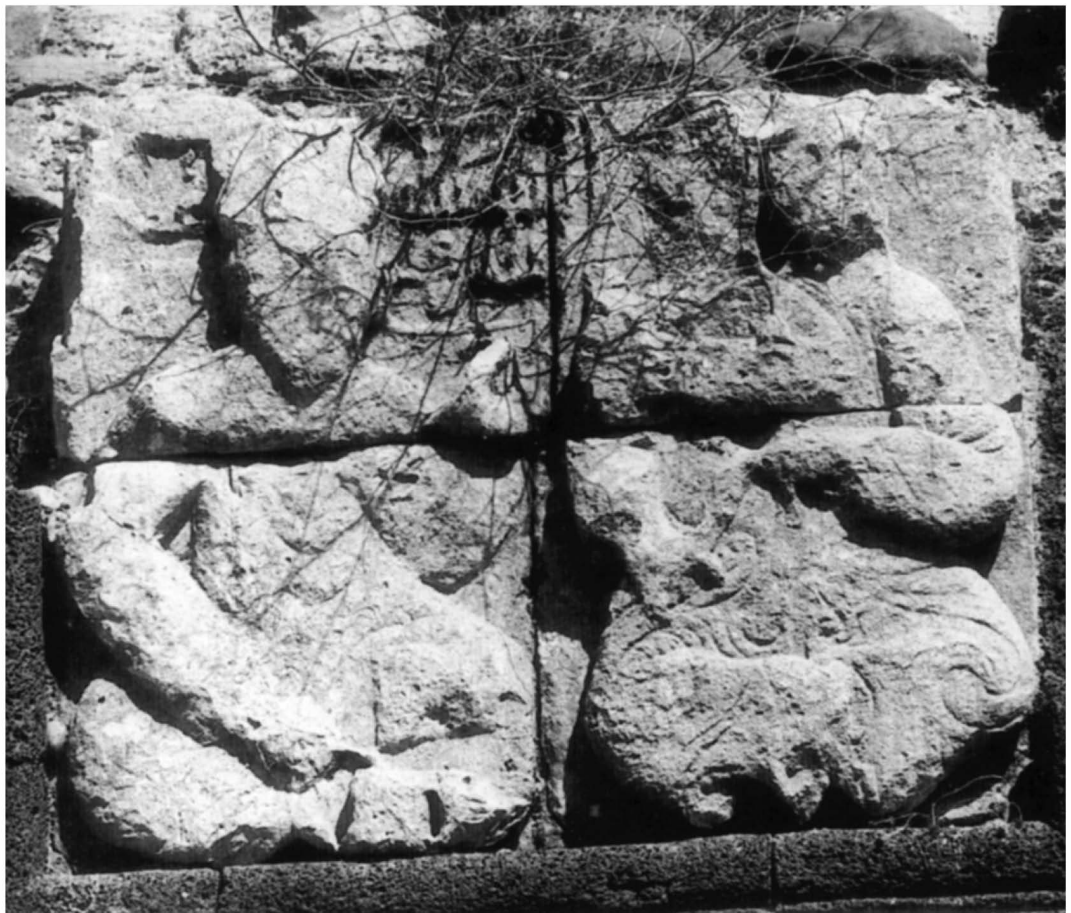
Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

Cizre Köprüsü
Cizre Bridge

Fotoğraf: Juachin Gierlichs'den, Zodiak tasvirlerinin tahrip olmadan önceki hali.
Photos: From Juachin Gierlicsh, Zodiak images before destruction.

ESERİN ADI:	Selahaddin Kalesi
ŞEHRİ:	Latakya
YÜZYILI:	11-12-13
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Bizans, Selçuklu, Haçlı, Eyyubi, Memluklu
KONUMU:	Kale, Latakya'nın 30 km. kadar doğusunda El-Haffah kasabasının sınırları içindedir.

GÖZLEMLER:

Suriye'de ortaçağda birçok kale inşa edilmiştir. Bu kalelerin bir bölümü önemli kervan yolları üzerinde bulunmaktadır. Selçukluların bölgeye gelmesinden önce mevcut olan bu kaleler içinde en dikkat çekici olanı Kale-i Selahaddin olarak da bilinen yerleşmedir. Kale aynı zamanda Arapça Zion anlamına da gelen Sahyun kalesi olarak da adlandırılmaktadır.

Kalenin bir tarafı doğal bir vadiyle, diğer tarafı ise derin bir hendekle çevrilmiştir. Bu hendeğin doğu yakasında bulunan doğal bir kaya ayağının yükseltilmesiyle oluşturulmuş kapı geçişi yer almaktadır. Üçgen formlu kale, kayalık bir alan üzerine kurulmuştur. Kaleye güney cephede bulunan ve iki kuleyle korunan kapıdan girilmektedir. Kalenin savunmasını güçlendirmek üzere kale iki bölümden oluşturulmuştur.

NAME:	*The Castle of Salahaddin*
CITY:	*Latakia*
CENTURY:	*11-12-13*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Byzantine, Seljuk, Crusader, Ayyubid, Mamluk*
LOCATION:	*The castle is situated inside the borders of the town of El-Haffah, about 30 km east of Latakia.*

OBSERVATIONS:

Many castles were built in Syria in the Middle Ages, and some are located on important caravan routes. The most remarkable of these castles which existed before the Seljuks came to this region is the settlement known as the Castle of Salahaddin. The castle is also called Sahyun castle, which means "Zion" in Arabic.

The castle is surrounded by a natural valley on one side and a deep ditch on the other. There is a passage to a gate, made by the lifting up of a natural rock foot on the east side of this ditch.

The castle, with a triangular shape, was constructed on a rocky area. Entrance to the castle is through a gate, defended by two towers, in the southern facade. In order to strengthen the defense of the castle, the castle consists of two sections.

Doğudaki yüksek bölüm kalenin merkezini oluşturmaktadır. Burada sarnıçlar, depo ve ahır gibi mekânlar yer almaktadır. Kalenin doğuda bir kapısı daha vardır. Hendeği açılır kapanır bir köprüyle geçen bu kapı son derece etkileyicidir. Buradaki yapıların büyük bölümü Bizans döneminde inşa edilmiştir. Ancak İslami dönemlerde çok sayıda yapının özellikle doğu bölümde inşa edildiği bilinmektedir.

Kalenin merkezini ve en eski tarihli kısmını ortadaki Donjonlu bölüm oluşturmaktadır. Buranın doğusunda bulunan sur duvarları çok sayıda yarım dairevi ve dikdörtgen kuleler ile desteklenmiştir. Kalenin batısında kalan ikinci bölüm bir sur duvarıyla doğudaki bölümden daha sonraki dönemlerde kopanlmıştır. Kalenin batısında yer alan ve vadinin sınırlarını takip eden sur duvarları uzun ince bir haldedir. Kalenin doğu ve güneyinde neredeyse derinliği 30 m. olan hendeğin Haçlılar zamanında açıldığı bilinmektedir. Selçukluların bölgeye gelişi sırasında kalenin sadece doğusundaki bölümünün mevcut olduğu batıda yer alan kısımların ise çoğunlukla Eyyubiler döneminde yapıldığı düşünülmektedir. Kalenin içinde bulunan saray Halep Kalesi'ndeki saray model alınarak inşa edilmiştir. Kalenin bu bölümünün tasarımında alışılagelmiş Suriye'ye özgü mimariden farklı tasarımların da etkili olduğu görülmektedir. Bunda etkili olan faktör ise Haçlıların uzun bir süre kullandıkları kaleyi kendi zevklerine göre tasarlamaları olmuştur.

Bizans ve Haçlı döneminde yapılan önceki kale, Eyyubiler tarafından geliştirilmiştir. Eyyubi Sarayının çevresine iki hamam ve bir mescit inşa edilmiştir. Memluklu döneminde burası batıda inşa edilen bir duvar ile kalenin içinde ayrı bir bölüm haline getirilmiştir.

Kale hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Suriyeli ve Fransız arkeologların 2001 ve 2002 yıllarında yaptıkları kazılarda hamamın doğusundaki bölümün 13.yy. içinde yapıldığını doğrulanmıştır. Burada mescit üzerinde Memluklu dönemine ait bir kitabede ele geçirilmiştir.

Kalenin ne zaman inşa edildiği konusu belirsizdir. 11.yy.da yerleşmenin Bizanslılar tarafından işgal edildiği bilinmektedir. Bizans döneminde Antakya'ya ulaşan yolun güvenliğinin sağlanması amacıyla kale önemli bir konumdaydı. Aynı dönemde Selçukluların bölgeye gelmesiyle birlikte kısa bir dönem Antakya ile birlikte Selahattin Kalesi de Selçukluların kontrolü altına geçmiştir. H.507/M.1114 tarihinden itibaren kale Haçlıların eline geçmiştir. Selahaddin Eyyubi üç günlük kuşatmanın ardından H.584/M. 1188'de kaleyi ele geçirmiştir. 13.yy. ortalarında Moğolların işgaline uğrayan kalenin tahrip edildiği bilinir. Memluklu Sultanı Baybars, 1272'de kaleyi Moğollardan almış ve imar etmiştir. Memluklular döneminde Sultan Sungur el-Aşkar, kaleyi askeri bir karargah haline getirmiştir.

There is an elevated section in the east, which constitutes the center of the castle. The cisterns, storehouse and stables are found here. The castle has another gate ton the east. This gate, which is reached after passing over the ditch by a drawbridge, is impressive. Most of the parts here were built during the Byzantine period. However, it is known that many parts were constructed in the Islamic period as well, especially in the eastern section.

The section with a dungeon comprises the central and oldest part of the castle. The Castle walls to the east of this section are fortified with numerous semi-circular and rectangular towers. The second section, which is in the western part of the castle, was separated at a later date by a castle wall from the eastern section. The castle walls, which follow the rim of the valley to the west of the castle, are long and thin. It is known that the ditch to the east and south of the castle, almost 30 m in depth, was dug by the Crusaders. It is believed that only the eastern part of the castle existed when the Seljuks came to the region and that the western parts were built mostly in the Ayyubid period. The palace inside the castle was constructed using the Aleppo Citadel palace as a model. The designs used in this part of the castle are different than the architectural style of Syria, and is due to the the fact that the Crusaders designed the castle according to their own tastes.

The early castle, which was built during the Byzantine and the Crusader periods, was further developed by the Ayyubids. Two baths and a small mosque were built around the Ayyubid palace. This section was turned into a separate section in the castle when the Mamluks constructed a wall to the west.

Extensive research has been conducted about the castle. Syrian and French archaeologists confirmed, through excavations carried out in 2001 and 2002, that the section to the east of the baths was built in the 13th century. An inscription, belonging to the Mamluk period, was also found on the small mosque here.

The constuction date of the castle is uncertain. It is known that the settlement was occupied by the Byzantines in the 11th century. The castle held an important role for maintaining the security of the road, which, in the Byzantine period, went all the way to Antakya. When the Seljuks came to the region, the Castle of Salahaddin came under their control along with Antakya. The castle was captured by the Crusaders in 1114. Salahaddin Ayyubi recaptured the castle after laying siege for three days. It is known that the castle was invaded and destroyed by the Mongols in the middle of the 13th Century. The Mamluk Sultan Baybars retook the castle from the Mongols and rebuilt it. The Sultan Sungu al-Ashkar turned the castle into a garrison in the Mamluk period.

UNESCO Dünya mirası belgesinden. (CHATEAUX DE SYRIE, 2005)
From the UNESCO World Heritage document (CHATEAUX DE SYRIE, 2005)

BİBLİYOGRAFYA: Beddek, K., "Le complexe ayyoubide de la citadelle de Salah al-Din: bain ou palais?", Archéologie Islamique, 11, 2001, s.75–90.
Deschamps, P., "Le château de Saône et ses premiers seigneurs", Syria, XVI, 1935, s.71–88.
Deschamps, P., Les châteaux des Croisés en Terre Sainte. Tome III – La défense du comté de Tripoli et de la principauté d'Antioche, 2 Vols, Bibliothèque Archéologique et Historique, IFAPO, 105, Paris, 1973, s.217–47.
Kennedy, H., Crusader Castles, Cambridge, 1994, s.84-97.
Müller-Wiener, W., Castles of the Crusaders, London, 1966, s.44–45.
Rey, E-G., Etude sur les monuments de l'architecture militaire des Croisés en Syrie et dans l'île de Chypre, Paris, 1871, s.105–113.
Saadé, G., "Histoire du château de Saladin", Studii Medievali, Vol IX, Part 2, 1968, s.980–1016.
Van Berchem, M., and Fatio, E., "Voyage en Syrie", Vol. I, Mémoires de l'Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, Cairo, 1914–15, s.267–283.
http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument;ISL;sy;Mon01;24;en&cp (Erişim Ekim 2012)

BİBLIOGRAPHY: *Beddek, K. "Le complexe ayyoubide de la citadelle de Salah al-Din: bain ou palais?", Archéologie Islamique, 11, 2001, pp.75–90.*
Deschamps, P. "Le château de Saône et ses premiers seigneurs", Syria, XVI, 1935, p.71–88.
Deschamps, P. Les châteaux des Croisés en Terre Sainte. Tome III – La défense du comté de Tripoli et de la principauté d'Antioche, 2 Vols, Bibliothèque Archéologique et Historique, IFAPO, 105, Paris, 1973, pp. 217–47.
Kennedy, H. Crusader Castles. Cambridge, 1994, pp. 84–97.
Müller-Wiener, W. Castles of the Crusaders. London, 1966, pp.44–45.
Rey, E-G. Etude sur les monuments de l'architecture militaire des Croisés en Syrie et dans l'île de Chypre. Paris, 1871, pp.105–113.
Saadé, G. "Histoire du château de Saladin", Studii Medievali, Vol IX, Part 2, 1968, pp.980–1016.
Van Berchem, M. and E. Fatio. "Voyage en Syrie", Vol. I, Mémoires de l'Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, Cairo, 1914–15, pp.267–283.
http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument;ISL;sy;Mon01;24;en&cp (Erişim October 2012)

Selahaddin Kalesi
The Castle of Salahaddin

Selahaddin Kalesi
The Castle of Salahaddin

ESERİN ADI:	Palmira Şehir Kapısı
ŞEHRİ:	Palmira
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Palmira kent merkezinde antik Baal Tapınağının yakınında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Palmira geç antik dönemin en önemli şehirlerinden birisidir. Kent, ortaçağ öncesinde parlak bir dönem yaşamıştır. Bu dönem sonrasında kent parlaklığını bir süre daha devam ettirmiştir. Çölün ortasında önemli bir vaha olan kent doğu ile batı arasında kervanların konaklayabilecekleri daha da önemlisi bu yol üzerinde bulunan en önemli su kaynaklarına sahip olan bir yerleşim alanıdır. Yerleşmenin etrafını çevreleyen surlar Selçuklu döneminde inşa edilmiştir. Dönemi içinde bu surlarda nasıl bir onarım ya da ilaveler yapıldığı bilinmemektedir. Buna karşılık sur kapılarından birisinin üzerinde bulunan kitabede Böriler döneminde inşa çalışması yapıldığı anlaşılmaktadır. Börilerin Şam'daki yöneticisi Şems ül-Mülk İsmail'in hacibi olan Yusuf bin Firuz, H.527 M.1132 yılında Şam Sultanlığına karşı ayaklanmış ve Palmyra kentine kaçmıştır. Bu kente geldiğinde mevcut surları sağlamlaştırmış ve antik Baal tapınağının duvarlarından bir bölümünü de kullanarak kale inşa etmiştir. Bu kale için yeni bir de kale kapısı yapılmıştır. Kalenin inşasında yakındaki yapılardan toplanılan taşlar kullanılmıştır.

NAME:	*Palmyra City Gate*
CITY:	*Palmyra*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Near the temple of Baal in the center of Palmyra.*

OBSERVATIONS: *Palmyra was one of the most important cities of late Antiquity. The city flourished before the Middle Ages, and continued to prosper for a while longer after this period. A vital oasis in the middle of the desert, Palmyra was the foremost stopping point for caravans traveling between east and west, as it was the key water source on this road. The walls surrounding the city were built during the Seljuk period. It is not known what later repairs or additions were carried out on these walls. However, it is understood, from an inscription on one of the gates of the city wall, that there was construction activity during the Burid period. Yusuf Ibn Firuz, who was a high ranking official of Sems al-Mulk, rebelled against the Damascus Sultanate in 1132 and took refuge in Palmyra. He fortified the existing walls at that time and built a castle, using some of the walls of the nearby Temple of Baal. A new castle gate was also built. Spolia reuse stones collected from buildings nearby were used for the construction of the castle.*

Yapının kale kapısı duvar yüzeyinden dışarı doğru taşırılmıştır. Kapının iki yanındaki sövesi sivri kemerle bağlanmıştır. Kemerin içinde paralel iki konsol çıkıntı yapmaktadır. Kemerin üzerinde de yine paralel iki konsol ile taşınan balkonvari bir çıkıntı yer alır. Bunun iki yanında kabartmalı devşirme parçalara yer verilmiştir. Kapı yüzeyindeki bu çıkıntı tepe mazgalı olarak tasarlanmış olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA: Allen, Terry. 2003. "Gate to Palmyra Citadel ". In Ayyubid Architecture. Occidental, CA: Solipsist Press. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch2.htm#damas.madil [Erişim 2 Nisan 2012]
Meinecke, Michael. 1992. Die Mamlukische Architektur in Ägypten und Syrien (648/1250 bis 923/1517). Glückstadt: Verlag J. J. Augustin, I/38.
Rihawi, Abdul Qader. 1979. Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership. 149-154.

The castle gate projects from the wall. Door jambs on both sides of the gate are connected by an ogee arch. Two parallel consoles are in relief inside the arch. There is a projection, resembling a balcony, carried by two parallel consoles above the arch. There are spolia elements on both sides of this. This projection element on the gate was probably designed as a battlement.

BIBLIOGRAPHY: *Allen, Terry. "Gate to Palmyra Citadel ", in Ayyubid Architecture. Occidental, CA: Solipsist Press, 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch2.htm#damas.madil [accessed 2 April 2012].*
Meinecke, Michael. Die Mamlukische Architektur in Ägypten und Syrien (648/1250 bis 923/1517). Glückstadt: Verlag J. J. Augustin, 1992, I/38.
Rihawi, Abdul Qader. Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership, 1979, pp. 149-154.

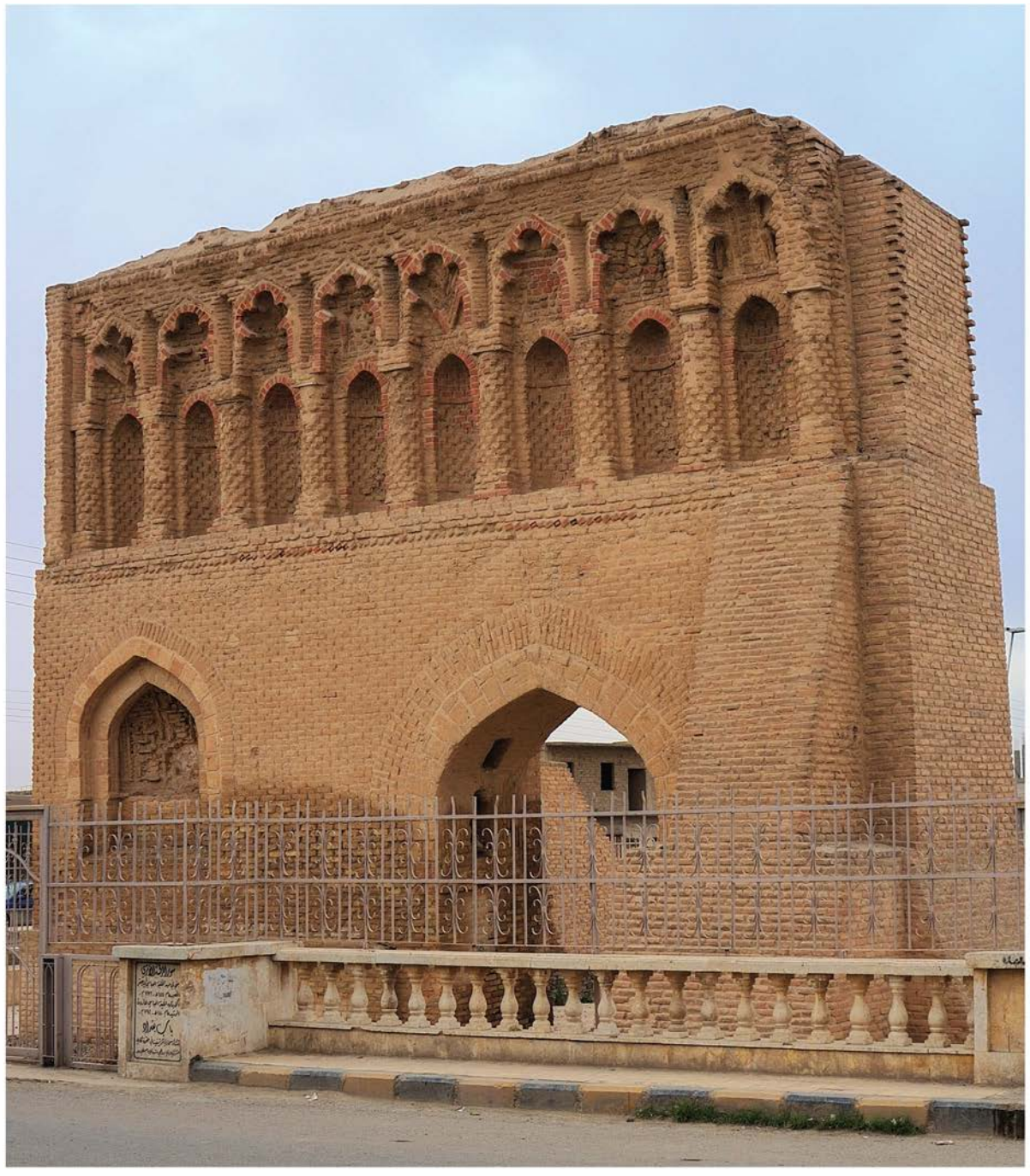

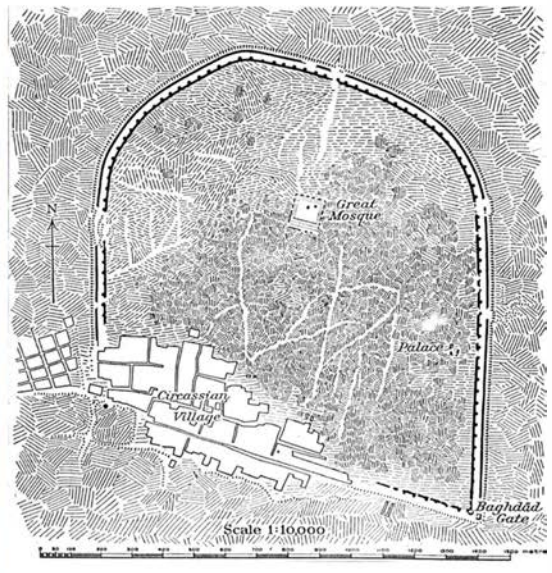
ESERİN ADI:	Rakka Şehir Surları
ŞEHRİ:	Rakka
YÜZYILI:	10-11-12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	1050-1150
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Abbasi, Selçuklu
KONUMU:	Kuzey Suriye'de Fırat Irmağının doğu kıyısında yaklaşık olarak Haleb'in 250 km. kadar doğusunda yer alır.

GÖZLEMLER: Yerleşme Kallinikhos Antik yerleşmesinin yakınında yer almaktadır. Al-Refika tarafından kent geliştirilip büyütülmüştür. Müslümanlar bu bölgeye geldiklerinde eski kentin içine yerleşmek yerine onun hemen yakınına kendi kentlerini inşa etmişlerdir. Zaman içinde antik kent önemini kaybetmiş ve yeni yerleşilen bölge gelişmiş, 772'den itibaren de Rakka ismiyle anılmaya başlanmıştır. Bağdat'ta yaşamayı sevmeyen Harun Reşid, devlet merkezini Rakka'ya taşımıştır. Harun Reşid sonrasında ise kent önemini yavaş yavaş kaybetmiştir. Buna karşılık, Selçuklu döneminde kentin ekonomik olarak canlanmaya başladığı görülür. Bunda etkin olan faktör ise kentin kendine has seramik üretimi konusunda merkez olmasıdır. Selçuklu döneminde kent tekrardan canlanmaya başlamıştır. 1127-1222 yılları arasında Selçuklu Atabeylerinden Zengiler zamanında surlarda onarımlar yapılmıştır. Mevcut şekliyle surlar tuğla ve kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Sur duvarları yer yer yarım dairevi kuleler ile desteklemiştir. Zengiler kentin içinde bulunan Rakka Cuma Camisini de nerdeyse yenilercesine yeniden inşa etmişlerdir. Kentin sur duvarlarından günümüze gelen parçalar içinde Bağdat Kapsı dikkat çekicidir. Bu kapıda yine aynı dönem içinde yenilenmiştir.

NAME:	*Rakka City Walls*
CITY:	*Raqqa*
CENTURY:	*10-11-12*
NAMES:	
DATE:	*1050-1150*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Abbasid, Seljuk*
LOCATION:	*On the east bank of the Euphrates River, approximately 250 km east of Aleppo.*

OBSERVATIONS: *The settlement of Raqqa is near the ancient city of Kallinikhos. The city was developed and enlarged by Al-Refika. When the Muslims came to the region, instead of settling in the old city, they built their own city near to it. The ancient city lost its importance over time and a new settlement developed. It began to be called Raqqa from 772 onward. Harun Rashid, who did not like living in Baghdad, moved the state capital to Raqqa. The city began to lose its important position progressively after the era of Harun Rashid. However, it flourished economically during the Seljuk period. The driving factor behind this was the fact that the city became an important center for ceramic production. The city walls were repaired during the reign of Zangis, a Seljuk Atabeg. The existing city walls are made of brick and mud brick. The city walls are reinforced by semi-circular towers. The Zengid Dynasty of Nur ad-Din essentially rebuilt the Raqqa Juma Mosque. The Baghdad Gate is the most remarkable among the sections of the city walls which have survived to the present day. It was also restored by the Zengids.*

Plan (Creswell)

1950 yılından beri sürdürülen arkeolojik kazılarda ketin içinde bulunan birçok Abbasi dönemine ait ev ortaya çıkarılmıştır. Buradaki evlerin duvarlarında Samarra üslubunda stuko süslemelere rastlanılmıştır. Kazılar sırasında üç eyvanlı Selçuklu saraylarına benzer bir 12.yy. sarayı da ortaya çıkarılmıştır.

Archaeological excavations, which have been carried out since 1950, uncovered many houses belonging to the Abbasid period. Stucco walls in the Samarra style can be seen in the houses here. A palace belonging to the 12th century, similar to Seljuk palaces with three iwans, was also uncovered during the excavations.

BİBLİYOGRAFYA:
Al-Khalaf ve Kohlmeyer, K., "Untersuchungen zu ar-Raqqa-Nikephorion/Callinicum," Damas. Mitt, II, (1985), s. 134–162
Creswell, K., Cameron A., Muslim architecture of Egypt, Oxford, 1959, Cilt:2, s.27
Heidemann, S., Die Renaissance der Städte in Nordsyrien und Nordmesopotamien: Städtische Entwicklung und wirtschaftliche Bedingungen in ar-Raqqa und Harran von der Zeit der beduinischen Vorherrschaft bis zu den Seldschuken, Leiden, 2002
Heidemann ,S., "The History of the Industrial and Commercial Area of 'Abbasid Al-Raqqa, called Al-Raqqa Al-Muhtariqa," Bull. SOAS, lxix/1 (2006), s. 33–52
Meinecke, M., "The Architecture of ar-Raqqa and its Decoration," Colloque international d'archéologie islamique: IFAO, le Caire, 3–7 février 1993, s. 140–148
Toueir, K., "Der Qa r al-Ban t in ar-Raqqa," Damas. Mitt, II, (1985), s. 297–319

BIBLIOGRAPHY:
Al-Khalaf, M. and K. Kohlmeyer. "Untersuchungen zu ar-Raqqa-Nikephorion/Callinicum," Damas. Mitt., ii (1985), pp. 134–162.
Creswell, Keppel Archibald Cameron. Muslim Architecture of Egypt. Oxford, 1959, vol. p.27.
Heidemann, S. Die Renaissance der Städte in Nordsyrien und Nordmesopotamien: Städtische Entwicklung und wirtschaftliche Bedingungen in ar-Raqqa und Harran von der Zeit der beduinischen Vorherrschaft bis zu den Seldschuken. Leiden, 2002.
Heidemann, S. "The History of the Industrial and Commercial Area of 'Abbasid Al-Raqqa, called Al-Raqqa Al-Muhtariqa," Bull. SOAS, lxix/1 (2006), pp. 33–52.
Meinecke, M. "The Architecture of ar-Raqqa and its Decoration," Colloque international d'archéologie islamique: IFAO, le Caire, 3–7 février 1993, pp. 140–148.
Toueir, K. "Der Qa r al-Ban t in ar-Raqqa," Damas. Mitt., ii (1985), pp. 297–319.

ESERİN ADI:	Caber Kalesi
ŞEHRİ:	Rakka
YÜZYILI:	10-11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Bizans, Selçuklu, Zengi
KONUMU:	Fırat Irmağının kıyısında Rakka'nın 45 km. kadar batısında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER:

Kale Cabir bin Sabık el-Kuseyri tarafından H.464/M.1071 tarihinde ele geçirilmiştir. Bu tarihten sonra Cabir Kalesi olarak anılmaya başlanmıştır.

Dairevi bir biçimde topografyanın etrafını çevreleyen sur duvarları yarım dairevi, yarım sekizgen ve dörtgen formda burçlarla desteklenmiştir. Kalenin girişi duvarların güneybatı köşesinden sağlanmaktadır. Giriş iki yarım dairevi kuleyle savunulmuştur. Girişten geçildikten sonra üzeri tonozla örtülü bir mekâna girilmektedir. Kalenin ortasında silindirik gövdeli bir minare yükselmektedir. Minarenin gövdesi üzerinde Zengi Atabeyi Nureddin'e ait bir kitabe bulunur. Kitabenin üzerinde haçvari bir süsleme bandı tepede dişli bir biçimde sonlanmaktadır. Silidirik gövdeli minare Suriye'deki Emevi ve Eyyübi dönemi minarelerinden form olarak ayrılmaktadır. Minare daha çok İran etkisinde tasarlanmıştır.

NAME:	*Jabr Castle*
CITY:	*Raqqa*
CENTURY:	*10-11*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Byzantine, Seljuk, Zengid*
LOCATION:	*Near the Euphrates River, approximately 45 km west of Raqqa.*

OBSERVATIONS:

The Jabr Castle was captured by Jabr Ibn Sabik el-Kuseyri in 1071, and began to be called the Jabr Castle from this date forward.

The castle follows the topography of the area. It was was fortified with semi-circular, semi-octagonal and rectangular towers. The entrance to the castle is through the southwest corner of the walls, and is defended by two circular towers. Past the entrance, there is a section covered by a vault. A minaret with a cylindrical body is located in the middle of the castle. There is an inscription on the minaret, belonging to the Zengid Atabeg Nur-ad-Din. A crosslike decoration band ends in a jagged fashion at the top. The cylindrical minaret is of a different shape than Omayyad and Ayyubid period minarets. The minaret design was influenced by Iranian styles.

Yerleşme stratejik öneminden dolayı 11.yy.da Bizans orduları tarafından işgal edilmiştir. Bu tarih öncesinde kalenin bulunduğu alanda daha erken tarihli yine ırmak üzerinden geçişleri kontrol eden bir kale bulunduğu da düşünülebilir. Ancak araştırmaların yetersizliği nedeniyle kalenin Bizans öncesi dönemi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. H.458 / M.1065 ve H. 564 / M. 1169 tarihleri arasında Cabir Kalesi, Halep Selçuklu Emirine bağlı Ukaylidlerin kontrolüne geçmiştir. Bu dönem içinde kalenin önemi giderek artmıştır. Haçlıların doğudaki ilerleyişlerini Musul Emiri İmameddin Zengi durdurmuş, kale, bu dönemde Zengilerin eline geçmiştir. İmameddin Zengi'nin ölümünün ardından oğulları arasında toprakları ikiye bölünmüştür. Halep emiri Nureddin Mahmud, Caber Kalesini Ukaylidlerden H.564 / M.1168 tarihinde almıştır. Kale sonrasında Eyyubi, Moğol hâkimiyetini girmiş, 1157 ve 1170 yılındaki iki şiddetli depremin ardından Nureddin'in emriyle onarılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Hillenbrand, R., "Eastern Islamic Influences in Syria: Raqqa and Qalat Jabar in the later 12th century", The Art of Syria and the Jazira 1100–1250, (J. Raby, ed), 1985.
Tonghini, C. Ve Franken, H. J., Qalat Jabar Pottery: A Study of a Syrian Fortified Site of the Late 11th–14th Centuries, Oxford–New York, 1998.
Verena D., "Qal'at Ja'bar" in Discover Islamic Art. Place: Museum With No Frontiers, 2013. http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument

Due to the strategic importance of the settlement, it was invaded by Byzantine troops in the 11th century. It is believed that an earlier castle was built on the emplacement of the current castle, in order to control river crossings. However, due to lack of research, there is no information about the castle before the Byzantine period. The Jabr Castle was controlled, between 1065 and 1169, by the Ukaylids, who were subjects of the Aleppo Seljuk Amir. The importance of the castle grew during this time. The Emir of Mosul, Imaduddin Zengi, halted the advance of the Crusaders in the east and the castle was captured by the Zengids during this period. His territories were divided in two after the death of Imaduddin Zengi. Nur-ad-Din Mahmud, the Emir of Aleppo, took Jabr Castle from the Ukaylids in 1168. The castle came under Ayyubid and Mongol rule later. It was repaired upon the orders of Nur-ad-Din after two severe earthquakes in 1157 and 1170.

BIBLIOGRAPHY: *Hillenbrand, R., "Eastern Islamic Influences in Syria: Raqqa and Qalat Jabar in the later 12th century", The Art of Syria and the Jazira 1100–1250, (J. Raby, ed), 1985.*
Tonghini, C. Ve Franken, H. J., Qalat Jabar Pottery: A Study of a Syrian Fortified Site of the Late 11th–14th Centuries, Oxford–New York, 1998.
Verena D., "Qal'at Ja'bar" in Discover Islamic Art. Place: Museum With No Frontiers, 2013. http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument

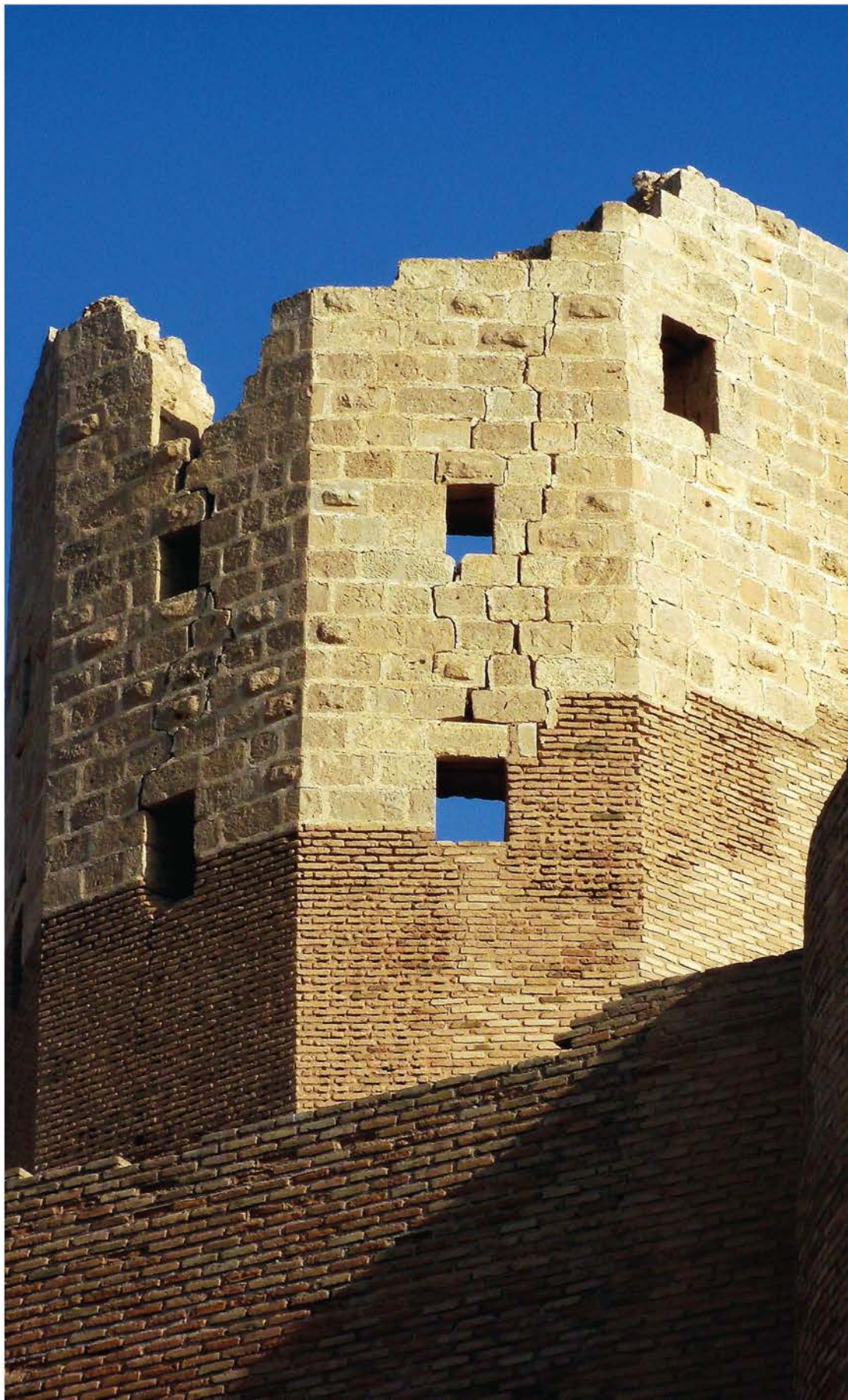

Caber Kalesi
Jabr Castle

Caber Kalesi
Jabr Castle

ESERİN ADI: Şam Emeviye Camisi
ŞEHRİ: Şam
YÜZYILI: 7-10-11-13-15
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Emevi, Selçuklu, Eyyübi, Memluk, Osmanlı
KONUMU: Şam şehri merkezinde yer alır.

GÖZLEMLER: İslam Mimarisinin ilk anıtsal yapılarından birisidir. Emevi halifeliği zamanında Şam merkezinde inşa edilmiştir.

Emeviye Camisinin bulunduğu bölge binlerce yıllık geçmişiyle bir kutsal bölge olma özelliği taşımaktadır. Yapılan arkeolojik araştırmalarda caminin bulunduğu alanda tanrı Hadad'a adanmış Arami dönemine ait en eski dönem mimari kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Tann Hadad'ın tapınağı Helenistik ve Roma döneminde Zeus ve Jüpiter'e ait bir tapınağa dönüşmüştür. Bu tapınak daha sonralan dördüncü yüzyılda bir kilise halini almıştır. Kilise St. John'a ithaf edilen bir katedrale dönüştürülerek genişletilmiştir. Şam'ın Müslümanlar tarafından fethinden sonra ilk Emevi halifesi Mu'aviye bin Sufyan zamanında Müslümanlar yapıyı ibadet için Hristiyanlarla ortak kullanmaya başlamıştır. Bu sırada Müslümanlar yapının doğusunda, Hristiyanlar ise batısında ibadet etmiştir. Bu şekildeki ortak kullanım uzun bir süre devam etmiştir. Ancak kentteki Müslümanların sayısı artınca yapının Müslümanlara ayrılan bölümü yetersiz kalmıştır. Diğer yandan İslamiyet'in yerleşmesiyle birlikte kendine has mimarisinin şekillenmesine ihtiyaç duyulduğundan cami içinde yeni düzenleme yapılması gerekmiştir.

NAME: *Damascus Umayyad Mosque*
CITY: *Damascus*
CENTURY: *7-10-11-13-15*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Umayyad, Seljuk, Ayyubid, Mamluk, Ottoman*
LOCATION: *In the center of Damascus.*

OBSERVATIONS: *The Damascus Umayyad Mosque was one of the first monumental structures of Islamic architecture built. It was constructed in Damascus during the Omayyad caliphate.*

The area where the Umayyad Mosque is situated has been a sacred site for thousands of years. Archaeological excavations have uncovered the oldest architectural remains, belonging to the Aramaic period, and which were dedicated to the god Hadad. The Temple of Hadad was converted into a temple of Zeus and Jupiter in the Hellenistic and Roman periods respectively. This temple became a church in the 4th century. The church was enlarged to become a cathedral, dedicated to St. John. After Damascus was conquered by the Muslims, they began to share the use of the building for worship with Christians during the reign of the Omayyad Caliph Muawiyah bin Sufyan. The Muslims used the eastern part of the building, and the Christians used the western part of the building for worship. This joint use continued for an extended period. However, when the number of Muslims increased, the section dedicated for the Muslims became insufficient. Furthermore, in view of the need for its own architectural style, a new arrangement needed to be envisioned for the mosque.

Halife Velid zamanında caminin yetersiz gelmesi üzerine yerel Hıristiyan liderleri ile görüşülmüş ve onlara başka diğer kiliselerin camiye dönüştürülmeyeceğisözü verilmiş ve bu kilisenin karşılığı olarak Hıristiyanlara yeni bir Bakire Meryem Kilisesi yapılması taahhüdünde bulunulmuştur. Bu kilisenin kaldırıldığı cami inşaatına başladığı zaman İslamiyet'in getirdiği kurallara göre bir mimari şekillenmeye gidilmiştir. Caminin inşaatıyla birlikte ortaya konulacak olan kurallar aynı zamanda kendisinden sonraki mimarinin de şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Caminin planı ortada dikdörtgen planlı bir avlu ve güney tarafta harim bölümününden oluşuyordu. Harim mihrap duvarına paralel yerleşen üç sahından oluşuyordu. Mihrap önündeki bölümde ise mihraba dik yerleştirilmiş bir sahın yer alıyordu. Mihrap önündeki sahın üç kapıyla avluya açılır. Yapının içindeki zemin döşemeleri zaman içinde birçok kez onarıldı ve yenilendi. Bu yenilenmeler sebebiyle sahınlar inişli ve çıkışlı bir hal almaya başladı. Son restorasyonlar sırasında caminin özgün Emevi dönemi döşemeleri ortaya çıkarılmıştır.

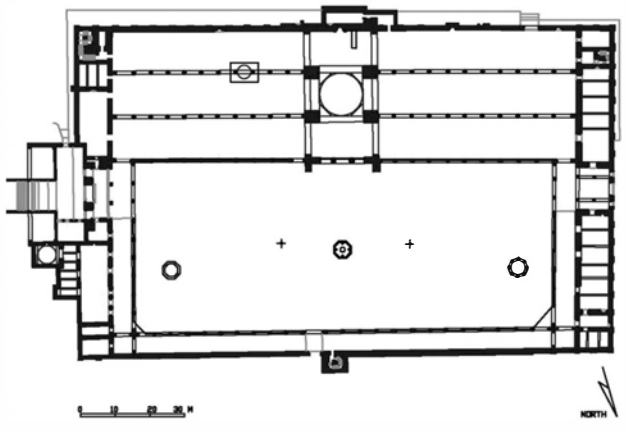
Yapının avlusunda üç tane kubbeli bölüm yer alır. Bunlardan birisi abdest musluğu, diğeri Hazine odası, üçüncüsü ise sekiz sütunlu Zeynel Abidin kubbesidir. Caminin avlusunda farklı taş sütunlar ve duvar örgüler görülür. Kuzeydeki çift destekli revak 1759 depreminde tamamen yıkılmış, depremden sonra Osmanlı döneminde sütunsuz olarak yenilenmiştir. Harim bölümünde mihrap duvarına paralel uzanan destek sırası korint sütun başlıklarından oluşur. Her bir destek sırası çift katlı olarak yapılmıştır. İlk seviyedeki kemerler yarım dairevi ikinci seviyede yer alan kemerler ise çift merkezli sivri kemerli olarak yapılmıştır. Ortada dikey olarak kesen sahın diğer sahınlardan hem yüksek hem de geniş olarak yapılmıştır. Ortada büyük bir Nisr (Kartal) kubbe yer alır. Bu kubbeyi taşıyan ayaklar üzerinde dört tane kitabe yer alıyordu. Bu kitabeler günümüzde Şam Milli Müzesine kaldırılmıştır. Kitabeler üzerinde Selçuklu Sultanı Melikşah'ın kubbeyi yaptırttığı yazılıdır. Buna göre kubbe Sultan Tutuş tarafından kardeşi Melikşah adına yaptırılmış olmalıdır.

Harimin doğusunda sütunlar arasında küçük mermer bir yapı bulunur. Burası St. John ya da Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Yahya Peygamberin kabridir. Caminin dış duvarları Roma döneminde tapınak olarak kullanıldığı dönemden kalmadır. Yapının köşelerinde bulunan kuleleri de Roma dönemi yapısından kalmadır. Kulelerden iki tanesi Halife Velid zamanında onarılmış ve bu yöndeki minarelerin aynı zamanda kaidesini oluşturmuştur. Diğer üçüncü minare Aruz minaresi olarak bilinir. Bu minarenin ortasındaki bölümü 1174 yılındaki yangından sonra Eyyubiler zamanında yapılmıştır. Doğudaki minare ise İsa Minaresi olarak bilinir. Bu minare 1759 depreminde zarar görmüş, Osmanlı döneminde yenilenmiştir. Batıdaki minare, 1401 yılında Timur'un fethinden sonra ve 1488 yılında yenilendiği kitabesinde kayıtlıdır. Yapının içinde farklı süslemelere yer verilmiştir. Duvarlarda mermer ve mozaik işlemeler yapılmıştır. Mozaik işlemelerde çok renkli süslemeler görülür. Motifler arasında geometrik ve bitkisel süslemelere ve manzara resimlerine de yer verilmiştir. Harim bölümünün hem içinde hem de dışında revak yüzlerinde bu tür süslemeler de görülür. Manzara resimleri olarak Barada Irmağının merkezinde Şam şehrinin resimleri işlenmiştir. Caminin duvar yüzeylerinde mermer kaplamalara da yer verilmiştir. Mermer paneller küçük delikler içindeki kancalar ile duvara monte edilmiştir. Bazı mermer parçaların kırılması ya da bozulması sebebiyle bunların yerleri Osmanlı dönemi Mavi-Beyaz çinileriyle kaplanmıştır.

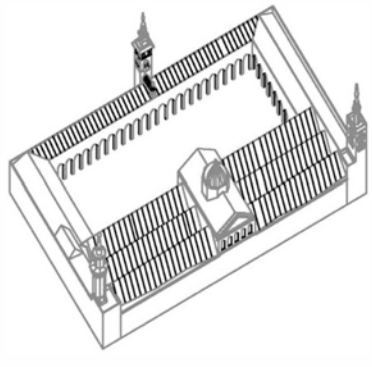
During the reign of the Caliph Walid, a meeting was held between the Muslims and the local Christian leaders. This meeting guaranteed that other churches would not be converted into mosques, and exacted a promise to build a new Church of the Virgin Mary for the Christians in exchange for the exclusive use of this site by the Muslims for a new mosque. When the church was removed and the construction of the new mosque began, an architectural style, in accordance with Islamic practices, was implemented. The design scheme established for this mosque would contribute to the design of future mosques. The plan of the mosque consisted of a rectangular, central courtyard and a sanctuary section in the southern part. The sanctuary consisted of three naves, parallel to the sanctuary wall. There was a nave, perpendicular to the sanctuary, in front of the sanctuary. The nave in front of the sanctuary opens onto the courtyard via three doors. The flooring inside the building was repaired and renovated many times. The relationship of the naves to each other became altered due to these renovations. Original floor coverings, belonging to the Omayyad period, were uncovered during the most recent restoration.

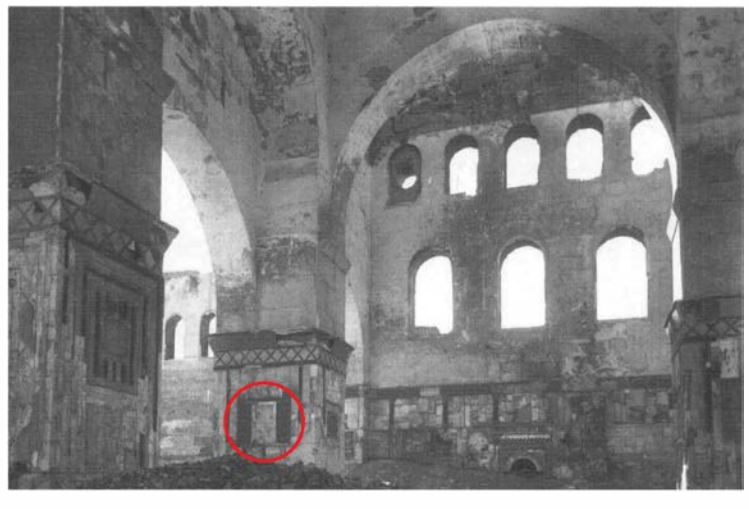
There are three domed sections in the courtyard of the mosque. One of them is a ritual ablution fountain area, the other one is the Treasury room and the third one is the Zeynel Abidin dome, with eight columns. Various stone columns and types of masonry can be seen in the courtyard of the building. The arcade, with double columns, in the northern part was completely destroyed during the 1759 earthquake and was renovated without columns in the Ottoman period. The columns, in a row parallel to the mihrab wall in the sanctuary, have column capitals of the Corinthian order. Each support row is bi-level. The arches of the first level are semi-circular and the second level has ogee arches with double radii. The main nave is a tall, central space, and is higher and wider than the other naves. There is a large Nisr (Eagle) dome in the middle. There were four inscriptions on the pillars which support this dome. Today, these inscriptions are in the Damascus National Museum. The inscriptions state that the Seljuk Sultan Malik Shah ordered the construction of the dome. According to this, the dome was probably commissioned by Sultan Tutus, in the name of his brother Malik Shah.

There is a small building, made of marble, to the east of the sanctuary. This is the grave of St. John or the Prophet John, as he is called in the Qur'an. The outer walls of the mosque are from the Roman period, when it was used as a temple. The towers in the corners of the building also date from from the Roman era. Two of the towers were repaired during the reign of Caliph Walid. They became the bases of the minarets in this section. A third minaret is known as the Aruz minaret. The central portion of this minaret was erected by the Ayyubids after a fire in 1174. The minaret to the east is known as the Jesus Minaret. This minaret was damaged during an earthquake in 1759 and was renovated in the Ottoman period. It is recorded on its inscription that the minaret in the east was renovated in 1488, after the conquest of Timur in 1401. There are varied decorations inside the building. These include marble carvings and mosaics on the walls and multi-colored mosaics. Design elements include geometric and vegetal motifs and depictions of landscapes. These elements cover the arcade surfaces of both the interior and the exterior of the sanctuary section. The images include depictions of landscape scenes of the city of Damascus, such as the Barada River. Marble panels were mounted on the wall through hooks in small holes. Because some of the marble parts were broken or damaged, they were subsequently covered with blue and white glazed tiles in the Ottoman period.

Plan (Saeed Arida)

Kitabelerin Tercümesi: (Çeviri Mehmet Tütüncü tarafından yapılmıştır.)

1: **"1-4 Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Kuran III 18-19 (İslam'a kadar) 18. Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilâh olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O'ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. 19. Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Bu Kubbe, Maksure, tavan, pencereler ve sütunların yapılması Abbasi devletinin hilafeti imam Muktedi-bi-emrillah müminlerin emiri olduğu zamanda ve Büyük Sultan, Büyük Şehinşah, efendimiz, sultanların efendisi, Ebulfeth Muhammed oğlu Melik şah ve kardeşi çok saygın Allah'ın yardım ettiği muzaffer kişi, Devletin tacı, milletin gururu ve ümmetin Şerefi İslam hükümdarının oğlu ve Müminlerin emirinin yardımcısının oğlu Abu Said Tutus ve saygın Seyh Nizamülmülk Atabek Abu Ali el hasan bin ali Ve saygın vezir Fahrulmaali nash-ud-devle İki Hükümdarın yardımcısı Abu Nasr Ahmed bin el fazl tarafından kendi malından Allah'ın sevabını kazanmak için 475 yılı aylarında Emredildi."**

2: **"1-4 Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Kuran IX 40 eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti.**

Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Bu Kubbe, Maksure, tavan, pencereler ve sütunların yapılmasını emredildi. Abbasi devletinin hilafeti imam Muktedi-bi-emrillah'ın müminlerin emiri olduğu zamanda ve Büyük Sultan Büyük Sehinsah efendimiz sultanların efendisi Ebulfeth Muhammed oğlu Melik şah ve kardeşi çok saygın Allah'ın yardım ettiği muzaffer Devletin tacı milletin gururu ve ümmetin Şerefi Abu Said Tutuş bin islam hükümdarının oğlu ve Müminlerin emirinin yardımcısı ve Vezareti zamanında saygın Şeyh Nizamülmülk Atabek Abu Ali el hasan bin ali ve saygın vezir Fahrulmaali nash-ud-devle İki cenabın yardımcısı Abu nasr Ahmed bin el faszl kendi malından Allah'ın sevabını kazanmak için 475 yılı aylarında yaptırılmıştır."

Şam Emeviye Camisi'nin kuzey duvarının batı yönünde Tutuş'a ait bir kitabenin daha bulunduğu kaynaklarda geçmektedir. Ancak bu kitabe kayıptır. Kitabede şunlar yazılıdır:

"Bu duvarın yeniden yapılmasını emretti: Büyük saygın melik, muzaffer Mansur, Allah'ın yardım ettiği (aduddin), Devletin tacı Milletin gururu Ümmetin Serefi Abu said Tutuş Islam melikinin oğlu Mümninlerin emirinin yardımcısı Alparslan bin Muhammed bin Davud kendi malından tarafından 482 yılının aylarında.'

Translation of the inscriptions (Translation: Mehmet Tutuncu)

*1: **"1-4 in the name of the Compassionate and Merciful God. Kuran III 18-19 (Until Islam) 18. God, angels and the enlightened ones testify that there were no gods other than Him. There are no Gods other than God. He has absolute power, command and wisdom. 19. Islam is the religion of God in times without a doubt. This dome, maksoorah, ceiling, windows and columns were commissioned by the Great Sultan, Master of great Shahs, our master, master of sultans, Conqueror Muhammad's son Malik Shah and his brother, and esteemed victorious person, helped by God, Crown of the state, pride of the nation and Honor of the people, son of the Islamic emperor and son of the helper of believers, Abu Said Tutus and esteemed Sheikh Nizam al-Mulk Atabeg Abu Ali Hasan bin Ali and esteemed vizier Fahrulmaali nash-ud-devle, assistant of the two emperors, Abu Nasr Ahmed bin el Fazl, to acquire merit in God's sight, using their own wealth in the months of 475, when the Abbasid caliph Imam Muktedi-bi-emrillah was the emir of the believers."***

*2: **"In the name of the Compassionate and Merciful God. Kuran IX 40. If you do not help Him (the Prophet) (you know) that when those who denied him took him as one of the persons out (of Mecca), God helped him himself.***

They were in the cave. "Don't be upset, because God is with us," he said to his friend. God gave him trust and peace and supported him with armies; you cannot see and thus humiliate the word of those, who denied him. God's word is the greatest. God has absolute power, command and wisdom. This dome, maksoorah, ceiling, windows and columns were commissioned by the Great Sultan, Master of great Shahs, our master, master of sultans, Conqueror Muhammad's son Malik Shah, and his brother, and esteemed victorious person, helped by God, Crown of the state, pride of the nation and Honor of the people, son of the Islamic emperor and son of the helpers of believers, Abu Said Tutus and esteemed Sheikh Nizam al-Mulk Atabeg Abu Ali Hasan bin Ali and esteemed vizier Fahrulmaali nash-ud-devle, assistant of the two emperors, Abu Nasr Ahmed bin el fazl, to acquire merit in God's sight, using their own resources, in the months of 475, when the Abbasid caliph Imam Muktedi-bi-emrillah was the emir of the believers."

Sources state that there was another inscription, belonging to Tutus, on the northern wall of Damascus Umayyad Mosque, facing east. However, this inscription has been lost. The following was written on the inscription:

"He ordered this wall to be built: Great esteemed malik, victorious Mansour, helped by God (aduddin), Crown of the state, Pride of the Nation, Honor of the Believers, Abu Said Tutus, son of Islam Malik, assistant of the amir of the believers, Alparslan bin Muhammed bin Davud, using his own resources in the months of 482."

BİBLİYOGRAFYA: Behrens-Abouseif, D., "The Fire of 884/1479 at the Umayyad Mosque in Damascus and an Account of its Restoration," Mamluk Stud. Rev., XVIII/1 , 2004, s. 279–297
Brisch, K., "Observations on the Iconography of the Mosaics in the Great Mosque of Damascus," Content and Context of Visual Arts in the Islamic World, ed. P. P. Soucek (University Park, PA) Londra, 1988, s. 13–24
Creswell, K. A. C., Early Muslim Architecture, i Oxford, 1932; 2nd edn. in 2 vols, Oxford, 1959.
Finster,B., "Die Mosaiken der Umayyadenmoschee," Kunst Orients, VII(1970, s. 83–141
Flood, F.B., The Great Mosque of Damascus: Studies on the Makings of an Umayyad Visual Culture Leiden, 2001.
Grafman R. ve M. Rosen-Ayalon, "The Two Great Syrian Umayyad Mosques: Jerusalem and Damascus," Muqarnas, XVI, 1999, s. 1–15.
Rihawi, Abdul Qader. Arabic Islamic Architecture in Syria. Damascus: Ministry of Culture and National Heritage,1979.

BIBLIOGRAPHY: *Behrens-Abouseif, D. "The Fire of 884/1479 at the Umayyad Mosque in Damascus and an Account of its Restoration," Mamluk Stud. Rev., xviii/1 (2004), pp. 279-97.
Brisch, K. "Observations on the Iconography of the Mosaics in the Great Mosque of Damascus," Content and Context of Visual Arts in the Islamic World, ed. P. P. Soucek. University Park, PA and London, 1988, pp.13–24.
Creswell, K.A.C. Early Muslim Architecture, I. Oxford, 1932; 2nd ed. in 2 vols, Oxford, 1959.
Finster, B. "Die Mosaiken der Umayyaden-moschee," Kunst des Orients, vii (1970), pp. 83–141.
Flood, Finbarr Barry. The Great Mosque of Damascus: Studies on the Meanings of an Umayyad Visual Culture. Leiden, Boston, Koln: Brill, 2000.
Grafman, R. and M. Rosen-Ayalon: "The Two Great Syrian Umayyad Mosques: Jerusalem and Damascus," Muqarnas, xvi (1999), pp. 1–15.
Rihawi, Abdul Qader. Arabic Islamic Architecture in Syria. Damascus: Ministry of Culture and National Heritage,1979.*

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

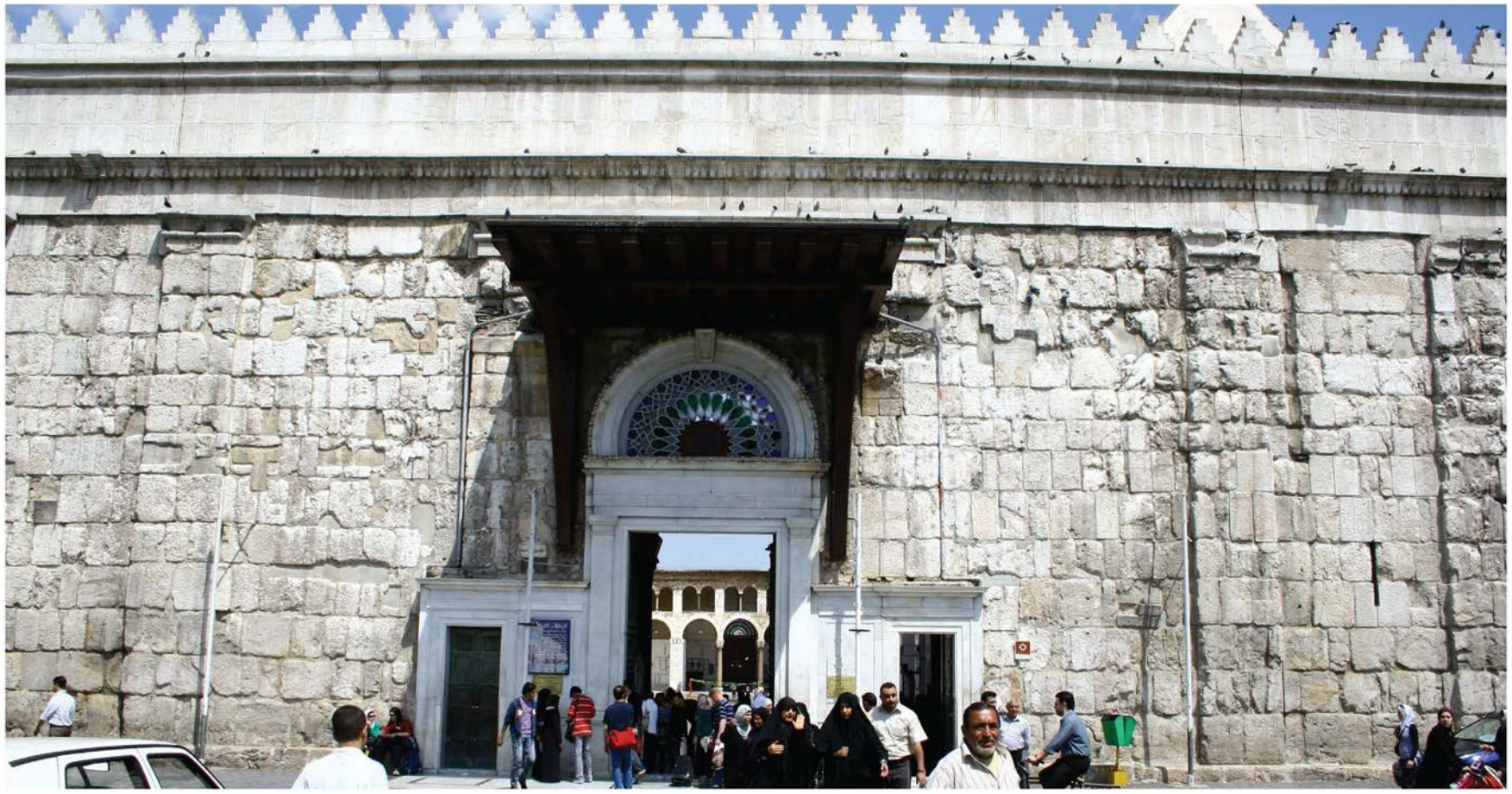

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

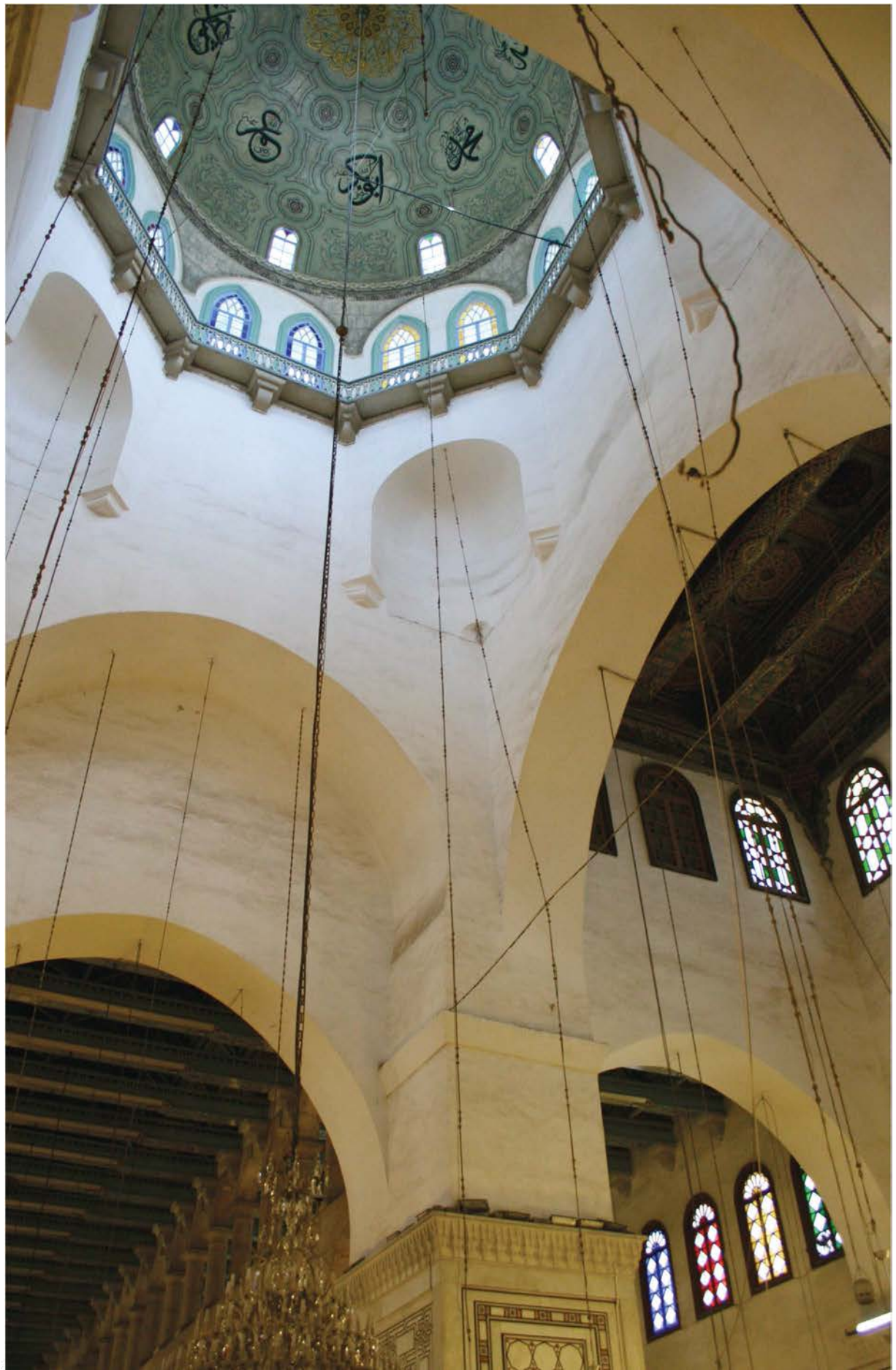

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

Şam Emeviye Camisi
Damascus Umayyad Mosque

ESERİN ADI: Saffet ül-Mülk Türbesi
ŞEHRİ: Şam
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Kubbe-i Saffet mülk, Kubbe-i Tavavis, El-Tekke el-Tavusiyah
YAPIM TARİHİ: 1110-1111
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Şam kent merkezinde, Barada Irmağı'nın yakınlarında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Şam'da günümüze değişmeden özgün halini koruyarak gelmiş eserlerden birisidir. Ortaçağda türbenin bulunduğu bölge Meydan-ı Ahdar, yani Yeşil Meydan olarak adlandırılmıştır. Türbe Selçukluların Şam'da günümüze ulaşmış en önemli yapısıdır. Saffet el Mülk Türbesi, Suriye Selçuklu sultanı Tutuş'un karısı ve sonrasında yerine geçecek olan oğlu Şems'ül Mülk Ebû Nasr Dukâk'ın annesi olan Saffet'ül Mülk'e atfedilmiştir. Tutuş ve ardından 1104 yılında Dukâk'ın ölümünün ardından Saffet'ül Mülk, Şam'da Selçuklu mirasının temsilcisi olarak yalnız başına kalmıştır. Çevresinde başka yapılarında bulunduğunu anlatan dönemin yazarlarının verdiği bilgilere bakılırsa, burasının Selçuklu zenginliğinin Şam ve çevresine gösterilmesi için seçildiği düşünülebilir.

NAME: *Safwat al-Mulk Tomb*
CITY: *Damascus*
CENTURY: *12*
NAMES: *Kubbe-i Saffet Mulk, Kubbe-i Tavavis, El-Tekke el-Tavusiyah*
DATE: *1110-1111*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Near the Barada River in the center of Damascus*

OBSERVATIONS: *The Safwat al-Mulk Tomb is one of the oldest monuments in Damascus. The area where the tomb is located was named Meydan-i Ahdar, i.e. the Green Square. The tomb is the most important building from the Seljuk period to come down to the present day. The Saffet al Mülk Tomb is attributed to Safwat al-Mulk, the wife of the Seljuk Sultan Tutush and the mother of Sems-al-Mulk Abu Nasr Dukak, his heir. After Tutush died and Dukak died in 1104, Safwat al-Mulk was left as the sole representative of Seljuk heritage in Damascus. According to the information provided by the writers of the period, it is believed that this place was chosen for her tomb to demonstrate the richness of the Seljuk culture to Damascus.*

Türbe Şam ve çevresinde görülen mimari ekol dikkate alınarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Yapı düzgün yonu taş malzemeden yapılmıştır. Türbe kare bir plan şemasında yapılmıştır. Üzeri çift kademeli kasnak ile yükseltilmiş bir kubbeyle örtülmüştür. Türbe doğu ve batıda iki tarafa doğru birer yarımşar kubbeye genişletilmiştir. Yarım kubbeler kubbenin kasnak bölümüyle ilişkilendirilmiş, merkezdeki kubbelerden daha alçakta yapılmıştır. Kasnak sekizgen planlıdır. Yanlardaki yarım kubbeli bölümler, üç dilimli kemerlerle kasnağa bağlanmaktadır. Merkezi kubbeye köşelerde bulunan tromplarla geçiş vermektedir. Yapının kubbesi özgün değildir. Onarımlar sonrasında değiştirilmiştir. Özgün kubbenin nasıl olduğu yönünde bilgi bulunmamaktadır. Ancak türbeye "tavus kuşu" yakıştırmasının çok renkli kubbesinden dolayı yapıldığı düşünülebilir.

Kuzeydoğuda bulunan kapı açıklığını diğer cephelerde pencere açıklığı karşılamaktadır. Yapının kapı lentosunun çizimini Berchem yapmıştır. Düz atkı kemerli lento, üç kemer taşının birbirine bağlantısıyla oluşturulmuştur. Kapının üzerinde yapının kitabeleri bulunuyordu. Yapının girişinde yer alan süslemeli taşlar ve kitabeler Sauvaget ve Berchem'in yapıyı ziyaretinin ardından soyulmuş ve tahrip edilmiştir. Yapıda kullanılan taşların bazıları, farklı yapılardan getirilmiş devşirme malzemelerden oluşmaktadır. Bu malzemeler içinde oluklu taş olarak bilinen taşların Şam Ulu Cami'sinin kapı lento ve söveleriyle paralellik göstermektedir. Yapının içinde bütün duvar yüzeyleri sıvalıdır. Kuzey duvarı üzerinde kapı sövesinin üzerinde süsleme elemanı görülür. Güney duvarında mihrabın üzerindeki dört niş bu duvarı diğerlerinden ayrıştırmaktadır. Pencerenin kemerinin üzerinde küçük pencere şeklinde ışıklık açıklıkları görülmektedir. Bu pencerelerin çevresi alçı stukolarla kaplanmıştır. Trompların iç kısımları stuko tekniğinde yapılmış küfi kitabelerle süslenmiştir. Kitabelerin yüzeyi, mavi renkte boyanmıştır.

Yapının planı Şam'da daha sonraları inşa edilecek yapılarda tekrarlanmamıştır. Yapının dış kısmında özgün duvarının bir bölümü günümüze ulaşmış, iç bölüm ise zaman içinde bir çok kez yenilenmiştir. Yapının içinde görülen farklı süslemelere bakıldığında belirli bir program dâhilinde yapılmadığı bunların zaman içinde yerleştirildiği görüşü bulunmaktadır. Sauvaget, Irak ve İran etkisinin bu yapı bağlamında Şam'da görüldüğünü belirtir. Tasarımsal olarak türbenin benzerleri, Musul ve Bağdat'ta bulunmaktadır. Mezopotamya bölgesinin mimarisinde görülen gelişmelerin Suriye ve taraflarında da 12.yy. başlarından itibaren görülmeye başlaması çarpıcı bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık tuğla şeklindeki duvar örgüsü Suriye'de sadece bir deneme olarak ortaya çıkmış, sonrasında yoğun bir kullanımı görülmemektedir.

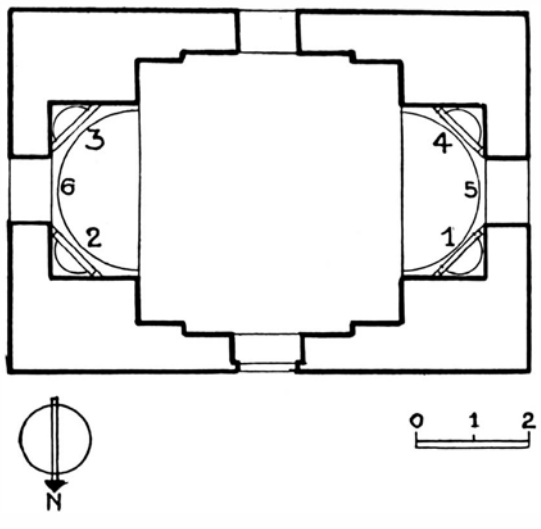
Yapıda kullanılan tuğla örgü İran ve Irak'ta yaygın olarak görülmektedir. Yapının kubbesi daha sonraki dönemlerde değiştirilmiştir. Ancak öncesinde dilimli bir kubbe örgüsünün olduğu, bu sebeple şeklinden dolayı yapının Tavus Kuşu'nun katmerli kuyruğuna benzetildiği ve bu isimle adlandırıldığı düşünülmektedir.

The tomb was planned and built respecting the architectural style in Damascus and its surroundings. The building was constructed of regular, pitch-faced stone. The tomb has a square plan. It is covered by a dome, rising on a drum in two stages. The dome was widened with a half dome on both sides on the eastern and the western sides. The half domes are related to the drum of the dome in the center and built lower than the dome. The dome has an octagonal plan. The sections with half domes on the sides are connected to the drum through arches with three cusps. Transition to the central dome is through squinches in the corners. The building's dome is not original, having been altered during repairs. There is no information regarding the original dome; however, the tomb was likened to a peacock probably because of its multi-colored dome.

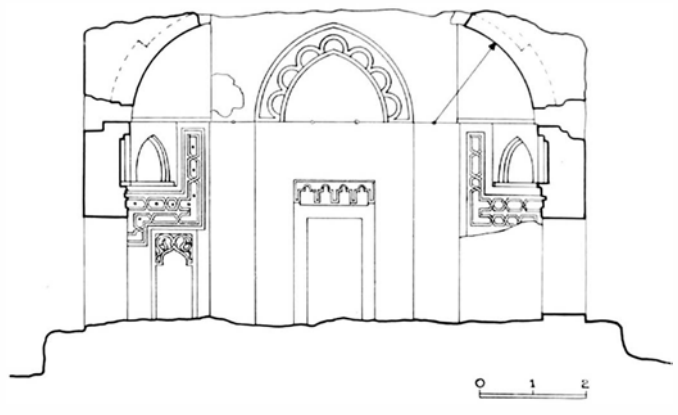
The door opening in the northeast is offset by window openings on the other facades. Berchem has drawn the door lintel of the building. The lintel, with tied arched elements, is comprised of three arch stones together. There are inscriptions above the door. The decorative stones and inscriptions were stolen and destroyed after Sauvaget and Berchem visited the building. Some of the stones in the building come from other buildings. Among these materials, stones, called grooved stones, are placed in a manner similar to those of the lintel and jambs of the Damascus Great Mosque. All wall surfaces inside the building are plastered. There is a decorative element above the door jamb on the northern wall. Four niches on the mihrab on the southern walls differentiate this wall from the others. There are openings for light, in the shape of small windows, on the arches. The area surrounding these windows is plastered with stucco. The interiors of the squinches are decorated with kufic inscriptions in stucco. The inscription surfaces were painted blue.

This building's plan was not repeated in subsequent buildings in Damascus. A part of the building's original wall has survived in its original state to the present day, but the interior has been renovated many times. It is suggested that the various decorations inside the building were not made according to design, but were placed there at different times. Sauvaget states that he discerns the influence of Iraq and Iran in this building. Tombs of similar design can be found in Mosul and Baghdad. The fact that developments similar to those in the Mesopotamian region took place in Syria and its surroundings, from the beginning of the 12th century onward, is a striking development. However, brick masonry appeared in Syria only as a trial, and was not much used later.

The use of brickwork in construction can be seen extensively in Iran and Iraq. The dome of the building was changed in later periods. However, it is thought that it had a dome divided into cusps, and, as such, the building was likened to the multifoil tail of peacock and came to be named this way.

Plan (J.Sauvaget)

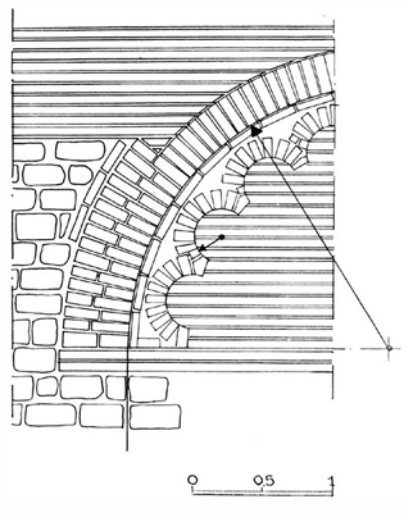

Photo: J.Sauvaget

Photo: J.Sauvaget

1073-1160 yılları arasında yaşayan Şam'daki önemli tarihçilerden Ebû Ya`lâ bin el-Kalânisî, Saffet ül Mülk hakkında bilgiler verirken onun "erdemli bir kadın, iyiliğin araştırılmasında kötülüğü bozan hayır ve ibadete kendini adamış birisi" olarak tanımlamıştır.

El-Kalanis'ye göre 1119 yılında ölmüş ve Meydan el-Ahdar'a bakan oğlunun türbesine gömülmüştür. Türbe olarak kullanılan yapı aslında büyük bir külliyenin bir parçasıydı. Günümüze birçok tahribattan sonra sadece türbe bölümü ulaşmıştır. Aslında bir hanikâh olan külliye Hankah-ı el Tâ'ûsiyah olarak adlandırılmıştır. Dımaşk kentindeki birçok coğrafyacı 12.yy. başında bu hanikâhın ismini vermektedir. 13.yy. coğrafyacılarında ünlü Ahmed bin Muhammed bin Hallikân, Dukak'ın Hakir el-Fahreddin'de bir caminin içine gömüldüğünü belirtir. Bu karışık bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Dukâk ve ardıllarının nerede gömülü olduğu ile ilgili ortaçağ kaynaklarındaki açıklayıcı bilgilerde karışıklık vardır. Fakat verilen bu bilgiler daha çok sonraki yüzyıllar içinde yazıldığı için farklılıklar olmaktadır. Buna karşılık yapıyla ilgili en iyi bilgiyi 12.yy. Dımaşk kentini tanımlayan Dikat el-Dîn Ebû'l-Kâsim Alî bin Asâkir verir. Buna göre, bir büyük caminin yeniden yapıldığı, Melik Dukâk'ın mezarının üzerine Kubbe-i Tavavis olarak bilinen kubbenin inşa edildiğini ve yapının yakınında Saffet ül-Mülk tarafından yaptırılmış, bir de ribatın bulunduğunu belirtmektedir. Bu bilgiler diğer başka dönem içindeki tarihçi ve coğrafyacılar tarafından da verilmektedir.

Türbenin kitabesi günümüzde kayıptır. Buna karşılık yüzyılın başında hem yapıyı hem de kitabeyi inceleyen Berchem yapının kitabesi hakkında bilgiler vermiştir. Kitabeyi inceleyen Berchem kitabe hakkında bilgi vermesine karşılık herhangi bir fotoğrafı bulunmamaktadır. Berchem kitabenin üçtaş üzerine küfi hatla yazıldığını belirtir. Yapının kitabesi Kur'an-ı Kerim'den ayetler ile başlar. Kitabede bu şehitlik ve türbenin Saffet ül- Mülk tarafından H.504/M.1110 yılında inşasının emredildiği yazılıdır.

Sauvaget, Saffet ül-Mülk'in türbenin bitişiğinde kendisi için ayrı bir türbe yaptırdığını belirtir. Ancak Selçuklu sultanları ve hanım sultanlarının ayrı yerlere gömülmek yerine aile kabristanı içinde defnedildikleri bilinmektedir. Ayrı bir yere gömülmesi için bir sebepte bulunmamaktadır. Sourdel Thomine ve Allen Terry, dönemin tarihçilerinin verdiği bilgilerden hareketle yapının kitabedeki tarihten birkaç yıl önce H.497 M. 1103 yılında inşa edildiği düşüncesindedir.

BİBLİYOGRAFYA: Berchem, M., "Épigraphie des Atabeks de Damas," Florilegium ou recueil de travaux d'érudition dédies à Monsieur le Marquis Melchior de Vogüé, Paris, 1909, s. 33–34
Ecochard, M. and Sauvaget, J.. "Le Tombeau de Safwat al-Molk." In Les Monuments Ayyoubides de Damas. Paris,1938, Editions Boccard, s.1-13.
Nikita E., As La description de Damas d'Ibn `Asâkir, Damascus, 1959, s. 164–65
Rihawi, A., Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus, 1979.
Publications of the Ministry of Culture and National Leadership, s. 86.
Sauvaget, J., Les Monuments Historiques de Damas. Imprimerie Catholique: Beirut, 1932,s. 49.

Abu Ya`la Ibn el-Kalanisi, who lived between 1073-1160 and was one of the historians of Damascus, describes Safwat al-Mulk as "a wise woman, a person who has devoted herself to charity and worship, which destroys evil while searching for the good."

According to Al-Kalanisi, she died in 1119 and was buried in her son's tomb, which overlooked the Meydan al-Ahdar. The building used as the tomb was actually part of a large, social services complex. Only the tomb has survived to the present day, after much destruction. Originally a dervish lodge, the social services complex was named the Hankah-ı el Tâ'ûsiyah. Many geographers in Damascus, at the beginning of the 12th century, mention the name of this lodge. The famous Ahmad Ibn Muhammad Ibn Hallikan, a 13th century geographer, stated that Dukak was buried inside a mosque in Hakir el-Fahreddin. According to this information, there is confusion regarding where Dukak and his successors are buried. There is a discrepancy in the information probably because they were written in different centuries. However, Dikat al-Dîn Abu'l-Kasim Alî Ibn Asakir gives the most reliable information relative to the building when describing the city of Damascus. According to his text, a large mosque was rebuilt, a dome called the Kubbe-i Tavavis was erected over the grave of Dukak, and a nearby caravansarai was commissioned by Safwat al-Mulk. This information is also provided by other historians and geographers at other times.

The inscription on the building has been lost. However, Berchem, who examined the inscription at the beginning of the century, gave information about the inscription. He did not, however, provide any photographs. Berchem stated that the inscription was written in kufic on three stones. The inscription begins with verses from the Qur'an, and states that this tomb was commissioned by Safwat al-Mulk in 1110.

Sauvaget states that Safwat al-Mulk had a separate tomb built for herself. However, it is known that Seljuk male sultans and female royal family members were buried in family graveyards instead of being buried independently. There was no reason for her to have been buried separately. Sourdel-Thomine and Allen Terry think that the building was built in 1103, a few years before the inscription was carved, considering the information provided by the historians of the time.

BİBLIOGRAPHY: *Berchem, Max van. "Épigraphie des Atabeks de Damas," Florilegium ou recueil de travaux d'érudition dédiés à Monsieur le Marquis Melchior de Vogué, Paris, 1909, pp. 33–34.*
Ecochard, M. and J. Sauvaget. "Le Tombeau de Safwat al-Molk." In Les Monuments Ayyoubides de Damas. Paris: Editions Boccard, 1938, pp. 1-13.
Elisséeff, Nikita. La déscription de Damas d'Ibn 'Asâkir. Damascus, 1959, pp.164–65.
Répertoire chronologique d'épigraphie arabe (RCEA) no. 2942.
Rihawi, Abdul Qader. Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria. Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership,1979, p. 86.
Sauvaget, J. Les Monuments Historiques de Damas. Beirut: Imprimerie Catholique, 1932, p. 49.

المؤسسة العربية للإعلان

ESERİN ADI: Mücahidiye Medresesi
ŞEHRİ: Şam
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: El-Medrese el-Mucahidiyeh el-Cuvaniyah, Mucahidiyah Medrese, al Mujahidiyya Camii, al Hijaziyya Camii,
YAPIM TARİHİ: 1142
MİMARI: Mücahid el-din bin Bazan bin Yammin el Kurdu
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Eski Şam şehrinin içinde, kuzeyinde bulunmaktadır. Bab el-Amara olarak da bilinen Bab el-Faradis kapısının yakınlarındadır.

GÖZLEMLER: Yapı Buridlerin bölgeyi yönettikleri dönemde 1142 yılında Mücahid el-din bin Bazan bin Yammin el Kurdu tarafından inşa edilmiştir.

Yapı tamamen düzgün yonu taşı malzeme kullanılarak yapılmıştır. Yapının çevresinde günümüzde ticaret işlevli çarşılar bulunmaktadır. Harir sokağında bulunan yapının, bu sokağa sadece bir cephesi bakmaktadır.

NAME: *Mujahidiyya Madrasa*
CITY: *Damascus*
CENTURY: *12*
NAMES: *El-Madrasa el-Mucahidiyeh el-Cuvaniyah, Mucahidiyah Madrasa, al Mujahidiyya Mosque al Hijaziyya Mosque*
DATE: *1142*
ARCHITECT: *Mujahid el-din ibn Bazan ibn Yammin el Kurdu*
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the northern part of the old city of Damascus, near the Bab el-Faradis Gate, also known as the Bab el-Amara.*

OBSERVATIONS: *The Mujahidiyya Madrasa was built in 1142 by Mujahid el-din ibn Bazan ibn Yammin el Kurdu, when the Burid Dynasty ruled the region.*

The building was constructed using regular, pitch-faced stone. There are commercial bazaars around the building today. The building, which is located in Harir Street, has only one narrow facade on this street.

Yapının içinde ortada dikdörtgene yakın bir avluya kuzey ve güneyde iki eyvan açılmaktadır. Güney tarafta eyvanın bitişiğinde küçük bir de mescid bulunur. Mescide güney eyvanın içinde bulunan bir kapıyla geçilmektedir. Eyvana açılan kapının üzerinde medresenin yapım tarihini gösteren bir de kitabe bulunmaktadır. Avlunun zemini siyah ve beyaz renkte taşlarla döşenmiştir. Avlunun ortasında küçük bir de havuz bulunmaktadır. Yapının avlusunun doğusunda sahabeden üç kişiyle, yapının banisinin mezarı bulunmaktadır.

Yapı zaman içinde birçok kez onarım geçirmiştir. Bu onarımlar sonucunda özgün niteliğini büyük oranda kaybetmiştir. Özgün yapıdan gelen plan elemanları olarak avlu ve eyvanlar gösterilebilir. Güney eyvanın içindeki kitabenin orijinal yerinin neresi olduğu belli değildir. Ancak bu malzemede yapının ilk inşasından günümüze gelen birimleri arasında yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Abel, A., "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, VI, 1956, s. 95–138
Meinecke, M., "Der Hammam Manjak und die islamische Architectur von Busra," Berytus, XXXII, (1984 (1986)).
Muqdad, S., Bosra: Guide historique et archéologique, pubd. Dir. Gen. Ant. Mus. Épub. Arabe Syrienne, Damascus, 1974,
Moujdab, S. and Ory, S., "Bosra, cité islamique," Archéologia, CXLVIII, 1980, s. 22-30
Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, XXII, 1941, s. 53-65
Sauvaget, J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, XXIV, /3–4 (1944–5), s. 211–231

Two iwans in the north and the south open onto an almost rectangular central courtyard. There is a small mosque adjacent to the southern iwan. The entrance to the iwan is through another door inside the southern iwan. There is an inscription, indicating the construction date of the building, above the door which opens onto the iwan. The courtyard floor is covered with black and white stones. There is also a small pool in the middle of the courtyard. The graves of three companions of the Prophet Muhammad and the benefactor of the building are located in the eastern part of the building's courtyard.

The building underwent many repairs over time. It lost its original appearance to a great extent as a result of these repairs. The courtyard and the iwans have been documented as being elements from the earliest building. The original emplacement of the inscription, inside the southern iwan, is not known. However, this inscription is one of the original parts of the building to have survived to this day.

BİBLIOGRAPHY: *Abel, A. "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, vi (1956), pp. 95–138*
Meinecke, M. "Der Hammam Manjak und die islamische Architectur von Busra," Berytus, xxxii (1984 (1986), pp. 181–190.
Moujdab, S. and S. Ory: "Bosra, cité islamique," Archéologia, cxlviii (1980), pp. 22–30
Muqdad, S.A. Bosra; guide historique et archéologique. Damascus: Direction générale des antiquités de Syrie, 1974
Sartre, M. "Bostra, chrétienne et byzantine," Bosra: Des origines à l'Islam. Paris, 1985, pp. 99–139.
Sauvaget, J. "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, xxii (1941), pp. 53–65.
Sauvaget, J. "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, xxiv/3–4 (1944–5), pp. 211–231.

ESERİN ADI: Salahiye Medresesi
ŞEHRİ: Şam
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Hanikah-ı Sumaisâtiya
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU:

GÖZLEMLER: Yapı fakirlerin kalması için yapılmış bir yurt şeklindeydi. Daha sonraki dönelerde yapı onarılmıştır. Yapı düzgün yonu taşı malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Zaman içinde geçirdiği onarımlara bağlı olarak yapının bünyesinde köklü değişimler olmuştur. Tarihi kaynaklar yapının Selçukluların bölgeye gelmesinden hemen önce mevcut olduğunu haber vermektedir. Buna karşılık Selçuklu Sultanı Tutuş döneminde yapıda onarım çalışması yapılmıştır.

Özgününde yapının içine sokaktan geçilerek ulaşılmaktaydı. Fakat günümüzde yapının içine doğrudan sokaktan girilmez. Bunun yerine yapının yan tarafına açılan kolonlu taç kapından girilir. Tarihi kaynaklarda yapının girişinin, öncesinde kuzeyden sağlandığı, ancak Tutuş'un yönetimi altındayken onarım geçirdiği öğrenilmektedir.

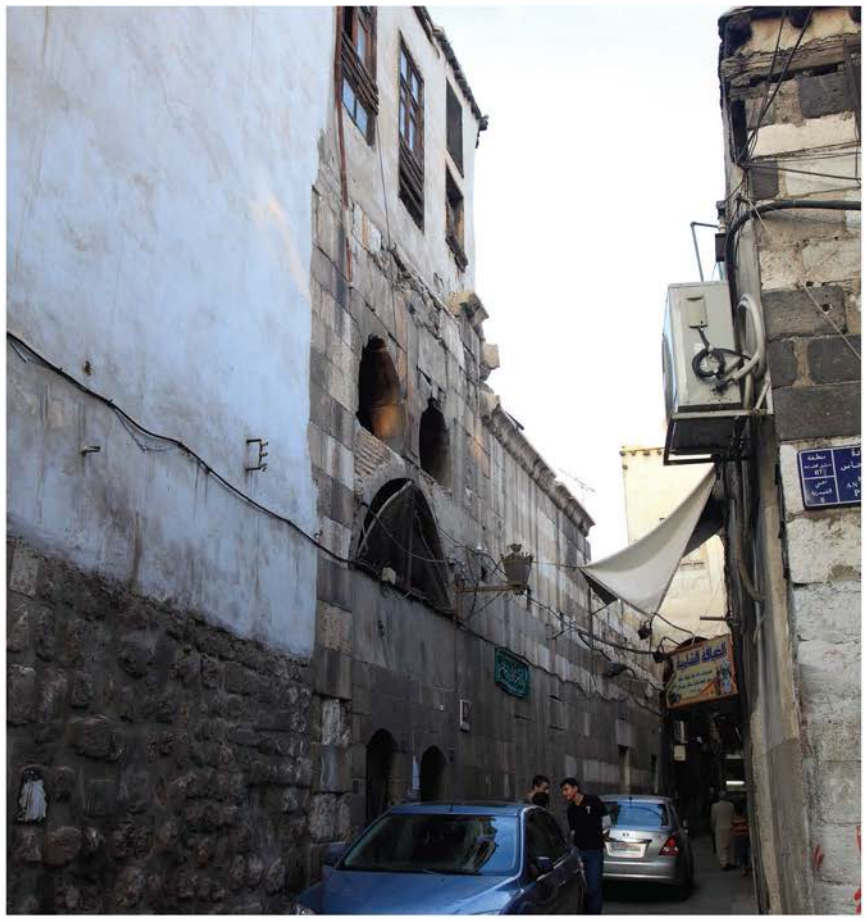
BİBLİYOGRAFYA: Sauvaget, J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie, à propos d'une étude récente", Syria, C.24 fascicule 3-4, 1944. s. 220

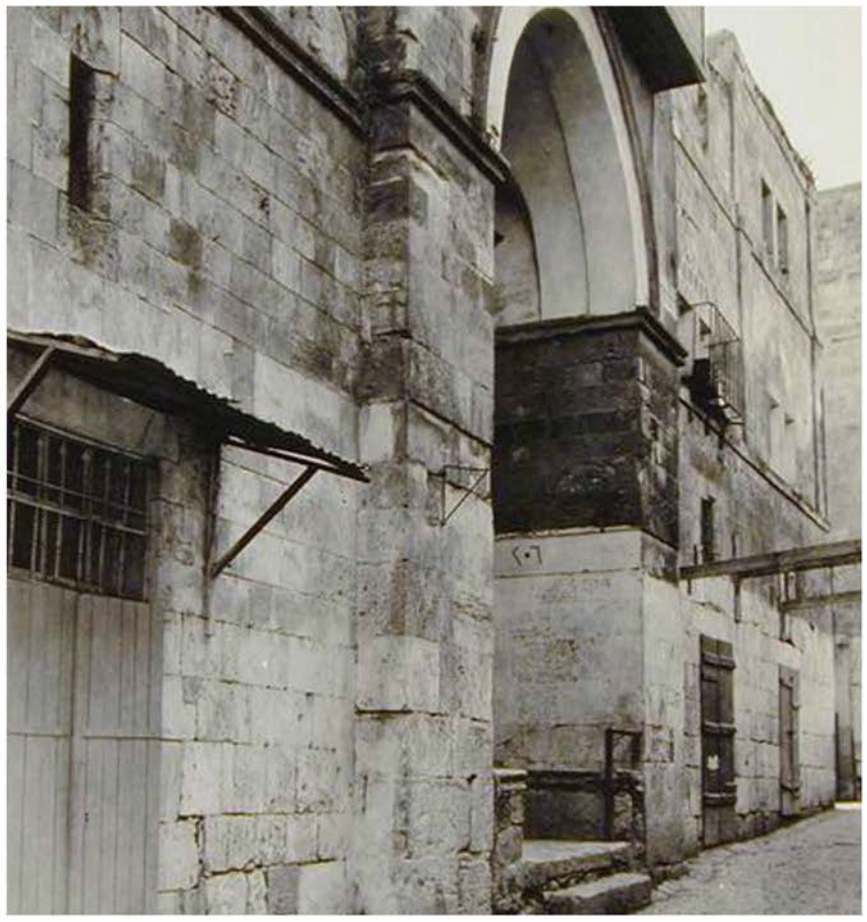
NAME: *Salahiye Madrasa*
CITY: *Damascus*
CENTURY: *12*
NAMES: *Hanikah-ı Sumaisâtiya*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION:

OBSERVATIONS: *The Salahiye Madrasa was an almshouse. The building was repaired in later periods. The building was constructed using regular, pitch-faced stone. The building's structure has changed significantly, due to repairs it has undergone. Historical sources state that the building existed before the Seljuks came to the region. However, the building was repaired during the reign of the Seljuk Sultan Tutus.*

Originaly, the entrance to the building was from the street, but the entrance does not open directly onto the street. Instead, it passes through a portal, with a pillar, on the side of the building. Historical sources state that the entrance to the building was previously on the northern side, but was changed during the reign of Tutus.

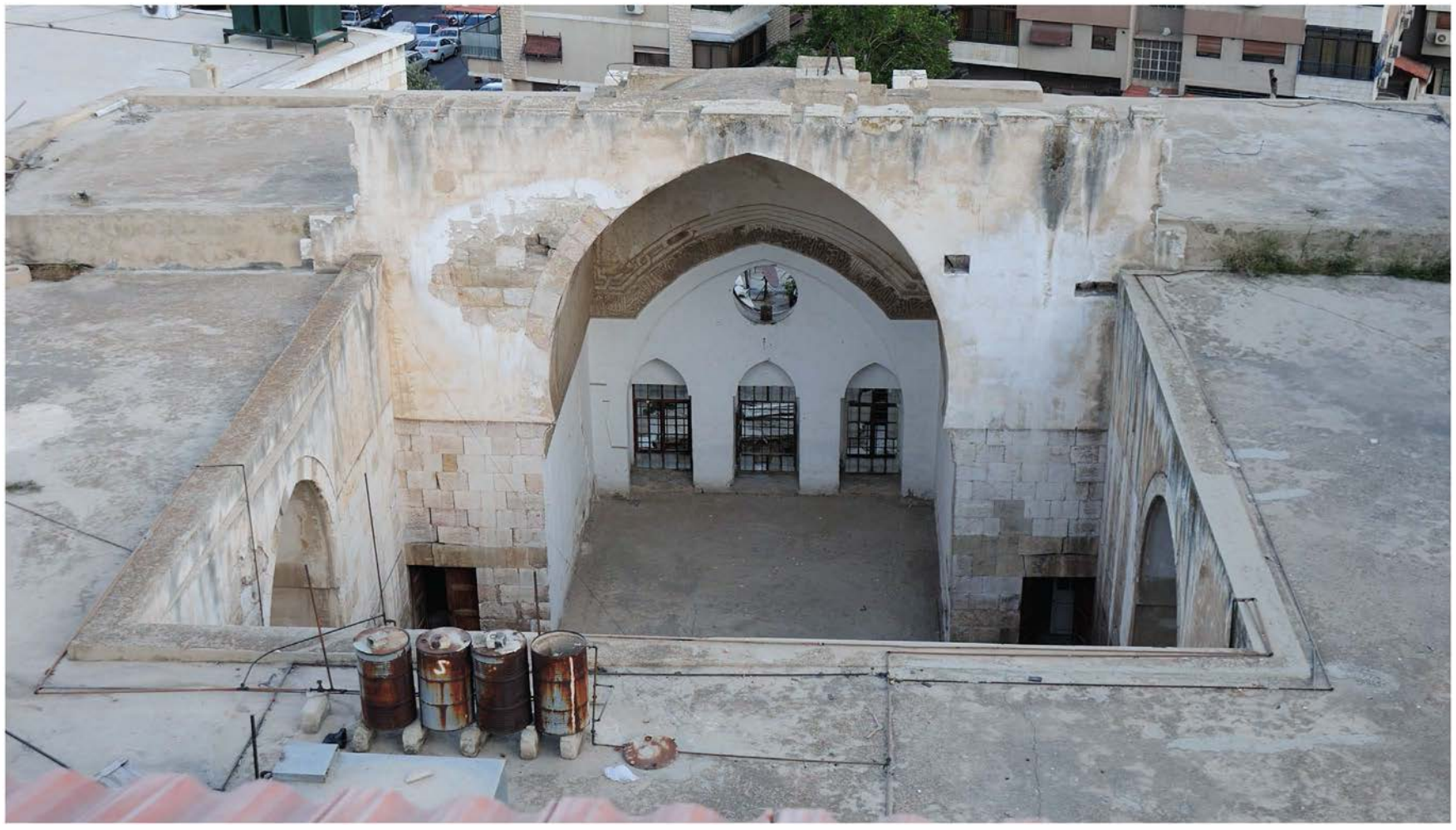
BIBLIOGRAPHY: *Sauvaget, J. "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie, à propos d'une étude récente", Syria, C.24 fascicule 3-4, 1944. p. 220.*

Salahiye Medresesi
Salahiye Madrasa

ESERİN ADI:	Maristan
ŞEHRİ:	Şam
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Emeviye Camisinin güneybatı cephesinin yakınlarında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Maristan varlığı hakkında tarihi kaynaklarda bilgiler bulunmasına karşılık, nerede olduğu son yıllara kadar bilinmiyordu. Son yıllarda gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalarda yapının yeri tespit edilmiş ve bazı duvar kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Yapının ne zaman terk edildiği ya da harabe haline geldiği ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Yapının üzerine daha sonraları Han el-Şeyh Katana yapısı inşa edilmiştir. Maristan'ın yıkılmadan önce nasıl bir planının olduğu da bilinmemektedir. Ancak dört eyvanlı merkezi mekan plan tipinde inşa edilmiş olması gerektiği düşünülmektedir.

Bu Maristan'ı Selçuklu Sultanı Dukak 1097'de inşa ettirmiştir. Selçuklular benzer tarzdaki hastane yapılarını İran'da ve Türkmenistan'ın başka bölgelerinde de yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Ross B., Damascus, Routledge, 2005.

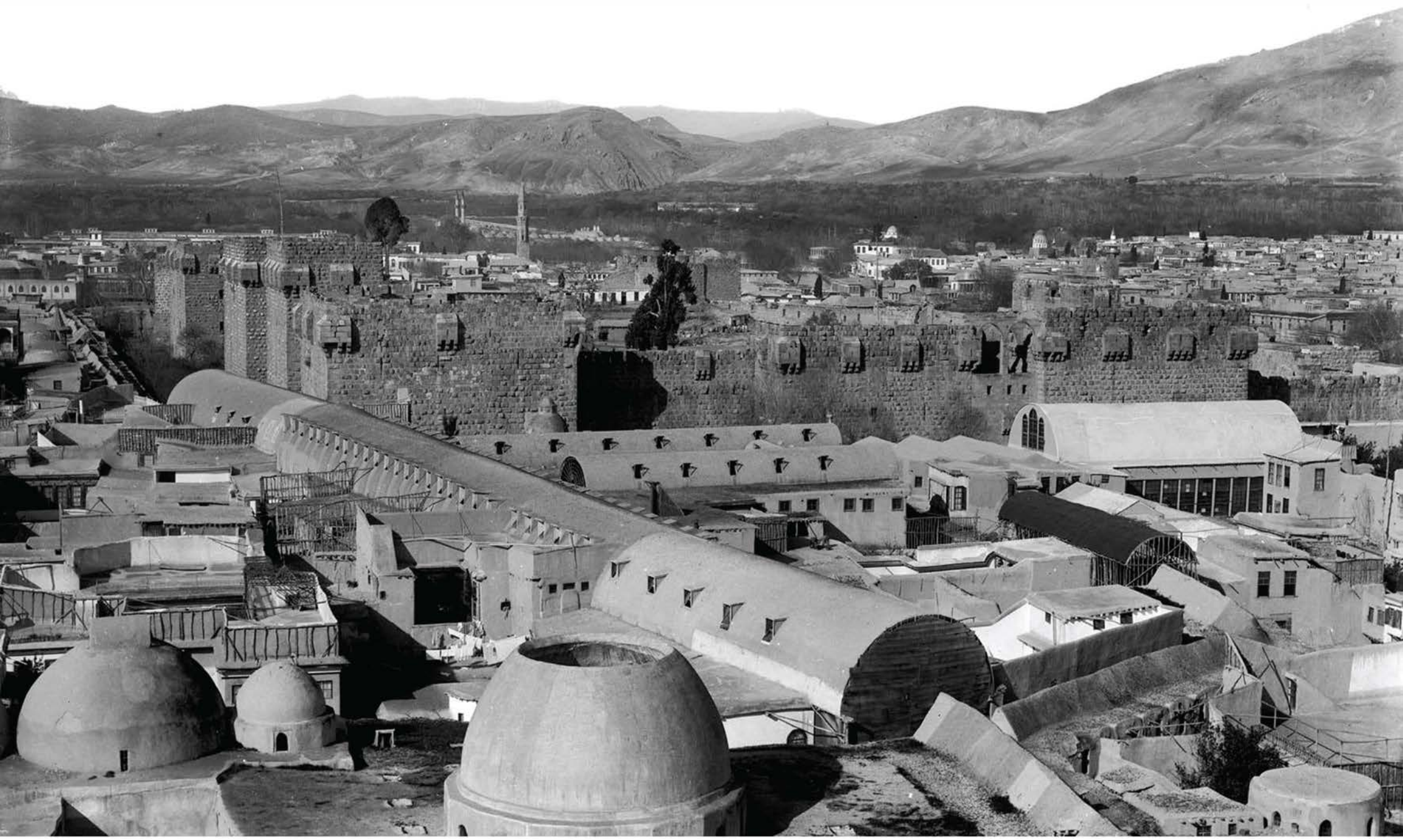
NAME:	*Maristan*
CITY:	*Damascus*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Near the southwest facade of Umayyad Mosque.*

OBSERVATIONS: *Although there was information indicating the existence of the Maristan, its location was unknown until recently. The building's location was determined and remains of some of its walls were uncovered during the archaeologial excavations carried out in recent years. There is no information regarding when the building was abandoned and fell into ruin. Later, the Han al-Sheikh Katana was constructed on the building. The plan of the Maristan before it was destroyed is also not known. However, it is thought that it was built with a central space surrounded by four iwans.*

The Seljuk Sultan Dukak commissioned the Maristan in 1097. The Seljuks built similar hospital buildings in Iran and other parts of Turkmenistan as well.

BIBLIOGRAPHY: *Burns, Ross. Damascus. Routledge, 2005.*

Fotoğraf / Photo: Maison Bonfilts - Aga Khan Trust for Culture

ESERİN ADI:	Şam İç Kalesi
ŞEHRİ:	Şam
YÜZYILI:	11-13-16
DİĞER ADLARI:	Dımaşk Kalesi
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Şam şehir merkezi.

GÖZLEMLER: Şehrin kuzey batısında bulunan Şam İç Kale'si ilk inşa tarihinden sonra sürekli olarak geliştirilmiş ve değişikliğe uğramış bir yapıdır. Şam kentinin etrafını çevreleyen surların tarihî çok daha erken bir döneme kadar gitmektedir. Suriye coğrafyasının her zaman başkentliğini yapan Şam (Dımaşk), Selçuklular zamanında da önemli kentlerden birisidir. Kassiyun dağının eteklerine kurulmuş olan kent, bugün şehrin ortasında kalan Barada ırmağı kıyısında kurulmuştur. Suriye'deki ortaçağ kalelerin büyük çoğunluğu yüksek bir kayalık üzerinde inşa edilmişken, Şam iç Kalesi daha düz bir yerde kurulmuştur. İç kalenin burada kurulmuş olmasının en önemli nedeni çölün kıyısındaki kentin en önemli ihtiyacı olan Barada Irmağı'nın taşıdığı suyu ve bu ırmak boyunca batıya yönelen kervan yolunu kontrol etmek olmalıdır.

NAME:	*Citadel of Damascus*
CITY:	*Damascus*
CENTURY:	*11-13-16*
NAMES:	*Castle of Damascus*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the center of Damascus.*

OBSERVATIONS: *The Citadel of Damascus was continuously developed and underwent many alterations after its first construction. The walls surrounding the city, date to a much earlier period. Damascus, which has always been the capital of Syria, was also one of the most important cities during the Seljuk period. Founded on the foothills of Mount Kassioun, Damascus straddles both banks of the Barada River, which runs through the middle of the city. While the great majority of medieval castles were built on high cliffs, the Citadel of Damascus was built on the plain. Probably the major reason for building the Citadel here was to control the water carried by the Barada River. Water supply was the most crucial need of this city, located at the edge of the desert and on the westbound caravan route along the river.*

Aynı zamanda Barada Irmağı ile kalenin çevresindeki hendekler arasında bir kanal ile bağlantıda kurulmuştur. Bu kanal kentin kuşatılması sırasında kullanılıyordu. Günümüzde bu hendekler tamamen doldurulmuştur. Hendekler çevresindeki surların da bir kısmı yıkılmıştır. Selçuklu dönemindeki surların masif örgüsüyle kentin sağlam ve geçit vermez bir duvarının olduğu düşünülebilir.

Doğudan Akdeniz'deki limanlara ulaşan kervan yollarının deniz öncesindeki en son durağı olan Şam, bu özelliğinden dolayı ortaçağlarda bir ticaret kenti olmuştur. Antik çağdan itibaren önemli bir kent olarak konumunu İslami dönemde de korumuş ve geliştirmiştir. Müslümanların kenti fethiyle birlikte kentte çok sayıda yapı inşa edilmiştir. Ancak bunlar içinde özellikle Şam Emeviye Camisi en dikkat çeken ve anıtsal olanıdır.

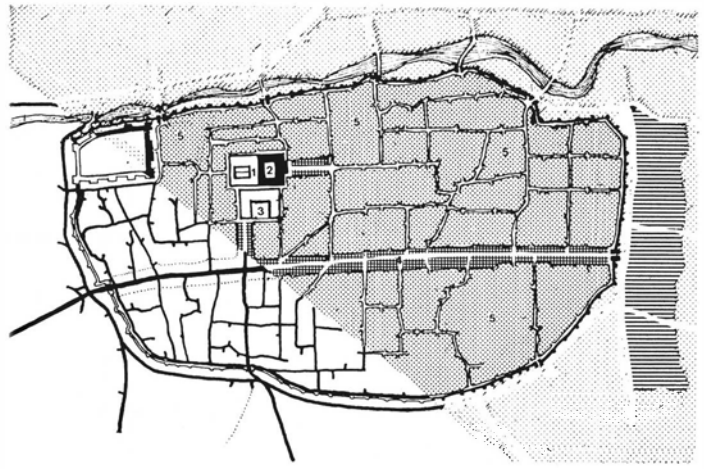
Bu yapıda Selçuklular döneminde ilaveler yapılmış olmakla birlikte Selçukluların kent içinde yaptıkları en önemli yapılardan birisi şüphesiz iç kaledir. 635'de Müslümanlar tarafından fethinden sonra Emeviler tarafından imparatorluğun yönetim merkezi haline gelmiştir. Ancak dönemi içindeki Kahire, Merv yada Bağdat gibi diğer islami kentlerle kıyaslandığında kent dokusu bakımından çok fazla gelişmiş bir şehir olmadığı anlaşılmaktadır. Emevi döneminin kentteki en önemli yapısı Şam Emeviye camisidir. Kent Roma Döneminden itibaren Grid (Hippodamos) planda planlanmıştır. Antik çağ sonrasında bu plan kentin çekirdeğinde bir süre daha varlığını korumuştur. Araştırmacılar kentin merkezinde bulunan "Suk" ların bu grid planından kalanlar olduğu yönünde görüş bildirmektedir. 750'de halifeliğin Abbasilere geçmesiyle birlikte başkentte Bağdat'a nakledilmiştir. Bu tarihten sonra kentin gelişimi yavaşlamıştır. Klasik grid (Hippodamos) planında ciddi değişiklikler yapılmış, kent artık spontane bir planla daha çok mülkiyet ilişkisi çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. 10.yy. başlarında kentin içinde mahalleler arasında bölünmenin oluştuğu, dini grupların duvarlar ile çevrili farklı mahallelerde yaşamaya başladığı görülmektedir.

There was also a connection, via a canal, between the Barada River and the ditches around the castle. This canal was used when the city was under siege. These ditches are completely filled in today, and some of the city walls around them were destroyed. It is thought that the massive construction of the walls was indestructible during the Seljuk period.

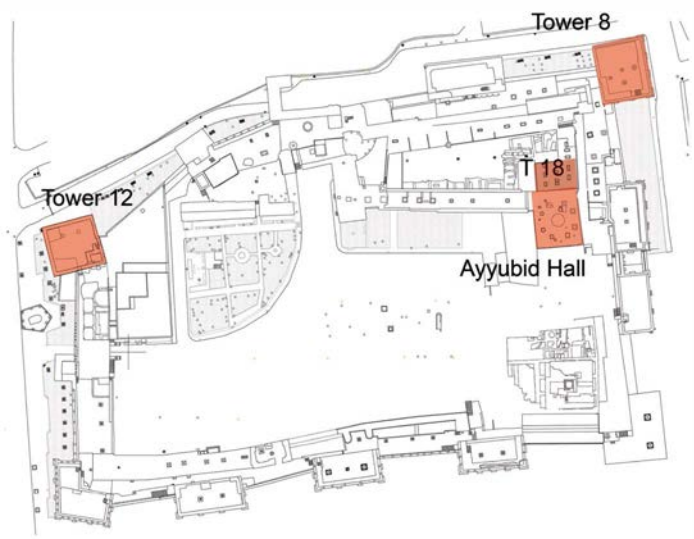
The last stop for caravans before reaching the Mediterranean Sea, Damascus became a prosperous commercial city. It had grown in significance from ancient times onward and continued its prominent status in the Islamic period. When the Muslims conquered Damascus, they constructed many buildings in the city, of which the monumental Damascus Umayyad Mosque is the most outstanding of all.

Although additions were made to this building during the Seljuk period, the Citadel was unquestionably the most important construction effort of the Seljuks. After Damascus was conquered by the Muslims in 635, the city became the administrative capital of the Omeyyads. However, it was not as developed as the other Islamic cities of the era, such as Cairo, Merv or Baghdad. The most noteworthy monument of the Omayyad Period is, without a doubt, the Damascus Umayyad Mosque. The city was designed in the Roman Period in a grid (Hippodamos) urban plan. This plan continued to exist in the core of the city for a certain period. Researchers suggest that the "Souqs" in the city center derive from this grid plan. When the Caliphate passed to the Abbasids in 750, the capital moved to Baghdad. The development of Damascus slowed down after this date. The classic grid plan altered significantly, and the city began to develop with a more spontaneous plan responding to the imperatives of the inhabitants. Different religious groups began to live in their own neighborhoods, surrounded by the city walls, at the beginning of the 10th century.

Plan (Nezar Alsayyad)

Plan (Elisa Adomi)

Selçukluların fethi öncesinde Şam ve çevresi Fatımilerin ve İhşidlerin kontrolü altına girmiştir. Selçukluarın bölgedeki varlıkları 1076 yılında görülür. Bu tarihten sonrada kent Selçukluların kontrolü altına geçmiştir.

Selçuklular kent içinde büyük çaplı sayılabilecek bir imar çalışması başlatmıştır. İç Kale mimarisi Selçuklu öncesinde Ortadoğuda da bilinmesine karşılık Selçuklular bu tür kalelerin inşasına sürekli el değiştiren bir ortamda ortaya çıkan gereksinim sebebiyle daha fazla önem verdiler. Şam şehrinin etrafını çevreleyen sur duvarlarının zamanın yıpratmışlığı sebebiyle kendilerini koruyamayacağını ve geldikleri bu coğrafyada güvenebilecekleri çok az bir kesim olması sebebiyle, dış kalenin bir bölümünü içeriden de sur duvarıyla çevirmek suretiyle kale haline getirdiler. İç kale bölgeyi ilk olarak fetti eden Türkmen beyi Atsız bin Uvak zamanında inşa edilmiş, Melikşah'ın kardeşi Tutuş zamanında tamamlanmıştır. Kale içinde farklı tarihlerde gerçekleştirilen ilave ve onarım çalışmaları sonrasında mimarisi ve planını korumuş olmasına karşılık, yapı elemanlarında değişiklikler olmuştur. Yapı Selçuklu dönemi sonrasında bölgeye gelen Haçlı Frank askerlerine karşı askeri bir üs görevini görmüştür.

Kale Eyyübi yöneticisi Al-Adil tarafından 1202 yılında büyük oranda tahrip edilmiş, 1203-1216 yılları arasında ise bazalt gibi sert türde taşlar kullanılmak suretiyle yeniden inşa edilmiştir. Kale Moğolların bölgeye geldikleri (1260-1312) tarihleri arasında altı kez kuşatılmıştır. Son olarak Timur döneminde yaşanan kuşatmayla birlikte iç kale surları büyük oranda yıpranmıştır. Her bir kuşatma döneminde duvarlarda oluşan tahribatlar kuşatma sonrasında tamir edilmiştir. Osmanlı döneminde askeri birliklerin kaldığı garnizon görünümünde olan kale içinde çok farklı yapılar inşa edilmiştir.

Ortaçağ askeri mimarisinin gözde yapılarından birisi olan kale, kaba formda 12 burçtan oluşmaktadır. Kalenin içine üç farklı kapıdan girilir. Kalenin duvarlarının büyük bir bölümü 13.yy. da Eyyübi dönemine ait olmakla birlikte bir bölümü de Selçuklu döneminde inşa edilmiştir. Kalenin duvarları büyük oranda özgünlüğünü korumaktadır. Burçların çoğunluğu üç katlı olarak yapılmıştır. Kalenin içindeki yapıların büyük bölümü günümüze ulaşmamıştır. Muhtemelen İçkale içinde Selçuklu döneminde Tutuş tarafından da kullanılan bir saray da olmalıdır. Son yıllarda (iç savaş öncesinde) iç kalede arkeolojik kazı çalışmaları başlatılmış ve kalenin farklı dönem kullanımlarıyla ilgili olarak önemli buluntular ele geçirilmiştir. İç kalenin içinde bulunan büyük yapının törenlerde kullanıldığı düşünülmektedir. 1987 yılında Şam Kalesi'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları sırasında Tutuş tarafından kalenin inşa ettirildiğini gösteren bir kitabe bulunmuştur. Kitabe günümüzde Şam Milli Müzesi'ndedir. Selçuklu döneminde kalenin inşa edildiğini gösteren önemli bir belgedir. Kitabenin bazı bölümlerinin kırık olmasına karşılık tamamlaması yapılmıştır. Kitabede şunlar yazılıdır:

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Bunun yapılması Abbasi devletinin Halifesi, Efendimiz İmam El Muktedi bi-emrillah Mü'minlerin emiri ve Büyük Sultan Büyük Şehinşah hükümdarların başı ve Arap ve acemlerin efendisi fetih babası Muhammed oğlu davud oğlu Melik Şahın müminlerin emirinin sağ kolu devleti zamanında ve kardeşi saygın Melik desteklenen, zaferler kazanmış devletin tacı milletin ışığı, ümmetin şerefi Abu said Tutus İslam hükümdarının oğlu müminlerin emirinin yardımcısı emredilmiştir. Zamanında....fi sehri sene 478 (1085)."

Kale içinde yapılacak arkeolojik çalışmların artırılması durumunda Selçuklu dönemine ait başka bulgularında ortaya çıkanlması mümkündür.

Damascus and its surroundings came under the control of the Fatimids and the Ikhshidids before it was conquered by the Seljuks. The Seljuks appeared in the region in 1076, after which the city came under their rule. The Seljuks began extensive construction activity in the city. Although citadel architecture was known in the Middle East before the Seljuks, the Seljuks emphasized the construction of citadels, due to the need for defense in a period in which cities constantly changed hands. The Seljuks surrounded a section of the outer city walls of Damascus from the inside and transformed it into a castle. This had become necessary because the city walls had become too decrepit to ensure a reliable defense. The Citadel was first built during the reign of the Turkmen Beg Atsiz Ibn Uvak, and completed during the reign of Malik Shah's brother Tutush. Although the Citadel preserved its basic architecture and plan after having undergone various additions and repairs, some elements were changed. The building served as a military base for the Crusaders, who came to the region after the Seljuk period.

Most of the Citadel was destroyed by the Ayyubid administrator, Al-Adil, in 1202. It was reconstructed by using hard stones, such as basalt. The Citadel was attacked six times when the Mongols were in the region (1226-1312). The Citadel's walls were seriously damaged after the siege of the city by Timur, but were repaired after each battering. Various buildings were erected inside the Citadel, which served as a garrison for troops during the Ottoman period.

One of the most glorious examples of the architecture of the Middle Ages, the Citadel had 12 simple towers. The entrance to the Citadel is through three different gates. Although most of the walls of the Citadel belong to the Ayyubid period of the 13th century, some of them date to the Seljuk period. The castle walls are mostly original. Most of the towers have three floors. Some buildings in the Citadel have not survived. There was probably a palace used by Tutush in the Citadel during the Seljuk period. Archaeological excavations began in the Citadel shortly before the current civil war, and important finds, belonging to the different periods, were found. It is thought that the large building inside the Citadel was used for ceremonies. An inscription, demonstrating that the Citadel was built by Tutush, was found during the archaeological excavations carried out in the Damascus castle in 1987. This inscription is in the Damascus National Museum today. It is an important document, as it demonstrates that the building was constructed during the Seljuk period. Although some parts of the inscription are broken, it still can be deciphered. The inscription reads as follows:

"In the name of Compassionate and Merciful God, Construction of this Caliph of the Abbasid Empire, Our master Imam Imam El Muktedi bi-emrillah amir of believers and Sultan Shehinshah during the reign of the arm of the amir of the believers, head of emperors, master of the Arabs and the Iranians, father of conquest, son of Muhammad, son of Daoud Malik Shah and his brother esteemed Malik, supported, who won victories, crown of the state, Light of the Nation, Son of the honor of believers, Islam emperor Abu Said Tutush, assistant of the amir of the believers ordered. In the reign of the city year 1085."

It is believed that if more archaeological excavations are conducted in the Citadel, it will be possible to uncover additional finds dating from the Seljuk period.

BİBLİYOGRAFYA:

Berthier S., La cittadelle de Damas: les apports d'un etude archeologique. H. Kennedy (Ed.), Muslim Military Architecture in Greater Syria, Leiden, 2006, 151-164.
Berthier, S., Al-Ejji E.,Citadelle de Damas. Supplement of the Bulletin d'Etudes Orientales, LIII-LIV, 2002.
Cathcart King, D.J. (1951). The Defences of the Citadel of Damascus; a Great Mohammedan Fortress of the Time of the Crusades. Antiquity, XCIV, 5796.
Chevedden, P. E., (1986). The Citadel of Damascus, (Doctorate Thesis), Los Angeles: University of California.
Hanish, H. (1993). Der Nordostabschnitt der Zitadelle von Damaskus. Damaszener Mitteilungen, 7, 233-296.
Hanspeter Hanisch 1992 "Die seldschukischen Anlagen der Zitadelle von Damaskus", Damaszener Mitteilungen Band 6, s. 479-499, tafel 79-82 Deutsches Archäologisches Institut Station Damaskus. Mainz, 1992.
Henry Cassels Kay, "A Seljukite Inscription at damascus" Journal of Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, Apr. 1897 ss.335-345
Heyman, J., The stone skeleton, International Journal of Solids and Structures, Vol.2, 1966, 249-279.
Heyman, J., Structural analysis: A historical approach. Cambridge, Cambridge University Press, 1988.
Sauvaget J., La citadelle de Damas, Syria, II, 59-90 and 1930, 216-241.
Ottani, F., Coisson, E., Al-Ejji, E., "Ancient Citadel of Damascus, Syria: analysis, diagnosis and monitoring for conservation and structural consolidation"
Weber, Stefan. Damascus Ottoman Modernity and Urban Transformation 1808-1918. Aarhus, Denmark: Aarhus Universitetsforlag, 2009.
Wulzinger, K., Watzinger, C., Damaskus, Die Islamische Stadt, Berlin – Leipzig, 1924, s.166-187.

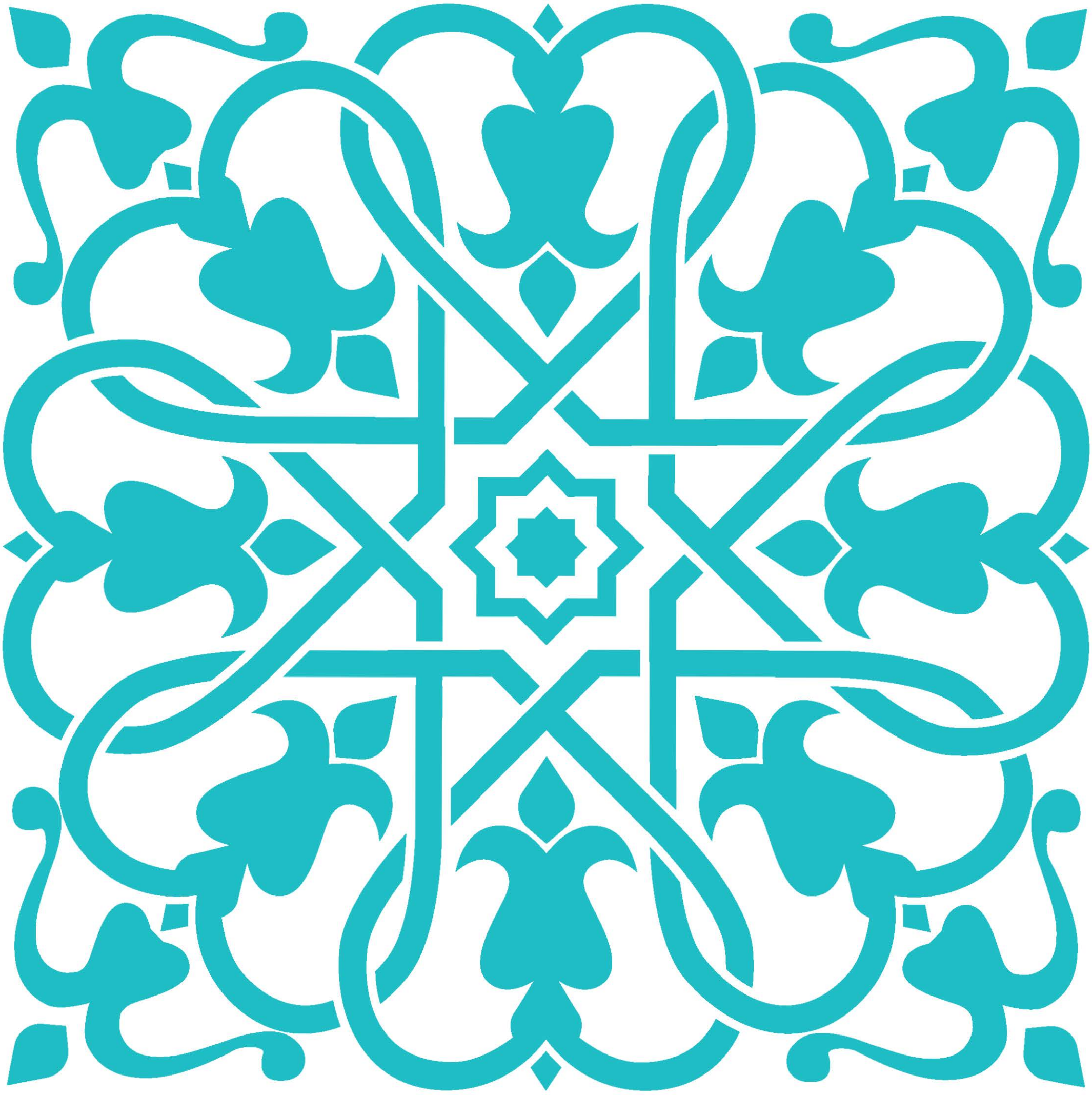
BIBLIOGRAPHY:

Berthier, S. and E Al-Ejji. Citadelle de Damas. Supplement of the Bulletin d'Etudes Orientales, LIII-LIV, 2002.
Berthier S. La Citadelle de Damas: les apports d'une étude archéologique. H. Kennedy (Ed.), Muslim Military Architecture in Greater Syria, Leiden, 2006, pp.151-164.
Cathcart King, D.J. The Defences of the Citadel of Damascus; a Great Mohammedan Fortress of the Time of the Crusades. Antiquity, XCIV, 1951, pp. 57-96.
Chevedden, P. E. The Citadel of Damascus, (Doctorate Thesis), Los Angeles: University of California, 1986.
Hanisch, Hanspeter. "Die seldschukischen Anlagen der Zitadelle von Damaskus". Damaszener Mitteilungen Band 6.Deutsches Archäologisches Institut Station Damascus- Mainz, 1992, pp. 479-499, table 79-82.
Hanisch, Hanspeter. Der Nordostabschnitt der Zitadelle von Damaskus. Damaszener Mitteilungen, 7, 1993, pp. 233-296.
Heyman, J. The Stone Skeleton. International Journal of Solids and Structures, Vol.2, 1966, pp. 249-279.
Heyman, J. Structural analysis: A historical approach. Cambridge, Cambridge University Press, 1998.
Kay, Henry Cassels. "A Seljukite Inscription at Damascus." Journal of Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, April, 1897, pp.335-345.
Ottani, F., E. Coisson, and E. Al-Ejji. "The Ancient Citadel of Damascus, Syria: analysis, diagnosis and monitoring for conservation and structural consolidation."
Sauvaget, J. La Citadelle de Damas, Syria, II, 1930, pp. 59-90, pp. 216-241.
Weber, Stefan. Damascus Ottoman Modernity and Urban Transformation 1808-1918. Aarhus, Denmark: Aarhus Universitetsforlag, 2009.
Wulzinger, K. and C. Watzinger. Damaskus, Die Islamische Stadt. Berlin – Leipzig, 1924, pp. 166-187.

Şam İç Kalesi
Citadel of Damascus

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

TÜRKİYE
TURKEY

TÜRKİYE
TURKEY

Selçuklu toplumunun tarih sahnesine çıktıktan sonra kendilerine yurt arayışı içinde vaad edilen topraklardan birisi de Anadolu olmuştur. Antik çağ kaynaklannda "Asia Minor" yani Küçük Asya olarak isimlendirilen bölge, kıta özelliği gösteren bir coğrafyaya sahiptir. Bölgenin bu özelliği ve Asya ile Avrupa arasındaki geçişte jeopolitik olarak bir köprü görevi görmesi onu önemli kılıyordu. Selçuklu devlet adamlarının tarih ve coğrafya bilmeleri, vatanları olacak bu topraklar üzerinde tasavvurda bulunmalarına neden olmuştur.

Anadolu üzerinde birçok uygarlığın yaşadığı bir toprak olmasına karşılık Selçuklular bakımından onu çekici kılan gösterdiği coğrafi özellikleri bakımından ana vatanlan olan Orta Asya'ya benzemesiydi. Bu benzerlik sonucunda Selçuklar bu ülke içinde yerleşmeye karar vermiştir.

Selçuklular öncesinde Bizans imparatorluğu topraklan içinde bulunan Anadolu, bir yandan Ermeni ve Gürcülerin diğeryandan da Arapların baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Ermeniler ile Bizanslılar arasındaki mücadele sonrasında Bizans'a tabi olan Ermeniler Anadolu'nun güney ve iç kesimlerine yerleşim hakkı elde etmiştir. Böylece Anadolu'da Bizans devleti Ermenileri kendilerine bir müttefik olarak bağlamıştır.

Selçuklulann İran'dan sonra batıya Anadolu'ya yönelmelerinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler arasında Rey'in Tuğrul Bey tarafından fethinden sonra Horasan'a gelmeye devam eden Türkmen boylarının şehirlerde huzursuzluk yaratmaları ve yeni gelenlerin kente daha önce yerleşen halk ile aralannda çekişmeleri Selçuklu devletinin gücünü tehlikeye sokmasıdır. Bu durumda yeni gelen boylar için yerleşim alanı olarak batı yani Anadolu gösterilmiştir.

Selçuk Bey'in dört oğlundan birisi olan İsrail Arslan Yagbu'nun soyundan gelenler tarafından Anadolu Selçuklu devleti kurulacaktır. Ancak kuruluş dönemine kadar Büyük Selçuklular tarafından ülke içinde çeşitli akınlar ve fetih hareketleri yapılmıştır. Bu fetih hareketleri sonrasında Bizans Devletinin zayıflayan gücünden de yararlanan Selçuklulann, Malazgirt öncesinde Marmara denizine kadar geldikleri bilinmektedir.

Selçuklular daha Horasan çevresine bile gelmeden önce, Ali Tekin'in baskılan sonucunda Cend'de huzursuz ve güvensiz bir ortamın içinde kendilerini buldular. Bu huzursuzluk sonucunda Selçuklu boyuna mensup çadırlara baskınlar yapılıyor, halka tecavüz ve işkencelerde bulunuluyordu. Selçuklular bu ortamda, boylarının güvenliğini tam olarak sağlayamıyordu. İşte bu sebepledir ki, devletin başında bulunan Çağn Bey, boyun bir bölümünün Rum (Bizans) sınırına gitmesini emretti. Kardeşi Tuğrul Bey ile ortak hareket eden Çağn Bey, Gazneli Sultanı Mahmud'un Hindistan seferinde olmasını da fırsat bilerek bir kısım Türkmen boyuyla Horasan ve batıda Doğu Anadolu bölgesine geçmiştir. Bu geçiş sırasında Tus Valisi Arslan Cazip'in Selçuklulara karşı önlem almamış olması Sultan Mahmud tarafından hoş karşılanmamıştır.

Doğu Anadolu ve Kafkasya bölgesinin fethiyle ilgilenen Çağrı Bey, Doğu Anadolu'da Bizans'a bağlı vassal Ermeni Prensliği olan Vaspurakan ve Bagratid Prensliklerinin topraklanna girdi. Vaspurakan prensi David bir orduyla Türklerin üzerine yürüdü. İki ordu arasında meydana gelen savaşı Çağrı Bey'in yönettiği ordu kazanmıştır. Bu Anadolu'da kazandıkları ilk zafer olarak, Selçuklara cesaret verecektir. Bu savaş sonrasında doğu Anadolu topraklarında bulunan birçok Vaspurakan kalesi Selçukluların kontrolüne geçmiştir. Çağrı Bey'in bölgedeki kazanımlan bir süre daha devam etmiştir.

After the Seljuks emerged on the stage of world history, Anatolia was one of the territories destined to attract them when they were looking for a country to establish themselves as a nation. Referred to in ancient sources as "Asia Minor", that is to say, "Small Asia", the region has the geographical characteristics of a continent. These features, as well as its position as a geopolitical bridge between Asia and Europe, rendered it a crucial connector of civilizations. Furthermore, Seljuk statesmen were already aware of the history and geography of this region, which stimulated them to contemplate the potential destiny of this territory as a homeland.

Although many cultures lived in Anatolia, what made it particulaly attractive for the Seljuks was its resemblance to Central Asia, their homeland, in terms of its geography. As a result of this similarity, the Seljuks decided to settle here.

Anatolia, which was a part of the Byzantine Empire before the arrival of the Seljuks, was under the pressure of the Armenians and Georgians on the one side, and the Arabs on the other. After the struggle between the Armenians and the Byzantines ended, the Armenians, subjects of the Byzantine Empire, gained the right to settle in the southern and interior parts of Anatolia. In this fashion, the Byzantine Empire made allies of the Armenians.

Various reasons stimulated the Seljuks to move westwards from Iran into Anatolia. One of these motives was the situation with the Turkman tribes. These tribes continued to migrate to Khorasan after Tughril Beg had conquered Rayy, and were causing unrest in the area. This conflict between the newcomers and earlier settlers risked jeopardizing the power of the Seljuk Empire. Because of this, Anatolia appeared as an opportune area for the settlement of these incoming tribes.

The Anatolian Seljuk Empire was founded by a descendant of Israil Arslan Yabgu, one of the four sons of Seljuk Beg. However, many raids and conquests were made by the Great Seljuks in the area before the foundation period. After these conquests, the Seljuks, who took advantage of the weakened Byzantine Empire, advanced to the region of the Sea Marmara, prior to the Battle of Malazgirt.

Before the Seljuks reached the area of Khorasan, they found themselves in an unstable position in Cend, due to the pressure of Ali Tekin. As a result of this unrest, the tents of the Seljuk tribes were raided, and their people were tortured. The Seljuks were unable to provide full security for their tribes. Therefore, Chaghri Beg, who was the head of the state at this time, ordered some of his people to move to the Byzantine border. Chaghri Beg, in collaboration with his brother Tughril Beg, took advantage of the absence of the Ghaznavid Sultan Mahmud, who was off leading a campaign to India, and moved westwards into Khorasan and eastern Anatolia with some of his Turkmen tribes. Sultan Mahmud was angered to learn that Arslan Cazip, who was the Governor of Tus at the time, had not taken any precautions to impede the advance of the Seljuks.

Chaghri Beg, who led the conquest of eastern Anatolia and the Caucasus region, entered the territories of the Vaspurakan and Bagratid Principalities, which were vassal states of the Armenians, themselves subjects of the Byzantine Empire. The Vaspurakan prince David attacked the Turks with an army, but was defeated in the battle by the forces of Chaghri Beg. This first victory in Anatolia encouraged the Seljuks. Many Vaspurakan castles in Anatolia came under Seljuk control after this battle. Chaghri continued to score more victories in the region.

Çağrı Bey'in yaptığı bu seferin asıl amacı Selçuklu boyunun yerleşimi için yeni bölgeler aramaktır. Çağrı Bey bu sefer sonrasında Tuğrul Bey'e "Buralarda bize karşı koyabilecek bir güç ile karşılaşmadım" demiştir.

Büyük Selçuklu sultanı ve Anadolu Selçukluları saltanatının kurucusu olan Arslan Yabgu döneminden Anadolu'ya ikinci bir sefer daha düzenlenmiştir. Yaklaşık olarak 1028 yılından yapılan bu sefer sonrasında Selçuklu boyları çok kayıplar vermiştir. Bu sefer sırasında Selçuklu ve Bizans ordusu Gence yakınlarında karşılaşmış, Ermeni ve Gürcülerin desteklediği bu ordu yenilgiye uğratılmıştır. Sefer sorasında Selçuklu ordusu Aras nehri boylarını takip ederek kuzeydoğu Anadolu'ya yönelmiştir.

Dandanakan savaşının kazanılmasının ardından Horasan ve çevresine yerleşen Selçuklular, Anadolu'yla ilgilenmeye daha da önem vermiştir. Horasan'dan sürekli olarak gelen yeni Türkmen boylarına yerleşim yeri bulmak için Selçukluların arayış içinde oldukları görülmektedir. 1048 yılında Tuğrul Bey'in emrinde olan Musa İnanç Yagbu'nun oğlu Hasan, emrindeki kuvvetlerle Anadolu'ya geçmiş, ancak Van'ın doğusunda Zap Suyu civarından pusuya düşürülüp öldürülmüştür. Bu olay sonrasında Tuğrul Bey, İbrahim Yinal'ı Anadolu'ya yapılacak seferlerin başına getirmiştir.

İbrahim Yinal ordusuyla birlikte Anadolu'ya girmiş ilk olarak Erzen taraflarını fethetmiştir. Selçuklu ordusunun Anadolu'ya girdiğinin haberi alınınca Gürcü ve Ermenilerden oluşan Bizans ordusu da bölgeye gelmiştir. Bizans ordusu, Gürcü Kralı Liparit'in yönetimi altında olmasına karşılık başka prensler de orduda görev yapıyordu. Prensler arasındaki anlaşmazlığında etkisiyle, 18 Eylül 1048 tarihinde Pasinler ovasında meydana gelen savaşta, Selçuklu ordusu Liparit'i yenilgiye uğratarak esir almıştır. Bu savaş, Malazgirt Savaşı öncesinde Selçuklu ordusunun kendi gücünü anlaması bakımından etkili olacaktır. Bu savaşın şüphesiz birçok etkili sonucu vardır. Selçuklular ile Bizans arasındaki ilk anlaşma bu savaşla birlikte resmen imzalanmış, daha öncede bahsedildiği üzere Liparit'in serbest kalmasının karşılığında İstanbul'daki Arap Camisi, tamir ettirilmiş ve mihrabına Tuğrul Bey'in alameti olan ok ve yay sembolleri yerleştirilmiştir. Ayrıca Şii Fatımi Halifesi adına okunan hutbe, Abbasi halifesi adına okunmaya başlanmıştır.

Tuğrul Bey'in Anadolu yapacağı sefer öncesinde Arslan Yagbu'nun oğlu Kutalmış Bey, Aras üzerindeki Kars gibi önemli yerleşmeleri Selçuklu hâkimiyeti altına almıştır. Kutalmış Bey sonrasında bölgedeki Anion yakınlarındaki Merrin kentinin yöneticisinin saldırısı sonucunda askerlerinin büyük bölümünü kaybetmiş olarak İran'a dönmüştür.

Bu yenilgi sorasında Tuğrul Bey'in Anadolu ile daha yakından ilgilenmeye başladığı görülür. Bu ilginin sebebi ise Türkmen nüfusunun Horasan'da göç sebebiyle artması ve Bizans ile aralarında mutlak bir anlaşmanın bulunmamasından kaynaklandığı söylenebilir. 1054 yılında Tuğrul Bey'in Vaspurakan prensliğinin yolu üzerinden Muradiye ve Erciş'i ele geçirmiş, Malazgirt'i kuşatmıştır. Malazgirt doğu Anadolu bölgesinde askeri bakımdan önemli bir kent konumundaydı. Kenti uzun bir süre kuşatan Tuğrul Bey bunda başarılı olamayınca kuşatmayı kaldırmıştır. Tuğrul Bey, Malazgirt kuşatmasının ardından Anadolu'nun kuzeydoğu bölgelerini fethetmek için üç farklı orduyu bölgeye göndermiştir. Tercan, Pulur, Sadak, Erzincan, Bayburt, Kars yöresi ve Çoruh vadisindeki yerleşmeler ve kalelerin bir bölümü ele geçirilmiş, ordular ele geçirdikleri ganimetlerle dönmüştür.

However, the real purpose of this campaign was to look for new regions in which Seljuk tribes could settle. "I did not encounter a power which could stand out against us around here," reported Chaghri Beg to Tughril Beg after this military campaign.

After the reign of Arslan Yabgu, who was the sultan of the Great Seljuks and the founder of the Anatolian Seljuk Empire, a second military campaign was undertaken in Anatolia. The Seljuk tribes suffered heavy losses during this campaign, which was carried out in approximately 1028. The Seljuk and the Byzantine armies fought near Gence, and the Byzantine army, even though supported by the Armenians and the Georgians, was defeated. After this battle, the Seljuk army moved towards northeast Anatolia by following the Aras River.

After the Dandanakan victory, the Seljuks who were established in and around Khorasan became more and more interested in Anatolia. The Seljuks kept looking for a place in which to settle the Turkmen tribes which kept arriving to Khorasan. Hasan, the son of Musa Inanc Yagbu, a subordinate of Tughril Beg, moved into Anatolia with his army, but was ambushed and killed near the Zap River to the east of Van. Tughril Beg appointed Ibrahim Yinal the commander of the armies for the Anatolian campaign after this incident.

Ibrahim Yinal crossed into Anatolia with his army and captured the region of Erzen. After learning that the Seljuk army had entered Anatolia, the Byzantine army, assisted by the Georgians and the Armenians, went to the region. The Byzantine army was led by the Georgian King Liparit, who also had the support of the armies of other princes. In large part due to conflicts between these various princes, the Seljuk army was able to defeat Liparit in the Pasinler plains on September 18, 1048, taking him captive. This important battle enabled the Seljuk army to assess its power before the Battle of Malazgirt. The Battle of Pasinler had many positive outcomes. The first treaty between the Seljuks and the Byzantines was officially signed after this battle. This treaty included a clause for the restoration of the Arab Mosque in Istanbul. In return for setting Liparit free, it was agreed that depictions of the bow and arrow, the attributes of Tughril Beg, would be placed in the mihrab of the mosque. In addition, the sermon, previously read in the name of the Shiite caliph, would now be read in the name of the Abbasid caliph.

Kutalmish Beg, the son of Arslan Yagbu, had taken the important settlement of Kars on the Aras River for the Seljuks before the start of the Anatolian campaign of Tughril Beg. Kutalmish Beg returned to Iran, having lost a major part of his soldiers after the attack on the the city of Merrin, near Anion.

Tughril Beg took a closer interest in Anatolia after this defeat. It is said that the reason for this pointed interest was the problem of the increasing immigrant Turkmen population in Khorasan and the lack of a definite treaty between the Seljuks and the Byzantine Empire. Tugril Beg captured Muradiye and Ercis from the Vaspurakan principality and laid siege to Malazgirt, an important military city, in 1054. After laying an extensive siege, he was forced to abandon it. Tughril Beg sent three separate armies to the region to conquer the northeastern parts of Anatolia after the unsuccessful siege of Malazgirt. Some of the settlements and castles in Tercan, Pulur, Sadak, Erzincan, Bayburt, Kars region and Coruh valley were captured and the Seljuk armies returned with substantial booty.

1070 yılında İmparator Diogenes hazırladığı ordunun başında bu kez Manuel Komnenos'u görevlendirerek Anadolu'ya sefere göndermiştir. Bu sefer sırasında Alparslan ile eniştesi Erbasgan'ın arasının açılması üzerine, Emir Erbasgan maiyetindeki kalabalık bir Türkmen boyu ile birlikte Anadolu'ya girmiştir. Alparslan, Emir Erbasgan'ı takip etmek üzere Anadolu'ya Afşin Bey'i göndermiştir. Afşin'in kuvvetlerinden kaçan Emir Erbasgan ile Manuel'in orduları Sivas'ta karşılaşmış ve savaşı kazanan Emir Erbasgan Manuel'i esir aldığı halde Alparslan ile arasındaki anlaşmazlığı anlatınca Bizans'a sığınması konusunda Manuel tarafından ikna edilmiş ve Erbasgan, İstanbul'a giderek Bizans'a sığınmıştır.

1071 yılı öncesinde Mısır'da yaşanan karışıklıklara bağlı olarak Alpaslan, Mısır'a Selçuklu hâkimiyetini kurmak amacıyla, Azerbaycan'dan Anadolu'ya geçmiştir. Alparslan, Tuğrul Bey tarafından feth edilemeyen Malazgirt Kalesini ele geçirmiş, Urfa'ya kadar olan kaleleri de almıştır. Urfa'yı kuşatmışsa da alamamıştır. Halep taraflarına yönelen sultan, Halep emiri Mahmud'un af dilemesi üzerine kentin yönetiminin tekrardan Mahmud'a vermiş, Şam'a gitmek üzere kentten ayrılacağı sırada, Bizans imparatoru bir elçi ile mektup göndererek Malazgirt, Ahlat, Erçiş taraflarının tekrardan verilmesini talep etmiş, aksi takdir de bir ordu ile buraları alacağını iletmiştir. Bu mektup ve habercilerin büyük bir Bizans ordusunun doğuya doğru hareket ettiğini belirtmesi üzerine, Alparslan Mısır seferinden vazgeçerek Ahlat'a doğru geldi. Bizans ordusunun Malazgirt Kalesini kuşatmadan almasına ve kale komutanının af dilemesine rağmen, kentte yaşayan Müslümanların tamamını kılıçtan geçirmiştir.

24 Ağustos 1071 tarihinde Selçuklu ve Bizans orduları Malazgirt ile Rahva arasındaki Rahva Ovasında karşılaştı. Ancak savaş 26 Ağustos 1071 Cuma günü oldu. Savaşın sonunda düşmana göre daha az sayıdaki Selçuklu ordusu, Bizans ordusunu taktiksel başarı sonucunda yendi. İmparator esir alındı. Sultan Alparslan, imparatora esir muamelesinden ziyade misafir gibi davrandı. Savaş sonrasında imzalanan barış anlaşmasıyla imparator serbest bırakıldı. Ancak, İstanbul'da Bizans tahtına VII. Mikhail Dukas oturdu. Diogenos ile Dukas arasında yaşanan taht mücadelesini Dukas kazandı ve Dukas, Diogenos'un gözlerine mil çektirerek bir manastıra kapattı. Alparslan, Bizans'taki karışıklıkları öğrenince emirlerine Anadolu'nun fethedilmesi görevini vermiştir.

Alparslan'ın ölümünün ardından Melikşah döneminde de Anadolu'nun içlerine akınlar yapılmaya devam etmiştir. Anadolu'nun güney bölgelerine Kutalmışoğulları yerleştirilmiştir.

Diogenes appointed Manuel Komnenos as commander-in-chief of the army he had assembled and sent the army on a campaign in 1070. Since Alparslan and his brother-in-law Erbasgan had a conflict during this campaign, Emir Erbasgan entered Anatolia with a teeming Turkmen tribe. Alparslan sent Afsin Beg to Anatolia to follow Emir Erbasgan. Emir Erbasgan's army, who was running away from Afsin's troops, met the army of Manuel Komnenos in Sivas. Although Emir Erbasgan, who won the war, took Manuel Komnenos captive, he was persuaded by Manuel to seek refuge in the Byzantine Empire from his conflict with Alparslan, which he did.

Due to the turmoil in Egypt prior to 1071, Alparslan went to Anatolia from Azerbaijan, and from there to Egypt, with the mission to establish Seljuk rule there. Alparslan captured the Malazgirt Castle, which had not been captured by Tughril Beg. He also captured castles as far away as Urfa. Although he laid siege to Urfa, he was unable to take it. The Sultan, who advanced towards Aleppo, returned the administration of the city to Mahmud, the emir of Aleppo, after Mahmud apologized to him. When Alparslan was about to depart from the city to go to Damascus, the Byzantine Emperor sent a letter by messenger, demanding him to return Malazgirt, Ahlat, Ercis and the surrounding areas to the Byzantines. If not, he threatened military action to take them back. Since this letter and the messengers indicated that a large Byzantine army was moving towards them, Alparslan aborted his Egyptian campaign and moved towards Ahlat. The Byzantine army captured Malazgirt Castle without a siege, and, although the castle commander asked for mercy, the Byzantine army massacred all the Muslims who lived in the city.

The Seljuk and Byzantine armies met in the Rahva plains, between Malazgirt and Rahva, on August 24, 1071. However, the battle actually took place on Friday, August 26, 1071. The Seljuk army, which was smaller than the Byzantine army, won the battle as a result of successful tactical maneuvers. The Emperor was taken captive, yet was treated like an honored guest, instead of a captive, by Sultan Alparslan. The Emperor was set free after signing a peace treaty following the battle. However, Mikhail Doukas VII now came to the Byzantine throne in Istanbul. Dukas had won the struggle with Diogenes for the throne, after which he blinded Diogenes with a metal rod and then locked him in a monastery. When Alparslan found out about the turmoil in the Byzantine Empire, he ordered his emirs to conquer Anatolia.

After Alparslan died, Seljuk raids to Anatolia's interior continued, during the reign of Malik Shah. The Kutalmishoguls settled in the southern part of Anatolia.

Anadolu'da dağınık bir vaziyette bulunan Türkmen beyleri üzerinde hâkimiyet kurma girişimini Melikşah, Artuk Bey'e vermiştir. Melikşah, Anadolu'da mutlak hâkimiyet kurmak için Emir Porsuk'u Anadolu'ya göndermiştir. Emir Porsuk, Kutalmış oğlu Mansur'u bertaraf etmiştir.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah, ağabeyinin ölümünden sonra Bizansla işbirliği içine girmiştir. Bizans imparatorluğunda yaşanan karışıklıklar sırasında imparator adaylarından Neikephoros Melissenos'u desteklemiştir. Bu tekfurun elinde bulunan İznik ve taraflarının kontrolü Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a verilmiştir. Süleymanşah, İznik ve taraflarını elinde tutarak 1080 yılında kurulacak olan Rum Selçuklu Sultanlığının merkezi haline getirmiştir. Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Antakya valisi Philaretos Brachamios'un oğlu Barsama, şehrin yöneticisi İsmail'in de desteğini alarak İznik'te bulunan Süleymanşah'ı, Antakya'yı teslim etmek üzere kente çağırmıştır. Bu davet aradaki mesafede dikkate alınırsa dikkat çekicidir. Çünkü Süleymanşah'ın Bizans ile olan ilişkileri sonucunda Barsama Antakya'ya Süleymanşah'ı çağırmıştır. Süleymanşah, kısa sürede kenti ve iç kalesini ele geçirmiştir.

Süleymanşah, daha sonrasında Halep taraflarını fethetmekle meşgul olmuş, Maarretünnûman, Kefertab, Lâtmin ve Kınnesrin kent ve kalelerini ele geçirmiştir. Halep'i kuşattığı sırada Şam emiri Tutuş'un kendisini arkadan çevirmesi sonucunda savaşı kaybetmiş ve yenilgiye dayanamayarak hançeri kalbine saplayarak ölmüştür. Böylelikle Anadolu Selçuklu devletinin kurucusu bu sultan, talihsiz bir çekişme sonucunda hayatını kaybetmiştir. Türkiye Selçuklu Sultanlığı'nı Süleymanşah Antakya ve çevresinde olduğu sırada Ebu'l Kasım yönetmiştir.

Diyarbakır ve çevresi Mervaoğulları tarafından yönetiliyordu. Mervanoğulları başlangıçta Selçuklulara tabi olmayı kabul etmiş ancak sonrasında ise Musul emiri ile ittifak yapınca bu bölgeye sefer yapılması kararlaştırılmıştır. Sultan Melikşah, 1084 yılında Diyarbakır emirliğine Fahrü'd-Devle'yi atamış. Artuk, Çubuk, Çökürmüş, Dilmaçoğlu Muhammed gibi Türk beyleri, Bağdad Şahnesi Gevherâyin ve Arap Emîri Seyf ed-Devle'nin de katıldığı büyük bir ordu Diyarbakır'a gönderildi. Diyarbakır'ın fethinin ardından Selçuklu ordusu Siirt, Erzen ve Hasankeyf şehir ve kasabalarını da ele geçirmiştir.

Büyük Selçukluların Anadolu üzerindeki siyasetleri, Melikşah'ın ölümünün ardından kesintiye uğramıştır. Ancak sonrasında aynı soya mensup Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın soyundan gelecek olan Rum Selçuklu Sultanlığı, Büyük Selçuklu Sultanlığının etkin kültürel ve siyasi özelliklerini devam ettirecektir.

Malik Shah appointed Artuk Beg to establish sovereignty over the Turkmen begs, who were scattered in Anatolia. Malik Shah sent Emir Porsuk to Anatolia to establish absolute sovereignty. Emir Porsuk eliminated Mansour, the son of Kutalmish.

Suleyman Shah, the son of Kutalmish, began to cooperate with the Byzantines. During the turmoil in the Byzantine Empire, he supported Nikephoros Melissenos, who was one of the candidates for the throne. Control of Iznik and its surroundings, which were governed by this feudal lord, was given to Suleyman Shah. Suleyman Shah held Iznik and made it the capital of the Seljuk Sultanate of Rum, which was founded in 1080. Barsama, who was a son of Philaretos Brachiamos, the governor of Antakya, invited Suleyman Shah to Antakya to give him the city by gaining the support of Ismail, the administrator of the city. Considering the distance, this invitation was significant, because Barsama invited Suleyman Shah to Antakya due to his relationship with the Byzantine Empire. Suleyman Shah captured the city and its citadel in a short time.

Suleyman Shah then engaged in efforts to capture the surroundings of Aleppo, and took the cities and castles of Maarretunnuman, Kefertab, Latmin and Kinnesrin. He lost the battle of Aleppo when Tutush, the emir of Damascus, overtook him from behind when he was laying siege to Aleppo. Since Suleyman Shah could not bear the shame of this defeat, he committed suicide by stabbing himself in the heart. Thusly, this warrior Sultan, founder of the Anatolian Seljuk Empire, died as a result of an unfortunate conflict. Ebu'l Kasım ruled the Turkish Seljuk Sultanate when Suleyman Shah was in Antakya and its surroundings.

Diyarbakir and its surroundings was ruled by the Marwanid tribes. The Marwanids agreed to become subjects of the Turks, but they later formed an alliance with the emir of Mosul, and planned a campaign for the region. The Sultan Malik Shah appointed Fahr'ud-Devle as emir of Diyarbakir in 1084. A large army was formed by the Turkish begs Artuq, Cubuk, Cokurumush, Dilmacoglu, Muhammad, the State Official of Baghdad Gevharayin and the Arab Emir, Seyf ed-Devle, who were all sent to Diyarbakir with their troops. After Diyarbakir was conquered, the Seljuk army took the cities of Siirt, Erzen and Hasankeyf.

The Anatolian policy of the Great Seljuks was interrupted after the death of Malik Shah. However, the Seljuk Sultanate of Rum, who were the descendants of Suleyman Shah, the son of Kutalmish, continued the effective cultural and political characteristics of the Great Seljuk Sultanate in Anatolia.

Tuğrul Bey'den sonra tahta çıkan Alparslan, Tuğrul Bey'in Kafkasya seferini tamamlamak istedi. Bu amaçla, sefere çıkan Alparslan'a veziri Nizamülmülk'de eşlik etti. Rey'den hareket eden ordunun başında sultan Alparslan bulunuyordu. Alparslan Merend şehrine geldiğinde, Anadolu'ya seferler yapan Emir Tuğtekin'den Anadolu'ya giden yollar hakkında bilgiler aldı. Sultan Alparslan'ın Gürcü ülkesine yönelik yaptığı fetih hareketinin arkasından Anadolu'ya doğru ordu yönelmiştir. Selçukluların savaş dışında akrabalık ilişkileri kurmak suretiyle bazı bölgeleri kontrol altına aldıkları bilinmektedir. Alparslan, Ermeni Kralı II. Gourgen'in kızı ile evlenmiş, evlilik sonrasında kralı Lori şehrine göndermiştir. Sultan Alparslan bundan sonra Ani'nin fethi ile uğraşmaya başladı. Bu amaçla ordusunu Ani'ye doğru yönlendirdi. İbn'ül Esir'in anlattıklarından kentin kuşatmasının çok uzun sürdüğü anlaşılmaktadır. Çeşitli kuşatma taktikleri kullanan Selçuklu ordusu surların karşısında küçük ahşap bir kale inşa ettirmiş, buradan surlara ateş açmıştır. Surlarda açılan bir gedikten içeri giren ordu kenti fethetmiştir. Kentin alındığı haberi Bağdat'a kadar ulaştı. Halife sultana övgüler dolusu bir mektup göndermiştir. Ani'nin fethinden sonra kentteki Meryem Ana Katedralinin kubbesinin üstünde bulunan haç sökülmüş, yerine hilal dikilmişti. Katedralin içinde bulunan değerli bir avizenin düşürülüp kırıldığını sultan duyunca üzülmüştü.

Ani Kalesinin fethinden sonra kentin harap olan surlarının onarılması ve kentin içinde bir mescit inşa edilmesini emretmiştir. Bu amaçla kente vali olarak Muhammed bin Mansur atanmıştır.

1065-1066 yılları arasında Selçuklu Beyleri ve Türkmen liderleri Anadolu'nun içinde çeşitli bölgelere akınlar yapmaya devam ettiler. Bu sırada Salar-ı Horasan, Diyarbakır ve çevresinde çeşitli kalelere saldırılara yaptı. Diyarbakır kalesini kuşattı. Mervani Emiri Nizameddin, teslim anlaşması yapmak üzere Salar-ı Horasan'ı Diyarbakır'a davet etti. Kente giren Salar-ı Horasan, Emir Nizameddin tarafından yakalanarak öldürüldü.

Türkmenlerin Anadolu içlerine kadar yaptıkları akınlar izleyen yıllarda da devam etti. Anadolu'nun güney bölgeleri Hısn Mansur, Hoçin Kalesi gibi bölgeler Afşin ve Gümüştekin Beyleri tarafından fethedilmiştir. İki emrin arasında Ahlat'da çıkan kavga sonucunda Afşin Bey, Gümüştekin'i öldürünce, Alparslan'ın kendisini öldüreceğinden korkan Afşin yönünü batıya çevirmiş ve Bizans topraklarına akınlar yapmıştır. Öncelikle Gaziantep yakınlarındaki Delük yerleşmesini kuşatarak almış sonrasında ise Antakya Kalesini kuşatmaya çalışmıştır. Burada çok fazla başarı kazanamayan Afşin Bey, Malatya tarafına yönelmiş ve kaleyi kuşatarak ele geçirmiştir.

Alparslan, who came to the throne after Tughril Beg, wanted to complete the Caucasus operation started by Tughril Beg. His vizier, Nizam al-Mulk, accompanied him on his campaign, which departed from Rayy. When Alparslan reached the city of Marand, he received information regarding the roads to Anatolia from Tugtekin, who had previously campaigned in Anatolia. After Sultan Alparslan met with success in Georgia, the army moved towards Anatolia. The Seljuks took some regions under their control by establishing diplomatic alliances instead of waging war. Alparslan married the daughter of the Armenian King Gourgen II, and sent the king to live in the city of Lori after the wedding. Sultan Alparslan then undertook the conquest of Ani, moving his troops to the area. According to the chronicle of Ibn-ul Esr, the siege of the city lasted a long period. Using various siege techniques, the Seljuk army also built a small wooden castle in front of the walls and fired at them from here. Entering through a breach opened in the city walls, the army was at last able to take the city. The news that the city was captured reached all the way to Baghdad, and the Caliph sent the Sultan a letter full of praise. After Ani was conquered, the cross on top of the dome of the Virgin Mary Cathedral was removed and a crescent was placed there. However, the Sultan was upset when he learned that a valuable chandelier inside the cathedral had been dropped and broken.

After the Ani Castle was conquered, Alparslan commissioned the repair of the damaged city walls and the construction of a small mosque in the city. Muhammad bin Mansour was appointed governor of this city.

The Seljuk Begs and Turkmen leaders continued to make raids in various parts of Anatolia. Salan-i Khorasan attacked several castles in the region of Diyarbakir at this time, and notably laid siege to the Diyarbakir castle. Emir Nizameddin, the Marwanid ruler of Diyarbakir, invited Salar-i Khorasan to Diyarbakir to sign a treaty of surrender. However, when Salan-i Khorasan entered the city, he cas captured and killed by Emir Nizameddin.

Turkmen raids to the interior of Anatolia continued in the following years. The southern parts of Anatolia, such Hisn Mansu and the Hocin Castle, were conquered by Afsin Beg and Gumustekin Beg. When Afsin Beg killed Gumustekin Beg as a result of a dispute between them in Ahlat, Afsin Beg, who feared that Alparslan would then kill him, moved towards the west and raided Byzantine territory. He first captured Deluk, near Gaziantep, after laying siege to it. He then tried to lay siege to the Antakya castle. When Afsin Beg was unsuccessful here, he moved towards Malatya and captured the castle after laying siege to it.

Fotoğraf / Photo: Ömer Gönül

Malatya'dan sonra kervan yolları izlenerek Kayseri'ye gelen Afşin Bey, savunmasız olarak bulduğu kenti ele geçirdi. Afşin Bey daha sonra topladığı ganimetlerle Halep'e gelmiştir.

Selçuklu emirleri ve Türkmen Beyleri Anadolu'nun iç kesimlerindeki akınları Bizans İmparatorluğunda derin endişelerin oluşmasına neden olmuştur. Bizans İmparatorluk tahtında Anadolu'yu Selçuklulardan kurtarmayı düşünen IV. Romanos Diogenes bulunuyordu. Diogenes, Balkanlarda Uz ve Peçeekler ile Kapadokya'dan çok sayıda askeri de toplayarak bir ordu kurmuş bu orduyla 1068 yılının bahar aylarında Suriye'ye doğru yola çıkmıştır. Ordu, Kayseri civarındayken, kuzeyden gelen Selçuklu ordusunun Niksar ve taraflarını yağmaladığı haberini almış, bunun üzerine ordu kuzeye yönelmiş ve Selçuklu birliklerini takip ederek Divriği yakınlarında karşılaşmışlardır. Meydana gelen savaşı kazanan Bizans ordusu kendisinden daha emin bir halde hareket etmeye başlamıştır. Halep ve çevresini tekrar Bizans hâkimiyeti altına almak için ordu Halep'e doğru hareket etmiş, kent ve çevresini ele geçirmiştir. Ancak ordunun kalabalık olması ve her an Türkler tarafından bir baskın yapılacağı endişesiyle Diogenos, Haleb'den ayrılarak Anadolu'nun içlerine doğru çekilmiştir. Bu sırada Ahlat'da bulunan Afşin Bey, kuvvetlerin toparlayarak Anadolu'nun içine akınlar yapmaya devam etmiş, Amorium kentini almış, Sakarya ırmağı kıyılarına kadar gelmiştir. Diogenos, özellikle Amorium'un alındığını duyunca Pozantı civarındayken bu kente doğru yönelmiş ancak, Selçuklu emirinin kentten ayrıldığını duyunca ordusunu kışlak kentlere dağıtarak kendisi de İstanbul'a gitmiştir.

Ertesi yıl Selçuklu akınlarının Anadolu kentlerine ağırlıklı olarak yapılmaya başlanması imparator Romanos Diogeos'un yeni bir sefer yapmasına vesile olmuştur. Güçlü bir orduyla orta Anadolu'ya gelen Dogenos'un asıl amacı, Selçukluların askeri bir üs kenti olarak kullandıkları Ahlat'ı ele geçirerek Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetini kırmaya çalışmaktır. Bizans ordusu başlarında imparator olduğu halde, Harput'a kadar gelmişti. Malatya ve çevresinde akınlar yapan Selçuklular Palu'yu ele geçirmiş, Palu'nun Bizanslı valisi Philateros Brachamious, kentten kaçarak imparatorun yanına sığınmıştır. İmparatorun ordusu yönünü Palu'ya çevirdiği sıralarda Selçuklu emirleri Konya ve Karaman'ı ele geçirdiğini öğrenince Selçuklu akıncılarının güney bölgelerine inişlerini engellemek amacıyla Sivas üzerinden Kayseri'ye gelmiştir. Konya ve Karaman'daki Selçuklu akıncıları, Kilikya bölgesindeki geçitleri kullanarak Halep'e gitmeyi başarmışlardır. Böyle Bizans ordusu bir kez daha Selçuklular ile karşılaşamadan geri dönmek zorunda kalmıştır.

He then tried to lay siege to the Antakya castle. When Afsin Beg was unsuccessful here, he moved towards Malatya and captured the castle after laying siege to it. Afsin Beg followed the caravan roads to Kayseri and captured the city, which was defenseless. Afsin Beg later went to Aleppo, with much booty.

Raids of Seljuk emirs and Turkmen begs to the interior parts of Anatolia caused great concern for the Byzantine Empire. Romanos Diogenes IV, the Byzantine Emperor, sought to rid Anatolia of the Seljuks. Diogenes formed an army in the Balkans by assembling Uz soldiers from the Balkans and Patzinaks from Cappadocia, and set out with this army towards Syria in the spring of 1068. When the army approached Kayseri, he heard that the Seljuk army was plundering the region of Niksar. He advanced east in pursuit of the Seljuk troops, and they met near Divriği. The Byzantine army began the battle with confidence. The army set out towards Aleppo to secure the city and the region under the Byzantine rule and captured the city. However, after capturing the city, the army was concerned about Turkish raids at any moment. The Emperor left Aleppo and retreated towards Anatolia. Afsin Beg, who was in Ahlat at this time, gathered his troops and continued to make raids to the interior of Anatolia. He captured the city of Amorium and reached the banks of the Sakarya River. When Diogenes heard that Amorium had been captured, he began to advance towards the city when he was in the region around Pozanti. After he learned that the Seljuk emir had left Istanbul, he then divided his army between the various winter quarter cities and went there.

The following year, Seljuk raids, targeting mostly Anatolian cities, forced Emperor Romanos Diogenes to launch a new campaign. The main objective of Diogenes, who advanced on central Anatolia with a powerful army, was to break Seljuk rule in Anatolia by capturing Ahlat, the city the Seljuks used as a military garrison. The Byzantine army approached Harput with the Emperor in command. The Seljuks, who had raided Malatya and its surroundings, captured Palu. Philateros Brachamious, the Byzantine governor of Palu, fled the city and took refuge behind the Emperor. When the the army of Emperor Diogenes started to move towards Palu, he learned that the Seljuk emirs had captured Konya and Karaman. He decided to advance to Kayseri, via Sivas, in order to check the advance of the Seljuk raiders to the southern regions. The Seljuk raiders in Konya and Karaman managed to reach Aleppo by passing through the Cilician gates. The Byzantine army was thus forced to return without ever meeting the Seljuks.

ESERİN ADI: Hasankeyf Köprüsü
ŞEHRİ: Batman-Hasankeyf
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ: 1116
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Kentin girişinde Dicle ırmağı üzerinde yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Hasankeyf kent merkezine girişte yer alan köprü, Dicle Irmağı üzerindedir. Günümüze bazı mimari elemanları ulaşan yapı, ilk yapıldığı dönem itibariyle ihtişamlı bir anıt olduğu izlenimini vermektedir. Köprü taş ve tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir.

Köprünün Hasankeyf merkezine doğru yönelen kısmı güneyde kayalıkların üzerine oturmaktadır. Döneminin en büyük köprülerinden birisi olan yapı, dört ya da beş büyük açıklıktan oluşuyordu. Bu açıklıklardan ortada olanı en genişidir. Ortadaki bu açıklığın açılır kapanır ahşap bir köprü şeklinde olduğu ile ilgili tarihi kaynaklarda bilgiler bulunmaktadır. Günümüzde köprünün su içindeki ayakları ile kemer açıklığının bir tanesi mevcuttur. Köprünün ayaklarından iki tanesi su içindedir.

NAME: *Hasankeyf Bridge*
CITY: *Batman-Hasankeyf*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE: *1116*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *It is situated on Tigris River, at the entrance of the city of Hasankeyf.*

OBSERVATIONS: Situated at the entrance to the city of Hasankeyf, this bridge spans the Tigris River. The remaining architectural elements of this bridge indicate that it must have been an imposing structure when it was built. The bridge was constructed using stone and brick material.

The section of the bridge, oriented towards Hasankeyf to the south, sits on rocks. One of the largest bridges of its time, the structure consisted of four or five large arches, with the middle arch being the largest. Historical sources relate that this arch was in the form of a wooden swing bridge. Only the bridge abutments in the river and one of the arches exist today. Two of the bridge abutments are under water.

Diğer ayaklardan birisi ırmağın kıyısında birisi ise karada kalmıştır. Ancak taşkın mevsiminde ayakların tamamı su içindedir. Ayakların membaa tarafında üçgen sel yaranlar görülür. Mansap tarafında ise dairevi kesitli topuklar yukarı doğru daralmaktadır. Köprünün duvar örgüsünün içinde moloz taş harç karışımından oluşan dolgu duvar tekniği görülmektedir. Köprünün sağlam olan kemeri iki merkezli sivri kemerdir. Tabliye bölümünün bir bölümü bahçe haline getirilmiş, Bir bölümünde ise köprünün özgün mekânlarına ait izleri görülmektedir. Köprünün her iki yakasında köprüden geçiş ücreti almak için odalar olduğu bilinmektedir. Buradaki kalıntıların bu odalara ait olabileceği düşünülmektedir.

13.yy. yazarlarından İbni Şedad'ın verdiği bilgilere göre köprünün ortadaki kemer açıklığının üzerinde ahşap bir bölüm bulunuyordu. Burası düşman saldırısı sırasında açılır kapanır bir hale getiriliyordu. Böylece köprü, kentin savunmasının bir parçası haline getirilmiştir. Saldırı sırasında köprüdekiler köprünün altında bulunan odalara ve dehlizlere sığınıyorlardı. Kente gelen bazı seyyahlar köprünün ortasındaki bu açılır kapanır boşluklu geçit hakkında bilgiler vermiştir. J.Barbaro köprü üzerinde bir açıklık bulunduğuna işaret etmektedir. Köprünün yıkılmasına gerekçe olarak da bu orta açıklığın köprünün statiğini bozması gösterilmektedir. Bölgeye gelen seyyahlar köprü ayakları üzerinde hayvan tasvirleri bulunduğunu belirtmektedir. Bu tasvirlerin Cizre köprüsündekiler gibi Zodiak tasviri olduğu düşünülmektedir.

Köprünün üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. İbni Havkal'a göre köprü H.510 M.116 yılında Artukoğullarından Fahreddin Karaaslan tarafından yaptırılmıştır. Bu dönemde Artukoğlu hükümdarı Davud, Selçuklulara bağlı olarak hüküm sürmektedir. Köprünün batıda bulunan günümüze sağlam halde ulaşan kemerli bölümünün yıkıldıktan sonra 15.yy. Akkoyunlular tarafından yenilendiği düşünülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Çulpan, C., Türk Taş Köprüleri Ortaçağdan Osmanlı Devrine Kadar, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002, s.38-40.
Gabriel, A., Voyages archéologiques dans la Turquie orientale, C.1-2, Paris, 1940, s.55-56, 70-79.
Sinclair, T. A., Eastern Turkey: An architectural and archaeological survey, Londra, 1989
Zengin, B., Hasankeyf Tarihi ve Tarihi Eserleri, Ankara, 1994.

Another abutment is on the river bank and another one is on land. However, all of the abutments are underwater during the flood season. Triangular flood buttresses can be seen on the upriver side. There are circular buttresses, which taper towards the top, on the estuary side. Infilling masonry technique, consisting of rubble stone and mortar, was used in the walls of the bridge. The surviving arch of the bridge is an ogee arch with two centers. Parts of the bridge deck have been turned into a garden, in which traces belonging to the original parts of the bridge can be seen. It is known that there were rooms available to rent for a fee on both sides of the bridge. It is thought that the existing remains belong to these rooms.

According to the information provided by Ibn Shaddad, a 13th century writer, there was a wooden section of the arch, in the middle of the bridge. This section was turned into a swing bridge during enemy attacks. As such, the bridge became a structure for the defense of the city. Those who were on the bridge during attacks took refuge in rooms and corridors under the bridge. Some travelers to the city have provided information regarding this swing section in the middle of the bridge. J. Barbaro points to a gap on the bridge, which is considered the reason that the bridge fell down. It is believed that the gap disrupted the stability of the bridge. Travelers have indicated that there were depictions of animals on the abutments of the bridge. It is thought that these were representations of the signs of the Zodiac, as on the Cizre Bridge.

There are no inscriptions on the bridge. According to Ibn Hawkal, the bridge was built by the Artukid Fahreddin Karaaslan in 1116. The Artukid Emperor Dawoud reigned the area as a subject of the Seljuks during this period. It is thought that, after the section of the bridge with an arch in the west collapsed, the section that has survived to the present day was renovated by the White Sheep Aq Qoyunlu Turkmen tribes in the 15th century.

BIBLIOGRAPHY: *Çulpan, C. Turkish Stone Bridges from the Middle Ages to the Ottoman Period. Ankara: Turkish Historical Society, 2002, pp.38-40.*
Gabriel, A. Voyages archéologiques dans la Turquie orientale, vol. 1-2. Paris, 1940, pp.55-56, 70-79.
Sinclair, T. A. Eastern Turkey: an architectural and archaeological survey. London, 1989.
Zengin, Burhan. History and Historical Monuments of Hasankeyf. Ankara, 1994.

ESERİN ADI: Diyarbakir Ulu Camii
ŞEHRİ: Diyarbakır
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Cami-i Kebir
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Diyarbakır şehir merkezinde yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Kentin merkezinde, Camii Kebir Mahallesinde bulunur. Kentin kuzey kapısının yakınında kuzey-güney yönündeki ana caddenin batısında yer almaktadır. Dağ Kapı ile Mardin kapı arasındaki ana cadde ortaçağda kentin merkezine ulaşımda ana arter görevini üstlenmişti.

Yapı çoğunlukla taş olmakla birlikte çok az tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Transept Planlı Ulu Cami, plan tipinde inşa edilen yapı, geniş bir avlu etrafında dizili mekânlardan oluşmaktadır. Avluya üç farklı yöndeki kapıdan ulaşılmaktadır. Kapılar hem tasarımı, hem de işçiliği bakımından ayrıcalıklı bir özellik göstermezler. Avlunun kuzeybatı tarafında Şafiler Bölümü, Kuzeydoğuda Mesudiye Medresesi, güneyde asıl cami bölümü olan Hanefiler kısmı, doğu ve batı yüzlerde ise revaklı galeriler yer almaktadır. Avlunun doğu ve batısında bulunan revaklar iki katlı olarak yapılmıştır. Doğu cephedeki revaklar ikili bir destek sistemine sahiptir. Kare kesitli ayaklar ile bunların önüne dairevi kesitli devşirme sütunlar yerleştirilmiştir. Sütunlar ve başlıkları Bizans dönemine ait bir yapıdan getirilmiştir. Ayakları bir birine bağlayan kemerlerde form olarak farklılıklar görülmektedir. Buradaki revak kemerlerin büyük bölümü sivri kemerli olmasına karşılık içlerinde çok az Bursa Kemerli olarak tabir edilen kemer formu da görülmektedir. Cephede görülen korniş dizisi ve saçaklar da devşirme malzeme olup, yapının geri kalan bölümüyle uyum içinde tasarlanmıştır. İkinci katın revak ayakları daha kalın örgülü olarak yapılmıştır. Yine bu ayakların önünde birer sütun bulunur. Sütun başlıkları ve devamındaki kornişler bir yapıdan bütünüyle sökülüp getirilmiş bir cephe düzenine işaret etmektedir.

NAME: *Diyarbakir Ulu Mosque*
CITY: *Diyarbakir*
CENTURY: *12*
NAMES: *Cami-i Kebir*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the Camii Kebir neighborhood of central Diyarbakir.*

OBSERVATIONS: *The Diyarbakir Ulu Mosque is located in the Camii Kebir neighborhood. It is situated to the west of the main north-south thoroughfare, near the northern city gate. This main thoroughfare, between the Dag Gate and the Mardin Gate, served as the arterial road to the city center in the Middle Ages.*

The building was constructed mostly of stone, with some brick. Built with a transept plan, the Ulu Mosque consists of spaces arranged around a large courtyard. Access to the courtyard is through three doors on three different sides. The doors are not particularly remarkable by their design or craftsmanship. The Shafiis section is situated to the northwest of the courtyard, the Mesudiye Madrasa is situated to the northeast, the Hanafi section, which is the main mosque section, is to the south. Two-tiered arcades run along the western and eastern sides of the courtyard. The arcade on the eastern facade has paired, circular columns. These spolia columns and capitals come from a Byzantine-era structure. There are differences, in terms of shape, in the arches which connect the pillars. Although most of the arcade arches are pointed, a few of them have what is referred to as the Bursa Arch. The cornice row and eaves on the facade are made of spolia, and they were designed to be in harmony with the rest of the building. The pillars of the arcade on the second floor are thicker than those on the first. There is a column in front of each pillar. The column capitals, and the cornices above them, appear to be spolia.

Avlunun doğu cephesinde bulunan revak ve kemer örgüsü batı cephesiyle aynı özellikleri taşımaktadır. Bu cephede de çift destekli ve iki katlı bir revak bulunur. Avluya giriş bu revaklı geçişlerinden birisinin içinde bulunan merdivenli galeri şeklindeki bir koridorla sağlanmaktadır. Giriş cephesinde Sivri kemerli kapının iki yanında iki hayvan mücadele sahnesi işlenmiş, bunun da üzerinde bir şerit şeklinde kitabe yerleştirilmiştir. Hayvan mücadele sahnesinde aslan bir boğaya sırtından saldırır şekilde gösterilmiştir.

Avlunun güneyinde bulunan Hanefiler bölümü olarak adlandırılan kısım asıl caminin harimini oluşturmaktadır. Bu bölüm, ortada bulunan alınlık çatıya sahip iki katlı bir cephe düzeniyle doğrudan avluya açılmaktadır. Avluya ikili bir kapı şeklinde açılır. Kapılar arasında ortada bir mihrabiye yerleştirilmiştir. Bu mihrabiye ile birlikte cephede üçlü bir kapı düzeni varmış izlenimini uyandırmaktadır. Mihrabiyenin üzerinde şerit şeklinde bir kitabe panosu bulunmaktadır. Alınlıklı cephe yukarıda üç pencere ve alınlık içine yerleştirilmiş bir başka üç pencere ile hareketli bir şekle getirilmiştir. Bu haliyle Şam Emeviye Camisinin girişi cephesini hatırlatmaktadır.

Harim, avluya iki yanda kemerli açıklıklarla açılmaktadır. Bugün bu açıklıkların arası camekânla kapatılmıştır. Doğuda yedi, batıda ise altı sivri kemerden oluşur. Transept planda yapılan harim mihrap duvarına paralel yerleştirilen iki destek sırasıyla üç sahına bölünmüştür. Her bir deste sırasındaki ayaklar birbirine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Mihrap aksında bu sahınları dikey kesen bir orta sahın bulunmaktadır. Bu orta sahın hem yüksek, hem de alınlıklı olarak yapılmıştır. Araştırmacıların bir kısmı orta sahında, Şam Ulu Cami ile olan benzerliğini de dikkate alarak kubbe olabileceğini ileri sürmüştür. Bu mekânın ortasında kıble yönünde bir mihrap bulunur. Ayrıca doğu yönde çok destekli kısmın içinde de bir mihrap yer almaktadır. Batıdaki bölümün kıble duvarında bulunan bir kapıyla minareye ulaşılmaktadır.

Caminin mihrap ve minberi Osmanlı döneminde onarım görmüş ve değiştirilmiştir. Özgün mihrap ve minberinin nasıl olduğu bilinmemektedir.

Yapının içinde orta bölümün tavanı kalem işleriyle süslenmiştir. Benzer kalem işi süslemeleri tavanın yüzeylerinde görülmektedir. Burada da yazı şeridi şeklindeki kalem işleri daha çok Osmanlı dönemi süslemelerinin özelliklerini göstermektedir.

Ulu Cami'nin bulunduğu yerde Mama Tor olarak bilinen bir kilise bulunuyordu. Cami bu kilisenin üzerinde gelişmiştir. Ancak bu kilisenin planı ve mimarisi hakkında herhangi bir bilgi bulunmuyordu. Emeviler zamanında bölgede İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte, Şam Emeviye Camisine benzetilerek bir kurulan bir camiden ilk İslam kaynakları bahsetmektedir. 1046 yılında kente gelen Nasır-ı Hüsrev kentteki yapıları anlatırken Ulu Cami'den de bahsetmektedir. Hüsrev, caminin çok destekli bir sütun sistemine sahip olduğuna ve yapının yakınında bulunan bir kilisenin süslemeli sütunlarına işaret etmektedir. 1085 yılında kenti ele geçiren Selçuklular zamanında cami yeninden büyük bir onarımdan geçirilmiştir. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın emriyle vali Amidüddevle 1090 yılında camiyi esaslı bir biçimde onarmıştır. Tek şerit halinde bu onarıma ilişkin kitabede şunlar yazılıdır:

"Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla; Allah'tan başka Tanrı yoktur, Muhammed onun elçisidir. Bunun yapılmasını Büyük Sultan, Büyük Sahların Şahı, Ümmetin ve emirlerin başı, Arap ve acemlerin efendisi, dünya ve dinin yüceltıcisi, Devletin Kudreti, Fetih babası, Alparslan oğlu Melikşah - Allah saltanatını devamlı kılsın- emretti.

Dinin şerefi, Devletin direği, Vezirlerin tacı, Cehir oğlu Mansur Muhammed valiliği zamanında Allah günlerini uzatsın; Kadıların şerefi, Büyük kadı Abdülvahid oğlu Abu nasır Muhammed eliyle ve Kudüs'lü Muhammed oğlu Ahmed'in vekâletiyle 484 (1091) senesinde Yapıldı."

Selçuklu döneminde yapıda gerçekleştirilen onarımların nereler olduğu bu gün için tam belli değildir.

Yapı 1115 yılındaki depremde tahrip olmuştur. Bu dönemde caminin içinde bulunan ahşap destekli bölümlerin yıkıldığı, İnaloğulları zamanında yeniden inşa edildiği bilinmektedir. 1117-1125 yılları arasında avlunun doğu ve batı kanatlarında bulunan çift katlı revaklı bölümler inşa edilmiştir. 1155 yılında Avlunun doğusunda bulunan Mesudiye Medresesi inşa edilmiştir. Yapı sonraki dönemlerde Selçuklu, Artuklu, Osmanlı, Akkoyunlu zamanında da onarım görmüş ve ilavelere maruz kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Akok, M.: 1969: "Diyarbakır Ulucami Mimari Manzumesi", Vakıflar Dergisi, S.8, Ankara, s.113-139.
Akurgal, Ekrem: 1980, The Art and Architecture of Turkey. New York: Rizzoli.
Aslanapa, Oktay: 1971. Turkish Art and Architecture. New York: Praeger.
Gabriel, A., 1940: Voyages Archeologiques dans la Turquie Orientale, Paris 1940, s.. 184-194.
Sinclair, T. A. 1989. Eastern Turkey: an architectural and archaeological survey. London: The Pindar Press.
Sözen, Metin: 1987. The Evolution of Turkish Art and Architecture. İstanbul: Akşit Culture and Tourism Publications.

The porch and arch pattern on the eastern facade of the courtyard have the same characteristics as the western facade. There is a two-tiered arcade with double columns as well. Entrance to the courtyard is through a corridor in the shape of a gallery, with a staircase in one of the arcades. There is a combat scene between two animals depicted on both sides of an ogee-arched door, and an inscription band above the entrance facade. The combat scene depicts a bull being attacked on its back by a lion.

The Hanafi section comprises the main sanctuary of the mosque. The courtyard has a two-tiered facade arrangement with a pediment roof in the middle. The Hanafi section opens onto the courtyard through double doors. There is a small niche, with decorations between the doors, in the middle. This niche gives the impression that the facade has three doors. There is an inscription band above the niche. The facade, with a pediment, was enhanced with three windows above the pediment and three more windows placed inside the pediment. As such, it recalls the entrance facade of the Damascus Umayyad Mosque.

The sanctuary opens onto the courtyard through openings with arches on both sides. These openings are separated, today, by walls containing windows. The sanctuary consists of seven pointed vaults in the east and six pointed vaults in the west. It has a transept plan and is divided into three naves by two rows of supports, parallel to the sanctuary mihrab wall. The pillars on each row of supports are connected by ogee arches. The middle nave intersects these naves vertically on the mihrab axis. This middle nave is high and was constructed with a pediment. Some researchers have suggested that there could have been a dome over the middle nave, considering its similarity to the Great Mosque of Damascus. There is a mihrab, in the direction of the kibla, in the middle of this space. There is also a mihrab situated to the east of the area with multiple supports. The minaret is reached through a door in the kibla wall of the western section.

The mihrab and minbar of the mosque were repaired and altered during the Ottoman period. The original appearance of the mihrab and minbar is not known.

The ceiling of the middle section, inside the building, has hand-carved decorations. Similar hand-carved decorations can be seen on the surfaces of the ceiling. These decorations, in the form of inscription bands, display the characteristics of the Ottoman period.

There was formerly a church, known as the Mama Tor, where the Great Mosque now stands. The mosque was built on the remains of this church, but there is no information about the plan and architectural details of the church. Islamic sources mention the building of a mosque, which was similar to the Damascus Umayyad mosque, when Islam become widespread in the region during the Omayyad period. Nasir Khusraw, who visited the city in 1046, mentions the Great Mosque among the buildings in the city. Nasir Khusraw points out the multiple support column system of the mosque, and the decorated columns of a church near the building. The building underwent major repairs, again, by the Seljuks, who captured the city in 1085. Governor Amiduddevle repaired the mosque extensively upon the order of the Seljuk Sultan Malik Shah in 1090. The inscription regarding these repairs states the following:

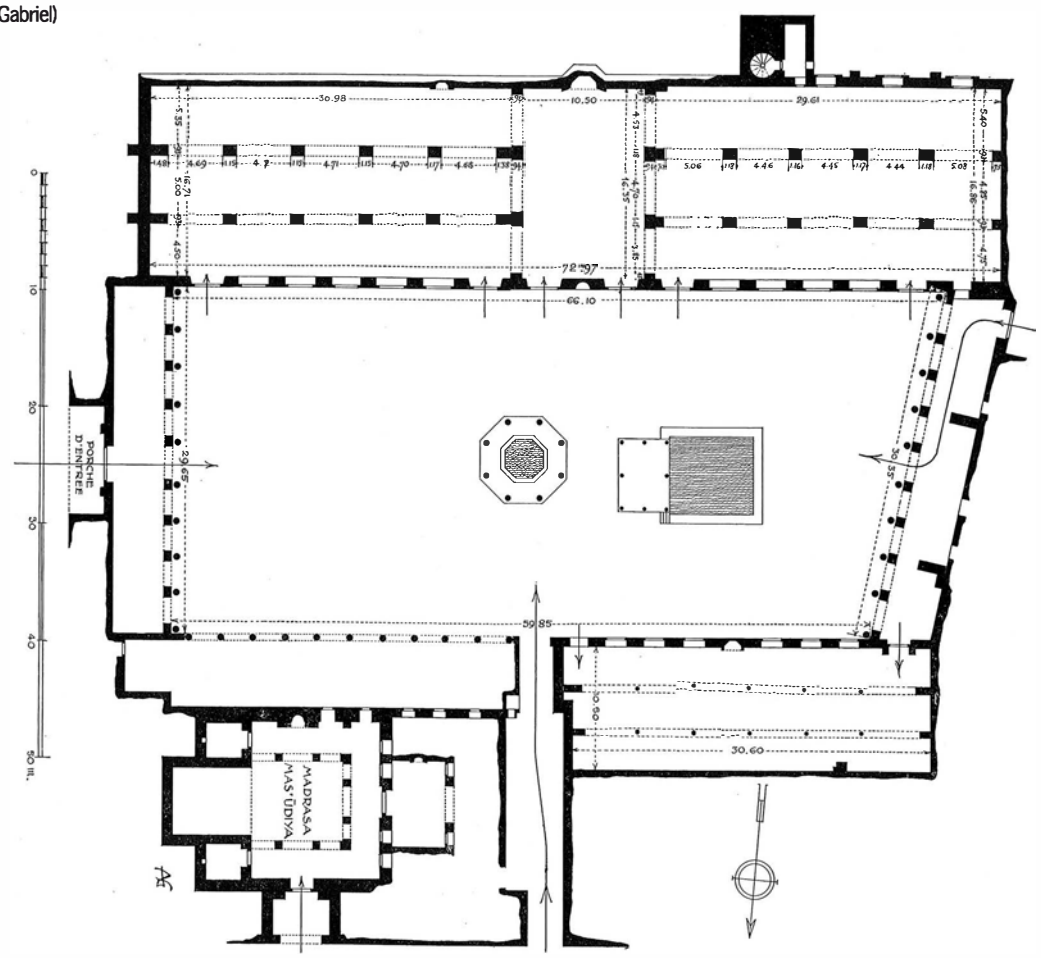
"In the name of Compassionate and Merciful God; There are no Gods other than God, and Muhammad is his Messenger. This building was commissioned by the Great Sultan, Master of great Shahs, Head of people and emperors, Master of Arabs and Iranians, Glorifier of the world and the religion, Power of the State, Great Conqueror, son of Alparslan, Malik Shah - May God render his reign continuous.

It was built by the hands of the honor of Muslim judges, the Great Muslim judge Abu nasr Muhammad, son of Abd-ul Vaheed and by the power of attorney of Ahmad, son of Muhammad from Jerusalem, during the governorship of the honor of religion, Backbone of the State, crown of Viziers, Mansour Muhammad, son of Jehr – May God extend his time, in 1091."

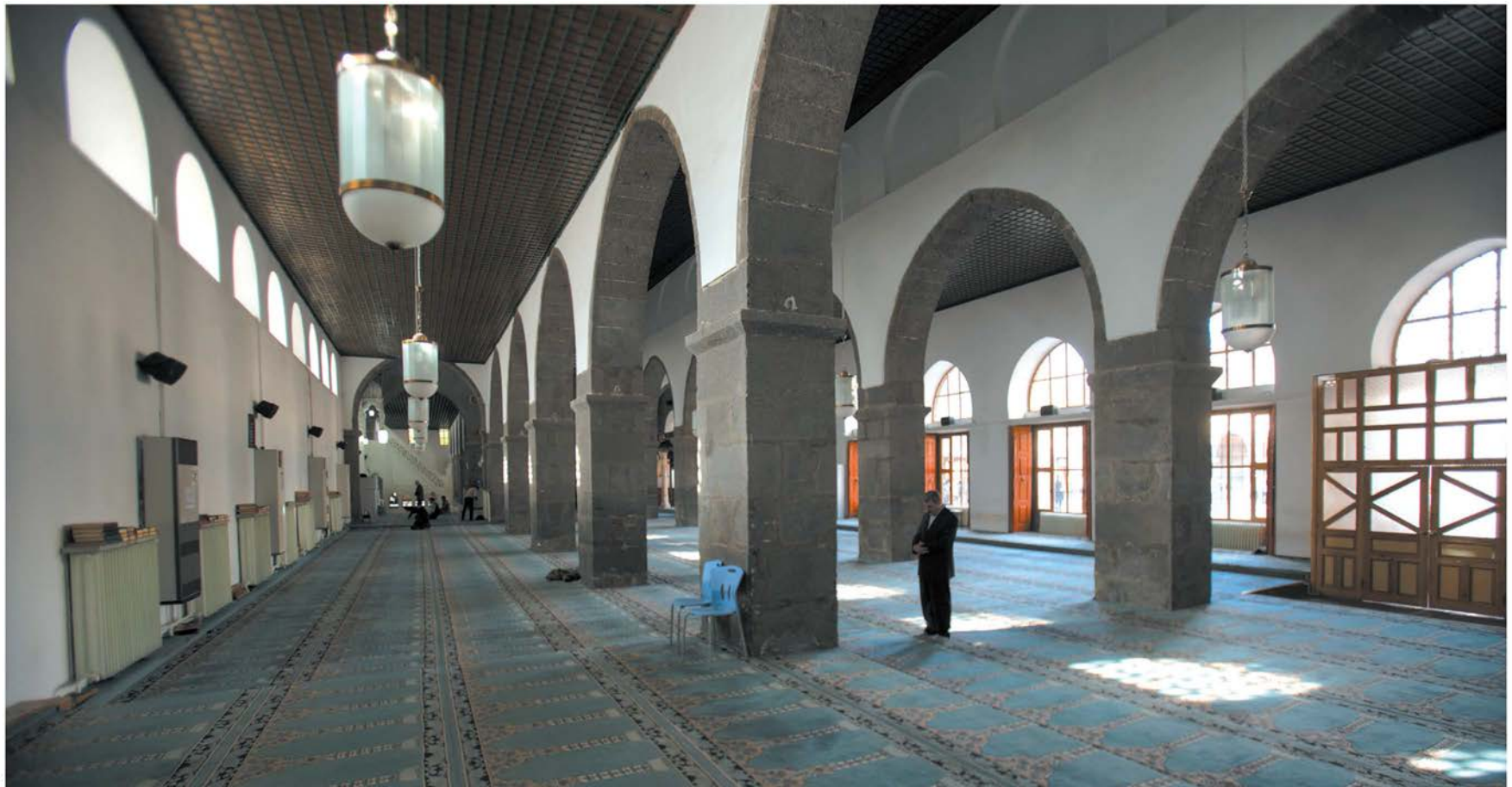
Repairs were carried out on the building during the Seljuk period, but the details of these are not known with certainty. The building was destroyed during an earthquake in 1115. The sections with wooden supports, destroyed during this earthquake, were reconstructed during the period of the Inaloguls. Two-tiered galleries were built in the eastern and western wings of the courtyard between 1117-1125. The Mesudiye Madrasa was built in the eastern part of the courtyard in 1155. The building also underwent repairs and additions during the later Seljuk, Artuqid, Ottoman and White Sheep Turkoman periods.

BIBLIOGRAPHY: *Akok, M. "Diyarbakir Ulucami ARCHITECT Epode", Vakıflar Magazine, P.8, Ankara, 1969, pp. 113-139.*
Akurgal, Ekrem. The Art and Architecture of Turkey. New York: Rizzoli, 1980.
Aslanapa, Oktay. Turkish Art and Architecture. New York: Praeger, 1971.
Gabriel, A. Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale, Paris 1940, pp. 184-194.
Sinclair, T. A. Eastern Turkey: An Architectural and Archaeological Survey. London: The Pindar Press, 1989.
Sözen, Metin. The Evolution of Turkish Art and Architecture. Istanbul: Akşit Culture and Tourism Publications, 1987.

Plan (A.Gabriel)

Diyarbakir Ulu Camii
Diyarbakir Ulu Mosque

Diyarbakir Ulu Camii
Diyarbakir Ulu Mosque

Diyarbakir Ulu Camii
Diyarbakir Ulu Mosque

Diyarbakir Ulu Camii
Diyarbakir Ulu Mosque

ESERİN ADI:	Diyarbakır Kalesi
ŞEHRİ:	Diyarbakır
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuk
KONUMU:	Diyarbakır şehir merkezinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Diyarbakır kalesinin kesin olarak ilk inşa tarihi tam bilinmiyor. Kalenin kuruluşu kentin tarihi kadar eski ve farklı dönemlerin ilave ve inşa tekniklerini üzerinde barındırmaktadır. Dicle Vadisinin kenarında yer alan kale, topografyanın şekline göre kentin etrafını kuşatmaktadır. Araştırmacılar sur duvarlarının 75 den fazla burçla takviye edildiğini belirti. Ancak günümüzde altı tanesi mevcuttur. Surların dört ana yöne bakan dört tane kapısı bulunuyordu. Bu kapılar; batıda Urfa Kapı, güneyde Mardin Kapı, doğuda Yeni Kapı, kuzeyde ise Harput Kapısı adlarıyla anılıyordu.

Bazalt taşından inşa edilen kalenin doğusunda, İç Kalesi bulunur. İç Kale bir höyüğün etrafını çevrelemektedir. İç Kalenin kuruluşunun Mezopotamya kültürleri ile ilişkisi olduğu ve Hurriler zamanında kurulduğu düşünülmektedir.

NAME:	*Diyarbakir City Walls*
CITY:	*Diyarbakir*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Surrounding the city of Diyarbakir.*

OBSERVATIONS: *The construction date of Diyarbakir city walls is not known with certainty. Located in the Tigris Valley, the walls surrounding the city follow the local topography. The city walls are as old as the city itself, and additions made in various periods have used different construction techniques. Researchers state that the city walls were once fortified with more than 75 towers, yet only six of these have survived. The walls had four main gates, oriented to four different directions. These gates include the Urfa Gate in the west, the Mardin Gate in the south, the New Gate in the east and the Harput Gate in the north.*

The Diyarbakir Castle, which was constructed of basalt, has an inner citadel in its eastern part. The citadel surrounds a mound. It is thought that the citadel is related to Mesopotamian culture and was built during the Hurri period.

Kentin sur duvarlarının inşasının MS. 4 yy.'a kadar gittiği düşünülmektedir. 349 da Rom İmparatoru II. Constantius, tarafından kentin etrafı surlarla çevrildi (Sözen, 1971, 19) Bu dönemde kent içinde başka imar çalışmalarında da bulunuldu. 362'de Roma İmparatorluğu ile Sasaniler arasındaki anlaşmaya göre bölgedeki birçok kale Sasanilere bırakılınca, Nusaybin'deki Hıristiyan halk Diyarbakır'a göç etmek zorunda kalmıştır. Yeni gelenler için kentin batı surları yıkılarak genişletilmek zorunda kalmıştır. Urfa Kapısıyla, Yeni Kapı arasındaki doğu batı bağlantısı bu dönemde kurulmuştur. Böylelikle kentin surları, plan olarak şeklini bu dönemde almıştır. Ancak surlara yapılan ilaveler ve genişletmeler izleyen yüzyıllar içinde artarak devam etmiştir. 909'da Abbasi Halifesi el-Muktedir zamanında Diyarbakır'ın öneminin artması ve sürekli olarak gelişmesine paralele olarak sur duvarlarının onarım ve takviyesine de önem verilmeye başlanmıştır. El-Muktedir zamanında Harput ve Mardin Kapıları yeniden inşa edilmiş, anca daha sonraları halifenin karşıtları tarafından tahrip edilmiştir.

Harput Kapısının üzerinde kaba bir formda yapılmış hayvan kabartmaları bulunur. Şehrin kapıları ortaçağ kentlerinde alışık olunduğu üzere iki yarım dairevi burçla takviye edilmiştir. Mardin Kapı'sında da benzer bir düzenleme kendisini göstermektedir.

Selçuklu Sultanı Melikşah, batıdaki sur duvarı üzerine dört tane burç inşa ettirmiştir. Bu burçların üzerinde inşa tarihiyle ilgili birer de küfi kitabe yerleştirilmiştir.

Kitabelerin içinde en erken tarihli olanı 1088'dir. Kitabenin çevresinde iki tane boğa ve ortada oturan bir insan figürü yer almaktadır. Bu kitabede şunlar yazılıdır:

"Esirgeyen, bağışlayan Tanrı adıyla; yüce sultan, sultanların en büyüğü, Tanrı'nın topraklarının sultanı, ülkelerinin efendisi ve halifesinin yardımcısı, dünya ve dinin hâkimi, devletin büyüklüğü ve milletin lütfu, fetihler babası, Alp Arslan oğlu Melik Şah tarafından-Tanrı onun zaferlerine yardımcı olsun- mülklerin direği, devletin desteği, dinin güneşi-Tanrı günlerini ve cesaretini sürekli kılsın- Abdülmelik oğlu Ebu Ali el-Hasan'ın yüce valiliği sırasında Kadı Abdülvahid oğlu Ebu Nasr Muhammed'in eliyle Urfalı mimar Selamet oğlu Muhammed'e 481 senesinde yaptırılmıştır. Tarihi: 481 H./1088-1089 M."

Benzer bir kule hemen hemen aynı tarihlerde inşa edilmiştir. Bu kulenin kitabesinin bulunduğu şerit de oturan bir figür ve ilk hattın sonunda kuyrukları düğümlü bir aslan ve bir yanında koşan bir at tasviri görülmektedir. Buranın üzerinde oturan bir kadın ve kartal figürü yer almaktadır.

Bir diğer kitabede de şunlar yazılıdır:

"Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla; bunun yapılmasını Büyük Sultan, Büyük Şahların Şahı, hükümdaralar hükümdarı, din ve dünyanın yücelticisi, devletin kudreti, fetih babası, Alparslan oğlu Melikşah - Allah saltanatını devamlı kılsın- emretti. Devletin dayanağı, devletin mutemedi bereket babası, Cehir oğlu Mansur Muhammed valiliği zamanında Allah günlerini uzatsın; kadıların şerefi, büyük kadı Abdülvahid oğlu Abu nasr Muhammed vekâletiyle 485 (1092) senesinde mimar Selamet oğlu Muhammed'e yaptırılmıştır."

Diyarbakır sonraki yıllarda Artukluların başkenti olmuştur. Bu dönemde sur duvarlarında bazı ilaveler ve onarımlar daha yapılmıştır. Bu dönemde Urfa Kapısı yeninden inşa edilmiş, kapı üzerindeki ejder tasvirleri, kartallar yapılmıştır. Bu dönemde belki de surlardaki en önemli bölümlerden birisi olarak kabul edilen Ulu Beden ve Yedi Kardeş Burçları yapılmıştır. Her iki burç, 1208'de Artuklu Melik Salih Mahmud tarafından inşa edilmiştir. Ulu Beden burcunun mimarı üzerindeki kitabesine göre İbrahim bin Cafer'dir. Ulu Beden Burcu dairevi bir planda inşa edilmiştir. Burcun üzerinde büyük ölçülerde bir kitabe parçası bulunmaktadır. Kitabenin en büyük bölümü küfi tarzda tek şerit halinde yazılmıştır. Fakat iç kısmında daha küçük üç şerit bulunmaktadır. Kitabenin üzerinde insan başlı, kanatlı aslanlar görülür. Aşağısında ise boğalara yer verilmiştir. Merkezde ise Artuklu devlet arması olan çift başlı kartal motifi yer alır. Yedi Kardeş Burcu'nun mimarı ise Yahya bin İbrahim Sufi'dir. Bu burç da Ulu Beden burcuna benzemektedir.

It is generally believed that the city walls date to the 4th Century A.D., when the Roman Emperor Constantius II surrounded the city with walls, in 349 (Sozen, 1971, 19). Other buildings, as well, were built in the city at this time. According to the agreement between the Roman Empire and the Sasanians in 362, many castles were ceded to the Sasanians, after which the Christians in Nusaybin immigrated to Diyarbakir. The western section of the city walls were destroyed and widened to accomodate the new occupants. The east-west connection between the Urfa Gate and the New Gate was established during this period, and the city walls took their final form at this time. However, the city walls were continually widened and additions were made during later centuries. In conjunction with the increasing importance and contined development of Diyarbakir during the period of Abbasid Caliph al-Muqtadir, the city walls were fortified and repaired in 909. The Harput and Mardin gates were reconstructed during the period of al-Muqtadir, but were later destroyed by adversaries of the caliph.

There are simplified animal reliefs above the Harput Gate. The gate was fortified with two semi-circular towers, as was the custom in medieval cities. Mardin Gate also has a similar arrangement.

The Seljuk Sultan Malik Shah had four towers built on the western part of the city walls. There is a kufic inscription regarding the construction date on each tower.

The earliest of the inscriptions dates to 1088. There are two bulls and a seated human figure in the middle, surrounding the inscription. The inscription reads as follows:

"In the name of the sparing, forgiving God; it was made by the order of the great sultan, the greatest of the sultans, sultan of the territories of God, master of the countries and the assistant of the caliph, ruler of the world and the religion, greatness of the state and blessing of the nation, father of conquests, son of Alp Arslan, Malik Shah - May God help with his victories- backbone of possessions, support of the state, sun of the religion - May God render his days and courage continuous, during the high governorship of Abd-ulmalik's son Abu Ali el-Hasan by the hand of Muslim Judge Abdelwahd's son Abu Nasr Muhammad by the architect from Urfa, Selamet's son Muhammad in 481. Date: 1088-1089."

A similar tower was built at approximately the same date. Depicted at the end of the first line on the inscription of this tower is a seated human figure with a lion and a running horse beside it, whose tails are tied together. There is a seated woman and an eagle figure above this.

Another inscription states the following:

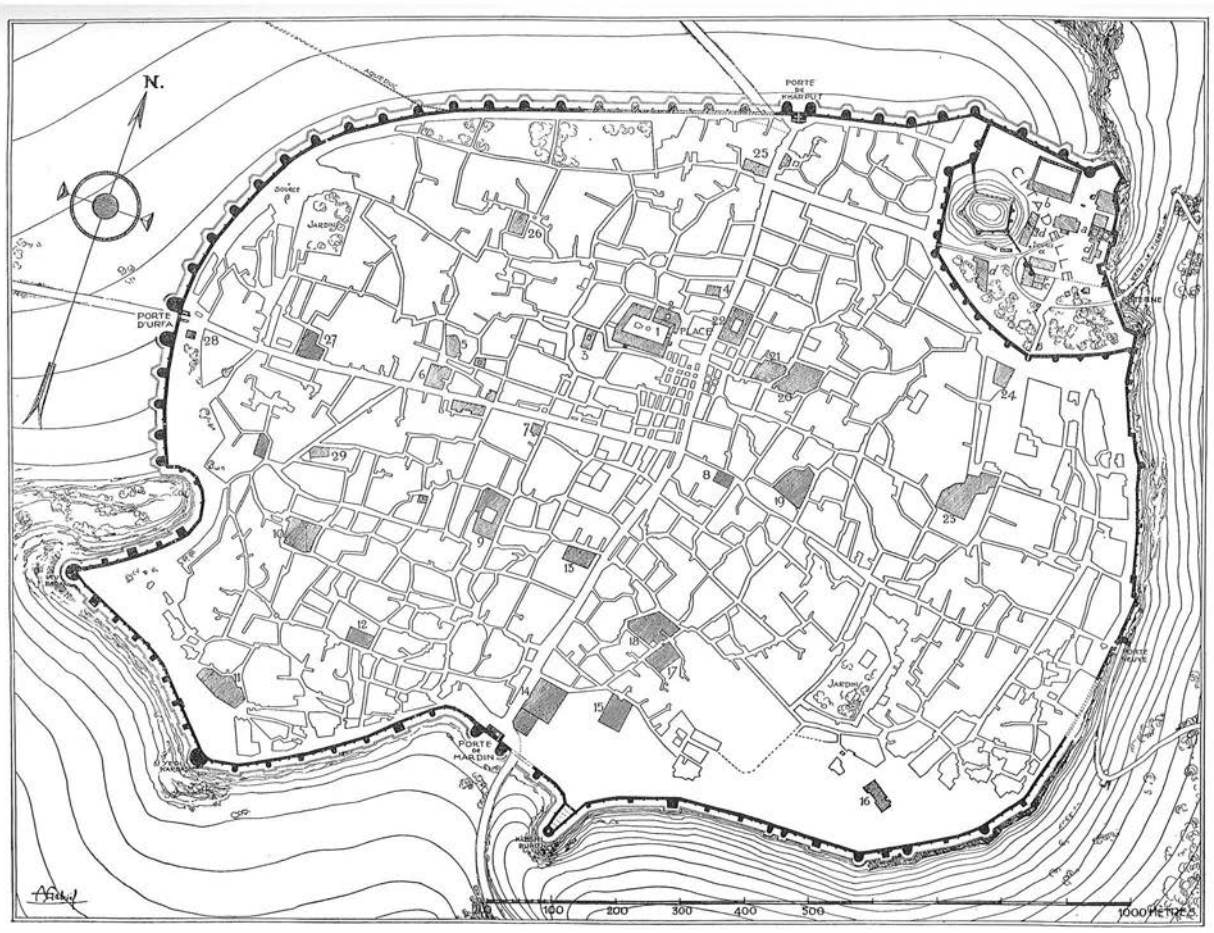
"In the name of Compassionate and Merciful God; this building was commissioned by the Great Sultan, Shah of great Shahs, emperor of emperors, glorifier of the world and the religion, power of the state, father of conquests, son of Alparslan, Malik Shah - may God render his reign continuous. It was built by Selamet's son architect Muhammad by power of attorney of the honor of Muslim judges, Abd-ul Vaheed's son great Muslim Judge Abu nasr Muhammad, may God extend his days; during the governorship of the Backbone of the State, trustee plenitude father, Mansour Muhammad, son of Jehr-may God extend his days, in 1092."

Diyarbakir later became the capital of the Artuqids, who carried out some additions and repairs to the walls. The Urfa Gate was reconstructed during this period, and a relief depicting a dragon and eagles was added above the gate. The Ulu Beden (Great Body) and Yedi Kardes (Seven Brothers) Towers, considered the most important sections of the city walls, were erected during this period. Both gates were ordered by the Artuqid Sultan Malik Salih Mahmud in 1208. According to the inscription on the Ulu Beden Tower, the architect was Ibrahim bin Cafer. The Ulu Beden Tower has a circular plan, and includes a section with a large inscription. The largest part of the inscription comprises a single line of kufic calligraphy. There are lions with wings and human heads above the inscription, and bulls below. There is a two-headed eagle motif in the center, which is the state emblem of the Artuqids. There are also three smaller lines of kufic inscription on the tower. The architect of the Yedi Kardes Tower is Yahya bin Ibrahim Sufi. This tower is similar in design to the Ulu Beden tower.

BİBLİYOGRAFYA: Akurgal, Ekrem: 1980, The Art and Architecture of Turkey. New York: Rizzoli.
Aslanapa, Oktay: 1971. Turkish Art and Architecture. New York: Praeger.
Gabriel, A., 1940: Voyages Archeologiques dans la Turquie Orientale, Paris 1940, s.. 184-194.
Sinclair, T. A.: 1989. Eastern Turkey: an architectural and archaeological survey. London: The Pindar Press.
Sözen, Metin: 1987. The Evolution of Turkish Art and Architecture. Istanbul: Aksit Culture and Tourism Publications.
Sözen, M.: 1971, Diyarbakır'da Türk Devri Mimarisi, Istanbul.

BIBLIOGRAPHY: *Akurgal, Ekrem. The Art and Architecture of Turkey. New York: Rizzoli, 1980.*
Aslanapa, Oktay. Turkish Art and Architecture. New York: Praeger, 1971.
Gabriel, A. Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale. Paris, 1940, pp. 184-194.
Sinclair, T. A. Eastern Turkey: an Architectural and Archaeological Survey. London: The Pindar Press, 1989.
Sözen, Metin. Turkish Period Architecture in Diyarbakir, Istanbul, 1971.
Sözen, Metin. The Evolution of Turkish Art and Architecture. Istanbul: Aksit Culture and Tourism Publications, 1987.

Plan (A.Gabriel)

Diyarbakır Kalesi
Diyarbakir City Walls

Diyarbakır Kalesi
Diyarbakir City Walls

Diyarbakır Kalesi
Diyarbakir City Walls

Diyarbakır Kalesi
Diyarbakir City Walls

ESERİN ADI:	Diyarbakır Dicle Köprüsü
ŞEHRİ:	Diyarbakır
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	1065-1067
MİMARI:	Sancar'ın oğlu Ubayid
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Diyarbakır Surları'na yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Kentin güneyinde Dicle ırmağı üzerinde yer almaktadır. On Gözlü Köprü, Silvan Köprü adlarıyla da bilinmektedir.

Köprü üzerinde bulunan kitabesine göre Büyük Selçukluların bölgedeki emirlerinden 1065-1067 tarihleri arasında Selçuklulara bağlı bir emirlik olan Mervanoğulları tarafından yaptırılmıştır.

Yapı tamamen sert bazalt taşından inşa edilmiştir. Bazı araştırmacılar yapının temellerinin altında İslam öncesi döneme ait bir başka köprüden kaldığı düşünülen ayakların olduğunu ileri sürmüştür. Köprü konum bakımından Dicle üzerinde geçişin en kolay ve rahat olduğu bir noktada inşa edilmiştir. Köprü zaman içinde birçok kez onarım geçirmiştir. Bu onarım çalışmaları sonucunda asli bölümünün kısmen de olsa değiştiği düşünülmektedir.

NAME:	*Diyarbakir Dicle Bridge*
CITY:	*Diyarbakir*
CENTURY:	*11*
NAMES:	
DATE:	*1065-1067*
ARCHITECT:	*Ubayid, son of Sancar*
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Approximately 2 km outside the Diyarbakir city walls.*

OBSERVATIONS: *The Diyarbakir Dicle Bridge is located south of the city over the Tigris River. It is also known as the On Gözlü Köprü (Ten Arches Bridge) or the Silvan Bridge.*

The bridge was built by the Marwanids, one of the emirates who were subjects of the Great Seljuks in the region between 1065-1067.

The bridge was constructed of hard basalt stone. Some researchers have suggested that it was erected upon the abutments of another bridge belonging to the pre-Islamic period. The bridge was built at the easiest and most convenient point for crossing the Tigris. The bridge underwent numerous repairs over time. It is thought that the main elements were altered as a result of these repairs, even though these repairs may have been only partial.

Toplamda 10 gözden oluşan köprünün kemer gözlerinin ölçülerinde farklılık görülmektedir. Düz köprüler grubuna girmektedir. Bu farklılık köprünün tabliye genişliğine de yansımış, bazı kemer gözlerin üzerinde tabliye geniş, bazılarında ise dar tutulmuştur. Köprünün ayaklan üçgen şeklinde sel yaranlardan oluşturulmuştur. Bu sel yaranların bir kısmı döşemeye kadar yükseltilmiştir. Köprünün mansap tarafında, korkuluk ile kemer yayı arasında ayakların üzerinde uzun bir şerit şeklinde iki satırdan oluşan kitabesi devam etmektedir.

Kitabe tahrip olduğu için okunamaz duruma gelmiştir. Ancak bazı yayınlarda mimarının ismi olarak "Sancar'ın oğlu Ubayid" adı okunmaktadır.

Bazı araştırmalarda köprünün 11 gözden oluştuğu, köprünün ortadaki gözlerinin yıkılması sonucunda yeni inşa edilen köprüde dört göz yerine, daha geniş kemerli üç göz yapıldığı iddia edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Beysanoğlu, Ş. 'Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi' 1.cilt, Ankara, 1990.
Çulpan, C., 'Türk Taş Köprüleri Ortaçağdan Osmanlı Devrine Kadar' Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2002.
Dalkılıç, N., " Diyarbakır Merkez ve İlçelerinde Yer Alan Tarihi köprüler", I.Uluslararası Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti Diyarbakır Sempozyumu, 2009, s.1-1.
Sözen, M., Diyarbakır'da Türk Mimarisi, İstanbul, 1971.
Tunç, G., 'Taş Köprülerimiz', Karayolları Genel Müdürlüğü, Yayın No:237, Ankara, 1978.

The bridge consists of a total of 10 arches, all of different sizes. It belongs to the group of straight bridges. The difference in the arches is also reflected in the width of the bridge floor, which is wide for some arches and narrow for others. The abutments of the bridge have triangular flood breakers. Some of these flood breakers rise up as high as the road bed. The two-line inscription on the bridge, in the form of a long band, is located on the abutments between the parapet and the arch on the estuary side.

Since the inscription has been destroyed, it cannot be used to identify the bridge's builder or patron. However, some publications state that the architect was a certain Ubayid, son of Sancar.

Some research suggests that the bridge originally consisted of 11 arches, but a new bridge, built after the middle arches had collapsed, was made with three wider arches replacing the four previous ones.

BIBLIOGRAPHY: *Beysanoğlu, Ş. 'History of Diyarbakir with its Monuments and Inscriptions,' Volume 1. Ankara, 1990.*
Çulpan, C. 'Turkish Stone Bridges from the Middle Ages to the Ottoman Period'. Ankara: Turkish Historical Society, 2002.
Dalkılıç, N. " Historic Bridges in Diyarbakır Center and its Townships", Ist International City of Prophets, Sahabahs, Saints and Kings Diyarbakir Symposium, 2009, pp.1-14.
Tunç, G. 'Our Stone Bridges', Directorate General for Highways, Publication No:237, Ankara, 1978.
Turkish Architecture in Diyarbakir. Istanbul, 1971.

ESERİN ADI:	Ani Menuçehr Camii
ŞEHRİ:	Kars
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Ani harabe şehirde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Ani kent merkezinde, orta bölümdeki Kral Aşot zamanında yapılan surların hemen yakınında yer almaktadır. Cami şehrin Arpaçay Vadisine bakan yamacı üzerinde kurulmuştur. Kitabesine göre 11.yy. da Şedadlı Emir Menuçehr tarafından inşa edilmiştir. Caminin inşa tarihi ile ilgili Sanat Tarihçiler arasında ihtilaflar da bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar caminin burada daha önceden bulunan caminin yerine inşa edildiğini ileri sürmektedir.

Cami tamamen düzgün yonu tüf taşı kullanılarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı harim, beş sütunla üç sahına ayrılmıştır. Sahınların içindeki her bir bölüm kare planlıdır.

NAME:	*Ani Menucehr Mosque*
CITY:	*Kars*
CENTURY:	*11*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Among the ruins of the Ani.*

OBSERVATIONS: *The Menucehr Mosque is situated in center of Ani, near the mid-section of the city walls, which were built during the reign of King Ashot. The mosque was built on the slope of the city, overlooking the Arpaçay Valley. According to its inscription, it was built in the 11th century, by Emir Menucehr from Shedad. Art historians disagree concerning the construction date of the mosque, and some researchers suggest that the mosque was constructed in the same site as a previous building.*

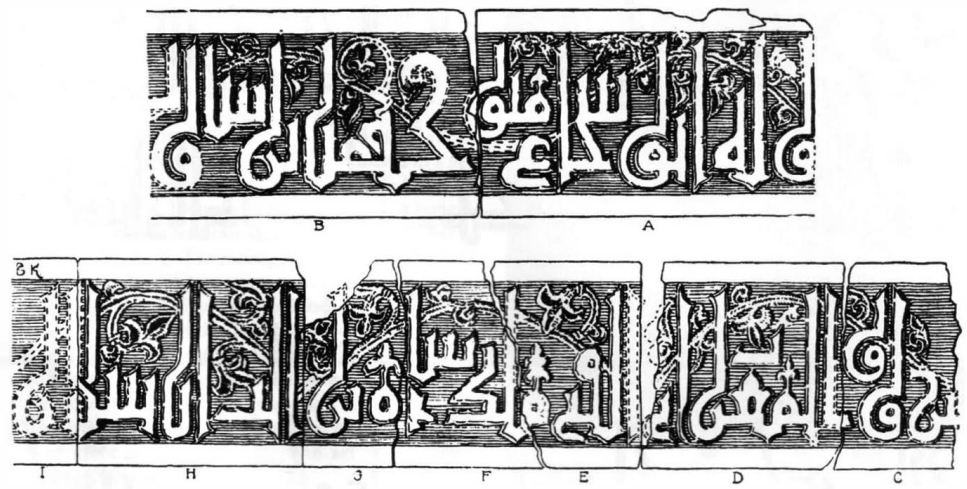
The mosque was constructed of regular, pitch-faced stones. The sanctuary has a rectangular plan and is divided into three naves by five columns. Each section of the naves has a square plan.

KİTABE / INSCRIPTION * (* S.Blair)

المنارة الامير الاجل شجاع الدولة ابو شجاع منوچهربن
شاور فى دولة مولابا الساطان المعظم شهنشاه الا عظم ....
المشرق والمغرب ابى الفتح ملك شاه بن الب ارسلان.

Orda bulunan emirlerin en yücesi devletin şecası Şeca Menuçehr bin Şavır. Devletin büyük sultanı şahin şahul azim... doğunun ve batının .. ebul feth melik şah bin Alparslan. .

The most exalted amir Shujâc al-Dawla Abu Shujâc Manüchihr b. Shâvur [ordered the con¬struction of this min]aret in the reign of our lord, the great sultan, the august shahanshah,... [king of the] East and the West, Abu'l-Fath Malik Shâh b. Alp Arslân.

Ani Menuçehr Camisinin kitabesinin çizimi. (Kratchkovskaya ve Krachkovsky "Iz Arabskoy epigrafiki v Ani" Akademika N. Ya Marru'den) .

Drawing of the inscription of the Ani Menucehr Mosque (From Kratchkovskaya and Krachkovsky "Iz Arabskoy epigrafiki v Ani" Akademika N. Ya Marru).

Bu bölümlerin üzeri farklı şekilde tasarlanmış tonozlarla kapatılmıştır. Yapıya kuzeybatı köşede bulunan kapıdan geçilerek girilmektedir. Yapının kuzey cephesinde ikinci bir girişi daha bulunmaktadır. Burası minareye açılan bir kapıdır. Bu cephenin bitişiğinde bulunan minare sekizgen planlı olarak yapılmıştır. Minarenin gövdesi üzerinde bir kitabe panosuna da yer verilmiştir.

Ayaklar, sekizgen planlı ve yukarıda köşeleri pahlanmış sütun başlıklarına oturmaktadır. Ayaklar zeminde yine sekizgen kaidelere oturtulmuştur. Ayaklar arasındaki kemerler dairevi plan formundadır.

Yapıya ait olan kitabede yapının inşa tarihiyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Kitabede şunlar yazılıdır: (Kitabe metni M.Tütüncü'den alınmıştır.)

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla. Bu mescid ve minarenin yapılması büyük emir Savur oğlu Şücauddevle Abu Suca Manuçehr tarafından Efendimiz, Ulu Sultan, Büyük Sehinsah Doğunun ve Batının Sultanı Fetih babası Alparslan oğlu Melik Şah'ın iktidarları zamanında emredildi."

Yapının minaresi sekizgen planlıdır. İçten spiral merdivenle yukarı çıkılmaktadır. Minarenin tepesinde şerefe bölümüne çıkılmaktadır. Doğuda bulunan ikinci bir sıra ile yapının içindeki sultan mahfiline çıkılır.

Yapının mihrap nişi yarım dairevi planda ve üzeri mukarnaslı olarak yapılmıştır. Yapının içerisi duvar yüzeylerinde belirli bir seviyede yerleştirilmiş pencerelerle aydınlatılmaktadır. Bunların dışında merkezdeki kubbe üzerine yerleştirilmiş küçük açıklıklarda yapının içine ışık sağlamaktadır. Yapının arkasında bazı mezarlar ve mezar taşları görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Bosworth, C. E. Van Donzel, E. Heinrighs, W. P. and G. Lecomte. 1997. The Encyclopaedia of Islam. Leiden: Brill, vol. I. 507-508.
Bosworth, Clifford Edmund. 1996. The New Islamic Dynasties. New York: Columbia University Press, 151-152.
Hillenbrand, Robert. 1994. Islamic Architecture: Form, Function and Meaning. Edinburgh: Edinburgh University Press, 427-428, 583.
Sinclair, T. A. 1987. Eastern Turkey: An Architectural and Archaeological Survey. Vol. I. London: The Pindar Press. 374-375.

These sections are covered by vaults of various designs. The entrance to the building is through a door in the northwest corner. The mosque has another entrance in the north facade, which is the door opening onto the minaret. The minaret, adjacent to this facade, has an octagonal plan. There is an inscription panel on the minaret.

There are pillars resting on octagonal column capitals, which have beveled edges on top, and octagonal bases. The arches between the pillars are circular in plan.

The inscription on the mosque provides information regarding the construction date. The inscription reads as follows: (Inscription text quoted from M.Tutuncu)

"In the name of Compassionate and Merciful God. This mosque and minaret were commissioned by great amir Savur's son Sücauddevle Abu Suca Manucehr during the reign of our Master, the Great Sultan, Great Shah of Shahs, Sultan of the east and the west, father of conquests, son of Alparslan, Malik Shah."

The minaret has an octagonal plan. There is a spiral staircase inside, which leads to the balcony on top of the minaret. A second staircase, in the eastern part of the mosque, leads to the Sultan's private prayer space.

The mihrab niche, with a circular plan, is decorated with stalactites. The mosque is lit through windows placed high on the walls. In addition, small openings in the central dome provide light to the building's interior. There are some tombs and grave stones behind the building.

BIBLIOGRAPHY: *Bosworth, Clifford Edmund. 1996. The New Islamic Dynasties. New York: Columbia University Press, 1996, pp.151-152.*
Bosworth, C. E., E. Van Donzel, W.P. Heinrighs and G. Lecomte. 1997. The Encyclopaedia of Islam. Leiden: Brill, 1997, vol. I, pp. 507-508.
Hillenbrand, Robert. Islamic Architecture: Form, Function and Meaning. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1994, pp. 427-428, p. 583.
Sinclair, T. A. Eastern Turkey: An Architectural and Archaeological Survey. Vol. I. London: The Pindar Press, 1987, pp. 374-375.

Ani Menuçehr Camii
Ani Menucehr Mosque

Ani Menuçehr Camii
Ani Menucehr Mosque

ESERİN ADI: Ani Menuçehr Hamamı
ŞEHRİ: Kars
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ: 1064-1110
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Ani harabe şehirde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Ani kent merkezinde, Aslanlı Kapı'dan kent merkezine doğru giden yol üzerinde bulunur. Günümüzde neredeyse tekrar toprak altında kalmıştır.

Hamam düzgün yonu tüf taşından, moloz taş dolgu duvar tekniği kullanılarak inşa edilmiştir. Duvar yüzeyleri içten yalıtım amacıyla sıvalı olarak yapılmıştır.

1965-1967 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonrasında herhangi bir onarım ve koruma çalışması yapılmadığı için yapının açığa çıkanlan bölümlerinde tahribatlar meydana gelmiştir. Hamamın günümüzde sıcaklığının mekânları tam olarak seçilebilmekte diğer bölümler ise toprak altında kalması sebebiyle anlaşılamamaktadır. Kazılar sonucunda ortaya çıkanlan toprak hamamın hemen yakınında biriktirilmiş, hamamın kotunun aşağıda olmasının da etkisiyle bu toprak daha sonra yapının içine tekrar dolmuştur.

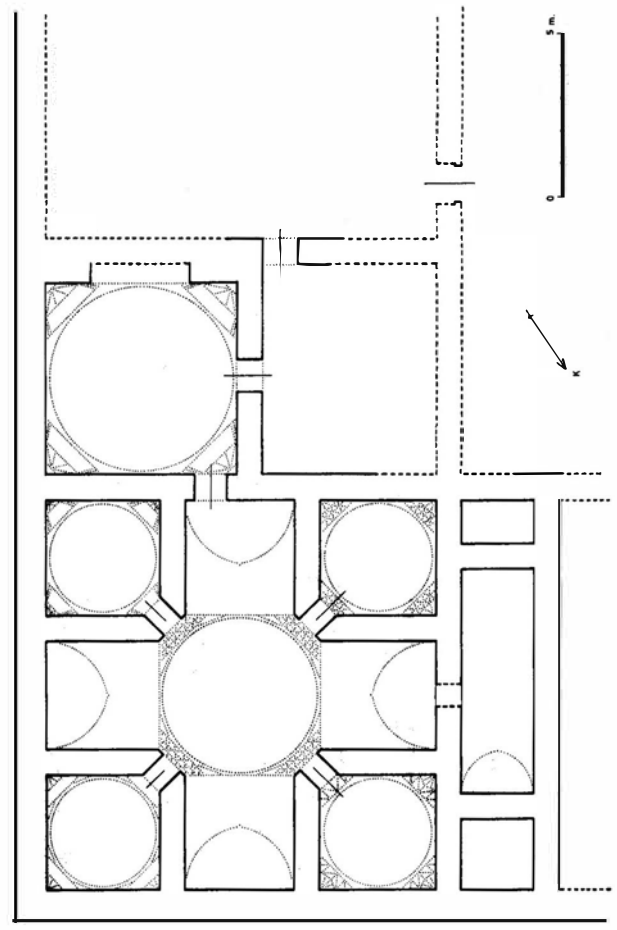
NAME: *Ani Menucehr Baths*
CITY: *Kars*
CENTURY: *11-12*
NAMES:
DATE: *1064-1110*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the ruins of the city of Ani.*

OBSERVATIONS: *The Ani Menucehr Baths are located in the center of Ani, on the road between the Lion Gate and the city center. Today, they are almost buried.*

The baths were constructed of regular, pitch-faced tufa stone, using rubble stone infill masonry. The surfaces of the interior walls were plastered to provide insulation.

No repair or conservation work was carried out on the baths during the excavations of 1965-1967. Because of this, the parts of the building that were uncovered became damaged by the elements. The caldarium (hot section) of the baths is discernible but the other parts are not. This is due to the fact that they have not yet been excavated. The soil removed from the baths during the excavations was piled next to the baths. Because the elevation of the baths is low, the soil refilled the baths.

Plan (K.Balkan)

Yapı kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir plana sahiptir. Yapının soğukluğunun kare planlı olduğu ve üzerinin köşelerde tromplara binen bir kubbeyle örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Soğukluktan kuzey batı tarafa açılan sivri kemerli kapının tuvalet bölümü olduğu düşünülmektedir. Soğukluğun kuzeydoğu köşesinde bulunan kapı açıklığı bu yöndeki sıcaklık bölümüne doğrudan açılmaktadır. Sıcaklık bölümü dört eyvanlı ve köşe hücreli plan tipinde inşa edilmiştir. Eyvanların üzeri sivri beşik tonozlarla örtülmüştür. Yapının içinde üst örtü elemanları neredeyse tamamen yıkılmıştır. Ortada bulunan sıcaklık merkezinin oluşturduğu sofa bölümünün üzeri bir kubbeyle örtülü olduğu köşelerdeki mukarnaslı kubbeye geçiş elemanlarından anlaşılmaktadır. Köşelerde bulunan halvetlerin üzerinin kubbeyle örtülü olduğunu köşelerdeki kubbe geçiş elemanları göstermektedir. Sıcaklığın devamında, sıcaklık mekânı genişliğinde, sivri beşik tonozla örtülü olduğu anlaşılan su deposu yer alır. Üst örtüsü tamamen yıkılmıştır.

1064 yılında Alparslan tarafından fethedilen Ani'nin yönetimi Şedadoğullarına bırakılmıştır. Kenti Şedadlılar adına yöneten Ebu Menuçehr, kentte imar çalışmalarında bulunmuştur. Bu dönemde kendi adıyla anılan bir cami inşa ettirmiş, surların bazı bölümlerini onarmıştır. Y.Önge, Hamamın camiyle olan yakınlığından hareketle Menuçehr'in hâkimiyet yıllarında (1064-1110) inşa edilmiş olabileceğini iler sürmektedir.

The baths are built on the north-south axis. It is understood that the fridgidarium (cold section) of the baths had a square plan and was covered by a dome, resting on squinches in the corners. It is thought that the door with a pointed arch, which opens onto the northwest from the cold section, is the latrine section. The door opening in the northeast corner of the cold section opens directly onto the hot section, which was built with four iwans and a corner cell. The iwans are covered by pointed barrel vaults. The upper sections of the interior have been almost completely destroyed. There are stalactite transition elements which suggest that the central hot section was covered by a dome. The remaining transition elements in the corners indicate that the corner private rooms were covered by a dome. The water reservoir, which was probably covered by a pointed barrel vault, is next to the hot section, and is as wide as it. Its upper parts have been completely destroyed.

After the city of Ani was conquered by Alparslan in 1064, the city's administration was assigned to the Shadadids. Abu Manuchehr governed the city on behalf of the Shadadids and undertook reconstruction activities. He built a mosque, which was named after him, and repaired some sections of the city walls. Considering the proximity of the baths to the mosque, Y.Onge suggests that the baths were built during the reign of Abu Manuchehr (1064-1110).

BİBLİYOGRAFYA: Balkan, K. - Sümer O., "1965 Yılı Ani Kazıları Hakkında Kısa Rapor", Türk Arkeoloji Dergisi, XIV-1 -2, Ankara, 1967, s.39-48.
Balkan, K., "Ani'de İki Selçuklu Hamamı" , Anadolu (Anatolia) XII, Ankara, 1970.
Kırzıoglu, M . F .,"Selçukluların Ani'yi Fethi ve Buradaki Selçuklu Eserleri, Selçuklu Araştırmaları Dergisi Sayı: II, Ankara, 1971.
Önge, Y., Anadolu'da 12-14.yy. Türk Hamamları, Ankara, 1995.

BİBLIOGRAPHY: *Balkan, Kemal and Sumer Osman. "Short Report Regarding the 1965 Ani Excavations", Turkish Archaeology Magazine, XIV-1 -2. Ankara,1967, pp.3948.*
Balkan, Kemal. "Two Seljuk Baths in Ani", Anadolu (Anatolia) XII. Ankara,1970.
Kırzıoglu, M. F. "Conquest of Ani by the Seljuks and Seljuk Monuments in Ani". Seljuk Research Magazine II, Ankara, 1971.
Onge, Y. 12-14th century Turkish Baths in Anatolia. Ankara, 1995.

ESERİN ADI: Siirt Ulu Cami
ŞEHRİ: Siirt
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ: 1129
MİMARI: Muguziddin Mahmud
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Siirt şehir merkezinde bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Siirt İl Merkezinde bulunur. Yapı, taş ve tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir.

Caminin inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Büyük Selçuklu döneminin emirlerinden Muguziddin Mahmud tarafından H. 523, M.1129 tarihinde inşa edildiği bilinmektedir. Cami daha sonraları 1260 yılında Cizre kadısı Selçuklu Atabeylerinden El-Mücahit İshak tarafından onarım görmüştür. Bu onarım sırasında yapıya bazı bölümler ilave edilmiştir.

NAME: *Siirt Great Mosque*
CITY: *Siirt*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE: *1129*
ARCHITECT: *Muguziddin Mahmud*
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the center of the city of Siirt.*

OBSERVATIONS: *The Siirt Great Mosque is located in the center of the city. The building was constructed of stone and brick.*

The mosque was built by Muguziddin Mahmud, an emir of the Great Seljuks, in 1129. The building was repaired by El-Mujaheed Ishak, a Seljuk Atabeg and the Muslim judge of Cizre, in 1260. Some sections were added to the building during these repairs.

Caminin minaresi kare bir kaide üzerinde silindirik gövdeli olarak yükselmektedir. Minareye ilişkin olarak yapının içinde yer alan kitabede yapım tarihi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Minare tuğla malzemeden yapılmıştır. Minarenin süslemesinde cas adı verilen alçı taşından yapılan kalıp süslemeleri ve sırlı tuğla ile yapılmış farklı geometrik örgülerden oluşan süslemeler görülmektedir. Minare İran ve Türkistan'da yoğun olarak kullanılan bir teknikte yapılmıştır. Kare bir kaide üzerinde silindirik gövdeli olarak yukarı doğru daralarak yükselmektedir. Minare, inşa tekniği bakımından Musul Ulu Cami'sinin minaresine benzemektedir. Bu benzerlikler, kare kübik kaideden, silindirik gövdeye geçilmesi yüzeylerin sırlı tuğla ve çini ile bezenmesidir.

Yapının inşasında farklı dönemlerin eklemeleri sonucunda homojenlik görülmez. Dış cephe duvarlarında farklı dönemlerin eklemeleri göze çarpmaktadır. Caminin doğu cephesinde bitişik olarak bazı mekanlar bulunuyordu. Bunlar Osmanlı döneminde ilave edilmiş medrese odaları olduğu ileri sürülmektedir. Yapının harim kısmına kuzey cephenin ortasında bulunan bir kapıdan geçildikten sonra girilmektedir. Harimin kuzey ve güney kısmı bir birinden farklı bölümlerden oluşmaktadır. Kuzeydeki bölüm, girişten sonra beşik tonozla örtülü bir bölüm ve bunun her iki yanındaki kısım ortada kemerli bir destek sırasıyla ikiye bölünmüş, ikişer sahından oluşmaktadır. Sahınların üzeri beşik tonozla örtülmüştür. Yapının güney bölümünde yan yana üç tane kubbeli bölüm bulunmaktadır. Kubbelerden ortadaki diğerlerinden daha büyük ve yüksek olarak yapılmıştır. Kubbeli bu mekanlar kemerli geçişlerle irtibatlandırılmıştır. Her bir kubbeli mekanın kıble yönünde birer mihrabı yer almaktadır. Bu mekanlardan ortadaki diğerlerinden duvar tekniği bakımından da ayrışmaktadır. Yapılan araştırmalarda caminin ilk inşa edilen bölümünün bu ortadaki kubbeli bölüm olduğu sonrasında yapının diğer bölümlerinin ilave edilmiş olabileceği ileri sürülmektedir.

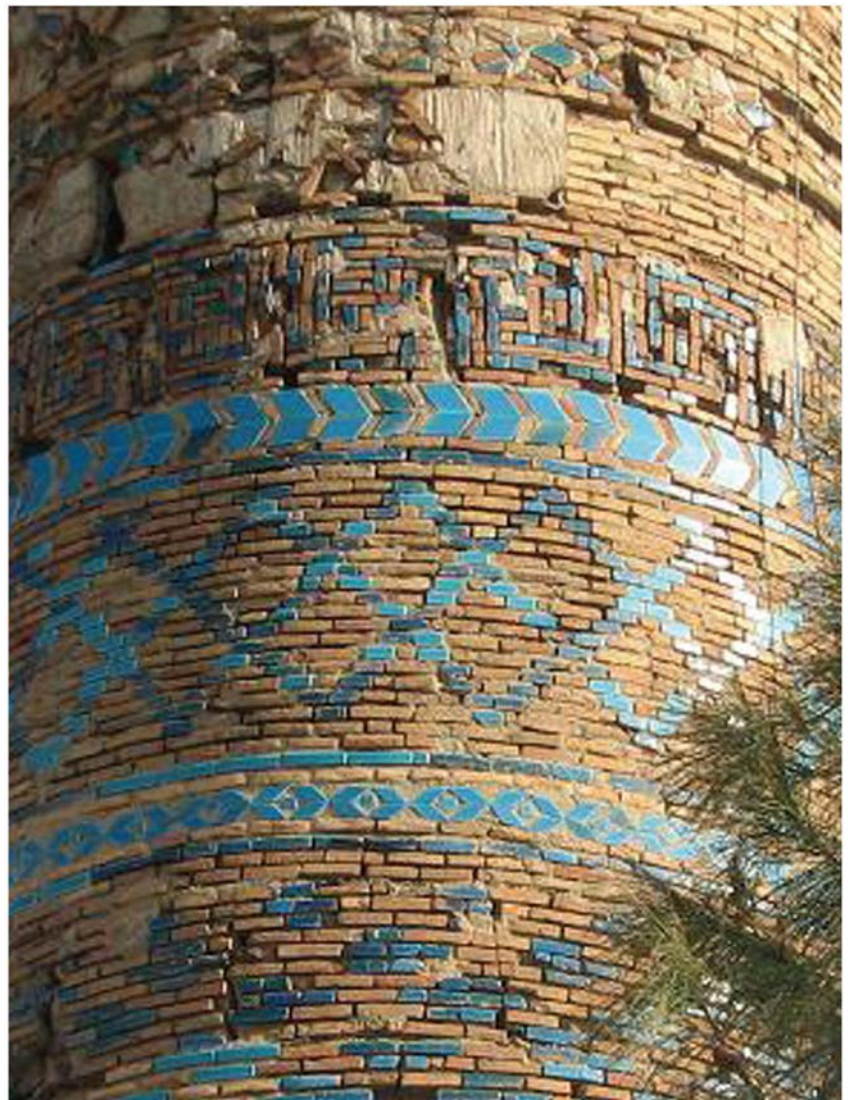
BİBLİYOGRAFYA: Ülgen, A.S., "Siirt Ulu Cami", Vakıflar Dergisi, V, Ankara, 2006, s.153-156.
Tuncer, O., "Cizre Ulu Cami ve Medresesi", Yıllık Araştırmalar Dergisi, S.III., Ankara, 1981, 103- 104.
Aslanapa, O., Türk Sanatı, İstanbul, 1981.

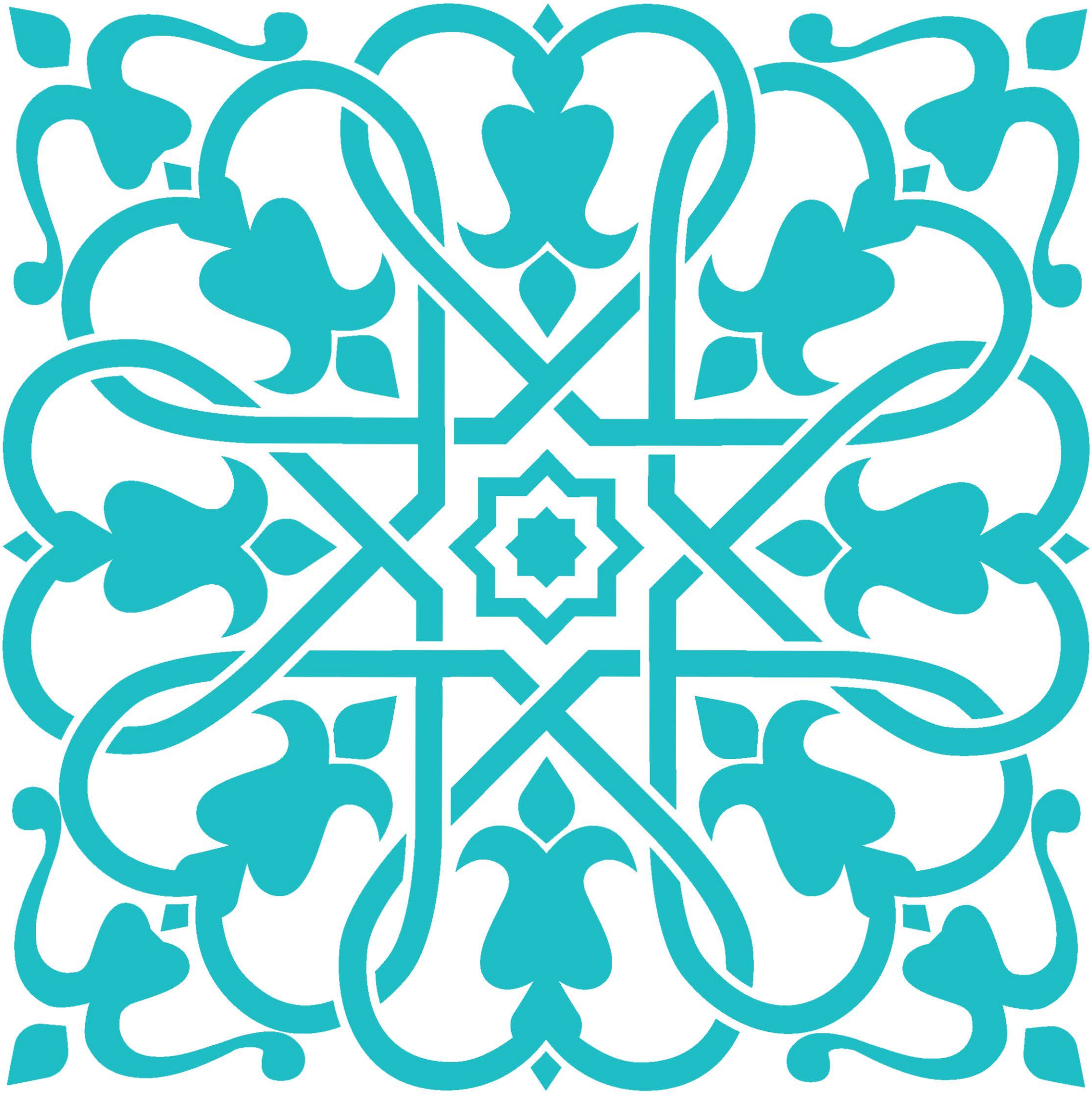
The cylindrical minaret of the mosque is set on a square base. An inscription inside the mosque provides information regarding the its construction date. The minaret was constructed of brick. It was decorated with molded decorations made of gypsum, called cas, and decorations consisting of various geometric patterns, made with glazed brick. The minaret was built using a technique common to Iran and Turkistan. The cylindrical body of the minaret tapers towards the top. It is similar to the minaret of the Mosul Great Mosque in terms of construction technique. These similarities include the transition from a cubic base to a cylindrical body, and the decoration of the surfaces with glazed bricks and tiles.

As a result of additions in different periods, the mosque does not have a homogenous plan. Alterations to the walls from different periods are distinguishable. There are several additions, notably adjacent to the eastern facade of the mosque. It is suggested that these were madrasa rooms, added during the Ottoman period. The entrance to the mosque sanctuary is through a door in the middle of the northern facade. The northern and southern areas of the sanctuary consist of different sections. The northern area, after the entrance, is covered by a barrel vault. This section consists of two naves on each side, divided by a row of arched supports on both sides. The naves are covered by barrel vaults. There are three domed sections next to each other in the southern part of the building. The dome in the middle is higher than the others. These domed sections are connected by arched passages, and each domed section has a mihrab oriented towards the kibla. The domed space in the middle is different than the others in terms of its wall construction technique. Research suggests that the original sanctuary of the mosque was comprised only of the domed section in the middle, and that the other sections of the building were added later.

BIBLIOGRAPHY: *Aslanapa, O. Turkish Art. Istanbul, 1981.*
Tuncer, O. "Cizre Great Mosque and Madrasa", Yearly Research Magazine, vol. III. Ankara, 1981, pp. 103-104.
Ulgen, A.S. "Siirt Great Mosque", Vakıflar Magazine, V. Ankara, 2006, pp.153-156.

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

TÜRKMENİSTAN
TURKMENISTAN

TÜRKMENİSTAN
TURKMENISTAN

Orta Asya'nın kalbinde yer alan Türkmenistan Selçukluların ana vatanıdır. Ülkenin toprakları, geçmişte coğrafi bakımdan şimdiki durumundan daha farklı olarak daha verimli olduğu düşünülmektedir. Günümüzde ülke topraklarının büyük bölümünün çöl olmasına karşılık, ortaçağda zengin tarımsal aktivitelerinin olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda İpek Yolu üzerinde kurulmuş bir şehir olması sebebiyle de Türkmenistan'daki şehirler Selçuklu döneminde zengin bir kültür ortamına sahip olmuştur.

Türkmenistan'ın tarihi geçmişi arkeolojik kazılara göre MÖ. 4500 – 9000 yıllarına kadar gitmektedir. Aşkabat yakınlarında Anav yerleşmesi bölgenin en eski tarihli yerleşmelerinden birisidir. Anav Kültür olarak bilinen bu kültürün Orta Asya'daki uygarlığın kökenini oluşturduğu düşünülmektedir. Türkmenistan'ın çeşitli yerlerinde yapılan arkeolojik kazılarda Bronz çağına ait yerleşmeler bulunmaktadır. Anav ve çevresinde Selçuklu dönemine ait yerleşim izleri de bulunmaktadır. Buna karşılık arkeolojik araştırmaların azlığı ve yetersizliği sebebiyle bu izlerin boyutları bugün için saptanamamaktadır.

Bölge MÖ. 7.yy.dan itibaren Akamenidlerin, 334 den itibaren de İskender'in hâkimiyeti altına girmiştir. MÖ. 3.yy.da İskender'in ardılları olan Selukoslar bölgeyi idare etmiştir. Bölge sonrasında Partların, Sasanilerin kontrolü altına girmiştir. İlk İslami dönem akınları, 641 de başlar. Hz. Osman döneminde Sasanilerin ortadan kalkmasıyla Horasan ve çevresi İslam toprağı haline gelmiştir. Horasan bölgesi İslam ordularının eline geçmesine karşılık, Harezm ve çevresinde Hazarların varlığı görülür. Halife Memnun zamanında Merv, Horasan eyaletinin başkenti olmuştur. Böylece güneyde Afganistan'a kadar uzanan topraklarda İslam hâkimiyeti hissedilmeye başlanmıştır.

9.yy.da bölge Samanoğullarının kontrolü altındadır. Bu dönemde Oğuzların kuzeyden Türkmenistan'ın iç bölgelerine ve İran'a göç etmeye başladığı bilinmektedir. Bu süreç içinde Türkmenistan'ın doğusunda başkenti Balasagun olan Karahanlı Devleti kurulmuştu. Kısa sürede bütün Türkistan Karahanlıların eline geçmiştir. Devletin ikiye bölünmesinden sonra Türkmenistan topraklarının büyük bölümü Batı Karahanlıların sınırı içinde kalmıştır.

Turkmenistan, located at the heart of Central Asia, is the homeland of the Seljuk Empire. It is believed that the land was more fertile in the past than now. Today, the country is comprised mostly of deserts, but it is known that there was substantial agricultural activity during the Middle Ages. Furthermore, with its numerous cities built along the Silk Road, Turkmenistan hosted a variety of rich and significant cultures during the era of the Seljuk Empire.

According to the findings of archeological excavations, it is believed that the history of Turkmenistan dates back to 4,500-9,000 BC. Anav, a settlement near Ashgabat, is one of the most ancient settlements in Turkmenistan. This culture, known as the Anav Culture, formed the very basis of the civilization in Middle Asia. Archeological excavations carried out in various parts of Turkmenistan have revealed settlements dating to the Bronze Age. There are also traces of Seljuk settlements in and around Anav, although it is difficult to document their extent due to the lack of research and archeological excavations.

In the 7th century BC, the region came under the domination of the Achaemenids, and, as of 334, under the domination of Alexander the Great. In the 3rd century BC, the region was ruled by the Seleucids, the successors of Alexander. Later, the region came under the control of the Parthians and the Sasanians. Islamic raids first began in 641. With the removal of the Sasanians from the region at the time of Uthman ibn Affan, the area of Khorasan became Islamic. Although Khorasan had been captured by Islamic armies, there were still Khazars in and near Khwarezm. At the time of the caliph Al-Ma'mun, Merv became the capital of the state of Khorasan.

In the 9th century, the region was governed by the Samanids. During this period, Oghuz Turks began to migrate from the north to the inner regions of Turkmenistan and Iran. At this time, the Karakhanid Khanate, with its capital at Balasagun, was established to the east of Turkmenistan, and, within a short time, all of Turkmenistan came under the control of the Karakhanid Khanate. The country then divided in two, with most of the lands of Turkmenistan remaining within the borders of the Western Karakhanid Khanate.

Güneyde kurulan bir başka devlet olan Gazneliler 10. y.y.'dan itibaren Türkmenistan'ın güneyinde etkili olmuş, Merv, Serahs, Meane gibi şehirleri kendilerine bağlamıştır. Bu şehirlerdeki varlıkları kısa süre sonra Selçukluların bölgeyeyerleşmesiyle birlikte ortadan kalkacaktır. 1020'lerden itibaren Oğuzların Kınık boyunun Türkmenistan'ın güneyinde Kopet Dağlarının kuzeyine yerleştikleri görülür. 1035'de Meane ve çevresinde Gaznelilere karşı direniş göstermişler, 1040 Dandanakan savaşından sonra ise artık bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Selçuklu döneminde Merv, Serahs, Meane, Urgenç, Amul, Ebiverd önemli şehirler olarak öne çıkmıştır. Bu şehirlerde Selçuklular önemli mimarlık eserleri inşa etmiştir. Selçukluların güneyde İran'a yeleşmesine karşılık ata toprakları olan bu bölgeye olan ilgileri devam etmiştir. Bölgenin bir bölümü Karahanlılara bağlı olarak yönetildiyse de Karahanlılar ile Selçuklular arasındaki akrabalık ilişkileri ve Selçuklu Sultanlarının bölgedeki varlıkları düşünüldüğünde Maveraünnehir bölgesine kadar olan toprakların Selçukluların elinde olduğu anlaşılmaktadır.

13.yy. başlarında bütün Harezm ve Horasan bölgesi, Moğolların bölgeye geldikleri 1222 yılına kadar Selçukluların ve Oğuz boylarının hâkimiyeti altında kalmıştır. Selçukluların bölgedeki hâkimiyetini, İlhanlıların kısa süren yaklaşık 30 yıllık varlıkları takip eder. Bölge daha sonra Timur'un kontrolüne geçmiştir. Ancak bu dönemde bölgede Timurluların ciddi bir imar faaliyeti yürütmedikleri görülür. Timurluların hâkimiyetinin ardından, Rusların bölgeye yerleşmeye başladıkları 20.yy. başına kadar bağımsız yerel hanların ülkenin çeşitli bölgelerinde etkili oldukları görülür. Ne yazık ki bu dönemin çok az bir bölümünün yazılı tarihi bulunmaktadır. Ülkenin güney bölüm Safevilerin kontrolü altında kalmıştır. 17-19. yy. arasında Türkmenistan, Hive Hanları, Safeviler ve Buhara Emirleri arasında hâkimiyet mücadelesinin sergilendiği bir bölge olmuştur. Bu dönemde Türkmen lideri Maktumguli Piragi, Türkmen halkının bağımsızlığı için çalışmıştır. 1885'de Rusların bölgede görülen varlığı 1894'den sonra şiddetini artırmıştır.

At the beginning of the 10th century, the Ghaznavids, another dynasty established in the south, entered southern Turkmenistan, and subordinated the cities of Merv, Serhars and Meane. Their presence in these cities did not last long, however, and the Seljuks continued to dwell in the region. Around 1020, the Kinik Clan of the Oghuz Turks inhabited the regions in southern Turkmenistan, north of the Kopet Mountains. In 1035, they resisted the attacks of the Ghaznavids in the region of Meane, and in 1040, after the Battle of Dandanaqan, they entered on the stage of world history as an Empire. During the era of the Seljuk Empire, Merv, Serahs, Meane, Urgenc, Amul, and Ebiverd became important cities. In these cities, the Seljuks constructed significant architectural works. Although the Seljuks dwelled in Iran to the south, they continued to show interest in this region. Taking into account the joint tribal connections between the Karakhanids and the Seljuks and the strong presence of the Seljuks in the area, it is assumed, despite the fact that part of the region was governed by the Karakhanid Khanate, that the Seljuk Empire held the majority control over the lands in the region around Ma Wara'Un-Nahr.

At the beginning of the 13th century, the entire region of Khwarezm and Khorasan was under the domination of the Seljuk Empire and Oghuz clans, and remained so until the Mongols arrived in the region in 1222. The domination of the Seljuk Empire in the region was supplanted by the Mongol Ilkhanids, which lasted but a short 30 years. Later, the region was brought under the control of the Timurid Dynasty, which undertook little construction activity in the region. Following the Timurids, the Russians began to occupy the region lasting until the beginning of the 20th century, when independent local khanates exerted strong influence in various areas. Unfortunately, only a small part of this period has a written history. The western part of the country remained under the domination of the Safavid Dynasty. Between the 17th and 19th centuries, Turkmenistan witnessed the struggle for domination between the Khanate of Khiva, the Safavids and the Emirate of Bukhara. During this period, the Turkmen leader Maktumguli Piragi worked to achieve independence for the Turkmen people. The presence of the Russians, first seen in 1885, significantly increased in number after 1894.

ESERİN ADI: Nesa Yerleşmesi
ŞEHRİ: Aşkabat
YÜZYILI:
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Akhamenid, Part, Sasani, Karahanlı, Selçuklu
KONUMU: Aşkabat'ın yaklaşık olarak 30.km. güneybatısındadır.

GÖZLEMLER: Nesa Selçukluların Buhara üzerinden güneye geldiklerinde ilk yerleştikleri yerleşmedir. Kazvini'deki bilgilere göre Selçuklular başlarında Tuğrul ve Çağrı Beyler olduğu halde bu kente gelmiş ve yerleşmiştir.

Selçuklular 1035 yılına kadar bu kent ve çevresinde kalmışlardır. Yaklaşık olarak 50 yıllık bir sürede Selçuklu boyu burada kendisini geliştirmiştir. Bu gelişim sonucunda ise Gazneli Devletine karşı başarılar elde edecektir. Nesa kentinin kuruluşu Akamenid dönemine kadar gitmektedir. Kentin merkezinde bulunan ve Karahanlı döneminde kullanılan Nesa Namazgâh Camisi aslında bir tapınak üzerinde kurulmuştur. Burası Selçuklu döneminde de kullanılmıştır. Ancak Selçuklu dönemi kullanımı hakkında yeterli arkeolojik bilgi bulunmamaktadır. Nesa Camii, günümüzde tamamen yıkılmış olup, mevcut değildir.

BİBLİYOGRAFYA: Göksu, E.,"Târîh-i Güzîde'ye Göre Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu ve Tuğrul Beg Dönemi", History Studies, 2011 , Cilt 3 , Sayı :1, s.289-300.
İbn ül-Esir, el-Kâmil fit-Târîh Tercümesi, I-XII, (Çev: Abdullah Köşe, M. Beşir Eryarsoy, Ağırakça, A., Abdülkerim Özaydın; Redaktör: Mertol Tulum), İstanbul, 1985-1987.

NAME: *Nesa*
CITY: *Ashgabat*
CENTURY:
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Achaemenid, Parthian, Sasanid, Karakhanid, Seljuk*
LOCATION: *About 30 kilometers southwest of Ashgabat.*

OBSERVATIONS: *Nesa was the first settlement of the Seljuks when they migrated south from Bukhara. According to works of Qazvini, the Seljuks were led by Tughril and Chaghri Beg when they came to this city.*

The Seljuk tribes remained here until 1035, and developed their culture for almost 50 years in this area. As a result of this expansion and solid leadership, the Seljuks achieved many victories against the Ghaznavids. The founding of the city of Nesa dates back to the Achaemenid period. The Nesa Namazgakh Mosque, located in the city center and used during Karakhanid period, was built over an existing fire temple. This was an established practice during the Seljuk period. However, there is no archaeological information about the use of the building during the Seljuk period. The Nesa Mosque is in a state of ruin at the present time.

BIBLIOGRAPHY: *Göksu, E. "Târîh-i Güzîde'ye Göre Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu ve Tuğrul Beg PERIOD", History Studies, 2011, vol. 3, part 1, pp. 289-300.*
İbn ül-Esir, el-Kâmil fi't-Târîh Tercümesi, I-XII, (Çev: Abdullah Köşe, M. Beşir Eryarsoy, Ahmet Ağırakça, Abdülkerim Özaydın; Redaktör: Mertol Tulum). İstanbul, 1985-1987.

Nesa Yerleşmesi
Nesa

ESERİN ADI:	Alemberdar Türbesi
ŞEHRİ:	Amul
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Kerki'nin 14 km. kadar batısında Astanababa Köyü'nde merkezi bir alanda bulunmaktadır.
GÖZLEMLER:	Tamamen tuğa malzeme kullanılarak inşa edilmiş olan türbe kare planlıdır. Üzeri tek cidarlı bir kubbeyle kapatılmıştır. Kubbenin dış yüzünde aralıklarla yerleştirilmiş düzenli çıkıntılar görülebilmektedir. Tuğla örgü tekniği bakımından köşelerde ve cephelerdeki kemer içlerinde farklılıklar göstermektedir. Köşelerde iki yatay üç dikey tuğla yerleşmesi şeklinde bir yerleşim görülür. Sağır nişlerdeki kemer içlerinde zikzaklı ve baklava dilimi şeklinde bir tuğla örgüsü dikkati çekmektedir.

NAME:	*Alemberdar Tomb*
CITY:	*Amul*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*About 14 kilometers west of Karki, in a central area of the Astanababa village.*
OBSERVATIONS:	*The Alemberdar Tomb has a square plan and is built of brick. The upper level is covered with a single dome. There are regular projections placed on the exterior surface of the dome. Construction shows differences in the brickwork technique at the corners and at the interior of the arches on the facades. In the corners there are two horizontal and three vertical brick emplacements. Zig-zag brickwork, in a diamond shape inside the arch on the blind niches, is noteworthy.*

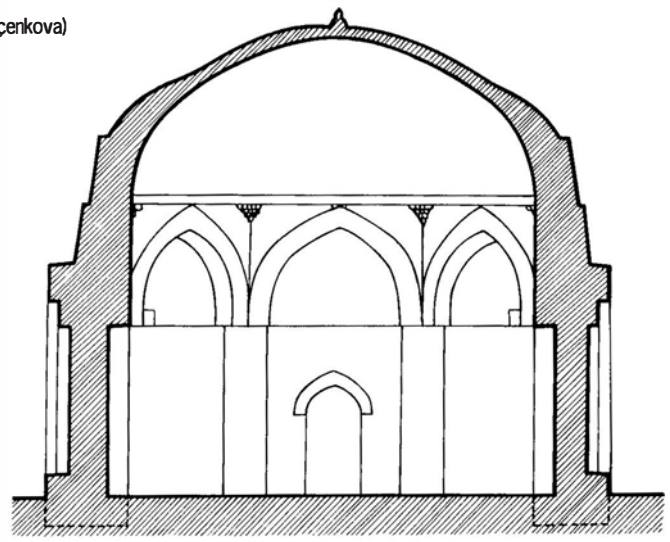
Türbenin kurulduğu alanın çevresinde bazı yapı izleri ve seramikler görülmektedir. Bu alanın eski bir yerleşim alanı olması muhtemeldir. Türbenin giriş cephesi hariç bütün cepheleri benzer bir biçimde tasarlanmıştır. Cephelerde sivri kemerli sağır üç nişle hareketlendirilmiştir. Bu nişli cepheler Talhatan Baba Camisinin cepheleriyle süsleme ve teknik bakımdan benzerlikler göstermektedir.

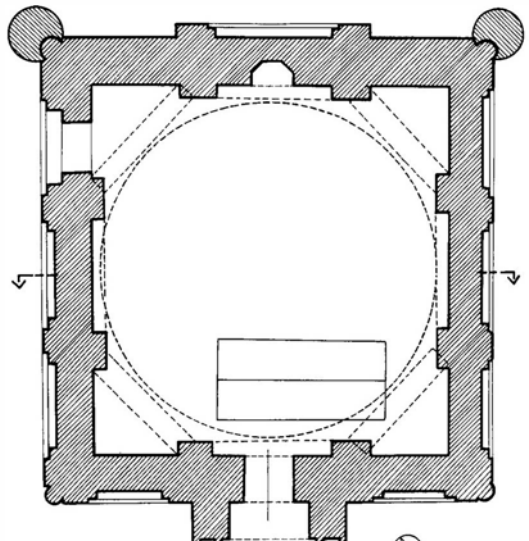
Yapının içine doğu cephenin ortasındaki dışarı doğru çıkıntı yapan eyvan şeklindeki bir kapıyla girilmektedir. Türbenin içi kare planlıdır. Kubbeye geçişte tromplar kullanılmıştır. Tromp seviyesinde geçiş elemanları sivri birer kemerle birbirine bağlanmıştır. Böylelikle kubbe eteklerinde sekizgen bir alan oluşturulmuştur.

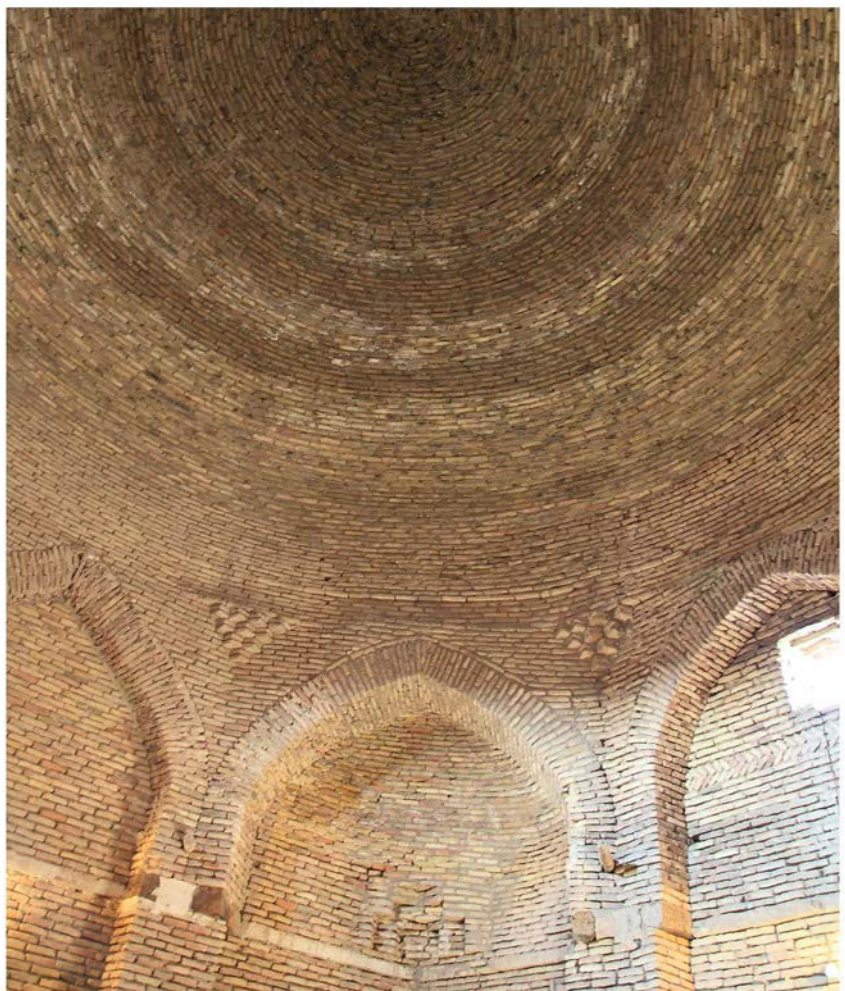
Some evidence of other structures and various ceramics have been seen around the site where the tomb is located. It is possible that this area is an ancient settlement. Except for the entry facade of the tomb , the remainder of the facades were similar. The facades are enlived by three, ogee arched false niches. These facades with the niches are similar to those at the Talhatan Baba Mosque as concerns decoration and construction technique.

Access to the building is through an iwan-shaped door that projects towards the exterior in the middle of the east facade. The interior of the tomb is square in plan. Squinches have been used ensure the transition to the dome. Passages to the squinch level are connected to each other with single ogee arches. By this technique, an octagonal area is created at the base of the dome.

Plan (Pugaçenkova)

ESERİN ADI: Astana Baba Manzumesi
ŞEHRİ: Kerki
YÜZYILI: 12-15
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Eski Zam şehrinde bulunan yapı günümüzde modern kentin hemen yakınında yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Yapının çevresinde başka yapı kalıntıları da görülmektedir. Bunların birçoğu toprak altında kalmış yapılara ait kalıntılardır.

Yapı tuğla ve kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Kalın duvar tekniğinde yapılan yapının tuğla örgüsünün arkasında kerpiç dolgu malzemesi bulunduğunu düşünmekteyim. Zaman içinde geçirdiği değişim ve ilavelerle yapı bir külliye halinde günümüze ulaşmıştır. Yapı birbirine eklenmiş bölümlerden oluşmaktadır. İlk bölümü yapının giriş kısmında bir taç kapısı bunun arkasındaki uzun bir koridor ve koridorun ucunda dokuz kubbeli bir mekândır. Buradan sonraki bölüm ise birbirine koridor ve kapılarla bağlanmış dört büyük kubbenin örttüğü, dört mekândan oluşmaktadır.

Yapının cepheleri sade ve masiftir. Sadece giriş cephesinde bir taç kapıyla yapılmış hareketlilik dikkati çekmektedir. Taç kapı eyvan şeklinde yapılmıştır. Girişin iki yanında sağır kemerli nişler ve üzerlerinde çapraz tuğla örgüsü izlenir. Taç kapı tepede barbata ve dendanlara benzeyen çıkıntılarla hareketlilik kazanmıştır. Dışandan bakıldığında kubbelerin üzerinin Orta Asya çadır mimarisine benzer bir biçimde şekillendirildiği görülmektedir.

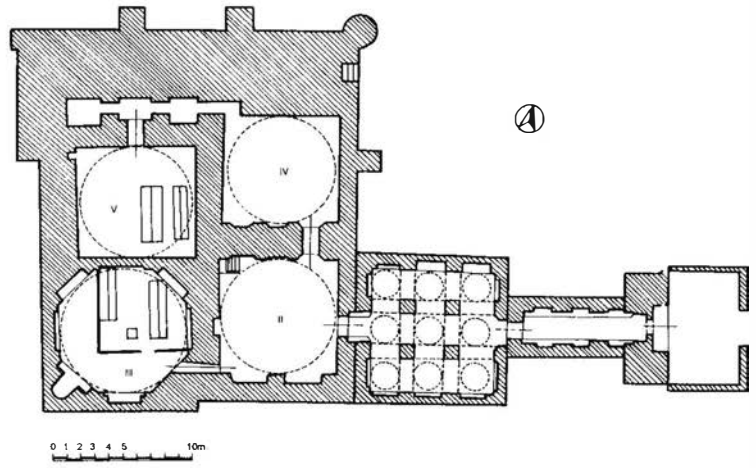
NAME: *Astana Baba Tomb*
CITY: *Kerki*
CENTURY: *12-15*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In Old Zam, but today near the modern city.*

OBSERVATIONS: *There are remains of other buildings surrounding the Astana Baba Tomb, many of which are now buried.*

The Astana Baba Tomb was constructed of clay brick and mud brick. The present author believes that there is mud brick fill behind the brickwork of the thick masonry walls. The building has survived as a social services complex, to this day, through alterations and additions. The building consists of a series of sections, added to each other. The first section has a portal at the entrance, a long corridor behind it, and a bay with nine domes at the end of the corridor. The next section consists of four bays, covered by four domes, which are connected to each other via corridors and doors.

The facades of the building are simple and massive. Only the entrance facade stands out by its attractive crown door. The portal was built in the shape of an iwan. There are niches on both sides of the entrance with false arches and brickwork above them. The portal is enlivened by projections, similar to a parapet, with dentils above. As seen from the exterior, the tops of the domes resemble Central Asian tents.

Plan (Pugaçenkova)

Taç kapının arkasındaki koridor uzun ve ince bir görünümdedir. Burada eşit aralıklarla karşılıklı olarak yerleştirilmiş sağır nişler bulunur. Nişlerin üzerinde sivri saçaklar olması bu bölümün daha öncesinde farklı bir kullanımının olduğunu düşündürmektedir. Nişlerin içleri daha sonraki dönemlerde doldurulmuş olabilir. Koridorun tonoz bölümünün örtü şekli diğer bölümlerden farklı olması örtünün onarım geçirdiğini düşündürmektedir.

Koridorun devamında ulaşılan çok kubbeli bölüm, ortada bulunan dört kare ayağa oturan kemerlerle dokuz eşit alana bölünmüş ve bu bölümlerin üzeri birer kubbeyle kapatılmıştır. Kubbeye köşelerde içleri mukarnaslı bingilerden oluşan tromplarla geçilmektedir. Bu bölümün devamında yer alan tek kubbeli mekân yapının mescid kısmıdır. Kıble yönünden küçük bir nişten oluşan mihrabı ve kuzeybatı köşede de tuğladan bir minberi vardır. Yapının içi kubbenin ortasındaki bir açıklıkla aydınlatılmaktadır. Mihrabın güneyinde bulunan küçük bir açıklıkla arkadaki türbeye ulaşılır. Türbe dıştan kare içten ise sekizgen planlı olarak yapılmıştır.

Sekizgenin atlamalı birer yüzeyinde küçük nişler bulunurken, güney köşedeki niş derin olarak yapılmıştır. Üzeri yine tromplarla geçilen bir kubbeyle örtülmüştür. Ortada iki tane sanduka yer alır. Bunların Zeydali ya da Züveydali olarak adlandırılan kişilerin kabri olduğu halk tarafından ifade edilmektedir.

Mescidin kuzey doğu köşesinde bulunan sivri kemerli bir diğer kapıyla divanhaneye ulaşılır. Burası kare planlı ve yine köşelerde mukarnaslı tromplara binen kubbeyle örtülüdür. Kubbe üzerinde iki farklı seviyede tuğla diş şeklinde gönyeli olarak yerleştirilmiştir. Divanhane'nin kuzey batı köşesinde bulunan küçük bir kapıdan dar bir koridor ile kare planlı Kızlar Bibi Türbesi olarak bilinen bir başka türbeye ulaşılmaktadır. Burasının içinde de iki tane sanduka bulunur.

Türbenin içinde çeşitli yerlerde üzeri geometrik süslemeli terrakota parçalar yer almaktadır. Bu parçaların türbeye ait olması ihtimal dâhilindedir. Bu süslemeli parçalar daha çok 12. yy. karakteri göstermektedir.

Yapıların kesin olarak ne zaman inşa edildiğini gösteren bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 12. – 19.yy. arasında sürekli yenileme ve ilavelerle bugünkü şeklini aldığı bilinmektedir. Manzumenin ilk yapılan kısmının mescid olduğu, Kızlar Bibi Türbe'sinin ise yapıya 19.yy. da ilave edildiği ifade edilmiştir. Yapının mimari olarak çok fazla eklemelerinin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yapılan bütün eklemeler birbiriyle uyum içinde yapılmıştır. Bu çerçevede eski ve yeni ayrımını yapmak son derece güçleşmiştir.

BİBLİYOGRAFYA: Atagariev, E., Türkmenistanın arhutektura yadigarlukleru- Purnyakniki arhutektun Türkmen ustana, Leningrad, 1974.
Pugachenkova G. A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma [The paths of development of the architecture in southern Turkmenistan in the period of slave-ownership and feudalism] Moskova, 1958, s.286.

The corridor behind the portal is long and narrow. There are false niches here, placed at equal intervals. Pointed stalactite moldings above these niches give the impression that this section previously had a different use. The inner parts of the niches could have been filled in at a later period. The covering of the corridor's vault section is of a different type than the other sections, and it can be assumed this was due to a repair.

A multi-domed section, reached after the corridor, was separated into nine equal sections by arches, which sit on four square pillars in the center. Each of these sections is covered by a dome. Transition to the dome is made with squinches, consisting of sconces with stalactites in the interior corners. The single-domed space of this section forms a small mosque. It has a mihrab, consisting of a small niche in the direction of the kibla, and a brick minbar in the northwest corner. The interior of the building is lit through a small opening in the middle of the interior dome. The tomb behind can be reached through a small opening to the south of the mihrab. The tomb has a square exterior plan and an octagonal interior plan. There are small niches on every other wall of the octagon. There is a deep niche in the south corner. The building is covered by a dome carried on squinches. There are two sarcophagi in the middle of the space. These are believed, by the local people, to be the tombs of Zeydali and Zuveydali.

The Divanhane is reached through an ogee-arched door in the northeast corner of the small mosque. This space is square in plan and has a dome sitting on squinches with stalactites in the corners. The brick was set in a sawtooth pattern on the dome at two different levels. Another square planned tomb, named The Bibi Maidens Tomb, can be reached through a narrow corridor and a small door in the northwest corner of Divanhane. There are two sarcophagi here.

There are geometric decorations and terracotta pieces on various parts of the tomb interior. It is possible that these elements belonged to the tomb. These decorated pieces have the characteristics of the 12th century, for the most part. There is no information about the construction date of the building. However, it is known that the building took its present shape through continuous renovations and additions, between the 12th-19th centuries.

It is stated that the first section of the social services complex was the small mosque, and that the Bibi Maidens Tomb was added to the building in the 19th century. Numerous additions were made to the building. However, all these additions were made in harmony with each other. In this respect, it is hard to distinguish the new from the old.

BİBLIOGRAPHY: *Atagariev, E., et al. Türkmenistanın arhutektura yadigarlukleru- Purnyakniki arhutektun Türkmenustana. Leningrad, 1974.*
Pugachenkova G. A. Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma [The paths of development of the architecture in southern Turkmenistan in the period of slave-ownership and feudalism]. Moskow, 1958, p.286.

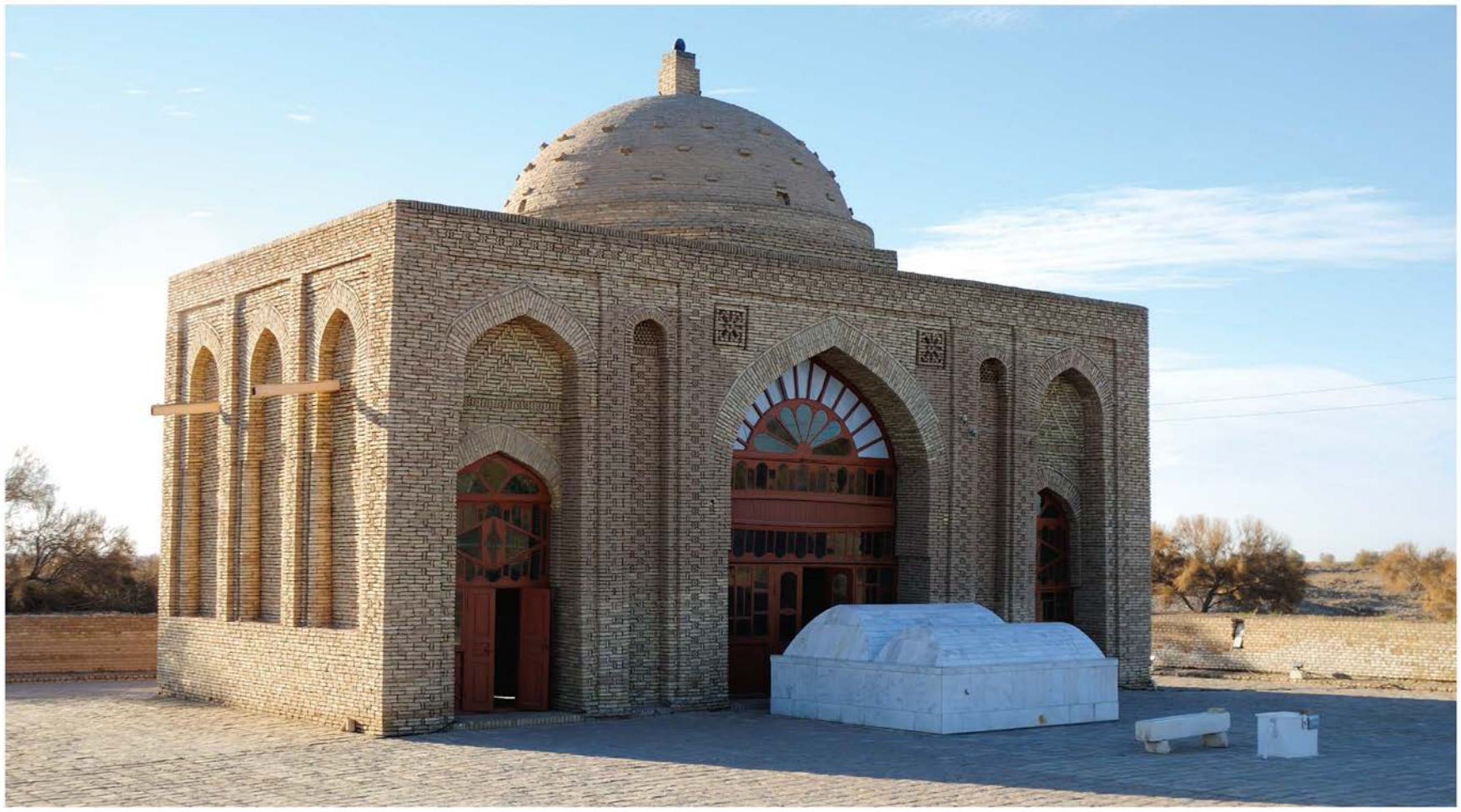
Astana Baba Manzumesi
Astana Baba Tomb

Astana Baba Manzumesi
Astana Baba Tomb

ESERİN ADI:	Talhatan Baba Camii
ŞEHRİ:	Bayramali
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Yolöten kasabasında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Merv'in 60 km. doğusunda ortaçağdaki ismi Dalgatan-Dalgalan olan, günümüzde Yolöten adıyla bilinen Murgab Vadisindeki yerleşimde yer almaktadır. Sultan kalenin yaklaşık olarak 38 km. kadar güneybatısındadır.

Caminin 1095 yılında yapıldığına inanılmaktadır. Ancak herhangi bir kitabe ya da belge bulunmamaktadır.

Caminin bulunduğu alanda başka yapılara ait kalıntıların izleri de görülmektedir. Yapı bir avlu duvarı ile çevrelenmiştir. Avlu duvarının içinde ortada iki tane mezar sandukası yer almaktadır. Sandukaların üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığı için kime ait oldukları bilinmemektedir. Caminin avlusunda günümüzde çok sayıda dikdörtgen prizmatik sanduka bulunmaktadır. Bunlar çevreden toplanarak buraya sergileme amaçlı olarak getirilmiştir. Bu mezar sandukalarının caminin adıyla ilişkili olarak Selçuklu döneminde yaşamış Talhatan Baba ve onun medrese arkadaşına ait olduğu rivayet edilmektedir.

NAME:	*Talhatan Baba Mosque*
CITY:	*Bayramali*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the town of Yolöten, 60 km east of Merv.*

OBSERVATIONS: *The Talhatan Baba Mosque is located 60 kilometers east of Merv, in a settlement in the Murgab Valley. This city is called Yoloten today, but it was known as Dalgatan-Dalgalan in the Middle Ages. It is about 38 kilometers southwest of the Sultan Castle.*

It is believed that the mosque was built in 1095, but there are no inscriptions or documentation in support of this.

There are traces of other buildings in the area of the mosque. The mosque is surrounded by a courtyard wall. There are two sarcophagi within the courtyard wall. Since there are no inscriptions on the sarcophagi, it is not known to whom they belong. There are many rectangular prismatic sarcophagi in the courtyard of the mosque today. These were collected from the surrounding area and brought here to be exhibited. It is told that two of these sarcophagi belong to Talhatan Baba, who lived during the Seljuk period, and his colleague and friend from the madrasa, hence the name attributed to the mosque.

Tamamen tuğla malzemeden inşa edilen yapı, tuğlanın farklı şekilde dizilmesiyle oluşturulmuş bir duvar tekniğine sahiptir. Dış duvarlar batı köşede payandalarla desteklenmişti. Ancak 1987 yılında yapılan onarım çalışmaları sırasında bu payandalar kaldırılmıştır. Enlemesine dikdörtgen bir plana sahip olan yapı, plan olarak ortada mihrap önünde tek bir kubbe, yanlarda ise ikişer çapraz tonozla örtülü kare mekânlardan oluşan merkezi kubbeli planda inşa edilmiştir. Kubbe mihrap tarafında duvara, mihrap önünde L, ortada da kare planlı ayalara oturmaktadır. Ortadaki kubbeye yüksek bir trompla geçilir. Tromp açıklıkları birer kemerle birbirine bağlanmıştır. Böylece kasnak seviyesinde altıgen bir bölüm oluşturulmuştur. Tromp içinde kabartma şeklinde tuğla örgülerle şekillendirilmiş çıkıntılı yüzeyler bulunur.

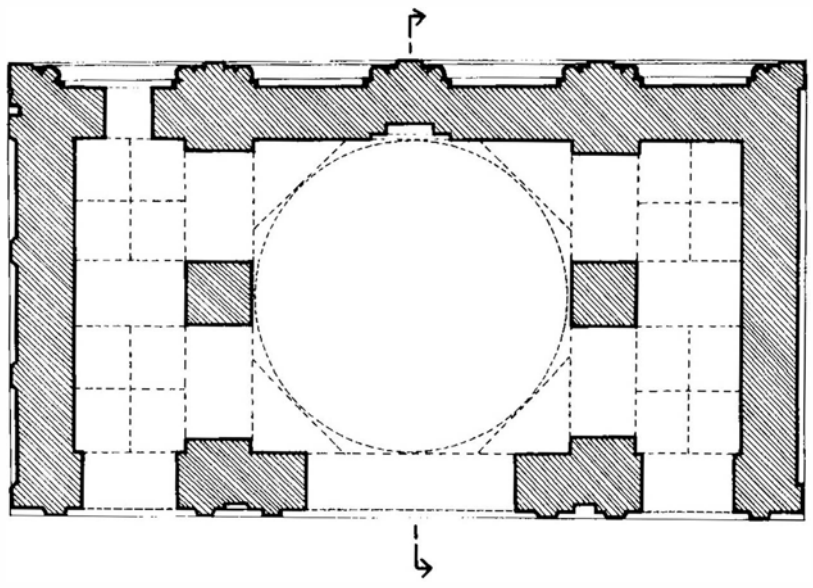
Ortada bulunan kare ayaklar yan duvarlara birer kemerle bağlanmıştır. Kemerle duvar aralarında kalan boşluklar çapraz tonozlarla kapatılmıştır. Cami önündeki avluya üç kemerli bir açıklıkla bağlanmaktadır. Ortadaki açıklık büyük ve yüksek kemerlidir. Yanlardaki açıklıklar ise daha küçüktür. Bu şekliyle yapı namazgâhlı camilere benzerlik göstermektedir. Yapının batı köşesinde bir minare yeri planlarda gösterilmektedir. Ancak günümüzde bu cephede herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır. Yapının mihrap duvarının dört sivri kemerle eşit aralıklarda yerleştirilmiş sağır nişler yer alır. Bu sağır nişlerin içleri farklı arzda yerleştirilmiş tuğlalarla yapılmış farklı örgülerle doldurulmuştur. Örgülerde tuğlalar içeride ve dışarıda tutulmak suretiyle kabartmalı bir görünüm elde edilmeye çalışılmıştır.

Camin duvarlarında farklı tuğla duvar örme teknikleri kullanılmıştır. Tuğlanın farklı dizilişi cephelere hareketlilik kazandırmıştır. Bunlar içinde rozet şeklinde baklava dilimi desenleri görülürken, iki sıra yatay bir sıra dikey örme tekniği yapının tamamına hâkim bir teknik olarak dikkati çekmektedir. Yatay tuğla örgüleri arasında dikey yerleştirilen tuğla örgüler daha çok terakota tekniğinde hazırlanmış s kıvrımlarından oluşmaktadır. Yapının içinde basit bir mihrap nişi görülür. Mihrap kavsarasında mührü Süleyman motifinin içine yerleştirilmiş terakota teknikte yapılmış rozetler dikkati çeker.

Constructed of brick, the technique of wall building consisted of laying the brick in different arrangements. The exterior walls were supported by buttresses in the west corner. However, these buttresses were removed during repairs made in 1987. The mosque, which has a rectangular plan, was built with a single, central dome placed in front of the mihrab. The mihrab is in the middle. The bays are square and covered by two cross vaults on each side. The dome rests on the wall at the side of the mihrab, on L-shaped pillars in front of the mihrab, and on square pillars in the center. Transition to the dome is made using high squinches. The squinch openings are connected to each other by arches, effectively creating a hexagonal section at the drum level. There are projecting surfaces shaped by brickwork, in relief, inside the squinch.

Each square pillar, in the middle, is connected to the side walls by an arch. The spaces between the arches and the wall are covered by cross vaults. The courtyard in front of the mosque is connected to it by an opening with three arches. The opening in the middle is largest and has a high arch. The openings on the sides are smaller. In this fashion, the building is similar to mosques with namazgakh (open-air prayer platforms). According to the building plan, the minaret would have been located in the west corner, but no remains of it exist today. There are false niches placed at equal intervals, with four pointed arches, on the mihrab wall of the building. The interiors of these niches are filled with different kinds of brickwork, set in varied ways. A relief effect was achieved by setting the bricks alternately in relief and in recess.

Different construction techniques were used on the walls of the mosque. Arranging bricks in different ways enlivened the appearance of the facades. While rhombus patterns in the shape of rosettes can be seen, it is the technique of using two rows of horizontally-laid bricks and one row of vertically-laid bricks which draws attention throughout the building. The vertical brickwork placed between horizontal brickwork consists mostly of S-curves in terracotta. There is a simple mihrab niche inside the building. There is an interesting decoration comprised of terracotta rosettes, placed inside a Solomon's seal in the upper part of the mihrab.

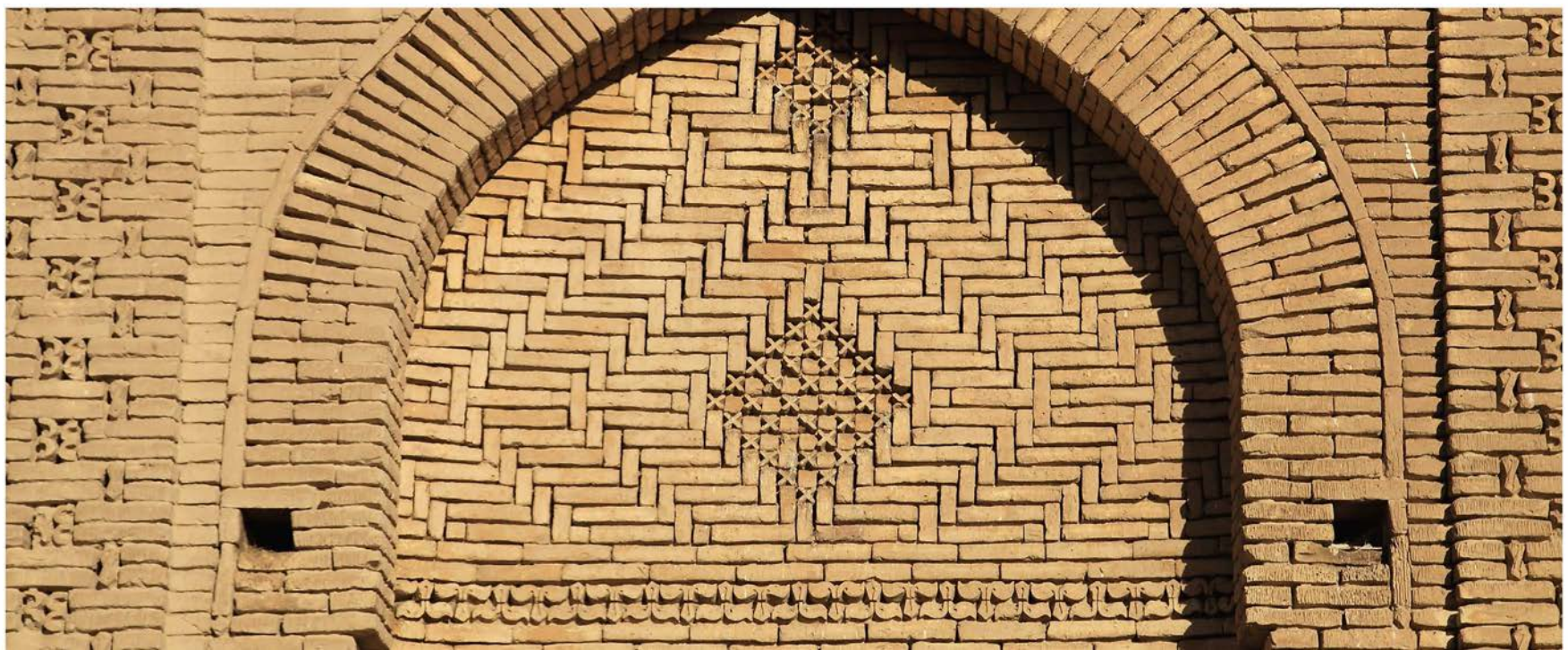
Plan (Y.Sayan)

BİBLİYOGRAFYA: Aslanapa, O., Türk Sanatı, s.29
Bayram, K., "Talhatan'da Selçuklu Dönemine Ait imam Bekir Türbesi", Sanat tarihi Araştırmaları Dergisi, 12, İstanbul, 1993-1994, s. 61.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s. 351
Hillenbrand, Robert. 1999. Islamic Architecture, Edinburgh, 1981,Edinburgh University Press. 104, 488.
Pugaçenkova, G.A.,Puti Razvitiya Arhitektun Yujnogo Türkmenistana Pon Rabovladeniya i Feodalizma, Moskova, 1958, s.253.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.118-121
Sudakov, S.A., "Arhitektura Seldjukov v Sredney Azii", Sotsialistiçeskaya nauka i tehnika, Taşkent, 1935, s.57-59.

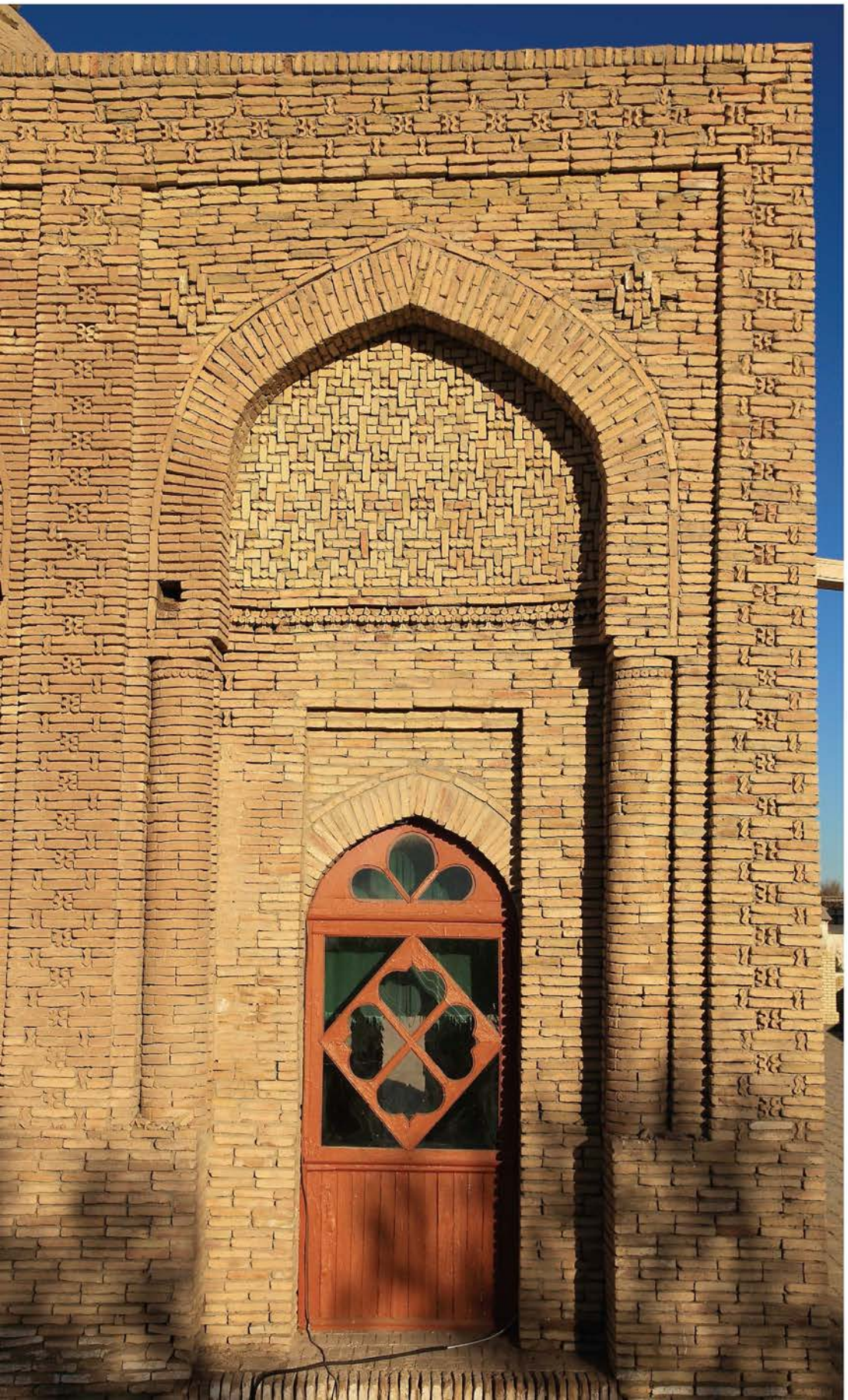
BİBLIOGRAPHY: *Aslanapa, O. Turkish Art, 1981, p.29.*
Bayram, K. "Imam Bekir Mausoleum in Talhatan, belonging to the Seljuk Period", Art History Research Magazine, 12, Istanbul: 1993-1994, p.61.
Cezar, M. Town planning and Architecture in Turkey before Asia Minor. Istanbul, 1977, p. 351.
Hillenbrand, Robert. 1999. Islamic Architecture. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999. P. 104, 488.
Pugaçenkova, G.A. Puti Razvitiya Arhitektun Yujnogo Turkmenistana Pon Rabovladeniya i Feodalizma. Moskow, 1958, p.253.
Sayan, Y. 1999, Architectural Monuments in Turkmenistan, which belong to the Turkish Period. Ankara, 1999, pp.118-121.
Sudakov, S.A. 1935, "Arhitektura Seldjukov v Sredney Azii", Sotsialistiçeskaya nauka i tehnika, Tashkent, 1935, pp.57-59.

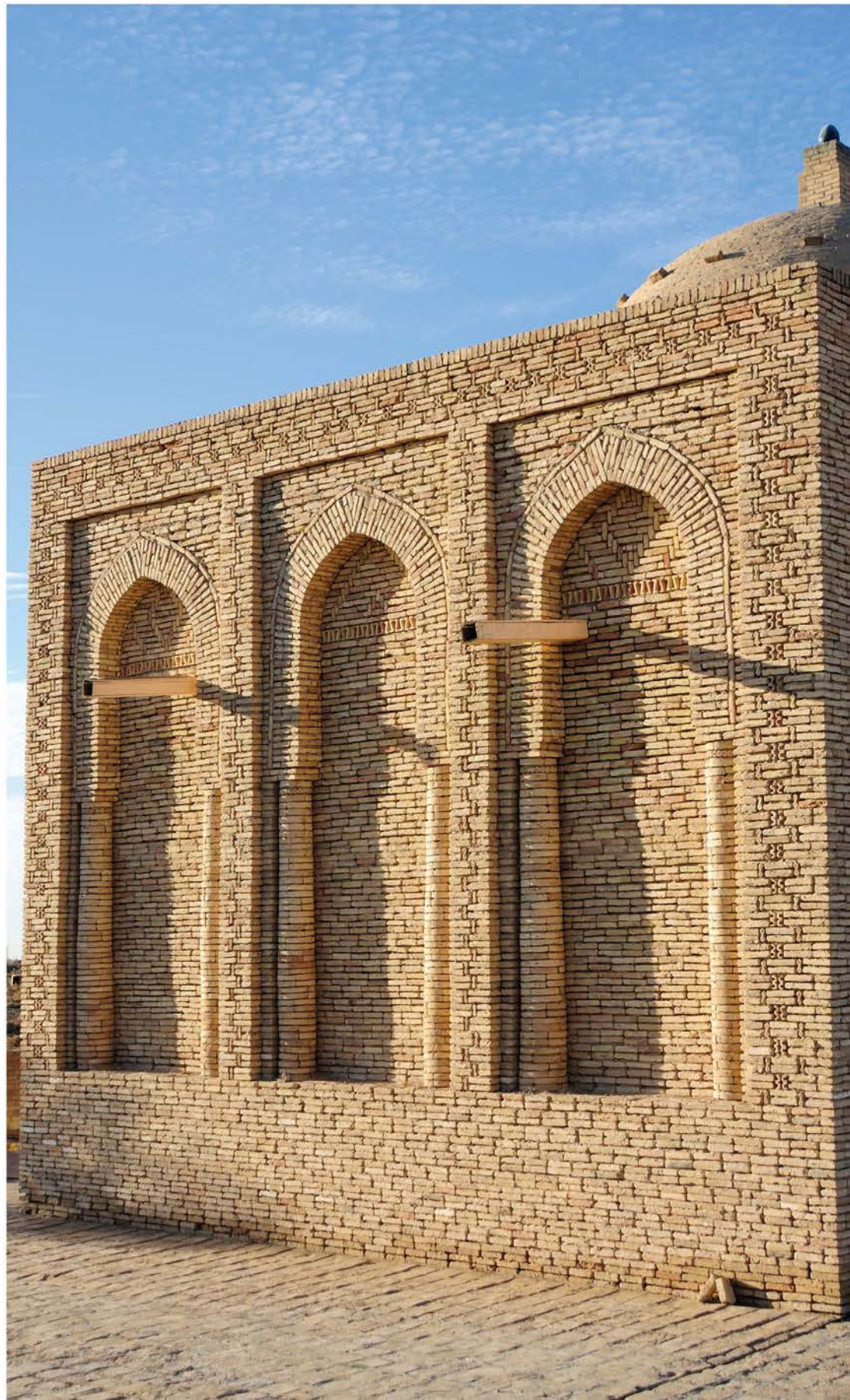

Talhatan Baba Camii
Talhatan Baba Mosque

Talhatan Baba Camii
Talhatan Baba Mosque

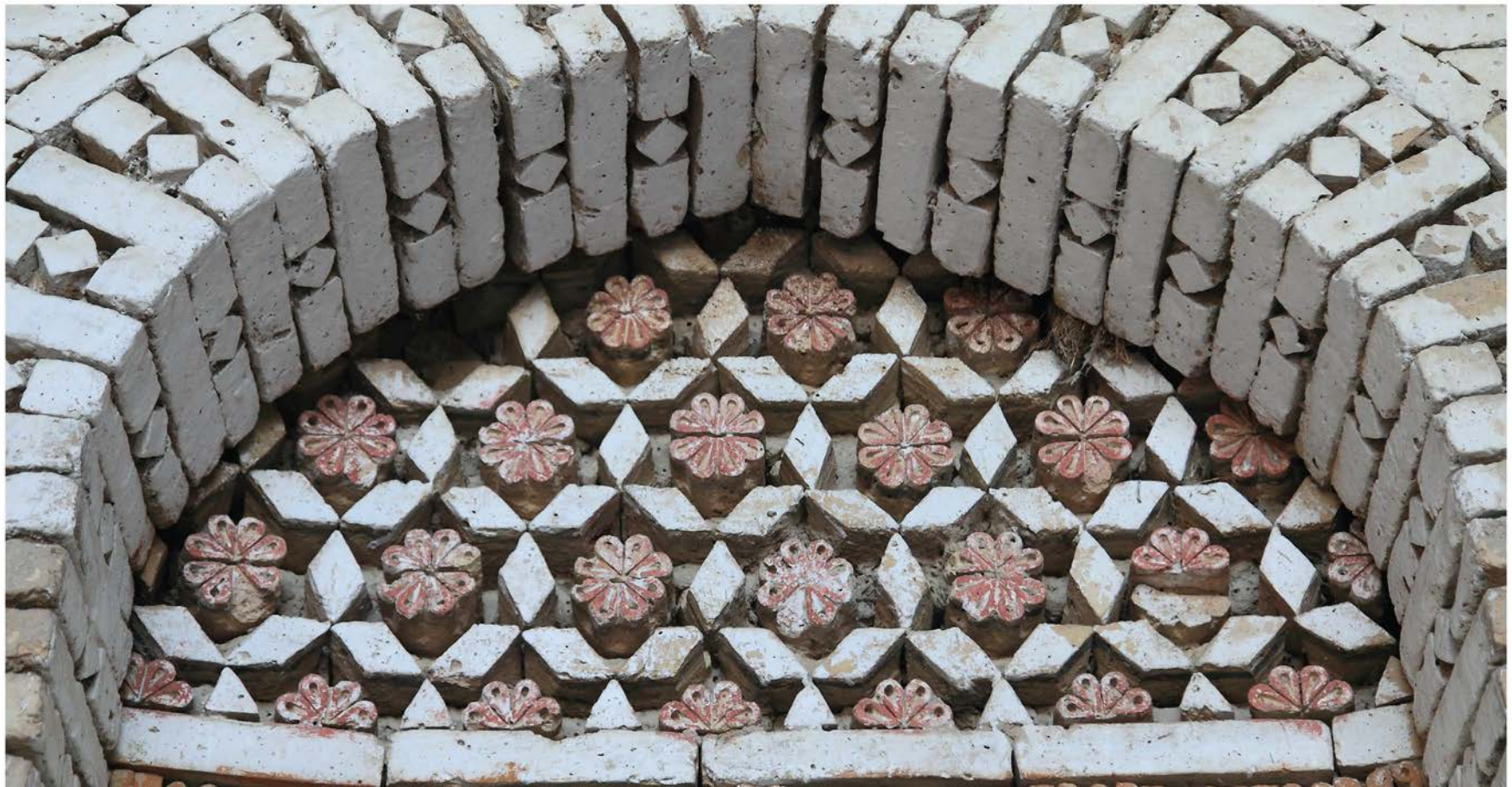

Talhatan Baba Camii
Talhatan Baba Mosque

Talhatan Baba Camii
Talhatan Baba Mosque

ESERİN ADI: Daya Hatun Kervansaray
ŞEHRİ: Amul
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Day Hatun Ribatı
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Amul-Harizm yolunda, Amuderya Irmağının hemen yakınında çöl bir alandadır. Kervansarayın batısında Dayakhatı köyü bulunur.

GÖZLEMLER: Kervansaray'ın kurulduğu coğrafya eski İpek Yolu'nun kuzeye doğru yönelen en önemli bölümüydü. Kervansarayın çevresinde kerpiçten bir koruma duvarını andıran başka bir kervansaraya ait olduğu düşünülen yapı kalıntıları bulunmaktadır. Tarihçilerin verdiği bilgilere göre bu kervansaray Arapların Tahiriye Ribatı olarak adlandırılan ribatıydı. Day Hatun kervansarayından önceki durak ise Ak Rabat'ta bulunuyordu. Buradaki ribat da kerpiçten yapılmıştı. Günümüze çok az kalıntıları ulaşan bu ribatın Arapların bölgeye geldiği tarihlerde yapıldığını söylemek mümkündür.

Kervansaray tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Ancak restorasyonlardan anlaşıldığı kadar içte ve dıştaki tuğla örgünün arkasında kerpiç malzeme doldurulmuştur. Yapının içinde farklı bölümlerde tuğlaların hem tekniğinde hem de dizilişinde farklılıklar görülmektedir. Bu durum yapının geçirdiği onarımla ilgilidir. Giriş cephesinde girişin iki yanında yer alan sağır nişlerin içinde tuğlanın farklı şekillerde dizilmesiyle oluşturulmuş geometrik örgülü ve yazıdan oluşan bir kompozisyon görülmektedir.

NAME: *Daya Khatun Caravansarai*
CITY: *Amul*
CENTURY: *12*
NAMES: *Day Khatun Ribat*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Located on Amol-Harizm road, close to Amu Darya River in the desert. Dayakhattı village is located west of caravansarai.*

OBSERVATIONS: *The Daya Hatun Caravansarai was built on the most important northbound section of the Silk Road. There are remains of another caravansarai, which appears as a mudbrick defensive wall around the caravansarai. According to the information provided by historians, this structure was called the Tahiriye Ribat by the Arabs. The Silk Road stop before the Daya Hatun Caravansarai was located at the Ak Rabat. This ribat here was also made of mudbrick. Few remains of this ribat have survived, and it was built, possibly, when the Arabs came to this region.*

The Daya Hatun Caravansarai was built of brick. However, according to information that came to light during the restoration, mud brick was used as filler behind the interior and exterior brickwork. There are differences in the patterns and technique of the installation of the bricks used in various sections of the building. This is due to the subsequent repair work on the building. There is a composition consisting of geometric patterns and calligraphy created by laying the bricks in different ways inside false niches on both sides of the entrance.

Yapının giriş cephesi haricinde diğer cepheleri masif duvar örgüsüne sahiptir. Her bir köşede dairevi birer kule bulunurken, kuzey ve güney cephenin ortasında yarım dairevi bir payandaya yer verilmiştir. Yapının batı cephenin ortasından bulunan giriş bölümü ile doğu cephenin ortasında giriş ile aynı doğrultuda ve hemen hemen aynı ölçülerde bir çıkıntılı bölüm yer almaktadır.

Giriş bölümü eyvan şeklinde dışarıya doğru taşıntı yapmaktadır. Taşıntı yapan duvarlar yanlarda çeyrek dairevi kuleler ile desteklenmiştir. Girişin iki yanında üç dikdörtgen pano ile bunların aralarında kalan boşluklarda ikişer kemerli sağır niş yerleştirilmiştir. Bu panoların ve sağır kemerli nişlerin içlerinde tuğla ile yapılmış geometrik örgüler ve makili yazılar yer almaktadır.

Girişten, koridor şeklindeki bir açıklık ile avluya ulaşılmaktadır. Kervansaray plan olarak ortadaki kare planlı avluya açılan dört eyvanlı merkezi mekân plan düzenlemesinde bir plan şemasına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Girişin iki yanındaki odaların kervansaray görevlileri tarafından kullanılan odalar olduğu düşünülmektedir. Kuzey taraftaki oda dikdörtgen planlıdır. Odanın kendi içinde iki katlı olarak tasarlandığı kalıntılardan anlaşılmaktadır. Güney taraftaki odalar daha küçük ölçeklidir. Bu odalardan birisi kubbeyle örtülü diğeri ise çapraz tonozla kapatılmıştır.

Avlu dört yönden revaklarla çevrilidir. Revak ayakları kare kesitli, revak kemerleri ise sivri teğet kemerlidir. Avlunun her bir yüzünde revaklar ortadaki eyvana bağlanmakta, eyvanlar ise revaklara birer kapıyla irtibatlandırılmıştır. Kuzey ve güneydeki eyvanların arkasında kubbeli küçük birer oda bulunmaktadır. Bu odaların içinde bulunan küçük birer kapıyla bunların doğu ve batısındaki çapraz tonozla örtülü odalara geçilmektedir.

Girişin karşısında bulunan eyvanın arkasında haçvari dört eyvanlı ve üzeri kubbeyle örtülü bir mekân bulunmaktadır. Eyvanların arasında kalan bölümlerde küçük birer odacık yer alır. Benzer bir mekân kuzeybatı köşede de bulunmaktadır. Araştırmacılar bu mekânların özel konaklama mekânı olduğunu ile sürmüştür. Bunlardan eyvanın arkasında bulunanın köşe odaları iki katlı olarak yapılmıştır. Bu mekânlardan
köşede olanın mescit olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Sayan: 1999, 185). Köşelerdeki mekânların ise mescitle ilişkili olduğu iddia edilmiş, ancak bu ilişkinin şekli belirsizdir. Bu mekânların özel konaklama mekânı olarak kullanıldığını düşünmek daha doğru olacaktır.

Revakların arkasında kuzey, güney ve batısında bulunan bölümler uzun dikdörtgen mekânlardan oluşmaktadır. Bunların üzeri sivri beşik tonozla örtülüdür. Bu mekânlar tonozların tepesinde bulunan kare ışıklıklar ile aydınlatılmaktadır. Bazı araştırmacılar bu mekânların ahır olarak kullanıldığını düşünmektedir.

Yapının yapım tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Yapı ile ilgili bilgi veren kaynaklarda Sultan Sencer'in emriyle yaptırılmış olabileceğini, kervansarayın bulunduğu yerde Arapların Tahrirîye Ribatı'nın olduğunu bu ribatın harabe bir hale gelmesinden sonra Selçuklular döneminde yeni ribatın onun üzerinde inşa edildiği ileri sürülmüştür. (Şeşen: 1975, 217)

The building's facades are of massive masonry, except for the entrance facade. There is a circular tower in each corner. There is a semi-circular buttress in the middle of the northern and southern facades. A projecting section, in the middle of the building's western facade, is oriented in the same direction and is almost the same size as the entrance section in the middle of the eastern facade.

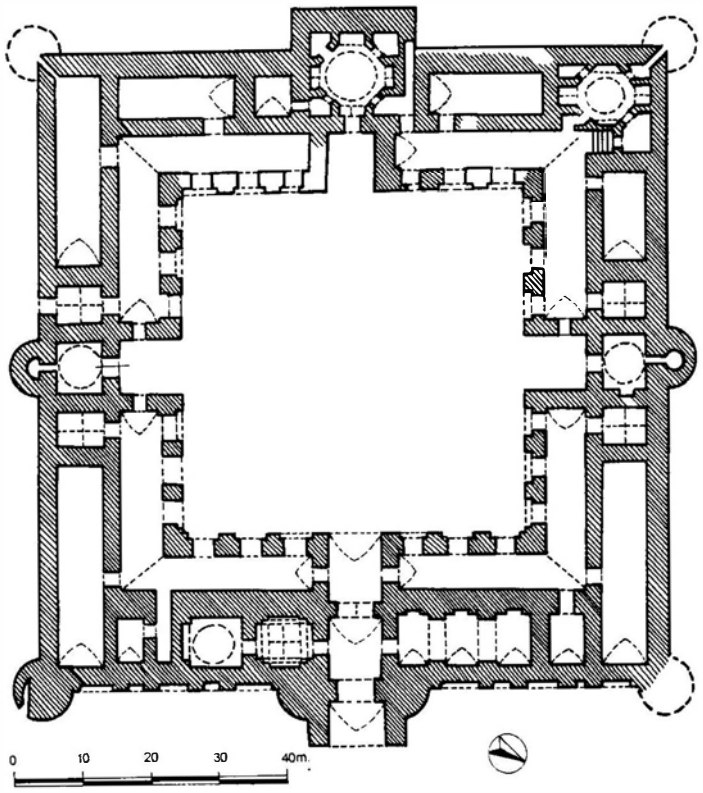
The entrance section projects outward in the shape of an iwan. The projecting walls were reinforced by quarter-circle towers on the sides. There are three rectangular panels and a false niche with double arches in each space between these projecting walls on both sides of the entrance. There are geometric patterns made with brick and maki inscriptions inside these panels and false niches.

The courtyard is reached through an opening in the shape of a corridor from the entrance. The caravansarai has a central space plan with four iwans, which open onto a square, central courtyard.

It is thought that the rooms on both sides of the entrance were probably used by the caravansarai employees. A room in the northern part has a rectangular plan. It is understood, from study of the remains, that the room was designed with two floors. Rooms in the southern side are smaller. One of these rooms is covered by a dome, and the other is covered by a cross-vault.

The courtyard is surrounded by arcades on four sides. The arcade pillars are square and the arcade arches are ogee and tangential. The arcades connect to the iwan, in the middle, on each facade of the courtyard. Each iwan is connected to an arcade by a door. There is a domed small room behind each iwan in the north and south. A small door, inside each of these rooms, which are covered by cross vaults, allows access to the rooms to the east and west.

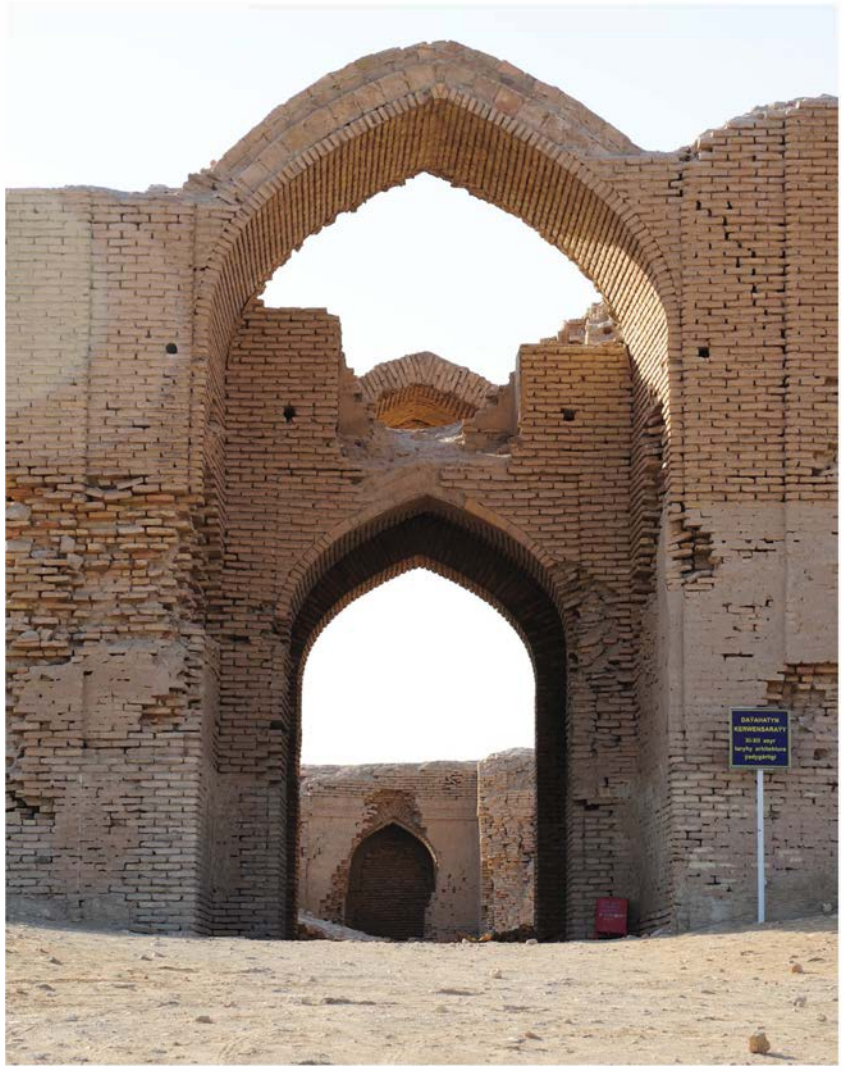
There is a section behind the iwan, opposite the entrance, with four iwans with cross vaults, covered by a dome. There are small booths in the sections between the iwans. There is a similar section in the northwest corner. Researchers suggest that these sections were private accommodations. Corner rooms, among these behind the iwan, were built with two floors. The one in the corner is thought to have been be used as a small mosque (Sayan: 1999, 185). It has been suggested that the sections in the corners were related to the small mosque, but the exact relationship of these rooms is unknown. It is probably more appropriate to consider these rooms as private accommodations. Sections behind the arcades in north, south and west consisted of long rectangular bays. These are covered by pointed barrel vaults. The bays are lit by square openings on top of the vaults. Some researchers believe that these bays were used as stables. There is no definite information on the the building's construction date. Sources providing information about the building state that it might have been commissioned by Ahmad Sanjar. It is also suggested that there was an Arab Tahiriye Ribat, where the caravansarai is located, and that the new ribat was built on the remains of the old one during the Seljuk Period, after the building fell into ruin (Sesen: 1975, 217).

Plan (Piribitkova)

BİBLİYOGRAFYA: Pribitkova. A.M, "Kervan-saray Daya Hatun", Sp. Arkhitekturnoe nasledstvo, III, Moskova, 1953, s. 101.
Sayan Y., Türkmenistan'da Türk Devri Eserleri, Ankara, 1999, s.184-189.

BİBLIOGRAPHY: *Pribitkova. A.M.: 1953, "Kervan-saray Daya Hatun", Sp. Arkhitekturnoe nasledstvo, III, Moskow, 1953, p. 101.*
Sayan Y.1999, Architectural Monuments in Turkmenistan, which belong to the Turkish Period. Ankara, 1999, pp.184-189.

Daya Hatun Kervansaray
Daya Khatun Caravansarai

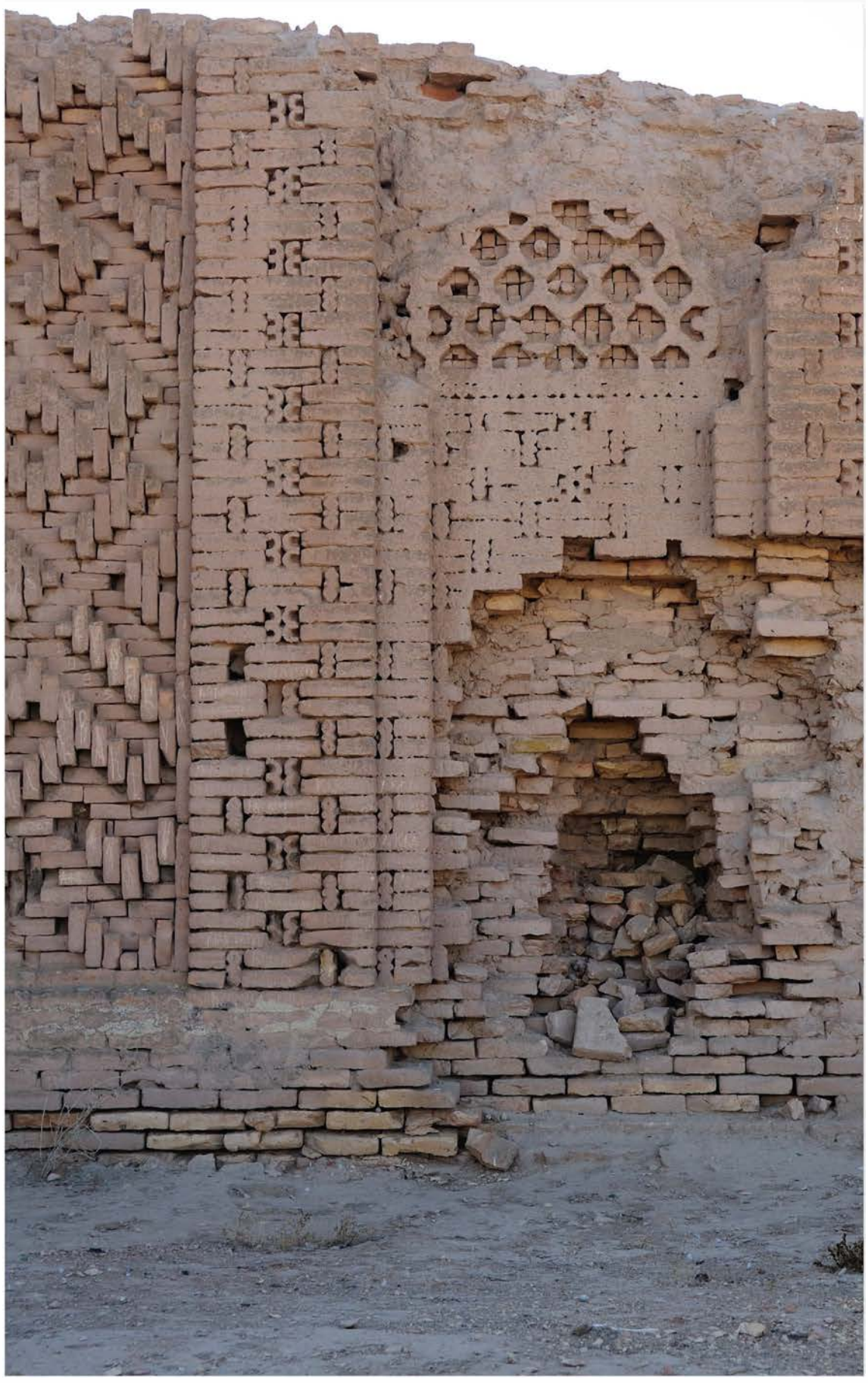

Daya Hatun Kervansaray
Daya Khatun Caravansarai

ESERİN ADI:	Dehistan Cuma Camii
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12-13
DİĞER ADLARI:	
MİMARI:	Ebü'l Hüseyin bin Muhammed en-Nahhak ve Muhammed bin Hüseyin en-Nahhak
DÖNEMİ:	Selçuklu-Harzemşah
KONUMU:	Dehistan kent merkezinde bulunur. Şehrin doğusunda yer alır.

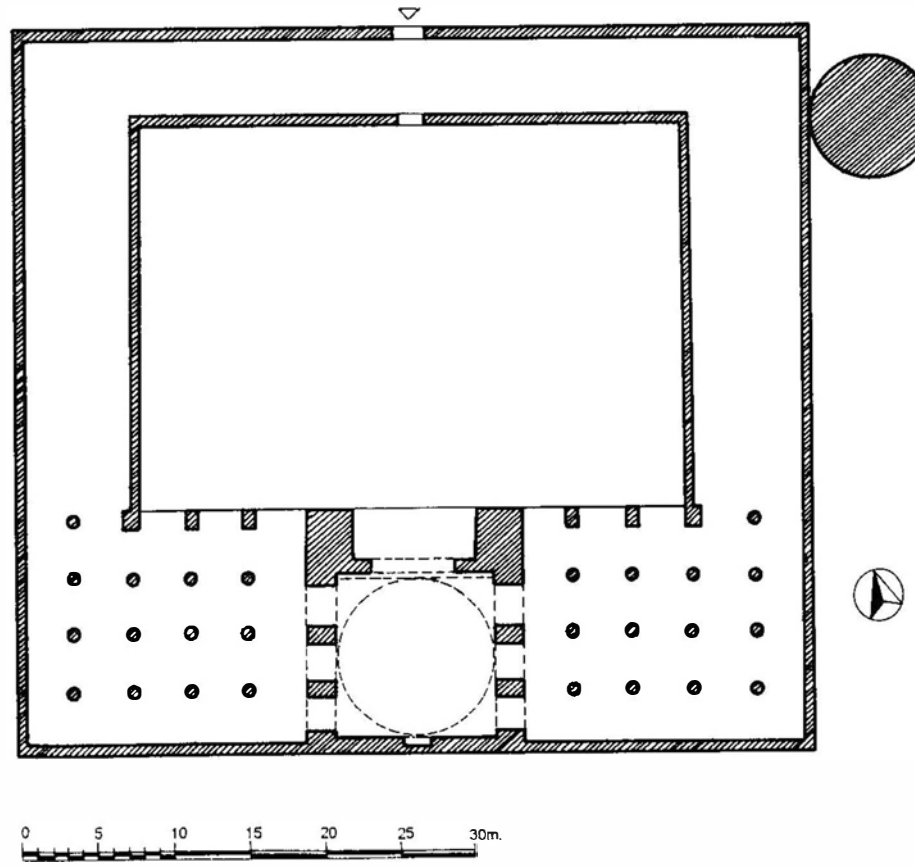
GÖZLEMLER: Yapı kazı çalışmaları sonrasında planı tamamen ortaya çıkarılmış bir eserdir. Yapı, tarihi şehrin kalbi sayılabilecek bir yerdedir. Burada yapılan kazılarda caminin çevresindeki bazı dükkân ve çarşı benzeri yerlerde ortaya çıkarılmıştır. Kazı çalışmaları öncesinde yapının eyvanı ve minaresi dışında herhangi bir bölümü görülmemekteydi. Kazı sonrasında yapının plan elemanları tamamen bulunmuştur. Buna göre yapı Selçuklu Mimarisi içinde önemli bir gelişmenin öncüsü olmuştur. Yapı merkezi M-mekân plan düzeni olarak adlandırılan bir planda inşa edilmiştir. Bu planın cami mimarisi içinde uygulanmış ilk örneklerinden birisi olarak kabul edilebilir. Büyük Selçuklular bu planı daha sonrasında İran'da daha da geliştirerek uygulayacaklardır.

NAME:	*Dehistan Cuma Mosque*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12-13*
NAMES:	
ARCHITECT:	*Ebü'l Hussein bin Mohammad en-Nahhak and Mohammad bin Hussein en-Nahhak*
PERIOD:	*Seljuk, Khwarazmian*
LOCATION:	*To the east of the city of Dehistan.*

OBSERVATIONS: *The plan of the Dehistan Cuma Mosque, located in the center of the old city, came fully to light after excavation work. As a result of these excavations several shops and market places were found. Before the excavation, only the iwan and minaret were visible. The form of the plan played a major role in the development of Seljuk architecture. This mosque was built with the plan known as the M-site plan. This plan was the first mosque to be built using this plan. The Great Seljuks improved this plan and used it later in Iran. The layout consisted of a central space and a domed section in front of the and an iwan that led towards a central space.*

Yapı ortada bulunan revaklı bir avlu ve buna mihrap tarafından açılan kubbeli bir bölüm ve devamında avluya doğru yönelen eyvandan oluşur. Kubbeli bölümün iki yanında mihrap duvarına paralel uzanan dört ayak sırasıyla beş sahın yer alır. Mihrap önü kubbesinin hemen önünde bulunan eyvan gösterişli bir biçimde yapılmıştır. Harim kısmı avluya doğrudan açılır. Avlu bölümü farklı yönlerde farklı sayıda destek sırasıyla çevrelenmiştir. Buna göre batıda üç, kuzeyde ve güneyde ise ikişer destek sırasının oluşturduğu revaklar avluyu kuşatır. Avlunun ortasında bir de havuz dikkati çeker. Yapının kuzeydoğu köşesinde minaresi bulunur. Minare aşağıdan yukarı doğru daralan bir forma sahiptir. Eski fotoğraflarında minarenin gövdesinde bir küfi yazı kuşağı seçilmektedir. Yapının eyvanı son derece zengin terakota ve çini süslemeye sahiptir. Bitkisel kompozisyon arasında yazı ile oluşturulmuş süslemelerde görülür. Buradaki kitabelerde yapının ustası hakkında bilgi de bulunmaktadır. Buna göre yapı Ebü'l Hüseyin bin Muhammed en-Nahhak ve Muhammed bin Hüseyin en-Nahhak adlı iki ustanın ismi geçmektedir. Dehistan ve çevresi 11.yy. sonlarından itibaren Selçuklu hâkimiyetine geçmiştir. Bu tarihten sonra Selçuklular bölgeye atadıkları valilerle kent ve çevresini yönetmişlerdir. Harzemşah İl Arslan, Dehistan'ı eline geçirerek, burada kendi yöneticilerini görevlendirmiştir.

On both sides of the domed section there are five parallel naves The iwan in front of the mihrab dome is richly decorated. The sanctuary section opens directly into the central space. This section is enclosed on all sides in a different manner on each side.Accordingly, the arcades around the atrium are three in the west and two each in the south and the north. An eye-catching pool is located in the middle of the central space. There is a minaret in the northeast corner of the mosque, and it narrows from bottom towards the top. A kufic inscription band on the minaret's shaft is visible in old photographs. The building's iwan has a rich decoration in terracotta and tile. Information about architect of the building is found in inscriptions located in this area. According to the inscriptions, the building was constructed by two men named Ebü'l Hussein bin Mohammad en-Nahhak and Mohammad bin Hussein en-Nahhak. Dehistan and it's surroundings fell under the control of the Seljuks in the late 11th century. Later on, the region of Dehistan was ruled by governors appointed by the Seljuks. Later, the Khwarazmian leader Arslan II captured Dehistan and appointed his own administrators.

Plan (Pugaçenkova)

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.145.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan atthe Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, s.,264, 329.
Pugaçenkova, G. A., İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.113.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 47-49.
Türkmen, F., "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, Sayı:49, 2009, s.205-218

BİBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 145.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, p. 264, 329.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana, Moskova. s.113.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. y.y.). Ankara, 1999, pp. 47-49.
Türkmen, F. "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan". BCITYg, 1967, p. 49, pp.205-218.

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

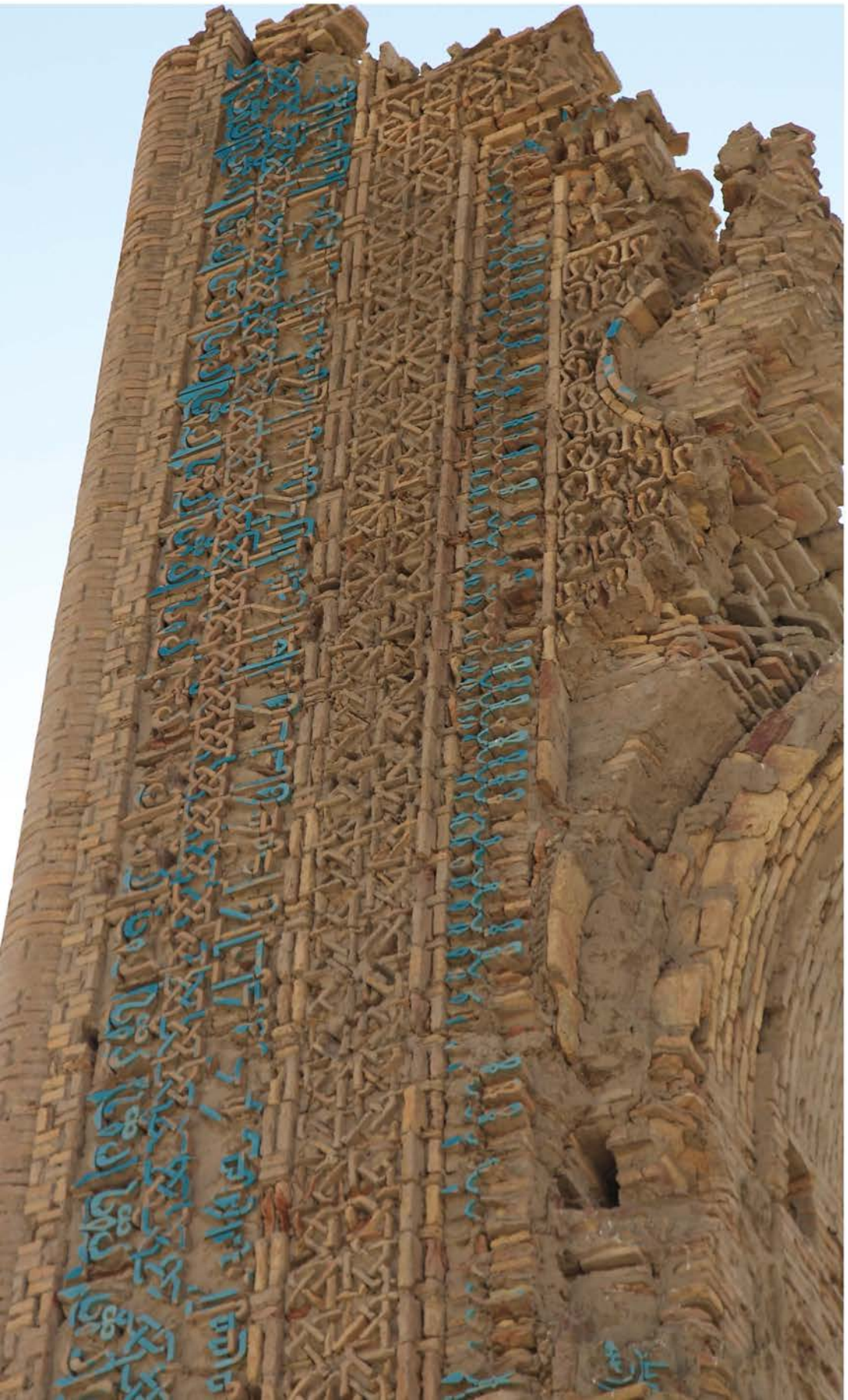

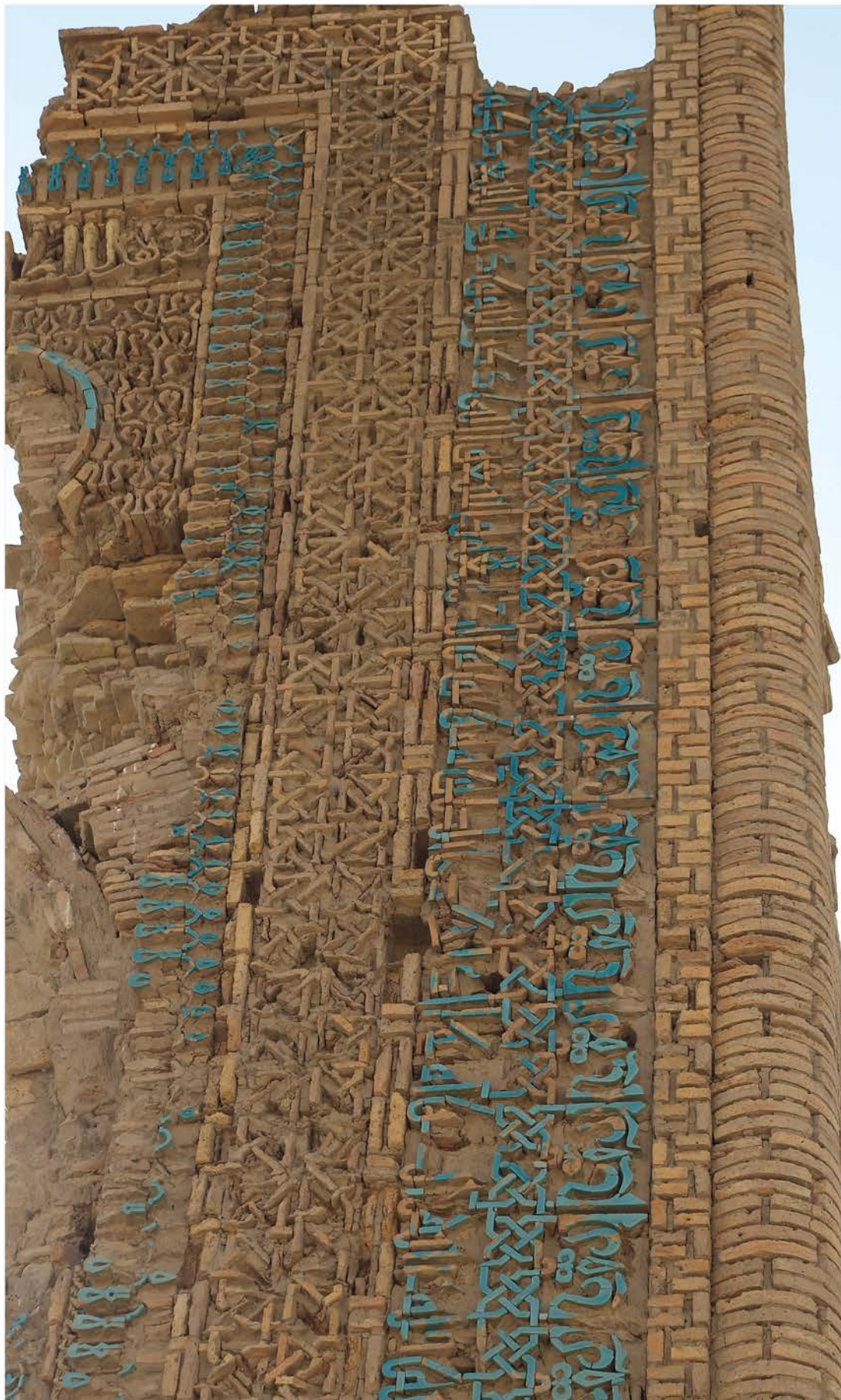

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

Dehistan Cuma Camii
Dehistan Cuma Mosque

ESERİN ADI:	Kuzey Minaresi
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	Ali (ibn) Ziyad
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan kent merkezinde, Cuma Camisinin kuzeyinde yer alır.

GÖZLEMLER: Kente uzaktan bakıldığında siluet olarak algılanan üç eserden birisidir. Kent merkezinde iki minare ayaktadır. Bu minarelerden kentin kuzeyinde olanı, Kuzey Minare olarak adlandırılmıştır. Minare tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Silindirik gövdeli minare aşağıdan yukarı doğru daralan bir plandadır.

NAME:	*North Minaret*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	*Ali (ibn) Ziyad*
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the city center of Dehistan, north of the Jurna Masjid.*

OBSERVATIONS: *When looking at the city of Dehistan from a distance, the North Minaret is one of the three dorninant buildings on the skyline. It is a structure with two minarets. The minaret on the north side of the city is called the North Minaret. The minaret is built of brick. The cylindrical, ribbed minaret narrows from bottom to top.*

Gövde yalın tutulmuş olmakla birlikte gövde üzerinde üç farklı genişlikte kitabe kuşağı görülür. Bunlardan birisinde yapım tarihi ve usta ismi de geçmektedir. Ortadaki kitabede şunlar yazılıdır: "Esirgeyen, Bağışlayan Allah'ın adıyla, Rabadın sahibi Ebü'l Ağarra oğlu (Ebü'l Ca'fer) Ahmed -ki Allah onu yüceltsin/- (bu binanın) inşasını emretti. Ali (ibn) Ziyad yaptı." yazılıdır. Bu kitabe kuşaklarından başka bir de küfi yazı kuşağı görülmektedir. Minarenin merdivenlerine güneyde bulunan açıklıktan geçilerek ulaşılır. Şerefe bölümü tamamen yıkıldığı için bilinmemektedir. Ancak burada bazı ahşap direkler ve destekler bulunur. Bunlardan minarenin şerefe sonrasında da bir bölüme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Minarenin çevresindeki mimari elemanlara ait yapı kalıntıları görülmektedir. Kazı yapılması durumunda camisinin de ortaya çıkarılması mümkündür. Minare 11 ve 12. y.y. Selçuklu yapı karakterinde inşa edilmiştir. Benzer tarzdaki minareler İran ve Türkistan'da yaygındır.

The belt course is shallow. There are three inscription bands of different widths on the minaret. In one of these inscriptions, the date of construction and the builder is written. The inscription in the middle reads as follows: "In the name of God, the Most Gracious, the Most Merciful. The owner of Rabad, the son of Abul-Agharra Achmed – may Allah glorify him – has commanded the construction (of this minaret). Ali (ibn) Ziyad built it." Other than these three inscription bands, another kufic inscription can be seen. Access to the minaret's stairs is through the spandrel opening in the south.There is no information about the minaret balcony because it has collapsed, but some wooden beams and columns were found in the emplacement area. According to excavations, this minaret had another section above the minaret balcony.

Ruins belonging to additional structures are visible around the minaret. If future excavations are carried out, it is probable that the traces of the mosque will be discovered. The minaret was built in the Seljuk style of the 11-12th century. Similar minarets were common in Iran and Turkistan.

BİBLİYOGRAFYA: Hallmov, N., "Dehistan'ın Minaralari (Restavratsiya Meseleleri)", Türkmenistanın Yadigarlikleri, II/44. Aşgabat 1987, s. 12.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, s.,261-262
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 43-44.
Türkmen, F., 2009, "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, S.49, s.205-218.

BIBLIOGRAPHY: *Hallmov, H. "Dehistan'ın Minaralari (Restavratsiya Meseleleri)". Turkmenistanın Yadigarlikleri, II/44. Aşgabat, 1987, p. 12.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp. 261-262.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, pp. 43-44.
Türkmen, F. "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan". BCITYg, 2009, p.49, pp.205-218.

Kuzey Minaresi
North Minaret

Kuzey Minaresi
North Minaret

ESERİN ADI: Dehistan Kervansarayı
ŞEHRİ: Dehistan
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Köhne Dehistan.

GÖZLEMLER: Dehistan kent merkezinde surların hemen dışında bulunur. Kentin çevresini kuşatan kerpiç surlar üzerinde birkaç noktada açıklık bulunur. Ancak bunlardan hangisinin kapı olduğunu kestirmek bugün zordur.

Günümüzde, güneyde surlar üzerinde küçük bir kapı açıklığı görülür. Bu açıklığın hemen yakınında ise kerpiç malzemeden yapılmış bir yapı kalıntısı dikkati çeker. Bu yapıyı erken tarihlerde inceleyen Pugachenkova yapının planını da yayınlamıştır. Tamamen kerpiç malzemeden inşa edilen yapının merkezi mekân plan düzenin yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak merkezi mekâna vurgu sadece giriş eyvanı ile yapılmaktadır. Avlunun diğer yüzlerinde eyvan bulunmaz. Buna karşılık avluya doğru uzatılan odaların kapları bir eyvan izlenimini verir.Dış yüzde yapının her bir köşesinde silindirik planlı birer payanda bulunur.

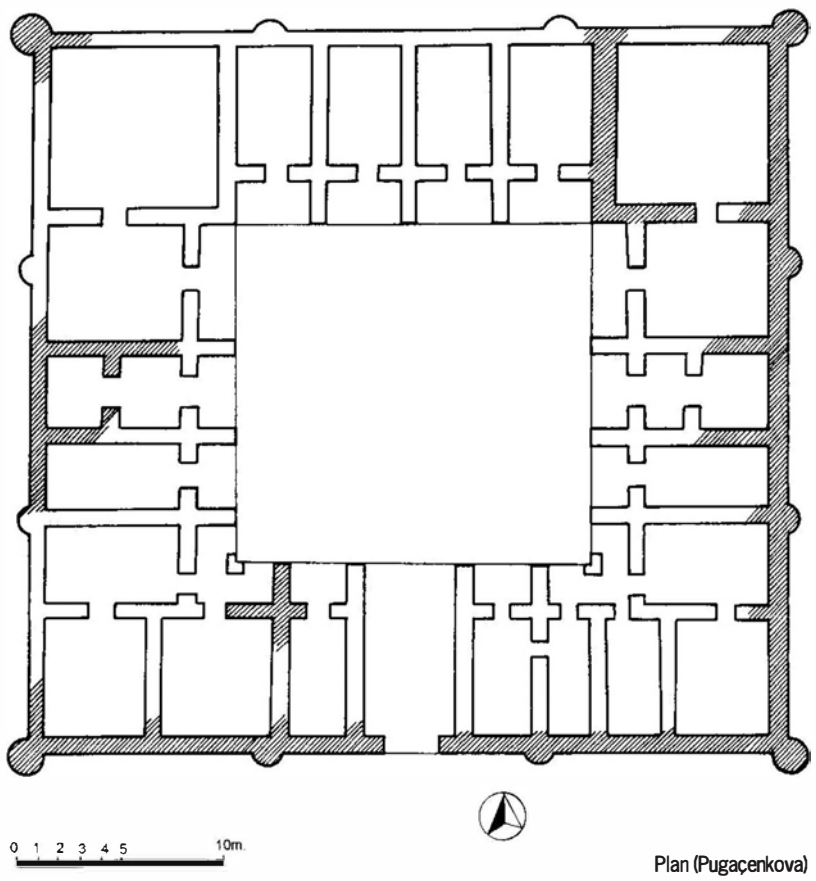
Yapı plan bakımından alışıla gelmiş Selçuklu ribatlarının planlarından farklıdır. Erken döneme ait bir ribat olduğu anlaşılan yapı, üzerindeki harç ve bazı izlerden Selçuklu döneminde onarım geçirdiği düşünülebilir.

NAME: *Dehistan Caravansarai*
CITY: *Dehistan*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Old Dehistan.*

OBSERVATIONS: *The Dehistan Caravansarai is located in the center of Dehistan, just outside the city walls. There are a few openings in the mud brick defensive walls which surround the city. It is difficult to determine which one was the original door.*

At the present time, a small door spandrel is visible on the wall surface in the south. A structure, made of mud brick, is adjacent to this spandrel which calls attention to the area. Pugachenkova, who researched the early construction, published the plan of the site. The caravansarai is built of mud brick and has a central plan. The centrality of the site is emphasized by the entrance iwan. There are no other iwans on the other sides of the courtyard. The doors to the rooms extending to the courtyard resemble iwans. There is a cylindrical buttress at each exterior corner. The plan type is different from typical Seljuk ribat plans. It is believed that this structure, due to the mortar and some marks on the structure, is a ribat from an earlier period. It was probably renovated during the Seljuk period.

Plan (Pugaçenkova)

ESERİN ADI:	Mezar-ı Şir Kebir
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan'dan 8.km. kadar kuzeydoğudaki mezarlık alanının merkezinde, bir tepenin yamacında yer almaktadır.
GÖZLEMLER:	Meşhed adıyla da anılan Dehistan mezarlığının kuzeyindedir. Mezarlığa hâkim bir noktada bulunan eser, aslında bir külliyenin parçası olarak tasarlanmıştır. Yapının ön tarafında bulunan kalıntılar son yıllarda kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmıştır. Yapının kuzeyinde avlulu revaklı yapı kalıntısı halen görülebilmektedir. Kuzey doğu köşede bu yapıya ait bir de minare kalıntısı bulunmaktadır. Yapının banisi ve mimarı bilinmemektedir. Yapı 12.yy. da büyük bir onarım geçirmiş, bu onarım sırasında yapının kuzeyindeki bölümünün ilave edilmiş olması gerekmektedir. 17.ve 18.yy. da yapının kerpiç duvarlarının dıştan tuğla ile kaplandığı bu sırada da yapının yenilendiği belirtilmektedir. Yapının içine kuzey köşesinde bulunan bir kapıdan geçilerek girilmektedir. Yapı kare planlı ve üzeri kubbeyle örtülüdür.

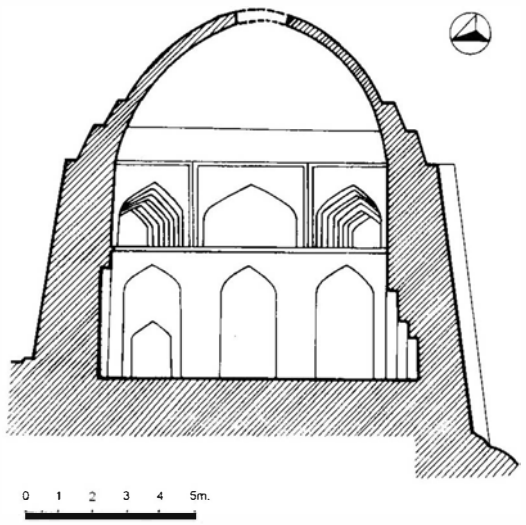
NAME:	*Mazar-i Shir Kabir Tomb*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*11*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*North of the city of Dehistan, in the center of a cemetery, 8 km to the northeast of Dehistan, near a hill.*
OBSERVATIONS:	*This tomb is located to the north of the cemetery of Dehistan, which is also known as Meshed. This monument holds a prominent place in the cemetery, but it later became part of an Ottoman social services complex. The ruins in front of the structure were unearthed during excavations in recent years. The courtyard and the arcades are still visible. A ruins of a minaret can be seen in the northeast corner. The patron and the architect of the tomb are unknown. It underwent a major renovation in the 12th century, at which time the section in the north was added. The mud brick was covered with bricks on the exterior and the wall coverings were renovated again in the 17th and 18th centuries. Access to construction is through a gate in the northern corner. The building has a square plan and is covered with a dome.*

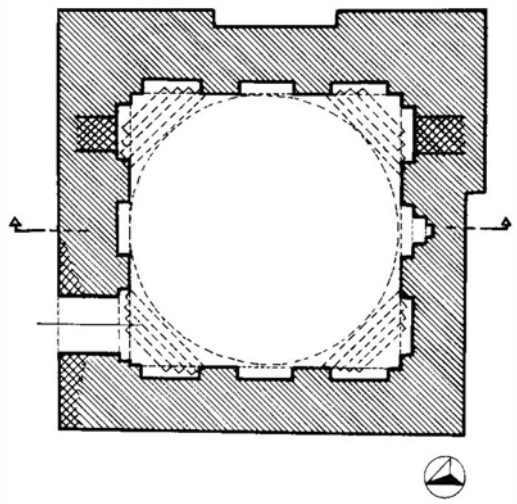
Kubbe dıştan sekizgen bir kasnakla çevrelenmiştir. Kubbeye geçişte köşelerde dilimli tromplar kullanılmıştır. Türbenin yan yüzeyleri üçer nişli olarak düzenlenmiştir. Her bir nişin içinde günümüzde alçı stuko olarak yapılmış dilimli kemer benzeri bir bölüm bulunmaktadır. Duvarlarda özellikle nişlerin içinde stilize edilmiş bitkisel motifler ve yazı bulunmaktadır. Yapının içinde kıble yönünde alçı stuko bir mihrap bulunur. Mihrap üzerinde zengin bitkisel süslemeler yapılmıştır. Yapının içinde herhangi bir sanduka bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar burasının bir ziyaret mescidi olduğunu ileri sürmüştür. Yapının çevresindeki ilave edilen mekânlardan doğuda ve batıda bulunan kubbeli bölümler yapıya 12.yy.da yapılan ilaveler olmalıdır. Yapının ön cephesinde yapılan kazı çalışmaları sırasında avlulu ve bir köşesinde minare kaidesini hatırlatan biri girişi bulunan bir bölüm yer almaktadır. Bu bölüm yapıya Selçuklu döneminde ilave edilmiş olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA: Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeotogık Maglumatlar" , Türkmenistan Yadigarlıkları, S.2/16, Aşgabat 1973, s.2ıvd.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism), Moskova, 1958, s.174.
Pugaçenkova, G. A., Iskusstvo Turkmenistana, Moskova., 1967,s.113.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 3942.

The dome is surrounded by an octagonal drum on the exterior. Segmented squinches were used for the transition to the dome. The sides of the tomb were designed with triple niches. There is a plaster decoration in every niche of the arches. The interior of the niches and the surrounding walls are decorated with stylized vegetal motifs and calligraphy. A plaster mihrab in the kibla direction is located inside the tomb, and is covered with rich vegetal decoration. There is no sarcophagus inside the building. Some researchers claim that this construction was a small mosque for visitors. The dome sections in the east and west are believed to have been added at the same time as the ones in the 12th century. A section, with an entrance resembling the balcony of a minaret, and a courtyard were found during the excavations that took place on front facade of the construction. This section must have been added during the Seljuk period.

BIBLIOGRAPHY: *Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeotogık Maglumatlar" , Türkmenistan Yadigarlıklan, pp.2/16, Aşgabat 1973, pp.2ıvd.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, p.174.
Pugaçenkova, G. A. Iskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p.113.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, p. 3942.

Plan (Piribitkova)

ESERİN ADI:	Dehistan 1 no'lu türbe
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan kent merkezinin 8 km. kadar kuzeyinde kentin mezarlığı bulunur.

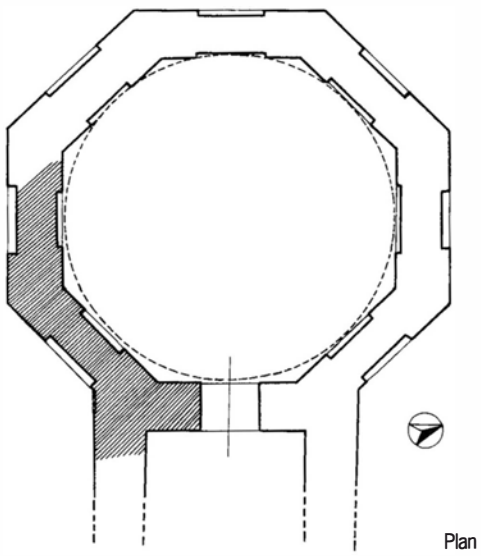
GÖZLEMLER: Bu mezarlığa günümüzde halen defin yapılmaktadır. Mezarlık içinde bir dizi türbe bulunur. Mezarlığı önemli kılan bu mezarlığın merkezinde bulunan Şir-i Kebir olarak isimlendirilen bir yapıdır. Bu yapının yaklaşık olarak 300.m. kadar güneyinde belirli aralıklarla dizilmiş türbeler bulunur. Bu türbelerin üzerinde yazı bulunmadığı için kime ait oldukları bilinmemektedir.

Günümüzde sadece duvarlarının bir bölümü bulunan yapı son derece harap bir haldedir. Yapının eski planlarına göre sekizgen planlıdır. Yapının üzeri bir kubbeyle örtülü olduğu mevcut izlerden ve eski planından anlaşılmaktadır. Giriş bölümü eyvan şeklinde öne doğru uzatılmıştır. Bölgedeki türbelerle ilgili olarak yapılan değerlendirmelerde sekizgen planlı türbelerin 11 ve 12. y.y'lar da bölgede inşa edildiği belirtilmiştir. Bu durumda yapı, Dehistan'ın Selçuklular tarafından alındığı XI. y.y. ortalarından sonraya ait olmalıdır.

NAME:	*Dehistan Tomb Number One*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In a cemetery 8 km north of the city of Dehistan.*

OBSERVATIONS: *The cemetery of Dehistan, which contains a series of Seljuk tombs, is still used as a burial ground. The Shir-i Kabir, located in the center of the cemetery, is renowned. There are other tombs about 300 meters south of the Shir-i Kabir. There is no inscription on the Shir-i Kabir, so it is not known who is buried in the tomb. The tomb is mostly in ruin and only some parts of the walls remain standing at the present time.*

It originally had an octagonal plan. Analysis of the remaining traces and the plan indicates that the building's upper floor must have been covered with a dome. The entry section projects forwards like an iwan. According to studies on the tombs of the region, tombs with octagonal plans were built in the 11th-12th centuries during the Seljuk era.

Plan (Masson)

BİBLİYOGRAFYA: Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Türkmenistan Yadigarlikleri. 2 (16). 1973
Atagarriev, E. Vd.,1974, Türkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Pamyatniki arhutektun Türkmenistana. Leningrad.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul,1977, s.331-332.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, s.,293-298.
Pugaçenkova, G. A. 1967, İskusstvo Turkmenistana, Moskova,1958,s.125-126.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999,s. 50.
Türkmen, F., "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, Sayı: .49, 2009,s.205-218

BIBLIOGRAPHY: *Atagarriev, E. "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Turkmenistan Yadigarlikleri, 1973, p. 2 (16).*
Atagarriev, E. Turkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Pamyatniki arhutektun Turkmenistana. Leningrad, 1974.
Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, pp. 331-332.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp.293-298.
Pugaçenkova, G. A. 1967, İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, pp. 125-126.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, p. 50.
Türkmen, F. "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan". BCITY, 2009, p. 49, pp. 205-218.

ESERİN ADI:	Dehistan 2 Numaralı Türbe
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan kent merkezinin 8 km. kadar kuzeyinde kentin mezarlığı bulunur.

GÖZLEMLER:

Dehistan mezarlığında bulunan batıdan doğuya doğru sıralanan ikinci türbedir. Bu türbede tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Aslında dairevi bir plana sahip olan yapı dış yüzde belirli aralıklarla yerleştirilmiş dairevi ayaklarla sekizgen bir plana dönüştürülmüştür. Ayaklar aşağıdan yukarı doğru daralır biçimde yapılmıştır.

Türbeye eyvan şeklinde öne doğru uzatılmış kapıdan giriliyordu. Türbenin üzerin içten kubbe örtülü olduğu izlerden anlaşılır. Dıştan ise konik bir külahın varlığı eski fotoğraflarda görülür.

BİBLİYOGRAFYA:

Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Türkmenistan Yadigarlikleri. 2 (16), 1973.
Atagarriev, E. Vd.,1974, Türkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Pamyatniki arhulektun Türkmenistana. Leningrad.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.331-332.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, s.,293-298.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967,s.125-126.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999,s. 52-53.
Türkmen, F., "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, Sayı: 49, 2009,s.205-218.

NAME:	*Dehistan Tomb Number Two*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In a cemetery 8 km north of the city of Dehistan.*

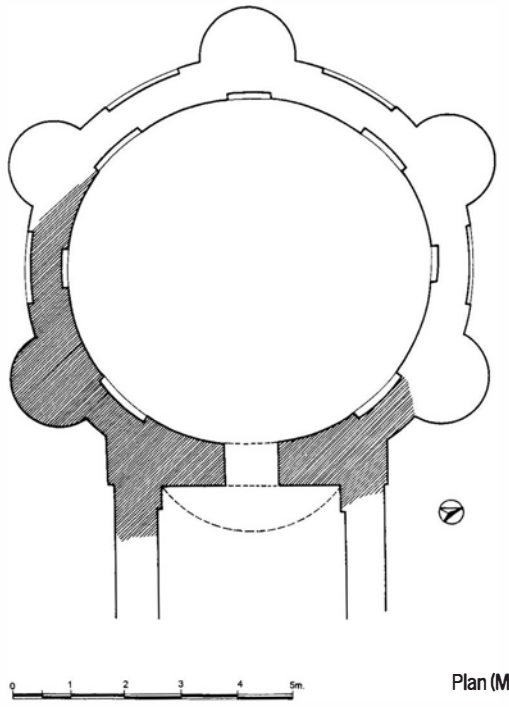
OBSERVATIONS:

The Dehistan Tomb Number Two is the second tomb at the Dehistan cemetery from west to east. This tomb is made of bricks. It originally hads a circular plan but the exterior was converted into an octagonal plan surrounded by circular pillars which narrow towards the top.

Entrance to the building is through a door which projects forward as an iwan. Excavated traces show that the tomb's upper portion was covered with a dorne on the inside. In old photographs, a conic cone is visible on the exterior.

BİBLIOGRAPHY:

Atagarriev, E. "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar". Turkmenistan Yadigarlikleri, 1973, p. 2 (16).
Atagarriev, E. Turkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Pamyatniki arhutektun Turkmenistana. Leningrad, 1974.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, pp. 331-332.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp. 293-298.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, pp. 125-126.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, pp. 52-53.
Türkmen, F. "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan". BCITYg, 2009, p. 49, pp.2 05-218.

Plan (Masson)

ESERİN ADI:	Dehistan 3 Numaralı Türbe
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan mezarlığında, mezarlığın içinde batıdan ikinci türbedir.

GÖZLEMLER:

Dehistan mezarlığında bulunan batıdan doğuya doğru sıralanan üçüncü türbedir. Bu türbe de tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Aslında dairevi bir plana sahip olan yapı, Dehistan 2. Numaralı türbeyle benzerlikler göstermektedir. Dış yüzde belirli aralıklarla yerleştirilen dairevi ayaklarla sekizgen bir plan oluşturulmuştur. Ayaklar aşağıdan yukarı doğru daralmaktadır.

Bölgedeki diğer türbelerde olduğu gibi eyvan şeklinde öne doğru uzatılmış bir bölümün içine yerleştirilmiş sivri kemerli kapı sanduka bölümüne girişi sağlıyordu. Türbenin üzeri içten kubbeyle örtülüdür. Bu türbede de dıştan konik bir külahın varlığı eski fotoğraflarda görülür. Türbe Selçuklular döneminde Dehistan ve çevresinde inşa edilen diğer türbelerle benzerlikler içindedir. Yapı muhtemelen Dehistan'da Selçuklu egemenliğinin görüldüğü 12.yy. içinde inşa edilmiş olmalıdır.

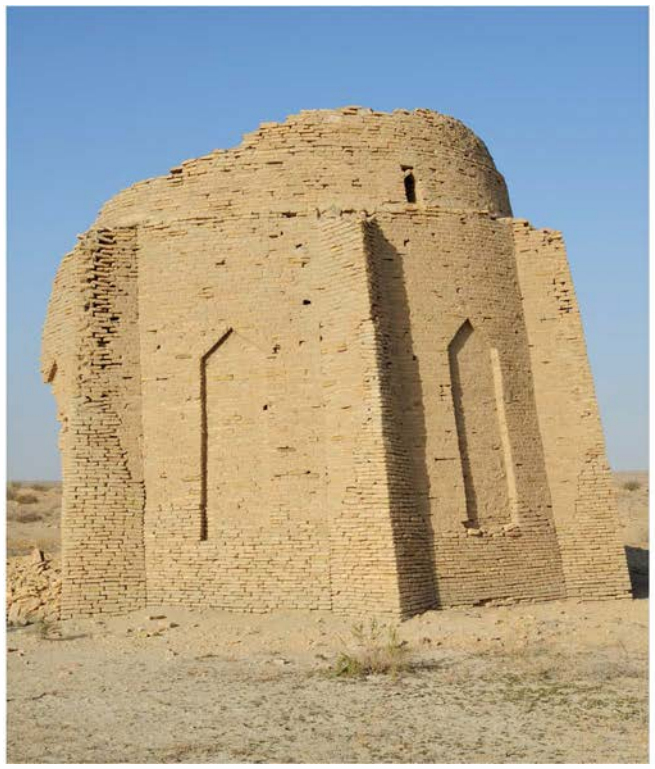
NAME:	*Dehistan Tomb Number Three*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*It is the second mausoleum from the West in Dehistan cemetery.*

OBSERVATIONS:

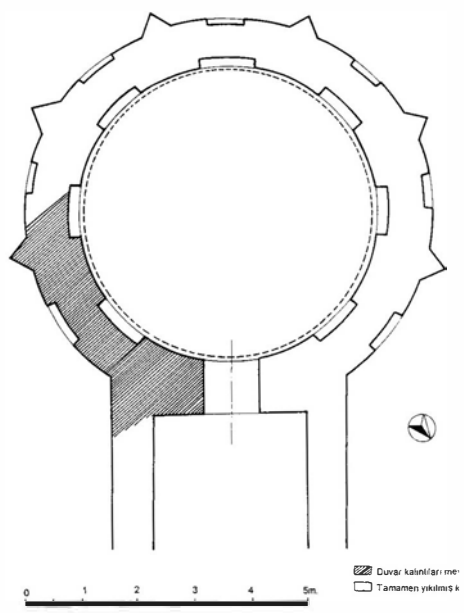
The Dehistan Tomb Number Three is the third tomb in the Dehistan cemetery from west to east. The tomb was built in brick. The building, which has a circular plan, is similar to Dehistan Tomb Number 2. An octagonal plan was created by spacing circular pillars at intervals on the exterior facade. These pillars taper towards the top.

As is the case with the other tombs in the region, this tomb has a door section surmounted with an ogee arch which projects forward like an iwan. This door leads to the sarcophagus area. The tomb's interior is covered by a dome. It can be seen in old photographs that this tomb once had a conical exterior covering.

The tomb is similar to the others built in Dehistan and its surroundings during the Seljuk period. The tomb was probably built in the 12th century, when the region was under the Seljuk rule.

Plan (Masson)

ESERİN ADI: Dehistan 5 Numaralı Türbe
ŞEHRİ: Dehistan
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Eski Dehistan mezarlığı.

GÖZLEMLER: Dehistan mezarlığında bulunan batıdan doğuya doğru sıralanan beşinci türbedir. Bu türbede tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Türbenin günümüze sadece ön cephesi ulaşmıştır. Aslında dairevi bir plana sahip olan yapı dış yüzde belirli aralıklarla yerleştirilmiş altı tane üçgen flanşla desteklenmiştir. Bu haliyle yıldızvari plana sahip türbelerin öncüsü gibi görülmektedir. Flanşlar arasında giriş bölümü hariç küçük kemerli nişler görülür. Türbeye eyvan şeklinde öne doğru uzatılmış kapıdan giriliyordu. Türbenin üzerinin içten kubbe örtülü olduğu izlerden anlaşılır. Dıştan nasıl örtülü olduğu konusunda bilgi bulunmamaktadır. Yapının iç kısmı tamamen dairevi planlıdır. İç yüzeye belirli aralıklarla kemerli nişler yerleştirilmiştir. Yapı mezarlıktaki diğer Selçuklu türbeleriyle aynı dönemde yapılmış olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA: Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Türkmenistan Yadigarlikleri. 2 (16), 1973.
Atagarriev, E. Vd.,1974, Türkmenistanın arhutektura yadigarlukları - Pamyatniki arhutektun Türkmenistana. Leningrad.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977,s.195-190.
Pugachenkova, G.A., Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, s.220
Pugaçenkova, G. A., İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.108.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999,s. 58-59.
Türkmen, F., "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, Sayı:49, 2009,s.205-218

NAME: *Dehistan Tomb Number Five*
CITY: *Dehistan*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Old Dehistan cemetery.*

OBSERVATIONS: *This is the fifth tomb from west to east in the Dehistan cemetery. It is built of brick. Only the front facade of the tomb survives. The building is braced with six triangular bolsters placed at regular intervals on the exterior. The building originally had a circular plan. It is seen as one of the first tombs with a star-shaped plan. Small arched niches, except the entry section, are placed between the bolsters. Entry to the tomb was through a door which projects forward in the form of an iwan. The tomb's upper portion is covered with a dome visible from the inside. There is no information as to how it was covered externally. The interior has a circular plan. Arched niches were placed at intervals on the inner part of the structure. This building probably dates from the same period as the other Seljuk tombs in the cemetery.*

BİBLIOGRAPHY: *Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Turkmenistan Yadigarlikleri, 1973, 2 (16).*
Atagarriev, E., et al. Turkmenistanın arhutektura yadigarlukları - Pamyatniki arhutektun Turkmenistana. Leningrad, 1974.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, pp.195-190.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, p. 220.
Pugaçenkova, G. A. 1967, İskusstvo Turkmenistana, Moskow, 1967, p.108.
Sayan, Y., 1999, Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, pp. 58-59.
Türkmen, F., 2009, "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", BCITYg, 2009, p.49, pp.205-218.

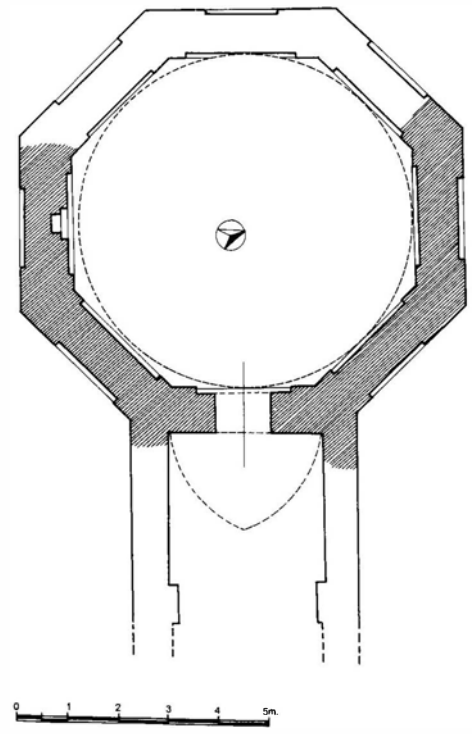

ESERİN ADI:	Dehistan 4 Numaralı Türbe
ŞEHRİ:	Dehistan
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Dehistan kent merkezinin 8 km. kadar kuzeyinde kentin mezarlığı bulunur.

GÖZLEMLER: Dehistan mezarlığında bulunan batıdan doğuya doğru sıralanan kalıntılan görülen dördüncü türbedir. Bu türbe de tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Türbeye eyvan şeklinde öne doğru uzatılmış kapıdan giriliyordu. Türbenin üzerinin içten kubbe örtülü olduğu izlerden anlaşılır. Dıştan ise silindirik bir kasnak üzerine binen yüksek bir kasnakla örtülmüştür. Sekizgenin her bir yüzü hem içte hem de dışta sivri kemerlerle hareketlendirilmiştir. Türbede herhangi bir süsüleme unsuru görülmez.Türbenin içi alçı ile sıvalıdır. Alçı üzerinde temel dekoratif süsleme izleri varsa da bunların günümüzde kompozisyonu tamamlanamamaktadır. Türbe plan bakımından Selçuklu dönemi türbelerinin özelliklerini göstermektedir.

NAME:	*Dehistan Tomb Number Four*
CITY:	*Dehistan*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In a cemetery 8 km north of the city of Dehistan.*

OBSERVATIONS: *Dehistan Tomb Number Four is the fourth tomb from west to east at the Dehistan cemetery. This tomb is built of brick. Entrance to the building is through a door projecting for ward as an iwan. Excavated traces show that the upper level of the tomb was covered with an interior dome. On the exterior, it is covered with a high pyramidal dome over a cylindirical drum. Every surface of the octagon is enlivened with ogee arches on both the interior and exterior. No decorative elements are visible on the tomb. The interior of the tomb is covered with plaster. There are a few remaining decorative traces, but the general composition cannot be read in full. The plan of the tomb is similar to that of Seljuk period tombs.*

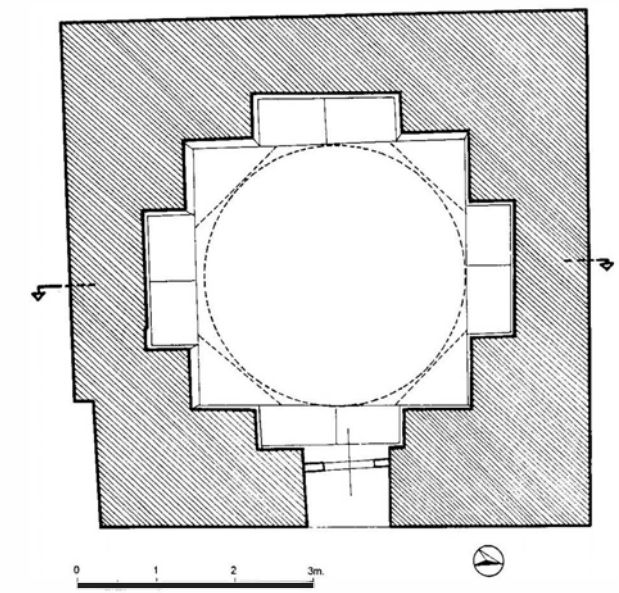
Plan (Masson)

BİBLİYOGRAFYA: Atagarriev, E., "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar", Türkmenistan Yadigarlikleri. 2 (16), 1973.
Atagarriev, E. Vd.,1974, Türkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Parnyatniki arhutektun Türkmenistana. Leningrad.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977,s.331-332.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism), Moskova, 1958, s.,293-298.
Pugaçenkova, G. A, İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.125-126.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 54-55.
Türkmen, F., "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan", Bilig, Sayı:49, 2009, s.205-218

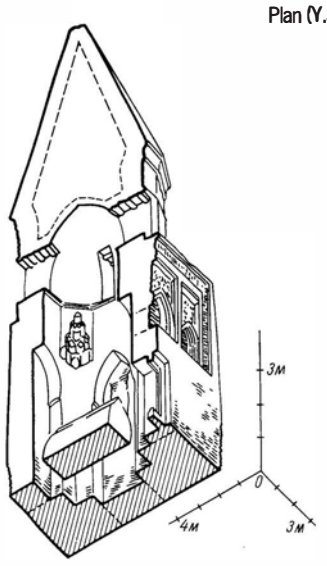
BİBLIOGRAPHY: *Atagarriev, E. "Misrianın Tarihi ve Barada Taze Arkeologik Mağlumatlar". Turkmenistan Yadigarlikleri. 2 (16), 1973.*
Atagarriev, E. Turkmenistanın arhutektura yadigarluklan - Parnyatniki arhutektun Turkmenistana. Leningrad, 1974.
Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, pp.331-332.
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp. 293-298.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, pp. 125-126.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, p. 54-55.
Türkmen, F. "Mehmed Emin Efendi'nin Seyahatnamesi'ne Göre Eski Bir Türk Şehri: Dehistan". BCITYg, 2009, p. 49, pp. 205-218.

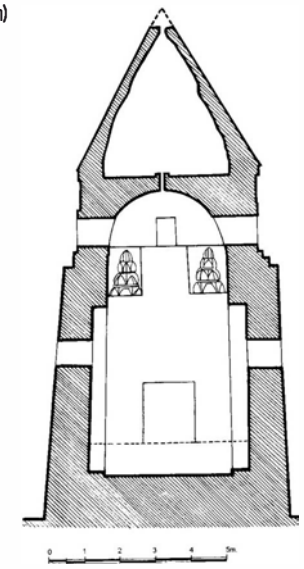

Plan (Y.Sayan)

ESERİN ADI: Fahreddin Razi Türbesi
ŞEHRİ: Kunya
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: İl Arslan Türbesi
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Ürgenç'de Kutluğ Timur Minare'sinin yakınında bulunur.

GÖZLEMLER: Yapı İl Arslan Türbesi olarak anılmaktadır. Yapının üzerinde kime ait olduğunu gösteren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bazı araştırmalarda yapının ünlü mütefekkir Fahreddin Razi'ye ait olduğu, onun anısını yaşatmak için yapılmış bir makam türbesi olabileceği ileri sürülmüştür. Fahreddin Razi'nin 1210 yılında Herat'da öldüğü bilinmektedir. Türbenin bu tarihten sonra onun anısına yapıldığı kabul edilebilir. Fahreddin Razi, 1184 yılına kadar Ürgenç'de yaşamış, bu tarihte kentte kendisine karşı başlatılan hareket sonucunda şehirden ayrılmak zorunda kalmıştır.

NAME: *Fahreddin Razi Tomb*
CITY: *Kunya*
CENTURY: *12*
NAMES: *El Arslan Tomb*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Near the Kutlug Timur Minaret in Urgench.*

OBSERVATIONS: *This building is called the El Arslan Tomb. There is no inscription indicating who is buried in the tomb. Some researchers claim it belongs to the famous philosopher, Fahreddin Razi, and that it was built as his official tomb. Fahreddin Razi is known to have died in Herat in 1210. The tomb was probably built after this date. Fahreddin Razi lived in Urgench until 1184. At that date he was forced to leave the city because of opposition to his ideas.*

Türbenin atfedildiği diğer kişi olan II Arslan, 1172 yılında bir savaş dönüşünde Ürgenç'de ölmüştür. Bazı araştırmacılar, türbenin oğlu sultan Teke tarafından babasına yaptırıldığını da belirtir. Bütün bunlara karşılık, türbe Selçuklu dönemi sonrasında Atabeyler zamanında Selçuklu dönemi kültürünü yansıtan bir eser olarak ortada durmaktadır. Dıştan kare planlı yapı, belirli bir seviyede onikigen bir plana dönüşmektedir. Üzeri onikigen piramidal bir külahla örtülüdür. Gövde de kare plan her bir yüzeyde eşit değildir. Bazı yüzeyler dar, bazı yüzeyler ise girintili çıkıntılıdır. Yapının duvarları duştan tuğla ile kaplanmıştır. Girişin bulunduğu cephede ise zengin terakota süslemeler görülür. Giriş açıklığının üzerinde üçlü bir sağır niş uygulaması dikkati çeker. Kemerler dıştan yüksekçe bir dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeve ile kemerler arasında kalan boşluk terakota ile yapılmış bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Bu üçü kemer en dıştan bir yazı kuşağı ile ters U şeklinde çevrelenmiştir. Harfler arasında kalan boşluklar bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Yapının iç bölümünde her bir yüzün ortasına yerleştirilmiş birer kemerli eyvan bulunur. Bunlar bölgede türbe ziyaretleri sırasında kullanılan sırasıyla oturulan mekânlardır. Palan bakımından yapı içeride merkezi mekân plan düzenini oluşturmaktadır. İçerideki bu alanın üzeri içeriden kubbeyle örtülmüş, kubbeye geçişte köşelerde mukarnaslı tromplara yer verilmiştir. Yapının içi kasnağın ana yüzlerine yerleştirilmiş küçük pencerelerden aydınlatılır.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, Istanbul, 1977,s.384, 386-390.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.141-145

The tomb is also dedicated to El Arslan, a warrior who died while returning from a battle in 1172. Some researchers assert that the tomb was erected for him by his son, Sultan Teke. The tomb is built in a style that reflects the Seljuk design traditions of the period of the rule of the Atabegs. The exterior has a square plan, which turns into a dodecagon inside. The upper level is covered with a dodecagonal pyramidal cone. There are ribs of unequal size on most of the exterior surfaces. Some ribs are narrow and straight and some are curved. The walls are built of brick. The entry facade has rich terracotta decorations. Over the entry spandrel, a triple false niche draws attention. The spandrel between this area and the arches is decorated with vegetal motifs made with terracotta. This triple arch is surrounded with an inscription band on the exterior in a reverse U-type layout. The spaces between the letters are filled with vegetal decorative motifs. There is an arched iwan placed in the middle of each interior surface. This section was used as a seating area for visitors to the tomb. The building has a centralized interior plan with squinches ensuring the transition to the dome. The squinches are in the form of stalactites. The interior of the tomb is lit by small windows placed on main surfaces of the drum.

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M. 1977, Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 384, 386-390.*
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler. Ankara, 1999, p. 141-145.

ESERİN ADI:	Ak Kale
ŞEHRİ:	Kunya
YÜZYILI:	11-13-16-18
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Karahanlı-Selçuklu-Özbek Hanlığı
KONUMU:	Ürgenç tarihi kent merkezi alanında bulunur.

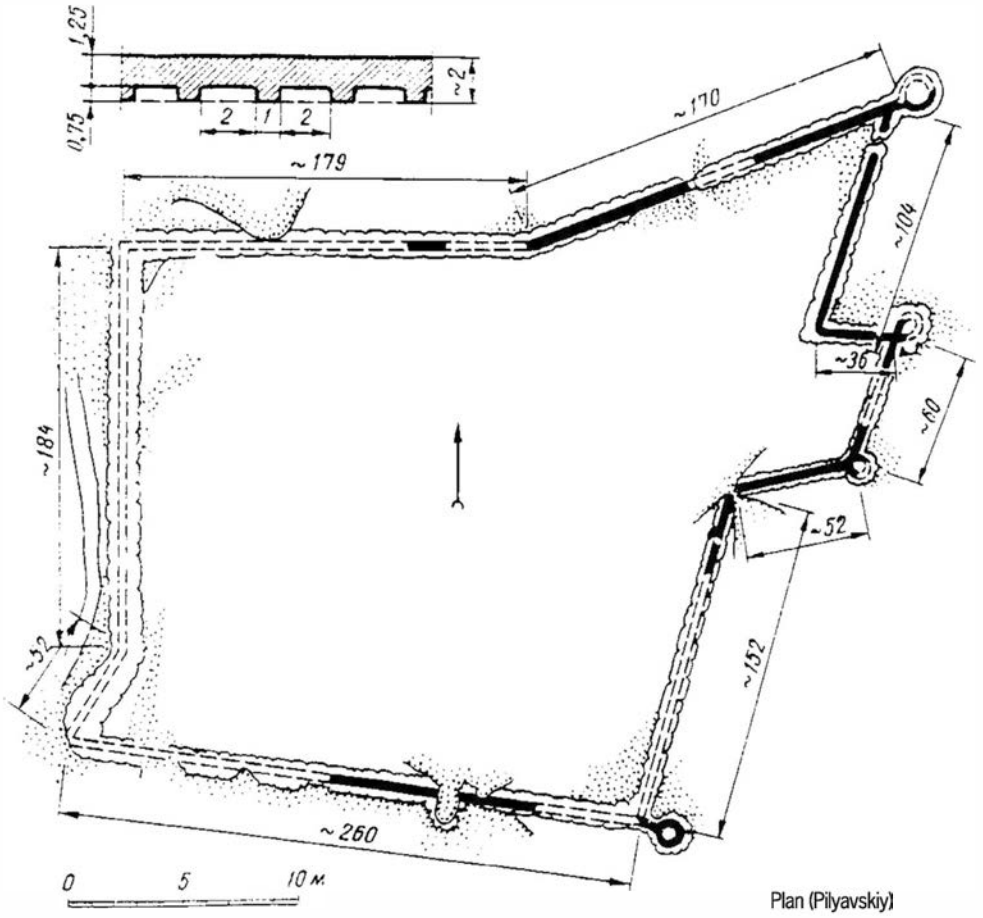
GÖZLEMLER: Harabe haline gelmiş olan kale Ürgenç'de bulunur. Yapı kerpiç ve tuğla malzemeden yapılmıştır. Tuğla malzemenin yapıda kullanılmış olması yapının tarihlendirilmesi hakkında bilgiler vermektedir. XI-XIII. yüzyıllarda Orta Asya'daki şehirlerin çevrelerinin surlarla çevrildiği bilinmektedir. Ayrıca, şehirlerin hemen yakınlarına şehirleri korumak amacıyla bazı küçük kaleler ve köşk-kale şeklinde yerleşmeler de yapılıyordu. Akkale Ürgenç kent merkezinde yer alır. Eski Ürgenç şehrinin etrafı Moğol işgali öncesinde sur duvarlarıyla çevriliydi. Moğol işgali sonrasında bu duvarlar tahrip olmuş, sonrasında ise Timur döneminde ikinci kez yıkılmıştır. Kale düzgün olmayan bir plan göstermektedir. İki köşesinde yarım dairevi kuleler, ortasında ise eyvan şeklinde bir çıkıntı yer almaktadır. Sur duvarları içten küçük payandalarla desteklendiği anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.381.
Pilyavskiy, V.I., "Köne Urgenç Mavzeleylerinin Sırları", Türkmenistan Yadigarlıkları, 1/11, Aşgabat, 1971, s.15-17
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 154.

NAME:	*Ak Castle*
CITY:	*Kunya*
CENTURY:	*11-13-16-18*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Karakhanid Khanates, Seljuk, Shaybanids*
LOCATION:	*In the historic center of the city of Urgench.*

OBSERVATIONS: *The Ak Castle is located in the center of the city of Urgench. It is currently in ruin. It was built of both mud brick and clay brick. The use of brick serves to date the building. Cities in Central Asia were surrounded with fortification walls during the 11th-13th centuries, and small castles and fortresses were built near cities to protect them. Old Urgench city was surrounded with fortification walls before the Mongol conquest. These walls were damaged during the Mongol conquest. Later, during the Timurid Period, they collapsed entirely. The castle has an irregular plan. There are semi-circular towers in the corners and an iwan-shaped projection. Fortification walls here were supported with small buttresses.*

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 381.*
Pilyavskiy, V.I. "Köne Urgenç Mavzeleylerinin Sırları". Turkmenistan Yadigarlıkları, 1/11, Aşgabat, 1971, pp. 15-17.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. y.y.). Ankara, 1999, p. 154.

Plan (Pilyavskiy)

ESERİN ADI:	Ebu Said Türbesi
ŞEHRİ:	Meane
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Meane (Mehne) kentinin yaklaşık olarak 45 km. kadar kuzey doğusunda yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Yapının çevresinde başka kalıntılarda bulunur. Bu kalıntılardan birisi yapının girişindeki hanikâha ait kalıntılardır. Olasılıkla bu kalıntılara bakılarak, merkezi mekân plan düzeninde yapılmış eyvanlı bir hanikâhın burada olduğu anlaşılmaktadır. Bu hanikâh muhtemelen Ebu Said tarafından kullanılmıştır. Tamamen tuğladan inşa edilen türbe Horasan ve çevresindeki Selçuklu türbelerinin birçok açıdan öncüsü olmuştur. Kare planlı türbe, dıştan kademeli sağır kemerli nişlerden oluşan saçak altındaki bir bölüm ile bunun hemen üzerinde yükselen bir kubbeden oluşur. Kubbeyle kübik gövdenin birbirine bağlandığı bölümde sekizgen ve onaltıgen iki kademeli bir geçiş görülür. Güneybatı cephede bulunan eyvan şeklindeki taç kapı içeriye açılmaktadır.

NAME:	*Abu Said Tomb*
CITY:	*Meane*
CENTURY:	*11*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Approximately 45 kilometers northeast of the city of Meane (Mehne).*

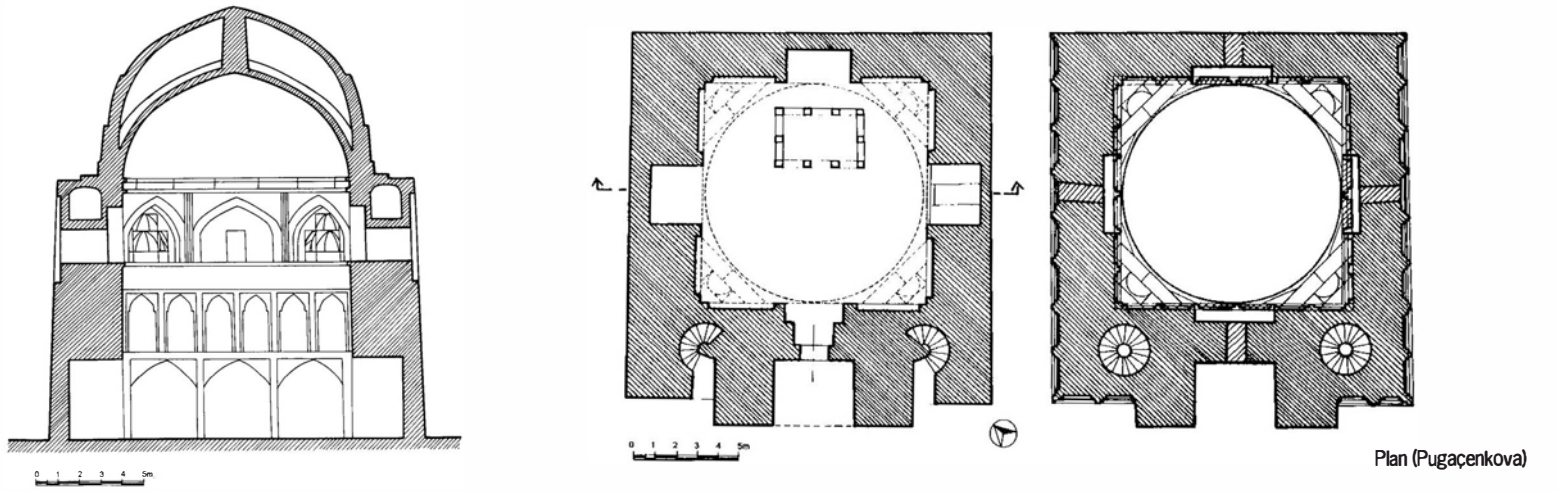
OBSERVATIONS: *There are other ruins surrounding the Abu Said Tomb. One of these ruins belongs to the dervish lodge which was located next to the entrance of the tomb. It appears to have been built with the central space plan and an iwan. This dervish lodge was probably used by Abu Said. Constructed of brick, this tomb, in many respects, was the prototype of Seljuk tombs in Khorasan and its surroundings. The tomb, with a square plan, has a section below the cornice, consisting of externally stepped false-arched niches and a dome, which rises immediately above this section. There is an octagonal and decagonal two-stepped transition elements connecting the dome and the cubic body. There is an iwan-shaped portal on the southwest facade that opens into the interior. The portal was covered with glazed tiles during the Timurid period.*

Taç kapı Timurlu döneminde çini plakalarla kaplanmıştır. İç bölüm ise her bir cephenin ortasına yerleştirilmiş eyvan şeklinde birer nişle hareketlenmiştir. Bu nişlerinde üzerinde altı sathi niş sırası üst seviyede dolaşmaktadır. Kubbeye köşelerde tromplarla geçilir. Tromp kemerleriyle aynı yükseklikte yanlarda da kemerler devam eder. Böylece kubbe altında yüksek bir altıgen bölüm oluşturulmuştur. İç bölümde duvar yüzeyleri kalem işleriyle süslenmiştir. Kalem işi süslemeler geometrik, bitkisel ve yazından oluşan motiflerle süslenmiştir. Kubbenin iç yüzeyinin nervürlü olduğu kalem işi ile oluşturulan süslemelerinden anlaşılmaktadır. Kubbe merkezinde sekiz kollu bir yıldızın şekillendirdiği nervür kolları, eşit aralıklarla kasnaktaki kemer köşeliklerine inmektedir. Türbenin içinde Ebu Said'in mezarı tam ortada bulunur. Sanduka basit bir örtüyle kapatılmıştır. Türbe ünlü mutasavvıf, Ebu Said Fazlullah b. Ebrl Hayr el Meyheni'ye aittir. Selçuklu tarihinde önemli bir yere sahip olan Ebu Said, 1049'da burada vefat etmiştir. Selçuklular ile Gazneliler arasındaki mücadelede Ebu Said Selçukluların yanında yer almıştır. Devletin kurucularından Tuğrul ve Çağrı Beyleri kendisiyle sürekli olarak görüşmüş, fikirlerinden yararlanmışlardır.

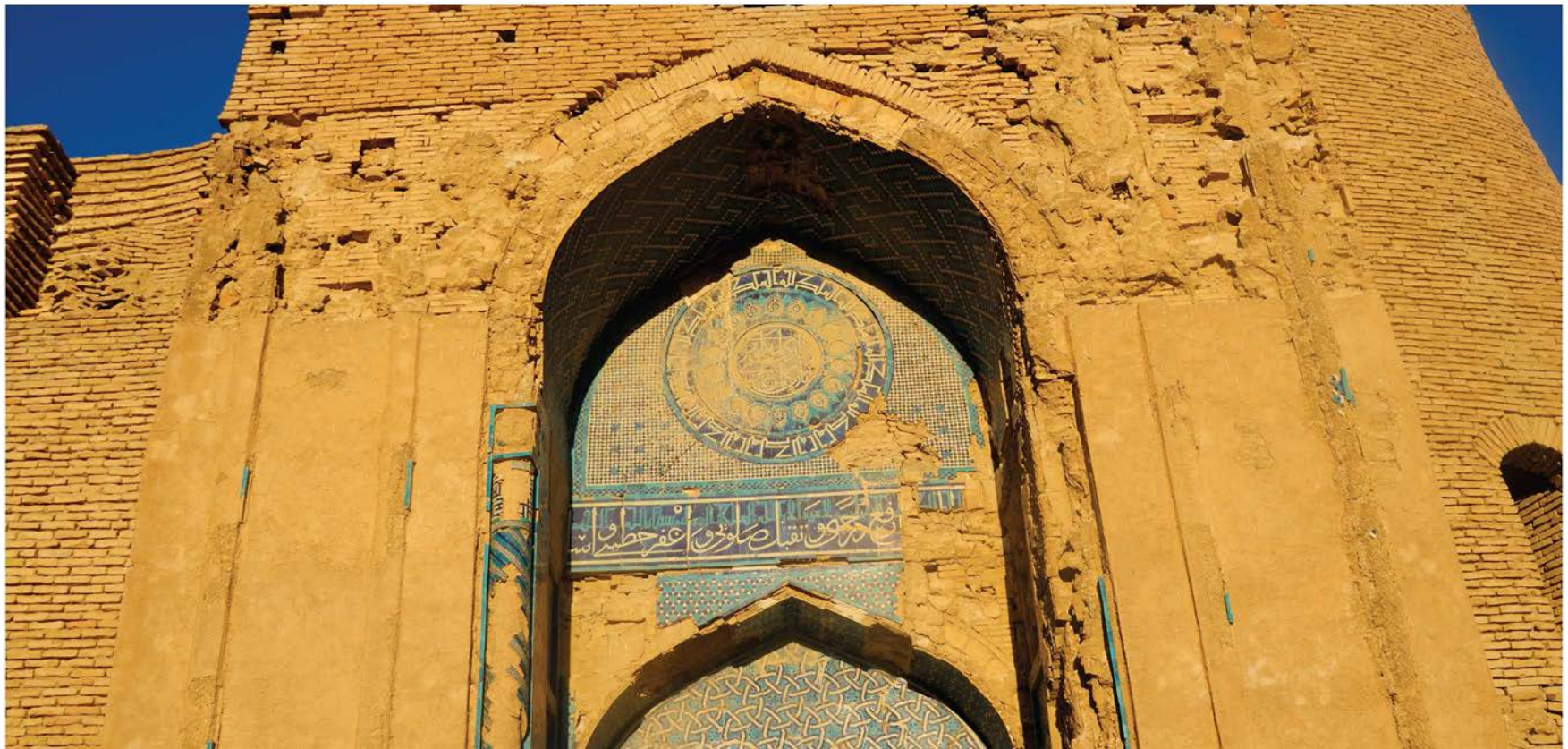
The interior section is enlivened by iwan-shaped niches in the middle of each facade. Six rows of surface niches, above these niches, surround the upper section. The transition to the dome is through squinches in the corners. There are arches on the sides, which are as high as the squinch arches. In this fashion, a high octagonal section was created below the dome. The interior wall surfaces are covered with hand-carved decorations, which include geometric, vegetal and calligraphic motifs. It is understood, from reviewing the hand-carved decorations, that the inner surface of the dome was ribbed. The ribbed arms of an eight-pointed star go down, at equal distances, to the arch corner beads in the drum. Abu Said's grave is located in the middle of the tomb. The sarcophagus is covered with a simple cloth. The tomb belongs to Abu Said Fazlullah (Ebrl Hayr al Meyheni), a famous Sufi. Abu Said, who held an important place in the Seljuk history, died here in 1049. He supported the Seljuk side during the Seljuk-Ghaznavid disputes. Tughril and Chaghri Beg, the founders of the Great Seljuk Empire, regularly conferred with him to seek his opinions and advice.

BİBLİYOGRAFYA: Barthold, V.V., Moğol İstilasına Kadar Türkistan, 1990, s.332
Jukovskly, "Juzn i reel Abu Said Meyheney", Skago, 1899,Spb., s.3-4.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism), Moskova, 1958, s.278-279.
Sayan, Y, Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s.66-70.
Yazıcı, T., "Ebu Said-i Ebü'l Hayr", DİA, X. İstanbul, 1994, s.220-222

BIBLIOGRAPHY: *Barthold, V.V. Moğol İstilasına Kadar Türkistan. 1990, p.332.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp.278-279.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, pp.66-70.
Jukovskly."Juzn i reel Abu Said Meyheney", Skago, 1899, pp. 3-4.
Yazıcı, T."Ebu Said-i Ebü'l Hayr", DİA, X. İstanbul, 1994, pp.220-222.

Plan (Pugaçenkova)

Ebu Said Türbesi
Abu Said Tomb

Ebu Said Türbesi
Abu Said Tomb

ESERİN ADI:	Sultan Sencer Türbesi
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	

GÖZLEMLER: Merv kentinde Sultan Kale'nin merkezinde yer almaktadır. Merv kentinin içinde harabe halinde olmadan günümüze ulaşmış yapılardan birisidir. Yüzyıl başında türbenin harabe bir halde olduğu görülmektedir. 1990 yılına kadar türbede ciddi sayılabilecek bir onarım yapılmamıştı. Bu tarihten sonra Türk ve Türkmenistan hükümetlerinin destek ve katkısıyla türbe onarılmıştır. Türbe günümüzde UNESCO Dünya Kültür mirası listesindendir.

Merv kenti, Karakum çölünün kıyısında Merv Vahası'na kurulmuştur. Türbe inşa edildiği dönemde anıtsallığı ile dikkati çekiyordu. Döneminin tarihçileri ve coğrafyacıları türbenin anıtsallığını ayrıntılı ve abartılı olarak anlatmaktadır. Ortaçağ coğrafyacılarından Yakut, Sultan Sencer'in gömüldüğü yerin camiye bitiş olduğunu ve üzerine daha sonraları türbe inşa edildiğini, cami ve türbenin bir birinden ayrıldığını bitişiğinde başka yapılar da bulunduğunu belirtmiştir.

NAME:	*Tomb of Sultan Sanjar*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	

OBSERVATIONS: *The tomb of Sultan Sanjar is situated in the center of the Sultan Castle in the city of Merv. It is one of the rare buildings of Merv to have survived to the present day. The building was in a ruined state at the beginning of the century. No major repairs were carried out before 1990. The tomb was renovated with the help of the Turkish and Turkmenistan governments after this date. The tomb is now on the UNESCO World Heritage Site list.*

The city of Merv was founded in the Merv oasis of the Karakum desert. The tomb stands out for its monumentality considering for the period in which it was built. Historians and geographers of the time narrated its monumentality in a detailed and exaggerated manner. Yakut, a geographer of the Middle Ages, stated that Sultan Sanjar's grave was adjacent to the mosque and the tomb was built later. He related that the mosque and the tomb were separate from each other and were surrounded by other buildings.

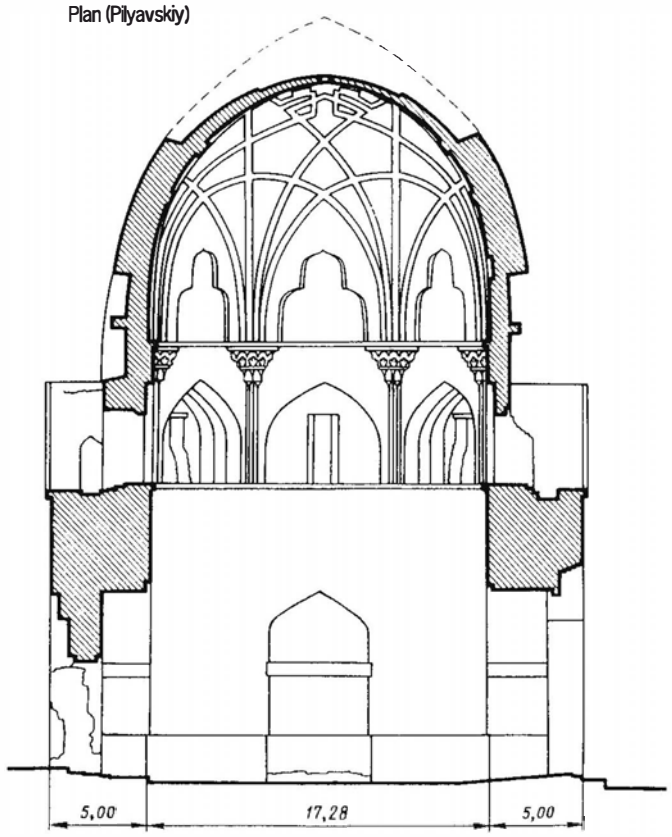
Yapının çevresinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda Yakut tarafından bahsedilen bu yapılara ait kalıntılar bulunmuştur. Kazılar sırasında türbenin yalnız başına bir yapı olarak tasarlanmadığı, büyük bir bahçenin ortasında yer aldığı anlaşılmıştır. Bu plan düzeninin adı ise "dört bahçe planı-çar bağ" olarak isimlendirilmiştir. Türbe ve çevresinde 1937 ve 1996 tarihlerinde başlatılan kazı çalışmaları yapılmıştır. 1996 yılında gerçekleştirilen kazılarda türbenin güney tarafında bir çarşı, han ortaya çıkarılmıştır. Bu bölgede gerçekleştirilen kazılar kısmen yarım kalmıştır. Kazılar geniş bir alanda devam ettirilmesi halinde türbenin külliye mimarisi daha iyi anlaşılabilecektir.

Türbenin anıtsal görünüşü, onun yataydaki kübik mimarisini düşeyde yüksek küremsi görünüşü tamamlamakta, dönemi içindeki yapılan diğer yapılarla arasındaki farklılığa işaret etmektedir. Çift cidarlı kubbe, çevresinde bulunan revak galerileri ve kubbenin dış yüzündeki kaplamalarıyla ortaya çıkmaktadır.

Tamamen tuğladan inşa edilen yapının duvarları oldukça kalındır. 5. m. civarında kalınlığı olan duvarlar tuğla örgü arasının kerpiçle doldurulmasıyla inşa edilmiştir. Bir anlamda dolgu duvar tekniğinin kullanıldığı bu yapım tekniği orta Asya'da 10.y.y'dan itibaren yaygın olarak kullanılan ama geçmişi çok daha eski olan bir tekniktir.

Yapının cephelerinde giriş cephesi haricinde genel olarak aynı cephe düzenine sahiptir. Yapının doğu ve batıda birer kapı açıklığı görülmektedir. İki cephe harisinde diğer iki cephede masif duvar örgüsü devam eder. Masif duvar örgüsünün üst bölümünde kemerli revaklı bir galeri kubbe başlangıcında bir bölüm oluşturmaktadır. Burada her bir cephede köşedeki kalın ayaklar ve bunlar arasına yerleştirilmiş dörder ayaklar arasındaki beşer kemerli galeri bulunur. Ayaklar arasındaki kemerler sivri kemerdir. Ayakların üzerinde sağır kemerli nişler ayaklardaki masif yüzeyi hareketlendirmiştir. Sivri kemer nişleri üzerinde kare kitabe panoları yer almaktadır. Kitabe panoları makili yazıyla yazılmıştır. Ayaklardan köşelerde bulunanların içleri dekoratif tuğla düzenlemeli olarak yapılmıştır. Bu galerilerin yüzlerinin sıvanarak süslemeli olarak yapıldığı düşünülmektedir. Yapının çevresinde yapılan kazılarda buralardan düştüğü düşünülen stuko parçaları ele geçirilmiştir. Bu bölümün üzeri günümüzde görülmemekle beraber kubbe çeperinde bulunan yapı kalıntılarından revaklı galerinin üzerinde ikinci bir galerinin daha olduğu düşünülmektedir.

Plan (Pilyavskiy)

Archaeological excavations were carried out around the building and uncovered ruins belonging to the buildings mentioned by Yakut. It was understood, during the excavations, that the tomb was not designed as a stand-alone building and that it was located in the middle of a large garden. This plan is known as the "four garden plan". Excavations in 1937 and 1996 were executed in and around the tomb. A bazaar and a caravansarai were discovered to the south of the tomb during the excavations carried out in 1996. Excavations in this area are partially incomplete. If the excavations continue in a wider area, the architecture of the social services complex of the tomb will probably be understood better.

The monumental appearance of the tomb complements its cubic architecture and its horizontality. It's high verticality distinguishes it from other buildings of the period. There is a double-walled dome with galleries around it and cladding on its exterior surface.

Constructed of brick, the building has 5 meter thick walls, constructed by filling mud brick between the clay brick outer and inner layers. The infilling masonry technique used here, which was widespread in Central Asia since the 10th century, has a much older history.

The building has the same facade arrangement on each face, except for the entrance facade. The tomb has a door opening in the east and in the west facades. Massive masonry exists in the other two facades. A gallery with an arched porch defines a section at the base of the dome, above the massive walls. There are four thick pillars on each facade and five arched galleries between the four pillars in the corners of each facade. There are arches between the pillars and they are pointed. False-arched niches on pillars enliven the massive wall surfaces. There are square inscription panels on pointed-arch niches. There were inscription panels written in maki calligraphy. The inner parts of the corner pillars were built with decorative bricks. It is thought that these gallery surfaces were plastered with decorations. Pieces of stucco, thought to have fallen from here, were found during the excavations around the building. Although the part above this section is no longer visible, it is thought that there was a second gallery above the gallery, due to the remains on the dome wall.

Güney cephenin kenarında bulunan ve sonradan yerleştirilmiş spiral merdiven bir kapıya ulaşmakta buradan yapının üst kat galerisindeki bölüme çıkılmaktadır. Üst kısımda galerilerin görevi aynı zamanda kubbenin yanal açılmalarına karşı destek sağlamaktır. Bunun dışında revaklı galerinin üzerinde başka destek payandalarının izleri de görülmektedir.

Yapının kubbesi çift cidarlı olarak yapılmıştır. Ancak günümüzde en dıştaki cidar yıkılmıştır. Dış kabuğun benzeri türbelerde olduğu gibi içteki kubbeye çeşitli şekillerde bağlandığını gösteren kemer izleri görülmektedir. Dış kubbenin mavi çinilerle kaplı olduğunu döneminin tarihçileri bahsetmektedir. Bu çinilerin bir kısmı çevresinde yapılan kazılar sırasında bulunmuştur.

Günümüzde doğu cephede bulunan cephenin ortasındaki kapıdan içeri girilmektedir. Giriş açıklığı dikdörtgen bir çerçeve içine yerleştirilmiş sivri kemerli bir kapı açıklığından oluşur. Batı cephe ortasında bulunan giriş açıklığı da aynı form ve özellikte tasarlanmıştır. Ancak tarihi kaynaklar türbeye bitişiğindeki camiden parmaklık şeklindeki bir açıklıktan girildiğini belirtmektedir. Bu giriş bölümü ve cami Moğol istilası sırasında tahrip olmuştur.

Yapının iç kare planlıdır. Üzeri tek büyük bir kubbeyle örtülmüştür. Her bir cephenin ortasında aynı yükseklikte sivri kemerli açıklık bulunur. Bunlardan iki tanesi kapı açıklığıyken, iki tanesi eyvan şeklindedir. Bu tarz planlama Orta Asya'da İslami dönemde türbelerde kullanılmıştır. Aslında merkezi mekân plan düzeninin bir çeşidi olan bu uygulamada bu açıklıklar ibadet amacıyla ziyaretçilerin oturup dua etmeleri için kullanılmaktadır. Benzerlerini Ebu Said ve Ebu Fazıl Türbelerinde de görmek mümkündür.

İçerisi kubbe eteğinde bulunan pencerelerle aydınlatılmıştır. Bu pencerelerin üzerinde köşelerde trompları bir birine bağlayan sivri kemerli bir niş bulunmaktadır. Trompların iç yüzleri kademeli bir kemerle oluşturulmuştur. Kubbenin iç yüzünde nervürlü bir kemer bağlantı sistemi belirli bir geometrik örgüyü takip edecek şekilde yerleştirilmiştir. Nervürler köşelerdeki tromp kemerlerinin bitişiğindeki sütuncelerin üzerinden dörderli kemer demeti şeklinde başlamaktadır. Kubbe yüzeyine destek veren bu nervürler kubbenin iç yüzünde sekiz kollu bir yıldız kompozisyonu oluşturmaktadır. Nervür kemer kollarından doğu tarafta bulunan bölümün içinde ise usta kitabesi yerleştirilmiştir.

Türbenin içinde duvar yüzeylerinde kalem işlerinden oluşan bir süsleme olduğu kalan izlerden anlaşılmakla birlikte, büyük ölçüde tahrip olmuştur. Duvar yüzeyinde yazı izleri de görülmekle birlikte tahribat sebebiyle tam olarak anlaşılamamaktadır.

A spiral staircase, which was later placed on the side of the south facade, leads to a door, which allows access to the section in the upper floor gallery of the building. The purpose of the galleries in the upper section was to provide support against lateral extension of the dome. Beyond this, traces of other support buttresses can be seen above the gallery.

The building's dome is double-walled, but the outermost shell has been destroyed. There are traces of arches, which demonstrate that the outer cover connected to the inner dome, as is seen in similar tombs. Historians of that time mentioned that the external dome was covered with blue glazed tiles. Some of these tiles were found around the building during excavations.

The entrance today is through a door in the middle of the east side of facade. The entrance opening consists of a door opening with an ogee arch, placed inside a rectangular framework. The entrance, opening in the middle of the west facade, was designed with the same form and character. However, historical sources state that the entrance to the tomb was through a grille-type opening next to the mosque. This entrance section and the mosque were destroyed during the Mongol invasion.

The building's interior has a square plan. It is covered by a large, single dome. There is an opening with an ogee arch at the same height in the middle of each facade. While two of them are door openings, the other two are in the shape of an iwan. This type of plan was used during the Islamic period for Central Asian tombs. These openings were used for visitors to sit and pray. It constitutes as such a type of central space plan. It is possible to see a similar layout in the tombs of Abu Said and Abu Fazl.

The interior is lit through windows on the dome skirt. There is a niche with an ogee arch, which connects the squinches to each other in the corners above these windows. The transition to the inner surfaces of the squinches was achieved with a graded arch. A ribbed arch connection system follows the geometric masonry on the inner surface of the dome. The ribs start above the pillars next to squinch arches in the corners as a grouping of four arches. The ribs, which support the dome surface, comprise a composition with an eight-pointed star on the inner section of the dome. A builder's inscription was placed inside the rib arch arms on the east side.

It is understood, by the traces on the wall surfaces inside the tomb, that there were hand-carved decorations here, which have been substantially damaged. Although there are traces of inscriptions on the wall surfaces, they too, are damaged.

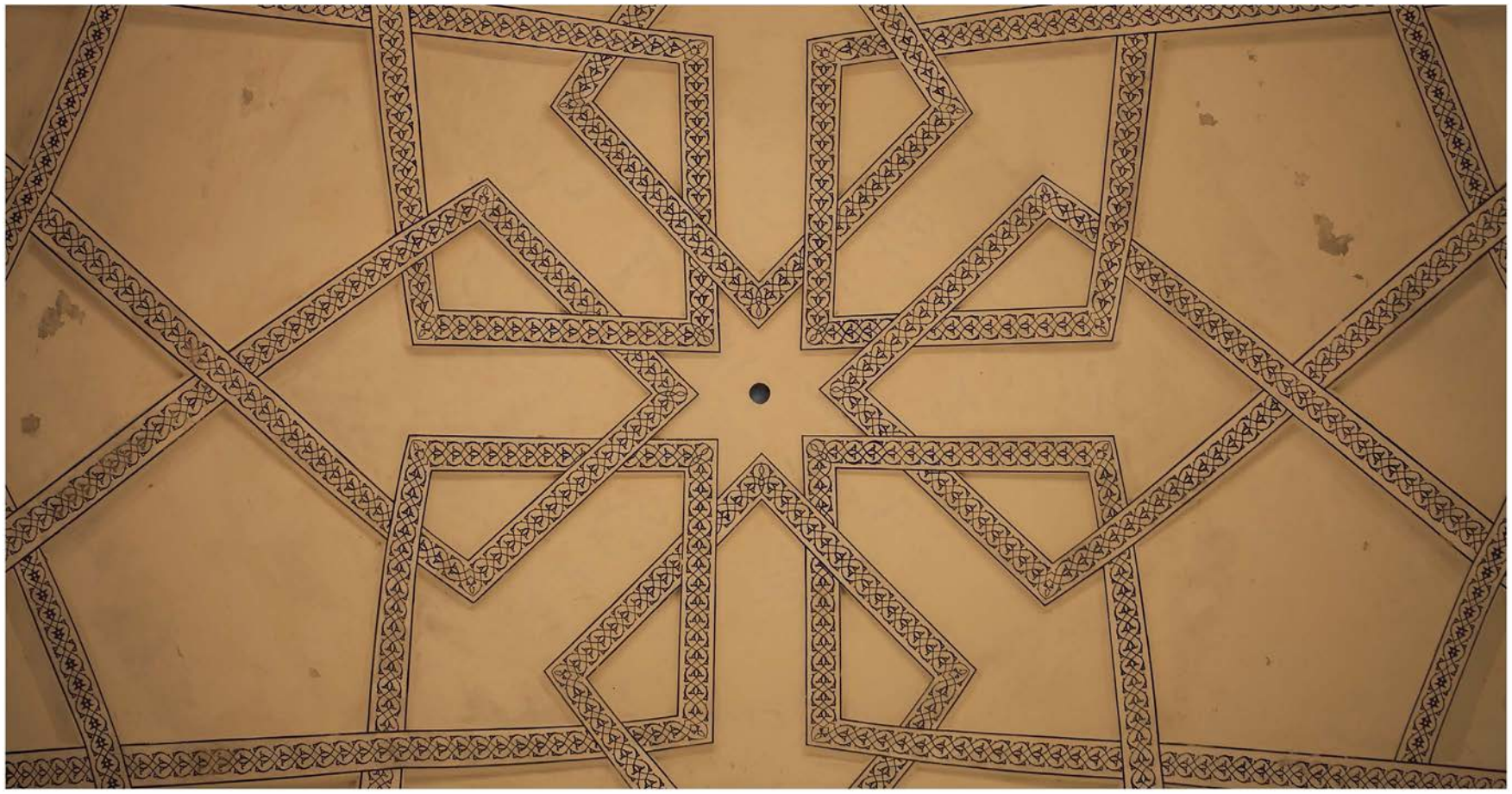
BİBLİYOGRAFYA:
Aslanapa, O., Türk Sanatı, İstanbul, 1984, s.77-78
Cohn-Wiener, E., "Die Ruinen der Seldschukenstadt von Merv und das Mausoleum Sultan Sandschars", Jahrbuch der asiatischen Kunst, II, 1925, s. 114-122.
Cohn-Wiener, E., Turan, islamische Baukunst in Mittelasien, Berlin, 1930
Atmaca, T. (ed,), Merv Sultan Sencer Türbesi, Ankara, 2004.
Hillenbrand, Robert, Islamic Architecture, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1999. 278, 283, 294.
Knobloch, Edgar, Monuments of Central Asia, I.B. Tauris, New York, 2001, 138.
Michell George (ed), Architecture of the Islamic World, Thames and Hudson Ltd., Londra, 2001, s.261.
Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği", TY., II/16, s.16.
Pugachenkova, G.A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moskova, 1958, s.315.
Sayan, Y.,Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.91-99.

BIBLIOGRAPHY:
Aslanapa, O., Türk Sanatı, İstanbul, 1984, s.77-78
Cohn-Wiener, E., "Die Ruinen der Seldschukenstadt von Merv und das Mausoleum Sultan Sandschars", Jahrbuch der asiatischen Kunst, II, 1925, s. 114-122.
Cohn-Wiener, E., Turan, islamische Baukunst in Mittelasien, Berlin, 1930
Atmaca, T. (ed,), Merv Sultan Sencer Türbesi, Ankara, 2004.
Hillenbrand, Robert, Islamic Architecture, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1999. 278, 283, 294.
Knobloch, Edgar, Monuments of Central Asia, I.B. Tauris, New York, 2001, 138.
Michell George (ed), Architecture of the Islamic World, Thames and Hudson Ltd., Londra, 2001, s.261.
Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği", TY., II/16, s.16.
Pugachenkova, G.A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moskova, 1958, s.315.
Sayan, Y.,Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.91-99.

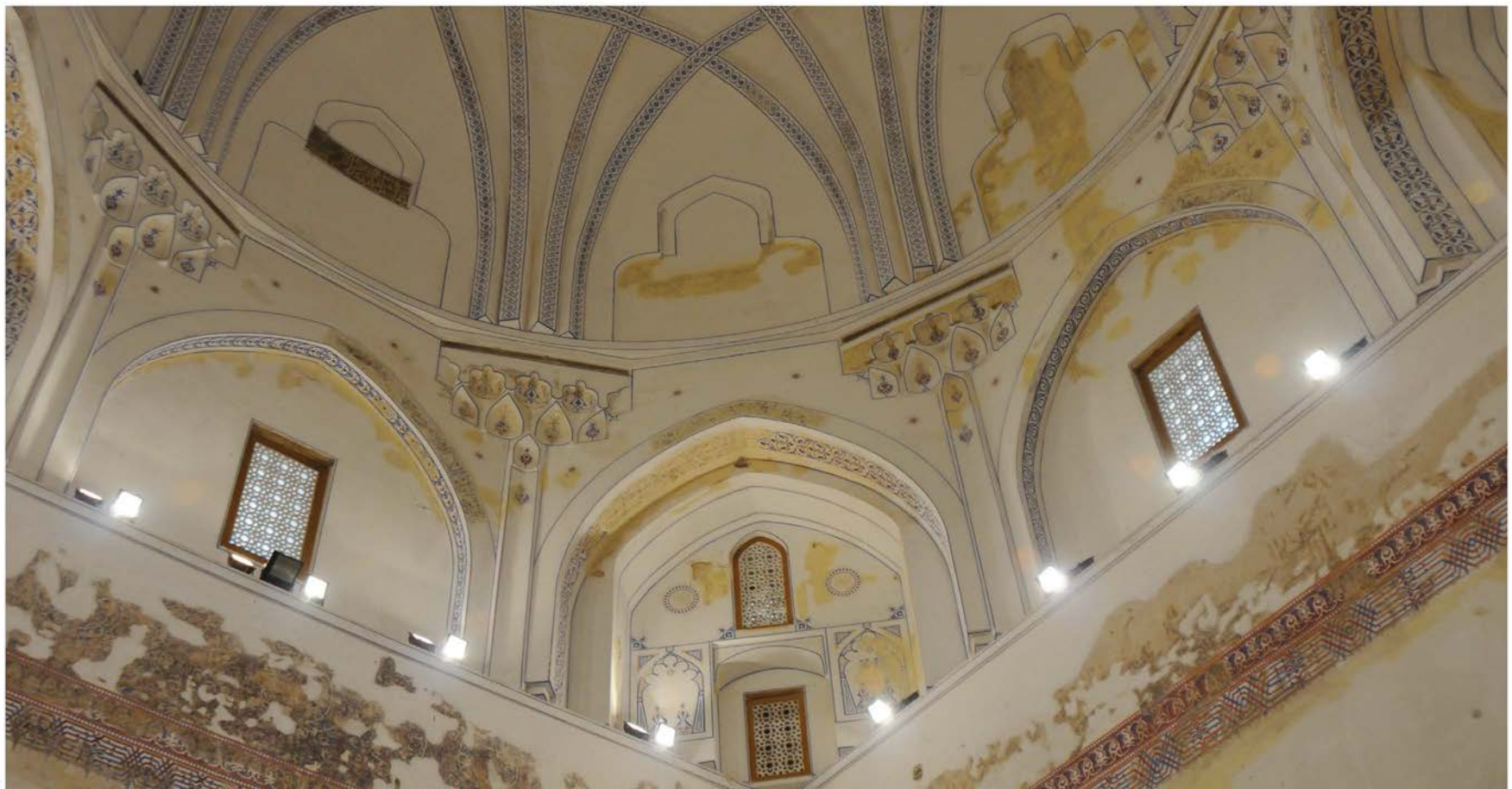

Sultan Sencer Türbesi
Tomb of Sultan Sanjar

Sultan Sencer Türbesi
Tomb of Sultan Sanjar

Sultan Sercer Türbesi
Tomb of Sultan Sanjar

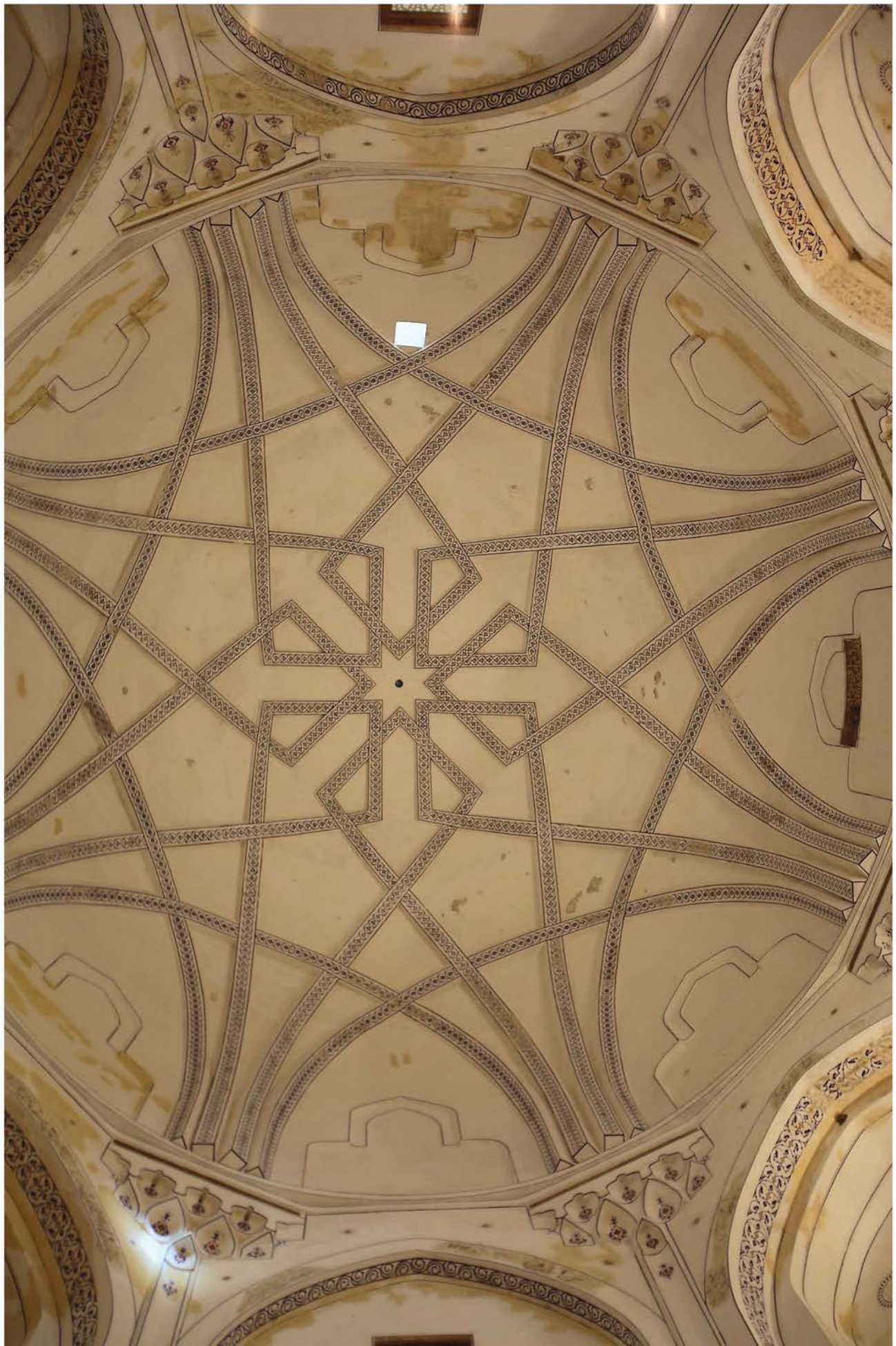

Sultan Sencer Türbesi
Tomb of Sultan Sanjar

Sultan Sencer Türbesi
Tomb of Sultan Sanjar

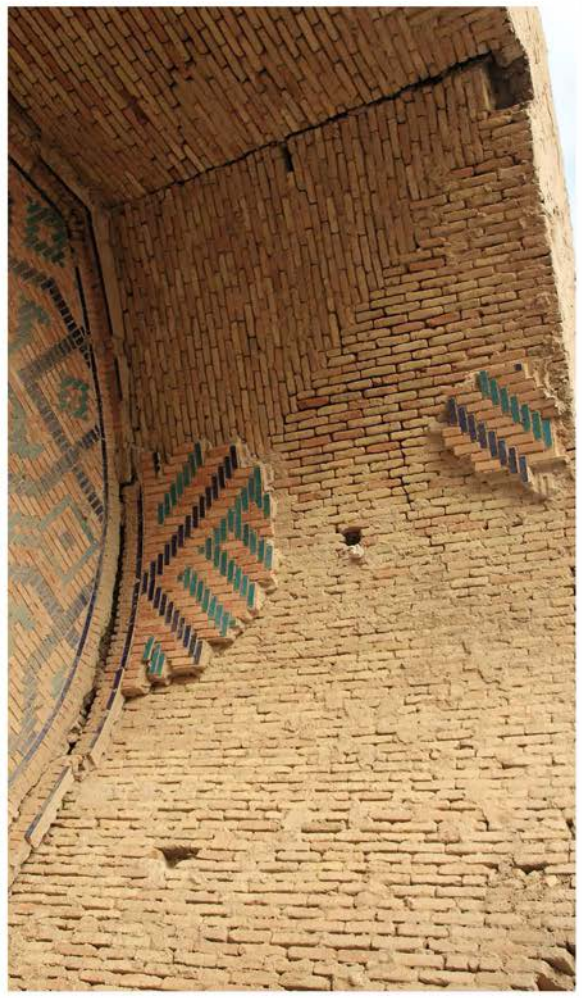
ESERİN ADI:	Sahabeler Yapı Topluluğu
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	10-12
DİĞER ADLARI:	Sahabeler Yapıları, Sahabeler Türbesi
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Merv Şehrinde Sultan Kale'nin güneydoğusunda yer alır.

GÖZLEMLER: Türbeler, sahabeden Büreyde el Eslemi ve Hakem bin Amr el Gıfari'ye aittir. Türbelerin bulunduğu alanda günümüzde eski bir de mezarlık alanı bulunmaktadır. Burada iki sahabenin mezarı yan yana inşa edilmiş iki kubbeli yapı ile bunların arkasında iki eyvan şeklindedir. Yapıların bulunduğu alanın etrafı alçak bir duvar ile çevrelenmiştir. Eyvanların her birinin önünde sahabelerin türbesi bulunur. Eyvan tonozlarının tamir gördüğü iç yüzündeki sırlı tuğlalardan anlaşılmaktadır. Onarım sonrasında eyvanların içleri yazı ve geometrik motiflerle süslenmiştir. Türbelerden batıda olanı diğerinden daha büyüktür. Bu türbe, Büreyde el Eslemi'ye aittir. Kare planlı türbenin üzeri kubbeyle kapatılmıştır. Kubbeye geçişte köşelerde tromplar kullanılmıştır.

NAME:	*The Complex of the Companions of the Prophet Muhammad*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*10-12*
NAMES:	*The Buildings of Sahabes, The Tombs of Sahabes*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Southeast of Sultan Castle in Merv.*

OBSERVATIONS: *These tombs were built for Bureyde-Al Eslemi and Hakem bin Amr Al Gifari. Today, an old cemetery occupies the area where the tombs are located. Graves of two companion have been built next to each other with two domes in front and two iwans to the rear. The area where the tombs are located is surrounded with a short wall. The Companion's tombs are in front of an iwan. Glazed bricks on the inner surfaces show that the iwan vaults were repaired. After the interior repair the iwans were decorated with inscriptions and geometric motifs. The tomb on the west, that of Bureyde Al Eslemi, is bigger than the others. The upper level of the square planned tomb is the burial.*

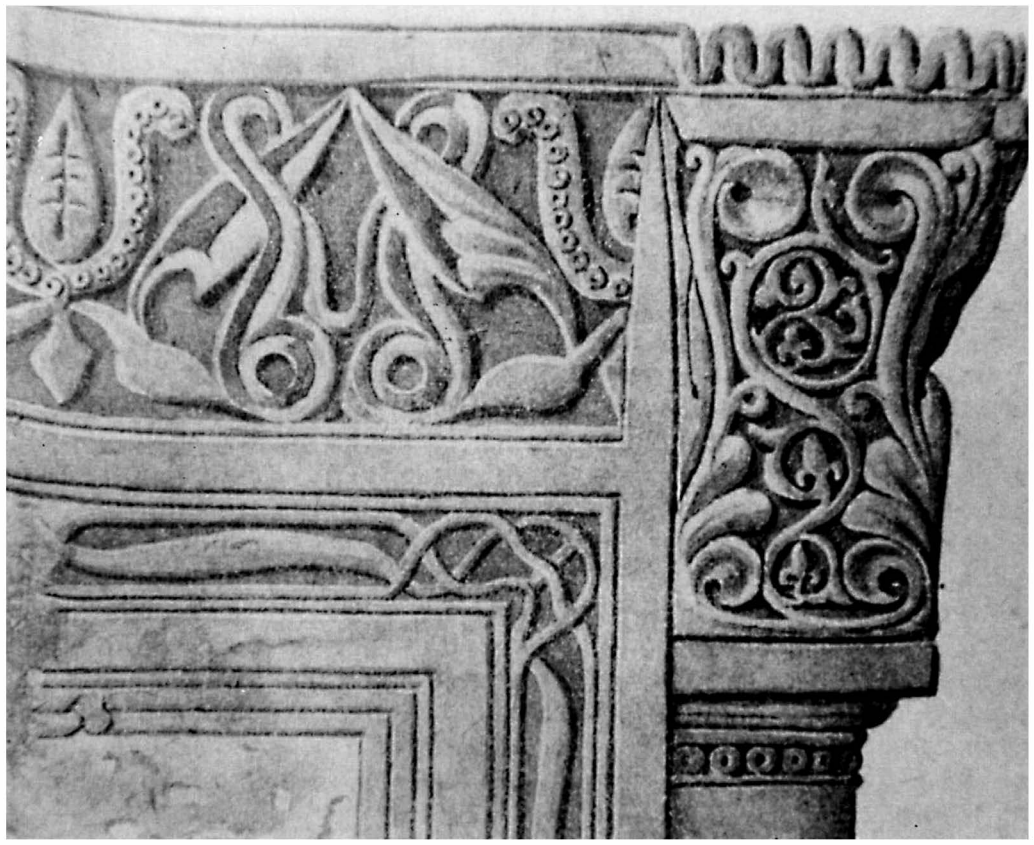

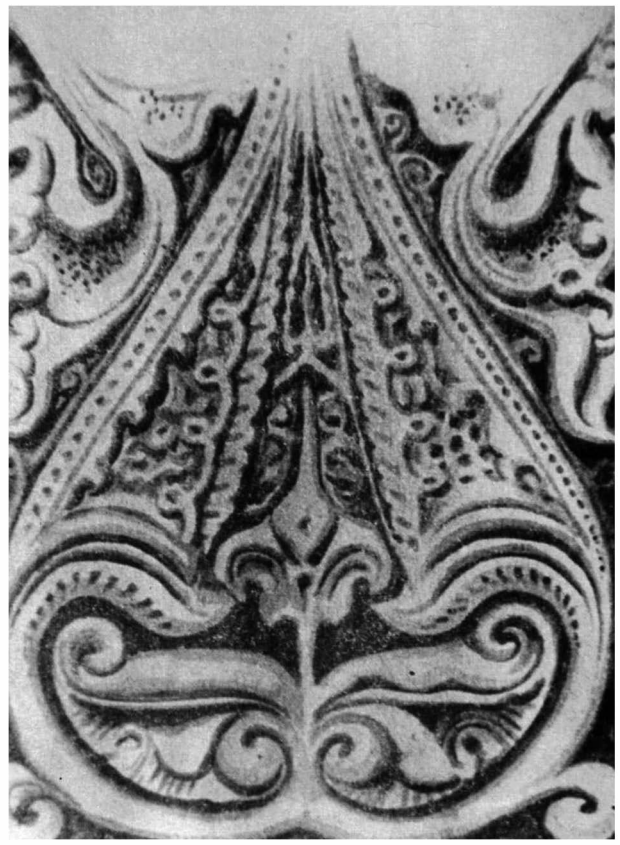
Türbenin her bir cephesinde kemerli birere açıklık vardır. Aynı ölçülerdeki bu açıklıklardan birisi kapı olarak kullanılmaktadır. Ortada bulunan sandukanın üzerinde kitabeler yer almaktadır. Doğuda olan diğer türbe daha küçük olarak yapılmıştır. Bu türbede aynı tarzda bir kubbeyle örtülmüştür. Yine her bir cephenin ortasında küçük birer açıklık bulunur. Bu açıklıklardan birisi kapı şekline getirilmiştir. Sahabe kabrinin üzerine dikdörtgen prizma şeklinde beyaz, mermer bir sanduka yerleştirilmiştir. Türbelerin içinde herhangi bir süsleme bulunmaz. Pugachenkova yapılan Selçuklu dönemine XI-XII yüzyıla tarihler. Özellikle yapıların inşasında kullanılan tuğla örgülerin Selçuklu döneminkiyle benzerlik taşıdığına işaret etmiştir. Türbeler Moğol döneminde tahrip olmuştur. Daha sonraları, türbeler Timurlu döneminde Şahruh zamanında yeniden onarılmıştır. Bu onarım sırasında eyvanların ilave edildiği bilinmektedir. Son onarım ise XX. y.y. başlarında olmuştur. Bu tarihte Gülcemal Han tarafından türbeler bir kez daha onarılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği", TY., II/16, s.16.
Pugachenkova, G.A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moskova, 1958, s.400-402.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.101-107.

Squinches are used as transition elements for the dome. On each facade of the tomb there is a single arched span. One of the spans is the same size as the one used as a door. Above the door, in the middle, there are inscriptions. The tomb on the east side is smaller. This tomb is also covered with a dome in a similar style. Again, in the middle of each facade there is a small spandrel. One of these spandrels was turned into a gate. A white marble stone, in a rectangular prism shape, is placed over the Companion's grave. There is no decoration inside the tombs. Pugachenkova dates the constructions to the 11th-12th centuries in the Seljuk period, and especially points out the similarities of the brickwork used with other constructions of the Seljuk period The tombs were demolished by the Mongols. Later, the tombs were renovated in the Timurid period and in Shahrukh's time. Iwans are known to have been added during these renovations. The last renovation was in the early 20th century. The tombs were renovated by Gülcemal at this date.

BİBLIOGRAPHY: *Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği", TY. II/16, p.16.*
Pugachenkova, G.A. Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moscow, 1958, pp. 400-402.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, pp.101-107.

ESERİN ADI: Dandanakan Camisi
ŞEHRİ: Merv-Dandanakan
YÜZYILI: 10-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Gazneli-Selçuklu
KONUMU: Merv şehrinin yaklaşık olarak 40 km. kadar güneybatısında yer alır.

GÖZLEMLER: Merv şehrinin yaklaşık olarak 40 km. kadar güneybatısında günümüzde çöl olan yerleşmenin içinde yer alır. Yerleşmenin etrafında Tejen, Serahs gibi önemli ortaçağ şehirleri de bulunuyordu. Camii bugünkü adı Daş Rabat olan Dandanakan şehrinin içinde bulunuyordu. Yapı günümüzde büyük oranda tahrip olmuştur. Bir kısmı toprak altındadır.

Mevcut kalıntılar planı hakkında bilgi vermez. Erken tarihlerde yapıyı inceleyen Pugachenkova, yapının Kufe plan tipinde inşa edildiği hakkında bilgi vermiştir. Yine aynı yazarın verdiği bilgilere göre mihrabı üzerinde yapının ustası olarak Ebu Bekir'in isminin geçtiğini belirtir. Pugachenkova yapının 12. y.y.da onarıldığını belirtir. Bu onarım Selçuklular zamanında yapılmış olmalıdır. Onarım sonucunda yapının taşıyıcı sisteminde ayakların şekli değiştirilmiştir. Yapı üzerinde bazı stüko süslemeler de görülür. Bunların bir kısmının onarım sonrasında yapıldığı belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.145.
Pugaçenkova, G. A, Iskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.256-258.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 72.

NAME: *Dandanaqan Mosque*
CITY: *Merv-Dandanaqan*
CENTURY: *10-12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Ghaznavid-Seljuk*
LOCATION: *About 40 km southwest of Merv province, in a desert settlement.*

OBSERVATIONS: *The Dandanaqan Mosque is situated about 40 kilometers southwest of Merv, in a desert settlement. This settlement had important cities around it in the Middle Ages, such as Tejen and Sarakhs. The mosque was located in the city of Rabat, now called Dandanaqan.The mosque is now in ruin, and parts of are buried underground.*

The remaining ruins do not reveal information about the building plan. Pugachenkova, who conducted research on the building, stated that in had been built with the Kufa type plan. The same author assigned the name of Abu Bakr as the builder of the mihrab. Pugachenkova states the building was renovated during the 12th century. This renovation must have taken place during the Seljuk period, and it altered the foundations of the structural system. Some plaster decorations were applied over the walls, believed to have been applied after the renovation.

BİBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 145.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, pp. 256-258.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. yy.). Ankara, 1999, p. 72.*

ESERİN ADI: Kız Bibi Türbesi / Terken Hatun Kümbeti
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv şehrinde Sultan Kale'nin dışında inşa edilmiştir.

GÖZLEMLER: Kare bir plan şemasında inşa edilmiştir. Tamamen tuğladan inşa edilen yapının cepheleri sağır tutulmuştur. İçeriye ışık sağlayan herhangi bir pencere ya da açıklık cephelerde bulunmaz. Üzeri tek bir kubbeyle örtülüdür. Yapının kuzey tarafında duvarın yıkılması sebebiyle bir açıklık oluşmuştu. Yapının iç bölümü bölgedeki birçok türbede karşımıza çıktığı üzere her bir yüzün ortasına yerleştirilen eyvan şeklindeki açıklıklardan oluşuyordu. Köşelerde bulunan tromplarla kubbeye geçiş sağlanmıştır. Yapının içinde herhangi bir süsleme bulunmaz. Yapı son restorasyonlar sırasında asli şeklini tamamen kaybetmiştir. İçeride bulunan açıklıklar pencere şekline getirilmiştir. Böylelikle yapı baldaken bir yapı görünümünü almıştır.

Kız Bibi türbesinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Yapının içinde sanduka da bulunmaz. Yapıyı yenileme öncesinde inceleyen Pilyaskiy, 11-12. yy. tarih aralığına yerleştirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA: Pilyavskiy, I., Sırtsovie soorujeniya drevnego Merva. vol. 8. Moskva, 1974, s.50-54.
Pugachenkova, G. A., Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, s.175.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s.86.

NAME: *Kız Bibi Tomb*
CITY: *Merv*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the city of Merv, outside the Sultan Castle.*

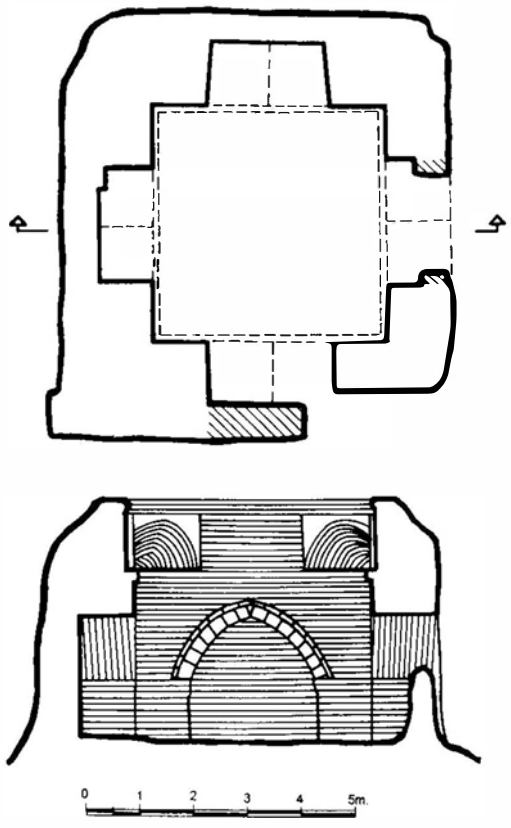
OBSERVATIONS: *The Kiz Bibi Tomb has a square plan. It is built of brick and the facades are solid. There are no windows or spandrels to provide light for the interior. The upper floor is covered with a single dome. The collapse of the wall on the northern side of the building created an opening. As seen in most other tombs, the inner section consists of iwan-type spandrels placed in the middle of each surface. Transition to the dome is provided by squinches inthe corners. No decoration is found inside the building. The original shape of the building was lost during the latest restorations. Spandrels in the interior were turned into windows, conferring a canopied appearance.*

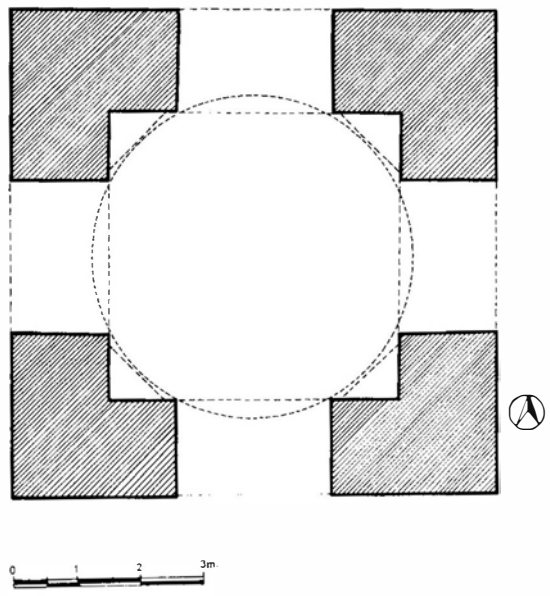
It is not known who is buried in the tomb, and there is no sarcophagus inside the tomb. Pilyavskiy, who researched the tomb before the renovations, dated the tomb to the 11th-12th centuries.

BİBLIOGRAPHY: *Pilyavskiy, I. Sırtsovie soorujeniya drevnego Merva. vol. 8. Moskow, 1974, pp. 50-54.*
Pugachenkova, G. A. 1958. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958, p.175.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. y.y.). Ankara, 1999, p.86.

Kız Bibi Türbesi / Terken Hatun Kümbeti
Kız Bibi Tomb / Terken Hatun Tomb

Plan (Pilyavskiy)

Kız Bibi Türbesi / Terken Hatun Kümbeti
Kız Bibi Tomb / Terken Hatun Tomb

ESERİN ADI: İmam Bekir Türbesi
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv'in yaklaşık olarak 40 km. kadar batısında yer alır.

GÖZLEMLER: Yapının hemen yakınında Talhatan Baba Camisi bulunmaktadır. Tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Tek kubbeli kare planlı bir yapıdır. Giriş bölümü ters U şeklinde yukarı doğru hareketlenen bir taç kapı şeklinde düzenlenmiştir. Taç kapının ortasında sivri kemerli bir açıklık yer almaktadır. Taç kapının iki yanında sathi kemerli birer niş bulunmaktadır. Kemer köşelerinde görülen süslemeler, tuğla ve terakotalarla yapılmıştır.

Tuğla örgü arasında terakota süslemelerde görülür. Kare planlı türbenin köşelerinde dairevi kesitli sütunceler izlenmektedir. Yapın üzeri tek bir kubbeyle örtülüdür. Kubbeye köşelerdeki tromplarla geçilir. Tromp kemerleri kasnak seviyesinde birbirine kemerlerle bağlanmıştır. İmam Bekir'e ait olduğu belirtilen yapının inşa tarihiyle ilgili elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmacılar yapıyı tuğla işçiliğinden Selçuklu döneminde yapıldığını ve XI. y.y. sonu XII. y.y. başlarına tarihlendirmektedir.

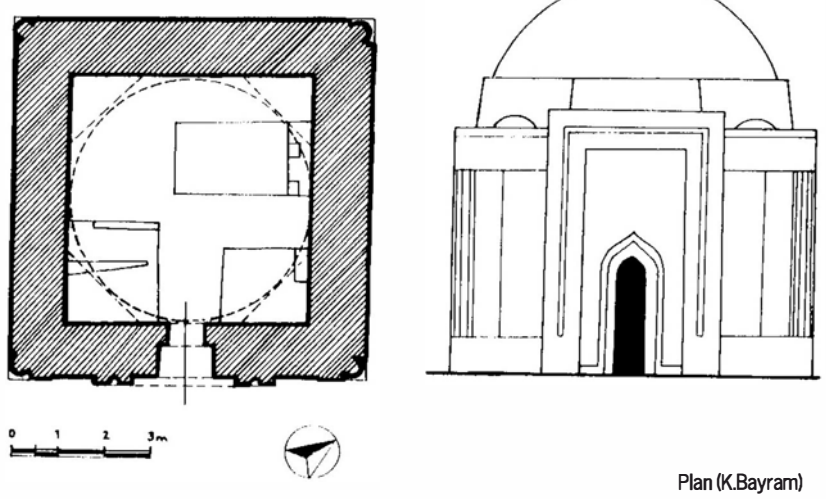
BİBLİYOGRAFYA: Bayram, K., "Talhatan'da Selçuklu Dönemine Ait imam Bekir Türbesi", Sanat tarihi Araştırmaları Dergisi, 12, İstanbul, 1993-1994, s. 461.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.111-112.

NAME: *Imam Bakr Tomb*
CITY: *Merv*
CENTURY: *11-12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *About 40 km west of Merv.*

OBSERVATIONS: *The Imam Bakr Tomb is located close to the Talhatan Baba Mosque. It is built of brick. It is built of brick. It has a single dome, square plan. The entry section is a crown gate that forms a reverse U-shape. In the middle of the crown gate, an ogee arched span is placed. On both sides of the crown gate wall surface, single arched niches are installed. Decorations in the corners of the arches are made of brick and terracotta.*

Terracotta decorations can be seen within the brickwork. Circular pillars are placed in the corners of square plan dome. The building is covered with a single dome. Transition to the dome is through the squinches in the corners. Squinch arches are connected to each other by other arches. It is not known who is buried in the tomb, but it is believed by some to be Imam Bak. Researchers date the construction to late 11th-early 12th century during the Seljuk period, in view of the style of the brickwork.

BIBLIOGRAPHY: *Bayram, K. "Talhatan'da Selçuklu Ait imam Bekir Türbesi", Sanat tarihi Araştırmaları Dergisi, 12, İstanbul, 1993-1994, p. 61.*
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, pp.111-112.

Plan (K.Bayram)

İmam Bekir Türbesi
Imam Bakr Tomb

ESERİN ADI: Büyük Kız Kale
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 6-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Sasani, Samanoğulları, Selçuklu
KONUMU: Merv şehrinin Sultan Kale olarak adlandırılan surlarının yakınlarında, fakat surların dışında yer alır.

GÖZLEMLER: Oldukça gösterişli bir yapı olarak dikkati çeker. Yapının yakınlarında Küçük Kız Kalesi ve Kız Bibi Türbesi de bulunur. Günümüze ulaşan kalıntılar yapının daha çok kuzeydoğu bölümünde yer alır. Yapı tamamen kerpiçten inşa edilmiştir. Merv surları dışındaki en büyük yapılardan birisidir. Haraba halindeki görünüşüne rağmen, genel formu ve mimari elemanlarına ait birçok detayı halen yapının üzerinde izlemek mümkündür. Dış duvarların sağlamlığını artırmak için duvarlar yarım dairevi formda birbirine bitişik gofralarla desteklenmiştir. Gofraların sağladığı cephe mimarisi sayesinde anıtsal bir görünüş ortaya çıkmıştır. Gofralar zemine kadar oturmaz. Kaide şeklinde belirli bir yüksekliği olan, içeri doğru pahlanan bir mimari eleman üzerinde yükselir. Yapı kuzey-güney doğrultusunda yerleşmiştir. Yapıya günümüzde açıklık haline gelmiş doğudaki bir bölümden girilir. Burasının özgününde bir kapı olması muhtemeldir. Ancak günümüzde kapının nasıl bir plan formunda olduğu anlaşılmamaktadır. İç bölümü dikdörtgen planlıdır.

NAME: *The Greater Kyz Kala*
CITY: *Merv*
CENTURY: *6-12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Sasanian, Samanid, Seljuk*
LOCATION: *Near to and outside the city walls of Merv, in the area called the Sultan Castle.*

OBSERVATIONS: *The Greater Kyz Kala is impressive in size. The Small Kyz Kala and the Kyz Bibi Tomb are located nearby. The surviving remains are mostly in the northeastern section of the building. The building was constructed of mud brick. It is one of the largest buildings outside the walls of the city of Merv. In spite of its ruined appearance, it is still possible to distinguish many details of the architectural elements and the general plan. The exterior walls were supported by adjacent, semi-circular ribs, used to increase the wall's strength. The ribs impart a monumental appearance to the building. The ribs do not go down to the ground level. They rise on a part of the building, which is beveled inwards at a certain height and serve as a pedestal. The building was oriented in the north-south direction. Entry to the building is through a section in the east, which has become an enlarged opening. It is possible that this was originally a gate. However, it is not possible to determine the original plan of the gate. The interior section has a rectangular plan.*

Yapının içinde tromplu geçiş öğeleri olan mekânlara ait izler görülmektedir. 1974 yılında yapının içindeki bu mekânların bir bölümü çökmüştür. (Atagaryev ve Pilyavsky 1974, 117). Orijinalinde 22 tane gofranın bulunduğu kemerli bir girişinin olduğu eski fotoğraflarından anlaşılmaktadır. (Zhukovsky ve Pilyavsky'nin fotoğrafları) Zhukovsky bu girişin özgün olmadığını ileri sürmektedir. (Zhukovsky, 1894, 163).Yapı iki katlı olarak inşa edilmiştir. Ancak zemin kat günümüzde tamamen dolduğu için görülmez. Zemin kata giriş ile ilgili herhangi bir iz günümüzde mevcut değildir. Ancak Zhukovsky'nin eski fotoğraflarında kuzey ve batıdaki duvarlarda bazı izleri görülür. Zemin kat ya da temeldeki odalara ulaşım bugün için görülmemektedir. Buna karşılık yapının kuzey yönündeki bir merdivenle zemin kata ulaşım varmış gibi görünmektedir. Yapının zemin katının varlığını gösteren cephelerdeki dört pencere günümüze ulaşmıştır. Güney duvarında günümüzde dört penceresi mevcuttur. Doğu cephenin kuzeyinde de yıpranmış bir açıklıkla dört pencereye sahip olduğu görülür. Üst kat çok geniş olarak yapılmıştır. Güney bölümü kuzey bölümünden daha yüksek olarak yapılmıştır. Duvarlar üzerindeki kalıntılardan en az 16 odaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey kenarda odalardan birisinin içinden yukarı doğru çıkan merdiven izleri görülür. Yapı zerinde yapılan arkeolojik araştırmalarda 1998 de erken İslami döneme ait kırık bir cam parçası kerpiç içinden çıkarıldı. 1960'dan günümüze kadar yapı üzerinde bazı onarım çalışmaları yapılmıştır

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G., Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum, Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London, 1999
Pugachenkova, G.A., Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskova, 1958.
Zhukovsky, V.A.. Drevnosti Zakaspiskogo kraya. Razvaliny starogo Merva, Materialypo arkheologii Rossii (Antiquities of the Region beyond the Caspian. The Ruins of Ancient Merv), Saint Petersburg, 1894, s. 163.

There are traces inside the building of transition elements with squinches. Some parts of this area collapsed in 1974 (Atagaryev and Pilyavsky 1974, 117). It is understood from old photographs that the building originally had an arched entrance with 22 ribs (Zhukovsky and Pilyavsky's photographs). Zhukovsky suggests that this entry was not original (Zhukovsky, 1894, 163). The building was built with two floors. However, the ground level is no longer visible, as it has become completely filled in. There is no trace of the entrance to the basement floor, but some traces appear on the northern and western walls in the old photographs taken by Zhukovsky. However, it appears that there is access to the basement floor through a staircase in the northern part of the building. There are four surviving windows on the facades, which indicate that a basement did exist. There are also four windows on the southern wall, and four windows and an eroded opening can be seen in the northern part of the eastern facade. The top floor is very large. The southern section was built higher than the northern one. It is understood, by the remains on the walls, that it had at least 16 rooms. There are traces of a staircase, which goes up through one of the rooms in the northern side. A broken piece of a glass object, belonging to the early Islamic period, was found in the mudbrick during the archaeological excavation in 1998. The building has been repaired several times since 1960.

BİBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, 1999.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moscow, 1958.
Zhukovsky, V.A. Drevnosti Zakaspiskogo kraya. Razvaliny starogo Merva, Materialypo arkheologii Rossii (Antiquities of the Region beyond the Caspian. The Ruins of Ancient Merv), Saint Petersburg, 1894, p. 163.

Büyük Kız Kale
Great Maiden's Castle

Büyük Kız Kale
Great Maiden's Castle

ESERİN ADI:	Küçük Kız Kale
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	6-12-16
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Akamenid-Sasani-Samanoğlu-Selçuklu
KONUMU:	Merv kentinin Sultan Kale olarak adlandırılan surlarının dışında yer alır.

GÖZLEMLER: Kalıntılar Büyük Kız Kale ile birlikte dikkati çeker. Yapının yakınlarında Büyük Kız Kalesi ve Kız Bibi Türbesi de bulunur. Günümüze ulaşan kalıntılar yapının daha çok kuzeydoğu bölümünde yer alır. Yapı tamamen kerpiçten inşa edilmiştir. Merv surları dışında benzer tarzda köşkler olduğu bilinmektedir. Harap halindeki görünüşüne karşılık mimarisi hakkında bazı bilgiler söylemek mümkündür. Bu yapımında dış duvarların sağlamlığını artırmak için duvarlar yarım dairevi formda birbirine bitişik gofralarla desteklenmiştir. Büyük Kız Kale'ye göre daha çok tahrip olmuştur. Yapı, tıpkı Büyük Kız Kale'si gibi iki katlı olarak yapılmıştır. Alt kata ait pencerelerden birisi cephe üzerinde görülür. Ancak alt katta, günümüzde ulaşım mümkün değildir. Bu sebeple sadece üst kattaki bölüm hakkında bilgi bulunmaktadır.

NAME:	*The Small Kyz Kala*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*6-12-16*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Achaemenid, Sasanid, Samanid, Seljuk*
LOCATION:	*In Merv, outside the Sultan Castle.*

OBSERVATIONS: *The ruins of the Small Kyz Kala draw comparison with the Greater Kyz Kala. The Greater Kyz Kala and the Kyz Bibi tomb are located near the ruins of the Small Kyz Kala. The ruins are found mostly on the northeast portion of the Small Kyz Kala, which was originally a kiosk (small pavilion). It is built of mud brick. Similar kiosks exist outside the Merv walls. Its architecture can be described, despite the poor state of preservation. In this building, walls are supported with buttresses provided with semi-circular joint grooves to strengthen the assembly. The Small Kyz Kala has suffered more than the Greater Kyz Kala. The design has two storeys, as does Greater Kyz Kala. One of the ground floor windows is visible on the facade. There is no access to the lower floor at the present time. For this reason, the only information known is relative to the top floor.*

Yapı kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olarak yapılmıştır. Yapının cepheleri Büyük Kız Kale'ye göre daha çok tahrip olmuştur. Sadece bir cephede gofraların izleri görülürken, diğer cephelerde yivlerin yerleri belli olmaktadır. Yapının üst katında içinde farklı mekânlar olduğu izlerden anlaşılmaktadır. Bu izler dışında yapının içinde bir de kubbeli bir mekân bulunmaktadır. Bu kubbeli mekânda da kubbeye geçiş elemanı olarak tromplar kullanılmıştır. Büyük Kız Kale'siyle aynı dönemde yapıldığını düşündüğümüz bu yapı, Sasani dönemine kadar giden bir geçmişe sahiptir. Yapının içinde yapılan araştırmalarda erken İslami dönemlerde kullanıldığı sonrasında bazı değişiklikler yapıldığı bilinmektedir. Yapı Selçuklu döneminde de kullanılmış olmalıdır. Surların dışında şehrin güvenliğine katkı sağlayan küçük bir köşk-askeri işlevli yapı olması muhtemeldir.

The building is layed out in the north-south direction and is rectangular in shape. The Small Castle has suffered more damage than the Big Maiden's Castle, especially as concerns the facadesaces of the grooves can be seen only on one facade.On the other facades, the grooves are visible, but faint. There is a different geometry inside the building'supper level. Besides the groove traces on the exterior, a dome covers the interior space. Transition to the dome is via squinches. It is thought to have been built in same period as the Big Maiden's Castle, but in fact, this building's history dates to the Sasanid period. It is known from the research conducted on the interior of the Small Maidens Castle that the building was used during the early Islamic periods, and was altered later. The building must have been used during the Seljuk Period. It is possiblethat it served as a military post to protect the city, in view of the fact that it was situated outside the fortification walls.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G., Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum.. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London, London, 1999.
Pugachenkova, G. A.,Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism), Moskova,1958.
Zhukovsky, V.A. Drevnosti Zakaspiskogo kraya. Razvaliny starogo Merva, Materialypo arkheologii Rossii (Antiquities of the Region beyond the Caspian. The Ruins of Ancient Merv), Saint Petersburg, 1894,s.163.

BIBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, 1999.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moscow, 1958.
Zhukovsky, V.A. Drevnosti Zakaspiskogo kraya. Razvaliny starogo Merva, Materialypo arkheologii Rossii (Antiquities of the Region beyond the Caspian. The Ruins of Ancient Merv). Saint Petersburg, 1894, p. 163.

ESERİN ADI: Merv Selçuklu Sarayı
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv Şehrinde, Şehriyar Kale içinde yer alır.

GÖZLEMLER: Yaklaşık olarak 1080 tarihinde Selçuklular tarafından inşa edildiği bilinmektedir. Şehirdeki en geniş yapı topluklarından birisidir. Yapı günümüzde harabe halindedir. Planının anlaşılabilirliğini sağlayan plan elemanları neredeyse tamamen kaybolmuştur. Buna karşılık önceki yıllarda yapılan araştırmaların verdiği bilgilere bakılarak planı tanımlanabilir. Dört eyvanlı bir plan düzeni içinde merkezi mekân planında inşa edilmiştir. Tamamen kerpiç malzemeden yapılmış olmasına karşılık, yapının duvarları dama tahtası örgüsünde bir tekniktedir. Odalar, ortada bulunan geniş bir avlu etrafında dizilidir. Saray kuzeyinde muhtemelen bulunan bir bahçeye doğru bakıyordu. Yapının ana girişi doğudandır. Girişin önünde sokağa kadar bağlanan yol üzerinde bazı bahçeler bulunduğu yayınlarda belirtilir. 1890 da yapıyı ilk görenlerde Zhukowsky yapının güney batı köşesinin hale mevcut olduğuna değinmiştir. Giriş eyvanı yapının en geniş eyvanlarından birisini oluşturmaktadır. Eyvanın önünde bir odanın izi görülür. Eyvan duvarının halen bir bölümü ayaktadır. Avluya bakan bölümde yapının en iyi korunmuş kısmı kuzeydoğu ve kuzeybatı köşeleridir. Kuzey duvarı boyunca uzanan yivli desteklerin izleri halen seçilebilmektedir. Bu bölümde gofralı duvar izleri takip edilebilir. Yapının dış duvarlarının oldukça yüksek oluşu, ikinci bir katının olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca yapı içinde bulunan bazı merdiven izleri de bu görüşü destekler.

NAME: *Merv Seljuk Palace*
CITY: *Merv*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *In the Shehryar Castle in the city of Merv.*

OBSERVATIONS: *The Merv Seljuk Palace was known to have been built by the Seljuks around 1080. It is one of the largest buildings in the city, and is in ruins today. Elements, which could have helped elucidate the plan, have almost totally disappeared. However, the building's plan can be determined by using the information provided by previous research. It was built with a central space and four iwans. Although it was built of mud brick, the walls have a checkerboard technique of mixed materials and design. The rooms are arranged around a large, central courtyard. The palace probably overlooked a garden, which would have been situated to the north. The main entrance is on the eastern side. Publications state that there are some gardens on the path which leads to the steet. Zhukowsky, who is one of the first people to see the building, in 1890, mentioned that the southwest corner of the building existed at that time. The entrance iwan is the largest in the building. There are traces of a room in front of the iwan. A part of the iwan wall still stands. The best preserved parts of the building are in the sections which overlook the courtyard, in the northeast and northwest corners. Traces of grooved supports along the northern wall are still visible, and grooved wall traces can still be seen in this section. The fact that the exterior walls of the building are very high was interpreted as a sign of the existence of a second floor. Traces of stairs inside the building support this view as well.*

Yapının içinde eyvanların duvarlarının alt bölümlerinde herhangi bir süsleme iz görülmez. Buna karşılık, derin nişler içeren üst kısımlarda kabarık süsleme kalıntıları Tim Williams tarafından görüldüğü ileri sürülmüştür. Süsleme panolarına ait olabileceği düşünülen bazı kalıntılar, batı eyvanının kuzey duvarındakilerin bir bölümü çapraz tonoz başlangıcına doğru eğimlendiğinden iyi korunamamıştır. Parçalı kemerli giriş kuzeydeki odaları kuzey eyvanına bağlar. Buradaki odalarda tuğla örgüsü iki farklı dizilişte yapılmıştır.

Kuzey eyvanı daha alt seviyede odalarla çevrilidir. Buna karşılık eyvanın iki yanındaki odalardan bir kısmının iki katlı olduğunu gösteren izler de bulunmaktadır. Eyvanın iki yanındaki odaların çapraz tonozlarla kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Eyvanlar ve saraydaki odaların bir kısmı mevcut duvarların tam yüksekliğine sahiptir. Yapılan araştırmalarda sarayın büyük bir bölümünün tek katlı olduğu bazı bölümlerininik i katlı olduğu ortaya konulmuştur. Tek katlı olan bölümlerdeki merdiven izleri yapının çatısına ulaşım için kullanılıyordu. Odaların büyük bir bölümü kubbe ve tonozla örtülüydü. Pugachenkova'ya göre, kuzeydoğu köşedeki küçük kubbeli oda, bindirmeli trompluydu. Odaların birçoğu hem alışılmamış kerpiç duvarlı olması hem de duvar örgüsünün dama tahtası şeklinde yapılması bakımından dikkat çekicidir. Dama tahtası etkisi tuğlanın aralıklı olarak dört ya da beş tanesinin dikey olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Yapının büyüklüğünden dolayı Selçuklu Sultanlarının ikameti için kullanılıp kullanılmadığının tartışmalı olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, yapının bir devlet yapısı olarak kullanılmış olabileceği ileri sürülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G., Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum.. Reports of the Research Committee
of the Society of Antiquaries of London, Londra,1999.
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends
in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism),Moskova, 1958, s. 203-204.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999,s. 78-79.

There are no decorations on the lower parts of the iwan walls, inside the building. However, Tim Williams claimed that he saw remains of decorative reliefs in the upper parts, which contained deep niches. Since some of the niches in the northern wall of the western iwan were slanted towards the springing of the cross vault, some remains, which could have belonged to decorative panels, were not well preserved. The entrance, with a partial arch, connects the rooms in the north to the northern iwan. Bricks were arranged in two different styles in these rooms.

The northern iwan is surrounded by rooms on a lower level. There are also traces indicating that some of the rooms on both sides of the iwan had two floors. It is understood that the rooms on both sides of the iwan were covered by cross vaults. Iwans, and some rooms of the palace, extended the full-height of the existing walls.

Research has revealed that most of the sections of the palace had one floor. Only a few of them had two floors. There are traces of stairs, in the sections with single floors, that were used to reach the roof of the building. A large number of the rooms were covered by a dome and a vault. According to Pugachenkova, the small domed room in the northeast corner had a corbelled squinch. Most of the rooms are noteworthy due to the unusual checkerboard patterns on the mud brick walls. This checkerboard effect was created by arranging four or five bricks vertically. Since the building is quite large, it is debated whether it was used by the Seljuk Sultans as a residence or not. If not, it has been suggested that the building was used as an administrative building.

BIBLIOGRAPHY: *Herrmann, G., 1999. Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum.. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, 1999.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism).Moskow, 1958, pp. 203-204.
Sayan, Y. Architectural Monuments in Turkmenistan (XI-XIVth century). Ankara, 1999, pp. 78-79.

Merv Selçuklu Sarayı
Merv Seljuk Palace

Merv Selçuklu Sarayı
Merv Seljuk Palace

ESERİN ADI: Sultan Kale
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv kentinde bulunan üç kalenin en büyüğü ve geniş olanıdır. Gâvur Kale'nin batısında bulunur.

GÖZLEMLER: Sultan Kale'nin sur duvarları günümüzde tahrip olmuştur. Sur duvarlarındaki en önemli tahribat Moğolların 13.yy.da yaptıkları kuşatma esnasında olmuştur. Kalenin kuzeydoğusunda kentin iç kalesi olarak kullanılan Şehriyar kale, doğusunda ise Gâvur Kale yer almaktadır. Sultan Kale'nin inşa edildiği dönemde Gâvur Kale daha çok yeni şehrin taşrası olarak kullanılmıştır. Bu kaleler de kuşatma sırasında tahrip olmuştur. Bu kalelerden başka kentin kuzeyinde sonraki dönemlerde bir sur duvarı daha yapılmıştır. Güneydeki Abdullah Han Kale'si ise daha geç tarihlidir.

Sultan Kale sur duvarları bakımından daha ince kalınlığa sahiptir. Buna karşılık sur duvarları yer yer burçlarla takviye edilmiştir. Gâvur Kale'nin kullanım dışı kalmasına bağlı olarak, Murgab Irmağı'nın kıyısına yakın bir bölgede yaklaşık olarak 748'de Abbasilerin görülmeye başladığı yıllarda kurulduğu düşünülmektedir. Gâvur Kale'nin artan su ihtiyacı sebebiyle yeni bir kentin kurulması Sultan Kale'nin kurulmasını sağlamıştır. Murgab Irmağı'ndan sağlanan su, düzenli su kanallarıyla kentin su ihtiyacını karşılamıştır. Bu kentin kurucuları için aslında bir vasiyetin de uygulanmasıydı. Şehre gelen bu kanallardan alınan su, şehrin içinde pişmiş toprak borularla dağıtılmıştır.

NAME: *Sultan Castle*
CITY: *Merv*
CENTURY: *11-12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *The largest of the three castles in the city of Merv, situated to the east of the Gavur Castle.*

OBSERVATIONS: *The walls of the Sultan Castle are in ruins today. The most severe damage to the city walls occurred during the Mongol siege in the 13th century. The Shahryar Castle, used as the citadel of the city, is located northeast of the castle and the Gavur Castle is situated to the east. When the Sultan Castle was built, the Gavur Castle was located in the city's suburbs. These castles were also damaged during the Mongol siege. Another city wall was built at a later period in the northern part of the city. The Abdullah Khan Castle to the south was built even later.*

The Sultan Castle has thin fortification walls. However, the walls were supported by towers. The Gavur Castle eventually became obsolete. It is thought that the castle was built near the Murgav River, around 748, when the Abbasids began to appear in the region. The area where the new city was founded was shifted due to the increasing need for water for the Gavur Castle. For this reason, the Sultan Castle was built. Water was provided from the Murgab River, via regular water channels, which effectively solved the water problem of the city. This construction was actually the result of a written bequest by the founders of the city. Once water reached the city, it was distributed within the city via terracotta pipes.

Sultan Kale ilk inşa edildiği dönemden sonra sürekli olarak genişlemiş ve büyümüştür. Bu büyüme özellikle 11.y.y.sonrasında hız kazanmış, İç Kale ve kentin çevresindeki sur duvarları inşa edilmiştir. Devam eden yıllarda kuzey ve güneydeki ilave edilerek genişletilen bölümlerin sur duvarları inşa edilmiştir.

Yapılan arkeolojik kazılarda kentin şu ana kadar iki kapısının yeri tespit edilmiştir. Ancak ortaçağ kaynaklarının aktardığı bilgilere bakılırsa kentin başka kapılarının da olması gerekmektedir. Nitekim Herrmann, kentin dört kapısının olduğunu ileri sürmektedir. Bulunan kapılardan batıdaki kapı Firuz, kuzeydeki kapı Kuşmayhan Kapıları olarak adlandırılmaktadır (Herrmann, 1991: pl. XXXII). Kentin ilk dönemlerinde Firuz Kapısı'nın iki eliptik formda olan kentin birbiri arasında iki kapı bağlantısının olduğu anlaşılmaktadır. Firuz Kapısı, Serahs, Ebiverd ve Nişabur yönünden kente ulaşımı sağlıyordu. İkinci aşamada eğik girişe kapı yapılması amacıyla bir duvar ilave edildiği düşünülmektedir. Üçüncü aşamada ise eğik giriş korundu ve zemin seviyesinde bu dönemde artış meydan gelmiştir. (Herrmann: 1999). Araştırmacılar, kuzeydeki Kuşmeyhan Kapısı hakkında ise yorum yapmanın daha zor olduğunu söylemektedir. Kuzey kapısının işlek ana cadde olarak kullanılmadığı, Madjan Kanalı için bir su kapısı olabileceği ifade edilmektedir. Nehir el-Mayan olarak ta adlandırılan bu kanal kentin içinde büyük bölümü toprak altında devam ediyordu Herrmann: 1999). Kentin kuzeyinde bulunan kentin dış mahallesini çevreleyen sur kalıntılarının çok az bir bölümü günümüze ulaşmıştır.

Rabat olarak adlandırılan surların dışındaki bu alanda, kervansaraylar, pazarlar, hamam gibi yapılarda yer alıyordu. 11.yy. sonlarından itibaren Merv ve çevresinin Selçuklu hâkimiyeti altına girmesiyle birlikte, kent en parlak dönemlerini yaşamaya başlamıştır. 12.yy. da kentin nüfusunun yaklaşık olarak 200.000 kişi olduğu varsayılmaktadır. Bu dönemde kapladığı alan bakımından dünyanın en büyük şehir olduğu belirtilmektedir. (Herrmann: 1999)

Sultan Kale, Moğolların 1221'de kenti ele geçirmeleriyle kentteki parlak günlerini bir daha asla geri kazanamadı. Moğol Kuşatması sonrasında kent, Moğolların ırmak yatağını değiştirmesi sonucunda sur duvarları yıkıldı ve balçıkla kaplandı.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G.,. Monuments of Merv, Traditional Buildings of the Karakum, London, 1999.

After the Sultan Castle was first built, it continuously expanded. This expansion increased, especially after the 11th century, and the citadel and the walls surrounding the city were built. The city walls of the expanded parts in the north and south were built in the following years.

Two city gates have been found so far, during archaeological excavations. However, according to the information conveyed by sources from the Middle Ages, the city had other gates as well. As such, Herrmann suggested that the city had four gates. The existing gates are called the Firuz Gate in the west, and the Kusmayhan Gate in the north (Herrmann, 1991: pl. XXXII). It is understood that the Firuz Gate connected the two parts of the city, which were originally in the form of two ellipses. The Firuz Gate gave access to the city from Sarahks, Ebiverd, and Nishapur. It is thought that a door was added to make a gate leading to the angled entrance at the second storey. The angled entrance was preserved and the ground level shifted up to a third level (Herrmann: 1999). Researchers find it harder to comment about the Kusmeyhan Gate in the north. It is stated that the northern gate was not used as a thoroughfare, but as a water gate for the Madjan channel. This channel, also named the River al-Mayan, passed through the city, mostly underground (Herrmann: 1999). Only a small part of the ruins of the city walls, those surrounding the city's suburb in the north, have survived to the present.

There were caravansarais, bazaars and baths outside the city walls in the area called Rabat. When Merv and its surroundings came under Seljuk rule in the 11th century, the city began to flourish. The city's population was estimated at 200,000 in the 12th century. It is stated that it was the largest city in this period (Herrmann: 1999).

The Sultan Castle never regained its glory after the Mongols captured the city in 1221. After the Mongols changed the course of the river bed, the city walls collapsed and were covered in mud.

BİBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. 1999. Monuments of Merv, Traditional Buildings of the Karakum. London, 1999.*

Sultan Kale
Sultan Castle

Sultan Kale
Sultan Castle

ESERİN ADI:	Gofralı Selçuklu Köşk
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Merv şehrinin batısında surların dışında yer alır. Yüksekçe tepe şeklinde bir alan kurulmuştur.
GÖZLEMLER:	Surların dışında inşa edilmiştir. Yapının iki katlı olduğu anlaşılmakla birlikte günümüzde sadece üst kata ilişkin bilgilere ulaşmak mümkündür. Dikdörtgen planlı yapı tamamen kerpiç malzemedendir. Duvarları gofralı olarak inşa edilmiştir. Yarım dairevi payanda şeklindeki gofralar, yapısal olarak Büyük Kız Kale'siyle benzerlikler göstermektedir. Yapının kesin inşa tarihi belli değildir. Buna karşılık Merv'deki benzer yapılara bakıldığında 11.yy. başlarında inşa edilmiş olabileceği düşünülebilir.

NAME:	*Grooved Seljuk Kiosk*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Outside the fortification walls west of Merv, in an area of high hills.*
OBSERVATIONS:	*The Grooved Seljuk Kiosk was built outside the fortification walls of Merv. Research shows that the building had two floors, but we only have information about the top floor. This rectangular building is built of mud brick. The walls are comprised of grooved sections. There are grooves in the semicircular butresses as well. This building is similar to the Big Maiden's Castle. The exact date of construction is unknown. When compared to similar buildings in Merv, it was probably built in the early 11th century.*

Gofralı Selçuklu Köşk
Grooved Seljuk Kiosk

ESERİN ADI: Şehriyar Kalesi
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI: Ark Kale
YAPIM TARİHİ: 1080
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Sultan Kale'nin kuzey doğusunda yer alır.

GÖZLEMLER: Sultan Kale'nin kuzeydoğusunda yaklaşık olarak 1080'de inşa edildiği bilinmektedir. İç kale olarak inşa edilen yapının içinde Kepterhane olarak da adlandırılan Divanhane ve Merv Selçuklu Sarayı bulunuyordu.

İç Kale'nin iki tane açıklığı ve girişi yer alıyordu. Bunlardan birisi batıda diğer güneydeydi. Günümüzde batıdan bu bölgeye girişte halen bu açıklık kullanılmaktadır. Batıdaki açıklığın kalenin ana kapısı olduğu düşünülmektedir. Güneydeki bölüm kapı olarak düşünülmesine karşılık kalenin iç bölümüyle nasıl bir bağlantısının olduğu bilinmemektedir. Güneydoğu köşede Sultan Kale'nin merkezine doğru bakan ok şeklinde döngülerden oluşmuş kalın duvar içine kurulmuş küçük bir koridor dikkati çekmektedir. Kalenin dış tarafa bakan kuzey duvarları, Sultan Kale tarafına bakan duvarlarından daha kalındır. Kuzey tarafta Rabat olarak adlandırılan kentin bir bölümü ve bununda etrafını çevreleyen sur olmasına karşılık bu bölümdeki duvarların kalın yapılmış olmasının nedeni, Rabat'ın duvarları henüz daha yapılmadan önce sur duvarının kuzeydeki ucunu Şehriyar Kale'si oluşturmaktaydı.Sur duvarı üzerinde yer yer burç olmasına karşılık bunların en büyüklerinden birisi kuzey doğu köşededir. Sur duvarları üzerinde birkaç eliptik formda burcun kalıntısı görülmektedir. Duvarlar üzerindeki geniş yıkıntıların olduğu bölümlerin de burç olmaları ihtimal dâhilindedir.

İç Kale içindeki en büyük ölçekli yapı Saray'dı. Ne yazık ki bu yapı büyük oranda aşınmış ve yıkılmıştır. Buna karşılık kazılar ve yapılan araştırmalar sonucunda odalarının ve mekânlarının tanımlanması mümkündür.

Geniş bir avlu etrafına dizili odalar ve eyvanlardan oluşan sarayın, dama tahtası örgüsü şeklinde ayrıcalıklı bir duvar örgüsüne sahip olduğu bilinmektedir. Kalenin içinde sarayın son derece gösterişli bir bahçenin içinde kurulu olduğu düşünülmektedir. Saray ve çevresinin su ihtiyacı da yine Murgab Irmağı'ndan kanallar ile sağlanmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G.,. Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum.. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, Londra, 1999.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.75

NAME: *Shahriar Castle*
CITY: *Merv*
CENTURY: *11-12*
NAMES: *Ark Castle*
DATE: *1080*
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Northeast of Sultan Castle.*

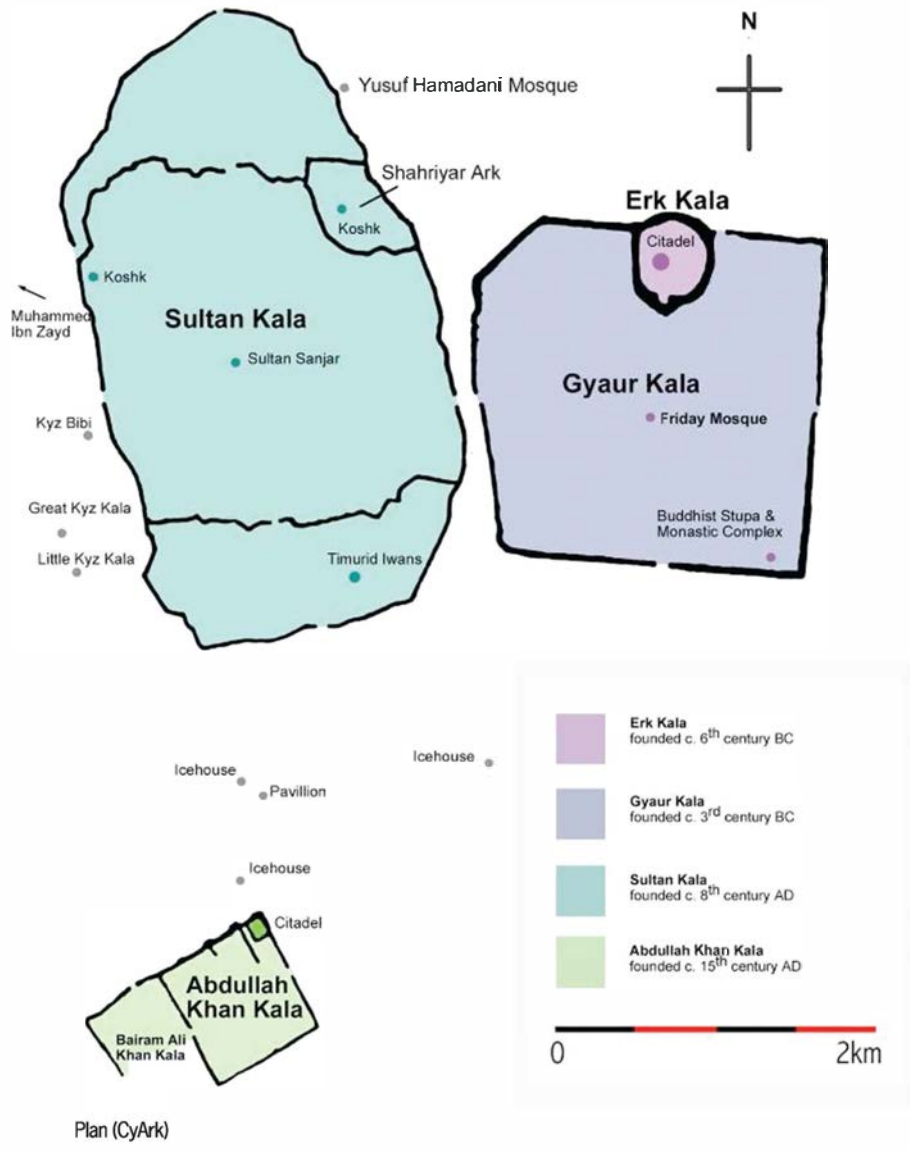
OBSERVATIONS: *Shahriar was built as a citadel. Within the citadel there were living areas similar to those in the Merv Seljuk Palace. Shahriar was as also known as " Kepterhane " .*

The citadel had two entries. One of them was located in west and the other one in south. Today the spandrel in west is still used to enter the area. The spandrel in the west is thought to be the main gate of the castle. The section in south is also thought to have been a gate, but it's connection with the castle's inner section is not known. A small hallway, built in a thick wall, consisted of enclosed areas in an arrow shape which faces the interior of the Sultan Castle. It draws attention to the southeast corner. The exterior north walls of the castle are thicker than the walls facing the Sultan Castle. A part of the city, called Rabat, in the north side, and the fortification that surrounds it, have thick walls. The reason for this is that prior to the construction of the Rabat's walls, the Shahriar Castle took its place at the north edge of the fortification wall.There are bastions placed on the fortificaton wall and one of the biggest bastions is located in the north-east corner. A few bastion ruins, in elliptical form, are found on the fortification walls. A section of the walls with massive ruins are also, possibly, bastions.

Inside the inner castle, the largest construction was the Palace. Unfortunately, this construction has collapsed and deteriorated rapidly. Despite this fact, as the results of excavations and research, it is possible to describe the rooms and the site plan.

The Palace, which consisted of rooms and iwans arranged around a wide courtyard, has a masonry shaped in a chequerboard pattern. The Palace is thought to have been surrounded by a spectacular garden inside the castle. The water needs of the palace and the surroundings were provided from the Murgab River via channels.

BIBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, 1999.*
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, p.75

N
Yusuf Hamadani Mosque
Shahriyar Ark
Koshk
Erk Kala
Citadel
Koshk
Muhammed Ibn Zayd
Sultan Kala
Sultan Sanjar
Gyaur Kala
Friday Mosque
Kyz Bibi
Great Kyz Kala
Little Kyz Kala
Timurid Iwans
Buddhist Stupa & Monastic Complex
Icehouse
Icehouse
Pavillion
Icehouse
Citadel
Abdullah Khan Kala
Bairam Ali Khan Kala
Erk Kala
founded c. 6th century BC
Gyaur Kala
founded c. 3rd century BC
Sultan Kala
founded c. 8th century AD
Abdullah Khan Kala
founded c. 15th century AD
0
2km

Plan (CyArk)

ESERİN ADI: Divanhane
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI: Kepterhane
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv surlarının içinde, Sultan Kale'nin içkalesi olan Şehriyar Kale surlarının içinde bulunur. Merv Sarayının batısında bulunur.

GÖZLEMLER: Kepterhane olarak da adlandırılan yapının asıl fonksiyonunun ne olduğu bilinmemektedir. Kepter güvercin anlamına gelmektedir. Bu ismin verilmesindeki neden yapının içinde güvercin çifteleri için yapılmış küçük nişlerin bulunduğu iddia edilmiştir. Bir diğer görüş ise bu nişlerin kitap konulması için yapıldığı yapının bir kütüphane olduğu yönündedir. Uzun ince dikdörtgen bir plandan oluşan yapı, dıştan gofralı bir duvar örgüsüne sahiptir. Bu haliyle yarım dairelerden oluşan küçük bir kuleye benzer. Kuzey-güney doğrultusunda yerleşmiştir. Merv'in en iyi korunmuş yapılarından birisidir. 1962 yılında Asilov tarafından yapın çevresinde arkeolojik kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Asilov yapının bir köşke benzediği iddia etmiştir. Asilov'un çalışmalarında yapının düzgün bir temelinin olduğu da ortaya çıkmıştır. Yapının güney cephesinde altı, doğu cephesinde 15 yarım dairevi oluk (gofra) bulunur. Duvarlann üst kısımlan günümüze ulaşmadığı için nasıl bir görünüme sahip olduğu bilinmemektedir. Yapının cephelerinde ya da gofralar arasında hiçbir pencere-açıklık yoktur.

NAME: *Divanhane*
CITY: *Merv*
CENTURY: *12*
NAMES: *Kepterhane*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Inside the city walls east of Merv, inside the walls of the Shehryar Castle of the.*

OBSERVATIONS: *The actual function of the Divanhane, also called the "Kepterhane", is unknown. Kepter means pigeon. The reason the building was named Kepter is because there are small niches for pairs of pigeons inside the building. Another view suggests that these niches were built to place books, and therefore the building was a library. The building has a long and narrow rectangular plan, with ribbed masonry on the exterior. It resembles a small tower, consisting of semicircles. It is oriented in the north-south direction. It is one of the best-preserved buildings in Merv. Archaeological excavations were made around the building by Asilov in 1962. As a result of the excavations, Asilov suggested that the building resembled a pavilion. As a result of Asilov's studies, it was revealed that the building had a proper foundation. There are six grooved ribs on the south facade of the building and 15 semi-circular ribs on the east facade. Since the upper parts of the walls have not survived, their original appearance is not known.*

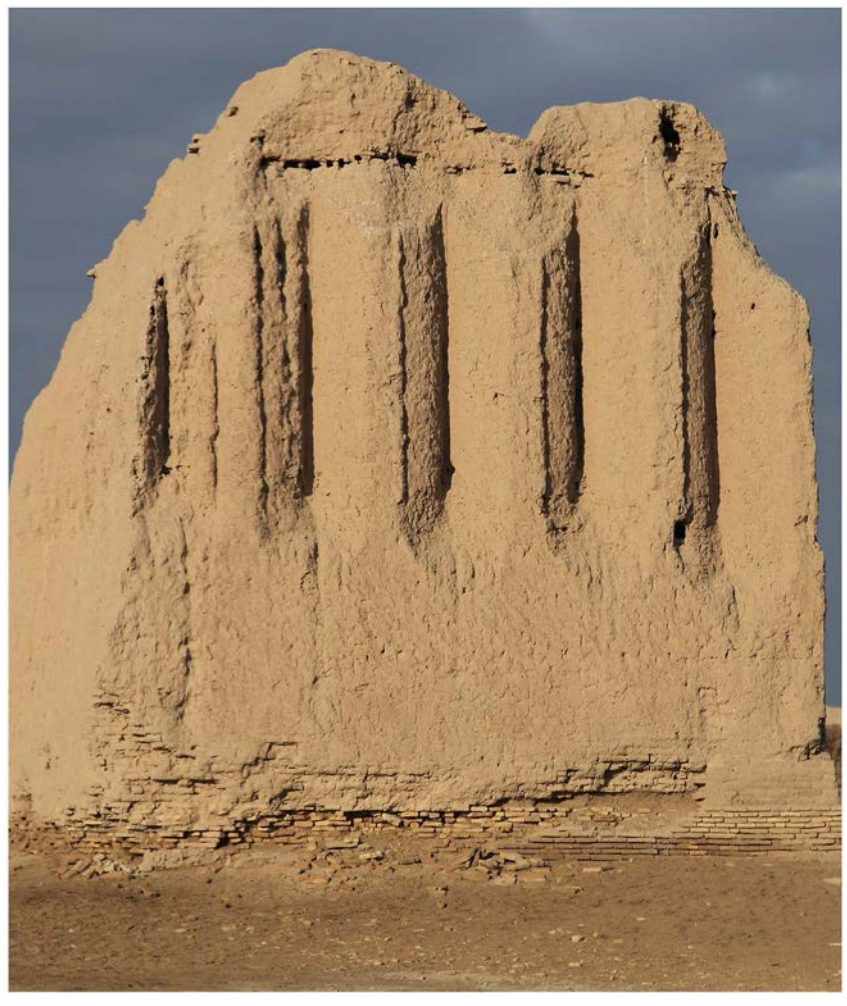
Gofralar (yiv) Merv'deki diğer yapılardan farklıdır. Düz yatay bir kaburga şeklinde yarım dairelerden oluşur. Üst bölümlerin konik olarak sonlandığı belirtilmektedir. Yapının iç kısmında üst örtü içeriye çökmüştür. İç bölüm üç gömme ayakla dört bölüme ayrılmıştır. Ayakların üst bölümü küçük kemerlere dönüşmektedir. Yapının içinde farklı işler bulunur. Nişler üç tuğla yüksekliğinde ve bir tuğla genişliğindedir. Tyutake'nin sorumluluğu altında, Krikis tarafından 1957 yılında burada üç sondaj açılmıştır. Bu sondajlar sonucunda yapının içinde 11-12-13 y.y.lara tarihlenen sırlı ve sırsız seramikler ele geçirilmiştir. Asilov tarafından yapılan kazılarda yapının giriş bölümü açığa çıkarılmıştır. Bu kazılar sırasında da Selçuklu dönemine tarihlenen sırlı sırsız seramikler ele geçirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G., Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum, Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London, 1999
Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism),Moskova, 1958, s.204.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 79-80.

There are no window openings on the facades of the building or between the ribs. The ribs are different than those of the other buildings in Merv. They consist of semicircles in the shape of a straight, horizontal ribcage. It is stated that the upper sections were conical. The ceiling of the building has collapsed. The interior is divided into four sections by three engaged pilasters. The upper pilasters transform into small arches. There are different niches inside the building. The niches are three bricks high and one brick wide. Three probes were made here by Krikis under the supervision of Tyutake in 1957. Glazed and unglazed ceramics from the 11th, 12th and 13th centuries were found inside the building as a result of these probes. Excavations by Asilov revealed the entrance section of the building. Glazed and unglazed ceramics from the Seljuk period were found during these excavations as well.

BIBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London. London: Society of Antiquaries of London, 1999.*
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, p.204.
Sayan, Y. Architectural Monuments in Turkmenistan (XI-XIV.centuries.). Ankara, 1999, pp. 79-80.

ESERİN ADI: Büyük Buzhane
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv'in kuzeyinde Gâvur Kale yakınlarında yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Bacası ve havalandırma delikleri nedeniyle yapıyı araştırmacılar Buzhane olarak tanımlamıştır. Yapı tamamen kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Kesin inşa tarihi ilgili kitabe ya da belge bulunmaz. Buna karşılık yayınlarda XII. yy.da Selçuklu döneminde yapıldığı ifade edilmiştir. Dairevi planlı yapı, kubbeyle örtülmüştür. Duvar örgüsünde kerpiç, kademeli olarak bindirme yapılmıştır. Konik örtü Bindirmelerde duvar bağlantılarının sağlamlığının sağlanması için ahşap hatıllar dizilmiştir. Buzhanenin içine kuzeyden bir giriş verilmiştir. Üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Buna karşılık bindirme tekniğinde bir kubbeyle kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır. Yapının içine kuzeydeki kemerli bir kapıdan girilmektedir. Doğuda yapının bir açıklığı daha bulunmaktadır. Bu açıklık içersinin hava alması için yapılmıştır. İçinde duvarda dikdörtgen bir nişe yer alır. Yapının dış kısmı çamurla sıvanmıştır. Diğer buzhanelerden çok dik duvar örgüsü ve kalın kerpiç bloklarıyla ayrışmaktadır.

Yapının bulunduğu konumu dikkate alınırsa Şehriyar Kale ile birlikte inşa edilmiş olması olasıdır. Bu sebeple 12. yy. başlarında yaptırılmış olabilir. Buzhanene'nin su ihtiyacının Murgab Irmağından, Madjan Kanalıyla getirilmiş olabileceği düşünülebilir.

BİBLİYOGRAFYA: Herrmann, G.,. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum, 1999.
Pugaçenkova, G.A.,Puti Razvitiya Arhitektun Yujnogo Türkmenistana Pon Rabovladeniya i Feodalizma, Moskova, 1958, s.394
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.139

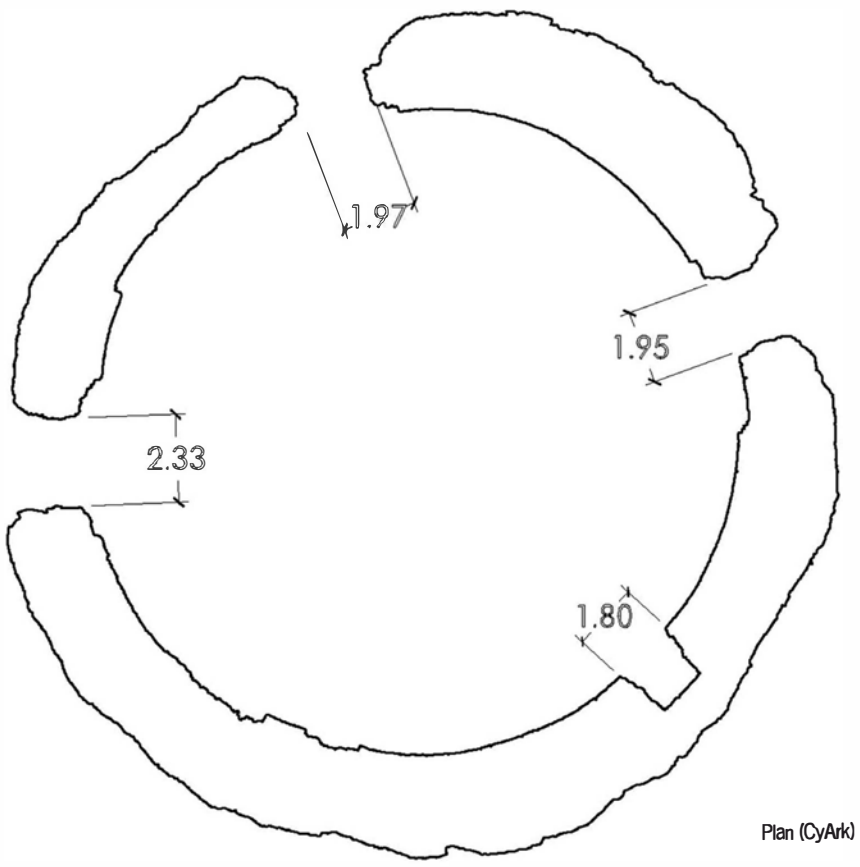
NAME: *Large Ice House*
CITY: *Merv*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *Near the Gâvur castle in the north of Merv.*

OBSERVATIONS: *This building is considered to be an ice house due to its chimney and ventilating slits. It is made of mud brick. The date of construction is not documented. On the other hand, research indicates that it was built during the Seljuk period. It has a circular plan and is covered with a dome. The mud brick is corbelled. Bonding timbers are arranged to strengthen the wall connections to a cone that sits on the corbels. There is an entry to a cistern in the north. The upper portion of the structure has collapsed. Despite this, it is understood from the corbelling technique that it was covered with a dome. Transition to the space is through an arched door at the north. The structure has one spandrel opening in the east. This opening permits air circulation. There is a rectangular niche inside on the wall. The exterior side of the structure is plastered with mud. It differs from other ice houses due to the masonry and thick mud brick blocks.*

Considering the building's location, it could have been built at the same time as the Shariar castle, in the early 12th century. Water supply for the ice house was probably provided from the Murgab Channel and the Madjan Channel.

BIBLIOGRAPHY: *Herrmann, G. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum. 1999.*
Pugaçenkova, G.A. Puti Razvitiya Arhitektun Yujnogo Turkmenistana Pon Rabovladeniya i Feodalizma. Moskow, 1958, p. 394.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler. Ankara, 1999, p. 139.

Plan (CyArk)

ESERİN ADI:	Madyan Kanalı
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Sultan Kale'nin kuzeyinde Murgab Irmağından getirilen suyun tahkimi için kullanılan bir kanaldır.
GÖZLEMLER:	Kanalın izi İngiliz arkeologlar tarafından gerçekleştirilen kazılar sırasında bulunmuştur. Sultan Kale'nin kuzey kapısının hemen yakınında yer alıyordu. Kazılar sırasında kente su sağlayan bu kanalın bir bölümünün yer altından suyu şehre ulaştırdığı önemli anıtlann çevresinde su depolama alanlannın olduğu ortaya çıkarlmıştır. Bunlardan anlaşıldığı kadar kanaldan çeşitli mahallelere su borularla taşınmıştır.
BİBLİYOGRAFYA:	Herrmann, G.,Monuments of Merv: traditional buildings of the Karakum,1999.

NAME:	*Madjan Canal*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*North of the Sultan castle; used for channeling the water flow coming from Murgab .*
OBSERVATIONS:	*The traces of the Madjan Canal were found by English archaeologists during excavations. It was located near the north gate of the Sultan castle. A part of this channel, which provides the water supply to the city, runs underground. Cisterns were also discovered around several important monuments. The canal carried water through pipes to outlying neighborhoods.*
BİBLIOGRAPHY:	*Herrmann, G. Monuments of Merv: Traditional Buildings of the Karakum. 1999.*

Foto / Photo: CyArk

ESERİN ADI:	Muhammed Bin Zeyd Türbesi
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	1112
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Sultan Kale'nin yakınında surların dışında yer almaktadır. Türbenin hemen yakınında höyük benzeri bir tepe yer alır.
GÖZLEMLER:	Türbe üzerinde bulunan kitabesine göre H. 506 M.1112 tarihinde inşa Üzeri tek kubbeyle örtülü bir yapıdır. Yapın çevresinde zaman içinde başka yapılar ilave edilmiş bu haliyle bir külliye şeklini almıştır. Merkezdeki tek kubbeli yapının kuzeydoğusunda tek kubbeli bir yapı, batı cephesinde de iki kubbeli bir yapı ilave edilmiştir. Yapı bu haliyle çok kubbeli bir görünüm arz eder. Kompleksin merkezindeki tek kubbeli yapının duvarları kalın tutulmuştur. Bazı araştırmalarda kalın duvarın kerpiç örgü olduğundan bahsedilmektedir. Ancak yapının duvarları tamamen tuğladan inşa edilmiştir. Bu yapının kubbelerine tromplarla geçilmektedir. Tromp kemerleri kasnak seviyesinde bir birine kemerlerle bağlanmıştır. Kubbe yüksek sivri kubbe şeklindedir. Türbenin içinde küçük bir mihrabiye nişi ve ortada da sanduka bulunur.

NAME:	*Mohammed Bin Zeyd Tomb*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	*1112*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Near the Sultan Castle outside the fortification walls; next to a mound.*
OBSERVATIONS:	*According to the inscription found over the door, the Mohammed Bin Zeyd tomb was built in 1112 (506 AH). The interior is covered with a dome. Different additions were added over time, and the grouping slowly evolved into a social-services complex. A space with a dome was added in the northeast, and one in the center the west facade, a space with a double dome was added later. There appears to have been a historical evolution towards the use of multiple domes. The walls of the single domed construction in the center of the complex were kept thick. Some research indicates that thick walls werenecessary when mud brick is used, but the walls of this building were made of clay bricks. Geometric supports for the domes are provided by squinches. The squinch arches are connected to each other at the drum level, and connections are made with the arches.*

Mihrabiye nişi yivli olarak yapılmıştır. Nişi içinde kalem işi süslemelerin izleri görülür. Türbenin içinde duvar yüzeyinde belirli bir mesafede terakota tekniğinde yapılmış bir yazı kuşağı, bununda üzerinde sivri kemerli birer niş görülmektedir. Türbenin batı cephesinde özenli tuğla işçiliği ile yapılmış süslemelerin varlığı görülmektedir. Bu süslemeler duvarın yüzeyine tuğla ve terakota ile yapılmıştır. Geometrik ve bitkisel süsleme motifleri kullanılmıştır.

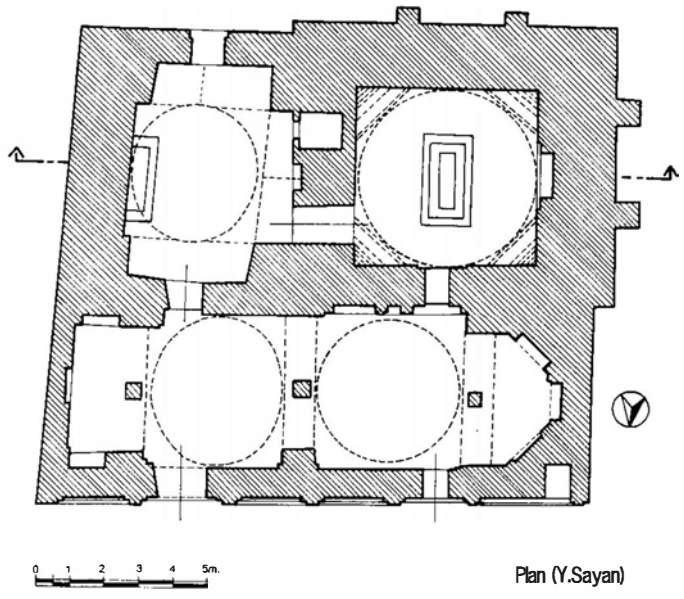
Türbe, Muhammed bin Zeyd adına Şerafeddin Ebu Tahir tarafından yaptırılmıştır. Ebu Zeyd, 7. yy. sonları ile 8.yy. başlarında yaşamıştır. Bu şahıs Merv'de Rabita adı verilen teşkilatın kurucusu olduğunu belirtmiştir.

Ebu Zeyd'in ölümünden sonra XII. y.y.da mezarının üzerine bugünkü türbesi inşa edilmiştir. Türbeyi inşa ettiren Ebu Tahir El-Kummi, 40 yıl kadar Merv şehrinin valiliğini yapmıştır. 1121 yılında Sultan Sencer'in de vezirliğini yapmıştır.

The dome is high and pointed. There is a small mihrab niche and a sarcophagus in the middle of the tomb. The mihrab niche is grooved. Inside the niche, hand-drawn decorations are seen. There is an inscription band made in terracotta on the wall and an ogee arch above each niche. Decorations made of fine brickworkcan be seen on the western facade of the tomb. These decorations were applied to wall surfaces with bricks and terracotta. Geometric and vegetal decorative motifs dominate.

The tomb was constructed in the name of Mohammad Bin Zeyd by Sherafeddin Abu Taheer. Abu Zeyd lived during the late 7th and early 8th centuries. He was the founder of an organisation called Rabita in Merv.

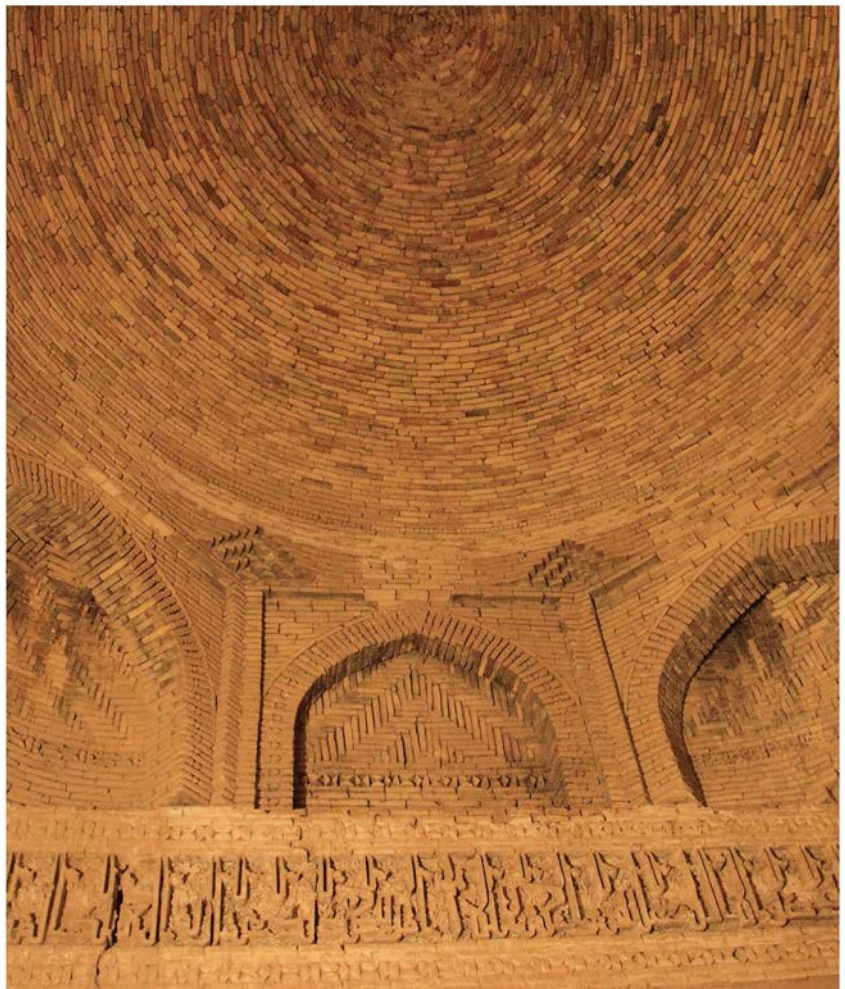
After the death of Abu Zeyd, the present tomb was built over his grave in the 12th century. The patron of the tomb, Abu Taheer Al-Kummi, was the governor of Merv for 40 years. He also served as the vizier of Sultan Sencer in 1121.

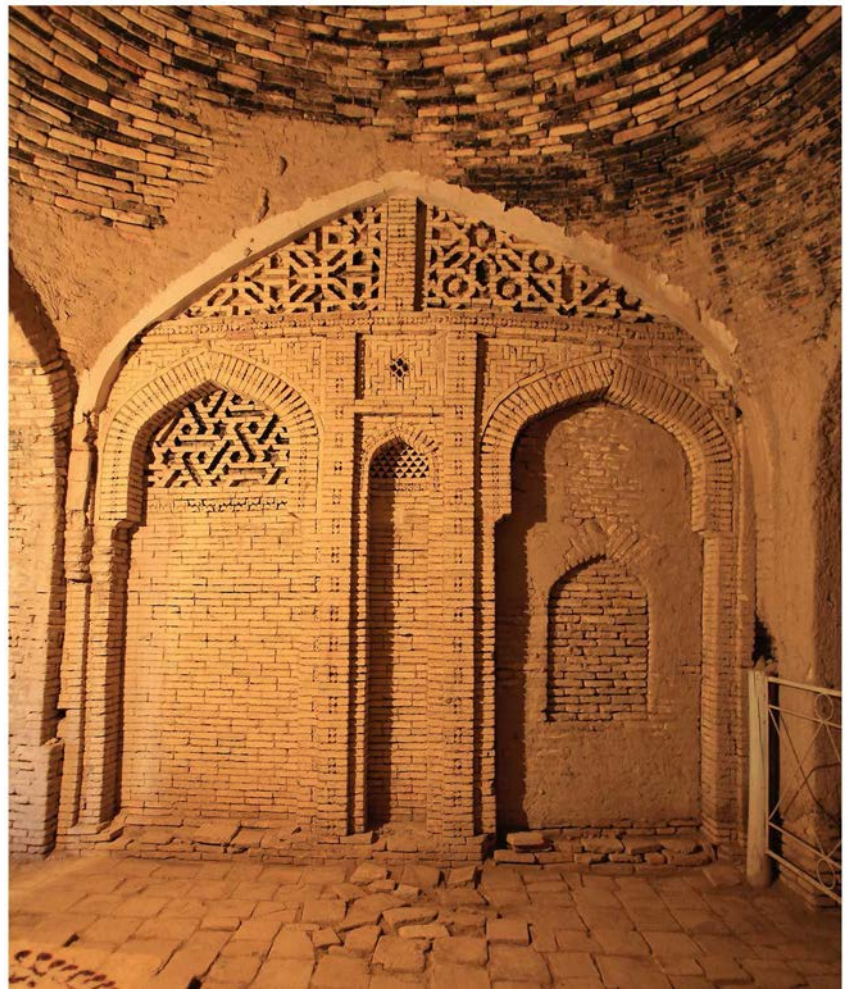

Plan (Y.Sayan)

BİBLİYOGRAFYA: Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği", TY., II/16, s.16.
Pugachenkova, G.A, Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moskova,1958, s.303-305.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.81-85
TYUTAKE, II, Ashgabad, 1958, pp. 65-66.

BIBLIOGRAPHY: *Pilyavskiy, V.I. "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmeği". TY., II/16, p.16.*
Pugachenkova, G.A. Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma. Moscow,1953, pp. 303-305.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler. Ankara, 1999, pp.81-85.
TYUTAKE, II, Ashgabad, 1958, pp. 65-66.

Fotoğraf/Photo: Merv Koruma Kurulu / Preservation Board of Marw

ESERİN ADI:	Akçakale Kervansarayı
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	11-12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Karahanlı-Selçuklu
KONUMU:	Merv-Amul yolu üzerinde bulunur. Karakum Çölü içinde yer almaktadır.

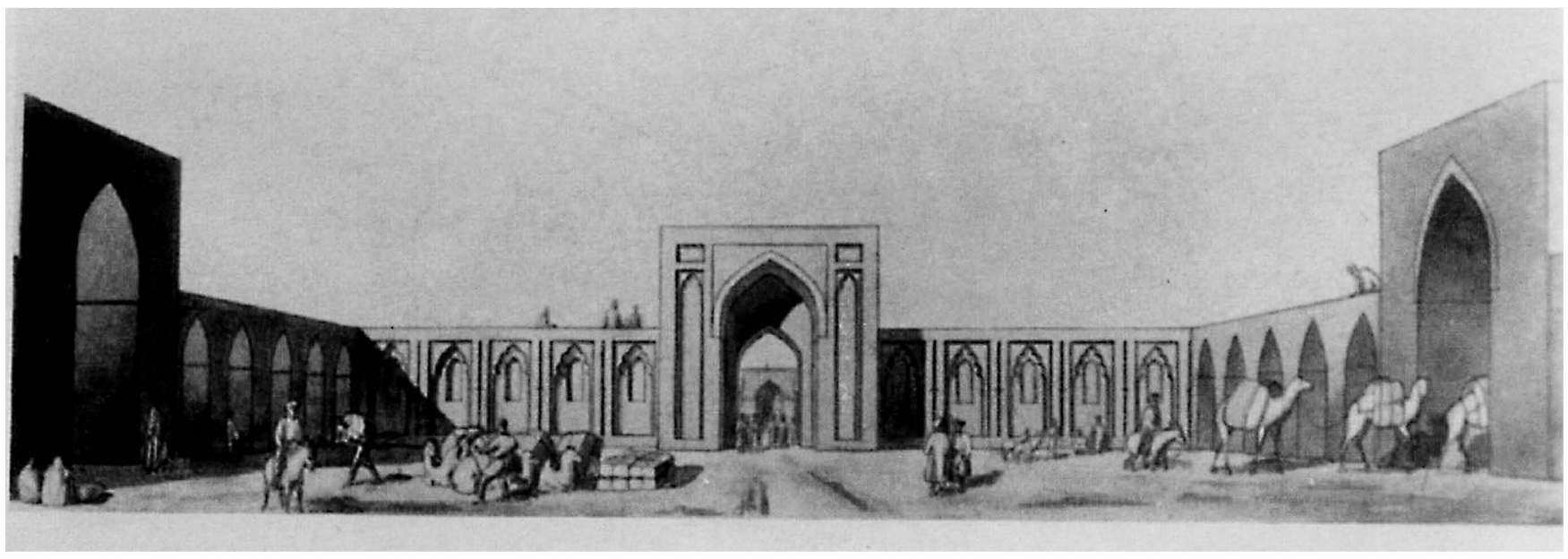
GÖZLEMLER: Kervansaray günümüz karayolunun dışında kaldığı için bugün ulaşmak oldukça zordur. Üçaçı olarak adlandırılan Merv-Amul arasındaki istasyona 41 km. uzaklıktadır. M37 devlet yolunun Üçaçı istasyonundan 15 km. sonra batıya sapan yol üzerinde bulunur. M37 kara yoluna, 26 km. uzaklıkta yer almaktadır. Kervansaray Ortaçağ'da Merv'den Amul bağlantısı yoluyla kuzeye giden kervan yolu üzerinde yer almaktadır. Amul'da yol üç yöne doğru devam eder. Batıda Ürgenç, kuzeyde Buhara, doğuda ise Kerki şehrine yönelmektedir. Günümüzde oldukça harap vaziyette bulunan kervansaray, tamamen kerpiç malzemeden, dört eyvanlı ve iki avlulu olarak inşa edilmiştir. Bu plan tipi İran'daki Büyük Selçuklu döneminin ünlü yapısı Ribat-ı Şerif ile de benzerlik göstermektedir. İki Avlulu kervansarayların öncüsü olarak gösterilen bu kervansarayın duvarları kalındır.

NAME:	*Akçakale Caravansarai*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*11-12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Karakhanid-Seljuk*
LOCATION:	*On the Merv-Amol road, in the Karakum desert.*

OBSERVATIONS: *The Akçakale Caravansarai is difficult to reach today as it located off the paved road. It is 41 kilometers from the station named Ucacı, between Merv and Amol. After mile 15 past Ucacı on the M37 state highway, the road branches to the west. The caravansarai is located 26 km further. It was located on the medieval caravan route that heads north from Merv on the Amol road. The Amol road splits in three directions. Urgench was to the west, Bukhara to the north and Karki to the east. The caravansarai is in a ruined state. It was built of mud brick. It has thick walls, four iwans and two courtyards. This plan type, frequently used, shows similarities with the famous structures of the Great Seljuk Dynasty in Iran called the Ribat-i Sharif. This building is one of the most advanced caravansarais with two courtyard.*

Fotoğraf/Photo: Merv Koruma Kurulu / Preservation Board of Marw

Kervansarayın her iki avlusu da revaklı olarak yapılmıştır. Revak ayakları kare kesitlidir. Merkezi mekân plandaki avluda her bir yüzün ortasında revaklara kadar uzatılmış eyvanlar yer alır. Birinci avlu da yandaki eyvanların hemen arkasında uzun koridor şeklinde odalar bulunur. Giriş eyvanına açılan mekânların ise hancının kullandığı mekân olması olasıdır. Girişin karşısındaki ikinci bir taç kapıyla ikinci avlulu kısmına ulaşılmaktadır. Burası içten dört tarafı revaklarla çevrilmiştir. Eyvanların gerisinde eyvanın içinde geçilen küçük bir kapı bulunur. Yapıya girişin sağlandığı cephe diğer cephelere göre daha itinalı olarak yapılmıştır. Bu cephede yarım silindirik form şeklinde payandalar cephede hareketlilik oluşturmuştur. Bu haliyle Karahanlı dönemi Ribat-ı Melik Kervansarayı'nın cephe düzenini hatırlatmaktadır. Kervansarayın cephe düzeninde herhangi bir süsleme elemanı görülmez. Kervansaray Selçuklu Mimarisi için önemi plan düzeni bakımından iki avluludur.

Both courtyards of the caravansarai had arcades. The arcades are square. The caravansarai had the central space plan. In the middle of each side of the courtyard there are iwans that extended to the arcades. There are long, hallway type rooms in the first courtyard. The rooms that open to the entry of the iwan may have possibly been used by the innkeeper. A part of the second can be reached via the crown door on the face of the entry. The entry is surrounded with four sided arcades. There is a small door inside and behind the iwans. The entry facade was built more carefully than the other facades. This facade is enlivened by semi-circular buttresses.This construction model recalls the the facade of the Ribat-i Malik Caravansarai the Karakhanid period. No decoration is found on the facade. This caravansarai is important for Seljuk architecture due to the presence of two courtyards.

BİBLİYOGRAFYA: Aslanapa, O., Türk Dünyası El kitabı, II, Ankara, 1992, s.324.
Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.197.
Pugachenkova G. A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma [The paths of development of the architecture in southern Turkmenistan in the period of slave-ownership and feudalism] Moskova, 1958, s. 243, 394
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s. 127-129.

BIBLIOGRAPHY: *Aslanapa, O. Türk Dünyası El kitabı, II. Ankara, 1992, p.324.*
Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 197.
Pugachenkova, G. Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma. Moskova, 1958, p. 243, 394
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. y.y.). Ankara, 1999, pp. 127-129.

Fotoğraf/Photo: Merv Koruma Kurulu / Preservation Board of Marw

Akçakale Kervansarayı
Akçakale Caravansarai

Fotoğraf/Photo: Merv Koruma Kurulu / Preservation Board of Marw

Akçakale Kervansarayı
Akçakale Caravansarai

ESERİN ADI: Ode Mergan Kervansarayı
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 12
DİĞER ADLARI:
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv -Harizm yolunda yer almaktadır.

GÖZLEMLER: Kesin tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yapı 12.yy.a Selçuklu dönemine tarihlenir. Yapının günümüze duvarlarının sadece belirli bölümleri ulaşmıştır. Kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Köşe kulesi, ana cephesi ve bazı plan elemanları izlenebilmektedir. Yapı plan olarak merkezi mekân plan düzeninde kare planda inşa edilmiştir. Ortada geniş bir avlu, bu avluya bakan dört cephenin ortasına yerleştirilmiş birer eyvan ve eyvanlar arasındaki dörder odadan oluşmaktadır. Köşelerdeki odalar dikdörtgen planlı ve ölçü olarak diğerlerinden daha büyükçe yapılmıştır. Yapının girişi öne doğru uzatılmış eyvan şekline getirilmiştir. Yapıda süsleme ile ilgili olarak herhangi bir unsur bulunmaz.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s. 197
Pugaçenkova, G.A., İskusstvo Türkmenistana, Moskova, 1967,107
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.131.

NAME: *Ode Mergan Caravansarai*
CITY: *Merv*
CENTURY: *12*
NAMES:
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *On the Merv-Harizm road.*

OBSERVATIONS: *There is no information concerning the exact date of construction of the Ode Mergan Caravansarai although it is attributed to the 12th century Seljuk period. Only parts of the walls exist today. The caravansarai was built with mud brick. The tower, the castle, the main facade and some plan elements can be still be distinguished. The caravansarai was built using the central space layout, and it was square in plan. It consists of a large, central courtyard, with an iwan placed in the middle of each of the four facades which face the courtyard. There are four rooms between each of the iwans. The rooms in the corners are rectangular in plan and much larger than the others. The entrance of the caravansarai was renovated to include a projecting iwan. There is no decoration on the interior of the structure.*

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 197.*
Pugaçenkova, G.A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p. 107.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler. Ankara, 1999, p.131.

ESERİN ADI: Kirman Kervansarayı
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI: Hürmüzfurra
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Selçuklu
KONUMU: Merv'in kuzeyinde, Merv- Amul arasında bulunmaktadır.

GÖZLEMLER: Tamamen kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Kervansaray günümüzde tamamen yıkılmıştır. Dış taşıyıcı duvarları ile güney köşedeki taşıyıcı kulesi halen ayaktadır. Kerpiç duvarları büyük oranda eridiği için yapının planı ve mimari özellikleri hakkında bilgi edinilememektedir.

Mevcut kalıntılardan kervansarayın kare planlı olduğu anlaşılmaktadır. Ortada geniş bir avlusu bulunan kervansarayın planı diğer kervansarayların planından farklıdır. Cezar, bu kervansarayın çok destekli Arap Cami plan tipine benzediğine işaret etmektedir. Bölgedeki diğer kervansarayların planlarından farklı olarak dört eyvanlı yapılmayan kervansaray, tam anlamıyla bir kale görünümündedir. Ortadaki avlu güney ve batıdan revaklı olarak yapılmıştır. Kuzeyde ortadaki avluya 9 tane eyvan yönelmektedir. Ribatların başlangıçta askeri yönlerinin olduğu bilinir. Bu yapı yönüyle ön plana çıkmaktadır.

Kervansarayı bazı araştırmacılar 10.yy.a tarihlemektedir. Yapının askeri yönü Selçuklu döneminde de devam etmiş olmalıdır. Yapının bulunduğu bölgenin Selçuklu döneminde aktif bir kervan yolu olduğu göz önüne alınırsa yapı bu yolun güvenliğini sağlayan yapılardan birisi olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.179.
Pugacenkova, G.A., İskusstvo Türkmenistana, Moskva, 1967, s.107.

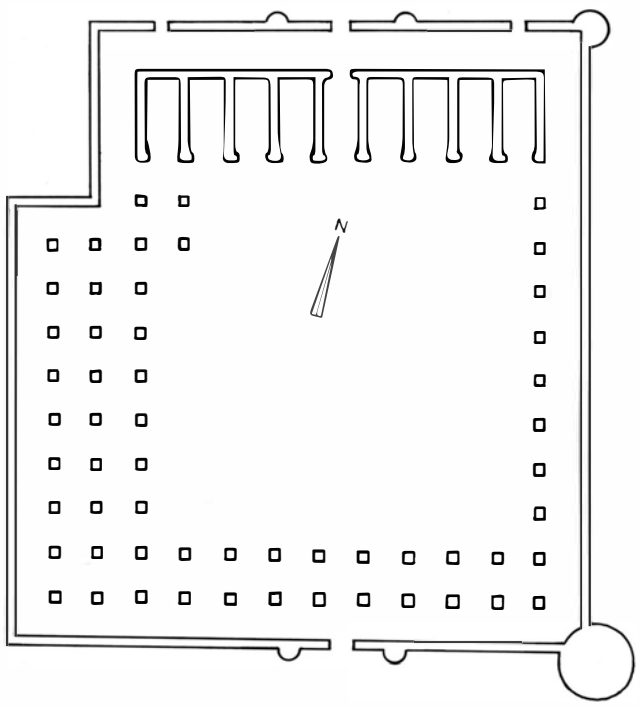
NAME: *Kirman Caravansarai*
CITY: *Merv*
CENTURY: *11-12*
NAMES: *Hürmüzfurra*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Seljuk*
LOCATION: *North of Merv, between Merv and Amol.*

OBSERVATIONS: *The Kirman Caravansarai was built of mud brick. The caravansarai is currently in a ruined state, with only the outer bearinge walls and tower in the south corner still standing. Its difficult to determine its architectural characteristics because its mud brick walls have eroded to a such a large extent.*

The remaining ruins show that the caravansarai had a square plan with a large, central courtyard. The plan is different than the other caravansarais of the region. Cezar points out that this caravansarai is more akin to the typology of the hypostyle Kufa Arab Mosque plan. The caravansarai was not built with four iwans. As such, it differs from than the other caravansarais in the region, as it resembles more a fort. The central courtyard was surrounded by arcades to the south and west. There are 9 iwans giving onto the courtyard on the northern section, which constitutes the distinguishing characteristic of this caravansarai.

Some researchers date the caravansarai to the 10th century. Ribats were known to have served military functions in the beginning, and this building's military character and use must have continued during the Seljuk Period. In view of the fact that this caravansarai was located on an active caravan route, it can be assumed that it provided security for it.

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p.179.*
Pugacenkova, G.A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p.107.

Plan (Pugaçenkova)

Kirman Kervansarayı (Hürmüzfurra)
Kirman Caravansarai

Kirman Kervansarayı (Hürmüzfurra)
Kirman Caravansarai

Kirman Kervansarayı (Hürmüzfurra)
Kirman Caravansarai

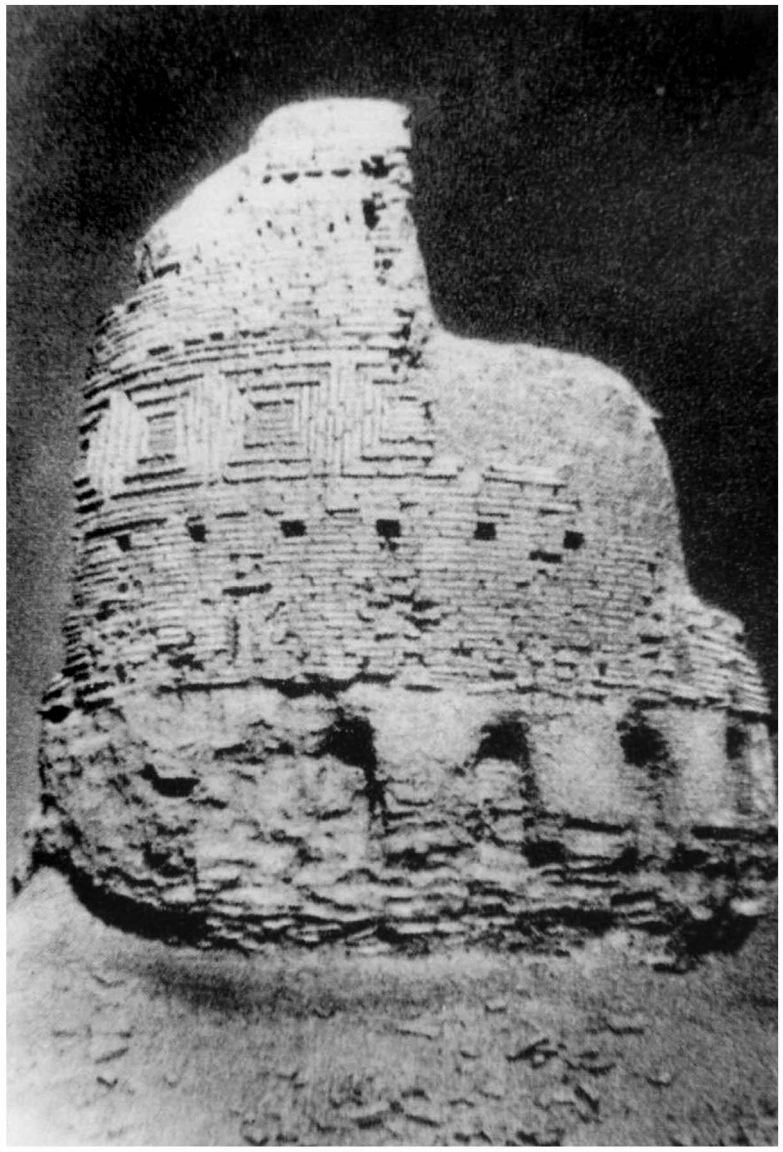

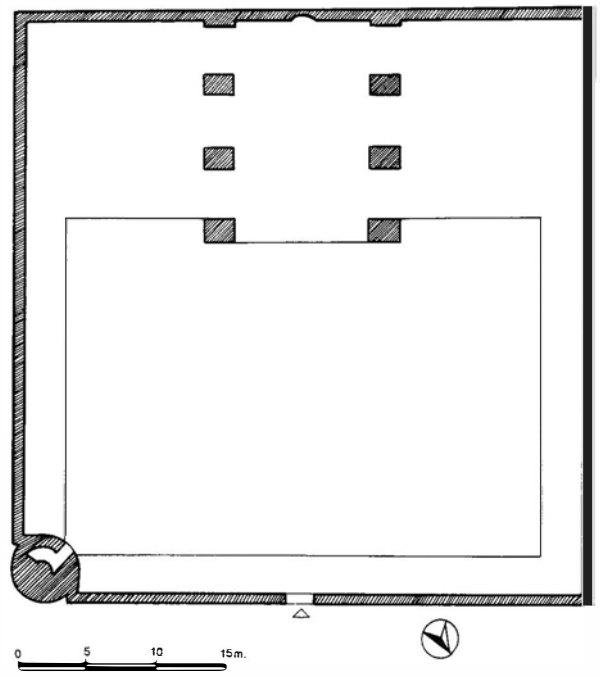
ESERİN ADI: Başane Camii
ŞEHRİ: Merv
YÜZYILI: 11-12
DİĞER ADLARI: Kurtlu Tepe Camii
YAPIM TARİHİ:
MİMARI:
DÖNEMİ: Karahanlı- Selçuklu
KONUMU: Merv yakınlarında eski Başane şehrinin içinde yer alır. Şehir terk edildiği için günümüze çok az kalıntı ulaşmıştır.

GÖZLEMLER: Cami bugün tamamen yıkılmıştır. Tamamen kerpiçten inşa edilmiştir. Günümüze minaresinin kaidesi ulaşmıştır. Minare kaidesinde küçük bir giriş ile spiral minare merdiven alanına ulaşılmaktadır. Güneyinde bir de kervansarayı bulunmaktadır. Kuzeyinde ise başka bir yerleşim yeri vardır. Yapıdan günümüze sadece kerpiç küçük bir bölüm ulaşmıştır. Yapının günümüze ulaşan minaresinden silindirik gövdeli olduğu ve tuğla görümünde taş malzeme kullanılarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapının planı hakkında bilgi verecek bir plan eleman günümüzde bulunmamaktadır. Buna karşılık yapı mevcut yayınlardaki planına bakılarak tanımlanabilir. Yapı avluya doğru yönelen mihrap önündeki iki ayak dizisi ile planı vurgulanmıştır. Her birinde üçayağın bulunduğu bu bölüm mihrap önünün plan genelinde öne çıkarıldığı bir örneğini oluşturmaktadır. Bu planın bir sonraki aşamasında ise mihrap önündeki mekân bir kubbe ve eyvanla belirginleşecektir.

NAME: *Basane Mosque*
CITY: *Merv*
CENTURY: *11-12*
NAMES: *Kurtlu Tepe Mosque*
DATE:
ARCHITECT:
PERIOD: *Karakhanid - Seljuk*
LOCATION: *In the abandoned city of Basane near Merv. Few remains have survived to the present day.*

OBSERVATIONS: *The Basane Mosque is a ruin today. It was constructed of mud bricks. Only a small section of the base of the minaret has survived. A small entrance leads to the spiral minaret staircase area. There is a caravansarai to the south, and a settlement to the north. From the study of the remains of the minaret, it is understood that it had a cylindrical body and was built using stone, which resembled brick. There are few available constructed elements which provide information about the plan of the mosque. Despite this fact, the building can be described by referring to its plan as published in various publications. The building was reinforced by the addition of two rows of pillars in front of the mihrab. The mihrab overlooks the courtyard.*

Plan (Pugaçenkova)

Böylece merkezi mekân olarak tanımlanan plan ortaya çıkacaktır. Harimin diğer bölümlerinin örtü sistemi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yapının ilk inşasının ne zaman olduğu hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı araştırmalarda yapının X-XI. yüzyıllarda yapıldığı sonrasında ise yenilendiği yönünde bilgilere yer verilmiştir. Yapının bulunduğu Başane Şehri ortaçağda önemli bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu bölge özellikle XII. yy.dan itibaren Selçukluların yönetimine girmeye başlamıştır. Yapının ilk inşasının ne zaman olduğu hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı araştırmalarda yapının X-XI. yüzyıllarda yapıldığı sonrasında ise yenilendiği yönünde bilgilere yer verilmiştir. Yapının bulunduğu Başane Şehri ortaçağda önemli bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu bölge özellikle XII y.y.dan itibaren Selçukluların yönetimine girmeye başlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977,s.145.
Pugaçenkova, G. A., İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.112
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999,s. 125.

This section, which has three pillars, emphasizes the area in front of the mihrab, by the addition of a dome and an iwan. There is no information relative to the covering of the other sections of the sanctuary. Although there are no precise details about the date of construction, some researchers believe that the building was built in the 10th-11th centuries, and renovated at a later date. The city of Basane, where the building is located, is known to have been an important settlement during the Middle Ages. This region came under the control of the Seljuks from the 12th century onward.

BİBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Town planning and Architecture in Turks before Asia Minor, Istanbul, 1977, p.145.*
Sayan, Y. Architectural Monuments in Turkmenistan (XI-XIV. century). Ankara, 1999, p. 125.
Pugaçenkova, G. A. Iskusstvo Turkmenistana, Moskow, 1967, p.112

ESERİN ADI:	Başane Kervansarayı
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	10-12
DİĞER ADLARI:	Kurtlu Tepe Kervansarayı
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Karahanlı-Selçuklu
KONUMU:	Başane kent merkezinde, caminin yakınında bulunur.

GÖZLEMLER: Merv şehrinin yakınından bulunan Başane şehri, Ortaçağda önemli bir yerleşim yeriydi. Şehirden günümüze bazı kalıntılar ulaşmış ancak bunlarda halen tanımlanamaz durumdadır. Kervansaray, şehrin dışında Merv yolu üzerindedir. Günümüze harap bir halde ulaşan kervansaray kerpiçten yapılmıştır. Yapının planı mevcut durumdan yapı elemanlarının belli olmaması sebebiyle anlaşılamamaktadır. Yapıyı daha önceleri inceleyen Pugachenkova'nın planından yararlanarak bir takım tespitler yapmak mümkündür. İki bölümden oluştuğu bilinen yapının, iki bölümlü Selçuklu Kervansaraylarında farklı olarak ikinci bölümün içinde avlu bulunmamaktadır. Bu haliyle Anadolu Selçuklu Kervansaraylarına benzerlik göstermektedir. Yapının açık avlulu bölümünün dört eyvanlı merkezi mekân plan tipinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Eyvanlar birisi halen net olarak görülmektedir.

NAME:	*Başane Caravansarai*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*11-12*
NAMES:	*Kurtlu Tepe Caravansarai*
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Karakhanid-Seljuk*
LOCATION:	*In the center of the city of Başane, near the mosque.*

OBSERVATIONS: *Başane, located near Merv, was an important city in the past. There are still some ruined sections of the city, but they have not been studied. The Başane Caravansarai is on the Merv road outside the city. The caravansarai was built of mud brick and is now mostly in ruin. The plan cannot be determined, due to lack of documentation and physical evidence. It is possible, however, to describe the building. Pugachenkova's earlier work is valuable in this regard. The caravansarai was comprised of two sections. It differs from later, two sectioned Seljuk caravansarais in that here, the second section does not have a courtyard. In this way, it is similar to Anatolian Seljuk caravansarais. The building has an open courtyard in the first section that was built using the four-iwan central space plan. One of the iwans is still visible.*

Başane Kervansarayı
Başane Caravansarai

Yapının ikinci bölümünün cephelerinde dışarı doğru açılan bazı pencere açıklıkları görülür. Yapının birinci bölümüne giriş kapısının önünde, kapı açıklığını çevreleyen bir duvar bulunur. Cezar, bu duvarın bir koruma duvarı olduğunu belirtir. Merv-Amul arasında ticaretin geliştiği, 11-12 y.y. arasında inşa edildiği düşünülmektedir. Bazı araştırmacılar yapıyı Selçuklu dönemine verirken, bazıları Karahanlı eseri olarak tanımlar. Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Cezar, yapının ön bölümünün kervansaray niteliği göstermediğini, çünkü dışarı açılan çok penceresinin bulunduğuna işaret eder. Ancak yapının cephelerinde her ne kadar pencere bulunsa da su basmanı yüksek yapılmıştır. Ayrıca, şehirlerin hemen yakınlarında da benzer tarzda kervansaraylar inşa edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA: Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977, s.198
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara,1999, s. 133.
Pugaçenkova, G. A., İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967, s.112
Yetkin, S.K., İslam Mimarisi, Ankara. 1965

On the facades of the second section, window spandrels project outwards. A wall surrounds the door spandrels in front of the entry gate, and gives access to the first section. Cezar stated that this was a defensive wall. Trade is thought to have developed between Merv and Amol, and that the caravansarai was built between the 11th and 12th centuries. Some date the construction to the Seljuk Period and others date it to the Karakhanid period. There is no inscription plaque on the building. Cezar points out that the front section does not have the characteristics of a caravansarai because it has too many projecting windows. There are windows on the facades of the lower level which was situated above ground. Similar caravansarais in this style were built near the city.

BIBLIOGRAPHY: *Cezar, M. Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık. İstanbul, 1977, p. 198*
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV. y.y.). Ankara, 1999, p. 133.
Pugaçenkova, G. A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p. 112.
Yetkin, S.K. İslam Mimarisi. Ankara, 1965.

Başane Kervansarayı
Başane Caravansarai

Başane Kervansarayı
Başane Caravansarai

ESERİN ADI:	Hüdayi Nazar Evliya Türbesi
ŞEHRİ:	Merv
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Merv'in 30 km. kadar kuzeyinde bulunan Depkin şehrinde bulunur.

GÖZLEMLER:

Günümüze harap bir halde ulaşmıştır. Yapı tuğla malzemeden inşa edilmiştir. İçte ve dıştaki tuğla örgülerin arasında kerpiç dolgu duvarları bulunmaktadır. Kare planlı ve tek kubbeli olarak yapılmıştır. Türbenin giriş cephesi oldukça gösterişli olarak yapılmıştır. Karahanlı yapılarını hatırlatan bir tarzda giriş cephesinin tamamını kaplayan bir süsüleme görülmektedir. Cephenin iki yanında geometrik örgülerden oluşan bir kompozisyon görülür. Eski fotoğrafları bu kompozisyonun tanımlanmasına yardımcı olur. Giriş açıklığı dairevi bir kemer içine alınmıştır.

Yapının inşa tarihi ile ilgili üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Mimari bakımdan yapı 12.yy. yapım geleneğini göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Pugachenkova, G. A.. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan atthe Time of Slavery and Feudalism). Moskova,1958, s.310-312
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.), Ankara, 1999, s.89.
Pugaçenkova, G. A, İskusstvo Turkmenistana, Moskova, 1967,s.121.
Sözen, M., The Evaluation of Turkish Art and Architecture, İstanbul, 1987, s.20.

NAME:	*Hüdayi Nazar Evliya Tomb*
CITY:	*Merv*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*In the city of Depkhin, 30 km north of Merv.*

OBSERVATIONS:

The Hüdayi Nazar Evliya Tomb is in a ruined state. It was built in clay brick and mud brick. Mud brick is used as filler between the clay bricks on both the interior and exterior walls. It has a square plan with a single dome. The tomb has an impressive entry. There is decoration covering the entire entry facade which recalls the Karakhanid construction styles. A design of geometric masonry is seen on both sides of the facade. Old photographs help to this design. The entry span is dominated by a circular arch.

There is no inscription indicating the construction date. This type of construction follows the architectural traditions of the 12th century.

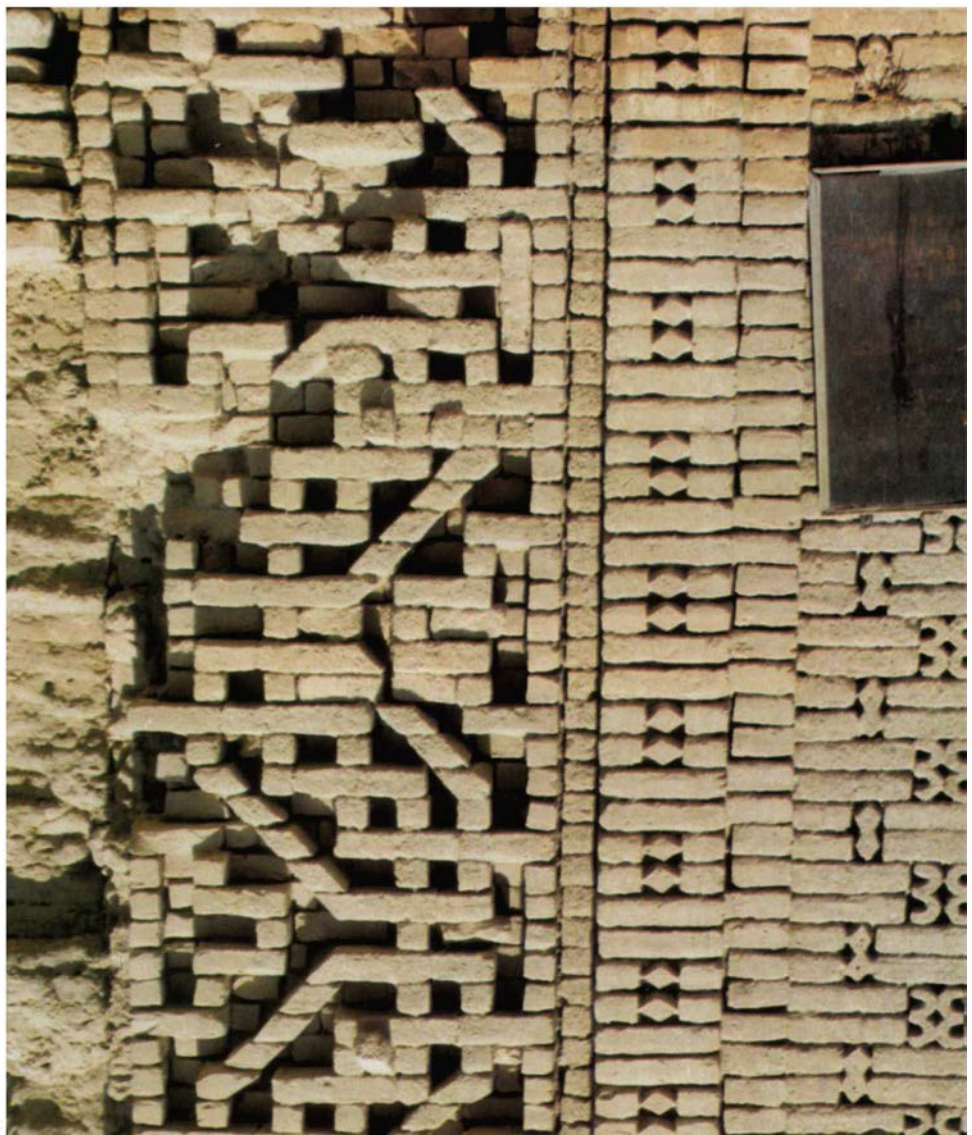
BİBLIOGRAPHY:

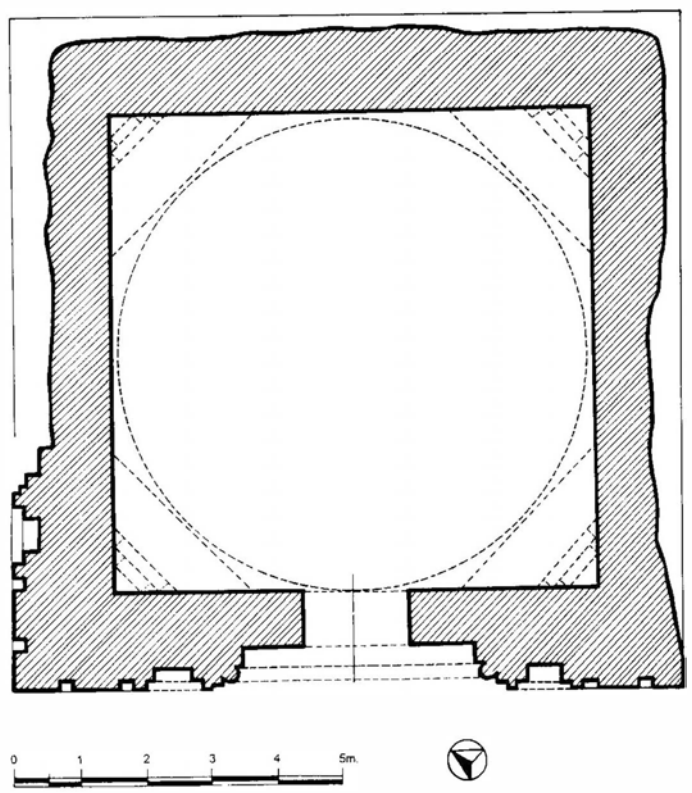
Pugachenkova, G. A. Puti razvitya architektur Uzhnogo Turkmenistana pory rabovladenyia i feodalisma (Trends in the Architectural Development in South Turkmenistan at the Time of Slavery and Feudalism). Moskow, 1958, pp.310-312.
Pugaçenkova, G. A. Iskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p.121.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler (XI-XIV.yy.). Ankara, 1999, p. 89.
Sözen, M. The Evaluation of Turkish Art and Architecture. Istanbul, 1987, p.20.

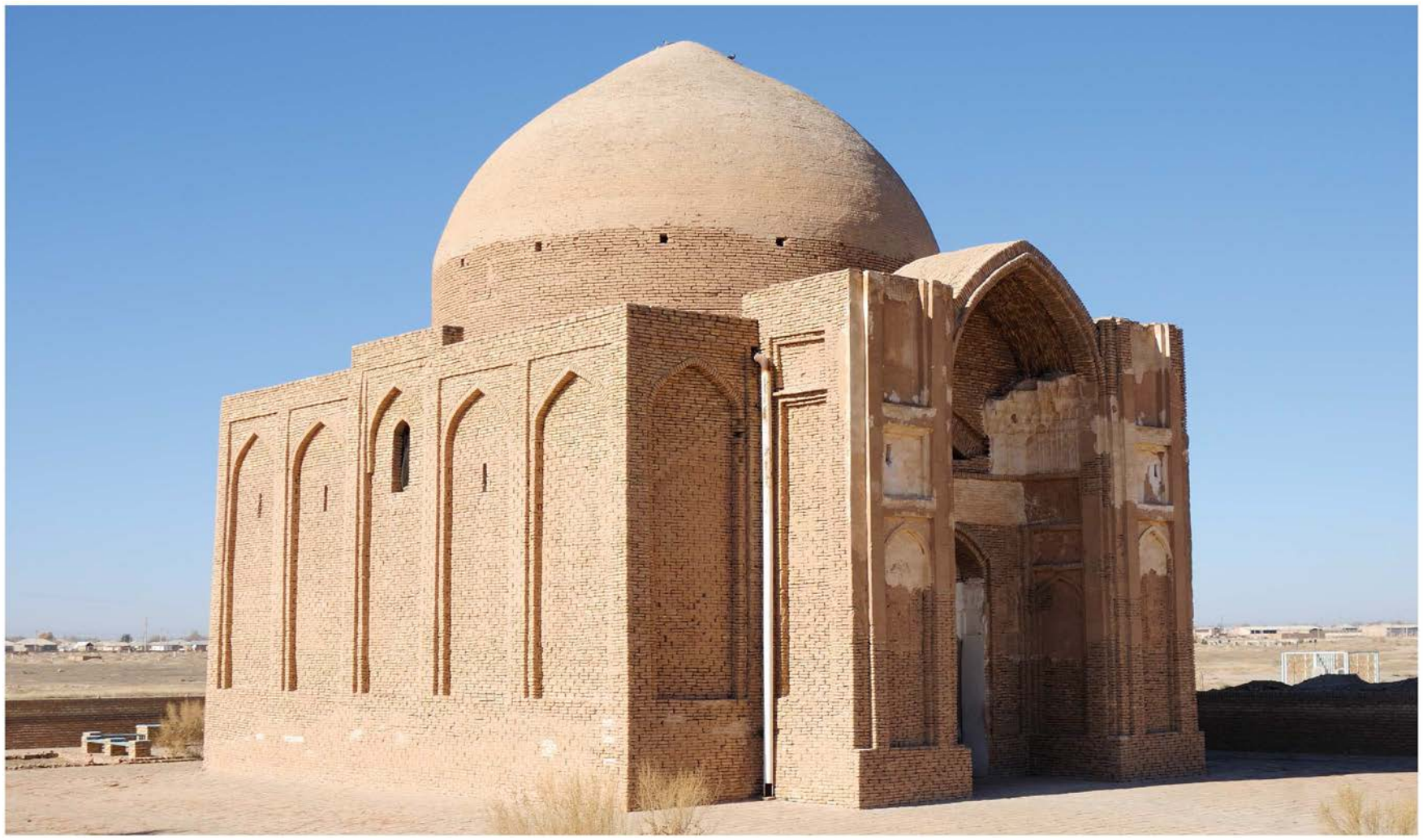

Hüdayi Nazar Evliya Türbesi
Hüdayi Nazar Evliya Tomb

Plan (Pugaçenkova)

ESERİN ADI:	Ebu'l Fazıl Türbesi
ŞEHRİ:	Serahs
YÜZYILI:	11
DİĞER ADLARI:	Serahs Baba Türbesi
YAPIM TARİHİ:	1023
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Gazneli-Selçuklu
KONUMU:	Serahs kentinin güneyinde yer alır.

GÖZLEMLER: Eski Serahs şehri Tejen Irmağının kıyısında yüksek bir tepe üzerinde kurulmuştur. Eskişehir günümüzde tamamen terk edilmiştir. Şehrin üzerindeki harabeler halen görülebilmektedir. Burada yapılan kazılarda Part ve Sasani dönemlerine ait buluntular ele geçirilmiştir.

Türbenin çevresi günümüzde mezarlık olarak kullanılmaktadır. Türbenin giriş bölümü ve çevresinde üzeri zengin işlemeli bazı mezar taşları görülmektedir. Türbe tamamen tuğla malzemeden inşa edilmiştir. Bununla birlikte duvarlarının kalınlığı da dikkate alınırsa iki tuğla örgü sırasının arasında kerpiç olabileceğini belirtebiliriz. Türbenin duvarları iki sıra yatay iki sıra dikey olarak yerleştirilmiş tuğla duvar örgüsüne sahiptir. Kare planlı türbenin üzeri tromplarla geçilen bir kubbeyle örtülmüştür. Türbenin giriş cephesi hariç diğer her bir cephesi beşerli nişlerle hareketlendirilmiştir.

NAME:	*Abul Fazl Tomb*
CITY:	*Sarakhs*
CENTURY:	*11*
NAMES:	*Serahs Baba Tomb*
DATE:	*1023*
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Ghaznevid- Seljuk*
LOCATION:	*South of the city of Sarakhs.*

OBSERVATIONS: *The Abul Fazl Tomb is located south of the city of Sarakhs. The old Sarakhs city was founded on a high hill by the Tejen River. The old city is abandoned today, but the ruins of the city are visible. Material from the Parthian and Sasanian periods were found during the excavations carried out here.*

The area surrounding the tomb is used as a cemetery today. There are some richly decorated gravestones at the entrance section of the tomb's precinct.The tomb was constructed of brick. However, considering the thickness of the walls, there could possibly have been mud brick fill between the two layers of brickwork. The walls of the tomb have two rows of horizontal and two rows of vertical brickwork. The tomb, with a square plan, is covered by a dome, the transition to which is made with squinches. Every facade of the tomb, except the entrance facade, is enlivened with five niches.

Türbenin girişi doğu cephe ortasında bulunan ve eyvan şeklinde cepheden dışarı doğru taşkınlık yapan bir kapı ile sağlanmaktadır. Kapı üzerinde eyvan kemerinin altında bir bant şeklinde bir kitabe kuşağı dolaşmaktadır. Kitabe dikdörtgen bir plaka halinde yapılmıştır. Plaka içinde nesih bir yazı kuşağı görülür. Taç kapı kemerinin altında alçıdan yapılmış bir mukarnas yer almaktadır. Buradaki süslemeler, daha geç döneme aittir. Taç kapının ortasında 15.yy.a tarihlenen iki kanatlı ahşap bir kapı yer almaktadır.

Türbenin sanduka katında ortada Serahs Baba olarak da bilinen Ebu Fazıl'ın sandukası izlenmektedir. Kare planlı sanduka katının, her bir yüzünde duvar ortasına gelecek şekilde bir niş açılmıştır. Nişler dikdörtgen planlıdır. Bu nişlerle yapının içinde merkezi mekân geleneği oluşturulmuştur. Benzer nişler başta Sultan Sencer Türbesi olmak üzere bölgedeki diğer türbelerde de görülmektedir. Bunlar türbenin ziyaretçileri tarafından ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kullanılmaktadır. Girişin iki yanında yukarı doğru çıkan spiral merdivenler yer alır. Bu merdivenlerin 15.yy.' daki onarım sırasında yapıldığı ileri sürülmektedir.

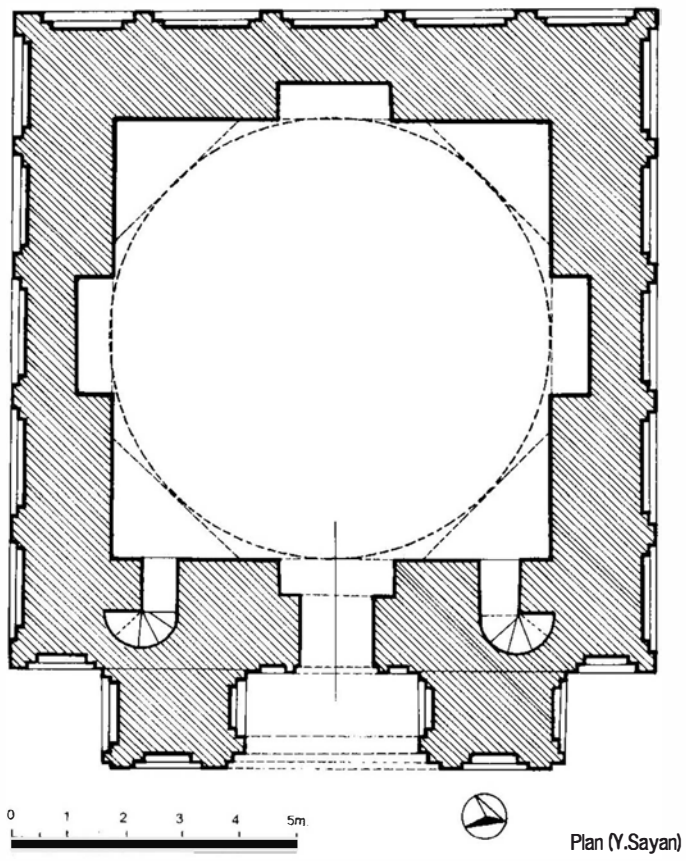
Kasnak kısmında bulunan küçük açıklıklar ile aydınlatılmaktadır. Türbenin iç kısmı da sade ve süslemesizdir.

Türbenin kapısında bulunan kitabe 15.y.y'dan kalmadır. Bu kitabe onarım kitabesidir. Bu sebeple, yapının çok daha erken tarihlerde inşa edilmiştir. Yapıdan ilk olarak Rus araştırmacı Jukovski bahsetmiş, daha sonra ise 1947'de tanıtılmıştır. Türbenin kime ait olduğunu gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Yapının inşa tarihi olarak Ebu Fazıl'ın ölüm tarihi olan 1024 tarihi verilmektedir. Serahs 1035 tarihine kadar Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Buradan hareketle Cezar türbenin Gazneli eseri olduğunu iler sürmüşse de, Aslanapa, Altun, Önkal ve Sayan türbenin 11.yy. sonunda Selçuklu döneminde yapıldığını kabul etmektedir.

The entrance to the tomb is through a door in the middle of the east facade, which protrudes from the facade in the shape of an iwan. There is an inscription band above the door under the iwan arch. The inscription was made on a rectangular panel. A text written in naksh calligraphy can be seen on the panel. There is a stalactite molding, of plaster, under the arch of the portal. These decorations belong to a later period. There is a double wooden door belonging to the 15th century.

The sarcophagus of Abul Fazl, who is also known as Sarakhs Baba, is in the middle of the crypt. There is a niche with a square plan. The tradition of building tombs with centralized spaces began with this building and these niches. Similar niches can be seen primarily in the Sultan Sanjar tomb and other tombs in the region. These are dedicated spaces for visitors to use for prayer while visiting the tomb. There are spiral staircases going upstairs on both sides of the entrance. It is suggested that these stairs were constructed during repairs in the 15th century (Sayan: 1999, 62). Light is provided through small openings in the drum. The interior of the tomb is plain and lacks decoration.

The inscription at the tomb's door is from the 15th century, and relates a repair. Therefore, it is believed that the building was constructed much earlier. The Russian researcher Jukovski was the first to mention the building and published it in 1947. There is no an inscription providing information about the patron of the tomb. The construction date of the building is given as 1024, the year Abul Fazl died. Sarahks was under Seljuk rule until 1035. In view of this, and even though Cezar has suggested that the tomb was a Ghaznavid structure, the scholars Aslanapa, Altun, Onkal and Sayan believe that the tomb was built at the end of the 11th century, during the Seljuk period.

Plan (Y.Sayan)

BİBLİYOGRAFYA:
Altun, A,Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet, İstanbul, 1988,s.,22.
Örıkal, H.,Anadolu Selçuklu Türbeleri, Ankara, 1996, s. 11.
Pribitkova, A.M.,"Mavzoley Abul - Fazi v Serahs", Arhitektura respublik Sredney Azii. Moskva. 1951, Sayı:282 vd.
Pugaçenkova, G.A., İskusstvo Türkmenistana, Moskva, 1967, s.124.
Pugaçenkova, G.A.,"Arhitekturnie Pamyatniki Dahistan. Abiverd, Serahs", TYUTAKE, II, Aşhabad, 1951, S.234 vd.
Sayan, Y.,Türkmenistan'da Türk Devri Yapıları, Ankara, 1999

BIBLIOGRAPHY:
Altun, A. A Synopsis for the Outlines of Medieval Turkish Architecture. Istanbul, 1988. p.22.
Orıkal, H. Anatolia Seljuk Tombs. Ankara, 1996, p.11.
Pribitkova, A.M."Mavzoley Abul - Fazi v Serahs", Arhitektura respublik Sredney Aaii. Moskow, 1951, p.282.
Pugaçenkova, G.A. "Arhitekturnie Pamyatniki Dahistan. Abiverd, Serahs", TYUTAKE, II, Aşhabad, 1951, p.234.
Pugaçenkova, G.A. İskusstvo Turkmenistana. Moskow, 1967, p.124.
Sayan, Y. Architectural Monuments in Turkmenistan Which belong to the Turkish Period. Ankara, 1999.

Ebu'l Fazıl Türbesi
Abul Fazl Tomb

Ebu'l Fazıl Türbesi
Abul Fazl Tomb

Ebu'l Fazıl Türbesi
Abul Fazl Tomb

Ebu'l Fazıl Türbesi
Abul Fazl Tomb

ESERİN ADI:	Pulikhatun Köprüsü
ŞEHRİ:	Serahs
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Türkmenistan-İran sınırında, sınırın Türkmenistan tarafından bulunan bir köprüdür. Köprü Tejen ırmağı üzerinde inşa edilmiştir.

GÖZLEMLER: Taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Kullanılan malzeme kabayonu taştır. Köprü düz köprüler grubuna girmektedir. Beş gözlü olarak yapılan köprünün kemer gözleri birbirinden farklı formlardadır. Bunun da neden köprünün zaman içinde geçirdiği onanmlar sonucunda değişikliğe uğramasıyla açıklamak mümkündür. Irmak içinde köprünün dikdörtgen kesitli ayağı bulunmaktadır. Membaa tarafında ayakların önünde sivri sel yaranlar inşa edilmiştir. Sel yaranların üzeri kübik bir forma sahiptir. Köprü'nün tabliyesi düzgün taş döşelidir. Korkulukları yaklaşık olarak 30 cm. yüksekliğindedir.

Köprünün kesin inşa tarihini gösteren bir bilgi bulunmamaktadır. Buna karşılık Serahs'ı Nişabur'a bağlayan kervan yolunun ırmağı en rahat geçebileceği bölge köprünün inşa edildiği yerdir. Irmak yatağı Serahs'da genişlemekte ve geçilemez bir genişliğe ulaşmaktadır. Bu sebeple köprünün İpek Yolu'nun kuzey bağlantısında kilit bir konumda olduğu söylenebilir. Bu dönemde yakınlarda bulunan Ribat-ı Şerif'in Selçuklu döneminde yapıldığı dikkate alınırsa köprünün yolun imar edilmeye başlandığı 12.yy. başlarında inşa edilmiş olabileceği düşünülebilir.

NAME:	*Pulikhatun Bridge*
CITY:	*Sarakhs*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*On the Turkmenistan side of the border with Iran, over the Tejen River.*

OBSERVATIONS: *The Pulikhatun Bridge was built of pitch-faced stone. The bridge is steepas are other Seljuk bridges. The five arches of bridge are different in size, which is the result of the changes created by renovations over time. The bridge has rectangular foundation piers in the river. Lenticular buttresses were built in front of the piers. These buttresses have a rectangular form. The bridge deck is fabricated of regular-shaped stones, with a parapet approximately 30 cm high.*

The date of construction is not known. The bridge was located in the most advantageous location on the caravan route that linked Saraks to Nishapur. The river widens at Sarakhs, which would have made the construction of a bridge there unfeasable. For this reason, and considering the connection between the bridge and the Silk Road, itis in a practical location. If we consider that the Ribat-i Sharif was built during the Seljuk period, then this bridge might have been built during the early 12th century.

ESERİN ADI:	Yartı Kümbet
ŞEHRİ:	Serahs
YÜZYILI:	12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	Yapı Serahs yakınlarında bulunmaktadır. Eski Serahs şehrinin mezarlık alanındadır.

GÖZLEMLER: Yapı Serahs yakınlarında bulunmaktadır. Eski Serahs şehrinin mezarlık alanındadır. Serahs şehri tepelik bir alanda yer alır. Kentin etrafı sur duvarlarıyla çevrelenmiştir. Türbe bu sur duvarıyla çevrili bölgenin dışında yer almaktadır. Türbenin ismi Türkmen lehçesinde "yarım kümbet" anlamına gelmektedir. Günümüze sadece ön cephesi ulaşmış olan türbenin geri kalan kısımları harap bir haldedir. Türbenin duvarlarında düzgün bir tuğla işçiliği dikkati çeker. Ancak duvar kesitine bakıldığında iki yüzdeki tuğla örgünün aralarının kerpiçle doldurulduğu görülebilir. Diğer üç cephesi neredeyse temel seviyesine kadar sökülmüştür. Buna karşılık yapının belirli bir restitüsyonun yapılması mümkündür.

NAME:	*Yartı Tomb Tower*
CITY:	*Serakhs*
CENTURY:	*12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	*Near Serakhs, in the area of the old Serakhs cemetery.*

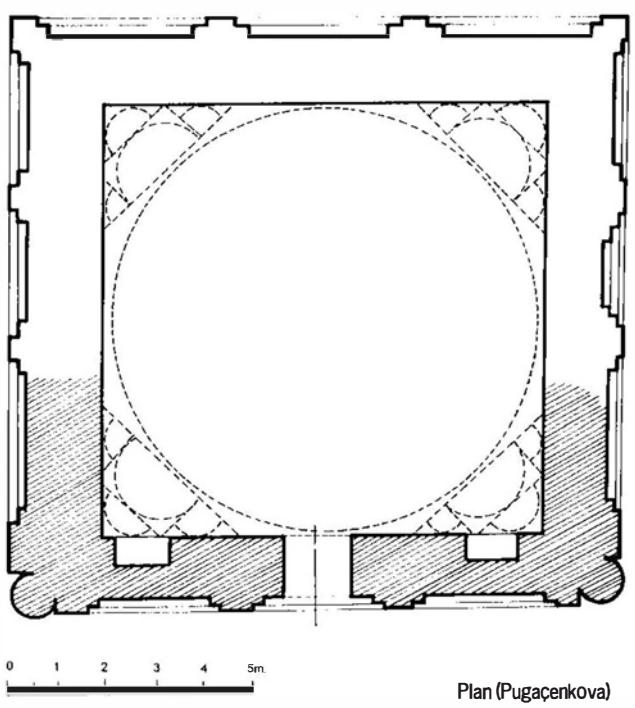
OBSERVATIONS: *The Kumbet (Tomb Tower) of Yartı is located near Serakhs, in the area of the old Serakhs cemetery. The city of Serakhs city is situated in a hilly area and is surrounded by fortification walls. The tomb is located outside of the city walls. The name of the tomb means "Half Kümbet" in the Turcoman dialect. Most of the building is now lost, except for the front facade. The fine brickwork of the tomb walls is noteworthy, and upon examination of the cross-section of one wall, it can be seen that the space between the inner and outer bricks was filled with mud brick on both surfaces. The other three walls have been demolished to the ground level. Despite of this damage,it is still possible to envision the entire structure by closely examining the front facade.*

Yapının giriş cephesine bakılarak cephelerinin tamamlanması da mümkündür. Yapı plan olarak kare planlıdır. Üzeri tek bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbeye geçişte üç dilimli tromplar kullanılmıştır. Trompların iç yüzleri sıvalı ve kum saati şeklinde bir motif ile kaplanmıştır. Yapının giriş cephesinde köşelerde dairevi kesitli payandalar bulunur. Ortada bulunan giriş açıklığının iki yanında sivri kemerli nişlere yer verilmiştir. Türbenin doğu duvarında küfi bir kitabe bulunur. Duvarın tahrip olması sebebiyle tuğla kitabe okunamamaktadır. Ancak eski yayınlarda kitabe okunmuştur. Kitabede yapının inşa tarihi olarak H.491 tarihi verilmiştir. Kitabede geçen El-Hadi isminden hareketle türbenin Şeyh Ahmed El-Hadi için yaptırıldığı belirtilmektedir.

The building has a square plan, the first floor of which is covered by a single dome. Transition to the dome is made by three abbreviated squinches. The inner surfaces of the squinches were plastered and covered with motifs shaped like an hourglass. Semi buttresses are placed in the corners of the front facade. There are ogee-arched niches in the middle of both sides of the entry spandrel. A kufic inscription, in brick, is located on the east wall of the tomb. The inscription cannot be read due to the damage to the wall. However, in old publications the inscription was visible, and a construction date of 491 AH could be read. The tomb tower was built for Sheik Ahned Al-Hadi, according to the Al-Hadi name in the inscription.

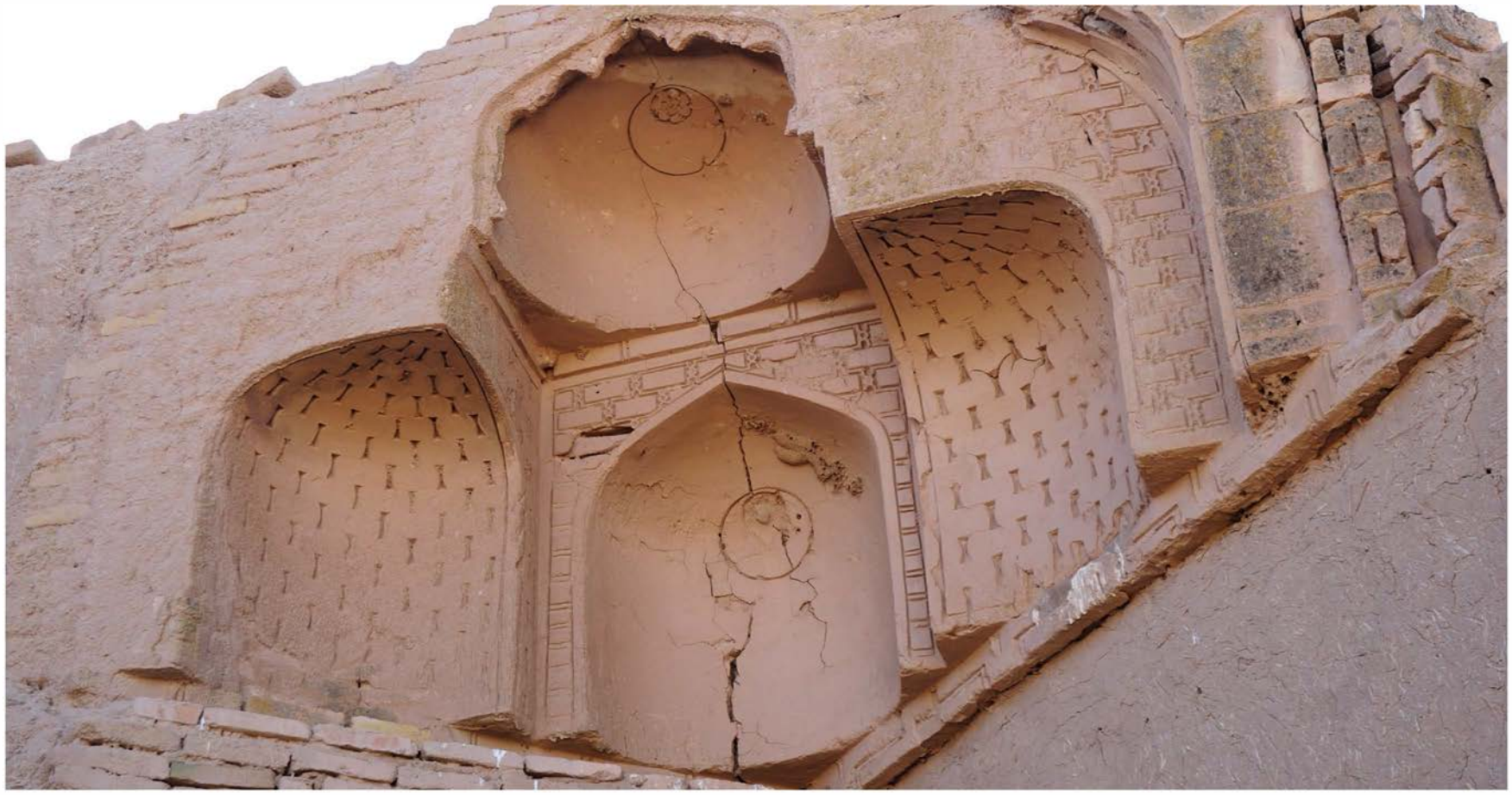
BİBLİYOGRAFYA: Blair, S., The Monumental Inscriptions from Early Islamic Iran and Transoxiana, Leiden, 1992, s.180.
Pugachenkova, G.A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma, Moskova, 1958, s.286.
Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.63-64

BIBLIOGRAPHY: *Blair, S. The Monumental Inscriptions from Early Islamic Iran and Transoxiana. Leiden, 1992, p.180.*
Pugachenkova, G.A. Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma. Moscow, 1958, p.286.
Sayan, Y. Turkmenistan'daki Mimari Eserler. Ankara, 1999, pp.63-64.

Plan (Pugaçenkova)

Yarti Kümbet
Yarti Tomb Tower

KİTABE / INSCRIPTION * (* S.Blair)

[جماد]ى

اخر سنة احدى وتسعين واربعمائة

Dörtyüz doksan bir senesi (1098).

JumadJâ the second of the year four hundred ninety-one (1098).

ESERİN ADI:	Serahs Kalesi
ŞEHRİ:	Serahs
YÜZYILI:	11-12
DİĞER ADLARI:	
YAPIM TARİHİ:	
MİMARI:	
DÖNEMİ:	Selçuklu
KONUMU:	

GÖZLEMLER: Serahs kenti, günümüzde İran-Türkmenistan sınırındadır. Selçuklu döneminin önemli bir merkezi olan kent tepelik bir alan üzerinde kurulmuştur. Bu alanın çevresi sur duvarlarıyla çevrelenmiştir. Günümüzde bu akanda bazı kazı ve yenileme çalışmaları yürütülmektedir.

Kalenin ilk inşasının bölgeye hâkim olan Akamenidler döneminde olduğu bilinmektedir. Kale daha sonraları Sasani, Samanoğulları, Gazneli ve Selçuklular tarafından kullanılmıştır. Kale Selçuklu dönemindeki bazı siyasi olaylar sırasında tahrip olmuş, ancak 1095'den sonra tekrar inşa edilmiştir.

Moğolların Orta Asya'da yürüttükleri istila sırasında kent ve çevresi tahrip olmuş, kalenin de bazı bölümleri yıkılmıştır. Günümüzde büyük bir bölümü toprak altında bulunan kalenin duvarlarının tuğla ve kerpiçle yapıldığı görülmektedir. Sur duvarları Tirmiz Kalesi'ndeki gibi yarım dairevi formdaki kuleler ile desteklenmiştir.

Sur duvarı belirli bir plan formunu takip etmez. Bunun yerine surlar, topografik olarak kentin kurulduğu alandaki belirli bir yüksekliği izlemiştir. Böylece kentin savunmasına yardımcı olacak bir yükseklik de elde edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA: Sayan, Y., Türkmenistan'daki Mimari Eserler, Ankara, 1999, s.65.

NAME:	*Sarakhs Castle*
CITY:	*Sarakhs*
CENTURY:	*11-12*
NAMES:	
DATE:	
ARCHITECT:	
PERIOD:	*Seljuk*
LOCATION:	

OBSERVATIONS: *Serahs is located on the Iran-Turkmenistan border. The city, which is built on a hilly area, was a vital center during the Seljuk period. This city is surrounded with fortifications. Excavation and renovation works are currently ongoing in the area.*

The construction of the castle dates to the Achaemenid period. The castle was later used by the Sasanids, Samanids, Ghaznavids and Seljuks. The castle was damaged during the Seljuk period during upheavals, but it was rebuilt after 1095.

During the Mongol invasions in Central Asia, the city and the surrounding area were destroyed and some parts of the castle collapsed. Today, most of the castle walls lie underground. These walls were made of brick and mud brick, and are supported by circular towers similar to the Termez Castle.

The fortification walls do not follow any particular form. Instead, the walls adhere to the topography of the region where the city is established. In this fashion, height is gained to help the defense of the city.

BIBLIOGRAPHY: *Sayan, Y. Architectures in Turkmenistan, Ankara, 1999, p.65.*

Serahs Kalesi
Serakhs Castle

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

KAYNAKÇA
BIBLIOGRAPHY

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Abel, A., "La Citadelle eyyubite de Bosra Eski Cham," An. Archéol. Syrie, vi (1956), s. 95–138

Abü'l-Farac, Grigory (Bar Hebraus), Abü'l-Farac Tarihi, HI cilt, çev. Ömer Rıza Doğrul, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 1999.

Adalıoğlu, H.H., "İlk Selçuklu-Abbâsî İlişkileri", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.659-668.

Adle, C., "Constructions funéraires à Rey circa Xe–XIIe siècle," Akten des VII. internationalen Kongresses für iranische Kunst und Archäologie, München, 1976, s. 511–515

Adle, C., "Contribution à la géographie historique du Damghan," Le monde iranien et l'Islam 1, 1971, pp. 69-104.

Adle, C., "Le minaret du Masjed-e Jâme? de Semnân, circa 421-25/1030-34," Studia Iranica, 4/2, 1975, s. 177-186.

Adle, C., "Notes préliminaires sur la tour disparue de Rey (466/1073–4)," Memorial Volume of the VIth International Congress of Iranian Art and Archaeology, Oxford, 1972, s. 1–12

Adle, C., "Une région frontalière iranienne. Le D?mq?n de la mort de Tamerlan (807/1405) à l'avènement de ??h ?Abb?s le Grand (995/1587)", Mémoire pour l'École Pratique des Hautes Etudes, 2 vols., Paris, 1970.

Adle, C., A. S. Melikian-C., "Les monuments du XIe siècle du Dâmqiwân," Studia Iranica, 1/2, 1972, s. 229-297.

Agadshanow, S. G., Der Staat der Seldschukiden und Mittelasian im 11.–12. Jahrhundert, Turkmenenforschung, Berlin, Reinhold Schletzer Verlag, 1994.

Akın, G., Asya Merkezi Mekan Geleneği, Ankara, 1990.

Akok, M., "Diyarbakır Ulucami Mimari Manzumesi", Vakıflar Dergisi, S.8, Ankara, 1969, s. 113-139

Akurgal, E., The Art and Architecture of Turkey, New York, Rizzoli, 1980.

Albaum, L. I., "Berlin, Deutscher Verlag der Wissenschaften", Herren der Steppe, 1976, s. 21, 53.

Allen, T., "Aleppo Citadel". In Ayyubid Architecture. Occidental, CA: Solipsist Press. 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch5.htm#alep.cit [Erişim Ekim 2, 2012]

Allen, T., "Gate to Palmyra Citadel ". In Ayyubid Architecture. Occidental, CA: Solipsist Press. 2003. http://www.sonic.net/~tallen/palmtree/ayyarch/ch2.htm#damas.madil [Erişim 2 Nisan 2012]

Altun, A., Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatlan İçin Bir Özet, İstanbul1988.

Anisi, Alireza, " The Masjid-i Malik in Kirman", Iran, 42, 2004, s. 137-157.

Aslanapa, O., Kırım ve Kuzey Azerbaycan'da Türk Eserleri, İstanbul, 1979.

Aslanapa, O., Türk Sanatı 1-2, İstanbul, 1972-73

Aslanapa, Oktay, Turkish Art and Architecture, New York, 1971.

Azizkhodjayev, A., Bukhara, An Oriental Gem. Taşkent, Chief Editorial Office of Publishing & Printing, 1997.

Azzavi A., "İbni Hassul'ün Türkler Hakkında Bir Eseri" Belleten,, Cilt IV, Sayı 14, 15 Nisan/Temmuz 1940 , (Çev. Şerefeddin YALTKAYA), s.234-266.

Azzavi, A., İbnü Hassul'un Türkler Hakkında bir Eseri, Belleten, C,IV, S.14-15, Ankara, 1940, s.32-51.

Bakhtiar A., "The Royal Bazar of Isfahan," Iranian Studies, 7/1-2, 1974, s. 320-347.

Bala, M., "Isfahan," I?A V/2, 1950, s. 1068-10772.

Balkan, K. - Sümer O., "1965 Yılı Ani Kazılan Hakkında Kısa Rapor", Türk Arkeoloji Dergisi, XIV-1 -2, Ankara,1967, s.39-48.

Balkan, K., "Ani'de İki Selçuklu Hamamı" , Anadolu (Anatolia), XII, Ankara,1970.

Ball, W., Syria A Historical and Architectural Guide, New York: Interlink Books, 1994.

Balland, D., "Tachkent, métropole de l'Asie Centrale," Cah. Etud. Médit. Orient. Turco-Iranien, xxiv (1997), s. 218–250

Barry D. Wood, "A Great Symphony of Pure Form', The 1931 International Exhibition of Persian Art and Its Influence", 'Ars Orientalis XXX, 2000, s.113-130.

Barthold, V., Histoire des Turcs d 'Asie centrale, Paris,1945.

Barthold, V., Moğol İstilasına Kadar Türkistan, haz. H. D. Yıldız, TTK Basımevi, Ankara, 1990.

Barthold, V., Turkestan down to the Mongol Invasion, Londra, 1967.

Barthold, W., An historical geography of Iran, Princeton, 1984.

Beazley, E., "Some Vernacular Buildings of the Iranian Plateau," Iran , 15, 1977, s. 97-101.

Beazley, E., "The Pigeon Towers of Isfahan," Iran, 4, 1966, s. 105-9.

Beddek, K., "Le complexe ayyoubide de la citadelle de Salah al-Din: bain ou palais", Archéologie Islamique, 11, 2001, s.75–90. .

Behdjat A., Büyük Selçuklu Cami Mimarisinin Gelişmesi, (İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Türk ve İslam Sanatları Kürsüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1978.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Berchem M., "Notes d'archeologie Arabe I" Journal Asiatique I , Paris, 1891, s. 421-423.

Berchem M., Inscriptions Arabes des Syrie, 1897.

Berchem M., Strzygowski J., Amida, Heidelberg, 1910.

Berchem, M ., "Épigraphie des Atabeks de Damas," Florilegium ou recueil de travaux d'érudition dédies à Monsieur le Marquis Melchior de Vogûé, Paris, 1909, s. 33–34

Berchem, M. ve Fatio, E., "Voyage en Syrie", Mémoires de l'Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, Kahire, 1914–15, s.267–283.

Berthier S., "La cittadelle de Damas: les apports d'un etude archeologique", Muslim Military Architecture in Greater Syria, Leiden, s.151-164

Berthier, S., Al-Ejji E. Cittadelle de Damas. Supplement of the Bulletin d'Etudes Orientales, LIII-LIV, 2002.

Bianca, S., Syria: Medieval Citadels Between East and West, 2007.

Bier, L., "Notes on Mihr Narseh's Bridge at Firuzabad," AMI 19, 1986, s. 263-68.

Blair S. S. ve Bloom J. M., "Early Empires of the East, Ghaznavids and Ghurids," Islam, Art and Architecture, ed. M. Hattstein and P. Delius, Cologne, 2000, s. 328–345.

Blair S.ve Bloom J.,, The Art and Architecture of Islam 1250-1800, New Haven,1995.

Blair, S. S., The Monumental Inscriptions from Early Islamic Iran and Transoxiana, Leiden, 1992.

Blair,S. "Sunnis and Shicites in medieval Iran, the Masjid-i Sar-i Kucha at Muhammadiyya," Studies in Honor of Dominique Sourdel, Revue des Etudes Islamiques 54 (1986), 50.

Bloom J., "Minaret, Symbol of Islam", Oxford Studies in Islamic Art VII, Oxford,1989.

Bloom J., Blair, S., The Grove Encyclopedia of Islamic Art &Architecture, C.1, Oxford,1989.

Bloom, J., "The Mosque of Baybars al-Bunduqd?r? in Cairo", Annales islamologiques, 18, Kahire, 1982, s.45-78.

Blunt, W., Isfahan, Pearl of Persia, New York, 1966s. 41.

Borodina, I., Central Asia, Gems of 9th-19th century Architecture, Moskova,1987.

Brend B., Islamic art Londra, The British Museum Press, Londra, 1991.

Briant, P., Histoire de l'Empire Perse. De Cyrus à Alexandre, Paris, 1996.

Brisch, K., "Observations on the Iconography of the Mosaics in the Great Mosque of Damascus," Content and Context of Visual Arts in the Islamic World, ed. P. P. Soucek, Londra, 1988, s. 13–24

Brosset, M.F.,, Gürcistan Tarihi (Eski Çağlardan 1212 Yılına Kadar), (Çev.Hrand D. Andreasyan), haz. Erdogan Merçil, Ankara, 2003.

Burkett, "Tower at Karat, Khorassan", Oriental Art, 19, 1973, s.152-154.

Burnaby, F., A Ride to Khiva, Travels and Adventures in Central Asia, Cambridge, 2011.

Burnes, A., Travels Into Bokhara, Londra, 1884.

Burns, R., Monuments of Syria, London: I.B. Tauris & Co Ltd., 1992.

Cahen C., "Le Malik-Nameh et l'Histoire des origines Seljukides", Oriens 2/1, 1949, s. 31-65.

Cahen, C., "Le Melik- Nameh", Oriens, 2/1, 1949, s.31-65.

Capt. Valikhanof, M. Veniukof, The Russians in Central Asia, their occupation of the Kirghiz steppe and the line of the Syr-Daria , their political relations with Khiva, Bokhara, and Kokan , also descriptions of Chinese Turkestan and Dzungaria, Londra, 1865.

Cathcart King, D.J. "The Defences of the Citadel of Şam; a Great Mohammedan Fortress of the Time of the Crusades", Antiquity, XCIV, 1951, s.57-96.

Cezar, M., Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık, İstanbul, 1977.

Chardin Jean, Voyages du Chavalier Chardin, en Perse, et autres lieux de l'Orient, ed. L. Langlès, 10 vols, Paris, 1811.

Chevedden, P. E., The Citadel of Şam, [Doktora Tezi], Los Angeles: University of California, 1986.

Cohn-Wiener, E., "Die Ruinen der Seldschukenstand von Merv und das Mausoleum SultanSandschars", Jahrbuch der asiatischen Kunst II, 1925, s. 114-122.

Cohn-Wiener, E., Turan, Islamische Baukunst in Mittelasien, Berlin, Ernst Wasmuth Verlag, L. B, 1930, s. 46.

Creswell, A. C., Early Muslim Architecture, Oxford, 1932

Çağman, F. Olcer, N., Turks, A Journey of a Thousand Years, 600- 1600 2005.

Çeşmeli, İ., Orta Asya ve Karahanlı Dönemi Mimarisi, İstanbul, 2006

Çulpan, C., Türk Taş Köprüleri, Ankara, 2002.

Daiber, V., "Qal'at Ja'bar", Discover Islamic Art. Place: Museum With No Frontiers, 2013.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Deschamps, P., "Le château de Saône et ses premiers seigneurs", Syria, XVI, 1935, s.71–88

Deschamps, P., "Les châteaux des Croisés en Terre Sainte. Tome II – La défense du comté de Tripoli et de la principauté d'Antioche", Bibliothèque Archéologique et Historique, IFAPO, 105, Paris, 1973, s.217–47.

Dieulafoy, J., La Perse, Paris, 1887.

Dieula-foy, M., L'art antique de Perse, V, Paris, 1889.

Diez E., Churasanische Baudenkmäler, Berlin, 1918.

Diez, E., Persien.IslamischeBaukunstin Churdsdn, Darmstadt, 1923 .

Ecochard, M. and Sauvaget, J. "Le Tombeau de Safwat al-Molk." Les Monuments Ayyoubides de Damas, Paris, 1938, Editions Boccard, s.1-13.

Edwards H., "The Ribat of 'Ali b. Karmakh," Iran, XXIX, 1991, s. 85–94.

El-Bundari, Histore Des Seldjoucides de L'Iraq, (neşr.Houtsma), 1-2, Leiden, 1897.

Elisséeff N., La description de Damas d'Ibn `Asâkir, Şam, 1959.

Ettinghausen, R., "Some Comments on Medieval Iranian Art. (A Propos the Publication of "The Cambridge History of Iran")", Artibus Asiae, Vol. 31, No. 4, 1969, s. 276-300.

Ferrier, J.P., Caravan Journeys and Wanderings in Persia, Afghanistan, Turkistan, and Beloochistan, With Historical Notices of the Countries Lying Between Russia and India, Londra,1856.

Field H. - Prostov E., "Excavations at Khwarazm, 1937–8," A. Islam., VI, 1939, s. 158–166.

Field H. ve Prostov. E., "Recent Excavations at Khwarazm", A. Islam, XIII–XIV, 1948, s. 139–148.

Finster, B., "Die Mosaiken der Umayyadenmoschee," Kunst Orients, vii (1970), s. 83–141.

Flood, F.B., "A Group of reused Byzantine Tables as evidence for Seljuq Architectural Patronage in Şam" Iran Journal of Persian Studies, 39, 2001, s. 145–154.

Flood, F.B., The Great Mosque of Damascus: Studies on the Makings of an Umayyad Visual Culture, Leiden, 2001.

Flury S., "La mosquee de Nayin", Syria, 1930, XI, s. 43-58.

Gabriel A., "Le Madjid-i Djum?a," Ars Islamica, 4, 1935, s. 7-44.

Gabriel A., Esfahan Masged-i Gum'a, 3 vols, Rome,1972, 1973 ve 1984.

Gabriel, A., Voyages Archeologiques dans la Turquie Orientale, Paris 1940, s. 184-194.

Galdieri E., "Two Building Phases of the Time of ??h ?Abb?s I in the Mayd?n-i ??h of Isfahan, Preliminary Note," East and West 20, 1970, s. 60-69.

Gaube, H., Iranian Cities, New York, 1979

Géza, F., Islamic Pottery, A Comprehensive Study Based on the Barlow Collection, Londra,1973.

Ghulam Ali Hatim,, Mimari-i Islami-i Iran dar Dawrah-i Saljuqian, Tahran, Mu'assasah-i Intisharat-i Jihad-i Danishgahi, 2000.

Gierlich, J., Mittelalterliche Tierreliefs in Anatolien und Nordmesopotamien : Untersuchungen zur figürlichen Baudekoration der Seldschuken, Artuqiden und ihrer Nachfolger bis ins 15. Jahrhundert, Tübingen, 1996.

Gluck J. ve Siver N., "Surveyors of Persian Art", Costa Mesa, California, 1996.

Godard A., "L'origine de la madrasa, de la mosquée et du caravansérail à quatre iwans," Ars Islamica, 15-16, 1951, s. 1-9.

Godard A., "Notes complementaires sur les tombeaux de Maragha", Athar-e Iran, I, s. 135-138.

Godard A., "Gurg?n and the Gunbad-i-Q?bus", Survey of Persian Art III, s. 967-974.

Godard A., "Historique du Masdjid-é Djum?a d'I?fah?n," Ath?r-é ?r?n 1/2, 1936, s. 213-282.

Godard, A. "Isfahan," Athar-é Iran, II (1937), s. 7–176

Godard, A., "L'origine de la madrasa, de la mosquée et du caravansérail à quatre iwans," Ars Islamica, 15-16, 1951, s. 1-9.

Godard, A., Les Anciennes Mosquées de L'Iran Tombe II Athar-e Iran, Fasc. I, Paris, 1937,.

Godard, A., The Art of Iran, New York, 1965.

Godssi A.P., Büyük Selçuklu Mezar Anıtlarının Gelişmesi, (İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Türk ve İslam Sanatları Kürsüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1976.

Golombek L. ve Wilber D., The Timurid Architecture of Iran and Turan, Princeton,1988.

Golombek, L., "The Resilience of the Friday Mosque, The Case of Herat," Muqarnas, 1983, s. 95–103.

Grabar O., The Great Mosque of Isfahan, New York,1990.

Grafman R. ve Ayalon, M.R. "The Two Great Syrian Umayyad Mosques: Jerusalem and Damascus," Muqarnas, XVI , 1999, s. 1–15

Grube Flood, F.B.,ve diğerleri, Cobalt and Lustre, Londra, 1994.

Gulam Ali Hatem, İran'daki Büyük Selçuklu Türbeleri, (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Sanatları Kürsüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara,1974.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Gümüş N., "Selçuklu-Gürcü İlişkileri", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.713-721.

Gümüş, N., "İlk Selçuklu-Gürcü Karşılaşması: Pasinler Savaşı ve Sonuçları", Din Bilimleri, c. VI, sy. , s. 3 (Temmuz-Eylül 2006), 2006, s. 199-219.

Hanish, H. "Die seldschukischen Anlagen der Zitadelle von Damaskus", Damaszener Mitteilungen, Band 6, Mainz, 1992, s. 479-499, tafel 79-82.

Hanish, H. Der Nordostabschnitt der Zitadelle von Damaskus. Damaszener Mitteilungen, 7, 1993, s. 233-296.

Hermann G. ve diğerleri, The Monuments of Merv, A Scanned Archive of Photography and Plans, Londra, 2002.

Herrmann, G. ve Kurbansakhatov, K. et al., "The International Merv Project, Preliminary Report on the Second Season (1993)", Iran XXXII, 53-75, 1994, pls. IV-VIII.

Herrmann, G., Monuments of Merv, Traditional Buildings of the Karakum, Londra,1999.

Herrmann, G., Masson, V. M. ve Kurbansakhatov, et al., "The International Merv Project, Preliminary Report on the First Season", Iran XXXI, 39-62, 1993, pls. XII-XVIII.

Herzfeld E., "Imam Zade Karrar at Buzuin, a dated Seldjuk ruin", AMI, VII, 1935s.72.

Herzfeld, E., "Die arabischen inschriften von Aleppo," Der Islam, V., 15, 1926, s. 161–210.

Herzfeld, E., "The Cruciform Plan. Syrian Architecture, Period of Nur ad-Din", Ars Islamica, X, Şam, Studies in Architecture, II, 1943,s.22-23.

Heyman, J. Structural analysis: A historical approach. Cambridge, Cambridge University Press, 1998.

Hill D.,ve Grabar O.,, Islamic architecture and its decoration, Londra, 1967.

Hillenbrand R., "The Architecture of the Ghaznavids and Ghurids", Sultan's Turret, Studies in Persian and Turkish Culture, ii of Studies in Honour of Clifford Edmund Bosworth, ed. C. Hillenbrand, Leiden, 2000 s. 124–206

Hillenbrand R., Islamic Architecture, Form, Function, and Meaning, Edinburgh, 1994.

Hillenbrand R.; Moline, J., "Saljuqq Minarets In Iran, Developmens In The Decorative Scheme", The Art of Saljuks in Iran and Anatolia, Proceeding of a Symposium Held in Edinburgh in 1982, California, 1994, s. 40.

Hillenbrand, R., "Eastern Islamic Influences in Syria: Raqqa and Qalat Jabar in the later 12th century", The Art of Syria and the Jazira 1100--1250, (J. Raby, ed), 1985

Hillenbrand, R., "Studies Saljuq Monuments in Iran. V. The Imamzada Nasr, Gurgan", Iran, Vol. 25, 1987, s. 55-76

Hillenbrand, R., Islamic Architecture, Edinburgh, 2000.

Hoag, J.D., Islamic Architecture, New York, 1977.

Holod, R. "The Monument of Duvazdah Imam in Yazd and its Inscription of Foundation", Near Eastern Numismatic, Iconography, Epigraphy and History Studies in Honour of G. Miles, Beirut, 1976.

Hommaire de Hell, Voyage en Turquie et en Perse, Atlas Historique et Scientifique, Paris, 1859.

Hutt A., "Islamic Monuments in Kirman and Khurasan Provinces", Iran, 8, 1970.

Hutt, A., "Recent Discoveries in Iran, 1969-70, A Major Islamic Monument" Iran, Vol. 9, 1971, s. 159-160

Hutt, A., "Studies Recent Discoveries in Iran, 1969-70, A Major Islamic Monument", Iran, Vol. 9, 1971, s. 159-160

Hutt, A., "Three Minarets in the Kirman Region", Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, No. 2,1970, s.172-180

Ivanow, W., "Alamut", The Geographical Journal, Vol. 77, No. 1, 1931, s. 38-45

Ivanow, W., Alamut and Lamasar, Tahran 1950

İbnü'l Esir, İslam Tarihi, El-Kamil Fi't Tarih Tercümesi, İstanbul, 1987.

Jacobsthal, E., "Mittelalterische Backsteinbauten zu Nachitschewan", Deutsche Bauzeitung, xxxiii (1899), n. 82-3, s. 513-516,521,525-528,549-551.

Kariman, B., Barkh aza thar-i bamanda az rayy-i qadim[A few of the remaining monuments from ancient Rayy], Tehran, Iran. Solar 1350/1971

Kariman, B., Rayy-i bastan [Ancient Rayy],C.1-2, Tahran, 1345–9/1966–70

Kaşgari Mahmud, Diwan lughat al-Turk, (Compendium of the Turkish Dialects) Türk lehçelerinin bir özeti olarak yayımlayan ve tercüme eden Robert Dankoff ve James Kelly. 3 Cilt (Duxburry, MA , Harward University Press1982-1984,).

Kay, H.C., "A Seljukite Inscription at Şam" Journal of Royal Asiatic Society of Great Brittain and Ireland, Apr. 1897 s.335-345

Kayhan H., "Irak Selçuklulan (1120-1194)" Türkler, C.4., Ankara, 2002, s. 786-794

Keall, E.J., "The Topography and Architecture of Medieval Rayy," Akten des VII. Internationalen Kongresses für Iranische Kunst und Archäologie München, 7.-10. September 1976, Berlin, 1979, s. 537-543.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Kennedy, H., Crusader Castles, Cambridge, 1997.

Kerimov, I.A., Termez, An Ancient and Modern City at An Important Crossroads, Taşkent, 2001.

Kırzıoglu, M . F., "Selçukluların Ani'yi Fethi ve Buradaki Selçuklu Eserleri", Selçuklu Araştırmalan Dergisi, II, Ankara, 1971.

Kiani M.Y., "Excavations on the Defensive Wall of the Gurg?n Plain, A Preliminary Report," Iran, 20, 1982, s. 73-79.

Kiani M.Y., "The Islamic City of Gurgan", Archaeologische Mitteilungen Aus Iran, 11, Berlin, 1984.

Kiani, M.Y., Robat-e Sharaf, Tehran, 1981.

Kleiss Cf. W., M. Y. Kiani, Iranian caravanserais, ICHTO, Tehran, 1995.

Kleiss, W., "Planaufnahmen urar-täischer Burgen und Neufunde urartäischer Anlagen in Iranisch-Azerbaidjan im Jahre 1973," Archaeologische Mitteilungen Aus Iran, N.S. 7, 1974, s. 79-114.

Kleiss, W., "Safavidische und qadjarische Brücken in Iran," Archaeologische Mitteilungen Aus Iran, 14, 1981, s. 143-160

Kleiss, W., "Vorislamische Ruinen im nördlichen Zagros," AMI, N.S, 8, 1975,s. 133-140.

Knobloch E., The Archaeology and Architecture of Afghanistan. Stroud, Gloucestershire, Charleston, SC, Tempus, 2002, s. 29, 33.

Köymen, M.A., "Selçuklu Devrinin Özellikleri", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.634-638.

Kuban, D., Batıya Göçün Sanatsal Etkileri, İstanbul, 1977

Kurbansakhatov K., Simpson St J., "The International Merv Project, Preliminary Report on the Ninth Season (2000)", Iran, 39, 2001, s.1-34.

Kurulay, S.O., Hudûd El-Âlem'e Göre 10.asırda Türk boyları, (Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmalan Türk Tarihi Anabilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı), İstanbul,2007.

Kutaichik B. A. ve A. Balakaev,, Pamiatniki architektury Turkmanistana, Leningrad, 1974, s. 145-150.

Larson E. John, "Bir İslam Merkezi Olarak Tiflis", çev. Nebi Gümüş, İstem, S. 2, 2003, s. 205-207

Le Strange, G., The Lands of the Eastern Caliphate, Mesopotamia, Persia and Central Asia from the Moslem Conquest to the Time of Timur, Cambridge, 1905.

Lebigre, P., "Tash Rabat And Gardaneh-Ye-Nir Two Remarkable Caravanserais", 4th Congress of the Asia & Pacific Network Reseau-Asie, 2011.

Lehman-H., Armeinen einst und jetzt, 1910.

Lordkipanidze, M., Georgia in the 11th-12th Centures, Tbilisi, 1987.

Mason, R. B., 'Mediaeval Iranian Lustre-painted and Associated Wares, Typology in a Multidisciplinary Study', Iran, 35, (ASH.15), 1997, s. 122-131.

Masson, M. E. Problemy izucheniya tsistern-sardoba, Taşkent, 1935.

Meinecke, M., "The Architecture of ar-Raqqa and its Decoration," Colloque international d'archéologie islamique: IFAO, 3–7 février ,Kahire, 1993, s. 140–148

Meinecke, M., Patterns of stylistic changes in Islamic architecture: local traditions versus migrating artists, New York, 1996.

Melgunof, G., Das Südliche Ufer des Kaspischen Meeres, Leipzig, 1868.

Melikian-Chirvani, A.S., Islamic Metalwork from the Iranian World, Londra, 1982.

Merçil, E., "Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.597-633.

Merçil, E., "Karahanlılar", Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1976, s. 794-798

Merçil, E., "Kirman Selçuklulan", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s. 760-763

Merritt, J. L., "Archaeological Textiles Excavated at Rayy," Tech. & Cult., XXXIV (1999), s. 7–15, 197

Michell, G., Architecture of the Islamic World, Londra, 1978.

Mirhwand, Dustûr ul vuzura, nşr. S.Nefisi, Tahran, 1317.

Mirhwand, Ravzat us-Safa, Bombay, 1266.

Morier J., A Journeythrough Persia, Londra, 1812.

Moujdab S.ve Ory, S., "Bosra, cité islamique," Archéologia, CXLVIII, (1980), s. 22–30

Mrs. Bishop, Journeys in Persia and Kurdistan, 2 vols., Londra, 1891.

Muqdad, S., Bosra: Guide historique et archéologique, pubd. Dir. Gen. Ant. Mus. Épub. Arabe Syrienne, Şam, 1974.

Muscarella, O.W., "The Pope and the Bitter Fanatic", The Iranian World, Essays on Iranian Art and Archaeology presented to Ezat O. Negahban' (A. Alizadeh, Y. Majidzadeh & S.M. Shahmirzadi, eds), Tehran, 2000, s. 5-12

Najimi, A. W., Herat, The Islamic City. A Study in Urban Conservation, Londra, 1988.

Nizamü'l Mülk Siyasetname, (Çeviren, M.T. Ayar), İstanbul, İş Bankası Yayını, 2011

O'Donovan, E., "The Meru Oasis. Travels and Adventures East of the Caspian during the Years 1879-80-81", Including Five Months' Residence Among the Tekkes of Merv, Londra,1882.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

O'Kane, B., "Saljuq Minarets, Some New Data." Annales Islamologiques, XX, 1984, s. 97-101.

Ory S., Sourdel-T., J., Monuments et inscriptions des époques Umayyade et Salg˘uqide à Bus?ra¯, Paris, 1969

Ory, S., "L'Inscription de fondation de la mosquée al-'Umar à Busra ," Damas. Mitt., XI, (1999), s. 371–378

Ory, Solange, "Les différents types d'écriture de la Busrâ Bûride," Mélanges de l'Université Saint-Joseph, V. 46, 1970, s. 307–27, pl. 1–5.

Ottani, F., Coisson, E., Al-Ejji, E., "Ancient Citadel of Şam, Syria: analysis, diagnosis and monitoring for conservation and structural consolidation", Yayın yeri belirtilmemiş PDF. Makale.

Öney, G., "İran'da Selçuklu Mescid-i Cumaları", Kültür ve Sanat, İstanbul, 1977, s.92-96.

Önge, Y., Anadolu'da 12-13.yy. Türk Hamamları, Ankara, 1995.

Özkurt, K., İsfahan'da Büyük Selçuklu Ve İlhanlı Dönemi Mimari Eserleri, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Van, 2005.

Petersen A., Dictionary of Islamic Architecture, Routledge, 2002.

Pilyavskiy, V. İ., Ürgenç i Mizdahkan, Moskova, 1948.

Pilyavskiy. V.İ., "Köne Ürgenç Mavzeleylerinin Sırları", IT. 1/11. Aşgabat, 1971, s.15-17.

Pilyavskiy. V.İ., "Marideki Gadim Mavzoleyin Restovratsiya Edilmegt", IT, II/ 16 s.16-20.

Pilyavskiy. V.İ., Architektura dreimego Merva. vol. 10. Moskova-Leningrad,1950.

Pinder R. H. -Wilson, "Ghaznavid and Ghurid Minarets," Iran, XXXIX, 2001, s. 155–186.

Pope U.A.,ve Wiet, G., "A Seljuk Silver Salver",The Burlington Magazine for Connoisseurs, Vol. 63, No. 368, Nov., 1933, s. 223-229

Pope, U. A., A Survey of Persian Art from Prehistoric Times to the Present, III, Oxford, 1967.

Pope, U. A., Persian Architecture, New York, 1965.

Pourjafar, M., Pourjafar, A., Shainrad M., "Evolution of towers and minaret of Islamic architecture from Qabus tower to Malaysian Petronas twin towers (KLCC)", International Journal of Academic Research (IJAR). 31, 2011, s. 564-572.

Pourjavady, N. (ed.), E. Booth-Clibborn, The Splendour of Iran, Londra, 2001.

Pribitkova, A. M., "Arkhitekturnie shkoly Srednei Azii", Arkhitekturnoe Nasledstvo, XXX, 1982, s. 103-119.

Pribitkova, A. M., Stroitel'naya kultura Srednei Azii, IX-XII veka, Moskova, 1973, s. 50-55, 59-74, 119-186.

Pribitkova, A.M., "Mavzoley Abul-Fazi v Serahs", Arhitektura respublik Sredney Azii, Moskova, 1951, s.282.

Pribitkova, A.M., "Mavzoley Talhatan Baba", Akademiya arhitektun SSSR. Soobşeniya İnstituta istorii i teorii arhitekturi, vip. 8, Moskova, 1947, s.24-34.

Pribitkova, A.M., "Kervan-saray Daya Hatun", Sp. Arkhitekturnoe Nasledstvo, III, Moskova 1953, s. 101.

Pribitkova, A.M., Frolova, Arhitektura seldjukskogo perioda v Türkmenii. Avtoreferat kandidatskoy dissertatsii, Moskova, 1951.

Pribitkova, A.M., Materiali po zodçestvy Türkmenii, Moskova,1957.

Pribitkova, AM., "Mavzoley Talhatan Baba", Akademiya arhitektun SSSR. Soobşeniya Institute Istorii i Teorii Arhitekturi, vip. 8, Moskova, 1947, s.24-34.

Pritsak, O., "Karahanlılar", İslam Ansiklopedisi, VI, İstanbul,1967, s.251-273.

Prochazka, A. B., Bukhara, Architecture of the Islamic Cultural Sphere, Zurich, MARP, 1993. 73.

Pugachenkova G. A. ve Rempel L. I., Vydayushchiesya pamyatniki arkhitektury Uzbekistana [Outstanding architectural monuments of Uzbekistan], Taşkent, 1958.

Pugachenkova G. A., Mavzolei Arab-ata [Arab-Ata mausoleum], Taşkent, 1963.

Pugachenkova G. A., Puti razvitiya arkhitektury yuzhnogo Turkmenistana pory rabovladeniya i feodalizma [The paths of development of the architecture in southern Turkmenistan in the period of slave-ownership and feudalism], Moskova,1958,.

Pugachenkova, G. A. "Arhitekturnie Pamyatniki Dahistan. Abiverd, Serahs", TYUTAKE, II, Aşhabad, 1951, s.234.

Pugachenkova, G. A. "Les monuments peu connus de l'architecmre medievale del 'Afghanistan". Afghanistan, XXVI, Kabul, 1968, s.41-48

Pugachenkova, G. A. "Novoye po arkhitektury srednevekogo Merva" (New Information on the Architecture of Medieval Merv.), YUTAKE 12, 1963, s. 225-248.

Pugachenkova, G. A. "Konstrüktivnie elementi mavzoleya Sandcara", IAN TSSR, No,2., 1959.

Pugachenkova, G. A. İskusstvo Türkmenistana, Moskova, 1967.

Pugachenkova, G. A. Stany Merv, Aşkabad,1960.

Pugachenkova, G., "La genèse centre-asiatique des minarets indiens", Cahiers d'Asie centrale, Numéro 1/2, 1996, s. 128-132.

Pugachenkova, G.A., Khurasanskie Mavzolei, Khudozhestvennaya Kultura Srednei Azii IX-XIII veka, Taşkent,1983.

Pugaçenkova,G.A., Arhitekturnie pamyatniki Nisi", TYUTAKE, I, Aşhabad, 1949,"s.247.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Puschnigg, G, Ceramics of the Merv Oasis, Recycling the City, Left Coast Press, 2006.

Rabino, H.L., Mezandarana and Astarabad, Londra, 1928.

Rey, E-G., Etude sur les monuments de l'architecture militaire des Croisés en Syrie et dans l'île de Chypre, Paris, 1871.

Richard Yeomans,, The Story of Islamic architecture, Reading, Garnet, 1999, s.141-144.

Riefstahl Rudolf M., "Persian Islamic Stucco Sculptures" The Art Bulletin, Vol. 13, No. 4, 1931, s. 439-463.

Rihawi, Abdul Qader Arabic Islamic Architecture: Its Characteristics and Traces in Syria, Damascus: Publications of the Ministry of Culture and National Leadership, 1979.

Ross Burns, Damascus, Routledge, 2005.

Routledge; Zavyalov, VA., "The Fortifications of the City of Gyaur Kala, Merv", in Cribb, J & Herrmann, G (eds) After Alexander, Central Asia before Islam, Oxford, 2007, s.313-329.

Saadé, G., "Histoire du château de Saladin", Studii Medievali, Vol IX, Part 2, 1968, s.980–1016.

Safi, Omid, "Oğuz Boyu ve 1040 Yılına Kadarki Yükselişi", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.585-594.

Sarre F., Denkmaler Persiseker Baukunst, Berlin, 1910.

Sarre, F., "Figuerlicher und Wandschmuck aus spaetsassanidischer Zeit", in Berliner Museen, vol. 49, Berlin, 1928, s. 1-6.

Sarre,F.- O.Herzfeld, Archaeologische Riese im Euphrat und Tigris, Gebiet, 1910.

Sauvaget J., "Caravansérails syriens du moyen âge," A. Islam., VI (1939), 1940, s. 46–55 ve vii s. 1–19.

Sauvaget J., "La citadelle de Damas", Syria, II, 1930, s. 59-90 ve 216-241.

Sauvaget, J. Les Monuments Historiques de Damas, Beirut, 1932.

Sauvaget, J., "Une representation de la citadelle Seljoukide de Merv", Ars Islamica 15-16, 1951, s. 128-132.

Sauvaget, J., "Les Inscriptions arabes de la mosquée de Bosra," Syria, xxii (1941), s. 53–65.

Sauvaget, J., "Notes sur quelques monuments musulmans de Syrie à propos d'une étude récente," Syria, xxiv/3–4 (1944–5), s. 211–31

Sauvaget, J., Inventaire des monuments musulmans de la ville d'Alep, Paris, 1931.

Savi S.l., "Gazneliler Tarihine Dair İlki Kaynak, Tarih-i Beyhaki ve Tarihi Yemini", Kastamonu Eğitim Dergisi, C.19, S.2, 2011, s. 653-670.

Sayan Y., Türkmenistan'da Türk Devri Eserleri, Ankara,1999.

Schmidt, E. F., "Archaeological Excavations in Anau and Old Merv, or, The Excavations in Ghiaur Kala (Old Merv)," Explorations in Turkestan, Expedition of 1904, I, 1908, s. 187-210, pls. 49-56.

Schmidt, E. F., "Tepe Hissar Excavations, 1931," The Museum Journal, 23/4, 1933, pp. 323-483.

Schmidt, E. F., "The Excavation on the Citadel Hill" University Museum Bulletin 1-2, s. 79-87, 1936, s.133-135.

Schmidt, E. F., "The Persian Expedition", Bulletin of the Museum of Fine Arts, 33, Boston, 1935, s. 56.

Schmidt, E. F., Excavations at Tepe Hissar, D?mgh?n, Philadelphia, 1937.

Schmidt, E.F., Flights Over Ancient Cities of Iran, Chicago, 1940.

Schroeder, E., "Standing Monuments of the First Period," (Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman, eds.) in A Survey of Persian Art, from Prehistoric Times to the Present, Tahran, 1938, Soroush Press, III, s. 945.

Sevim, A., "Suriye Selçuklu Melikliği ", Türkler, C.4., Ankara, 2002, s. 764-777

Sevim, A., Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi, Ankara, 1983.

Shaw, R., Visits to High Tartary, Yarkand and Kashgar (formerly Chinese Tartary), and return journey over the Karakoram Pass, Londra,1871.

Shishkin, V. A., ""Mechet' Magaki-Attari v Bukhare" [The Magok-i 'Attari Mosque at Bukhara], Materialy po arkheologii Uzbekistana (1948), i of Trudy Instituta Istorii Arkhitektury Akademii Nauk Uzbekskoi SSR, Taşkent, 1948, s. 3–21

Sinclair, T. A., Eastern Turkey, an architectural and archaeological survey. Londra, The Pindar Press, 1989.

Siroux M., "La mosquée Djum'a de Bouroudjird", BIFAO, 46, (1947), s. 239-258

Siroux M., "La mosquée Djoumeh d'Ardebil", BIFAO 44 (1947), s. 89-100

Siroux, M., "Caravansérails d'Iran et petites constructions routières", IFAO, Tome LXXXL, Kahire, 1949, s.35.

Smith, M. B., "Material for a corpus of early iranian islamic architecture, II. Manar and Masdjid Barsian", Ars Islamica IV, 1937, s. 7 - 41.

Smith, M. B., "The Manars of Isfahan," Ather- Iran, I (Fasc. IIL), 1936, s. 327-328

Smith, M.B., "Material for a Corpus of Early Iranian Architecture. III. Two Dated Seljuk Monuments at Sin (Isfahan) ", Ars Islamica VI (1938), s. 1-10.

Sourdel J. –T., "Deux minarets d'époque seljoukide en Afghanistan," Syria, xxx, 1953, s. 108–136.

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY

Sourdel-T. J., La Mosquée et la madrasa," Cah. Civilis. Méd., xiii, 1970 ,"s. 97–115.

Sourdel-T. J., "Isfahan," in EI2 IV, 1978, s. 97-107.

Sourdel-T. J., "L'Architectur e İslamque de L'Iran', Art et lit, en Iran, S. 77 -94

Sözen, M., The Evolution of Turkish Art and Architecture, İstanbul, 1987.

Stanley T., Palace and Mosque, Islamic Art from the Middle East, Londra, 2004.

Stein, Sir M. A., Old Routes of Western Iran, Londra, 1946.

Stronach, D. Cuyler-Young, T., "Three Octagonal Seljuk Tomb Towers" Iran, IV, 1966, s. 1-28.

Stuart, C., Journal of a Residence in Northern Persia, Londra, 1854.

Şeşen, R., İslâm Coğrafyacılarına Göre Türkler ve Türk Ülkeleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001.

Şeşen, R., Onuncu Yüzyılda Türkistan'da Bir İslam Seyyahı İbn Fazlan Seyahatnamesi, İstanbul, 1975.

Tabbaa, Y., Constructions of Power and Piety in Medieval Aleppo, Pennsylvania, 1997.

Tate, G.P., Seistan, Caluta, 1910.

Tekin, H., Halep'teki Osmanlı Dönemi Dini Eserleri, Kayseri, 2008, (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi)

Thompson D., "Notes sur les première et seconde campagnes archéologiques à Rey, Automne-hiver 1354-1355/1976-77" F. Vallat, ed., Contribution à l'histoire de l'Iran, Mélanges offerts à Jean Perrot, Recherche sur les civilisations, Paris, 1990, s. 295-307.

Thompson D., Stucco from Ch?l Tarkh?n-Eshq?b?d near Rayy, Warminster, 1976.

Toksoy, A., "Malazgirt Zaferinden Önce Doğu Anadolu'ya Yapılan Türk Akınları" , Türkler, C.4., Ankara, 2002, s.678-693.

Tolstov., S. P., Trudy Khorezmskoi arkheologo-etnograficheskoi ekspeditsii [Reports of the Khwarazm archaeological and ethnographic expedition], 4 vols. Moskova, 1952–59,.

Tonghini, C. ve Franken, H. J., Qal'at Jabar Pottery: A Study of a Syrian Fortified Site of the Late 11th–14th Centuries, Oxford–New York, 1998.

Treptow, T., The Medieval Persian City of Rayy, Chicago, 2007.

Turan, O., Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, İstanbul, 1993.

Uluçam A., Irak'taki Türk Mimari Eserleri, Ankara, 1989.

Uluçam, A., "Halep Ulu Camii" İslam Ansiklopedisi, Cilt 15, İstanbul: 1997, s.248-249.

Umarov, A., Iskusstvo Uzbekskoy SSR [SSR Özbek Sanatı], Leningrad, 1972

Uqabi, Muhammad Mahdi, Dayirat al-ma arif-i binaha-yi tarikhi-i Iran dar dawrah-i Islami. Tehran, Awzah i-i Hunari-i Sazmani-i Tablighat-i Islami, 1997, s. 232-233.

Vignier, C., "The new Excavation at Rhages," Burlington Magazine, 25, Londra, 1914.

Voronina, V. L., "Mavzolei Samanidov i evo Zarubezhnie Analogi", Arkhitekturnoe Nasledstvo, XXXIIM, 1985, s.191-197.

Warwick, B., Archaeological Gazetteer of Afghanistan, Paris,1982.

Weber, S., Şam Ottoman Modernity and Urban Transformation 1808-1918, Aarhus, Denmark: Aarhus Universitetsforlag, 2009.

Wiet, G., "Deux inscriptions arabes de la Syria Méridionale," Syria, V. 42, 1965, s. 83 n. 6.

Wilber, D. N., The Architecture of Islamic Iran, The Il Khanid Period, New York, Greenwood Press,1969.

Wilber, D.N., "The Development of Mosaic Faience in Islamic Architecture in Iran", Ars Islamica VI/1, 1939, s. 16-47

Wilkinson C.K., Nishapur, pottery of the Early Metropolitan Museum of Art, New York, 1973.

Williams, T. ve Kurbansakhatov, K., "The Ancient Merv project, Turkmenistan, preliminary report on the first season 2001", Iran, 40, 2002, s.9-57.

Williams, T. ve Kurbansakhatov, K., "The Ancient Merv project, Turkmenistan, preliminary report on the second season 2002", Iran, 41, 2003, s.139-170;

Williams, T., "The city of Sultan Kala, Merv, Turkmenistan, communities, neighbourhoods and urban planning from the eighth to the thirteenth century", Bennison, A K & Gascoigne, A (eds) Cities in the pre-modern Islamic world, the urban impact of religion, state and society, Londra, 2007, s. 42-62.

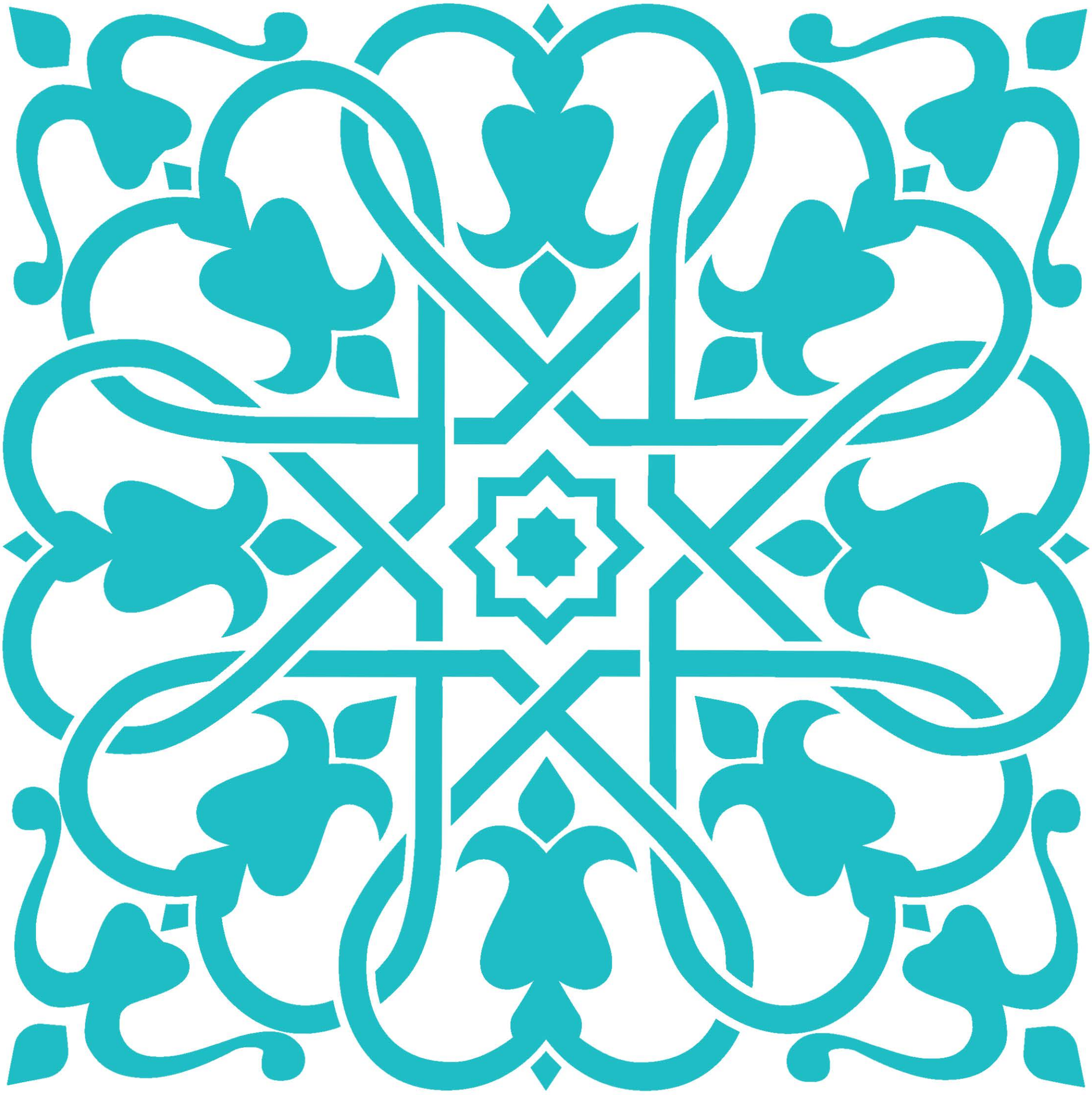
Wulzinger, K., Watzinger, C., Damaskus, Die Islamische Stadt, Berlin – Leipzig, 1924.

Yakubovsky A. Yu., "Iz istorii arkheologicheskogo izucheniya Samarkanda" (The history of archaeology at Samarkand], Trudy Otdela Vostoka), ii , 1940, s. 285–337.

Yazar T., Nahcivan'da Türk mimarisi, Başlangıcından 19. yüzyıl sonuna kadar, Ankara, 2007.

Zahiruddin Nişapuri, Selçuk-name, Tahran1332.

Zhukovsky, V.A., Drevnosti Zakaspiskogo kraya. Razvaliny starogo Merva, Materialypo arkheologii Rossii (Antiquities of the Region beyond the Caspian. The Ruins of Ancient Merv), Saint Petersburg, 1894.

BÜYÜK SELÇUKLU MİRASI
MİMARİ

HERITAGE OF THE GREAT SELJUKS
ARCHITECTURE

3. Cilt Eser Listesi
Volume 3: Index of Monuments

3. Cilt Eser Listesi / Volume 3: Index of Monuments

İRAN	IRAN	Sayfa / Page
Yezd Davazdah Türbesi	*Yazd Davazdah Tomb*	8
Zevvare Cuma Camisi	*Zavvare Cuma Mosque*	10
Zevvare Pa Mimar Camisi	*Zavareh Pa Mimar Mosque*	16
NAHÇIVAN	**NAKHCHIVAN**	
Mümine Hatun Kümbeti	*Mumine Khatun Tomb*	28
Yusuf bin Kuseyr Türbesi	*Yusuf Ibn Kuseyr Tomb*	40
Gülistan Kümbeti	*Gulistan Tomb*	46
Hoca Nazar Kervansaray	*Hodja Nazar Caravansarai*	48
Der Kümbeti	*Der Tomb Number*	50
Gilan 1 Numaralı Türbe	*Gilan Tomb Number 1*	54
Gilan 2. Numaralı Türbe	*Gilan Tomb Number 2*	56
Rulanin Köprüsü	*Rulanin Bridge*	58
ÖZBEKİSTAN	**UZBEKISTAN**	
Megaki Atteri Cami	*Magoki-Attori Mosque*	68
Degaron Camii	*Degaron Mosque*	74
Sultan Saadet Türbesi	*Sultan Saadet Tomb*	78
Hâkim El Timizi Türbesi	*Hakim al Termezi Tomb*	82
Çarkurgan Minaresi	*Car Kurgan Minaret*	84
Tirmiz Kalesi	*Termez Castle*	88
SURİYE	**SYRIA**	
Bosra Mebraku'n Naka Camii	*Mebraku'n Naka Mosque*	98
Bosra Gümüştekin Medresesi	*Gumustekin Madrasa*	102
Bosra Hızır Cami	*Hizir Mosque*	104
Bosra Ömer Camisi	*Bosra Omar Mosque*	108
Bosra Kalesi	*Bosra Castle*	110
Halep Ulu Camii	*Aleppo Great Mosque*	114
Halep Makamı İbrahim Camii	*Ibrahim Mosque - Makam-i Ibrahim*	134
Halep İç Kale Sarayı	*Aleppo Citadel Palace*	148
Kamışlı-Cizre Köprüsü	*Cizre Bridge*	160
Latakya-Selahaddin Kalesi	*The Castle of Salahaddin*	170
Palmira Şehir Kapısı	*Palmyra City Gate*	178
Rakka Şehir Surları	*Rakka City Walls*	180
Rakka Caber KAlesi	*Jabr Castle*	182
Şam Emeviye Camii	*Damascus Umayyad Mosque*	188
Şam Saffet ül-Mülk Türbesi	*Safwat al-Mulk Tomb*	210
Şam Mücahidiye Medresesi	*Mujahidiyya Madrasa*	214
Şam Salahiye Medresesi	*Salahiye Madrasa*	216
Şam Maristan	*Maristan*	218
Şam İç Kale Surları	*Citadel of Damascus*	220
TÜRKİYE	**TURKEY**	
Batman Hasankeyf Köprüsü	*Hasankeyf Bridge*	232
Diyarbakır Ulu Camii	*Diyarbakir Great Mosque*	234
Diyarbakır Surlan	*Diyarbakir City Walls*	244
Diyarbakır On Göz Köprü	*Diyarbakir Dicle Bridge*	250
Kars- Ani Munçehr Camii	*Ani Menucehr Mosque*	254
Kars-Ani Menuçehr Hamamı	*Ani Menucehr Baths*	258
Siirt Ulu Cami	*Siirt Great Mosque*	260

3. Cilt Eser Listesi / Volume 3: Index of Monuments

TÜRKMENİSTAN	TURKMENISTAN	Sayfa / Page
Aşkabat /Nusay(Nisa) Harabe Şehir	*Nesa*	266
Atamurat/Kerki- Alemberdar Baba Türbesi	*Alemberdar Tomb*	268
Atamurat-Kerki-Astana Baba Manzumesi	*Astana Baba Tomb*	270
Bayramali-Talhatan Baba Camii	*Talhatan Baba Mosque*	274
Darganata-Day Hatun Kervansarayı	*Daya Khatun Caravansarai*	280
Dehistan - Cuma Camii	*Dehistan Cuma Mosque*	284
Dehistan - Kuzey Minare	*North Minaret*	294
Dehistan - Kervansaray	*Dehistan Caravansarai*	298
Dehistan - Mezar-ı Şir Kebir	*Mazar-i Shir Kabir Tomb*	300
Dehistan - 1 nolu türbe	*Dehistan Tomb Number One*	302
Dehistan - 2 nolu türbe	*Dehistan Tomb Number Two*	304
Dehistan - 3 nolu türbe	*Dehistan Tomb Number Three*	306
Dehistan - 5 nolu türbe	*Dehistan Tomb Number Four*	307
Dehistan - 4 nolu türbe	*Dehistan Tomb Number Five*	308
Köhne Ürgenç Fahreddin Razi Türbesi	*Fahreddin Razi Tomb*	310
Köhne Ürgenç Ak Kale	*Ak Castle*	312
Meane- Ebu Said Türbesi	*Abu Said Tomb*	314
Merv Sultan Sencer Türbesi	*Tomb of Sultan Sanjar*	318
Merv Sahabeler Yapı Topluluğu	*Companions Construction Community*	328
Merv- Dandanakan Camisi	*Dandanaqan Mosque*	330
Merv-Kız Bibi/Terken Hatun Kümbeti	*Kız Bibi Tomb*	331
Merv İmam Bekir Türbesi	*Imam Bakr Tomb*	334
Merv Büyük Kız Kalesi	*Great Maiden's Castle*	336
Merv-Küçük Kız Kalesi	*Small Maiden's Castle*	342
Merv Selçuklu Sarayı	*Merv Seljuk Palace*	344
Merv Sultan Kale	*Sultan Castle*	348
Merv Gofralı Selçuklu Köşk	*Grooved Seljuk Kiosk*	352
Merv-Şehriyar Ark Kalesi	*Shahriar Castle*	354
Merv-Divanhane	*Divanhane*	356
Merv-Büyük Buzhane	*Large Ice House*	258
Merv-Hendek ve Surlar- Madjan Kanalı	*Madjanek Channel*	260
Merv-Muhammed bin Zeyd Türbesi	*Mohammed Bin Zeyd Tomb*	262
Merv-Akçakale Kervansarayı	*Akçakale Caravansarai*	264
Merv- Ode Mergan Kervansarayı	*Ode Mergan Caravansarai*	368
Merv- Kirman Kervansarayı (Hürmüzfurra)	*Kirman Caravansarai*	370
Merv-Başhane Camii	*Basane Mosque*	374
Merv-Başhane Kervansarayı	*Başane Caravansarai*	376
Merv Depkin Hüdayi Nazar Evliya Türbesi	*Hüdayi Nazar Evliya Tomb*	380
Serahs- Ebu Fazıl Türbesi	*Abul Fazal Tomb*	382
Serahs- Pulikhatun Köprüsü	*Pulikhatun Bridge*	388
Serahs- Yartı Kümbeti	*Yarti Tomb Tower*	389
Serahs Kalesi	*Sarakhs Castle*	392

